Anindilyakwa Bible

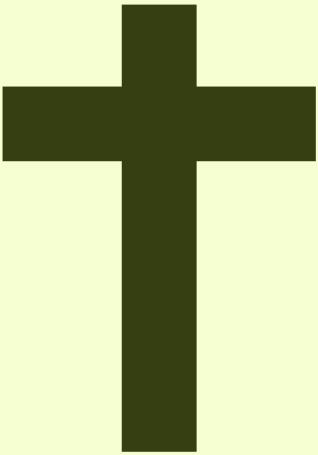

Portions of the Holy Bible in the Anindilyakwa language of Australia

Anindilyakwa Bible

Portions of the Holy Bible in the Anindilyakwa language of Australia

copyright © 2019 Bible Society of Australia

Language: Anindilyakwa

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 27 May 2022
353fd10f-41bb-5083-824e-1419c6ac6abc

Contents

Luka 1
Janjana 171
WarningEbijija 265
1 Dimidi 286
Jaminja 304

Luka

Enena jurra Luka-langwa ngarraku-makinama ni-yama-mulangwa Jesus Christ akwa ngarningka amurndakakina ayakwa nenu-wilyakajuwa-mulangwa nakina ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa.

Nakine-ka Luka ngarrenu-makinama Neningikarrawara-langwa Amawurrina engbuda alyengma akina. Akwa ngarrenu-makinama Jesus nenu-wilyakajuwa-mulangwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa ayakwa kajungwa ka-buriyamini-yada wurrakina Neningikarrawaru-wa. Akwa ngarningka ngarrenu-makinama Luka nenumini-yakuwabijuwa-mulangwa Jesus warnumamalya-manja, akwa nu-marngkirradinu-mulangwa nakina wurridarringka-manja. Nu-marngkirradinuma nakina wurrakina-manja, umba aburraja arrkala wurrababurna wurridarringka nenu-mamurikajuwama wurrakina aburramba-langwa enuwa-manja.

Eningadinuba-wiya ayakwa

1 Ngayuwe-ka ningena Luka ningenimikirra. Ning-arrikarrenama ngayuwa enena-manja jurra aduwaba kajungwa ki-larrkaji-yada ena nungkuwa-wa Diyabulaja. Ningkeningme-ka ningkakina wurrababurna warnumamalya narr-arrikarrangu-mulangwa arakba ayakwa akwala-manja jurra. Narr-arrikarranguma wurrakina ni-yama-mulangwa Jesus n-ambilyu-wiya yirruwa-manja nakina enena-manja angalya. 2 Akena nara keni-rringka wurrakina Jesus aburra-langwa-murra menba. Umba aburraja wurrababurna warnumamalya neni-rringkama Jesus n-aburradadangu-mulangwa nakina ena-langwa warka yanda-langwa ni-jerrukwama ebina warka nenu-kwamurra Neningikarrawara. Neni-rringkama wurrakina biya narr-eningmikama wurrumurndakibina warnumamalya kajungwa warnik-arrikarri-yada jurra-manja amurndakibina-langwiya ayakwa nuw-engkirrikenu-mulangwiya wurrakina. Akwa wurrumurndakibina-murrada narri-rringka-murrada warnumamalya yirrabu-makama ababurna-langwa yirruwa-manja yirrajukwaba-da.

3 Kwuja, Bungkawa, nganja ning-akakirumakajungwunuma arakba ningena amurndakibina ni-yama-mulangwa Jesus n-aburradadangu-mulangwa ebina warka ena-langwa yanda-langwa ni-lawurradinuma nakina Nungwenikba-wa. Angwurra ning-akakirumakajungwunuma ngayuwa nari-yada e-yakuwabijuma. Kembirra ningi-lyangkuwerribikajungwunuma arakba ngayuwa, ningenik-arrikarri-yada nganjukwaba amurndakenena akwala ayakwa, kajungwa ki-larrkaji-yada ngayuwa nganyangwa ayakwa nungkuwa-wa. Yirra-ngayindename-ka ngayuwa yiba-makinama nungkuwa-manja ababurna-langwa eningadinuba-wiya-langwa yanda-langwa angerriba eningarija-langwu-wa, 4 kajungwa nari-yada a-kwiyerrbuma nungkuwa, umba warenja-bawiya ku-miringkini-yada amurndakibina ne-yama-mulangwa ningkakina. Akwa ngarningka yiba-makinama ngayuwa kajungwa k-eningmidini-yada ningkakina ebina-murrada ayakwa wurrukwala

warnumamalya b-akakirumakama arakba wurrakina nungkuwa-manja alyangmandukwuna-wiya akina-bina ayakwa-da.

Keburiyela ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Jekarayu-wa

5 Arakba-wiya n-ambilyu-wiya nubungkawa Yerida Judiya-manja nakina, nuw-ambilyumurra wurrababurne-ka warnungkwarba WurruMinida. Ne-yengbijajungwunuma wurrakina warnimikirra warningarakburakba-kiya-langwa warnungkwarba WurruMinida. Umba wurrukwala ne-yengbijajungwunuma WarningAbija warnumamalya wurrakina. Enejukwaba nuwilyaba nenumamalya nenimikirra Jekaraya ni-yengbijajungwunuma nakina Abija-langwiya ekirra. Ngalaja dadingiyenikba ena-langwa Lijibida dakina, umba ngala-langwa nungwadikba enejukwaba NuMinida nenungkwarba nakina.
6 Wuneningabe-ka wunalakina-kiya Jekaraya akwa Lijibida wunenumamalya-kiya, akwa nenumini-yarrkuwarakama ababurna-langwa ayakwa Nubungkawa-langwa Neningikarrawara-langwa. Kembirra eneja Neningikarraware-ka nakina nenilirraki-rringkama wuneningaba-kiya ngawa. Neni-yaminjamamurra wunalakina, nenumini-yarrkiyarrkuwarakama ayakwa Neningikarrawara-langwa ngawu...wa. 7 Biya nen-eniyuwangkwudinuma arakba wunalakina. Biya narra-ngayindanguma warijira akena nara ngawa-da. Wuneningarijira-ma nen-ambilyuma, mena duburubura-baba Lijibida dakina-da.
8-9 Biya kembirra arngkawura nakina Jekaraya nu-war•danguma warka Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Aburraja wurrababurna-langwa WurruMinida warnungkwarba na-war•danguma wurrakina warka yakwujina, akena na-warruwarrukweyinuma wurrakina. Adinuba-wiya wurrukwala na-war•danguma warka yakwujina, kembirra aburramba-langwa wurrukwala-langwa. Biya kembirra arakba WarningAbija warnungkwarba na-war•danguma warka aburramba-langwa yakwujina Neningikarrawara-langwa-manja alikira wurrakina. Eminimininge-ka warka na-war•dangumurra. Umba mababurna-langwa mamawura nuwilyaba NuMinida nenungkwarba ni-dakamurra nakina amukwarnjirrema wuburra, kajungwa ngala-langwa angwarra kuw-angkarrkarjeyi-yada. Eningabe-ka ne-ngbajama akina. Ni-dakama akina mena arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara nenu-makamurra wurrakina WurruMinida warnungkwarba warniki-yaminjami-yada akina ena-langwi-yada. Umba na-wekbalyinu-manja wurrakina wurribina warnungkwarba akina-langwa warka, adinuba-wiya narr-arrikarranguma wurrababurna-langwa warnimikirra jurra-manja. Erribirra narr-arrikarranguma. Kembirra na-warruwarrukweyinuma narri-dakama akina amukwarnjirrema ebina-langwiya jurra. Kembirra arakba Jekaraya ni-dakama akina enamba-langwa nakina ebina-manja alikira WurruMinida warnungkwarba wulkwa nuw-awiyebeyinu-murrumanja wurrakina, umba nara-murrumanja wurrukwala warnumamalya.
10 Ni-daka-manja Jekaraya akina, nakwukawura n-ambilyuma nakina alikira-manja arrawa. Umba aburraja warnumamalya

wurribina na-likenu-murrumurra Neningikarrawara-langwu-wa
angalya errekba-manja-wiya nuw-arjeyuma wurrakina akwa na-
buriyaminuma Neningikarrawaru-wa yakwujina. 11 Akena n-
ambilyu-manja nakina nakwukawura arrawa-manja, eneja nuwilyaba
nenikumamurikaja Nubungkawa Neningikarrawara-langwa ni-
jadinga n-abilyerrikajungwunuma enuwa-manja nakina. Eneja
Jekaraya neni-rringkama nakina n-arjeyuma ebina-manja bada
emikirra alda ni-daka-murrumanja nakina ebina amukwarnjirrema.
Ekbuda-langwa-langwa alda n-arjeyuma nakina nenikumamurikaja
Neningikarrawara-langwa. 12 Eneja n-arndirndade-ka Jekaraya akwa
n-akbar•da angwurra nakina-da.
13 Eneja kembirra nenikumamurikaja Neningikarrawara-
langwa ni-yama enuwa-wa, “Nara akbar•duma, Jekaraya,” ni-
yama. “Ningku-buriyaminuma ningkakina Neningikarrawaru-
wa akwa eneja n-engkirrikenuma nakina ayakwa nungkwa-
langwa. Kembirra ambaka-murra ngalaja dadingiyena kangumin-
arrangbinama nangariya nungkwa-langwa. Nungkwaja kembirra
kini-yengbijinama niyukwujiya ningkakina nenimikirra Janjana.
14 Biya ki-yekirrerridinama angwurra ningkakina nginu-
kwa-mulangwa Neningikarrawara nenikuwena-da. Aburraja
wurrababurna warnumamalya ke-yekirrerridinama aburrajukwaba
kini-rukwularrina-mulangwa nakina niyukwujiya nungkwa-langwa-
da,” ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa
Jekarayu-wa.
15 Biya ni-yama ngarningka, “Nenikuwene-ka naruma
nenungkwarba numikbiyiya kin-ambilyama nakina. Amandangwa
eneja Nubungkawa Neningikarrawara kini-yaminama, ‘Narume-ka
nakina.’ Umba kin-arumidina-manja nakina, nara e-bekuma amalyirra
akwurena-langwa. Nara e-bekuma ngalajukwaba akubibeka engbuda,
ebina karraku-bungwurrukwunama warnumamalya. Umba ngalaja
Amawurrina akwurdukwurda Neningikarrawara-langwa kenaki-
lyangburrukwajinama nakina akwa kenaku-war•dikinama nakina-
manja. Kenaku-war•dikinama kinu-rukwularrina-manja nakina,
akwa enuwa-manja ngawa kuw-ambilyama eningangkawura akina-
da.
16 “Nakina-bina nenungkwarba kenu-wilyuwilyakajinama
warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa-langwa. Akini-yada
aburraja wurrababurne-ka WarningiYijireyila warnumamalya karri-
larrngkuwurrenama awurruwurrariya akwa ke-yaminama eningaba
kuw-engkirrikaja-mulangwa ena-langwa ayakwa. Kenumini-
yarrkuwarakiname-ka ayakwa Nubungkawa-langwa aburra-langwa-
langwa Neningikarrawara, wuburra laka arakburakba-kiya-wiya ne-
yaminjamama wurrumirumirarrngwa aburra-langwa wurrakina-da,”
ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa.
17 “Yawe-ka,” ni-yama ngarningka Jekarayu-wa nakina.
“Nenikuwena kini-lyengmenama nakina, umba eneja Nubungkawa
kin-arijidinama arija-langwa. Narrubude-ka amandangwa kin-
ambilyama nenikuwena. Ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-
langwa, ebina-murrada nenaki-ngbudirrka-murrada Eliya
arakburakba-kiya-wiya, kenaki-ngbudirrkinama enejukwaba
nenikuwena. Aburraja wurrungungwarrngwa ka-lyelyingminama

karr-akwurrajinama ngarningka wurriyukwayuwa aburra-langwa kuw-engkirrikaja-mulangwa wurrakina ena-langwa ayakwa. Aburrajukwaba warnumamalya wurribina nara amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina ke-kuwarrukwajungwunama akwa karruma-dirrburakinama aburra-langwa mangma kuw-engkirrikaja-mulangwa ena-langwa ayakwa. Kembirra kenumini-yarrkuwarakinama wurrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa, wuburra laka wurrukwala warnumamalya wurruwerrikidirrbura aburrajukwaba ne-yaminama wurrakina. Kembirra wurrababurna wurramukwiyadakina warnumamalya kuw-embirrarinama wurrakina kajungwa warniki-rringki-yada ebina kini-yamina-mulangwa Nubungkawa Neningikarrawara. Biya kuw-engkirrikajama enuwa-wa, nuw-engkirrikenu-mulangwa adinuba-wiya ayakwa nenikuwena-langwa-da," ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nenu-maka Jekarayu-wa-da.

18 Eneja ni-yama Jekaraya enuwa-wa, "Ki-yamarrkinama ngayuwa k-eningmidinama akina ayakwa alyangmandukwuna? Ningeniyuwangkwe-ka arakba ningena. Ngalajukwaba dadingiyarrka dadiyuwangkwe-ka arakba. Yikingi-yamarrkiname-ka kembirra yirringalakena?" ni-yama.

19 Eneja kembirra nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yama, "Ningenimikirra Keburiyela. Neningikarrawara-langwa ningenikumamurikaja ningena, akwa ning-arjiyajinama enuwa-manja akwudangwa ningeningangkawura. Eneja ngini-larrkama nakina ngayuwa nungkuwa-wa kajungwa yiba-makini-yada nungkuwa-manja enena ayakwa eningaba. 20 Akena yi-minikalyika-mubaba ningkakina, kembirra ningkeningayakwa-ma k-ambilyama ningkakina-da, akwa nara e-yengbuma ayakwa yanda-langwa kini-rukwularrina-manja nangariya nungkwa-langwa-da. Yi-minikalyikama akena ke-yaminama amandangwa enena yirra-makinama aduwaba. Ngalaja dadingiyena kangumin-arrangbinama amandangwa nenikuwena dakina-da. Akina-bu ngawa-da," ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa Jekarayu-wa biya ni-likena arakba-da.

21 Umba n-ambudidinu-manja nakina Jekaraya arrawa, abur-raja warnumamalya nuw-embirrarinuma errekba-manja ngawa wur-rakina. Namurndak-embirrarinu...wa. Biya ne-yama wurrak-ina, "Miyambena-burra nara a-jaduma warenja umba n-ambudida nakina?" ne-yamama na-lyangkumakajungwunuma wurrakina. "Nenungkwurakbe-ka arrawa-manja nakina-da," namurndaki-yama. 22 Kembirra arakba-langwa ni-jadinga eneja Jekaraya nakina akena nara kini-yengbina ayakwa. Nu-warrijuwama wulkwa ayarrka. Umba na-lyangkumakajungwunuma wurrumurndakakina warnuma-malya, "Dukwa Neningikarrawara nenu-marngkirringkama nakina-da," namurndaki-yama wurrakina-da.

23 Bi...ya kembirra arakba neniyuwangkwa Jekaraya ni-jerrukwama ebina warka nu-war•dangu-mulangwa Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Biya ni-lalikama arakba Jirujalema umba ni-

lawurradinuma ena-langwu-wa angalya, akwa n-ambilyuma arakba yakwujina.
24 Biya yimangbala yimawura nu-wurdanguma yakinu...wa. Akena ngalaja dakina Lijibida nara kingi-likena nuw-ambilyu-murruwa warnumamalya umba ying-abuwarrkajungwunuma alikira-manja arrawa ngawa. Kembirra yinginuminu-mambakinuma arakba dakina wurrangariya Jekaraya-langwa. 25 Yingi-yama kembirra dakina, “Nubungkawa Neningikarrawara nu-marngkirradinuma nakina ngayuwa-manja mena ningi-yeliyangu-mubaba ebina-wiya ningeningarijira-mulangwa ning-ambilyuma. Akena nara arakba e-yeliyuma aduwaba ningena-da,” yingi-yama dakina-da.

Keburiyela ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Meri-wa

26 Bi...ya yuwilyaba-manja yimawura, eneja nakina nenikuma-murikaja Neningikarrawara-langwa nibina-murrada nenimikirra Keburiyela ni-likenumurra nakina akinu-wa angalya Keliliya emikirra Nejirida. 27 Eneja neni-larrkama Neningikarrawara duwilyabu-wa dadiyara dadimikirra Meri. Dadiki-yar•di-yada ngalaja dakina nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jawijiba, akena nara ambaka keni-yakeyina wunalakina. Eneja numirenikba neningarakburakba-kiya Jawijiba-langwa Nubungkawa Deyibida nakina.
28 Eneja ni-yama Keburiyela Meri-wa, “Ngeniyerriya, Nubungkawa Neningikarrawara nginu-werrungwur•denama amandangwa nungkuwa-manja. Nungkuwa-manja n-ambilyame-ka,” ni-yama nakina.
29 Ngalaja Meri yingu-werrikawarriyadinume-ka ying-engkirrikenu-mulangwa amurndakakina ayakwa. Yingi-lyangkiyama, “Ne-yamarrkama ena ayakwa? Miyambena-burra nginu-makama enena?” yingi-lyangkiyama.
30 Eneja Keburiyela ni-yama ngaluwa-wa, “Nara akbar•duma, mena Neningikarrawara nginu-werrungwur•dena-mubaba nungkuwa-manja. 31 Ku-mambakinama ningkakina nangariya, kembirra kin-arrangbinama akwa kini-yengbijinama Jesus. 32 Kin-arumidina-manja nakina, naruma numikbiyiya-dangwa nubungkawa kin-ambilyama. Aburraja warnumamalya ke-yaminama, ‘Nenikuwenikba nakina Neningikarrawara-langwa umba nakine-ka Neningikarrawara naruma numikbiyiya-dangwa nakina,’ ke-yaminama wurrakina. Eneja Nubungkawa Neningikarrawara kenu-bungkawakinama nakina. Eneja kembirra kinu-bungkawadinama nakina wuburra laka numirenikba neningarakburakba-kiya Nubungkawa Deyibida nu-bungkawadinuma nakina arakba-wiya. 33 Akwa niyirrbiyirrba ngawa kinu-bungkawadinama nakina warnikinikaduwa-manja wurrumirumirena Jekaba-langwa neningangkawura nakina-da,” ni-yama Keburiyela Meri-wa.
34 Ngalaja yingi-yama Meri, “Nara ambaka ku-mungkwula-langwa ngayuwa warnungkwarba-manja, umba ki-yamarrkinama kin-arrangbinama nangariya?” yingi-yama.
35 Eneja ni-yama Keburiyela, “Neningikarrawara-langwa Amawurrina ebina engbuda ka-likajama kaki-lyinginama ningkakina, bi...ya kembirra ambaka-murra ku-mambakinama wurrangariya ningkakina-da. Kembirra aminakina-langwa aburraja warnumamalya

ke-yaminama, ‘Naka niyukwujiya Nenikuwenikba Neningikarrawara-langwa nukwurdukwurda naka-da,’ ke-yaminama wurrakina.

36 “Kwuja, ngalajukwaba Lijibida kirringuminuwilyaba-ma kirringalakina wurrumirumirenungwa yingu-mambakinama arakba wurrangariya. Mama dadiyuwangkwa arakba dakina umba kinginarrangbinama nangariya. Duburubura ying-ambilyuma dadinungkwurakba dakina, akena yingu-mambakinuma wurrangariya yuwilyaba arakba yimawura dakina-da. 37 Amandangwa eneja kinilyangkuwerribikajungwuna-manja Neningikarrawara neniki-yamalangwa eningerribirra, kemba kini-yaminama amandangwa nakina-da,” ni-yama Keburiyela Meri-wa-da.

38 Ngalaja yingi-yama Meri enuwa-wa, “Ning-engkirrikame-ka ayakwa nungkwa-langwa akwa ningenikuminuwar•duwar•de-ka ningena Nubungkawa-langwa Neningikarrawara, kembirra nara ningena a-waruma,” yingi-yama. Eneja kembirra nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nanga-lalika Meri arakba-da.

Meri nanga-ngarrangu-mulangwa Lijibida

39-40 Umba ngalaja nanga-ngayindanguma Meri dadiki-ngarri-yada dakinu-wa Lijibida akina-wiya. Kembirra yingi-lalika dakina Nejirida arakba umba yingi-likena warenja-bawiya yadikina engku-wa nuwangkarrinu-murruwa arrirra dalada. Yingu-wurdanguma Judiya-wa ababurna-murruwa angalya angakarjiyinga. Akina-manja angalya Judiya yingu-wurduwurdanguma ngawa angakarjiyinga, yandalangwa ying-akburranga angalya ebina-manja n-ambilyu-murrumanja Jekaraya. Biya yingi-yar•da arakba ena-langwa-manja alikira. Ying-awiyeba dakina biya narringi-lyelyimbukweyina yakwujina arrawa Lijibida aburrunguwa. Yingi-yama Meri ngaluwa-wa, “Laka, ningkeningaba? En-ambilya Neningikarrawara nungkuwa-manja,” yingi-yama.

41 Ying-engkirrika-manja Lijibida amurndakakina ayakwa, kembirra nibina nangariya ngala-langwa eneja nu-warrinuma arakba ngala-langwa-manja mulkwa. Akini-yada ngawa ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa yingaki-lyangburrukwajuwa yingakuwar•dikama Lijibida-manja arakba akina-da.

42 Kembirra yingi-yengbinuma yingi-yangkarjiyajungwunuma ayakwa mena yingi-yangmarngkwunu-mubaba dakina. Akwa yingiyama Meri-wa, “Neningikarrawara nginu-werrungwur•denama nungkuwa-manja akwa nu-wekbalyinuma ningkakina. Kembirra nungkwaja ningkaruma arakba ningkidarringka ningkilyengma aduwaba ningkakina. Umba ngarningka kenu-werrungwur•denama eneja Neningikarrawara nangariya-manja enejukwaba. 43 Nungkuweka ningkirndenikba ningkakina nganyangwa-langwa Nubungkawa, akena ningki-likenume-ka yangkwurrangwa-da ngayuwa-wa aduwaba-da,” yingi-yama Lijibida.

44 “Ning-engkirrika-manja ngayuwa ayakwa nungkwalangwa,” yingi-yama dakina Lijibida, “kembirra aburraja wurrangariya nganyangwa na-warrinuma mulkwa-manja nungwurrkbalinuma yukwudukwuda aburra-langwa. 45 Eningabe-ka

ka-ngekburakajungwunama nungkwa-langwa ningk-eningmidinu-mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa alyangmandukwune-ka, akwa ningku-werrikambilya-mulangwa enuwa-manja, mena-baba ababurna-langwa nginu-makama Nubungkawa Neningikarrawara nungkuwa-manja ke-yaminama akina amandangwa-da," nanga-makama dakina Lijibida Meri-wa-da.

Emeba nanga-ngwurrkumambambijuwa-mulangwa Neningikar-rawara Meri-manja

46 Yingi-yama arakba ngalaja Meri,
"Yawe-ka. Ningeni-yangmarngkwajiname-ka amandangwa Nubungkawa Neningikarrawara ningeningangkawura.
47 Nakina-bina ngin-enibikinama ngayuwa kembirra ningu-werrikilyelyingmajungwunama angwurra.
48 Mama ningiyukwujiya ningeningerribirra ningenumamalya; umba ngin-akwurrajuwama nakina ngayuwa-manja.
Ningenikuminuwar•duwar•da wulkwa ena-langwa umba nara akwala.
Aduwaba-langwa aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya ke-yaminame-ka, 'Nubungkawa Neningikarrawara ni-yamama eningaba nakina ngaluwa-manja,' ke-yaminama wurrakina.
49 Ke-yengbinama enena ayakwa nganyangwa-langwa wurrakina mena Neningikarrawara narrubuda-baba nilyengma nakina, akwa arrubuda nginumini-ngekburakama nganyangwa.
Narrubude-ka nakina akwa akwurdukwurda ekirra ena-langwa.
50 Neningikarrawara nakina n-errukwulinuma ngakwurra-langwa warnumamalya warningarakburakba-kiya-manja yanda-langwa aduwaba.
Akwa kin-errukwulinama nakina ngakwurra-langwa wurriyuk-wayuwa akwa ngarningka aburra-langwa-manja wurriyuk-wayuwa aburrajukwaba.
Kin-errukwulinama ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ngarribina akinumini-yarrkuwarakina-murrumurra ena-langwa ayakwa.
51 Akena wurribina na-ngkweningabakajungwunu-murrumurra akwa namin-engkingkirrajajungwunu-murrumurra warnumamalya
nu-minangkirreyinuma Neningikarrawara wurrakina ni-lawulawaja-mulangwa nakina arrubuda ayarrka ena-langwa.
52 Nenu-wurranguma nakina wurrububungkawa wurribina na-ngkweningabakajungwunu-murrumurra wurrakina,
akena nen-akumarnuma nenu-bungkawakama nakina warninger-ribirra warnumamalya wurriyukwayuwa-da.
53 Nenu-kwama nakina Neningikarrawara aninga wurribina na-mureyangu-murrumurra warnumamalya,
akena wurrukwala neni-larrkenuma engku-wa eyebirra ayarrka wurribina wurruminababurna angwarnda iya amurndakijika.
54 Arakburakba-kiya-wiya nenu-makama nakina Neningikarrawara ngakwurra-langwa-manja wurrumirumiranyungwa kenu-mamurikajina-mulangwa wurrakina-manja akwa ngarningka akenu-mamurikajina-mulangwa ngakwurruwa-manja aduwaba.

Nara nakina Neningikarrawara kini-yakuwabijuwa amurndakakina ayakwa ena-langwa,
umba ni-likenuma nakina yangkwurrangwa aduwaba kajungwa neniku-mamurikaji-yada ngakwurruwa ena-langwa NgarningiYijireyila ngarnumamalya.
55 Akwa ni-yakuwerribikinuma nakina amurndakakinu-wa ena-langwa ayakwa eningarakburakba-kiya-wa akwa n-errukwulinuma Aburiyama-manja.
Akwa aduwaba ngarningka n-errukwulinama ngawa ngakwurruwa ngakwurrajukwaba,
akwa kin-errukwulinama nakina aburramba-langwa wurriyukwayuwa ngakwurra-langwa akwa wurrumirumiranyungwa warnikinikaduwa aburrajukwaba.
Kini-yaminjaminama ngawa neningangkawura Neningikarrawara nakina-da,”
yingi-yama Meri-da.
56 Biya dakina Meri ying-ambilyumurra Lijibida-manja yabiyakarbiya yimawura. Biya kembirra yingi-lawurradinuma dakina angalyuwa Nejiridu-wa arakba-da.

Ni-rukwularru-mulangwa Janjana Nenikumingekingambaja

57 Biya numu-darrbudinuma arakba mamawura dadik-arrangbawa ngalaja Lijibida wurrangariya ngala-langwa. Kembirra yinginarrangba arakba nangariya. Diyekirrerre-ka arakba kembirra dakina. 58 Aburraja warnumamalya ngala-langwa wurriyabiyabada akwa ngawa wurrukwala warnumamalya wurribina nuw-ambilyumurrumurra akwudangwa ngaluwa-manja nuw-engkirrikama ayakwa ngala-langwa-langwa. Nuw-eningmidinuma Nubungkawa Neningikarrawara nu-marngkirradinu-mulangwa nakina ngaluwamanja. Biya aburrajukwaba namurndaki-yekirrerridinuma kembirra wurrakina-da.
59 Bi...ya mamangbala mabiyakarbiya arakba mamawura numurukwulyuwakenuma makina. Aburraja kembirra neni-ringandanga nenu-mukaduwamurrikama nakina numurrkbalya. Umba wurrukwala warningakwujina warnumamalya neni-ngayindanguma keniyengbijuwama niyukwujiya Jekaraya nenimikirra, ebina-murrada ngawa ekirra nungwenikba-langwa. 60 Akena ngalaja yingu-waranga dakina dirndenikba. “Nare-ka-da. Umba Janjana nenimikirra nakina-da,” yingi-yama Lijibida dakina-da.
61 Aburraja ne-yama, “Nara wurribina warnumamalya nungkwurna-langwa warnimikirra Janjana.” 62 Kembirra nuw-andeya wurrakina Jekarayu-wa akwa neni-yendabena ayarrka-murra. Neningayindanguma wurrakina nakina-bina neniki-yengbiji-yada ekirrada.
63 Enamba-langwa Jekaraya neni-yendabena arrkala ayarrka-murra amurndakijika eningakarrikarra. Kembirra nenu-kwa aburraja wurrakina. Kembirra n-arrikarranga arakba nakina amurndakenena ayakwa. “Amandangwa Janjana nenimikirra.”

Biya “Wa!” kembirra namurndaki-yama. 64 Akena arngkawura-wiya n-arrikarrangu-wiya Jekaraya ekirra, kembirra ni-yengbina arakba

nakina ayakwa-da. Biya neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa-da.

65 Akini-yada ngawa aburraja wurrumurndakakina warnumamalya warningakwujina nuw-akbar•danguma angwurra. Aburraja wurrukwala warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra Jekaraya-langwa-manja angalya akwudangwa nuw-akbar•danguma angwurra aburrajukwaba. Biya nenumurndaku-makama wurrukwala-manja warnumamalya engka-manja iya engka-manja angalya akina-langwa ne-yama-murrilangwa, yanda-langwa wurrababurna-langwa warnumamalya akina-manja angalya angakingakarjiyinga Judiya nuw-engkirrikenuma arakba akina ayakwa. 66 Nara ke-yakuwabijuwa umba narru-wilyakama ngawa aburra-langwa-manja mangma-da. Biya namurndaki-yama, “Kin-arumidina-manja naka niyukwujiya kini-yamarrkiname-ka? Numiyambene-ka nenungkwarba kin-ambilyama naka-da?” namurndaki-yama. Warningma wurrakina amandangwa nen-akwurrajuwa-mulangwa Nubungkawa Neningikarrawara nakina-manja niyukwujiya-da.

Ayakwa nenu-ngwurrkumambambijuwa-mulangwa Neningikar-rawara ayakwa Jekaraya-manja

67 Ngalaja kembirra Neningikarrawara-langwa Amawurrina ak-wurdukwurda nenaki-lyangburrukwajuwama nungwenikba-manja Jekaraya nenaku-war•dikama akina. Eneja kembirra ni-yengbinuma Jekaraya amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwa nakina.

68 “Ngeni-yangmarngkwajina ngarna Nubungkawa, nibina-murrada Neningikarrawara NgarningiYijireyila-langwa ngarnumamalya, mena ni-yar•duma ngarruwurrakuwilyarra arakba nakina-baba.
Eneja ngarrenu-mamurikajuwama ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya akwa ngarren-enjungwurranguma arakba nakina.

69 Akwa ngarrenu-kwama Nubungkawa narrubuda ngakwurra-langwa.
Umba eneja Deyibida-langwa numirenikba nenikaduwa nakina.
Nakine-ka Nubungkawa aken-enibikinama nakina ngakwurruwa.

70 Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara ni-yarrkakumarnuma ayakwa ena-langwa-manja ngarnumamalya.
Umba aburraja ena-langwa warnikumakumaka ayakwa ngarrabumini-yarrkilalikama wurrakina akina ayakwa ena-langwa ngakwurra-langwi-yada arija-langwa.

71 Nenu-makama eneja Neningikarrawara ngakwurra-langwa-manja wurrumirumiranyungwa warningarakburakba-kiya aken-enibikina-mulangwa nakina amandangwa ngakwurruwa,
akwa aken-enjungwurrena-mulangwa nakina wurrukwala-langwa warnumamalya wurribina ngarrabu-wirrikbina-murrilangwa akwa ngarrabumini-ngekbungekburakina-murrilangwa awurruwurrariya ngakwurra-langwa.

72 Nenu-makama Neningikarrawara ngakwurra-langwa-manja wurru-mirumiranyungwa kin-errukwulina-mulangwa aburruwa akwa ngawa ngakwurruwa ngakwurrajukwaba aduwaba.

Akwa nenu-makama nakina ngarningka aburruwa-wa kin-
engkingkirrikaja-mulangwa amurndakibinu-wa ayakwa
eningarumuruma ena-langwu-wa.
73 Ni-yengbinuma nakina Neningikarrawara ayakwa arrubuda
ngakwurra-langwa-manja numiranyungwa Aburiyama-manja.
74 Nenu-makama enuwa-manja aken-enjungwurrena-mulangwa
ngakwurruwa wurribina-langwa warnumamalya ngarrabu-
wirrikbina-mulangwa ngakwurruwa,
kajungwa nari-yada ngarna akbar•duma umba akinuminu-
war•deni-yada Neningikarrawara,
75 akwa kajungwa ak-ambilyi-yada ena-langwa ngarnumamalya,
akwa aki-likaji-yada ngarna ena-langwa-manja mamurukwa
meningaba-manja, ngarruwerrikidirrbura ngarningangkawura
ngarna-da,”
ni-yama Jekaraya nakina-da.
76 Biya kembirra ni-yengbina arakba Jekaraya amurndakenena
akwala ayakwa niyukwujiya-wa Janjana.
“Umba nungkwaja, aburraja warnumamalya kabi-yengbijinama
wurrakina Neningikarrawara-langwa ningkenikumakumaka
ayakwa ningkakina,
mena ka-makina-mubaba nungkuwa ningkakina ayakwa
Neningikarrawara-langwa aburruwa-manja.
Naruma numikbiyiya-dangwa eneja nakina Neningikarrawara.
Bi...ya nungkwaja k-arumidina-manja ningkakina ki-lyengmename-ka.
Ki-lyengmenama nungkuwa kajungwa kinumini-ngekburakini-
yada ningkakina mamurukwa Nubungkawa-langwa.
77 K-eningmikinama ningkakina warnumamalya-manja Neningikar-
rawara ken-enibikina-mulangwa wurrakina
mena kenumini-yakuwabijina-mubaba nakina awurruwurrariya
aburra-langwa.
78-79 Ngakwurraja aduwaba ngarnumamalya ngarri-yaminama ngarna
wuburra laka alarrumur•da-manja ngarr-ambilyama ngarna
akwa ngarr-akbar•denama akwijungwa-langwa.
Akena eneja Neningikarrawara ngakwurra-langwa numarngkirre-ka
nakina nilyengma akwa n-errukwulinama ngakwurruwa.
Wuburra laka ne-kbadena-manja akina, kini-larrkabarrakajinama
angalya nakina Neningikarrawara.
Akwa keni-larrkajama nakina yangkwurrangwa nibina ni-yama-
murrada neniki-larrka, nibina akenumini-larrkabarrakajinama
angalya, nibina aken-enibikinama ngakwurruwa ngarnuma-
malya.
Akini-yada kembirra meningilida wuburra ke-yaminama akina.
Aki-likaja-manja ngakwurraja meningilida akuma-rringkinama
mamurukwa ngarniki-liki-yada.
Eneja kembirra Nubungkawa akenu-wilyakajinama kajungwa
aki-likaji-yada Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa
meningaba-manja ngarrakina.
Akenu-wilyakajinama nakina kajungwa ngarriyekirrerra ngar-
ruwurrangekburna ak-ambilyi-yada ngakwurruwa yilyurrkwa-
murra yukwudukwuda yarna-da.

Akina ngawa,” ni-yama Jekaraya nakina-da.
80 Bi...ya eneja niyukwujiya Janjana n-arumidinuma nakina akwa n-eningmidinuma Neningikarrawara-langwa akwa nenumini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa nakina. Bi...ya n-ambilyumurra nara-murrumanja alikira. N-ambambilyumu...wa. Bi...ya arakba-langwa ni-jadanguma n-abilyerrikajungwunuma nakina WarningiYijireyila-manja warnumamalya. Aburraja kembirra ena-langwa warnumamalya neni-rringkama arakba-da.

2

Ni-rukwularru-mulangwa Jesus

1 Akini-yada kembirra engka-manja angalya emikirra Rawuma eneja nubungkawa naruma n-ambilyumurra. Nenimikirra Akwajija. Narrubude-ka nubungkawa nakina. Biya ni-lyingama ababurna-manja angalya eminimininga akwa nu-bungkawadinuma wurrababurna-manja warnumamalya wurriminimininga. Biya ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba nakine-ka nubungkawa Akwajija neniku-murnduwi-yada ekirra wurrababurna-langwa warnumamalya amurndakibina-manja angalya ababurna-manja. 2 Aburraja kembirra wurrababurna-langwa wurrakina wurrububungkawa wurriyukwayuwa ena-langwa narrawurra-murnduwarnuma arakba wurrumurndakibina warnumamalya. Umba eneja nuwilyaba nubungkawa niyukwujiya nenimikirra Kwariniyija nu-bungkawadinuma nakina engemba-manja angalya Jiriya-manja. 3 Aburraja kembirra wurrababurna-langwe-ka warnumamalya namurndaki-likenuma wurrakina aburra-langwu-wa angalya. Namurndaki-likenuma angerriba aburra-langwu-wa angalya kajungwa warnik-arrikarri-yada wurrakina ekirra aburra-langwa yakwujina jurra-manja.
4-5 Eneja kembirra Jawijiba ni-lalikama nakina ebina angalya Keliliya emikirra Nejirida umba ni-likenuma enejukwaba ena-langwu-wa angalya aburnuwa dadingiyenikba Meri. Akena wur-rangariya yingu-mambakinuma dakina Meri. Biya neni-likenuma wunalakina Judiya-wa Jawijiba-langwu-wa angalya emikirra Be-diliyema. Akine-ka Bediliyema ena-langwa angalya akina, mena ena-langwa wurrumirumirena warningarakburakba-kiya wurruminakina angalya wurrakina-baba. Arakburakba-kiya-wiya eneja nuwilyaba nubungkawa nenimikirra Deyibida numinakina-langwa mamurukwa enejukwaba nakina. Umba Jawijiba kembirra ni-likenuma Keliliya-langwa yadikina Bediliyemu-wa, aburnuwa Meri, wunenik-arrikarri-yada ekirra aburna-langwa yakwujina akina-manja angalya.
6-7 Nen-alilikenu...wa. Yakwujina neni-yar•da wunalakina Bediliyema-manja. Dadik-arrangbi-yada wurrangariya arakba dakina Meri, akena nara ebina angalya aburna-langwa arumuruma-manja alikira. Kembirra eyukwujiya-manja alikira bulukwa-murriya-langwa-manja nen-ambilyuma wunalakina-kiya. Biya yakwujina ngawa Bediliyema-manja yingin-arrangba Meri nenungkwarba ngala-langwa numilyengma. Biya yinginu-wurumbijuwa ngala-langwa nangariya numurrkbalya dumbala-murra akwa yingin-akumarna bulukwa-murriya-langwa-manja bada eninganinga-langwa-manja-da.

Nubungkawa Neningikarrawara-langwa nenikumamurikaja nenumaka-mulangwa eningaba ayakwa warnikakukwurrajungwa jiba

8 Kembirra akini-yada ngawa awilyaba-manja angalya Bediliyemamanja akwudangwa, aburraja wurrukwala warnungkwarba narrakukwurrajuwama jiba aburra-langwa. Nuw-ambilyumurra wurrakina jiba-manja, narr-akukwurrajuwama ngawa alyarrngwalyilya.
9 Eneja kembirra Nubungkawa Neningikarrawara neni-larrka arakba nakina nuwilyaba nenikumamurikaja ena-langwa angaluba angubinalangwa, nibina ni-jadinga-murrada wurrakina-murrumanja. Biya nakina Neningikarrawara ni-larrkabarrakajuwa ebina angalya-da. Aburraja kembirra nuw-akbar•da angwurra wurrumurndakakina warnungkwarba-da.

10 Eneja nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yama aburruwa-wa, “Nara akbar•duma kirrakina umba w-engkirrikiya-langwa enena ayakwa ngarra-makinama, mena ningi-likenumurra ngayuwa yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa kajungwa ka-makini-yada ayakwa eningaba. Yik-engkirrikajamanja kirrakina enena ayakwa eningaba, akwa wurruminukwalalangwa warnumamalya kuw-engkirrikaja-manja wurrakina aburrajukwaba, kembirra kirrangkwulyumida-langwa karnumamalya kinu-ngwurrkbalinama yukwudukwuda nungkwurra-langwa-da.

11 “Memema-manja ngawa mamawura Deyibida-langwa-manja angalya ni-rukwularruma arakba eneja nuwilyaba niyukwujiya. Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara nenu-makama nakina nungkwurra-langwa-manja wurrarumuruma keni-larrkajamulangwa nakina nungkwurruwa-wa ena-langwa NuMejaya. Kembirra naka arakba nibina-murrada ni-rukwularruma arakba NuMejaya-da. Nubungkawa nakina n-ambilyama. Kembirra yikenenibikinama kirrakina karnumamalya-da.

12 “Nungkwurraja yikin-akburranginamurra numurrkbalya niyukwujiya dumbala-murra bada-manja, nara aruma-manja alikira umba eyukwujiya-manja alikira, bulukwa-murriya-langwa-manja. Yikinakburrangina-manja kembirra nakina, yik-eningmidinama arakba enena ayakwa alyangmandukwuna ngawa ena-da,” ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa wurrumurndakibinuwa warnungkwarba-da.

13 Aburraja kembirra wurrakina warnungkwarba narra-rringka arakba wurrababurne-ka warnikumamurikaja Neningikarrawaralangwa. Akini-yada ngawa aburraja nawurraki-jadingama wurrakina adirrariyaba angubina-langwa. Kembirra na-mebeyina emeba, neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa wurrakina. 14 Biya namurndaki-yama,

“Ngeni-yangmarngkwajinama ngarna Neningikarrawara nibina n-ambilyamurra ena-langwa-manja angalya abalkaya.
Nakine-ka nenu-werrungwur•denama wurrakina warnumamalya nenumini-yarrkuwarakina-murrumurra ena-langwa ayakwa.
Aburraja kembirra ka-likajamurra yilyurrkwa-murra yukwudukwuda wurrakina-da,”

namurndaki-yama wurrumurndakakina warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa-da. 15 Biya nawurraki-likena erribaja,

namurndaki-lawurradinuma Neningikarrawara-langwu-wa angalya arakba-da.
Aburraja kembirra wurribina warnungkwarba na-makijeyina ayakwa, biya ne-yama, “Kwa, ngarri-likaja arakba Bediliyemu-wa kajungwa akini-rringkini-yada ngarna nangariya ngarrenu-maka-murrilangwa Nubungkawa Neningikarrawara,” ne-yama. 16 Biya na-likena, nuw-enjirrikeyina arakba wurrakina-da.
Nuw-alilikenu...wa. Bediliyema-manja. Biya narralirrak-akburranga yakwujina wunalekbina Jawijiba akwa Meri, akwa neni-rringka nangariya nu-kukwunumurrkwuluma bada-manja, bulukwa-murriya-langwa-manja angalya. 17 Kembirra narralirraku-maka wunalakina-kiya-manja amurndakibina ayakwa nibina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yengbinu-mulangwa nakina-langwa nangariya. 18 Biya kembirra narra-maka wurrakina wurrukwala-manja warnumamalya aburrajukwaba nangariya-langwa. Aburraja nawurrak-engkirrika-manja akina ayakwa namurndaki-yakikbijangeyina angwurra arakba wurrakina. 19 Umba ngalaja Meri yingu-wilyakama dakina amurndakibina ayakwa ngala-langwa-manja aringka akwa ying-engkingkirrikenuma ngawa amurndakakinu-wa.
20 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnungkwarba na-lawurradina aburra-langwu-wa jiba. Neni-yangmarngkwajuwama Neningikarrawara, eningaba-wiya-baba narri-rringkama akwa nuw-engkirrikenuma wurrakina. Narr-akburrangame-ka ebina-langwiya ngawa ayakwa nenu-maka-mulangwiya Neningikarrawara-langwa nenikumamurikaja-da.

Jesus-langwa-langwa ekirra

21 Bi...ya mamangbala mabiyakarbiya-manja mamawura aburraja neni-ringandanguma nenu-mukaduwamurrikama nibina niyukwujiya, akwa neni-yengbijuwama nakina Jesus. Akina ekirra ebina-murrada neni-yengbijuwa-murrada nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nara-wiya kingu-mambakina dirndenikba-da.

Nangariya Jesus nenu-wilyaka-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya Jirujalemu-wa

22-24 Aburrubukwurraja ngawa Jawijiba akwa Meri akwa nangariya Jesus nabuk-ambilyumurra wurrubukalakina Bediliyema-manja. Ngalaja yuwilyaba yimawura nu-merrkbijanga arakba yakina akina-manja angalya. Akwa kembirra neni-likena arakba Jawijiba akwa Meri Jirujalemu-wa, nenu-wilyakama nangariya. Nabuk-alilikenu...wa. Jirujalema-manja nabuki-yar•da. Biya neni-likena arakba wunalakina Jawijiba akwa Meri Neningikarrawara-langwu-wa angalya kajungwa wuneniku-kwi-yada aburna-langwa nangariya Nubungkawu-wa Neningikarrawara akwa kajungwa keni-yamini-yada yakwujina amurndakibina-langwiya ayakwa eningarumuruma-langwiya nenu-kwa-mulangwiya Mawijija WarningiYijireyila-manja warnumamalya arakburakba-kiya-wiya. Adinuba-wiya eneja Nubungkawa Neningikarrawara nenu-makamurra nakina Mawijija-manja, umba kembirra enamba-langwa Mawijija nenu-makamurra nakina wurrumurndakibina-manja warnumamalya ebina-murrada

ngawa ayakwa Neningikarrawara-langwa. Ni-yamama Nubungkawa Neningikarrawara,

“Wurrababurna-langwa nungkwurra-langwa wurrumilyengma wurriyukwayuwa warnungkwarba nganyangwa wurrakina,”

ni-yamama nakina. Akwa enena ngarningka ayakwa ni-yamama Nubungkawa Neningikarrawara,

“Dibine-ka didarringka, karring-arrangbina-manja wurrangariya dakina, kinginga-menamurra dambilyuma darrawurukukwa, akena nara-manja dibina darrawurukukwa aba dakwurakburakba. Kingi-likajamurra Neningikarrawara-langwu-wa angalya akwa kinginu-kwunama NuMinidu-wa nenungkwarba. Kingi-yaminama dakina enuwa-wa, ‘Neningikarrawara-langwa dalakena-kiya,’ kingi-yaminama. Kembirra nakina nenungkwarba NuMinida kiningalirraku-wardenama dalakina darrawurukukwa-kiya,”

ni-yamama Nubungkawa Neningikarrawara. Akwa akina kembirra ngalaja Meri yingi-yamamurra yakwujina ngawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya kajungwa diyadi-yada arakba dakina.

25 Akina-manja ngawa angalya Jirujalema eneja nuwilyaba neniyerringka n-ambilyumurra nenimikirra Jimiyina. Nakina neniyerringka neningabe-ka, n-engkingkirrikenume-ka Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa. Akwa n-embimbirrarinumurra nakina NuMejayuwa, mena nakina NuMejaya nenik-enjungwurri-yada ena-langwa warnumamalya WarningiYijireyila. Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina akwurdukwurda nuw-ambilyumurra nakina-manja neniyerringka. 26 Ebina-wiya ne-yengbina ayakwa akina Amawurrina enuwa-manja akwa ne-yamama, “Nare-ka a-jungwuma ningkakina yanda-langwa kini-rringkinama nungkuwa nibina nenumamalya Nubungkawa Neningikarrawara neniki-larrka nakina yangkwurrangwa nenimikirra NuMejaya,” ne-yamama akina Amawurrina akwurdukwurda Neningikarrawara-langwa Jimiyinu-wa-da.

27 Biya ne-yama arakba akina Amawurrina Jimiyinu-wa, “Likaja arakba Neningikarrawara-langwu-wa angalya,” ne-yama akina. Eneja kembirra ni-likena arakba yenjerrikina nakina neniyerringka. Umba n-ambilyu-wiya nakina Neningikarrawara-langwa-manja angalya, aburnaja Jawijiba akwa Meri wunalakina neni-yar•duma yakwujina. Umba kembirra nakina neniyerringka Jimiyina nenilirrak-akburrangama wunalakina yakwujina. 28 Biya kembirra neni-rndarrka niyukwujiya nangariya ena-langwa-manja ayarrka akwa nenu-kwiyukwiyuma. Biya neni-yangmarngkwajuwa nakina Neningikarrawaru-wa akwa ni-yama enuwa-wa,

29 “Bungkawa, yirraminu-war•dangumurra warka nungkwa-langwa arakba, akwa ningi-jerrukwama akina.

Umba kembirra yi-larrkaja arakba ngu-ngwanjina. Ngi-likaja-langwa ngayuwa enena-langwa angalya yilyurrkwa-murra yukwudukwuda, mena alyangmandukwuna-wiya-baba ayakwa nungkwa-langwa.

30 Yi-larrkaja ngayuwa aduwaba mena ningeni-rringka-mubaba nibina nenumamalya yirrumini-larrkama nungkuwa yirra-

langwa yarnik-enibiki-yada yirrababurna-langwa yarnumamalya nungkwa-langwa.
Nganyangwa-murra menba ningeni-rringkama ngayuwa aduwaba.
31 Umba ningkeni-larrkama nakina yangkwurrangwa kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya ababurna-manja angalya keni-rringkini-yada nakina aburrajukwaba wurrakina.

32 Nakine-ka wuburra akilarrkabarrirraka kini-yaminama. Biya kenuwilyakajinama nakina warnumamalya-manja wurribina nuwambilya-murrumanja emininga-manja iya emininga-manja angalya ebina ka-ngayindena-mulangwa nungkuwa warnikiyami-yada wurrakina.
Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya karri-rringkinamanja ebina akilarrkabarrirraka, yikabi-yangmarngkwajinama kembirra yirruwa nungkwa-langwa yarnumamalya YarningiYijireyila-da,”
ni-yama nakina Jimiyina Neningikarrawaru-wa-da.

33 Aburnaja Meri akwa Jawijiba neni-yakikbijangeyina angwurra wunalakina akina-langwa ayakwa ni-yengbinu-mulangwa nakina neniyerringka nangariya-langwa. 34 Eneja kembirra ni-yengbina arakba nakina neniyerringka akwala ngarningka ayakwa Neningikarrawaru-wa. Neni-yendabena Neningikarrawara kajungwa kini-yamini-yada eningaba wurrubukalakina-manja Jawijiba akwa Meri akwa Jesus.

Kembirra nakina Jimiyina ni-yengbina arakba ayakwa Jesus-langwuwa dirndenikba ngalajukwaba. Ni-yama nakina, “Nubungkawa Neningikarraware-ka nakina nu-wekbalyinuma naka nangariya akwa neni-larrkama enenu-wa angalya kajungwa ngarrukwala NgarningiYijireyila ngarnumamalya aki-jungweyini-yada ngarna, umba ngarrukwala ak-enibikajungwuni-yada. Kin-arumidinamanja nakina, kenu-wilyakajinama warnumamalya-manja ebina kini-yamina-mulangwa Neningikarrawara. Akena aburraja wurrababurne-ka warnumamalya ka-warename-ka nakina. 35 Akiniyada kembirra wurrumurndakakina warnumamalya wurribina kawarena-murrumurra Neningikarrawara nara arakba abuwarrkama ebina karru-wilyakinama aburra-langwa-manja mangma. Umba nungkwaja ningkirndenikba ningkuwerrikawarriye-ka k-ambilyama ningkakina, wuburra laka lyelyinga angandinga kaku-werridadenama nungkwa-langwa-manja yukwudukwuda akina-da,” ni-yama Jimiyina Meri-wa-da.

36-37 Umba ngalaja duwilyaba dadiyuwangkwa dadimikirra Ena ying-ambilyumurra dakina akina-manja ngawa angalya Neningikarrawara-langwa Jirujalema-manja. Akwa narringamakumakama warnumamalya-manja yakwujina Neningikarrawaralangwa ayakwa. Umba eneja nungwadikba ngala-langwa Benyuwela wurruwurrakuwilyaba-langwa warnumamalya warnimikirra Ajera. Dakine-ka dadiyuwangkwa 84 mamarika iya yinungkwura ying-ambilyumurra arakba. Arakba-wiya neni-yakeyinumurra wunalakina neningiyadikba mamangbala mambilyuma mamarika

iya yinungkwura biya ni-jungwuma nakina neningiyadikba ngala-langwa. Kembirra dadinungkwurakba arakba ying-ambilyumurra dingaya dakina.

Dakine-ka dadiyuwangkwa nara kingi-lalika Neningikarrawara-langwa angalya umba meningilida iya alyarrngwalyilya yingini-yangmarngkwajuwama dakina Neningikarrawara. Akwali-yada ying-alyubarinumurra aninga akena akwali-yada nara king-alyubarina aninga umba murumureya ngawa ying-ambilyumurra, yimbukwa yingi-yengbiyengbinuma ayakwa Neningikarrawaru-wa dakina.

38 Biya nabuk-ambilyu-wiya ambaka Jawijiba akwa Meri akwa Jesus yakwujina Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja wurrubukalakina, dibina-murrada dadiyuwangkwa yingi-likenuma dakina nabuk-ambilyu-murruwa wurrubukalakina. Biya yingini-rringka-manja nakina nangariya, kembirra yingini-yangmarngkwajuwa arakba dakina Neningikarrawaru-wa ni-rukwularrinu-mulangwa nakina niyukwujiya. Kembirra yadikina yingi-yengbina arakba dakina ayakwa ena-langwa-langwa. Narringa-makumakamurra dakina ena-langwa-langwa warnumamalya-manja wurrumurndakibina nuw-embimbirrarinu-murrumanja wurrakina Neningikarrawara ken-enjungwurrena-murruwa nakina WarningiJirujalema warnumamalya.

Jawijiba akwa Meri akwa Jesus nabuki-lawurradinu-mulangwa Nejiridu-wa

39 Aburnaja Jawijiba akwa Meri neni-jerrukwama arakba amurndakibina neni-yama-mulangwa wunalakina Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja, nenumini-yarrkuwarakinu-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa eningarumuruma-wa. Biya nabuki-lawurradina arakba wurrubukalakina Keliliyu-wa aburrubukwurra-langwu-wa angalya emikirra Nejirida. 40 Yakwujina kembirra akina-manja ngawa angalya n-arumidinumurra niyukwujiya Jesus nakina. Ambaka-langwa n-arumidinuma, ni-ngbudidinuma akwa num-arrubudidinuma ena-langwa mangma. Eneja Neningikarrawara nenu-werrungwur•dangume-ka nakina-manja akwa nu-manjikbudanguma ngawa neningangkawura enuwa-manja-da.

Nenjarrngalyilya-wiya Jesus ni-likenu-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya

41 Aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya WarningiYijireyila nawurraki-likenuma Jirujalemu-wa wurrakina arngkababurna-langwa na-jerridinu-manja akilarrkumurndada yakwujina. Namurndaki-likenumurra kajungwa warnik-ambarringi-yada wurrakina Akwurungkuwarrukwa yakwujina. Aburnajukwaba ngawa Jawijiba akwa Meri nen-alilikenuma Jirujalemu-wa akinu-wa wunalakina. 42 Bi...ya n-ambilyumurra arakba eneja Jesus mememberrkwa mambilyuma mamarika iya yinungkwura. Kembirra enejukwaba nenu-wilyakamurra wunalakina Jawijiba akwa Meri Jirujalemu-wa Akwurungkuwarrukwu-wa wunalakina. Biya kembirra nabuki-likena nabuk-ambarringa wurrubukalakina

Akwurungkuwarrukwa akwa ngawa wurruwurrakwulyumida WarningiJudiya warnumamalya aburrajukwaba.

43 Biya na-jerridu-manja Akwurungkuwarrukwa ebina, neni-lalika Jawijiba akwa Meri Jirujalema umba neni-lawurradinuma wunalakina angalyu-wa Nejiridu-wa. Aburrajukwaba wurrababurne-ka ngawa warnumamalya aburra-langwa namurndaki-likenuma aburruwa wurrakina. Umba eneja nakina Jesus n-ambilya ngawa yakwujina Jirujalema-manja. Akena wuneningbala-kiya wunalakina Jawijiba akwa Meri n-ambilyumurra nakina Jesus yakwujina-wiya. 44 Wurrukwala-manji-kba ni-likenume-ka nakina, neni-lyangkiyamamurra wunalakina.

Biya nen-alilikenuma wunalakina memerrkuwilyaba mamawura, biya nen-andeya akena nara nibina Jesus kini-likena aburruwa-manja. Biya kembirra narramurndaki-yendabena wurrumurndakibina warnumamalya yakwujina aburruwa na-likenuma keni-rringka-murrikba Jesus. 45 Akena aburraja nara keni-rringka umba nuw-edirremeyina wurrakina-da.

Kembirra wunalakina Jawijiba akwa Meri nen-abuburangkeyinu...wa. Nara ken-akburrangarna. Nenu-mungkwula. Wurdarriya-wiya. Akwa neni-lawurradina kembirra Jirujalemu-wa. Nen-alilikenu...wa. Yakwujina. Na-larrumur•da. Nenu-mungkwula. Wurdarriya-wiya. Kembirra nen-abuburangkeyina akina-manja angalya Jirujalema. Yakwujina mamurukwa-manja iya alikira-manja nen-aburangkeyinuma. 46 Biya kembirra neni-lawurrada wunalakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya. Biya nen-akburranga arakba nakina Jesus wunalakina yakwujina ngawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya-da.

Eneja Jesus n-ambilyumurra nakina yakwujina ngawa, n-angmungmakwulaluma aburruwa warnikakakirumaka warnungkwarba Mawijija-langwa ayakwa. Na-lyelyimbukweyinuma wurrakina. Umba Jesus n-engkirrikenumurra ayakwa aburra-langwa akwa ngarningka neni-yendabenuma ayakwa nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnikakakirumaka warnungkwarba. 47 Aburrajukwaba arrkala neni-yendabenumurra Jesus-uwa ayakwa. Biya nuw-engkirrikenu-manja wurrakina ayakwa ena-langwa, wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina nawurraki-yakikbijangeyinume-ka wurrakina akina-langwa ayakwa ni-yengbinu-murrilangwa Jesus, aringkawa-baba nakina akwa eningaba-baba ayakwa ni-lawurrakajuwama aburruwa-wa-da.

48 Aburnajukwaba Jawijiba akwa Meri neni-yakikbijangeyina angwurra wunalakina neni-rringka-mulangwa nakina n-angmungmakwulaluma wurrumurndakakina-manja warnikakakirumaka. Biya dirndenikba yingi-yama enuwa-wa, “Naburra, miyambena-burra nara ki-likena nungkuwa yinuwa-manja? Ngayuwa akwa nungwena yinu-mukwunakeyinumurra nungkuwa-wa yinalakena yin-abuburangkeyinuma nungkuwa-wa-da,” yingi-yama Meri-da.

49 Eneja ni-yama, “Miyambena-burra kin-aburangkeyinumurra kinalakina engka-manja angalya amurndakakina-manja? Yangkwurrangwa-maka adinuba-wiya yikini-likenumurra kinalakina.

Yirrumin-aburangkama akena kineningbala-burra kinalakina ningi-
lyangmurukweyinamurra ngayuwa yelakwa Nungwarrka-langwa-
manja alikira?” ni-yama nakina Jesus-da. 50 Akena nara aburnaja
kenu-mumiringka akina ayakwa ni-yengbinumurra nakina-da.
51 Eneja kembirra nu-warumajungwa arakba nakina Jesus akwa
ni-lalika Jirujalema umba ni-lawurradina angalyu-wa Nejiridu-wa,
aburrubukwurruwa Jawijiba akwa Meri. Biya yadikina-langwa
Jesus nenumin-engkirrikenuma neningangkawura wunalakina-kiya-
langwu-wa ayakwa yakwujina.
Ngalaja Meri ying-engkingkirrikenuma dakina ngawa
amurndakibinu-wa yingi-rringka-murruwa akwa ngawa ying-
engkirrikenu-murruwa, yingu-wilyakama ngawa ngala-langwa-manja
mangma-da.
52 Bi...ya eneja arakba Jesus n-arumidinuma. Mangma ena-langwa
numu-ringbirradinuma makina. Eneja Neningikarrawara nenu-
werrungwur•danguma enuwa-wa. Aburrajukwaba warnumamalya
nenu-werrungwur•danguma enuwa-manja ngawa-da.

3

Janjana nibina Nenikumingekingambaja ni-yengbinu-mulangwa ayakwa warnumamalyu-wa

1 Akini-yada ngawa eneja nuwilyaba ningka nubungkawa naruma
nenimikirra Daburiyeja n-ambilyumurra nakina Rawuma-manja. Nu-
bungkawadinuma wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya
engka-manja iya engka-manja angalya. Nu-bungkawadinumurra
nakina nenungkwurakba, mememberrkwa mamangbala mamarika
iya yinungkwura nu-bungkawadinuma. Umba eneja nuwilyaba
niyukwujiya nubungkawa nenimikirra Bandiyija Balida nu-
bungkawadinuma nakina wurrababurna-manja warnumamalya
wurruminakina angalya Judiya. Umba eneja nuwilyaba ningka
nenungkwarba nenimikirra Yerida nu-bungkawadinuma nakina
wurrababurna-manja warnumamalya Keliliya-manja. Umba
eneja nenikumarnjenikba Yerida-langwa nenimikirra Biliba nu-
bungkawadinuma nakina alakina-kiya-manja angalya emikirra
Yidiriya akwa ngawa Dirakinada-manja. Alakina-kiya angalya
nuw-ambilyuma akwudangwa Keliliya. Umba ngarningka eneja
nuwilyaba ningka nenungkwarba nenimikirra Leyijeniya nu-
bungkawadinuma nakina warnumamalya-manja emininingka-manja
angalya emikirra Abuleniya. 2 Akini-yada ngawa na-bungkawadinu-
manja wurrumurndakakina wurrububungkawa amurndakakina-
manja angalya eminimininingka, kembirra aburnaja wunambilyuma
wunubungkawa-kiya wunaruma WunuMinida nen-ambilyumurra
wunalakina Jirujalema-manja. Wunenimikirra wunalakina Enija
akwa Kayubaja.
Akini-yada ngawa eneja Jekaraya-langwa nenikuwenikba Jan-
jana, nibina-murrada yirra-maka-murrada arakba ngayuwa, n-
ambilyumurra nakina nara-murrumanja alikira. Engburingke-ka
angalya. N-ambambilyumurra nakina ngawa yanda-langwa yakwu-
jina ngawa ni-yengbinuma eneja Neningikarrawara amurndakenena
ayakwa enuwa-wa. Eneja ni-yama Neningikarrawara, “Wurra-makina

nungkwa-langwa-manja warnumamalya kabumini-yarrkuwarakina-
mulangwa wurrakina nganyangwu-wa ayakwa arakba,” ni-yama.
3 N-engkirrikenu-manja Janjana Neningikarrawara-langwa ayakwa,
kembirra ni-dirrirnduma arakba adalyuma-wa nakina. Emikirra
adalyuma Jardina. Biya engku-wa iya engku-wa angalya adalyuma-
manja akwudangwa ni-likenumurra nakina nen-akakirumakamurra
Neningikarrawara-langwa ayakwa warnumamalya-manja yakwujina.

Ni-yama nakina aburruwa-wa, “Wurri-larrngkuwurriya arakba
alarrngkilarrngkawarriya amurndakibina kirri-yama-murrilangwa,
umba wunumini-yarrkuwarakina Neningikarrawara-langwa ayakwa
arakba. Nganja kembirra ngayuwa ka-mingekingambajini-yada
kirrakina, kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya kuw-
eningmidini-yada wurrakina yikinumini-yarrkuwarakina-mulangwa
Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba kirrakina-da. Umba eneja
Neningikarrawara yikenumini-yakuwabijiname-ka nakina amurndak-
ibina awurruwurrariya kirri-yama-mulangwa-da,” ni-yama Janjana
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

4 Umba arakburakba-kiya-wiya eneja nuwilyaba nenungkwarba
nenimikirra Ajaya n-ambilyuma nakina. Nenikumakumaka ayakwa
nenumamalya Neningikarrawara-langwa nakina. Ni-yamama nakina
Ajaya,

“Nuwilyaba nenumamalya n-ardirdenama nakina alarrkingburingka-
langwa angalya, nara-murrilangwa alikira. Enena kembirra
ayakwa ena-langwa:
‘Nungkwurraja karna karnumamalya wurruma-ngekburakina
arakba mamurukwa Nubungkawa-langwa.
Mulikarrkidirrbure-ka yikuma-ngekburakinamurra mamurukwa
kirrakina kajungwa neniki-liki-yada nakina makina-manja.
5 Wurri-lyangburrukwajina arakba ababurna-langwa angwurn•dikirra
akwa ngarningka wurri-ngakburrukwajina angakarjiyinga an-
galya ababurna-langwa kajungwa angakbilyuwalyi-yada akina.
Akwa mibina mamurukwa mulikarrkiyangkwuruwura yikuma-
likarrkidirrburakinama kirrakina,
umba mibina mulikarrmilumila yikume-kbilyuwalyakinama
makina-da.
6 Aburraja warnumamalya kamurndak-eningmidiname-ka wurrak-
ina Neningikarrawara ken-enibikina-mulangwa warnumamalya
nakina-da!’ ni-yame-ka nakina nenumamalya.”

Akina-bina ayakwa ni-yamama nakina Ajaya arakburakba-
kiya-wiya. Umba amurndakakina ayakwa ena-langwa nuw-
arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra.
Nakina-bina Janjana nibina-murrada ngarraku-maka-mulangwa
amurndakakina ayakwa.

7 Aburraja kembirra wurruwurrakwulyumida warnumamalya
namurndaki-likenuma Janjanu-wa mena neni-ngayindangu-mubaba
nakina neniku-mingekingambaji-yada wurrakina akina-manja
akungwa. Akena ni-yama nakina aburruwa-wa, “Karniniyerriye-
ka karna karnumamalya! Kirruwurrariya yingarna wuburra! Nara
kirrakina a-lyumaduma akini-yada ngawa yikenu-banijumindena-
manja Neningikarrawara nungkwurruwa-na!

8 “Yikini-ngayindena-manja amandangwa Neningikarrawara
nakina yiken-enibikinama nungkwurruwa karnumamalya,
kembirra yiki-dirrburakajungwunama kirrakina aduwaba.
Eningaba yiki-yaminama wuburra laka eka eningaba ebina
nuw-arrangbinamurra amaninga eningaba. Eningaba yiki-
yaminama kajungwa warnumamalya kuw-eningmidini-yada
kirri-larrngkuwurrangu-mulangwa alarrngkawarriya. Umba
nare-ka a-lyangkuwerribikajungwuma kirrakina, ‘Ngarningaba
ngarna mena Aburiyama-baba numiranyungwa ngakwurra-langwa
neningadinuba-wiya nakina.’ Nara e-yamama akina ayakwa
umba w-engkirrikiya enenu-wa ayakwa ngarra-makina-murruwa
aduwaba. Kini-ngayindena-manja eneja Neningikarrawara, kinu-
kuwarrukwajinama nakina angwarnda amurndakenena nawurraku-
murrkwulijeyina-murrumurra yelakwa ajiringka-manja akina.
Amurndakakina-langwa-bina angwarnda kenumini-ngekburakinama
nakina Neningikarrawara warijira-da Aburiyama-langwa-da.

9 “W-engkirrikiya! Neningikarrawara kini-
lyangkuwerribikajungwunama nakina karnumamalya-langwa
karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba kirrakina.
Nakine-ka Neningikarrawara nu-war•denama ena-langwa warka
wuburra laka nuwilyaba nenungkwarba ni-ridenama eka bangkilya-
murra. Nakine-ka ni-ridenama ababurna-langwa eka eningeningaba-
ma amurndakibina nara arrangbama aninga eningaba, akwa ni-
ngkarrnginama amurndakakina eka eningeningaba-ma arrawa-
langwa amukayerra-langwa. Akwa ngarningka nu-wurrenama
amurndakakina angwura-wa ni-dakinama-da. Nakine-ka wuburra
nenungkwarba kini-yaminama eneja Neningikarrawara akwa neniku-
war•di-yada arakba nakina ena-langwa warka,” ni-yama Janjana
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

10 Aburraja kembirra namurndaki-yama, “Kardi! Yiki-
yamarrkiname-ka yarna yarnumamalya?”

11 Eneja kembirra ni-yama Janjana aburruwa-wa, “Ka-makinama
ngayuwa akwa enena yiki-yaminamurra nungkwurraja karna. Kir-
ruwilyaba karnumamalya yikinga-wilyakina-manja dambilyuma dum-
bala dadingikarrawara karnik-awiyebi-yada kirrakina, kembirra
yikinu-kwunamurra kirrakina duwilyaba nibinu-wa neningidumbala-
murruwa nenumamalya. Umba kirruwilyaba yiku-wilyakina-manja
aninga karnik-alyubari-yada kirrakina, yik-awurikeyinamurra kem-
birra akina aninga nibinu-wa neninganinga-murruwa nenumamalya,”
ni-yama Janjana wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

12 Bi...ya aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya
narraminu-war•dangu-murrumurra warka WarningiRawuma
wurrububungkawa namurndaki-likenumurra Janjanu-wa.
Narruwurra-murndukwama angwarnda warnumamalya-langwa
kajungwa warniku-kwi-yada akina WarningiRawumu-wa
wurrububungkawa. Aburrajukwaba nawurraki-likenumurra Janjanu-
wa kajungwa kenu-mingekingambajuwi-yada nakina aburruwa-
manja. Biya namurndaki-yama wurrakina enuwa-wa, “Bungkawa,
yirraja yiki-yamarrkinama yarna yarnumamalya?”

13 Eneja ni-yama Janjana, “Yikuwurra-murndukwuna-manja
angwarnda, yiku-murnduwarnama akina wulkwa ebina bu-maka-
mulangwa umba nara akwala,” ni-yama Janjana.

14 Aburraja wurrawinyamba warnungkwarba ne-yama enuwa-wa,
“Umba yirraja, yiki-yamarrkinama yarna yarnumamalya?”

Eneja ni-yama Janjana, “Kirrakine-ka kirr-akbar•duwakinama
warnumamalya, kirra-ngajinama kajungwa yikabu-kwuni-yada
angwarnda aburra-langwa. Akwa ngarningka kirra-lekbajamurra
erribirra warningaba warnumamalya awurrariya-langwa, akena
nara aburraja ke-yaminjamina akina umba warninguwurrariya-ma
wurrakine-ka-da. Awurrariya akina, kembirra nara arakba e-yamama.
Mama eyukwujiya angwarnda yiku-menamurra warka-langwa, nara
a-ngwurrmiluma akina-langwa angwarnda eyukwujiya-langwa,”
ni-yama Janjana wurrumurndakakina-manja warnungkwarba
wurrawinyamba nakina-da.

15 Akini-yada ngawa aburraja wurrababurne-ka warnumamalya
na-minandabumeyinumurra nawurraki-yendabijajungwunuma wur-
rakina nuw-engkirrikenu-mulangwa ayakwa Janjana-langwa. Biya
kembirra namurndaki-lyangkiyama wurrakina, “Dukwa naka Jan-
jana nibina-murrada nenungkwarba nenimikirra NuMejaya, nibina
Neningikarrawara ni-yama-murrada neniki-larrka nakina yangkwur-
rangwa. Dukwa naka, dukwa nara-da,” namurndaki-lyangkiyama
wurrakina-da.

16 Eneja kembirra Janjana ni-yama nakina aburruwa-wa,
“Ngayuwe-ka ningena ngarra-mingekingambajinama kirrakina
akungwa-murra aduwaba, umba nara akwala. Umba eneja
nuwilyaba ningka nenungkwarba nubukwaya kini-likajama
nakina arija-langwa. Naruma nilyengma nakina angwurra
ngayuwa-manja. Nganja ki-yakuwerribikaja-manja ngayuwa ena-
langwa-langwa, kembirra ningeningma ngayuwa ningiyukwujiya
ningeningerribirra. Ngayuwe-ka ningeningeningaba-ma ningeniku-
war•dinga-langwa ena-langwa warka akwa ningenik-aburawaka-
langwa eningalika ena-langwa. Eneja kembirra kini-yar•diya-
manja nakina nenungkwarba enena-manja angalya, kini-yaminama
wuburra laka yikenu-mingekingambajinama Neningikarrawara-
langwa-murra Amawurrina akwurdukwurda-murra akwa ngarningka
angwura-murra nakina-da. 17 Nakine-ka nenungkwarba neniki-
lyangkuwerribikajungwi-yada arakba karnumamalya-langwa
karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba kirrakina.
Akwa nenik-eyebijebaki-yada arakba nakina karnumamalya wuburra
laka nuwilyaba nenumamalya ni-yaminama n-eyebijebakinama
amadidira amaninga akwa amarda. Nakine-ka nuwurra-
murndukwunama amurndakakina amadidira amaninga ena-
langwu-wa alikira eninganinga-wa. Umba amarda awurrariya
ni-dakinamurra angwura-wa nakina. Akine-ka wuburra ke-
yaminama, akini-yada ngawa kini-likaja-manja yangkwurrangwa
nenungkwarba nibina-langwa ngarra-maka-murrilangwa ngayuwa.
Akena ngalaja akina angwura ena-langwa nara e-kakbujungwuma
akina umba eningangkawura ka-dadinama-da,” ni-yama Janjana
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

18 Ni-yengbinume-ka nakina Janjana ababurne-ka ayakwa em-
inimininga wurrumurndakakina-manja warnumamalya. Nenu-
makama nakina eningaba ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa
akwa nenu-werrikijiranguma angwurra wurrakina, kajungwa karri-
larrngkuwurreni-yada alarrngkilarrngkawarriya umba kenumini-
yarrkuwarakini-yada Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina-
da.
19 Biya ni-yengbinuma Janjana arrubuda ayakwa Yerida-manja
enejukwaba. Nakine-ka Yerida nibina-murrada yirra-maka-murrada
arakba ngayuwa nubungkawa Keliliya-langwa. Neni-lekbenumurra
nakina mena nanga-manguma nenikumarnjenikba-langwa didar-
ringka dadimikirra Yeridiyeja. Nanga-manguma dakina ena-langwi-
yada dadingiyenikba, nara-wiya ambaka kini-jungwuna ngala-langwa
neningiyadikba Biliba. Ababurne-ka eminimininga awurruwur-
rariya ni-yamama ngarningka Yerida nakina. Aminakina-langwa
eneja Janjana ni-yaminjamama nakina enuwa-wa, “Ningkuwurrariye-
ka ningkilyengma ningkenumamalya,” ni-yama. 20 Akena eneja
Yerida n-arriyakajungwunuma ngarningka awurrariya-wa. Ni-yama
nakina ena-langwu-wa wurrawinyamba warnungkwarba, “Wunu-
mena nakina Janjana akwa wuni-didena arakba akididijungwa-
manja,” ni-yama. Kembirra nenu-manguma aburraja wurrakina akwa
neni-didanga nakina-da.

Janjana nenu-mingekingambajuwa-mulangwa Jesus-manja

21 Nara-wiya Janjana kini-didikajungwuna akididijungwa-manja
nakina, eneja Jesus ni-likenuma Janjanu-wa. Eneja nenu-
mingekingambajuwama Janjana Jesus-manja enamba-langwa arija-
langwa. Umba nenu-mingekingambajuwa-mulangwa Janjana Jesus-
manja, nu-buriyamina kembirra arakba Jesus Neningikarrawaru-
wa. Umba nu-buriyaminu-wiya ngawa nakina Jesus, eneja
Neningikarrawara nu-ngwurrkbalijuwama nakina angubina, 22 akwa
ni-larrkamurra nakina ena-langwa Amawurrina akwurdukwurda
enuwa-wa. Akine-ka Amawurrina na-larrinuma angaluba Jesus-uwa.
Darrawurukukwa wuburra akina, biya nuw-ambarringa enuwa-
manja-da.

Biya kembirra ne-yengbina arakba amayakwa angaluba karrawara-
langwa akina. Ne-yama, “Ningkenikuwarrka nganyangwa
ningkakina, ningkibina ningi-lyelyingminama ngayuwa akwa yirra-
werrungwur•denama ningkakina-da,” ne-yama akina amayakwa-da.

*Warningarakburakba-kiya-langwa wurrumirumirena Jesus Christ-
langwa*

23 N-aburradadu-manja eneja nakina Jesus ena-langwa warka n-
ambilyumurra arngkabiyakarbiya-ma arngkumemberrkwa mamarika
iya yinungkwura nakina. Na-lyelyimbukweyinu-manja aburraja
warnumamalya enuwa-langwa, ne-yama wurrakina, “Jesus-langwa
nungwenikba Jawijiba nakina.” Akena Jawijibe-ka nen-arumurrkama
wulkwa nakina Jesus.
Umba Jawijiba-langwa nungwenikba nenimikirra Yileya nakina.
24 Umba Yileya-langwa nungwenikba Mededa nakina.
Umba Mededa-langwa nungwenikba Libaya nakina.
Umba Libaya-langwa nungwenikba Melkiya nakina.

Umba Melkiya-langwa nungwenikba Jeneya nakina.
Umba Jeneya-langwa nungwenikba Jawijiba nakina.
25 Umba Jawijiba-langwa nungwenikba Medidaya nakina.
Umba Medidaya-langwa nungwenikba Emaja nakina.
Umba Emaja-langwa nungwenikba Neyuma nakina.
Umba Neyuma-langwa nungwenikba Ejiliya nakina.
Umba Ejiliya-langwa nungwenikba Nakaya nakina.
26 Umba Nakaya-langwa nungwenikba Mayada nakina.
Umba Mayada-langwa nungwenikba Medidaya nakina.
Umba Medidaya-langwa nungwenikba Jemeyina nakina.
Umba Jemeyina-langwa nungwenikba Jawijeka nakina.
Umba Jawijeka-langwa nungwenikba Jawuda nakina.
27 Umba Jawuda-langwa nungwenikba Jawenina nakina.
Umba Jawenina-langwa nungwenikba Reja nakina.
Umba Reja-langwa nungwenikba Jarababela nakina.
Umba Jarababela-langwa nungwenikba Jiyeldiyela nakina.
Umba Jiyeldiyela-langwa nungwenikba Neraya nakina.
28 Umba Neraya-langwa nungwenikba Melkiya nakina.
Umba Melkiya-langwa nungwenikba Adiya nakina.
Umba Adiya-langwa nungwenikba Kawijama nakina.
Umba Kawijama-langwa nungwenikba Elmadama nakina.
Umba Elmadama-langwa nungwenikba Era nakina.
29 Umba Era-langwa nungwenikba Jajuwa nakina.
Umba Jajuwa-langwa nungwenikba Eliyeyija nakina.
Umba Eliyeyija-langwa nungwenikba Jawuruma nakina.
Umba Jawuruma-langwa nungwenikba Mededa nakina.
Umba Mededa-langwa nungwenikba Libaya nakina.
30 Umba Libaya-langwa nungwenikba Jimiyina nakina.
Umba Jimiyina-langwa nungwenikba Juda nakina.
Umba Juda-langwa nungwenikba Jawijiba nakina.
Umba Jawijiba-langwa nungwenikba Jawunama nakina.
Umba Jawunama-langwa nungwenikba Eliyakima nakina.
31 Umba Eliyakima-langwa nungwenikba Meliya nakina.
Umba Meliya-langwa nungwenikba Mena nakina.
Umba Mena-langwa nungwenikba Mededa nakina.
Umba Mededa-langwa nungwenikba Nedina nakina.
Umba Nedina-langwa nungwenikba Deyibida nakina.
32 Umba Deyibida-langwa nungwenikba Jeji nakina.
Umba Jeji-langwa nungwenikba Abeda nakina.
Umba Abeda-langwa nungwenikba Baweja nakina.
Umba Baweja-langwa nungwenikba Jala nakina.
Umba Jala-langwa nungwenikba Najena nakina.
33 Umba Najena-langwa nungwenikba Aminadaba nakina.
Umba Aminadaba-langwa nungwenikba Adumina nakina.
Umba Adumina-langwa nungwenikba Arni nakina.
Umba Arni-langwa nungwenikba Yejirena nakina.
Umba Yejirena-langwa nungwenikba Bereja nakina.
Umba Bereja-langwa nungwenikba Juda nakina.
34 Umba Juda-langwa nungwenikba Jekaba nakina.
Umba Jekaba-langwa nungwenikba Ajika nakina.

Umba Ajika-langwa nungwenikba Aburiyama nakina.
Umba Aburiyama-langwa nungwenikba Dera nakina.
Umba Dera-langwa nungwenikba Neyawa nakina.
35 Umba Neyawa-langwa nungwenikba Jerukwa nakina.
Umba Jerukwa-langwa nungwenikba Riyuwa nakina.
Umba Riyuwa-langwa nungwenikba Beleka nakina.
Umba Beleka-langwa nungwenikba Ebera nakina.
Umba Ebera-langwa nungwenikba Jela nakina.
36 Umba Jela-langwa nungwenikba Keyinena nakina.
Umba Keyinena-langwa nungwenikba Arbakijada nakina.
Umba Arbakijada-langwa nungwenikba Jema nakina.
Umba Jema-langwa nungwenikba Nawa nakina.
Umba Nawa-langwa nungwenikba Lameka nakina.
37 Umba Lameka-langwa nungwenikba Midijela nakina.
Umba Midijela-langwa nungwenikba Yinakwa nakina.
Umba Yinakwa-langwa nungwenikba Jereda nakina.
Umba Jereda-langwa nungwenikba Meyilelela nakina.
Umba Meyilelela-langwa nungwenikba Kenena nakina.
38 Umba Kenena-langwa nungwenikba Yinaja nakina.
Umba Yinaja-langwa nungwenikba Jeda nakina.
Umba Jeda-langwa nungwenikba Eduma nakina.
Umba Eduma-langwa nungwenikba Neningikarrawara nakina-da.

4

Namukwa nenu-kwudirrka-mulangwa Jesus-manja

1 Eneja kembirra Jesus ni-lalikamurra arakba nakina ebina adalyuma EningiJardina. Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina akwurdukwurda nenaki-lyangburrukwajuwama enuwa-manja. Biya ni-likena arakba nakina umba lukwakwa ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa nenaku-war•dikama akwa nenakuwilyakama angerriba alarrkingburingka-wa angalya nara-murruwa alikira iya warnumamalya. 2 Umba eneja nakina Namukwa ni-likena Jesus-uwa akwa nenu-kwudirrka awurrariya-wa. Arngkabiyarbuwama arngkumemberrkwa mamawura ni-yaminjamama nakina ngawa nenu-kwukwudirrkama Jesus awurrariya-wa n-ambilyu-wiya Jesus yakwujina nakwukawura. Eneja kembirra nu-mureyanguma angwurra nakina Jesus akwa ni-ngayindanguma arakba aninga, narababa kini-janga aninga n-ambilyu-manja nakina alarrkingburingkamanja angalya.

3 Eneja kembirra ni-yama enuwa-wa Namukwa, “Ningkakineka Neningikarrawara-langwa Ningkenikuwenikba-na? Kemba wu-warrukwajiya enena angwarnda kajungwa damba kangekburakajungwuni-yada akina,” ni-yama.

4 Ni-yama Jesus enamba-langwa, “Neningikarrawara-langwa-manja jurra amurndakenena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma. Neyaminama,
‘Aninga yimbukwa nara akina enibikama warnumamalya wurrakina-
da,’
ne-yaminama akina ayakwa-da,” ni-yama nakina Jesus-da.

5 Eneja kembirra arakba Namukwa nenu-wilyakamurra nakina
Jesus karrawaru-wa angakarjiyinga-wa angalya. Biya warenja-
bawiya nenu-wilyakajuwama nakina ababurna-langwa angalya
amurndakibina-manja warnumamalya nuw-ambilyu-murrumanja
wurrakina. Angerriba iya angerriba alyengma-langwa-langwa
akwa engku-wa akwaburrangarnu-wa nenu-wilyakajuwama nakina
Namukwa angalya Jesus-manja. 6 Biya ni-yama, “Yiba-kwunama
ababurna-langwa eninginingaba amurndakangaba-manja angalya
ababurna, akwa yiba-bungkawakinama amurndakangaba-manja
ababurna-manja angalya. Nganyangwe-ka amurndakibina angalya
iya amurndakijika ningki-rringkinama. Nganja ningubungkawa
amandangwa ningena. Kembirra ki-ngayindena-manja ngayuwa,
dukwa yiba-kwunamurra, dukwa ka-kwunama ngayuwa wurrukwala
warnumamalya. 7 Umba yiki-yangmarngkwajina-manja ngayuwa
ningkakina, kembirra ababurna-langwa amurndakakina nungkwa-
langwa arakba-da,” ni-yama Namukwa Jesus-uwa-da.

8 Ni-yama Jesus enamba-langwa, “Arakburakba-kiya-wiya Mawijija
nenu-makama amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwa-
manja warnumamalya. Ni-yamama,

‘Ningkakine-ka kini-yangmarngkwajinama Nubungkawa nibina
nungkwa-langwa Neningikarrawara nakina, akwa kinuminu-
war•denama wulkwa warka ena-langwa umba nara
wurrukwala-langwa,’

ni-yamama nakina-da,” ni-yama Jesus Namukwu-wa-da.

9 Eneja kembirra nenu-wilyakamurra arakba Namukwa Jesus
Neningikarrawara-langwu-wa angalya Jirujalemu-wa. Umba ngalaja
na-ngwurrkwarrngajungwunuma akina angalya arumuruma-murra
angwarnda. Biya nenu-wurdijuwama nakina Namukwa Jesus kar-
rawara amurndakakina-manja angwarnda. Kembirra nen-andiyinga
arakba wunalakina-kiya angerriba engku-wa ajiringka-wa. Ni-
yama Namukwa Jesus-uwa, “Ningkakine-ka Neningikarrawara-langwa
Ningkenikuwenikba-na? Kembirra ki-kbilyajajungwunama ningkak-
ina arrawu-wa ajiringka-wa. 10 Neningikarrawara-langwa-manja jurra
nuw-arrikarrijungwunuma amurndakenena ayakwa. Ne-yaminama,

‘Neningikarrawara kenu-makinama warnikumamurikaja ena-langwa
akwa aburraja kab-akwurrajinama ningkakina. 11 Kabi-
ngkajikinama ayarrka-murra wurrakina nari-yada a-ngajuma
angwarnda nungkwa-langwa-manja alika,’

ne-yaminama akina ayakwa-da,” ni-yama Namukwa Jesus-uwa-da.

12 Ni-yama Jesus enamba-langwa Namukwu-wa, “Neningikarrawara-
langwa-manja jurra nuw-arrikarrijungwunuma amurndakenena
ayakwa ngalajukwaba. Ne-yaminama,

‘Nara kirrakina a-labuma Neningikarrawara neniki-yama-langwa
ebina yikini-ngayindena-mulangwa,’

ne-yaminama akina,” ni-yama Jesus Namukwu-wa-da.

13 Eneja kembirra ni-yaminjamama nenu-kwukwudirrkama Na-
mukwa Jesus-manja ngawu...wa. Bi...ya ni-yengminjada arakba
nakina. Nara arakba kenu-kwudirrka, umba neni-lalika arakba nakina
Jesus aduwaya yanda-langwa arngkingku-wa-da.

Jesus n-aburradadangu-mulangwa ena-langwa warka

14 Eneja kembirra Jesus ni-lalika arakba akina angalya
alarrkingburingka eningalikira-ma. Biya ni-lawurradina arakba
nakina ebinu-wa aringbirra angalya Keliliyu-wa. N-alilikenu...wa. Biya
ni-yar•da arakba Keliliya-manja. Umba ngalaja Neningikarrawara-
langwa Amawurrina akwurdukwurda nenaki-ngbudirrkamurra
akwa nenaku-war•dikama nakina-manja. Aburraja kembirra
wurrababurna-langwa WarningiKeliliya warnumamalya narri-
yarrumurnduwarnumurra ayakwa Jesus-langwa-langwa wurrakina.
15 Umba ni-likenu-manja nakina Jesus engku-wa iya engku-wa angalya
nen-akakirumakama warnumamalya-manja Neningikarrawara-
langwa ayakwa. Nen-akakirumakama nakina amurndakakina-
manja alikira Neningikarrawara-langwa-manja emikirra jinikakwa.
Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-
langwa nenumurndaki-yangmarngkwajuwama Jesus-uwa arakba
wurrakina-da.

Warnumamalya WarningiNejirida na-warangu-mulangwa Jesus

16 Eneja kembirra Jesus ni-likena Nejiridu-wa, n-arumidinu-
murruwa nakina. Biya makina-manja mamawura memikirra
Jebuda ni-likena nakina jinikakwu-wa, mena akina ni-yaminjama-
mubaba nakina Jesus ababurna-langwa Jebuda. Biya nawurrak-
ambarringa-manja warnumamalya yakwujina jinikakwa-manja
arrawa, Jesus n-arjiyinga. Biya ni-likena nakina amarru-wa
kajungwa kini-ridimindeni-yada nakina Neningikarrawara-langwa
ayakwa, ebina nuw-arrikarrijungwunuma jurra-manja, kajungwa
kuw-engkirrikaji-yada wurrumurndakibina warnumamalya.
17 Eneja nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da nenu-kwa Jesus
awilyaba jurra ebina nuw-ararikajungwunuma ebina-manja nuw-
arrikarrijungwunu-murrumanja Ajaya-langwa ayakwa. Nakine-ka
Ajaya nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa. Umba
n-ambilyumurra nakina arakburakba-kiya-wiya. Eneja kembirra
n-aburawaka Jesus ebina jurra, biya n-aburangka akwala ayakwa
ni-ngayindanguma. Biya n-akburrangu-manja akina, ni-ridimindanga
arakba nakina amurndakenena ayakwa wurrumurndakibina-manja
warnumamalya. 18 Ni-yama Jesus,

"Amawurrina Nubungkawa Neningikarrawara-langwa ngayuwa-
manja nuw-ambilyama akina aduwaba.
Ku-war•dikinama akina Amawurrina ngayuwa-manja, mena
Neningikarrawara nu-wekbalyinu-mubaba ngayuwa.
Nu-wekbalyinuma ngayuwa kajungwa ka-makini-yada ngayuwa
ayakwa eningaba ena-langwa warningalyingmalyingma-wa
warnumamalya.

Neningikarrawara ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa ka-
jungwa ka-makini-yada ngayuwa na-didijungwuna-murruwa
warnumamalya keni-jadijina-murrilangwa Neningikarrawara
wurrakina.
Akwa ngarningka ngini-larrkama nakina yangkwurrangwa ka-
jungwa ka-makini-yada ngayuwa wurrumimbumimbu-wa war-
numamalya ayakwa kuw-andiya-mulangwa ngarningka menba
wurrakina.

Akwa ngarningka ngini-larrkama yangkwurrangwa nakina kajungwa
k-enjungwurreni-yada ngayuwa warnumamalya, karramini-
ngekburakina-mulangwa wurrukwala warnumamalya awur-
ruwurrariya aburra-langwa.
19 Akwa ngarningka ngini-larrkama ngayuwa kajungwa ka-
makini-yada warnumamalyu-wa ken-enibikina-mulangwa
Nubungkawa Neningikarrawara ena-langwa warnumamalya
aduwaba. Ena ngawa,”
ni-yama Jesus.

20 Amurndakakina ayakwa ni-ridimindanga nakina Jesus. Biya
ni-didanga n-aburamukwa ebina jurra, ni-lawurrakajuwa nibina
nenikuminuwar•duwar•da nenu-kwamurra adinuba-wiya enuwa-wa,
biya n-ambarringa nakina ayakwi-yada. Aburraja wurrababurna-
langwa warnumamalya ebina-manja alikira neni-rruburringkama
arakba wurrakina. 21 Umba ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Aduwabe-ka
amurndakakina ayakwa ningi-ridimindanguma ngayuwa, ebina nuw-
arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra, na-
lyangmandukwunadinume-ka akina, kirr-engkirrikenu-manja kirrak-
ina karnumamalya memema-manja mamawura-da,” ni-yama Jesus
nakina-da.
22 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nuw-
engkirrikenu-murrumurra ayakwa Jesus-langwa na-makijeyina
arakba ayakwa ena-langwa-langwa. “Eningaba amandangwa
ayakwa ena-langwa,” namurndaki-yama, “akena Jawijiba-langwa
nenikuwenikba nenaka-na?” ne-yama wurrakina.

23 Eneja ni-yama Jesus, “Ningeningma ngayuwa ayakwa yiki-
yengbinama karna ngayuwa-wa. Yiki-yengbijinama amurndakenena
ayakwa eningarakburakba-kiya. ‘Nungkwaje-ka ningkakina,’ yiki-
yaminama ngayuwa-wa, ‘ningkakakiruma k-eningabakina-mulangwa
warnumamalya, kembirra k-eningabakajungwuna nungkwabakiya-
ba ningkakina-da,’ yiki-yaminama karna. Akwa ngarningka yiku-
makinama nungkwurruwa ningeniki-yama-langwa ngayuwa yelakwa
enena-manja angalya nganyangwa-manja ebina ningi-yamamurra
Kabuniyuma-manja, kirr-engkirrikenu-mubaba karna ebina ningi-
yamamurra yakwujina ngayuwa. 24 Akena nganja ngarra-makinama
amandangwa enena. Nuwilyaba NuBurabuda, nibina nenikumaku-
maka Neningikarrawara-langwa ayakwa, kini-yengbina-manja nakina
ayakwa ena-langwu-wa warnumamalya ena-langwa-manja angalya,
kembirra aburraja ena-langwa warnumamalya nare-ka engkirrikuma
wurrakina enuwa-wa,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnu-
mamalya.

25 Biya ni-yama ngarningka, “W-engkirraja enena ayakwa ningi-
yengbinama nungkwurruwa-wa. Wi-yakuwerribikina Eliya-langwa.
Arakburakba-kiya-wiya nakine-ka Eliya n-ambilyumurra Yijireyila-
manja. Akini-yada ngalaja nara yibina yelyukwa kini-larrina
ena-langwa-manja angalya. Abiyakarbiya-manja akilarrkelyukwa
nara yibina yelyukwa. Nara kembirra ngalaja aninga ka-
lungkuwarrina. Aburraje-ka murumureya nuw-ambilyumurra wur-
ruminakina angalya warnumamalya. Umba wurrababurna wurri-
darringka wurringayingaya yakwujina nawurrak-ambilyuma akina-

manja angalya. 26 Akena nara eneja Neningikarrawara keni-larrka
Eliya wurruwurrakakinu-wa wurridarringka wurribina nuw-ambilyu-
murruwa ena-langwa-manja angalya. Nara, umba neni-larrkama
Neningikarrawara nakina Eliya eminingku-wa angalya Jayidinu-wa.
Eneja kembirra ni-likena nakina angerriba Jayidinu-wa. Kem-
birra nanga-mamurikajuwama nakina duwilyaba dingaya yakwujina
engemba-manja Jarubuda.
27 “Akwa wi-yakuwerribikina ngarningka ningka-langwu-wa
NuBurabuda Eliju-wa. Enejukwaba n-ambilyumurra nakina
arakburakba-kiya-wiya Yijireyila-manja. Umba akini-yada ena-
langwa-manja angalya aburraja wurrababurne-ka warnumamalya
nuw-arrirreyinuma awurrakwulyumida amarmarra wurrakina.
Akena nara eneja Elija kenuminu-mungkwur•danga warnumakwulya
wurrumurndakakina-langwa warnumamalya ena-langwa. Nara,
umba nenuminu-mungkwur•danga nenumakwulya Neyumena.
Nimininga nakina Neyumena umba ena-langwa angalya Jiriya. Wi-
yakuwerribikine-ka kembirra wunalakina-kiya-wa WunuBurabuda-
kiya kirrakina-da,” ni-yama nakina Jesus wurruwurrakibinu-wa
warnumamalya ebina-manja alikira jinikakwa-manja-da.
28 Aburraja kembirra awinyamba narrak-ar•darra wurrumurn-
dakakina warnumamalya nuw-engkirrikenu-mulangwa ayakwa
Jesus-langwa. Na-werrikardadinuma wurrakina angwurra, 29 biya
namurndaku-warumajungwa, neni-rndarrka nakina Jesus, neni-
jadijuwa alikira-langwa, biya nenu-wilyaka yadikina errekbu-wa
kajungwa warniki-lyikarrkuwurri-yada nakina abalkaya-langwa
angakarjiyinga-langwa angalya arrawu-wa wurrakina-da. 30 Akena
eneja Jesus ni-likena wurrilyimbilyimberrkuwilyarra-langwiya
nakina, biya neni-lalika wurrumurndakakina warnumamalya arakba
nakina-da.

*Nuwilyaba-langwa nenungkwarba nenu-wilyaka-mulangwa wur-
ruwurrariya wurramukwa*

31 Biya kembirra ni-likenumurra nakina Jesus engembu-wa
Kabuniyumu-wa. Akine-ka angalya Kabuniyuma aminababurna
alikira iya warnumamalya Keliliya-manja nuw-ambilyumurra.
Biya Jebuda-manja ni-likenumurra Jesus jinikakwu-wa, nenu-
wilyakajuwamurra nakina wurruminakina angalya warnumamalya
Neningikarrawara-langwa ayakwa. 32 Aburraja wurrumurndakakina
wurrababurna-langwa warnumamalya nuw-engkirrikenu-manja
Jesus-langwa ayakwa, nawurraki-yakikbijangeyinume-ka wurrakina.
Nawurraki-yakikbijangeyinuma wurrakina ni-yengbinu-mulangwa
Jesus ayakwa engbingbuda-da, wuburra ne-yengbinama ayakwa
wurrububungkawa-da.
33 Akina-manja angalya Kabuniyuma-manja n-ambilyumurra eneja
nuwilyaba nenungkwarba, umba aburraja nuw-awiyebenuma wur-
ruwilyaba wurramukwa wurruwurrariya enuwa-manja arrawa. Ene-
jukwaba ni-likenuma jinikakwu-wa nakina nenungkwarba. Biya
yakwujina jinikakwa-manja nu-warduwardemina angwurra nakina.
34 “Kardi!” ni-yama. “Yi-lalika! Miyambena-burra ningki-
likenuma yirruwa-wa nungkuwa ningkakina Jesus NingkeningiNe-
jirida? Ningki-likenuma yangkwurrangwa ningkeniku-wardi-yada

yirruwa-na! Ningeningme-ka nungkuwa ngayuwa. Ningkakine-
ka ningkenumamalya ningkibina Neningikarrawara ngini-larrkama
yangkwurrangwa-da!” ni-yama nakina.
35 Eneja Jesus ni-yama, “Wurri-yengminjada! Umba wurri-jadiya
arakba enena-wiya nenaka-langwa nenungkwarba,” ni-yama. Abur-
raja wurrakina wurramukwa neni-kbilyaja nakina nenungkwarba
ajiringka-wa wurruwurrakuwilyarra warnumamalya, akena nara
kenu-wardanga nakina umba na-jadinga enuwa-langwa.
36 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina
jinikakwa-manja namurndaki-yakikbijangeyine-ka. Biya na-
makijeyinumurra wurrakina ayakwa. “Amiyambene-ka ayakwa
amurndakeyena?” nawurraki-yama wurrakina. “Engbuda
ayakwa ni-yengbinamurra naka nenungkwarba-na? Wuburre-ka
naruma nubungkawa nu-bungkawadinama nakina wurramukwa-
manja. Aburraja kembirra warna nenumin-engkirrikajama
wurramukwa ena-langwa ayakwa-da akwa na-jadenama nenaka-
langwa nenungkwarba-da,” ne-yama wurrakina.
37 Biya wurrumurndakakina warnumamalya arakba na-
lawurradina aburra-langwu-wa angalya. Biya kembirra na-
makijeyinumurra wurrakina Jesus-langwa-langwa, akwa narra-
makamurra enuwa-langwa wurrukwala-manja warnumamalya
yanda-langwa engka-manja iya engka-manja angalya Kabuniyuma-
manja akwudangwa wurrababurne-ka warnumamalya namurndak-
engkirrikenuma akina ayakwa ni-yama-murrilangwa Jesus, akwa
nawurraku-makumakijeyinuma ngawa aburrajukwaba Jesus-langwa-
da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa wurrababurna warnumamalya

38 Kembirra enejukwaba Jesus ni-lalikamurra nakina ebina
jinikakwa umba ni-likenuma numinakinu-wa alikira nenungkwarba
nenimikirra Jayumuna. Biya n-awiyebena Jesus alikira-manja akwa
nang-akburranga nakina duwilyaba didarringka arrawa dangbilyuwa-
ma. Ngalaja Jayumuna-langwa dadijenikba dakina. Yingu-
murrkumurrkwuluma yakwujina yingu-murndakardadinumurra
angwurra dakina. Aburraja ngala-langwa warnumamalya nenu-
makamurra Jesus-manja ngaluwa-langwa ying-angbilyuwadinu-
mulangwa, kajungwa kining-eningabakini-yada nakina dakina-manja
didarringka. 39 Eneja Jesus ni-lika yingu-murrkwulu-murruwa dakina,
akwa n-arjiyinga akwudangwa ngaluwa-manja akwa ni-yengbina
akwala ayakwa engbingbuda. “Nga-lalika arakba,” ni-yama akinu-wa
angbilyuwa. Ngalaja kembirra akina-wiya yingu-warruwalyada
arakba-da. Arngkawura-wiya ying-adingabada ying-ardadinu-
murrada akwa yingu-mirajanga dakina. Biya narringamini-daka
dakina aninga arakba-da.
40 Ngalaja kembirra num-awiyeba arakba mamawura. Aburraja
kembirra wurrababurna warnumamalya namurndaki-likenumurra
Jesus-uwa wurrakina. Narra-wilyakama enuwa-wa aburra-
langwa warnumamalya wurrangbangbilyuwa-murra. Ababurne-ka
angbilyuwa eminimininingka wurrakina narru-wilyakama. Umba
eneja Jesus ni-lawulawaja ayarrka ena-langwa, neni-lyingama
wurruwilyuwilyaba-wiya-manja akwa nenuwurrak-eningabakama

wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-langwa amurndakakina-langwa angbilyuwa-da.
41 Aburrajukwaba wurruwurrariya wurramukwa nuw-ambilyuma wurrababurna-manja warnumamalya, akena na-jadanguma narra-lalikama arakba wurrakina. Namurndaku-warduwardemina wurrakina akwa ne-yama Jesus-uwa, “Neningikarrawara-langwa Ningkenikuwenikba ningkakina-na!” Umba Jesus ni-yengbina ayakwa arrubuda aburruwa-wa. Nenuwurraki-yengminjakama wurrakina, warningma-baba Jesus NuMejaya nakina, nibina-murrada Neningikarrawara neni-larrka-murrada enenu-wa angalya-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa jinikakwa-manja
42 Mingka-manja mamawura ne-kbadangu-manja akina, eneja Jesus ni-lalika Kabuniyuma umba ni-likena nakina nakwukawura nara-murruwa warnumamalya. Akena aburraja wurrumurndakibina warnumamalya nuw-aburangkeyinuma enuwa-wa arakba. Nuw-abuburangkeyinume-ka wurrumurndakakina. Biya nen-akburranga arakba. Neni-ngayindangumurra wurrakina nenik-ambilyingi-yada aburruwa-manja nakina Jesus.
43 Akena eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Ki-likajame-ka ningena akwalu-wa angalya eminimininingku-wa kajungwa ka-makini-yada ngayuwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya aburra-jukwaba eningaba ayakwa. Ka-makinamurra kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara warnumamalya-manja. Ka-makinama akina ayakwa mena Neningikarrawara ngini-larrka-mubaba ngayuwa yangkwurrangwa kajungwa ka-makini-yada wurrababurna-manja warnumamalya wurriminimininingka kinu-bungkawadina-mulangwa nakina,” ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.
44 Kembirra arakba neni-lalikama Jesus wurrumurndakibina warnu-mamalya umba ni-likenuma angerriba angalyu-wa iya angalyu-wa. Ni-likenumurra Neningikarrawara-langwu-wa alikira jinikakwu-wa biya yakwujina ni-yengbinuma nakina ayakwa Neningikarrawara-langwa, nenu-makamurra warnumamalya-manja nakina-da.

5

Jesus nu-wekbalyinu-mulangwa warningadinuba-wiya warnikabuburrakiyuwa ena-langwi-yada
1 Arngkawura Jesus nakina n-arjijeyumurra mijiyelya-manja akina-manja angalya emikirra Kenejireda. Aruma akungwa nuw-ambilyuma yakwujina akina-manja angalya. Awilyaba-murra an-galya akina umba aminambilyuma emikirra, alakina Kenejireda akwa ngawa Keliliya. Aburraja warnumamalya wurrakina yenjerrik-ina nawurraki-likenumurra Jesus-uwa warnik-engkirriki-yada ayakwa Neningikarrawara-langwa. Akena wurruwurrakwulyumide-ka yak-wujina warnumamalya akwa kembirra nawurraki-jijiriyinumurra wurrakina.
2 Eneja Jesus numa-rringka mambilyuma-kiya mijiyanga numa-mundirruwajungwunuma yakwujina. Aburraja wurruminakina mi-jiyanga narruma-lalikama malakina umba narrum-ajirrangumurra mamurndakibina mukayuwa-ma merra makirndirndirrka akwalya.
3 Umba Jesus ni-rijawudija nakina muwilyaba-manja mijiyanga

Jayumuna-langwa-manja, akwa ni-yama enuwa-wa, “Ma-jiriya-langwa angerriba arngkidarrba awarrngkungwarbu-wa akungwa,” ni-yama Jesus Jayumunu-wa. Eneja Jayumuna numa-jira kembirra makina mijiyanga-da. Akwa ngalaja numi-lyikbina arngkidarrba erribaja awarrngkungwarbu-wa-da.

Eneja kembirra Jesus n-ambarringa arakba nakina mijiyanga-manja akwa ni-yengbina ayakwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya nuw-ambilyu-murruwa ariba-manja. Nen-akakirumakama nakina Neningikarrawara-langwa ayakwa. 4 Biya ni-jerrukwa-manja nakina ayakwa Jesus, ni-yama nakina Jayumunu-wa, “Ma-jiriya mema mi-jiyanga angerriba angwarbu-wa, kajungwa nungkuwa akwa nungkwa-langwa warnungkwarba yikuma-larrijini-yada mema mukayuwa, kembirra yiku-meni-yada akwalya,” ni-yama.

5 Eneja Jayumuna ni-yama Jesus-uwa, “Bungkawa, yarne-ka yirr-abuburangkeyinumurra alyarrngwalyilya akwalyu-wa akena nara yiku-manga yik-akburrangarna aduwaba. Mama, yikumini-ngayindena-manja nungkuwa ngayuwa, kuma-larrijinama kembirra mamurndakenena mukayuwa-da,” ni-yama Jayumuna Jesus-uwa-da. 6 Kembirra narruma-larrija mamurndakakina mukayuwa arakba-da.

Ngalaja kembirra awurrakwulyumide-ka akwalya namurndak-awiyebena arakba mamurndakakina-manja mukayuwa, akena arngkidarrba kumi-ngkarrnginume-ka makina. 7 Biya kembirra narr-ardijuwa ayarrka-ma wurrakina wurribinu-wa warnungkwarba na-rijawudiyinu-murruwa mingka-manja mijiyanga, mena wurrumurndakakina warnungkwarba malakina-kiya-manja mijiyanga na-rijawudiyinuma warnubiyakaja wurrakina-baba. Kembirra Jayumuna-murriya narra-ngayindanguma wurrakina warniku-mamurikaji-yada warnik-arrki-yada amurndakibina akwalya narru-mangumurra mukayuwa-ma merra. Aburraja kembirra na-mideyina aburruwa-wa-da akwa narra-mamurikajuwa narrumamurndak-arrkarna mamurndakibina mukayuwa-ma merra-da.

Biya malekbina-kiya mijiyanga narruma-lyangburrukwajuwa amurndakibina akwalya akwa arngkidarrba kumu-ngwardinumurra akwa kumu-wurrilanguma makina. 8 Eneja Jayumuna Bida ni-rringka-manja amurndakakina akwalya akwa numa-rringka-manja malakina mijiyanga-kiya kumu-ngwardinuma arngkidarrba, ni-nginakilarra nakina yina-ma alyengma-langwa Jesus n-arjeyu-murrumanja. Biya ni-yama, “Jeyi! Likaja yadada ngayuwa-langwa, Bungkawa, mena-baba ningena ninguwurrariye-ka,” ni-yama nakina Bida Jesus-uwa, 9 mena ni-yakikbijangu-mubaba ni-rringka-murrilangwa amurndakibina akwalya awurrakwulyumida.

Aburrajukwaba wurrumurndakibina warnungkwarba na-rijawudiyinuma yakwujina Jayumuna Bida-langwa-manja mijiyanga ne-yakikbijangeyinume-ka wurrakina amurndakibina-langwa akwalya narru-mangu-murrilangwa. 10 Aburnajukwaba Jaminja akwa Janjana neni-rijawudiyinumurra mingka-manja mijiyanga neni-yakikbijanginuma wunalakina-da. Wunalakina wunenungkwarba-kiya Jebediya-langwa nenikuwenikba-kiya. Jayumuna Bida-langwa warnubiyakaja wunalakina ne-yakiyakeyinuma-da.

Eneja kembirra Jesus ni-yama nakina Jayumunu-wa, “Nara ak-
bar•duma, umba aduwaba-langwa ka-wilyakinama nungkuwa warnu-
mamalya ngayuwa-wa, wuburra laka aduwaba ningku-wilyakinama
akwalya ariba-wa-da,” ni-yama Jesus-da. 11 Aburraja kembirra
narrumalirraku-mundirruwa mijiyanga malekbina mijiyelya-manja
akwa narruma-lalika yakwujina akwa akwala-langwa amurndaki-
jika aburra-langwa, akwa kembirra neni-yuwarna Jesus-uwa arakba
wurrakina-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nuwilyaba nenungkwarba namarmarra-ma

12 Arngkawura eneja Jesus n-ambilyumurra nakina awilyaba-manja
angalya n-ambilyu-murrumanja nuwilyaba nenungkwarba nibina
n-arrirreyinuma awurrakwulyumida amarmarra ena-langwa-manja
nenumakwulya. Arrubude-ka angbilyuwa akina. Eneja kembirra
neni-rringka-manja nakina Jesus, n-abuluwendingama nakina ne-
nungkwarba n-engmidirruwajungwunuma nenumukwurra ajiringka-
wa akwa nenu-marrakbakama nakina Jesus-uwa akwa ni-yama,
“Ningkubungkawa ningkukwulyubena,” ni-yama. “Ki-ngayindena-
manja ningkakina ningkeningma yiku-mungkwur•denama ningenu-
makwulya,” ni-yama nakina Jesus-uwa.

13 Eneja kembirra Jesus ni-lawulawaja ayarrka ena-langwa akwa
nenu-minjirrkilyinga arakba nakina nenungkwarba. Biya ni-yama,
“Yirra-ngayindenama ningena yib-eningabakinamurra-da, kembirra
nungkwaja ningkumungkwur•da ningkenumakwulya k-ambilyama
ningkakina-da,” ni-yama Jesus. Kembirra arngkawura-wiya ayakwa
ni-yengbinu-wiya nakina, akini-yada ngawa ne-jerrida arakba ngalaja
amurndakibina amarmarra ena-langwa-da.

14 Biya ni-yama Jesus enuwa-wa, “Nara a-makama wurrukwala-
manja warnumamalya ningk-eningabadu-mulangwa, umba jeyi,
likaja ena-wiya dirrbura NuMinida-wa nenungkwarba. Kembirra
nakine-ka keni-rringkinama ningkakina, biya kini-yaminama
nungkuwa-wa, ‘Ningk-eningabaduma arakba,’ kini-yaminama
nakina nenungkwarba NuMinida. Nungkwaja kembirra ambaka
kinu-kwunama nungkuwa wurrambilyuma wurrajija kajungwa
nenikuminu-wardi-yada nakina, ebina-langwiya ayakwa ni-
yengbinu-mulangwiya Mawijija arakburakba-kiya-wiya. Kembirra
aburramba-langwa wurrangkwulyumida-langwa warnumamalya
kuw-eningmidinamurra nungkuwa ningk-eningabadu-murrilangwa
akwa ningkuminjirrkinyungwurra arakba ningkakina-da,” ni-yama
Jesus nakinu-wa nenungkwarba-da.

15 Akena eneja ni-yarrkbalijuwama nakina akina ayakwa ni-
yama-mulangwa Jesus. Ngalaja kembirra nuw-errbalinuma akina
ayakwa angwurra angalyu-wa iya angalyu-wa-da. Aburraja
kembirra wurruwurrakwulyumida-langwe-ka warnumamalya
nawurraki-likenumurra Jesus-uwa. Nawurraki-likenuma wurrakina
kajungwa kuw-engkirrikaji-yada ayakwa ena-langwa akwa
ngawa kenumurndak-eningabakini-yada nakina Jesus wurrakina
warnumamalya wurribina wurrangbangbilyuwa-murrumurra
angbilyuwa-langwa. 16 Akena adadinuba ngawa ni-likenuma eneja

Jesus nakwukawura nara-murruwa warnumamalya, akwa nu-
buriyaminumurra yakwujina Neningikarrawaru-wa nakina.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nirrengmurnirna nenungkwarba

17 Arngkawura Jesus n-ambilyumurra nakina nuwilyaba-
manja nenungkwarba ena-langwa-manja alikira. N-ambilyu-
manja nakina yakwujina ngawa akina-manja alikira, aburraja
wurrukwala warnumamalya na-likenuma yenjerrikina enuwa-
wa. Umba Jesus nen-akakirumakama nakina wurrakina-
manja warnumamalya Neningikarrawara-langwa-langwa.
Aburrajukwaba na-likenuma Jesus-uwa wurrukwala WarningiJudiya
warnungkwarba warnimikirra WurruBarija akwa ngawa wurrukwala
warnikakakirumaka warnungkwarba ayakwa eningarumuruma
Mawijija-langwa. Wurrakine-ka warnungkwarba na-likenumurra
engka-langwa iya engka-langwa angalya Judiya-langwa akwa
ngarningka Keliliya-langwa. Wurrukwala aburrajukwaba
Jirujalema-langwa na-likenuma. Biya nuw-ambarringa ebina-
manja alikira n-ambilyu-murrumanja Jesus nakina. Umba ngalaja
Amawurrina Nubungkawa Neningikarrawara-langwa Jesus-manja
nuw-ambilyumurra akina akwa nenaki-ngbudirrkama. Eneja
nen-eningabakama kembirra Jesus wurrangbangbilyuwa-ma
warnumamalya yakwujina alikira-manja arrawa.

18 Aburraja wurrukwala warnungkwarba na-likenumurra
akinu-wa alikira, neni-lyilyanguma nuwilyaba nirrengmurnirna
nenungkwarba. Neni-ngkajikamurra nakina, nenu-wilyakama
akumurrkumurrkwulinga-murra, mena nara-baba kin-alilikena
yeya, nara kinu-warruwarrina nakina-baba. Numurndakayuwaya
neningangkawura n-ambilyumurra nakina. Kembirra ebina-manja
alikira nuw-aburangkama angalya wurrakina warnungkwarba
kajungwa warnik-awiyebi-yada akwa warnik-akumi-yada nibina
nirrengmurnirna akwudangwa Jesus-manja.

Nuw-aburangkeyinu...wa. 19 Akena nara karr-akburrangarna
angwurn•dikirra, nara kuw-awiyebeyina arrawu-wa mena
wurrababurna-baba warnumamalya nuw-ambilyuma yakwujina.
Biya kembirra na-wurdanga wurrakina karrawaru-wa errekba-
langwiya, nenu-wilyakamurra ngawa neni-ngkajikama nakina
nirrengmurnirna. Biya yakwujina ngawa alikira-manja karrawara
narru-ngwurrkbalijuwa wurrakina eningikarrawara edirri-
yada. Biya neni-larrija merra-murra nibina nenungkwarba
nirrengmurnirna yadikina akina-langwa edirra. Neni-larrija, biya
ajiringka-manja nuw-ambarringa ebina akumurrkumurrkwulinga
wurruwurrakuwilyarra warnumamalya-da. Aburnaja kembirra
arakba nakina nirrengmurnirna akwa Jesus nenu-kwurukweyinuma
wunalakina-da.

20 Umba wurrakine-ka warnungkwarba wurribina nenu-wilyakama
nakina nirrengmurnirna Jesus-uwa na-werrikambilyumurra
wurrakina Jesus-manja akwa warningma Jesus ken-eningabakina-
mulangwa nakina-manja. Eneja Jesus neningma mangma
aburra-langwa akwa ni-yama nakina nibinu-wa nirrengmurnirna,
“Nungkuwa, ababurna-langwa awurruwurrariya ningki-yama-
murrilangwa ningkakina ningkumini-lyurrkwajungwunuma arakba

akina. Kembirra eneja Neningikarrawara nara nakina engkirrikuma arakba akinu-wa aduwaba-da," ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

21 Aburraja warnungkwarba warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa akwa ngawa wurribina WurruBarija warnungkwarba na-lyangkiyama wurrakina, "Numiyambene-ka naka nenungkwarba? Ni-ngayindenama kini-yaminama Neningikarrawara wuburra naka-na? Eneja Neningikarrawara nuwilyaba akenumini-yakuwabijinama awurruwurrariya ngakwurra-langwa, nara wurrukwala amini-yakuwabijuma-da," ne-yama wurrakina-da.

22 Neningma eneja Jesus aburra-langwa mangma, biya ni-yama aburruwa-wa, "Miyambena-burra kirr-engkirrikajamurra karna amukwiyadakinu-wa? 23 Nungkwaja ningkakina kinu-makina dukwa enena ayakwa naka-manja nenungkwarba, 'Nginumini-yakuwabijuwama Neningikarrawara awurruwurrariya ningki-yama-murrilangwa ningkakina.' Nare-ka ningkakina-da! Umba kinu-makina dukwa enena engka ayakwa enuwa-wa, 'Laka! Mirajanga, akwa wu-warrijiya alika nungkwa-langwa.' Nare-ka ningkakina-da! Ningki-lyangmuridiname-ka akwa nara e-yengbuma alakena-kiya ayakwa ningkabakiya-ba naka-manja nenungkwarba ningkakina-da. 24 Umba nganje-ka ningena, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, eneja Neningikarrawara nginu-makama ngayuwa-manja kamini-yakuwabijina-mulangwa awurruwurrariya karnumamalya-langwa ngayuwa. Nganja kembirra kamin-abilyerrikinama aduwaba alyangmandukwuna akina ayakwa Neningikarrawara nginu-makama nakina ngayuwa-manja-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Biya kembirra Jesus ni-yengbina arakba nakina akwala ayakwa nakinu-wa nenungkwarba nirrengmurnirnu-wa. Ni-yama, "Nungkwaja, mirajanga! Wu-larrngkumiya ena akumurrkumurrkwulinga nungkwa-langwa umba likaja lawurradina angalyu-wa," ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

25 Kembirra arngkawura-wiya eneja nu-mirajanga, ni-larrngkumanga ebina akumurrkumurrkwulinga ena-langwa. Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina neni-rringkama n-arjeyuma arakba. Umba ni-jadinga nakina alikira-langwa errekbu-wa, nu-wilyakama ebina akumurrkumurrkwulinga ena-langwa-da. Biya ni-lawurradina arakba angalyu-wa, neni-yangmarngkwajuwamurra Neningikarrawaru-wa lukwakwa-da.

26 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina namurndaki-yakikbijangeyinume-ka akwa namurndak-akbar•dangumurra akina-langwa wurrakina. Biya neni-yangmarngkwajuwamurra arakba aburrajukwaba Neningikarrawaru-wa. Biya namurndaku-makijeyinumurra ayakwa. Ne-yama, "Amandangwe-ka, ngarri-rringkama eningaba ngakwurra-langwa-murra menba aduwaba-da," ne-yama na-makijeyinuma wurrumurndakakina warnumamalya-da.

Jesus nu-wekbalyinu-mulangwa Libaya

27 Eneja kembirra nen-eningabaka-mulangwa Jesus nibina
nirrengmurnirna nenungkwarba akwa nenumini-yakuwabijuwa-
mulangwa awurruwurrariya ena-langwa, ni-jadanga nakina ebina-
langwa alikira. Biya ni-likenu-manja nakina lukwakwa Jesus, nen-
akburranga nakina nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Libaya.
Numinambilyuma ekirra nakina, Libaya akwa ngawa Meduwa.
Umba nakina Libaya nenuminu-war•duwar•danguma warka
wurrububungkawa WarningiRawuma. Ngalaja eyukwujiya alikira
warka-langwa nuw-arjeyumurra akina ena-langwa mulikarrkbidjina
mamurukwa. Kembirra nakina Libaya nuwurra-murndukwamurra
angwarnda warnumamalya-langwa, akini-yada ngawa na-likenu-
manja wurrakina mamurukwa-langwiya. Narri-yarruwarnu-
manja akina alikira eyukwujiya, kembirra nenuminu-mangumurra
angwarnda aburra-langwa kajungwa neniku-kwi-yada akina
WarningiRawumu-wa wurrububungkawa.

Ni-likenu-manja eneja Jesus mibina-langwiya ngawa mamurukwa,
neni-rringka nakina Libaya n-angmakwulaluma ebina-manja eyuk-
wujiya alikira arrawa. Biya Jesus ni-yama enuwa-wa, “Kwa, yi-
yuwarna ngayuwa-manja,” ni-yama Jesus nakina-da. 28 Eneja kem-
birra Libaya n-arjiyinga akwa ni-jadinga errekbu-wa. Biya ni-
likena arakba neni-yuwarna Jesus-manja. Ni-lalikame-ka ebina
warka nu-war•duwar•dangumurra, kajungwa ken-aburrakiyuwarni-
yada nakina Jesus-manja-da. Biya neni-likena arakba wunalakina-da.

29 Biya nakine-ka Libaya nenikaburrakiyuwa nenikaduwa Jesus-
langwa arakba, akwa nenumini-dakama aninga Jesus-langwa ena-
langwa-manja alikira. Arume-ka aninga ni-dakamurra. Kembirra
na-walyuwa-manja akina, aburraja Jesus akwa ena-langwa wur-
rukwala warnikabuburrakiyuwa akwa wurrababurne-ka warnuma-
malya namurndaki-likenumurra Libaya-langwu-wa alikira wurrakina.
Wurrukwala wurrababurna wurrumurndakakina warnumamalya na-
war•duwar•danguma aburrajukwaba warka angwarnda-manja, wur-
rididirrbura Libaya adinuba-wiya, nara-wiya kini-likena nakina Jesus-
uwa. Umba wurrukwala wurriminimininga. Biya ne-yebukeyina
arakba wurrakina ebina aninga-da.

30 Aburraja wurrukwala warnungkwarba WurruBarija akwa
ngawa wurrukwala warnungkwarba warnikakakirumaka ayakwa
eningarumuruma Mawijija-langwa warningma wurrakina ni-likenu-
mulangwa Jesus Libaya-langwu-wa alikira. Biya kembirra na-
ngwurriyengbeyinuma wurrakina ayakwa akwa ne-yama Jesus-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Miyambena-burra kirri-
yebukeyinama aninga akwa kirri-bekeyinama akubibeka nakina-
langwa-manja nenungkwarba alikira? Kirri-yebukeyinama karna
akwa wurribina narruwurra-murndukwuna-murrumurra angwarnda
wurrukwala-langwa warnumamalya-da. Wurruwurrariya-manja
warnumamalya kirri-yebukeyinamurra karna-da!” ne-yama
wurrakina-da.

31 Eneja Jesus n-engkirrika-manja nakina aburra-langwa ayakwa,
ni-yama aburruwa-wa, “Wurrangbangbilyuwa-me-ka warnumamalya
kuw-aburangkinamurra wurrakina nuwilyabu-wa nenungkwarba
kajungwa ken-eningabakini-yada nakina angbilyuwa-langwa

wurrakina. Umba aburraja wurringbingbuda warnumamalya nare-
ka aburangkuma namukwiyadakinu-wa nenungkwarba wurrakina.
32 Umba nganja ningi-likenuma yangkwurrangwa kajungwa ka-
dirrburakini-yada ngayuwa wurruwurrariya warnumamalya,
kajungwa nari-yada wurrakina arriyakajungwuma awurruwurrariya-
langwa umba kenumini-yarrkuwarakini-yada Neningikarrawara-
langwu-wa ayakwa wurrakina-da. Ke-yamina-manja warnumamalya,
'Nara arriyakajungwuma awurrariya-langwa ngayuwa umba ningena
ngawa ningeningaba,' kembirra nare-ka ngayuwa a-dirrburakuma
wurramukwiyadakina warnumamalya, umba wurruwurrariya
yimbukwa warnumamalya ka-dirrburakinama wulkwa ngayuwa-
da," ni-yama nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa WurruBarija
akwa ngawa wurrumurndakibinu-wa warnikakakirumaka ayakwa
eningarumuruma Mawijija-langwa-da.

*Warnumamalya neni-yendabenu-mulangwa Jesus-manja warnik-
ambilyinga-langwa murumureya*

33 Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya ne-yama wurrak-
ina Jesus-uwa, "Ningkeningma wurrumurndakibina warnikabubur-
rakiyuwa Janjana-langwa ne-yaminjaminama. Adadinube-ka mu-
rumureya na-likajama wurrakina, kajungwa ka-buriyamini-yada
wurrakina Neningikarrawaru-wa. Aburrajukwaba warnikabubur-
rakiyuwa WurruBarija-langwa ne-yaminamurra wurrakina akina. Ak-
ena aburraja warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa nara wurrak-
ina e-yamama akina, umba erribirra nuw-alyubarinama aninga akwa
ne-bekeyinama akubibeka wurrakina," ne-yama wurrumurndakakina
warnumamalya Jesus-uwa.

34 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, "W-engkirrikiya enena
ayakwa. Kini-yar•diya-manja nuwilyaba nenungkwarba didarringka
ena-langwa, kembirra wurrababurne-ka warnumamalya kawurra-
murndukwunama wurrakina aburnuwa-manja kajungwa
wurriyekirrerri-yada wurruwurrakawura-ma wurrakina. Akwa
aninga eningaba ke-yebukeyinama. Kembirra nare-ka nungkuwa
e-yengbuma enena ayakwa aburruwa-wa, 'Nara alyubaruma
enena aninga umba murumureya yiki-likajama.' Nare-ka! Nara
nungkuwa e-yengbuma amukwiyadakina ayakwa aburruwa-wa,
mena wurrumurndakakina warnumamalya narri-ngayindena-
mubaba ke-yebukeyinama ebina aninga eningaba, kin-ambilya-
manja ambaka nibina nenumamalya aburra-langwa aburruwa-
manja. 35 Ambaka arija-langwa, dukwa aburraja wurrukwala
wurruwurrariya warnungkwarba kenu-wilyakinama engku-wa
nibina ni-yar•danguma dadingiyenikba. Kembirra akini-yada
wulkwa aburraja wurrumurndakibina warnumamalya ena-langwa
ka-werrikawarriyadinama wurrakina-da. Karri-ngayindename-ka
ka-ngwanjinama aninga-langwa, akwa ka-likajama murumureya
wurrakina arakba-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa
warnumamalya. Umba n-engkirrikenuma nakina Jesus ena-langwa-
langwa akwa ngawa ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa-da.

36 Biya kembirra Jesus nenu-makamurra enena eyukwujiya
alawudawarra dumbala-langwa aburruwa-manja. Ni-yama nakina,
"Nara ngarna e-ngkarrnguma ambilyumakuma dumbala dadikaduwa,

kajungwa ngarniku-warrki-yada dikuwarra diyukwujiya dumbala dadingaba dingku-wa dumbala dadinungkwurakbu-wa. Nara akina e-yamama, nari-yada arriyakuma dibina dumbala dadikaduwa. Aki-yamina-manja akina, kembirra dibina dumbala dadikaduwa-dangwa kingu-kuwarrinama akwa ngawa dimininga dakina dadinungkwurakba-langwa dumbala arakba-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

37 Biya kembirra enena engka ayakwa nenu-makamurra Jesus aburruwa-manja. Ni-yengbinuma nakina alawudawarra akwurena-langwa ebina warnumamalya narr-akbijuwa-mulangwa ke-bekini-yada ngala-langwa amalyirra wurrakina. Narri-jirabama wurrakina amalyirra akwurena-langwa amakwulya-murru-wa budila. Narri-lyangburrukwajuwama akina amakwulya amalyirra-ma akwa narri-lalikama akina ambaki-yada, kajungwa ke-bekini-yada arija-langwa ebina amalyirra-da. Kembirra akine-ka amalyirra amakwulya-manja nuw-ambambilyumurra ngawa yanda-langwa na-rrangkuwanginume-ka akina amalyirra. Aminakina-langwa narri-jirabama warnuma-malya enikaduwa amalyirra engbudu-wa amakwulya enikaduwa-wa. Umba ka-rrangkuwangina-manja ebina amalyirra, kembirra ngalaja amakwulya ka-rrangkuwanginama ngalajukwaba akina. Kembirra ni-yama Jesus, "Nare-ka ngarrakina a-jirabuma enikaduwa amalyirra enungkwurakbu-wa amakwulya ebina na-rrangkuwanginu-murruwa arakba. Aki-yamina-manja akina, kembirra ka-rrangkuwangina-manja ebina amalyirra, kuw-akbalbarrinama-da ebina amakwulya-da, akwa ka-kwularrinama ebina amalyirra ajiringka-wa-da. 38 Nara kembirra e-yamama ngarnumamalya akina, umba enikaduwa ama-lyirra ngarri-jirabinama enikaduwa-wa amakwulya budila-da," ni-yama nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

39 Biya kembirra enena engka alawudawarra amalyirra-langwa nenu-makama Jesus aburruwa-manja. Ni-yama nakina, "Ebina amalyirra ngarra-maka-mulangwa ngayuwa, warnumamalya narri-lalalikinama akina kuw-enungkwurakbadina-murruwa. Na-warenama e-bekuma enikaduwa-wiya umba enungkwurakba-manja akina ne-bekinama. Kembirra ne-bekinu-mulangwa warnumamalya amalyirra enungkwurakba, na-warename-ka ebina enikaduwa-langwa. Ke-yaminamurra wurrakina, 'Enungkwurakba-dangwa eningaba,' ke-yaminamurra," ni-yama Jesus, nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya. Ni-yengbinu-manja nakina alawudawarra dumbala-langwa akwa ngawa amalyirra-langwa ni-yakuwerribikinuma nakina Jesus warnumamalya-langwa. Keni-yuwarna-manja enuwa-manja wurrakina, kembirra nare-ka a-likama wurrakina wurrumarngkambilyuma-da.

6

WurruBarija warnumamalya narr-anjijimangkwa-mulangwa warka Jebuda-manja

1 Ngalaja mamangbala mambilyuma mamawura makina memikirra Jebuda. Makina-manja mamawura aburraja wurrumurndakib-ina warnumamalya WarningiJudiya na-ngwanjinumurra wurrakina

warka-langwa. Mababurna-langwa Jebuda ne-yaminjamama wurrakina WarningiJudiya warnumamalya. Nara ka-war•danga wurrakina warka, umba na-likenumurra Neningikarrawara-langwu-wa alikira jinikakwu-wa. Akwa neni-yangmarngkwajuwamurra yakwujina Neningikarrawara.

Muwilyaba-manja Jebuda eneja nakina Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nawurraki-likenumurra yeya wurrakina. Biya nawurraki-likenuma wurrakina amarda-langwiya amaninga-langwiya. Awalyuwa arakba akina amaninga. Biya Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-arrangbama lukwakwa akwala amadidira akwa ayarrka-murra na-mambajinuma akina. Kembirra awurrariya amarda narru-wurrangumurra umba amadidira eninginingaba nuw-alyubarinuma-da, na-ngwujalangumurra wurrakina-da.

2 Aburraja wurrukwala WurruBarija warnumamalya narrarringkama wurrakina narr-arrangbama nuw-alyubarinuma akina aninga. Biya ne-yama aburruwa-wa, “Kirri-yamarrkiname-ka karna? Ngakwurra-langwa ayakwa eningarumuruma ngarrakumakinama akina, ‘Nara karningerribirra karnumamalya a-war•duma warka Jebuda-manja,’ ne-yaminama akina. Umba nungkwurraja karnumamalya kirru-war•denama karna warka yelakwa Jebuda-manja kirrakina-da. Kembirra kirri-yarrkuwurranguma arakba karna ebina ayakwa eningarumuruma-na? Awurrariye-ka enena kirri-yaminama kirrakina-da,” ne-yama wurrakina WurruBarija Jesus-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

3 Eneja Jesus ni-yama aburrawa-wa, “Karningma ebina Deyibida ni-yama-murrilangwa arakburakba-kiya-wiya, nara-wiya kinubungkawadina nakina. Nu-mureyangumurra nakina akwa wurrukwala warnungkwarba ena-langwa. 4 Kembirra n-awiyebena nakina Deyibida Neningikarrawara-langwa-manja kalikwa. Biya nu-manga aninga damba akwa n-alyubarina. Biya nenu-kwa ekuwarra ena-langwu-wa warnungkwarba. Aburrajukwaba kembirra nuw-alyubarina-da. Mama akwurdukwurda akina, umba nuw-alyubarinuma wurrakina-da. Nara warningerribirra kuw-alyelyubarina warnumamalya akina aninga umba aburraja WurruMinida warnungkwarba yimbukwa nuw-alyelyubarinuma wulkwa-da. Akena eneja Deyibida n-alyubarinuma ebina aninga akwurdukwurda-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja WurruBarija warnungkwarba-da.

5 Biya ni-yama ngarningka aburruwa-wa nakina, “Ngayuwe-ka ningena, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, Ningubungkawe-ka ngayuwa Jebuda-langwa ningena-da,” ni-yama Jesus-da.

Nenungkwarba-langwa numinirrengmurnirna ayarrka

6 Bi...ya memininingka-manja Jebuda ni-likenuma Jesus jinikakwu-wa. N-awiyebenuma nakina alikira-manja arrawa biya nen-akakirumakama yakwujina Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya. Enejukwaba nuwilyaba nenungkwarba numinirrengmurnirna ayarrka n-angmakwulalumurra nakina yakwujina. Nara kinu-warrijuwa

nakina ayarrka nekbuda-langwa-langwa. Eningangkawura na-
murndakayuwayanguma akina.

7 Ebina-manja ngawa jinikakwa aburraja wurrukwala warnungk-
warba warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumu-
ruma nuw-ambilyumurra yakwujina akwa ngawa wurrukwala Wur-
ruBarija warnumamalya aburrajukwaba. Neni-rruburringkama wur-
rakina angwurra ngawa Jesus-uwa. Nuw-andeyuma enuwa-wa
kenumin-eningabakina-murrikba nakina Jesus ayarrka nibina-langwa
nenungkwarba, mena neni-ngayindanguma wurrakina warniki-lekbi-
yada Jesus awurrariya-langwa. Kini-ngekburakina-manja Jesus ebina
ayarrka akini-yada ngawa Jebuda-manja, kembirra keni-lekbajama
Jesus-uwa wurrakina. Ke-yaminama enuwa-wa, “Awurrariye-ka akina
mena aduwaba Jebuda-baba ena-da,” ke-yaminama wurrakina enuwa-
wa-da.

8 Akena neningma eneja Jesus mangma aburra-langwa akwa ni-
yama nakina nibinu-wa nenungkwarba, “Kwa, mirajanga, akwa
likaja yangkwurrangwa amarru-wa,” ni-yama. Eneja kembirra nu-
mirajanga, ni-lika nakina amarru-wa akwa n-arjiyingama Jesus-manja
akwudangwa.

9 Umba kembirra ni-yama nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa
warnumamalya yakwujina nuw-angmakayanguma jinikakwa-manja
arrawa, “Yirru-makina arakba,” ni-yama. “Ke-yamarrkinama ayakwa
eningarumuruma Mawijija-langwa ngarniki-yama-langwa ngarna?
Aki-yaminama ngakwurruwa eningaba Jebuda-manja yinda awur-
rariya? Umba ak-enibikinama ngarna warnumamalya yinda aka-
jungwajinama?” ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa.

10 Ni-yengbinuma Jesus amurndakakina ayakwa biya neni-
rringkama nakina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya
wurruwilyuwilyaba-wiya-wa. Biya ni-yama nakina nibinu-wa
nenungkwarba, “Wu-lawulawajiya ayarrka nungkwa-langwa,” ni-
yama. Eneja kembirra nakina nenungkwarba ni-lawulawaja arakba
ayarrka ena-langwa-da. Arrengmurnirna-murrada akena ne-ngbudida
arakba-da.

11 Aburraja wurrakina awinyamba narrak-ar•darra wur-
rumurndakibina warnungkwarba warnikakakirumaka akwa
aburrajukwaba WurruBarija warnungkwarba wurrakina. Na-
lyelyimbukweyinumurra biya, “Aki-yamarrkinamurra ngarna naka-
manja nenungkwarba?” ne-yama wurrakina-da.

Jesus nu-wekbalyinu-mulangwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma warnikilarrkilarrka

12 Akini-yada kembirra eneja Jesus nu-wurdanguma angakarjiyinga-
wa angalya nakwukawura, kajungwa kinu-buriyamini-yada nakina
Neningikarrawaru-wa yakwujina. Nu-buburiyaminu...wa. Na-
larrumur•da arakba. Nu-buburiyamina nakina ngawu...wa.
Marngkirngkuwilyarra arakba. Ni-yaminjama ngawa nakina
yanda-langwa ne-kbadanguma arakba akina. 13 Buwa-wiya.
Kembirra nen-ardijuwa Jesus ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
enuwa-wa. Biya nu-wekbalyinuma nakina wurrumemberrkwa
wurrambilyuma warnungkwarba. Biya neni-yengbijuwama nakina

warnikilarrkilarrka warnungkwarba wurrakina, mena-baba ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da wurrumurndakakina arakba, akwa ambaka-murra keni-larrkaja-mubaba nakina angerriba iya angerriba warniku-maki-yada wurrakina warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa-langwa.
14 Warna warnimikirra Jayumuna, nibina Jesus neni-yengbijuwama Bida, iya nenikumarnjenikba Endiruwa, iya Jaminja iya Janjana iya Biliba iya Badalameya 15 iya Meduwa iya Damija iya Jaminja, nibina nenikuwenikba Albiyija-langwa nakina, akwa ngawa nuwilyaba ningka Jayumuna. Umba naka nenungkwarba Jayumuna akwa wurrukwala warnumamalya ena-langwa WarningiJudiya nuw-awinyambadinume-ka angwurra wurrakina mena Warningi-Rawuma warnumamalya narri-lyinga-mubaba aburra-langwa angalya Judiya. Aminakina-langwa kembirra ne-yengbijajungwunumurra wurrakina Jelada. Akina ekirra aburra-langwa. 16 Akwa wunambilyuma wunenungkwarba-kiya aburnajukwaba nu-wekbalyinuma Jesus wunenimikirra-kiya Judija. Nuwilyaba nenikuwenikba Jaminja-langwa nakina umba ningka-langwa Judija nenimikirra Yijikariyada, nibina kenu-wilyakinama wurrukwala wurrububungkawa Jesus-uwa kajungwa kenu-meni-yada nakina.

Jesus nen-akakirumaka-mulangwa akwa nen-eningabaka-mulangwa warnumamalya

17 Biya kembirra Jesus akwa ngawa wurrumurndakibina warnungkwarba warnimikirra warnikilarrkilarrka akwa ngawa ena-langwa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa nawurraki-dirrirnduma wurrakina yadikina karrawara-langwa angakbilyuwalyu-wa angalya. Biya nuw-akburranganja yakwujina wurrababurne-ka warnumamalya wurribina Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa aburrajukwaba wurrakina. Akwa ngarningka wurrababurne-ka warnumamalya wurriminimininingka aburrajukwaba nawurraki-likenumurra yenjerrikina eminimininingka-langwa angalya. Nawurraki-likenumurra engka-langwa iya engka-langwa angalya Judiya-langwa akwa ngawa Jirujalema-langwa. Akwa ngawa Daya-langwa akwa Jayidina-langwa namurndaki-likenumurra wurrukwala. Alakina-kiya angalya Daya akwa Jayidina alarrkumijiyelya-manja nuw-ambilyumurra alakina. 18 Nawurraki-likenume-ka wurrakina engka-langwa iya engka-langwa angalya nawurra-murndukwunuma kajungwa warnik-engkirriki-yada Jesus-langwu-wa ayakwa, akwa ngawa nenik-eningabaki-yada nakina Jesus wurribina wurrangbangbilyuwa-murra warnumamalya. Umba n-arjiyinga eneja Jesus yakwujina ebina-manja ngawa angalya angakbilyuwalya-manja. Ni-yengbinuma nakina aburruwa-manja ayakwa akwa ngarningka nen-eningabakamurra wurrakina angbilyuwa-langwa. Umba aburraja wurrukwala wurrumurndakakina na-werrikangbilyuwadinuma mena wurramukwa wurruwurrariya nuw-ambilyu-mubaba aburruwa-manja. Eneja Jesus kembirra nenumurndaki-jadijuwama wurrakina wurramukwa aburruwa-langwa. 19 Umba wurrababurna-langwa warnumamalya nenuwurraki-ngayindanguma kuw-akwudangwukajungwuni-yada Jesus-uwa kajungwa warniki-lyingi-yada nakina-manja wurrakina-da, mena nakina Neningikarrawara

neni-ngbudirrkama Jesus-manja-da. Kembirra nen-eningabakama nakina wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-langwa-da.

Akwiyekirrerra-langwa akwa mijawara-langwa

20 Biya kembirra Jesus nenuwurraki-rringkama nakina ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa akwa ni-yengbinuma aburruwa-manja amurndakenena ayakwa nuw-engkirrikenu-murrumanja aburrajuk-waba wurrukwala warnumamalya. Ni-yama Jesus,

"Karningalyingmalyingma kirribina karnumamalya, eningabe-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa,
mena Neningikarrawara nu-bungkawadina-mubaba arakba nungkwurruwa-manja nakina.

21 Umba nungkwurraja kirru-mureyena-murrumurra aduwaba karnumamalya, eningabe-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba akina.
Ambaka-murrumurra yiki-ladenama kirrakina.

Umba nungkwurraja kirru-ngwadeyina-murrumurra aduwaba karnumamalya, eningabe-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba akina.
Ambaka-murrumurra yiku-marngkinama kirrakina-da.

22 "Mama wurrukwala warnumamalya yikabu-wirrikbinama wurrakina, umba eneja Neningikarrawara neningabe-ka nungkwurruwa-manja. Yikabu-wirrikbinama wurrakina, ka-warenama nungkwurruwa, akwa ke-yengbinama wurrakina ayarrkiyarrkawarriya ayakwa nungkwurruwa-wa akwa ke-yaminama nungkwurruwa-wa, 'Karniniyerriya kirrakina karnumamalya,' ke-yaminama wurrakina. Ke-yaminame-ka akina mena kirru-werrikambilya-mubaba nungkwurruwa karnumamalya ngayuwa-manja, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Mama akina umba nakine-ka Neningikarrawara neningabe-ka nungkwurruwa-manja. 23 Aburrajukwaba arakburakba-kiya-wiya aburra-langwa wurrumirumirarrngwa warningarakburakba-kiya narra-wirrikbama WurruBurabudu-wa warnumamalya wurribina nenumini-yengbiyengbinu-murruwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wurrakina. Kembirra aduwaba yikabu-wirrikbina-manja warnumamalya warningaduwaba nungkwurruwa-wa, nungkwurraja yiku-werrikilyelyingmajungwunama kirrakina. Kini-ngwurrkbalinama yukwudukwuda nungkwurra-langwa mena Neningikarrawara yikenu-kwunama eningininga ena-langwa, akini-yada ngawa yiki-likaja-manja kirrakina ena-langwu-wa angalya eningabu-wa.

24 "Umba nungkwurraja kirruminababurna angwarnda iya amurn-dakijika, ka-ngekburakajungwuname-ka awurruwurrariya nungkwurra-langwa,
mena kirru-wilyakiname-ka akina arakba alarrngekburna eningininga nungkwurra-langwa aduwaba. Kembirra nara akwala a-manguma nungkwurruwa.

25 Umba nungkwurraja kirri-ladena-murrumurra aduwaba kar-numamalya, ka-ngekburakajungwuname-ka awurruwurrariya nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba.

Ambaka-murrumurra yiku-mureyenama kirrakina.
Umba nungkwurraja kirru-marngkina-murrumurra karnumamalya enubuwakida amarngka aduwaba, ka-ngekburakajungwuname-ka awurruwurrariya nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba.
Ambaka-murrumurra yiki-jakawarenama-da yiku-ngwadeyinama kirrakina-da."

26 "Umba ke-yengbina-manja wurrababurna-langwa warnumamalya ayakwa eningingingaba nungkwurra-langwa-langwa, kembirra awurruwurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa. Aburrajukwaba arakburakba-kiya-wiya aburra-langwa wurrumirumirarrngwa warningarakburakba-kiya ne-yaminjamamurra amukwiyadakina ayakwa wurrikikalyu-wa WurruBurabuda warnumamalya. Wurrumurndakakine-ka ngawa WurruBurabuda nara karra-makumaka warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa ayakwa, umba aburra-langwa ayakwa amurndakibina ekikalya-wiya ne-yengbinumurra wurrumurndakakinu-wa warnumamalya. Umba aburraja wurrababurna warnumamalya warningarakburakba-kiya-wiya ne-yengbiyengbeyinuma wurrakina eningingingaba ayakwa aburra-langwa-langwa. Kembirra aduwaba ke-yengbina-manja warnumamalya eningingingaba ayakwa nungkwurra-langwa-langwa, awurruwurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama akina nungkwurra-langwa-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

Aki-lyelyingmina-mulangwa warnumamalya wurribina akabu-wirrikbina-murrumurra ngakwurruwa-wa

27 "W-engkirrikiya," ni-yama ngarningka Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. "Enena ayakwa ngarra-makinama nungkwurruwa-manja, kirribina kirr-engkirrikaja-murrumanja ngayuwa-wa angwurra aduwaba mena-baba nungkwurra-langwa mada numu-ngwur•dangmina-mubaba amandangwa. Nungkwaja ki-lyelyingminame-ka ningkakina warnumamalya wurribina kabu-wirrikbina-murrumurra nungkuwa-wa. Ki-yaminame-ka eningaba wurrumurndakakina-manja warnumamalya. 28 Kabi-kbajina-manja wurrukwala warnumamalya nungkuwa, kembirra arrkala nungkwamba-langwa kini-yengkilabajama Neningikarrawaru-wa, kajungwa kini-yamini-yada nakina eningaba aburra-langwa. Umba wurrukwala wurrumarngilyarra warnumamalya kabu-larrkbarjena-manja ningkakina, akwa ke-yengbina-manja wurrakina ayakwa ayarrkawarriya nungkuwa-wa, kembirra arrkala nungkwamba-langwa kini-yengkilabajama Neningikarrawaru-wa, kajungwa kenu-mamurikajini-yada nakina aburruwa-manja.

29 "Umba nuwilyaba nenumamalya keni-larrkbarjiya-manja ningkakina awilyaba-langwa amungkwurra, nara a-ngwanjajuma nakina, umba mama kini-lalikina keni-larrkbarjena nakina nungkuwa-manja ningkikuwarra-langwa ningkenumungkwurra. Umba kenu-murrakajiya-manja nuwilyaba nenumamalya dumbala nungkwa-langwa dibina dadikawiyeba dadingikarrawara, nara a-ngwanjajuma nakina nungkuwa, umba ngarningka kininga-mena dibina dumbala nungkwa-langwa dadikawiyeba dadingarrawa ngalajukwaba-da.

30 “Umba kabi-yendabaja-manja warningerribirra warnumamalya
nungkwa-langwa amurndakijika, kembirra nungkwaja ka-kwunama.
Umba wurribina kabu-murrakajiya-manja amurndakijika nungkwa-
langwa, kembirra nara a-larrngkilawurrakajuma amurndakakina.
Mama nara a-lawurrakajuma amurndakakina wurrakina. 31 Umba
nungkwaja ku-marngkirradiname-ka ningkakina wurrukwala-manja
warnumamalya, wuburra laka ningkarra-ngayindenama wurrakina
ka-marngkirradinama aburramba-langwa nungkuwa-manja-da.

32 “Laka nara ningkakina a-lyelyingmama wurrababurna-manja
warnumamalya umba ningki-lyelyingminama warnumamalya
wulkwa wurribina na-lyelyingmina-murrumurra nungkuwa-manja?
Eneja kembirra Neningikarrawara nara nakina e-yamama enena
ayakwa nungkuwa-wa, ‘Yirra-werrungwur•denama ngayuwa
nungkuwa-manja.’ Nara nakina e-yamama akina ayakwa nungkuwa-
wa, mena aburrajukwaba wurruwurrariya warnumamalya na-
lyelyingmajeyinama wurrakina. Na-lyelyingminama wurrakina
warnumamalya wurribina aburramba-langwa na-lyelyingmina-
murrumurra aburruwa-manja-da.

33 “Umba laka nara ningkakina a-marngkirraduma wurrababurna-
manja warnumamalya umba ki-yaminama nungkuwa eningaba
warnumamalya-manja wulkwa wurribina ne-yamina-murrumanja
nungkuwa-manja? Eneja kembirra Neningikarrawara nara e-
yamama enena ayakwa nungkuwa-wa, ‘Yirra-werrungwur•denama
ngayuwa nungkuwa-manja.’ Nare-ka, mena aburrajukwaba
wurruwurrariya warnumamalya ne-yamina-mubaba wurrakina
eningaba warnumamalya-manja wurribina ne-yamina-murrumanja
aburramba-langwa eningaba aburruwa-manja.

34 “Dukwa nungkwaja ka-kwunama amurndakijika nungkwa-
langwa wurrukwala-manja warnumamalya warnik-akwurraji-
yada akina aduwaya wurrakina warnumamalya. Akena nara
wurrababurna-manja warnumamalya a-kwama nungkuwa nungkwa-
langwa amurndakijika eningaduwaya, umba wurrumurndakibina-
manja wulkwa warnumamalya wurribina kabumini-lawurrakajina-
murrumanja wurrakina arija-langwa amurndakibina amurndakijika
nungkwa-langwa. Eneja kembirra nakina Neningikarrawara nara
e-yamama enena ayakwa nungkuwa-wa, ‘Yirra-werrungwur•denama
ngayuwa nungkuwa-manja.’ Nare-ka, mena aburrajukwaba
wurruwurrariya warnumamalya na-kweyina-murrubaba
eningaduwaya, kajungwa ambaka-murra karru-meni-yada wurrakina
adidirrbura-wiya.

35 “Nungkwaje-ka ki-lyelyingminama wurrumurndakibina warnu-
mamalya wurribina kabu-wirrikbina-murrumurra nungkuwa-wa. Ki-
yaminame-ka ningkakina eningaba aburruwa-manja. Akwa ka-
kwunama amurndakijika nungkwa-langwa aduwaya aburruwa-wa,
akwa nara engkirrikuma ningkakina warniki-lawurrakaja-langwa
wurrakina amurndakibina amurndakijika nungkwa-langwa. Ki-
yamina-manja nungkuwa akina, kembirra eneja Neningikarrawara
kini-yaminama eningaba nakina angwurra nungkuwa-manja, akwa
Neningikarrawara-langwa ningkenumamalya k-ambilyama ningkak-
ina. Nakine-ka naruma numikbiyiya-dangwa Neningikarrawara.

Kembirra Neningikarrawara wuburra ki-yaminama ningkakina, mena nu-marngkirradina-mubaba nakina wurruwurrariya-manja warnu-mamalya. Mama nara engkirrikuma wurrakina wurrukwalu-wa warnumamalya, mama namin-engkingkirrajajungwunama wurrakina, umba nu-marngkirradiname-ka amandangwa aburruwa-manja nakina. 36 Nakine-ka Nungwanyungwa n-errukwulinama amandangwa ngarnumamalya-manja. Kembirra nungkwurrajukwaba yikerrukwulinama kirrakina wurriminimininingka-manja warnumamalya kirrakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Nara ngakwurruwa a-lyangkuwerribikajungwuma wurrukwala-langwa

37 Biya ni-yama Jesus ngarningka ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Nare-ka a-lyangkuwerribikajungwuma warnumamalya-langwa warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba wurrakina. Eneja kembirra Neningikarrawara nara a-lyangkuwerribikajungwuma nakina nungkwa-langwa-langwa, ningkeningaba-murrikba akwa ningkuwurrariya-murrikba ningkakina. Akwa nara ngarningka a-lekbuma warnumamalya-manja. Eneja kembirra Neningikarrawara nara nakina a-lekbuma nungkuwa ningkakina. Umba nungkwaja kamini-yakuwabijinama ningkakina awurruwurrariya wurrukwala-langwa. Kembirra enejukwaba Neningikarrawara kenumini-yakuwabijinama nakina awurruwurrariya nungkwa-langwa-da.

38 "Umba nungkwaja ka-kwunama enininingaba-wiya wurrukwala-manja warnumamalya. Eneja kembirra Neningikarrawara kenu-kwunama enininingaba-wiya nungkuwa-manja. Nakine-ka Neningikarrawara numekba nilyengma, akwa kenu-kukwunama eningaba neningangkawura. Kenu-wekbilyenama nungkuwa-manja akwa nara a-ngwanjuma. Kini-yaminama Neningikarrawara wuburra laka nuwilyaba nenumamalya ni-jirabinama nakina yinumalyirra yilyakwa nungkwa-langwu-wa bajikala. Nara a-ngwanjuma nakina umba ni-jirabinama yakina kini-lyangburrukwuna-murruwa yibina nungkwa-langwa-manja bajikala-da. Enejukwaba nakina Neningikarrawara nara a-ngwanjuma umba kenu-wekbilyenama ngawa enininingaba-wiya nungkuwa-manja neningangkawura. Umba nungkuwa ka-kwuna-manja eningaba wurrukwala-manja warnumamalya ningkumekba-manja ningkakina, kembirra enamba-langwa nakina Neningikarrawara kenu-kwunama eningaba nungkuwa-manja-da," ni-yama Jesus nakina-da.

39 Amurndakakina-bina ayakwa ni-yengbinuma Jesus, nenu-makama nakina ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Biya kembirra enena alawudawarra nenu-makama arakba nakina wurrimimbimimba-langwa akwa warnikakakirumaka-langwa warnumamalya. Ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Wi-yakuwerribikina wurrimimbimimba-langwa warnumamalya. Kenilirraki-ngayindena-manja wunambilyuma-kiya wunimimba-kiya keni-likaja-manja yeya, nare-ka wunalakina arndawarakajajuma a-wilyakajajuma-da. Kenilirraki-larra-maka edirra-wa-da.

40 “Aburnajukwaba wunambilyuma-kiya wunenumamalya-kiya
wunalekbina wunikikamarra-kiya nare-ka akakirumakajajuma
wunalakina. Umba eneja nuwilyaba nenikakakirumaka kenu-
wilyakajinama ningka-langwa nenumamalya niyukwujiya, mena
nakakiruma-baba nakina angwurra. Eneja niyukwujiya-dangwa
ni-ngayindijungwunuma enejukwaba aringkawi-yada nakina.
Kembirra kin-akakirumakajungwunama nakina angwurra. Kin-
engkirrikajama angwurra ayakwa ena-langwa-langwa bungkawa.
Kin-engkingkirrikajama ngawa mababurna-langwa marringa, kini-
yamina-murruwa nakina ababurna-langwa nibina nubungkawa
nakakiruma. Kembirra akini-yada ngawa arija-langwa wunalakina-
kiya kenilirrak-eningmidinama wunididirrbura-kiya-da,” ni-yama
Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

41 Biya ngarningka ni-yengbina nakina Jesus ayakwa, nenu-makama
angwurra wurrumurndakibinu-wa warnikabuburrakiyuwa. Ni-
yama, “Nungkwaja ningku-werrikawarriyadinama ningkakina ebina-
langwa eyukwujiya ajiringka nenikumarnjena-langwa-manja menba.
Miyambena-burra ningku-werrikawarriyadinama akina-langwa,
akena nara engkirrikuma nungkuwa arumu-wa eka nungkwa-langwa-
manja menba? 42 Nungkwaja nara e-yamama nenikumarnjenu-wa,
‘Ngeniyerriya, nenikama, ngu-miya-langwa akina ajiringka nungkwa-
langwa-langwa menba.’ Nara e-yamama akina, mena nara-baba
ningkakina a-rringkama ebina eka adirrungwarna-dangwa nungkwa-
langwa-manja menba. Ka-ngayindenama ningkakina wurrukwala
warnumamalya ke-yaminama, ‘Ningkeningabe-ka ningkakina,’ akena
ningkuwurrariya nungkuwa. Adinuba-wiya ki-ngkarbajinama
eka nungkwa-langwa-langwa menba, kajungwa ki-rringkini-yada
angwurra ningkenik-ambijangaji-yada ebina ajiringka eyukwujiya
menba-langwa nenikumarnjena-langwa ningkakina-da,” ni-yama
nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Ngarri-yama-mulangwa ngakwurruwa wuburra eka nuw-arrangbinama amaninga amamamuwa

43 Biya ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa ngarningka, “W-
engkirrikiya-langwa enena alawudawarra ka-makinama. Ka-
makinama alawudawarra eka-langwa nuw-arrangbina-mulangwa
amaninga amamamuwa. Awilyaba eka eninganinga eningaba-dangwa
nuw-arrangbinama akina amaninga amamamuwa ngala-langwa
enikalyelyubara eningaba. Akena ebina-murrada awilyaba-ma eka
eningaba nara arrangbama amaninga amamamuwa awurrariya
ebina nara ngakwurruwa alyubaruma. Akwa ngalaja eka awurrariya-
dangwa nara arrangbama akina amaninga amamamuwa eningaba
enikalyelyubara.

44 “Aki-rringkina-manja ngakwurraja amaninga amamamuwa eka-
manja, ngarningma ngarrakina akina eka eningaba-murrikba akwa
ngawa awurrariya-murrikba, mena ngarningma-baba ngala-langwa
amaninga amamamuwa ebina nuw-arrangbinama. Kembirra akuma-
ngayindena-manja ngarrakina manyungwunya ak-alyubarini-yada,

nara a-likama ngarna akwurrirra-wa, umba manyungwunyu-wa aki-likajama akum-arrangbinama-da. Akwa ngarningka, aki-ngayindena-manja akwurena ak-alyubarini-yada ngarrakina, nara a-likama yimirriru-wa umba akwurenu-wa aki-likajama ak-arrangbinama-da.
45 “Amandangwa eningaba eka nuw-arrangbinama akina amaninga amamamuwa eninginingaba-wiya, umba awurrariya eka nuw-arrangbinama akina amaninga amamamuwa awurruwurrariya-wiya. Umba eneja nuwilyaba nenungkwarba neningaba kini-yaminjamina-manja eningaba-wiya nakina, akine-ka wuburra eka eningaba kini-yaminama nakina, mena nara-baba engkirrikuma nakina awurrariya-wa umba kin-engkingkirrikaja-mubaba ngawa eningabu-wa. Umba eneja nuwurrariya nenungkwarba kini-yaminjaminama awurrariya-wiya, mena n-engkingkirrikaja-mubaba ngawa awurrariya-wa angwurra nakina. Umba ngalaja ayakwa ngakwurra-langwa ebina ka-jadenama edirra-langwa aki-yengbina-mulangwa ayakwa ngarrakina, adinuba-wiya nuw-ambilyumurra akina ngakwurra-langwa-manja mangma iya yukwudukwuda-manja-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Neni-likiraka-mulangwa alikira wunambilyuma wunenungkwarba-kiya

46 Biya kembirra ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, “Kirri-yaminjaminama ngawa kirrakina ngayuwa-wa, ‘Bungkawa, Bungkawa,’ kirri-yaminjaminama. Miyambena-burra yirri-yengbijinama ngayuwa Ningubungkawa ningena kirrakina, akena yirrumini-yarrkuwurrenama ayakwa nganyangwa? 47 Kirruwilyaba karnumamalya nara-manja amini-yarrkuwurruma akina ayakwa nganyangwa umba yiki-likaja-manja ngayuwa-wa akwa yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kirrumiyambene-ka kembirra kirrakina karnumamalya? Ka-makinama ngayuwa.
48 “Kirrakine-ka karnumamalya wuburre-ka nuwilyaba nenungkwarba ni-likirakama nakina alikira ena-langwa. Nakine-ka nu-mungkadinumurra adinuba-wiya angwujirira edirra ajiringka-manja. Nu-mungkumungkadinumurra nakina yanda-langwa n-akburrangarnuma akwurraka angwarnda. Biya kembirra ni-likirakamurra arakba nakina alikira ena-langwa ebina-manja ngawa angwarnda akwurraka kajungwa engbudi-yada ebina alikira. Bi...ya kembirra ngalaja akungwa na-didumina adirrungwarna. Biya na-wardanguma angwurra akina akungwa akina-manja alikira, akena nara ke-kbilyajanga akina. Akwurrake-ka ngawa nuw-arjeyumurra akina, mena eningaba-baba warka nu-war•danguma nibina nenungkwarba. Eningabe-ka engbuda alikira ni-likirakamurra nakina-da.
49 “Umba kirruwilyaba karnumamalya yik-engkirrikaja-manja ayakwa nganyangwa kirrakina, akena yikumini-yarrkuwurrena-manja akina ayakwa nganyangwa, kirrumiyambene-ka kembirra kirrakina karnumamalya? Ka-makinama arakba ngayuwa. Kirrakine-ka karnumamalya wuburre-ka nuwilyaba ningka nenungkwarba ni-likirakama nakina ena-langwa alikira enejukwaba. Akena erribirra ajiringka-manja ngawa ni-likirakama akina. Nara kinu-mungkadina edirra adinuba-wiya nakina akwa nara kini-likiraka

alikira ena-langwa akwurraka-manja angwarnda. Bi...ya kembirra ngalaja akungwa na-didumina adirrungwarna. Biya na-wardanguma angwurra alikira-manja akwa warenja-bawiya ne-kbilyajanguma akina. Kembirra arngkawura-murra ngawa na-jerridinuma-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

7

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nenikuminuwar•duwar•da NeningiRawuma-langwa nubungkawa

1 Eneja Jesus ni-jerrukwama amurndakibina ayakwa ni-yengbinu-mulangwa wurrumurndakibina-manja warnumamalya, biya kembirra ni-likena arakba nakina engembu-wa Kabuniyumu-wa. 2 Yakwujina akina-manja ngawa angalya Kabuniyuma n-ambilyumurra eneja nuwilyaba nubungkawa wurrawinyamba-langwa. NeningiRawume-ka nakina. Biya nakina nubungkawa nu-bungkawadinuma wurrababurna-manja warnungkwarba wurrawinyamba. Aburrajukwaba WarningiRawuma wurrakina. Kem-birra nakina nubungkawa aburra-langwa nu-werrikawarriyadinuma mena-baba nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa n-angbilyuwadinuma aruma ajungwa akwa ni-lyelyingminu-mubaba nakina-manja akwa arngkidarrba kini-jungwunu-mubaba nakina.

3 Biya nubungkawa nakina n-engkirrikenuma ayakwa wurrukwala-langwa warnumamalya na-makijeyinu-mulangwa Jesus-langwa. Biya kembirra ni-yama nakina wurrukwalu-wa wurrarumuruma war-nungkwarba WarningiJudiya-wa, "Jeyi! Wurri-likaja angerriba Jesus-uwa. Wurri-yarrkuwilyakina enena ayakwa enuwa-wa akwa yikinu-makina kini-likaji-yada nakina warenja-bawiya yangkwurrangwa nganyangwu-wa alikira kajungwa ken-enibikini-yada nenikumin-uwar•duwar•da nganyangwa," ni-yama nakina wurrumurndakibinu-wa wurrarumuruma WarningiJudiya-wa.

4 Aburraja kembirra na-likena arakba wurrakina warnungkwarba wurrarumuruma Jesus-uwa. Biya ne-yama enuwa-wa, "Nuwilyaba nubungkawa NeningiRawuma ngini-ngayindenama nungkuwa ki-likajama kin-eningabakinama ena-langwa nenikuminuwar•duwar•da angbilyuwa-langwa. 5 Nakine-ka nubungkawa neningaba nakina akwa ni-lyelyingminama ngakwurruwa NgarningiJudiya ngarnumamalya. Ngarrenumini-likirakama arakba alikira Neningikarrawara-langwa enena-manja angalya. Amandangwa neningabe-ka nakina nenuma-malya. Kembirra ngarri-likaja enena-wiya," ne-yama wurrumurn-dakibina wurrarumuruma Jesus-uwa. 6 Biya namurndaki-likenuma arakba wurrakina wurrarumuruma akwa ngawa wurrababurna war-numamalya Jesus aburruwa.

Nuw-alilikenu...wa. Ngalaja nuw-akwudangwudina arakba alikira nibina-langwa nubungkawa NeningiRawuma, akena aburraja wurrubukwaya wurrukwala warnumamalya ena-langwa nenumini-yarrkuwilyakama ayakwa Jesus-uwa. "Bungkawa, arjiyinga-langwa yakwujina," ne-yama. "Nara arakba a-likama. Yirrenu-makama nibina nubungkawa wurrawinyamba-langwa, 'Jeyi! Wurri-likaja Jesus-uwa. Yikinu-makina nari-yada a-likama awiyebuma nakina nganyangwu-wa alikira, mena naruma-baba nubungkawa nakina Jesus, umba

ningiyukwujiye-ka ningena ngayuwa. 7 Akwa aminakina-langwa nara
ngarningka a-likama nganja enuwa-wa. Umba eni-yengbina wulkwa
ayakwa nakina, kajungwa nganyangwa nenikuminuwar•duwar•da
kin-eningabadini-yada arakba,' ni-yama nakina nubungkawa
NeningiRawuma yirruwa-manja. 8 Akwa enena engka ayakwa
yirrenu-makama nakina. 'Ngayuwe-ka ningena ningubungkawa,'
ni-yama nakina, 'akena ningenumin-engkirrikajame-ka nganjukwaba
nganyangwu-wa nubungkawa. Aburrajukwaba wurrawinyamba
nganyangwa wurribina-manja ningu-bungkawadinama ngayuwa
nuw-engkirrikajame-ka ayakwa nganyangwa. Ki-yamina-manja
ngayuwa warningerribirra-wa warnungkwarba nganyangwu-
wa, Jeyi! Likaja nungkuwa angerriba, kembirra warenja-
bawiya kini-likajama nakina angerriba. Umba ki-yamina-manja
ngayuwa ningku-wa nenungkwarba, Kwa yangkwurrangwa
ngayuwa-wa, kembirra warenja-bawiya kini-likajama ngayuwa-
wa nakina. Umba ki-yamina-manja ngayuwa nganyangwu-wa
nenikuminuwar•duwar•da, War•dena ena warka! Kembirra
amandangwa kinu-war•denama nakina-da nganyangwa-langwiya
ayakwa-da,' ni-yame-ka nakina nubungkawa NeningiRawuma
yirruwa-manja," ne-yama wurrumurndakibina warnumamalya ena-
langwa Jesus-uwa.

9 Kembirra eneja Jesus ni-yakikbijanginume-ka nakina
amurndakakina-langwa ayakwa, biya ni-nyakuwarrukwajungwa
akwa ni-yengbina ayakwa wurrumurndakibina-manja wurrababurna
warnumamalya wurribina neni-yuwarnu-murrumanja enuwa-
manja. Ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Nara ambaka ngayuwa
k-akburrangarna karningerribirra karnumamalya kirribina yiku-
werrikambilya-murrumurra angwurra ngayuwa-manja. Nara
kirruwilyuwilyaba karnumamalya enena-manja angalya Yijireyila-
manja a-werrikambilyuma angwurra ngayuwa-manja, umba eneja
NeningiRawuma nenumamalya nu-werrikambilyama amandangwa
ngayuwa-manja angwurra nakina," ni-yama nakina Jesus
wurrumurndakibinu-wa wurruwurrakwulyumida warnumamalya.

10 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnungkwarba
namurndaki-lawurradina arakba nibinu-wa nubungkawa
NeningiRawuma. Biya ne-yar•da wurrakina ena-langwa-
manja alikira. Akwa neni-rringka nibina n-angbilyuwadinuma
nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa n-eningabaduma kemba
nakina arakba-da.

Jesus nen-enibika-mulangwa naburradikba dingaya-langwa

11 Eneja kembirra ni-likenuma Jesus engembu-wa Neyina, ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa aburruwa. Aburraja wurrukwala
wurruwurrakwulyumida warnumamalya namurndaki-likenuma
wurruwurrakawura-ma Jesus-manja. Nawurrak-alilikenu...wa.
12 Ngalaja nuw-akwudangwudina arakba akina angalya Neyina
aminababurna alikira iya warnumamalya. Kembirra ne-yar•da arakba
Jesus-murriya akawiyuwiyeba-manja akwudangwa. Akini-yada
ngawa aburraja wurrukwala warnumamalya na-jadanga errekbu-wa.
Nenu-wilyakama nuwilyaba nenikijungwa nenungkwarba warniki-
rungkwabi-yada nakina. Ngalaja dirndenikba dingaya dakina, akena

nara arakba wurriyukwayuwa ngala-langwa, mena nuwilyaba-ma yimbukwa naburradikba nakina. Biya yingi-jadanga Neyina-langwa ngaluwa akwa wurruwurrakwulyumida warnumamalya.

13 Eneja Nubungkawa Jesus nanga-rringka-manja nakina, n-errukwulinuma dakinu-wa dingaya. Biya ni-yama ngaluwa-wa, “Nara a-ngwaduma.” 14 Kembirra n-akwudangwukajungwa Jesus nakinu-wa nenikijungwa nenungkwarba arakba. Biya n-akumarna nakina ayarrka ena-langwa bada-manja. Aburraja warnungkwarba wurribina nenu-wilyakama nibina nenikijungwa nenumamalya nuw-alkayinga nuw-erriminja wurrakina arakba. Kembirra ni-yengbina nakina Jesus ayakwa nibinu-wa ni-jungwu-murruwa. “Nungkuwa! Mirajanga!” ni-yama. 15 Eneja ni-rrakarjiyinga arakba nakina ne-nungkwarba ni-jungwu-murrada. Biya ni-yengbina nakina ayakwa-da. Kembirra Jesus nanga-kwa dirndenikba-wa arakba-da.

16 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nawurrak-akbar•de-ka angwurra wurrakina. Biya neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa. Akwa na-makijeyina ayakwa. “Naka nenungkwarba ni-yengbinamurra ayakwa Neningikarrawara-langwa,” ne-yama. “Narume-ka NuBurabuda nakina. Eneja Neningikarrawara nakina ni-likenuma yangkwurrangwa kajungwa aken-enibikini-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya,” namurndaki-yama wurrakina.

17 Biya ebina-manja aringbirra angalya Judiya namurndaku-makijeyinuma warnumamalya ebina-langwa Jesus ni-yama-mulangwa nakina. Akwa ngarningka ababurna-manja angalya Judiya-manja akwudangwa, aburrajukwaba warnumamalya namurndaku-makijeyinuma akina-langwa-da.

Janjana Nenikumingekingambaja neni-larrkenu-mulangwa wunenikaburrakiyuwa-kiya ena-langwa Jesus-uwa

18 Kembirra arakba warnikabuburrakiyuwa Janjana-langwa aburra-jukwaba nuw-engkirrikenuma amurndakibina ababurna-langwa ne-yama-mulangwa. Akwa nenu-makama Janjana-manja. Eneja kem-birra nen-ardijuwama nakina Janjana enuwa-wa wunambilyuma-kiya ena-langwa wunenikaburrakiyuwa-kiya. 19 Ni-yama aburnuwa-wa, “Nungkwurnuwa, jeyi! Wuni-likaja angerriba Nubungkawa Jesus-uwa,” ni-yama, “yikumini-yengbini-yada enena ayakwa enuwa-wa. Yikini-yama, ‘Ningkumiyambena ningkenumamalya ningkak-ina?’ yikini-yamina. ‘Yirrenu-makama Janjana nuwilyaba-langwa naruma nenumamalya neniki-lika-langwa yangkwurrangwa. Dukwa nungkuwa ningkena-da. Umba dukwa yik-embirrarinama yarna ningka nenumamalya yelakwa kini-yar•dena-murruwa-da. Umba nungkwaja, ningkumiyambena ningkenumamalya ningkena?’ yikini-yamina Jesus-uwa kinalakina,” ni-yama Janjana wunalakina-kiya-wa. 20 Aburnaja neni-likena arakba-da.

Nen-alilikenu...wa. Nen-akburranga arakba Jesus. Biya neni-yama, “Yinenumamalya-kiya Janjana Nenikumingekingambaja-langwa yi-nalakena. Yirrenu-makama nakina nuwilyaba-langwa naruma nenu-mamalya nibina neniki-lika-langwa enenu-wa angalya. Ningkakine-ka dukwa kembirra yirrenu-maka-mulangwa ayakwa Janjana-da.

Nara-manja nungkuwa, kembirra yik-embirrarinama yarna ningku-
wa nenumamalya dukwa-da. Ni-ngayindenama Janjana kin-
eningmidinama nungkuwa-langwa. Yirru-makina kembirra. Ningku-
miyambena ningkenumamalya ningkakina?” neni-yama Jesus-uwa
wunalakina-kiya.

21 Akini-yada ngawa eneja Jesus nen-eningabakama wurrababurna
warnumamalya wurrangbangbilyuwa-murra. Aruma ajungwa
narraku-wardanguma wurrukwala, umba aburraja wurrakina
wurrukwala narra-wilyakama wurruwurrariya wurramukwa
aburruwa-manja, umba aburraja wurrukwala wurrimimbimimba
wurrakina. Kembirra nakine-ka Jesus nen-eningabakama
wurrakina eningerribirra-langwa angbilyuwa akwa namurndak-
eningabadinuma arakba wurrakina-da.

22 Kembirra ni-yama Jesus wunalekbina-kiya-wa wunenikabur-
rakiyuwa Janjana-langwa, “Jeyi! Wuni-lawurradina Janjanu-wa,” ni-
yama. “Yikinu-makina ababurna-langwa kini-rringka-mulangwa ki-
nalakina nungkwurna-langwa-murra menba aduwaba. Akwa yikinu-
makina ababurna-langwa ayakwa kin-engkirrikenu-mulangwa ki-
nalakina memema-manja mamawura. Wurribina wurrimimbimimba-
murrada warnumamalya adinuba-wiya nuw-andiyama arakba. Wur-
ribina wurrirrengmurrengmurnirna-murrada warnumamalya na-
likajama yiningaba arakba yeya. Aburrajukwaba wurramarmarra-
murrada warnumamalya amungkwur•da arakba aburra-langwa
amakwulya. Aburrajukwaba wurrambambuma-murrada warnuma-
malya nuw-engkirrikajama arakba ayakwa. Aburrajukwaba war-
numamalya na-jungwunu-murrada warniba arakba. Akwa enena
engka. Aburraja warningalyingmalyingma warnumamalya nuw-
engkirrikajama arakba ayakwa eningaba Neningikarrawara-langwa-
langwa. 23 Amandangwa eneja Neningikarrawara neningabe-ka
nakina warningerribirra-manja warnumamalya wurribina nara a-
minikalyikuma nganyangwa-langwa,” ni-yama Jesus wunalekbina-
kiya-wa wunenikaburrakiyuwa Janjana-langwa.

24 Aburnaja neni-lalika arakba Jesus wunalakina-kiya akwa
neni-lawurradina Janjanu-wa. Eneja kembirra Jesus ni-yengbina
akwala ayakwa Janjana-langwa-langwa wurrumurndakibina-manja
wurruwurrakwulyumida warnumamalya. Ni-yama nakina, “Kirri-
likenu-manja nungkwurruwa engku-wa alarrkingburingka-wa
angalya nara-murruwa alikira, numiyambenu-we-ka nenungkwarba
kirr-aburangkama kirrakina? Kirri-likenuma dukwa kirr-andeyuma
nenungkwarba nilyangkadawa, nibina numa-warrukwajinama
mangma erribirra? Dukwa nenungkwarba kirr-aburangkama
amarda wuburra, ebina na-warrijinama arrirra angerriba iya
angerriba? 25 Dukwa kirr-aburangkama kirrakina nenungkwarba
nibina n-awiyuwiyebenama dukukwulyubena dumbala akwa n-
alyelyubarinama eningaba aninga akwa nu-murrkumurrkwulama
mamurrkbalya-manja mamukumungkwulinga? Namukwiyadakine-
ka nenungkwarba kirr-andeyuma dukwa-da. Nare-ka.
Namukwiyadakina nenungkwarba nara erribirra ambilyuma
alarrkingburingka-manja angalya umba alikira-manje-ka n-
ambilyama, wuburra wurrububungkawa-langwa-manja alikira

nakine-ka-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja
warnumamalya.
26 "Yirru-maka," ni-yama ngarningka Jesus wurrakina-manja. "Kirr-
aburangkama NuBurabuda nenumamalya kirrakina-da, nibina nenu-
makumakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa warnumamalyu-
wa-na! Yawe-ka, nakina-bina-da! Kirri-likenuma kirr-aburangkama
NuBurabuda nenumamalya akwa kin-akburrangama arakba
nakina. Umba nakine-ka NuBurabuda nenikiyarrkuwilyaka ayakwa
Neningikarrawara-langwa ngarningka nakina. 27 Ka-makinama
nganja ningena, kembirra w-engkirrikiya-langwa angwurra
amurndakenenu-wa ayakwa nuw-arrikarrijungwunu-murruwa
Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ngarraku-makinama ayakwa
Janjana-langwa-langwa. Ni-yamama Neningikarrawara arakburakba-
kiya-wiya,

'Ngayuwe-ka ningena kini-larrkajama nganyangwa neniki-
yarrkuwilyaka ayakwa nenumamalya, kajungwa kenumini-
ngekburakini-yada mamurukwa nungkwa-langwa ningkeniki-
liki-yada nungkuwa. Kini-lyengmenama nakina umba k-
arijidinama ningkakina arija-langwa,'

ni-yamama Neningikarrawara. Kembirra arakba nakina-bina Janjana-
da, ni-lyengmanguma nakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-
wa warnumamalya.
28 "Amandangwa," ni-yama ngarningka Jesus. "Naruma ngawa
nenumamalya nakina Janjana-da. Arakburakba-kiya-wiya-langwa
yanda-langwa aduwaba nara wurribina wurrukwala warnumamalya
wurraruma wuburra enuwa. Umba nungkwurraja kirriyukwujiya-
dangwa karnumamalya, kirr-engingmidina-manja Neningikarrawara
nu-bungkawadina-mulangwa nakina, kembirra kirrarume-ka
Janjana-manja angwurra kirrakina. Kirr-eningmidina-manja
Neningikarrawara nu-bungkawadina-mulangwa nakina, kembirra
eneja Neningikarrawara kini-yaminama nakina nungkwurra-langwa-
langwa, 'Naka nenungkwarba naruma, amandangwa naruma
Janjana-manja angwurra,' kini-yaminama Neningikarrawara-da,"
ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa wurruwurrakwulyumida
warnumamalya-da.
29 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-
langwa namurndak-engkirrikenuma akina ayakwa Jesus-langwa.
Akwa ngawa aburraja wurrukwala warnungkwarba narraminu-
war•dangu-murrumurra warka WarningiRawuma-langwa akwa
narraminu-murndukwa-murrumurra angwarnda warnumamalya-
langwa aburrajukwaba nuw-engkirrikenuma akina Jesus-
langwa ayakwa wurrakina akwa neni-yangmarngkwajuwama
Neningikarrawaru-wa. Wurrumurndakakine-ka wurrababurna
warnumamalya nuw-engkirrikenuma ebina-wiya adinu...ba-wiya
ebina ayakwa Janjana-langwa. Kembirra nenumini-yarrkuwarakama
wurrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa kembirra
eneja Janjana nenu-mingekingambajuwama wurrakina. Kembirra
aduwaba nuw-engkirrikenuma Jesus-langwa ayakwa wurrakina-
da. 30 Umba aburraja WurruBarija warnumamalya akwa ngawa
warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa

nara wurrakina kenumini-yarrkuwaraka Neningikarrawara-langwa ayakwa. Kembirra nara Janjana kenu-mingekingambajuwa wurrakina, mena namurndaku-warangu-mubaba-da.

31 Eneja kembirra ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa wurruwurrakwulyumida warnumamalya, “Karnumamalya kirribina kirr-ambilyama enena-manja angalya aduwaba, kirrumiyambene-ka karna? 32 Wurriyukwayuwe-ka wuburra kirrakina-da, wurribina nuw-angmakayenama wurrakina namurndaki-likaja-murrumanja wurrababurna warnumamalya, namurndaku-warrukweyina-murrumanja wurrakina angerriba iya angerriba. Umba wurrukwala wurriyukwayuwa nuw-ardenama wurrukwalu-wa. Ne-yaminama,

‘Yarna ngarraminu-mebinuma eninginingaba emeba kajungwa ke-yekirrerrikini-yada nungkwurruwa.
Akena nara nungkwurraja yiki-lukweyina kirrakina-da.
Biya kembirra yirru-mebinuma emeba eningamukwa akwa yirru-ngwadinuma yarna awurrumalya.
Akena nara yiku-ngwadeyina nungkwurramba-langwa kirrakina-da,’

ne-yaminama wurrukwala wurriyukwayuwa wurrukwalu-wa wurrakina-da. Kembirra wurriyukwayuwa wuburra yiki-yaminama nungkwurraja karna karnumamalya karningaduwaba-da, mena kirru-waranguma adinuba-wiya Janjana, akwa kirru-warenama ngarningka ngayuwa nganjukwaba aduwaba kirrakina-da.

33 “Amandangwa,” ni-yama Jesus, “ebina-wiya ni-likenu-manja Janjana Nenikumingekingambaja yangkwurrangwa, kini-rringkama nakina mamawura iya marringa. Adadinuba nara nakina kin-alyubarina aninga, umba murumureya n-ambambilyuma neni-yangmarngkwajuwama Neningikarrawaru-wa nakina. Akwa nara amalyirra kini-bekina nakina akwurena-langwa. Nungkwurraja kini-rringkama nakina, akwa kirri-yamama, ‘Kardi! Wurramukwa-dangwa naka-manja nenungkwarba nuw-ambilyama,’ kirri-yamama-da. 34 Kembirra nganja, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, ningi-yar•duma arakba arija-langwa ngayuwa. Nungkwurraja yirri-rringkinama ngayuwa ning-alyubarinama aninga iya ningi-bekinama akwurena-langwa amalyirra. Kembirra kirri-yaminama, ‘Kardi! Nake-ka nenungkwarba numungwur•dangme-ka. N-alyelyubarinama naka akwa ngawa ni-bibekinama akwurena-langwa amalyirra naka-da. Akwa ngarningka namurndaki-yakeyinama enuwa akwa warnungkwarba wurribina narruwurra-murndukwunama angwarnda wurrukwala-langwa akwa ngawa warnumamalya wurruwurrariya aburrajukwaba-da,’ kirri-yaminama-da. Amukwiyadakina ayakwa kirri-yengbiyengbinama nganyangwa-langwa-da. Adinuba-wiya kirru-waranguma Janjana, umba aduwaba kirru-warenama ngayuwa nganjukwaba-da.

35 “Aburraja warnumamalya wurribina nenumini-yarrkuwarakinama ayakwa Neningikarrawara-langwa narra-wilyakajinama wurrukwala-manja warnumamalya ayakwa ni-yengbinu-mulangwa Neningikarrawara alyangmilyangmandukwuna-wiya amurndakakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Duwurrariya didarringka yinginumin-ajirrangu-mulangwa alika-kiya Jesus-langwa

36 Bi...ya eneja nuwilyaba NuBarija nenumamalya nen-ardijuwama
Jesus ena-langwu-wa alikira aningi-yada. Nakina NuBarija nen-
imikirra Jayumuna. Ni-likena eneja Jesus ena-langwu-wa alikira,
n-awiyebena, akwa n-ambarringa biya n-alyubarina arakba aninga
enuwa-manja yakwujina. 37 Akina-manja ngawa angalya am-
inababurna alikira ying-ambilyuma ngalaja dakina duwilyaba di-
darringka duwurrariya. Dadinungkwurakba ngawa duwurrariya
ying-ambambilyuma dakina. Umba dadingma Jesus n-alyubarinuma
aninga Jayumuna-langwa-manja alikira. Kembirra yingu-manga
bungabungwa akwulyubena ebina yingu-beyindanguma aminaruma
angwarnda eyukwujiya-ma budila. Eningabe-ka amalyirra akina akwa
eningaba budila angwarnda-ma akwulyadada-ma. Yingu-manga akina
biya yingu-wilyaka Jayumuna-langwu-wa alikira. Yingi-yar•da, biya
ying-awiyebena ngalajukwaba.

38 Eneja Jesus n-angmungmakwulaluma nakina umba
n-arndadadilyuma. Umba dakina didarringka ying-
akwudangwukajungwuna enuwa-wa, ying-arjijeya akwaburrangarna
ena-langwa-manja alika akwudangwa. Ying-arjijeya, biya yingu-
ngwadina dakina didarringka, umba ngala-langwa angwada ne-
ngkalyikama alika Jesus-langwa na-kwularrinu-mulangwa ngala-
langwa-langwa menba. Biya kembirra arakba ying-abuluwendinga
yingi-ngburingkakama alika Jesus-langwa ngala-langwa-murra
mamungba. Biya yingi-lawurangka arakba alika ena-langwa-da.
Akwa amalyirra ebina yingu-wilyakama eningaba yingi-jiraba
budila-langwa Jesus-langwa-manja alika arakba-da. Eningabe-ka
na-kirruwanjuma. Dakine-ka didarringka yingi-yamama akina mena-
baba yingi-lyelyingminuma Jesus-da, akwa yingini-ngayindanguma
Jesus neningmi-yada nakina yingi-lyelyingminu-mulangwa dakina-da.

39 Eneja NuBarija numinakina alikira nanga-rringkama ebina yingi-
yamama dakina, biya ni-lyangkiyama, “Numiyambene-ka naka ne-
nungkwarba? NuBurabuda-manja nenungkwarba amandangwa naka,
kin-eningmidinuma kembirra daka-langwa didarringka-da! Kin-
eningmidinuma duwurrariya dilyengma daka didarringka dibina
yingini-lyinginama-da,” ni-lyangkiyama nakina NuBarija.

40 Eneja Jesus ni-yama enuwa-wa, “Jayumuna, yiba-makinama
eyukwujiya alawudawarra,” ni-yama.

Ni-yama eneja Jayumuna, “Yi-makina kembirra, Bungkawa.” Eneja
kembirra nakina Jesus nenu-makama enena alawudawarra.

41 Nuwilyaba nenungkwarba numinababurna angwarnda nenu-
kwama ena-langwa angwarnda wurrukwalu-wa warnumamalya
wurribina warningalyingmalyingma-wa. Nara erribirra kenu-kwa
umba ambaka-murra aburraja kenumini-lawurrakajinama arija-
langwa wurrakina. Arngkababurna-langwa ni-yaminjamama nakina.
Biya nenu-kwa nuwilyaba nenungkwarba eningaduwaya angwarnda
aruma, 500 ajilba-murra-da. Umba nenu-kwa ningka nenungkwarba
50-da.

Bi...ya numi-jerrida arakba mamawura wuneniki-lawurrakaji-yada
wunalakina wunenungkwarba-kiya ebina angwarnda. 42 Akena

wuneningangwarnda-ma wunalakina-kiya-da. Nara kenu-wilyaka ebina angwarnda wuneniki-lawurrakaji-yada-da.

Bi...ya eneja n-embimbirrarinu-mulangwa nakina nenungkwarba nenungkwurakba, nenu-maka arakba wunalakina-kiya-wa, “Mama arakba akina. Nara a-lawurrakajuma ngayuwa-wa, mena kineningangwarnda-ma-baba kinalakina. Kamini-yakuwabijinama akina-langwa angwarnda,” ni-yama nakina. Ena ngawa.

“Yi-makina kembirra ningkakina Jayumuna,” ni-yama Jesus enuwa-wa, “numiyambene-ka nenungkwarba kinu-warrngkilyelyingminama nakina-manja nenumamalya umba numiyambena kini-lyelyingminama angwurra?” ni-yama Jesus Jayumunu-wa.

43 Eneja ni-yama Jayumuna, “Ngaya ningi-yaminama nibina ne-nungkwarba kini-lawurrakajini-yada aruma angwarnda enuwa-wa kini-lyelyingminama angwurra nakina, mena aruma-baba angwarnda nenumini-yakuwabijuwama nakina-da,” ni-yama Jayumuna-da.

“Nakina-bina-da,” ni-yama Jesus. 44 Biya ni-nyakuwarrukwajungwa arakba nakina dibinu-wa didarringka, akwa ni-yama ngarningka Jayumunu-wa, “Nga-rringka daka didarringka,” ni-yama. “Ningena ngayuwa ning-awiyebenu-manja enenu-wa alikira nungkwa-langwu-wa, nara yiku-kwa akungwa alika-langwa. Nara nungkuwa yikumin-ajirranga alika, umba ngalaja daka didarringka ngumin-ajirranguma alika nganyangwa ngala-langwa-murra angwada, akwa yingi-ngburingkakama ngala-langwa-murra mamungba. 45 Ning-awiyebu-manja ngayuwa nungkwa-langwa-manja alikira, nara nungkwaja yiki-lawurangka ngayuwa. Umba ngalaja daka didarringka arngkababurna ngumini-lawurangkama alika nganyangwa, yingi-lyelyingminu-mubaba ngayuwa. 46 Nara nungkwaja yikumini-jiraba aliba-langwa amalyirra nganyangwa-manja aringka, kajungwa warningmi-yada warnumamalya ningki-yekirrerridinu-mulangwa nungkuwa ningi-yar•du-mulangwa ngayuwa nungkwa-langwa-manja alikira. Umba ngalaja daka didarringka yingu-beyindangume-ka amalyirra aminaruma angwarnda ebina ne-ngbajama eningaba biya ngumini-jirabama alika-manja. 47 Dadingma daka duwurrariya dilyengma mena ababurne-ka awurruwurrariya yingi-yama-mubaba arakba daka. Umba eneja Neningikarrawara nangamini-yakuwabijuwama arakba amurndakakina awurruwurrariya yingi-yama-mulangwa daka-da. Kembirra aminakina-langwa ngalamba-langwa yingi-lyelyingminama angwurra ngayuwa-da. Umba kenumini-yakuwabijina-manja adinakba-kiya Neningikarrawara nuwilyaba nenumamalya ambawura awurruwurrariya, kembirra nakina-bina kinu-warrngkilyelyingminama ngayuwa-da,” ni-yama Jesus Jayumunu-wa-da.

48 Biya kembirra ni-yama nakina Jesus dibinu-wa didarringka, “Eningerribirre-ka awurruwurrariya ningki-yama-mulangwa ningkakina ningkumini-lyurrkwajungwunuma arakba ababurna-langwa,” ni-yama Jesus.

49 Aburraja warnumamalya wurribina ne-yebukeyinu-murrumurra aninga Jayumuna-langwa-manja alikira na-lyangkumakajungwunuma wurrakina, “Numiyambene-ka naka nenungkwarba nenumini-lyurrkwunama awurruwurrariya warnumamalya-langwa? Eneja

Neningikarrawara yimbukwa nuwilyaba-ma kini-yengbinama amukwiyadakina ayakwa ngarnumamalyu-wa, umba nara naka,” na-lyangkumakajungwunuma wurrumurndakakina warnumamalya-da.
50 Eneja Jesus ni-yama kembirra dibinu-wa didarringka, “Ningku-werrikambilyu-mulangwa ngayuwa-manja ningkakina, kembirra yirr-enibikama ngayuwa ningkakina arakba. Umba jeyi, likaja arakba yiningaba-murra yukwudukwuda,” ni-yama Jesus ngaluwa-wa-da. Ngalaja kembirra yingi-likena arakba yiningaba-murra yilyurrkwa-murra yukwudukwuda dakina-da.

8

Wurrukwala-langwa wurridarringka wurribina nenu-mamurikajuwa-mulangwa Jesus

1 Bi...ya eneja Jesus ni-likenuma arakba nakina angerriba iya angerriba engku-wa iya engku-wa angalya. Ni-likenuma kembirra akwalu-wa angalya aminababurnu-wa alikira iya warnumamalya akwa akwalu-wa ngarningka angalya aminambawuru-wa alikira nakina. Biya amurndakakina-manja angalya ababurna-langwa nenu-makama warningakwujina warnumamalya eninginingaba ayakwa kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara ena-langwa-manja warnumamalya. Aburrajukwaba wurrumurndakibina wurrumemberrkwa wurrambilyuma warnikabuburrakiyuwa ena-langwa nawurraki-likenuma enuwa-manja wurrakina-da.
2 Ebina-wiya ngawa nakine-ka Jesus neni-jadijuwama wurruwurrariya wurramukwa wurrukwala-langwa wurridarringka. Umba nen-eningabakama wurrukwala angbilyuwa-langwa nakina. Arngkawura neni-jadijuwama Jesus wurrumangbala wurrambilyuma wurramukwa wurruwurrariya duwilyaba-langwa didarringka dadimikirra Meri. Aburraja narringa-yengbijuwama dakina Meri DadinguMakidala, mena ngala-langwa angalya Makidala akina-baba. Kembirra wurrumurndakakine-ka wurridarringka namurndaki-likenuma aburrajukwaba Jesus-manja wurrakina.
3 Ngalajukwaba duwilyaba dingka didarringka yingi-likenuma dadimikirra Jawena. Umba eneja ngala-langwa neningiyadikba nenimikirra Juja. Naruma nakina nenungkwarba nibina nenuminu-war•duwar•danguma warka Nubungkawa-langwa Yerida. Akwa ngawa ngalajukwaba yingi-likenuma duwilyaba dingka didarringka dadimikirra Jujena. Wurrumurndakakine-ka wurrababurna wurridarringka nawurraki-likenuma Jesus-manja akwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Narru-wilyakame-ka aninga iya angwarnda aburra-langwa, kajungwa warnik-akwurraji-yada wurrumurndakakina-manja warnungkwarba, akwa warniku-kwi-yada aninga-da.

Nenungkwarba ni-lungkuwabijuwa-mulangwa amadidira

4 Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya nawurraki-likenume-ka wurrakina akini-yada ngawa Jesus-uwa engka-langwa iya engka-langwa angalya. Biya kembirra wurruwurrakwulyumida warnuma-malya nawurra-murndukwunuma arakba Jesus-manja. Eneja nenu-makama nakina Jesus enena alawudawarra aburruwa-wa.

5 Nuwilyaba nenungkwarba numinakina angalya ni-
lyangkuwerribikajungwunuma nakina neniki-lungkuwabiji-yada
akina amadidira amaninga eyukwayuwa. Nakina nenungkwarba
n-akumarnuma amadidira amaninga embimbirrkaluwa ena-
langwa-manja beka, biya ni-likena arakba. Biya ni-likenu-manja
lukwakwa nakina ena-langwa-manja angalya n-errikbeyinuma arakba
amurndakakina amadidira ajiringka-wa. Erribirra numurndak-
arrijakama angerriba iya angerriba, ka-lungkuwarrini-yada akina
aninga.

N-errikbeyinu-manja lukwakwa amurndakakina amadidira,
ngalaja akwala ne-ngkilarreyinuma mamurukwa-manja. Kembirra
arngkidarrba-langwiya aburraja warnumamalya na-likenu-manja
wurrakina narr-embirrkingalyilyakama ebina amadidira amaninga.
Kembirra aburraja wurrajija nuw-angkirreyinuma akwa narr-
embirrkumanguma, akwa nuw-alyubarinuma amurndakibina
embimbirrkamamuwa amaninga.

6 Umba ngalaja amadidira akwala ne-ngkilarreyinuma
akina amurndurrkangwarnda-manja ajiringka. Kembirra na-
lingbijangeyinu-manja amurndakakina na-lungkwardadinuma akina
engburingka-baba ajiringka.

7 Umba ngalaja akwala ne-ngkilarreyinuma akwurrirra-langwa-
manja angalya awurruwurrakuwilyarra. Ngalaja kembirra amurn-
dakakina akwurrirra akwa ngawa ebina amaninga amarda na-
lingbijanginuma aburrunguwa alirrakidirrbura. Kembirra akwur-
rirra akwa ngawa akina amaninga amarda na-lungkuwarreyinuma
adidirrbura. Akena angwurra akwurrirra na-lungkuwarrinuma
warenja, akwa kembirra naminu-mar•danguma angalya. Ngalaja
kembirra ebina amaninga amarda nara ka-lungkuwarrina angwurra,
akwa nara kuw-arrangba aninga.

8 Umba ngalaja akwala amadidira ne-ngkilarreyinuma
eningabu-wa ajiringka. Kembirra na-lingbijanginuma akwa na-
lungkuwarreyinuma. Biya kembirra nuw-arrangbama arakba aninga
ababurna akine-ka-da. Ena-bu ngawa alawudawarra-da.

Ene-ka alawudawarra nakina Jesus nenu-makama
wurrumurndakibina-manja warnumamalya. Biya kembirra
nenu-makama arakba nakina enena engbuda eningarija-langwa
ayakwa aburruwa-wa. “Yiki-yakuwerribikinama ambaka-langwa
akinu-wa alawudawarra ngarra-maka-murruwa,” ni-yama Jesus.
“Umba yik-awiyebajina-manja akina nungkwurra-langwu-wa mada,
nara kembirra a-jadijuma mungarrkuwarru-wa mada akwa a-
lyikbijuma akina ayakwa umba yiki-yakuwerribikaja ngawa
ambaka-langwa amurndakakinu-wa,” ni-yama Jesus nenu-makama
wurrumurndakibina-manja warnumamalya-da.

9 Aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa namurndaki-yama
wurrakina enuwa-wa, “Ne-yamarrkiname-ka enena alawudawarra?”
ne-yama.

10 Kembirra ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Akine-ka ayakwa
Neningikarrawara-langwa kinu-bungkawadina-mulangwa nakina

nuw-abuwarrkajungwunuma adinuba-wiya akina. Umba kirrenu-
mukangbijuwama eneja Neningikarrawara arakba nungkwurruwa-
manja. Umba aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-
engkirrikajama ayakwa alawudawarra-murra. Mama wurrakina
kuw-andiyama akena nara wurrakina a-rringkama-da, akwa mama
kuw-engkirrikajama akena nara akburranguma wurrakina-da," ni-
yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.
11 Biya neni-dirrburakama arakba Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa ebina-langwa alawudawarra. Ni-
yama, "Amurndakibina eyukwayuwa amaninga amadidira
Neningikarrawara-langwa wuburra ayakwa ke-yaminama
akina. 12 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-
engkirrikajama ayakwa Neningikarrawara-langwa, akena eneja
nakina Namukwa kini-likajama akwa kenu-murrakajinama
amurndakibina Neningikarrawara-langwa ayakwa aburra-
langwa-langwa mangma. Kembirra ke-yaminama wurrakina
warnumamalya wuburra amurndakibina amadidira amaninga ne-
ngkilarreyinuma mamurukwa-manja. Umba eneja Namukwa kini-
yaminama nakina wurrajija wuburra wurribina narru-menama
amurndakibina amadidira. Kenu-murrakajinama Namukwa
ayakwa Neningikarrawara-langwa wurrumurndakibina-langwa
warnumamalya kajungwa nari-yada eningmiduma wurrakina
ebina ayakwa eningaba akwa nari-yada a-werrikambilyuma
Neningikarrawara-manja, akwa nari-yada Neningikarrawara
enibikama wurrakina-da.
13 "Aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama
aburrajukwaba Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa ke-
yekirrerridinama, karru-menama akina ayakwa aburra-langwu-
wa mangma. Akena nara ngalaja ambilyuma akina ayakwa
amiyerra aburruwa-manja. Ka-werrikambilyama wurrakina
aduwaya-wiya Neningikarrawaru-wa. Akena Namukwa keni-labaja-
manja wurrakina-manja warnumamalya kembirra nara arakba a-
werrikambilyuma wurrakina Neningikarrawara-manja. Wurrakine-
ka kembirra warnumamalya ke-yaminama wuburra amurndakibina
amadidira ne-ngkilarreyinuma amurndurrkangwarnda-manja
ajiringka.
14 "Aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama
ayakwa Neningikarrawara-langwa aburrajukwaba wurrakina,
akena ka-werrikawarriyadiname-ka awinyamba-langwa wurrakina
akwa kuw-engkingkirrikajama angwarndu-wa iya amurndakijiku-
wa akwa abadakalyu-wa. Ngalaja amukwiyadakina ka-likajama
angwurra aburra-langwu-wa mangma, akwa ka-jadijinama
ayakwa Neningikarrawara-langwa aburra-langwa-langwa mada.
Wurrakine-ka warnumamalya ke-yaminama kembirra wuburra
amurndakibina amadidira ne-ngkilarreyinuma akwurrirra-manja
akwa na-lingbijangeyinuma, biya na-lungkuwarreyinuma akwa nuw-
arrangbama aninga, akena nara ka-walyuwadina akina.
15 "Aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama
ayakwa Neningikarrawara-langwa akwa karru-menama
karri-lyinginama akina warningamiyerra. Kenumini-
yarrkiyarrkuwarakinama wurrakina Neningikarrawara-langwa

ayakwa wurriyirrbiyirrba ngawa akwa ke-yaminjaminama eningaba wurrakina warningangkawura. Ke-yaminama kembirra wurrakina warnumamalya wuburra amurndakibina amadidira ne-ngkilarreyinuma eningaba-manja ajiringka akwa na-lungkuwarreyinuma yanda-langwa nuw-arrangbama eningaba aninga akina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Nara ngakwurruwa e-yamama wuburra warnumamalya wurribina narr-abuwarrkinama bajananga

16 Biya kembirra Jesus ni-yengbina ngarningka ayakwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa akwa wurrukwala-manja warnumamalya aburrajukwaba. Nenu-makama alawudawarra bajananga-langwa. Ni-yama nakina, "Yakuwa yak-abarrakajina-manja bajananga alikira-manja arrawa, yak-akumurnama akina karrawara, kajungwa karri-rringkini-yada warnumamalya eningaba alarradada amungk-wurrkbuda. Yak-abarrakajina-manja akina bajananga yalakena nare-ka abuwarrkama akina. Nara akumama yalakena bajikala kar-rawara akina-manja bajananga akwa ngarningka nara awiyeba-juma akina mamukumungkwulinga-manja arrawa. Umba karrawara yak-akumurnama, kajungwa ka-larrkabarrakajini-yada angalya ak-ina bajananga. Kembirra aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-awiyebena-manja arrawu-wa alikira-wa karri-rringkinama akina alarradada wurrakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya-da.

17 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus, "Ebina nuw-abuwarrkajungwunama adinuba-wiya aduwaba kuw-abilyerrikajungwunama akina arija-langwa. 18 Kembirra nungkwurraja yik-engkirrikajame-ka ambaka-langwa kirrakina nganyangwu-wa ayakwa aduwaba. Nara amini-yarrkuwurruma umba yikumini-yarrkuwarakinama angwurra ngawa.

"Karningerribirre-ka karnumamalya nara-manja amini-yarrkuwurruma nganyangwa ayakwa umba yik-engkirrikaja-manja akina angwurra kirrakina, kembirra yiki-yarrkuwarakinama amurndakibina ayakwa nungkwurra-langwa-manja mangma ngawa. Kembirra nganja ngayuwa ka-mamurikajinama nungkwurruwa-manja kajungwa yik-eningmidini-yada angwurra kirrakina. Umba kirruwilyaba karnumamalya yiki-lyangkiyamina-manja kirrakina, 'Ningeningma amurndakakina ayakwa,' akena nara-manja engkirrikuma angwurra kirrakina, umba yikumini-yarrkuwurrena-manja ayakwa nganyangwa, nare-ka ngayuwa a-mamurikajuma kirrakina. Nungkwurraja kembirra yiki-yakuwabijiname-ka kirrakina amurndakibina ayakwa nganyangwa. Aminakina-langwa kembirra yik-engkirrikajame-ka ambaka-langwa nganyangwu-wa ayakwa aduwaba kirrakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Jesus-langwa-langwa dirndenikba akwa wurrarrkwurrkuwena-langwa

19 Bi...ya aburraja Jesus-langwa dirndenikba akwa ngawa
warnikukumarnjena ena-langwa na-likenuma wurrakina ebinu-
wa alikira Jesus n-ambilyu-murruwa nakina, akena nara kuw-
akwudangwukajungwuna wurrakina enuwa-wa mena wurrababurna-
baba warnumamalya nuw-ambilyuma yakwujina arrawa. 20 Aburraja
nenu-makama kembirra wurrukwala warnumamalya Jesus-manja,
“Daka arakba dirndena akwa nenikumarnjena-murriya,” ne-yama
wurrakina. “Errekba-manja ngawa nuw-alkayenama warna, umba
bu-ngayindenama nungkuwa,” ne-yama-da.
21 Eneja Jesus ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya
wurrababurnu-wa, “Daka dirndirrka akwa ngawa narrkuwarrka-
murriya arakba-na? Nganja ninginga-yengbijinama dirndirrka
dadingerribirra akwa narrkuwarrka-murriya wurribina nara a-
yarrkuwurruma Neningikarrawara-langwa ayakwa umba nuw-
engkingkirrikajama akina,” ni-yama Jesus aburruwa-wa.

Jesus ni-lyurrkwaka-mulangwa akungwa akwa arrirra

22 Bi...ya arngkawura Jesus ni-likena nakina awurukwu-wa
na-kuwabalinu-murruwa adirrungwarna enuwa akwa ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa. Biya nawurraki-rijawudiyinuma
mijiyanga-manja. Ni-yama Jesus, “Nga-likaja arakba, ngarr-
aburrungkuwarrukwuna enena akungwa,” ni-yama. Biya narring-
arjiyajuwa dumbala wurrakina biya na-likena arakba-da.
23 Ngalaja makina mijiyanga num-angkidikarrinu...wa. Eneja
kembirra Jesus nu-mungkwulinga. Ngalaja kembirra adirrariyaba
aruma arrirra narrak-akburranga, narraku-wardanga arakba wurrak-
ina. Na-warumajungwunuma arrubude-ka. Ngalajukwaba akungwa
na-warumajungwunuma, na-rrangkuwanginuma adirrungwarna, na-
ngakarjeyuma akwa nuw-awiyebeyinuma memedirra-wa mijiyanga.
Nuw-awiyebeyinuma akwa na-lyangburrukwajuwame-ka makina-
manja mijiyanga-da. Kembirra arngkidarrba ka-ngwardinume-ka
wurrakina-da.
24 Kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa na-lika
akwa nenu-mirajangajuwa Jesus-manja. “Bungkawa! Bungkawa!” ne-
yama. “Adinuba aku-lkuwarriname-ka ngarna, umba mirajanga!” ne-
yama.
Eneja Jesus nu-mirajanga, biya ni-yengba ayakwa engbuda akinu-wa
arrirra akwa akungwa-wa. “W-erriminja!” ni-yama. Ngalaja kembirra
nuw-ar•darra ebina arrirra akwa na-lyurrkwuda arakba akungwa
ngalajukwaba-da.
25 Biya Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa,
“Miyambena-burra nungkwurruwa nara a-werrikambilyuma
ngayuwa-wa?” ni-yama.
Aburraja nawurraki-yakikbijangeyina angwurra wurrakina. Nuw-
akbar•dange-ka. “Numiyambena-burra naka nenungkwarba?” ne-
yama na-makijeyinuma wurrakina. “Ni-yengbinama ayakwa arrirra-
wa akwa akungwa-wa nakina, biya nenakumin-engkirrikajama ngala-
jukwaba enuwa-wa-da!” ne-yama wurrakina warnikabuburrakiyuwa
Jesus-langwa-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nuwilyaba nenungkwarba nibina nenu-wilyakama wurramukwa

26 Kembirra Jesus akwa ngawa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
narr-aburrungkuwarrukwama arakba akungwa warniki-liki-yada
wurrakina aburrungkuwarru-wa engembu-wa Kiraju-wa. Akine-ka
angalya aringbirra emikirra Kiraja nuw-ambilyuma aburrungkuwarra
akungwa umba Keliliya aburrungkiladada ngalaja nuw-ambilyuma
akina.

Biya ne-yar•da arakba wurrakina Kiraja-manja. 27-29 Kembirra ni-
rukbijangu-manja Jesus mijiyanga-langwa ariba-wa, eneja nuwilyaba
nenungkwarba nubukwaya ni-likena nenu-kwurukwa enuwa-
wa. Nakina nenungkwarba numinakina angalya Kiraja, umba
nenu-wilyakama enuwa-manja wurrababurne-ka wurramukwa
wurruwurrariya. Warningarakba-kiye-ka wurrumurndakakina
wurramukwa namurndak-ambilyuma enuwa-manja. Arngkababurna-
langwa nen-engkengkarrngarnuma nakina-manja. Aburraja kembirra
warnumamalya ena-langwa nen-ararikama nakina ayarrka-manja
akwa alika-manja didija-murra. Akena ni-ngkingkarrngarnuma
alakina-kiya didija. Aburraja wurramukwa wurruwurrariya
neni-yakiyakarnuma arakba engku-wa nara-murruwa alikira iya
warnumamalya. Nara dumbala kin-awiyuwiyebena umba neyebirra
nakina n-alilikenuma. Nara kin-ambilya arakba angalya-manja umba
n-ambilyumurra nakina nara-murrumanja alikira iya warnumamalya.
Medirra-manja ngawa nu-mungkumungkwuluma narr-akakumarnu-
murrumanja warninikijungwa warnumamalya.

Umba n-akwudangwukajungwunu-manja nakina nenungk-
warba Jesus-uwa, eneja Jesus ni-yengbina nakina ayakwa
wurrumurndakibinu-wa wurramukwa. “Wurri-jadiya!” ni-yama.
Akena eneja nenungkwarba ni-likilalinga akwa n-abuluwendingama
alyengmilyengma-langwa Jesus-manja.

Biya angwurra n-ardanga nakina. “Jesus, Ningkenikuwenikba
Neningikarrawara-langwa, ki-yamarrkinama nungkuwa ngayuwa-
manja? Nara a-larrkbarjuma ngayuwa umba yi-lalika!” ni-yama.

30 Eneja Jesus ni-yama, “Ningkumiyambena ningkenimikirra?”

“Ningene-ka ningenimikirra ngayuwa ‘Ningababurna,’ ” ni-yama
eneja, mena wurrababurna-baba wurramukwa wurruwurrariya
nawurrak-awiyebenuma arrawa enuwa-manja.

31 Aburraja wurruwurrariya wurramukwa ne-yama Jesus-uwa,
“Marrakba, nara a-larrkuma yirruwa engku-wa, nara a-diduma yarna
awurrariya-manja angalya!” ne-yama wurrakina.

32 Umba akina-manja ngawa angalya akwudangwa ngalaja nuw-
ambilyuma ababurne-ka bikibiki. Ne-yebiyebukeyinuma aninga
angakarjiyinga-manja angalya karrawara amurndakakina. Kembirra
wurrumurndakibina wurramukwa ne-yama Jesus-uwa, “Marrakba,
yirri-larrkiya amurndakangabu-wa bikibiki,” ne-yama wurrakina wur-
ramukwa Jesus-uwa. Eneja kembirra Jesus ni-lyangkuwama nakina-
da.

33 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurramukwa
nawurraki-jadinga nakina-langwa nenungkwarba akwa nawurraki-
likena amurndakibinu-wa bikibiki. Nuw-awiyebaja arakba arrawa
bikibiki-manja-da. Ngalaja bikibiki nuw-angkirreyina angwurra
arakba. Nawurraki-dirrirnda angadingidirra-wa angalya akwa

arakba namurndaku-ngwur•dirruwajungwa akungwa-manja akwa
na-jungweyina-da.
34 Aburraja warnungkwarba wurribina narr-embimbirrajuwa-
murrumurra bikibiki narri-rringkamurra nuw-angkirreyinuma
akungwa-wa akwa na-ngwur•dirruwajungwunuma akina akungwa-
manja akwa na-jungweyinuma. Kembirra nuw-angkirreyina
wurrakina akwa narra-maka wurrukwala-manja warnumamalya
wurribina nuw-ambilyu-murrumanja angalya-manja aminababurna-
murrumanja alikira akwa ngawa nuw-ambilyu-murrumanja
wurreyebijeba ambumbawura-manja alikira.
35 Aburraja kembirra wurrababurne-ka warnumamamalya
namurndaki-likenuma ebinu-wa angalya bikibiki na-jungweyinu-
murruwa. Biya namurndaki-yar•da arakba Jesus-manja
akwa nen-akburranga nibina yakwujina nenungkwarba nen-
angmungmakayanguma Jesus aburnuwa. Nakine-ka nibina-
murrada nenungkwarba n-eningabaduma akena n-awiyebenuma
arakba dumbala nakina akwa n-engkirrikenuma Jesus-langwa
ayakwa, mena-baba meningaba arakba mangma ena-langwa.
Aburraja warnumamalya namurndak-akbar•danguma. 36 Umba
aburraja wurribina narr-embimbirrajuwama bikibiki, akwa narri-
rringkamurra amurndakibina bikibiki na-jungweyinuma akina, narra-
maka wurrumurndakakina-manja warnumamalya n-eningabadu-
mulangwa nibina nenungkwarba. Narra-makama ayakwa Jesus
nen-eningabaka-mulangwa nakina-da.
37 Kembirra wurrababurne-ka wurruminakina angalya WarningiKi-
raja warnumamalya ne-yama Jesus-uwa, “Wu-lalika enena an-
galya yirra-langwa akwa likaja engku-wa,” ne-yama, mena-baba
nuw-akbar•danguma angwurra wurrumurndakakina warnumamalya
wurrababurna-langwa. Kembirra eneja Jesus ni-rijawudija mijiyanga-
manja neniki-liki-yada nakina. 38 Akena eneja nakina nenungk-
warba nibina n-eningabaduma arakba ni-likena Jesus-uwa akwa nen-
ambudirrka. “Marrakba,” ni-yama, “yakuwa?”
Jesus eneja neni-larrkama angalyu-wa akwa ni-yama enuwa-
wa, 39 “Jeyi! Likaja nungkwa-langwu-wa angalya akwa wurra-
makina wurrukwala-manja warnumamalya Neningikarrawara ngin-
eningabaka-mulangwa,” ni-yama Jesus.
Eneja nakina nenungkwarba ni-likena arakba nenumurndaku-
maka WarningiKiraja-manja warnumamalya Jesus nen-eningabaka-
mulangwa nakina. Ni-likenuma ngawa mababurna-manja
mamurukwa awilyuwilyaba-wiya-wa alikira akwa yanda-langwa
wurrababurna-langwa WarningiKiraja warnumamalya warningma
arakba ayakwa ena-langwa. Umba eneja Jesus akwa ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa narri-lalika akina angalya akwa na-likena
arakba-da.

*Jesus nang-enibika-mulangwa dadikijungwa dadiyara akwa nang-
eningabaka-mulangwa dangbilyuwa-ma didarringka*

40 Biya Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
narr-aburrungkuwarrukwama ngarningka akungwa akwa
na-lawurradinuma Kiraja-langwa angerriba Keliliyu-wa.

Aburraja warnumamalya wurruminakina angalya Keliliya nuw-
embimbirrarinuma ngawa Jesus-uwa warnungkwurakba. Ni-yar•du-
manja kembirra nakina Jesus, na-lyelyingmeyinuma wurrakina neni-
rringka-mulangwa.

41 Eneja nubukwaya ni-likena nuwilyaba nenungkwarba nen-
imikirra Jaraja. Nubungkawa nakina jinikakwa-langwa. Biya n-
abuluwendinga Jesus-langwa-manja alika akwa nenu-marrakbakama
Jesus-uwa akwa ni-yama, “Marrakba, kwa, likaja nganyangwu-
wa alikira,” ni-yama, 42 “mena nganyangwa dadiyawarrka ying-
angbilyuwadinu-mubaba ajungwa akwa dambawura-murra-baba dak-
ina. Mememberrkwa mambilyuma mamarika iya yinungkwura ying-
ambilyuma dakina akena dadiki-jungwangene-ka arakba,” ni-yama.

Eneja kembirra Jesus ni-likena nakina aburnuwa Jaraja ena-langwu-
wa alikira. Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya namurndaki-
likenuma Jesus-manja aburrajukwaba akinu-wa alikira. Akwudangwa
Jesus-manja namurndaki-likenuma wurrakina, namurndaki-
lyibilyidanguma wurrumurndakakina, nenu-kwurdakama Jesus-
manja lukwakwa.

43 Ngalaja duwilyaba didarringka yingi-likenuma aburruwa-
manja. Angbilyuwa dakina dadinungkwurakba. Mememberrkwa
mambilyuma mamarika iya yinungkwura yingi-jungwunuma
angbilyuwa dakina, mena-baba merra ngala-langwa numu-
kwularrinuma miyirrbiyirrba ngawa. Aburraja wurrababurna
warnumamalya narringa-mamurikajuwama dakina akina-langwa
angbilyuwa akena nara ngalaja king-adingabadina dakina. 44 Biya
wurrumurndakibina-manja warnumamalya yingi-likenuma dakina
mamurukwa-langwiya, biya ying-akwudangwukajungwa Jesus-uwa
akwaburrangarna-langwa, akwa yinginumin-anjalkilyingama dibina
dumbala Jesus-langwa dadumakirnda-manja ying-anjaljalangu-
murrumanja. Akwa kembirra arngkawura-wiya ngalaja merra
ngala-langwa numu-ngwanja, nara arakba kumu-kwularrina.

45 Eneja Jesus ni-yama wurrumurndakibinu-wa warnumamalya,
“Angkaburra bi-lyingama?” ni-yama.

Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nuw-
edirremeyina. Eneja Bida ni-yama, “Bungkawa, wurrababurne-
ka warna warnumamalya nungkuwa-manja akwudangwa bu-
minjirrarjinama,” ni-yama.

46 Umba eneja Jesus ni-yama, “Wurruwilyaba warnumamalya bi-
lyingama. Ningeningma nganja mena-baba akwala amawurrina
nganyangwa na-likenuma ngayuwa-langwa wurrakinu-wa,” ni-yama.

47 Ngalaja dibina didarringka dadingma nara king-
abuwarrkajungwuna. Yingu-murndaburrirridanga dubukwaya
yingi-likena alyengmilyengmu-wa, biya ying-abuluwendingama
ying-engmudirruwajungwunuma dadumukwurra ajiringka-manja
n-arjeyu-murrumanja Jesus. Biya yingi-yengbina ayakwa Jesus-uwa,
kajungwa warnik-engkirriki-yada aburrajukwaba warnumamalya
ayakwa ngala-langwa. Kembirra yinginu-maka dakina Jesus-manja
yingini-lyinga-mulangwa nakina, mena-baba angbilyuwa dakina,
akwa ying-adingabadu-mulangwa arakba dakina arngkawura-wiya
yingini-lyinga-manja Jesus.

48 Eneja ni-yama nakina Jesus ngaluwa-wa, “Ngeniyerriya
nungkuwa, nara a-werrikawarriyaduma. Ningku-werrikambilyuma
ngayuwa-manja ningkakina, kembirra aminakina-langwa
ningk-adingabaduma arakba. Jeyi! Likaja yiningaba-murra
yukwudukwuda,” ni-yama.
49 Ni-yengbinu-manja Jesus ayakwa ngaluwa-wa, eneja nubukwaya
ni-likena nuwilyaba nenungkwarba Jaraja-langwa-langwa alikira.
Biya ni-yama Jaraju-wa, “Dadiyawena nungkwa-langwa arakba yingi-
jungwuma adinuba. Mama arakba, ni-lalika naka nubungkawa, nara
a-likama nakina nungkwa-langwu-wa alikira,” ni-yama.
50 Umba eneja Jesus n-engkirrika akina ayakwa akwa ni-yama Jaraju-
wa, “Nara akbar•duma, umba eningmidina amandangwa dakina king-
adingabadinama,” ni-yama.
51 Biya Jesus akwa wurrababurna-langwa warnumamalya na-likena
ngawa wurriyirrbiyirrba Jaraja-langwu-wa alikira, biya ne-yar•da
arakba wurrakina. Biya Jesus nen-awiyebaja Bida iya Jaminja iya
Janjana iya Jaraja akwa ngalajukwaba dadingiyenikba Jaraja-langwa
alikira-wa arrawu-wa, umba nara wurrukwala warnumamalya ken-
awiyebajuwa nakina. Ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnu-
mamalya, “Nara awiyebuma kirrukwala arrawu-wa umba yelakwa
wurr-ambilya errekba-manja-wiya,” ni-yama.
52 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya akina-manja an-
galya na-ngwadeyinume-ka namurndaki-ringirriyadinume-ka wurrak-
ina warnumamalya dibina-langwa dadiyara. Umba ni-yama Je-
sus aburruwa-wa, “Nara a-ngwaduma mena nara kingi-jungwuna
dadingangkawura dakina, umba yanda yingu-mungkwulingame-ka
marringa daka aduwaya,” ni-yama Jesus-da.
53 Umba aburraja warnumamalya nenu-wurrumalyakama nakinu-
wa Jesus, mena warningma-baba dakina amandangwa yingi-
jungwuma. 54 Akena eneja Jesus n-awiyeba arrawu-wa akwa ni-
rndarrka ayarrka ngala-langwa akwa n-ardinga ngaluwa-wa. “Mira-
janga!” ni-yama. 55 Ngalaja ngala-langwa amawurrina na-lawurradina
ngaluwa-wa, ying-enibuda arakba dakina-da yingi-jungwu-murrada-
da. Arngkawura-wiya ngawa yingu-mirajanga-da. Umba Jesus nenu-
maka ngala-langwu-wa warnumamalya. “Wurringa-kwuna aninga
king-alyubarini-yada arakba,” ni-yama nakina-da.
56 Aburnaja nungwadikba akwa dirndadikba neni-yakikbijangeyine-
ka ying-enibudu-mulangwa dakina diyukwujiya. Eneja Jesus ni-
yama wunalakina-kiya-wa, “Nara a-makuma wurrukwala-manja war-
numamalya ninging-enibika-mulangwa daka ngayuwa,” ni-yama Jesus
wunalakina-kiya-wa nakina-da.

9

Jesus neni-larrka-mulangwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa engku-wa iya engku-wa angalya

1 Biya kembirra Jesus nenuwurra-murndukwama arakba ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma
akwa nenu-kwama ena-langwa amawurrina kajungwa wurringbudi-
yada wurrakina. Ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Ngayuwa ke-
ngbudirrkinama kirrakina, kajungwa yika-jadijini-yada wurramukwa

warnumamalya-langwa akwa yikamurndak-eningabakini-yada angbilyuwa-langwa warnumamalya,” ni-yama Jesus aburruwa-wa. 2 “Kembirra jeyi!” ni-yama. “Wurri-likaja arakba angerriba. Yika-makina wurrababurna-manja warnumamalya kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara. Akwa ngarningka yik-eningabakini-yada warningerribirra wurrangbangbilyuwa-murra warnumamalya angbilyuwa-langwa. 3 Wurri-likaja arakba, akena nara a-wilyakama amurndakijika. Arnduwarra nara a-wilyakama iya kayuwa iya aninga akwa angwarnda nara a-wilyakama. Akwa duwilyaba-ma ngawa dumbala dadingikarrawara yik-awiyebenama, umba nara a-wilyakama dukwala.

4 “Biya kembirra yiki-yar•diya-manja kirrakina awilyaba-manja angalya, akwa yikab-ardijina-manja wurrukwala warnumamalya akwa yikab-awiyebajina-manja kirrakina alikira-wa wurrakina, kembirra yakwujina ngawa yiku-mungkwula marringa. Awilyaba-manja ngawa alikira yiku-mungkwula yanda-langwa yiki-lalikina-manja akina angalya aburra-langwa. 5 Umba yiki-yar•diya-manja eningerribirra-manja angalya akwa ka-warena-manja nungkwurruwa wurruminibina angalya warnumamalya, kembirra yiki-lalikinama akina angalya aburra-langwa. Akwa yiki-jadena-manja nungkwurruwa akina-langwa angalya, yiku-wurrena ajiringka ebina kuwar•dirrenama nungkwurra-langwa eningalika. Yiku-wurrenama akina kajungwa wurrumurndakibina warnumamalya warningmi-yada wurrakina yika-lalikinama kirrakina karningangkawura arakba. Yika-wilyakajinama nungkwurruwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya ka-warena-mulangwa nungkwurruwa wurrakina akwa ka-warena-mulangwa Neningikarrawara enejukwaba,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

6 Aburraja namurndaki-likenuma arakba wurrakina engku-wa iya engku-wa angalya warniku-maki-yada wurrakina warnikabuburrakiyuwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya eningaba ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa, akwa warnik-eningabaki-yada warnumamalya wurribina wurrangbangbilyuwa-murra-da.

Yerida neni-ngayindangu-mulangwa neniki-rringki-yada Jesus

7 Bi...ya eneja Yerida, nibina nu-bungkawadinuma akina-manja angalya Keliliya, n-engkirrikenuma nakina ayakwa warnumamalya na-lyelyimbukweyinuma wurrakina Jesus-langwa. Wurrakine-ka na-makijeyinuma amurndakibina-langwa ni-yama-mulangwa Jesus akwa ngawa amurndakibina-langwa ayakwa ni-yengbinu-mulangwa nakina warnumamalya-manja. Umba nakina Yerida nara kinu-mumiringka ayakwa ebina ne-yengbeyinuma, mena wurrukwala-baba ne-yamama, “Janjana Nenikumingekingambaja n-enibuduma ni-jungwu-murrada nakina-da.” 8 Umba aburraja ne-yamama wurrukwala, “Eliye-ka dukwa nakina ni-yar•duma yelakwa.” Umba aburraja ne-yamama wurrukwala, “Nuwilyaba NuBurabuda nibina ni-jungwu-murrada arakburakba-kiya-wiya naka-bina dukwa-da n-enibuduma-da.”

9 Nara kinu-mumiringka eneja Yerida n-engkirrikenu-mulangwa
akina ayakwa ne-yengbeyinuma na-lyelyimbukweyinuma wurrak-
ina. Umba ni-lyangkiyama nakina, “Ne-yamarrkiname-ka amurn-
dakakina ayakwa? Ningenu-makama nuwilyaba-manja nawinyamba
nganyangwa akwa eneja nenumini-ngkarrngarnuma aringka Janjana-
langwa arakba-da! Numiyambena-langwa nenungkwarba kem-
birra na-lyelyimbukweyinama wurrakina?” ni-yama nakina Yerida
ni-lyangkumakajungwunuma-da. Kembirra neni-ngayindanguma
angwurra nenumin-aburangkama neniki-rringki-yada Jesus ena-
langwa-murra menba-da.

Jesus nenu-kwa-mulangwa aninga iya akwalya wurruwurrakwulyumida-wa warnungkwarba 5,000

10 Aburraja kembirra namurndaki-lawurradina arakba wurrumurn-
dakibina warnikilarrkilarrka warnungkwarba Jesus-langwa enuwa-
wa. Biya nenu-maka wurrakina Jesus-manja ababurna-langwa ne-
yama-mulangwa amurndakakina. Eneja kembirra Jesus nenu-wilyaka
wurrakina angerriba engembu-wa Bejeda. Nenu-wilyakama wurru-
murndakakina wulkwa, umba nara wurrukwala kenu-wilyaka nakina
Jesus.
11 Aburraja wurrukwala warnumamalya nuw-engkirrikama ayakwa
nakina Jesus ni-likenu-mulangwa angerriba Bejedu-wa akwa nuw-
arijidinuma enuwa-wa wurrakina arija-langwa. Kembirra wurrakina
nen-akburranga arakba nakina wilyarra. Eneja Jesus nara kinu-
minangkirreyina wurrakina umba ni-yengbina ayakwa aburruwa-
manja kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara, akwa
nenumurndak-eningabaka nakina wurribina wurrangbangbilyuwa-
murra warnumamalya.
12 Kembirra na-larruwurada arakba, numa-merrimerrkbalina ma-
mawura. Aburraja wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa
wurrumemberrkwa wurrambilyuma Jesus-langwa na-likena enuwa-
wa. Ne-yama, “Ene-ka angalya eningalikira-ma. Kembirra wurra-
larrkaja arakba wurrumurndakenena warnumamalya. Abu-likaja
arakba kajungwa kuw-alyubarini-yada aninga akwa ka-mungkwuli-
yada marringa amurndakeyina-manja angalya yenjerra,” ne-yama.
13 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, “Nungkwurruwe-ka-dangwa
wurra-kwuna aninga kuw-alyubarini-yada warna warnumamalya,”
ni-yama.
Aburraja ne-yama, “Yarne-ka yirru-wilyakinama amangbala damba
akwa ambilyuma akwalya umba nara akwala ebina-da. Nare-ka yarna
a-kwama wurrumurndakeyina wurruwurrakwulyumida warnuma-
malya enena aninga-da. Dukwa yirrumini-ngayindenama nungkuwa
yarna yiki-likajama yiku-beyindenama aninga wurrumurndakeyina-
langwa wurruwurrakwulyumida warnumamalya-da?” ne-yama.
14 Aburraja wurrakina warnumamalya yakwujina nuw-ambilyuma
wurruwurrakwulyumide-ka na-lyimberrumur•dinumurra, 5,000 war-
nungkwarba akwa ngawa wurridarringka akwa wurriyukwayuwa
aburra-langwa aburrajukwaba.
Eneja kembirra ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, “Wurr-ambarrijina ab-angmakayena ajiringka-manja.
Abuwurra-murndukwuna 50 yelakwa, 50 angakuba, umba 50

yada-langwa-langwa. Abi-yamina ngawa wurrumurndakenena warnumamalya wurruwurrakwulyumida-langwa," ni-yama Jesus. 15 Kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa narra-maka wurrumurndakibina-manja warnumamalya ebina-langwiya ayakwa Jesus-langwa. Akwa kembirra aburraja nuw-alambarringa arakba wurrakina wurrababurna-langwa-da.

16 Eneja kembirra Jesus ni-rndirrka ebina amangbala damba akwa ambilyuma akwalya. Akwa nu-ngwundikadinga, angubina-wa n-andeya, akwa neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawara nenu-kwa-mulangwa nakina ebina damba iya akwalya wurrakina-manja. Biya numurndaku-kuwarranga kembirra ebina eyukwayuwa-wiya-da. Akwa nenu-kwa akina damba iya akwalya ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, kajungwa aburramba-langwa warniku-kwi-yada akina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da. 17 Aburraja ne-yebukeyina arakba-da akwa namurndaki-ladinga wurrababurna-langwa-da.

Ngalaja yakwujina adirrungwarna angarumungkwa alabura nuw-ambilyuma akina. Kembirra wurrumurndakibina warnumamalya narruwurra-murndukwama amurndakibina eyukwayuwa aninga narri-lalika-mulangwa nuw-eyijinu-murrada wurrakina. Abur-raja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-akumarnuma amurn-dakakina ebina-manja adirrungwarna angarumungkwa alabura ak-ina aninga. Kembirra ememberrkwa ambilyuma angarumungkwa alabura adidirrungwarna na-lyangburrukwunuma-da.

Bida ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Jesus-langwa-langwa

18 Bi...ya arngkawura eneja Jesus nakina nakwukawura n-ambilyuma akwa nu-buriyaminuma Neningikarrawaru-wa. Aburraja wurrubukwaya na-likena arakba enuwa-wa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa. Umba Jesus ni-yama aburruwa-wa, "Na-lyelyimbukweyinu-manja warnumamalya, ningumiyambena ningena ne-yamama wurrakina?" ni-yama.

19 Aburraja ne-yama wurrakina Jesus-uwa, "Wurrukwala warnumamalya ne-yamama, 'Nakine-ka Janjana, nibina Nenikumingekingambaja-da.' Umba aburraja wurrukwala ne-yamama wurrakina, 'Eliye-ka nakina-da.' Aburraja wurrukwala ne-yamama, 'Nuwilyabe-ka NuBurabuda nenungkwarba neningarakba-kiya n-enibuduma arakba nakina-da,' " ne-yama.

20 "Umba nungkwurraja?" ni-yama eneja Jesus aburruwa-wa. "Ningumiyambena ngayuwa kirri-yaminama?" ni-yama.

Eneja Bida ni-lawurrakaja ayakwa. "Nungkuwe-ka ningkubungkawa ningkibina Neningikarrawara ni-yengbinu-mulangwa nakina arakburakba-kiya-wiya," ni-yama. "Ni-yamama nakina Neningikarrawara, 'Ngayuwe-ka ningena ningeniki-larrka nuwilyaba nenumamalya kajungwa ken-enibikini-yada nakina nganyangwa warnumamalya,' ni-yamama. Kembirra nungkuwa-bina ningkakina ningkenumamalya ningkenimikirra NingkuMejaya-da," ni-yama Bida nakina-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ayakwa neniki-lyanda-langwa akwa neniki-jungwa-langwa

21 Eneja ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa,
“Nare-ka a-makama warningerribirra-manja warnumamalya ebina
Bida ni-yengbinu-mulangwa ayakwa ngayuwa-langwa. 22 Ngayuwe-
ka ningena, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja
angalya, ki-lyandiname-ka angwurra ningena-da. Aburraja wurrarumuruma ngakwurra-langwa akwa ngawa WurruMinida wurrarumuruma ka-warename-ka wurrakina ngayuwa. Aburraja warnikakakirumaka Mawijija-langwa eningarumuruma ayakwa aburrajukwaba ka-
warename-ka ngayuwa-da. Kabu-wardenama ningena akena k-
enibudinama mabiyakarbiya-manja mamawura ngayuwa-da,” ni-
yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

23 Kembirra Jesus ni-yengbina ngarningka ayakwa ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa wurrababurnu-wa. “Kwurruwa-
yi!” ni-yama. “W-engkirraja enenu-wa ayakwa ningi-yengbina-
murruwa. Karningerribirra karnumamalya yiki-ngayindena-manja
yiki-yuwarna-manja ngayuwa-manja, kembirra yiki-yakuwabijina
amurndakibina amurndakijika-murriya kirri-ngayindenama umba
yiki-lyangkiyamina, ‘Nare-ka! Nara a-ngayinduma amurndakakina
arakba,’ yiki-lyangkiyamina kirrakina,” ni-yama Jesus. “Mababurna-
langwa marringa nara a-waruma kirrakina karniki-lika-langwa
eningerribirru-wa angalya ki-likaja-murruwa ngayuwa. Ngayuwa
wuburra yiki-yaminama, mama yiki-lyandinama kirrakina,
wuburra laka ki-lyandinama ngayuwa eka-manja ka-mambalina-
murrumanja. 24 Nara amin-engkirrikajajungwuma nungkwurra-
langwa-langwa, mena-baba yikumin-engkirrikajajungwuna-manja
kirrakina, yiku-milkikajungwuna-manja akwa yik-engkingkirrikaja-
manja karnik-ambilyinga-langwa karniba karningangkawura,
kembirra yiki-jungwunama kirrakina-da. Umba nungkwaja
nara-manja a-marrukwajungwuma, mama kabu-wardena-manja
wurrukwala warnumamalya nungkuwa-manja, umba yiki-yuwarna-
manja ngayuwa-manja akwudangwa, kembirra k-enibudinama
ningkeningangkawura ningkakina-da. 25 Umba nungkwaja ku-
wilyakina-manja ababurna-langwa eningerribirra amurndakijika
eminimininga amurndakibina ningki-ngayindena-mulangwa, mama
k-ambilyama ningkubungkawa ningkaruma ningkilyengma enena-
manja angalya, akena nara-manja ebina amamalya akwanenibika
nungkwa-langwa, amiyambena kembirra eningaba nungkwa-langwa?
Nare-ka ebina eningaba nungkwa-langwa-da!

26 “Umba karningerribirra karnumamalya yiki-yeliyena-manja
aduwaba ngayuwa-langwa akwa ngawa nganyangwa-langwa ayakwa,
kembirra ngayamba-langwa kamini-yeliyenama nganjukwaba
nungkwurruwa-langwa. Ngayuwa, ningibina-murrada ningi-
rukwularrinuma enena-manja angalya, kamini-yeliyenama
nungkwurruwa-langwa akini-yada ngawa ki-lawurradina-manja
ngayuwa yangkwurrangwa. Ki-lawurradina-manja ngayuwa
yangkwurrangwa ku-kwulyadenama ningena ngayabakiya-ba. Akwa
ku-kwulyadenama ngarningka Nungwarrka-langwu-ma alarradada.
Akwa aburrajukwaba warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa
ka-kwulyadenama wurrakina.

27 “W-engkirraja enena ayakwa ngarra-makinama ningi-

larrkbularrkbakinama. Karne-ka kirrukwala karnumamalya yelakwa nara a-jungwuma kirrakina yanda-langwa yikini-rringkina-manja Neningikarrawara kinu-bungkawadina-manja nakina kirrababurna-manja karnumamalya ababurna-langwa angalya," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Jesus ni-miningkadinu-mulangwa

28 Bi...ya ngalaja mamangbala mambilyuma mamawura numu-likenuma makina. Biya kembirra Jesus nenu-wilyakama Bida iya Janjana akwa Jaminja, kembirra nabuki-likenuma nabuku-wurdanguma wurrubukalakina angakarjiyinga-wa angalya, kajungwa kinu-buriyamini-yada nakina Jesus Neningikarrawaru-wa yakwujina. Biya nabuku-wurdanga wurrubukalakina karrawaru-wa. Kembirra arakba nu-buriyaminuma Jesus Neningikarrawaru-wa. 29-32 Umba aburrubukwurraja Bida iya Janjana akwa Jaminja narrubukuma-ngayindanguma marringa. Akwa nabuku-mungkwulinga maruma marringa wurrubukalakina. Eneja kembirra nu-buriyaminu-wiya nakina Jesus, ni-miningkadinume-ka nenumukwurra. Ngalaja dibina dumbala ena-langwa n-awiyebenuma nakina yingu-kwulyarriyinume-ka arakba dakina. Yingu-kwulyadanguma dukwulyadade-ka wuburra amangwurrajija amarrirla-langwa dakina.

Aburnaja kembirra wunambilyuma-kiya wunenungkwarba-kiya neni-jadinga adirrariyaba yakwujina. Biya nabuki-lyelyimbukweyinuma arakba yakwujina aburrubukwurruwa Jesus. Wunalakina wunenungkwarba-kiya wunenimikirra-kiya nuwilyaba nubungkawa Mawijija nakina umba nuwilyaba Eliya, NuBurabuda nenungkwarba nakina. Arakburakba-kiya-wiya neni-jungweyinu-murrada wunalakina, akena Jesus-manja arakba yakwujina wunalakina-da. Akwa nenu-kwulyarriyinume-ka aburnajukwaba wunalakina-kiya. Biya nabuki-lyelyimbukweyinuma wurrubukalakina neniki-jungwa-langwa Jesus Jirujalema-manja. Neniki-jungwi-yada Jesus nakina mena Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunuma akina arakburakba-kiya-wiya.

Kembirra aburrubukwurraja Bida iya Janjana akwa Jaminja nabuku-mirajanga arakba, akwa neni-rringka Jesus nu-kwulyarriyinuma nakina. Akwa narralirraki-rringka ngarningka wunalakina wunenungkwarba-kiya Jesus-manja akwudangwa nen-alkayanguma.

33 Aburnaja wuneniki-liki-yada wunalakina wunenungkwarba-kiya Jesus-langwa arakba. Eneja ni-yama Bida Jesus-uwa, "Bungkawa," ni-yama, "eningabe-ka ena yirrubuk-ambilyama yarna yelakwa-da. Kem-birra kamini-ngekburakiname-ka abiyakarbiya amiyerriya, awilyaba nungkwa-langwa, awilyaba Mawijija-langwa umba awilyaba Eliya-langwa-da," ni-yama nakina Bida. Akena erribirra ni-yengbinuma nakina Bida, mena nara-baba angwurra kin-engkirrikena akinu-wa ayakwa ena-langwa.

34 Awilyaba-wiya ayakwa ni-yengbinu-wiya Bida, ngalaja angubina na-jadinga narrakuwurraku-wurumbija wurrakina-manja yakwujina karrawara angakarjiyinga-manja angalya. Aburrubukwurraja nabuk-akbar•da wurrubukalakina Bida iya Janjana akwa Jaminja narrakuwurraku-wurumbiju-mulangwa akina

angubina aburrubukwurruwa-manja akwa ngawa Jesus-manja
akwa ngawa wunalakina-manja Mawijija-manja akwa Eliya-manja
aburnajukwaba akina-da.
35 Biya nuw-engkirrika arakba amayakwa ne-yengbinuma an-
galuba angubina-langwa. Ne-yama ngalaja, “Naka Nenikuwarrka
nganyangwa, nibina ningu-wekbalyinuma. W-engkirraja enuwa-wa,”
ne-yama akina amayakwa.
36 Kembirra ne-yengbinu-mulangwa akina amayakwa, aburrubuk-
wurraja wurrubukalekbina Bida iya Janjana akwa Jaminja neni-
rringka Jesus nakwukawura arakba nakina-da. Nara wurrib-
ina wurrukwala umba Jesus enuwa yimbukwa neni-rringkama
nakwukawura arakba-da. Akena nara karra-maka wurrubukalak-
ina wurrukwala-manja warnumamalya ebina-langwa narri-rringka-
mulangwa, umba nabuki-yengminjadinuma, nara ayakwa kabuki-
yengbina wurrubukalakina ngawa-da.

Nenjarrngalyilya-langwa nibina Jesus nen-eningabaka-mulangwa nakina

37 Biya mingka-manja mamawura Jesus akwa wurrubukalekbina
ena-langwa wurrubukabiyakarbiya warnikabuburrakiyuwa nabuki-
dirrirnduma arakba ebina-langwa angakarjiyinga. Aburraja
wurrababurne-ka warnumamalya nuw-akburranganja wurrakina
yakwujina arrawa. 38 Eneja nuwilyaba nenungkwarba n-ardanga
nakina Jesus-uwa akwa ni-yama, “Bungkawa, yimini-rringka-
langwa naka nenikuwarrka nambawura-murra. 39 Aburraja
wurruwilyaba wurruwurrariya wurramukwa nenu-mumenama
nakina arngkababurna-langwa. Na-warduwardeminame-ka
wurrakina wurramukwa akwa nenu-murndakuwarrijinama
nenumadangkwa niyukwujiya-langwa angerriba iya angerriba,
kembirra alyukwalya na-jadenama edirra-langwa ena-langwa-langwa.
Wurrakine-ka wurramukwa nara a-lalikama naka niyukwujiya umba
neni-lyandikiname-ka naka. 40 Nganja ningarra-yendabenuma
warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa karra-jadijuwi-yada
wurrakina wurramukwa, akena nara aburraja karra-jadijuwa-da,”
ni-yama nibina nungwenikba Jesus-uwa-da.
41 Eneja ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya,
“Karukwa, mukwurrake-ka mangma kirruma-wilyakinama ngawa
karna karnumamalya, kembirra nara ambaka a-werrikambilyuma kir-
rakina ngayuwa-manja. Ngayuwe-ka ningena ning-erriburandiname-
ka nungkwurruwa-wa. Ngambi-yade-ka ka-lalikinama ngayuwa
nungkwurruwa karnumamalya?” ni-yama Jesus. Biya kembirra
ni-yama nakina nibinu-wa nenungkwarba, “Kwa, nu-wilyakina
nenikuwena yangkwurrangwa,” ni-yama.
42 Aburnaja neni-likena wunalakina Jesus-uwa akena lukwakwa
aburraja wurribina wurramukwa neni-kbilyajanga nakina niyukwu-
jiya ajiringka-wa, akwa nenu-murndakuwarrijuwa nenumadangkwa
ena-langwa angerriba iya angerriba. Eneja ni-yengbina nakina
Jesus ayakwa wurrakinu-wa wurramukwa. “Jadiya nakina-langwa
niyukwujiya,” ni-yama. Ni-yengbinu-wiya nakina Jesus akina ayakwa
wurrakinu-wa wurramukwa, kembirra eneja n-eningabaduma arakba

nakina niyukwujiya. Kembirra Jesus ni-yama nungwenikba-wa, “Naka
arakba nenikuwena n-eningabaduma,” ni-yama.
43 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya ebina-manja
angalya ne-yakikbijangeyinuma angwurra mena Neningikarrawara
narrubuda amandangwa nakina-baba-da.

Ni-yengbinu-mulangwa Jesus ngarningka kini-jungwuna-mulangwa

Na-makijeyinu-wiya ngawa wurrumurndakibina warnumamalya
ababurna-langwa eningininga ba ni-yama-mulangwa Jesus,
eneja ni-yengbina nakina Jesus ayakwa ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa. 44 “W-engkirraja ambaka-langwa enenu-
wa ayakwa ka-makina-murruwa ngayuwa nungkwurruwa-wa,”
ni-yama. “Yik-awiyebajina-manja enena ayakwa muwilyabu-wa
mada, nara a-jadijuma mungarrkuwarru-wa, umba yiku-wilyakinama
akina ngawa. Ngayuwe-ka ningena ning-ambilyama ningibina-
murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, akena aburraja
wurrukwala warnungkwarba kabu-menama, kabu-wilyakinama
wurrububungkawu-wa,” ni-yama Jesus aburruwa-wa.
45 Akena aburraja warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa nara karru-
mumiringka akina ayakwa ena-langwa wurrakina. Akine-ka ayakwa
nuw-abuwarrkajungwunuma kajungwa nari-yada a-mumiringkama
wurrakina warnungkwarba. Kembirra nare-ka ke-yama keni-
yengkilabena wurrakina, “Ne-yamarrkama ebina ayakwa ningki-
yengbinuma?” nara ke-yama keni-yengkilabena, mena namurndak-
akbar•danguma angwurra wurrakina-baba-da.

Nara ngakwurruwa a-ngkweningabakajungwuma

46 Biya kembirra wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa
Jesus-langwa namurndaku-merribeyinuma akwa ne-yama, “Ngarru-
miyambena ngarraruma ngarrukwala-manja angwurra? Umba ngar-
rumiyambena aku-bungkawadinama ngarrukwala-manja ngarnungk-
warba?” ne-yama.
47 Eneja Jesus neningma nakina aburra-langwa mangma
akwa nen-ardijuwa nuwilyaba niyukwujiya enuwa-wa. Nen-
arjiyajuwama nakina enuwa-manja nurukwuwarra-langwa, 48 akwa
ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Karningerribirra
karnumamalya yikumin-engkirrikaja-manja ngayuwa-wa akwa
yiki-lyelyingmina-manja naka niyukwujiya, kembirra yiki-
lyelyingminama kirrakina ngarningka ngayuwa nganjukwaba. Akwa
karningerribirra karnumamalya yiki-lyelyingmina-manja ngayuwa,
kembirra yiki-lyelyingminama ngarningka Neningikarrawara
enejukwaba, nibina ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa
nungkwurruwa-wa. Kirruwilyaba karnumamalya nara-manja a-
ngkweningabakajungwuma kirrakina umba yikaminu-war•dena-
manja wurrukwala-langwa warka, kembirra eneja nakina
Neningikarrawara kini-yaminama nungkwurruwa-wa, ‘Ningkaruma
ningkenumamalya,’ kini-yaminama nakina-da,” ni-yama nakina Jesus
aburruwa-wa.

Warnumamalya neni-yengbijuwa-mulangwa Jesus-langwa ekirra

49 Eneja kembirra Janjana ni-yama Jesus-uwa, “Bungkawa,” ni-yama,
“yini-rringkama yarna nuwilyaba nenungkwarba neni-jadijuwama

wurruwurrariya wurramukwa warnumamalya-langwa. Umba eneja ni-yengbijuwama nakina ekirra nungkwa-langwa. Kembirra yinungwanjajuma mena nara-baba nakina ngakwurra-langwa nenumamalya," ni-yama Janjana nakina-da.
50 Umba eneja nakina Jesus ni-yengbina ayakwa Janjanu-wa akwa ngarningka ena-langwu-wa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa. "A•a, nara a-ngwanjajuma nakina," ni-yama. "Nara a-ngwanjajuma mena nakina nenumamalya, nibina nara a-waruma nungkwurruwamanja, kirrenu-mamurikajinama nungkwurruwa nakina-da," ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.

Wurrukwala warnumamalya WarningiJameriya na-warangumulangwa Jesus

51 Bi...ya ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba nakina Jesus kinilikaji-yada dirrbura Jirujalemu-wa kajungwa nari-yada ambudiduma amiyerra nakina. Num-ambawuradinuma arakba ngalaja mamawura neniki-lawurrada-langwa Jesus Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkayu-wa. 52 Neni-larrkenuma kembirra Jesus wurrukwala warnungkwarba awilyabu-wa angalya aminambawura-murruwa alikira. Akine-ka angalya nuw-ambilyuma Jameriya-manja mibina-manja mamurukwa numu-likenu-murrumanja Jirujalemu-wa makina. Nenilarrkenuma nakina Jesus kajungwa warnik-aburangki-yada wurrakina angalya adinakba nenik-ambilyingi-yada wilyarra nakina. Aburraja na-lyengmanguma wurrakina adinakba umba Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nuw-arijidinuma wurrumurndakakina arijalangwa-da.
Bi...ya aburraja ne-yar•da arakba wurrakina warnungkwarba akinamanja angalya aminambawura alikira. Akwa narre-yengkilabena wurrakina warningakwujina warnumamalya alikiri-yada Jesuslangwi-yada akwa ngawa ena-langwi-yada warnikabuburrakiyuwa kajungwa warnik-ambilyingi-yada aduwaya wurrakina yakwujina. 53 Akena aburraja wurruminakina angalya WarningiJameriya warnumamalya namurndaku-waranguma nara ambilyuma Jesus aburra-langwa-manja angalya. Namurndaku-waranguma wurrumurndakakina warnumamalya mena narra-wirrikba-mubaba angwurra warningerribirra-manja WarningiJudiya warnumamalya. Akwa ngarningka warningma wurrakina kini-likajama nakina Jesus Jirujalemu-wa kajungwa nenik-ambarringi-yada nakina Akwurungkuwarrukwa yakwujina-da.
54 Bi...ya aburraja nuw-akburranganja-manja ngarningka wurribina warnungkwarba akwa Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa, nenu-makama wurrakina Jesus-manja ebina ayakwa na-warangu-mulangwa Jesus wurrumurndakibina WarningiJameriya warnumamalya. Aburnaja kembirra Jaminja akwa Janjana neni-yama Jesus-uwa arakba, "Bungkawa," neni-yama, "dukwa ningkakina yirringayindenama yarna yikini-yengkilabajama Neningikarrawaru-wa kajungwa kini-larrkaji-yada nakina angwura angubina-langwa karrakidakini-yada wurrumurndakeyena WarningiJameriya warnumamalya-da?" neni-yama wunalakina-da.
55 Eneja Jesus ni-yama wunalakina-kiya-wa wunenungkwarbakiya, "Nare-ka e-yengbuma nungkwurnuwa amukwiyadakina ayakwa

kinalakina-da," ni-yama nakina. 56 Kembirra nara ka-ngwanjina
wurrakina Jesus akwa ngawa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
akina-manja angalya, umba wurrarrijinungkwa ngawa angwurra
namurndaki-likenuma emininingku-wa angalya-da.

Akini-yuwarna-mulangwa Jesus-manja

57 Biya Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa na-likenu-
manja lukwakwa wurrakina nuw-akburranganja nuwilyaba nenungk-
warba. Eneja ni-yama nakina Jesus-uwa, "Nganjukwaba ki-likajama
nungkuwa-manja," ni-yama. "Yiba-yibiyuwarnama ngawa ngayuwa
ababurnu-wa angalya ki-likaja-murruwa nungkuwa ningkakina-da,"
ni-yama nakina.
58 Eneja ni-yama Jesus enuwa-wa, "Kwuja, akine-ka
warningenimbaluba-langwa edirra aburra-langwa akwa ngawa
wurrajija-langwa miyerriya aburra-langwa aburrajukwaba makina.
Akena nara ebina angalya nganyangwa-da. Ngayuwe-ka ningena ning-
ambilyama ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja
angalya, akena nara ebina angalya nganyangwa kajungwa ningeniku-
mungkwulingi-yada ningingkinyungwurra wurrumurndakibina
wuburra warningenimbaluba akwa wurrajija wurribina na-
mungkwulijeyinama wurringkinyungwurra wurrakina-da," ni-yama
Jesus nibinu-wa nenungkwarba nakina-da.
59 Bi...ya nuw-akburranganja Jesus akwa ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa nuwilyaba ngarningka nenungkwarba ni-
likenuma mamurukwa-langwiya. Biya Jesus ni-yama enuwa-wa,
"Kwa, likaja yakuwa, yi-yuwarna ngayuwa-manja," ni-yama.
Eneja nenungkwarba ni-yama, "Nara ambaka, Bungkawa," ni-
yama. "Ngi-likaja-langwa adinuba-wiya angalyu-wa, mena nungwar-
rka nganyangwa ni-jungwuma arakba. Kini-rungkwabinama adinuba-
wiya nenumadangkwa ajiringka-manja, kembirra arija-langwa ki-
likajama yiba-yuwarnama ngayuwa nungkuwa-manja," ni-yama.
60 Eneja ni-yama Jesus enuwa-wa, "Aburraja warnumamalya wur-
ribina nara a-likama Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa
aburra-rungkwabina warninikijungwa warnumadangkwa aburra-
langwa, mena na-likaja-mubaba aburrajukwaba warninikijungwa
wuburra wurrakina. Umba nungkwaja, jeyi, likaja arakba,
umba ka-makina warnumamalya-manja, 'Neningikarrawara kinu-
bungkawadini-yada nakina kirrababurna-manja karnumamalya
ababurna-langwa angalya,' ki-yaminama nungkuwa ningkakina-da,"
ni-yama Jesus enuwa-wa-da.
61 Eneja nuwilyaba ningka nenungkwarba ni-yama Jesus-
uwa, "Bungkawa," ni-yama, "ningena ngayuwa yiba-yuwarnama
nungkuwa-manja, umba adinuba-wiya ngi-likiya-langwa angalyu-wa
ngayuwa ka-makini-yada nganyangwa-manja warnumamalya yiba-
yuwarna-mulangwa ngayuwa nungkuwa-manja," ni-yama nakina.
62 Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, "Nungkwaja yiki-
yuwarna-manja ngayuwa-manja, kembirra nara ningkakina
errikerruma. K-errikerrina-manja nungkuwa, kembirra ki-
yaminama ningkakina nuwilyaba wuburra nenungkwarba
ni-ngadingkarrijinama ajiringka. Kin-errikerrina-manja
akwaburrangarnu-wa nakina, nara kembirra dirrbura a-likama, umba

angerriba iya angerriba kini-likajama kini-yangkwuruwudinama nakina-da. Nakina wuburra nenungkwarba ki-yaminama nungkwaja yimini-yarrkuwarakina-mulangwa aduwaya nganyangwa ayakwa akena yi-lalikina-mulangwa ngayuwa-da. Nare-ka Neningikarrawara a-bungkawaduma kirramukwiyadakina-manja karnumamalya nakina-da," ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

10

Jesus neni-larrkenu-mulangwa 70 warnumamalya engku-wa iya engku-wa angalya

1 Bi...ya Nubungkawa Jesus nu-wekbalyinuma nakina wurrukwala ngarningka warnumamalya. Ni-lyangkuwerribikajungwunuma neniki-liki-yada ababurnu-wa angalya nuw-ambilyu-murruwa alikira iya warnumamalya. Nu-wekbalyinuma nakina 70 warnumamalya kajungwa ka-lyengmeni-yada wurrakina wurrambambilyuma-wiya angerriba iya angerriba amurndakakinu-wa angalya umba kuw-arijidini-yada Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma ambaka-murra wurrakina-da.

2 Ni-yengbina kembirra Jesus amurndakenena ayakwa lukwuniyawa aburruwa-wa nara-wiya ka-likena engku-wa. "W-engkirrikiya," ni-yama Jesus. "Adinuba Neningikarrawara kinu-bungkawadinama nakina. Aburraja warnumamalya warnik-engkirriki-yada wurrababurna Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba wurrakina. Kembirra kuw-engkirrikaja-manja nara wurrakina a-waruma ena-langwa ayakwa umba kenumin-engkirrikajama enuwa-wa. Akena nungkwurraja kirribina kinuminu-war•denama Neningikarrawara-langwa warka aduwaba kirrambawure-ka kirrakina-da. Kembirra wuni-yengkilabaja Nubungkawa Neningikarrawara kajungwa keni-larrkaji-yada nakina wurrababurna warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa kajungwa kenu-makini-yada ena-langwa ayakwa wurrababurna-manja warnumamalya nakina-da.

3 "W-engkirrikiya," ni-yama ngarningka Jesus. "Kuw-akburranganja-manja warningenimbaluba ebina eyukwujiya jiba, enijiyangme-ka awinyamba akina jiba eyukwujiya, wurrabarda-baba awinyamba wurrakina warningenimbaluba. Umba nganja ngarra-larrkajama nungkwurruwa aduwaba akwa akine-ka wuburra eyukwujiya jiba yiki-yaminama kirrakina karnumamalya. Yik-akburrangeyinama kirrakina warnumamalya wurribina wurrabarda awinyamba wurrakina-da."

4-5 Biya Jesus ni-yama ngarningka, "Nare-ka a-wilyakama angwarnda iya beka meninganinga akwa eningalika nungkwurruwa-manja, umba erribirra yiki-likaja. Biya yika-rringkina-manja wurrukwala warnumamalya mamurukwa-manja, nara ambudiduma a-lyelyimbukwajuma lukwakwa umba dirrbura yiki-likaja kirrakina ngawa.

"Kembirra yikini-yar•diya-manja kinalekbina kinambilyuma-kiya kinenumamalya-kiya awilyaba-manja angalya akwa yikin-awiyebena-manja arrawu-wa alikira-wa kinalakina, adinuba-wiya

yikini-yengbina enena ayakwa wurruminakinu-wa alikira. Yikini-
yama kinalakina, ‘Yilyurrkwa yukwudukwuda wurr-ambilya,’ yikini-
yamina aburruwa-wa. 6 Umba akina-manja alikira kin-ambilya-
manja nuwilyaba nenumamalya nibina keni-ngayindenama nakina
Neningikarrawara kenumini-lyurrkwakinama yukwudukwuda ena-
langwa, kembirra eneja Neningikarrawara kenumini-lyurrkwakinama
amandangwa yukwudukwuda ena-langwa. Umba ka-warena-
manja wurruminakina alikira warnumamalya nara-manja amini-
lyurrkwakama Neningikarrawara yukwudukwuda aburra-langwa,
kembirra ngalaja ebina ayakwa nungkwurna-langwa nara akina
amini-lyurrkwakama yukwudukwuda aburra-langwa. Umba
akine-ka ayakwa nungkwurna-langwa kuw-ambilyama ngawa
nungkwurnuwa-manja. 7 Umba yakwujina ngawa ebina-manja
alikira yikinu-mungkwula kinalakina. Akwa yikin-alyubarina aninga
aburra-langwa akwa yikini-bekina akubibeka yakwujina aburra-
langwa. Yiki-yaminjaminama ngawa kirrakina karnumamalya
mena yikabu-kwuna-manja wurrakina warnumamalya aninga
karnikuminuwar•duwar•da karnumamalya eningaba akina. Nara
a-rnjirrkwuma engku-wa iya engku-wa alikira, umba awilyuwilyaba-
wiya-manja yik-ambilyama ngawa-da.”

8 Biya Jesus ni-yama ngarningka, “Yikini-likaja-manja
nungkwurnuwa eningerribirru-wa angalya,” ni-yama, “akena nara-
manja a-waruma kinalakina wurruminakina angalya warnumamalya,
kembirra yikin-alyubarina ebina aninga yikabu-kwunama wurrakina,
9 akwa yik-eningabakina wurrangbangbilyuwa-ma warnumamalya
aburra-langwa. Yik-eningabakina warnumamalya angbilyuwa-
langwa, akwa yikini-yengbina nungkwurnuwa enena ayakwa
wurrumurndakakina-manja wurrababurna-manja warnumamalya.
‘Aduwaba,’ yikini-yamina, ‘yik-eningmidinama kirrakina kinu-
bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara adinuba nakina-da,’
yikini-yamina kinalakina aburruwa-wa.”

10 Biya Jesus ni-yama ngarningka, “Yikini-likaja-manja kinalakina
eningerribirru-wa angalya,” ni-yama, “akena ka-warena-manja
kinalakina wurruminakina angalya warnumamalya, kembirra
yikini-rijakbina akina angalya aburra-langwa akwa yikini-yengbina
lukwakwa enena ayakwa aburruwa-wa. 11 Yikini-yamina,
‘Enena ajiringka nungkwurra-langwa-manja angalya ebina nuw-
ar•dirrenama yina-langwa-manja alika yikinu-wurrenama arakba
yinalakena,’ yikini-yamina. ‘Yinuwa yikinu-wurrenama akina
kajungwa karningmi-yada yinuwa yinalakena ngarra-lekbajama
nungkwurruwa-wa, mena kirru-warangu-mubaba aduwaba ayakwa
Neningikarrawara-langwa. Umba w-engkirraja angwurra enenu-
wa ayakwa nungkwurraja karnumamalya enena-manja angalya.
Aduwabe-ka yik-eningmidinama kirrakina kinu-bungkawadina-
mulangwa Neningikarrawara adinuba nakina!’ yikini-yamina
kinalakina-kiya aburruwa-wa-da.

12 “Amandangwa, ngarra-makinama,” ni-yama ngarningka Jesus,
“Neningikarrawara keni-lekbajame-ka wurrumurndakakinu-wa
warnumamalya meningarija-langwa-manja mamawura. Akini-yada
ngawa kini-lyangkuwerribikajungwunama nakina karnumamalya-

langwa, karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. Nakine-ka keni-lekbajama aburrajukwaba wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurruwurrariya WarningiJaduma, kembirra akini-yada ngawa ka-lyandiname-ka wurrakina warnumamalya. Akena keni-lekbajama nakine-ka Neningikarrawara angwurra wurrumurndakibina warnumamalya wurribina ka-warenama nungkwurra-langwa ayakwa aduwaba, akwa ka-lyandiname-ka angwurra wurrakine-ka-da!" ni-yama Jesus, nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya 70-da.

Warnumamalya-langwa wurribina na-warena-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa

13 Biya kembirra Jesus ni-yama nakina, "Nungkwurraja karnumamalya KarningiKarajina akwa ngawa KarninguBejeda yiki-yamarrkiname-ka kirrakina?" ni-yama. "Eneja Neningikarrawara yikenumini-ngekburakinama awerrikawarriya awurrariya nungkwurra-langwi-yada. Kirrakine-ka kirri-rringkama arakba engbingbuda amurndakibina Neningikarrawara ni-yama-mulangwa nakina nungkwurra-langwa-manja angalya aduwaba, akena nara yiki-larrngkuwurranga alarrngkilarrngkawarriya kirrakina akwa nara yikinumini-yarrkuwaraka ayakwa Neningikarrawara-langwa-da."

Biya Jesus ni-yama ngarningka, "Aburraja arakburakba-kiya-wiya warnumamalya WarningiDaya akwa WarningiJayidina wurruwurrariya wurrakina nuw-ambilyuma. Wurruwurrariya wurrilyengme-ka. Akena nara wurrakina karri-rringka engbingbuda amurndakakibina ni-yama-mulangwa Neningikarrawara nungkwurra-langwa-manja angalya. Karri-rringka-manja wurrakina ebina eningaba engbingbuda Neningikarrawara-langwa, kembirra karru-wurranguma wurrakina awurruwurrariya umba kenumini-yarrkuwarakama arakba Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina. Warenja-bawiya kuw-awiyebeyinuma duwurruwurrariya dumbala dibina narringa-ngekburakama nenukwuda-langwu-ma amangwurrajija, akwa kuw-ambarrinuma ajiringka-manja amarnina-manja. Akine-ka ke-yamama wurrakina kajungwa neningmi-yada Neningikarrawara narri-larrngkuwurrangu-mulangwa alarrngkilarrngkawarriya umba nenumini-yarrkuwarakinuma Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba wurrakina-da," ni-yama nakina.

14 Biya Jesus ni-yama ngarningka, "Meningarija-langwa-manja mamawura eneja Neningikarrawara keni-lekbajama amandangwa wurrumurndakibina warnumamalya WarningiDaya-manja akwa ngawa WarningiJayidina-manja, wurruwurrariya-baba wurrakina. Umba yikeni-lekbajama nakina angwurra kirrakina karnumamalya KarningiKarajina akwa KarninguBejeda kirru-warangu-mulangwa nungkwurrajukwaba Neningikarrawara-langwa ayakwa aduwaba.

15 "Umba nungkwurraja karnumamalya KarningiKabuniyuma," ni-yama Jesus. "Kirri-lyangkuwerribikajungwunuma Neningikar-rawara yikenu-wilyakina-mulangwa kirrakina ena-langwu-wa angalya

eningaba-na! Akena nare-ka-da! Nakine-ka yikeni-larrkajama kirrakina awurrariya-wa angalya kirru-warangu-mulangwa ena-langwa ayakwa aduwaba-da!” ni-yama Jesus.

16 Biya kembirra ni-yama Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja 70 warnumamalya, “Amandangwa,” ni-yama, “warningerribirra warnumamalya kuw-engkirrikaja-manja ayakwa nungkwurra-langwa, akine-ka wuburra laka kuw-engkirrikajama ayakwa nganyangwa. Umba ka-warena-manja nungkwurruwa wurrakina, akine-ka wuburra laka ka-warenama ngayuwa nganjukwaba. Akwa ka-warena-manja ngayuwa wurrakina warnumamalya, ka-warenama enejukwaba nibina ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa-da,” ni-yama Jesus aburruwa-wa. Aburraja kembirra namurndaki-likenuma arakba wurrakina akwa na-war•danguma ebina warka nenu-kwama Jesus aburruwa-da.

Wurrumurndakibina 70 warnumamalya na-lawurradinu-mulangwa Jesus-uwa

17 Bi...ya kembirra wurrumurndakibina 70 warnumamalya namurndaki-lawurradinuma arakba Jesus-uwa wurrakina. Wurriyekirrerre-ka wurrumurndakakina warnumamalya. Biya namurndaki-yama Jesus-uwa, “Bungkawa,” ne-yama, “wurruwurrariye-ka wurramukwa na-jadanguma warnumamalya-langwa. Yirri-yengbijuwa-manja ekirra nungkwa-langwa wurrumurndakibinu-wa wurramukwa, yirrabumin-engkirrikenuma yirra-langwa ayakwa,” namurndaki-yama wurrumurndakakina warnumamalya Jesus-uwa.

18 Eneja ni-yama Jesus, “Ngayuwa ningena ningeni-rruburringkama Namukwa, nibina nubungkawa wurruwurrariya-langwa wurra-mukwa. Biya ningeni-rringkama ni-ngkilarruma nakina angubina-langwa. Warenja-bawiya arrawu-wa ni-larruma nakina, wuburra laka yibilyibilya yibina ni-ngarningmindenama ni-larrinama warenja-bawiya ajiringka-wa yakina-da.

19 “W-engkirrikiya-langwa!” ni-yama Jesus ngarningka aburruwa-wa. “Ngayuwa ngarre-ngbudirrkama kirrakina karnumamalya ka-jungwa karniku-bungkawadi-yada Namukwa-manja akwa ngarningka ena-langwa-manja wurruwurrariya wurramukwa wurrababurna-manja. Yiki-likaja-manja kirrakina yikini-ngalyilyakina-manja yin-garna, nara ngalaja anguma nungkwurruwa-manja yakina. Akwa ngarningka yikuma-ngalyilyakina-manja merribura, nara ar•darruma makina nungkwurruwa-manja. Amandangwa eneja narrubude-ka nibina Namukwa akena nganja ngayuwa ngarre-ngbudirrkama angwurra kirrakina. Kembirra nara nakina amini-ngekburakuma awurrariya nungkwurra-langwa-da.”

20 Biya kembirra Jesus ni-yama ngarningka aburruwa-wa, “Nungk-wurraja aduwaba kirru-werrikilyelyingmajungwunama kirrakina kirru-bungkawadina-mulangwa wurramukwa-manja. Eningaba ak-ina. Umba angwurra yiku-werrikilyelyingmajungwunama karna mena Neningikarrawara-langwa karnumamalya kirrakina-da. Ngalaja ekirra nungkwurra-langwa nuw-arrikarrijungwunuma arakba. Akwa eneja Neningikarrawara nu-wilyakinama ngawa amurndakakina

ekirra nungkwurra-langwa ena-langwa-manja angalya abalkaya-da,”
ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Nu-werrikilyelyingmajungwunu-mulangwa Jesus

21 Akini-yada ngawa ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-
langwa nenaki-yekirrerrikama angwurra nakina Jesus. Eneja
ni-yama Neningikarrawaru-wa, “Ngeniyerriya Ngangwa, ningku-
bungkawadinama abalkaya angubina-manja ningkakina, akwa
ngarningka yelakwa enena-manja angalya ningku-bungkawadinama,”
ni-yama Jesus. “Nganja yirre-yangmarngkwajinama ningkakina
mena ningkarra-wilyakajuwa-mubaba wurrumurndakenena-
manja warnumamalya ningku-bungkawadina-mulangwa aduwaba.
Nara nungkwaja kenu-maka aringkawa-manja warnumamalya,
umba wurrumurndakenena-manja wulkwa warnumamalya
ningkarra-makama ningkakina-da. Amandangwa yirre-
yangmarngkwajinama ngayuwa, mena ningkumarngkirra ningkakina
akwa ningki-lyangkuwerribikajungwunuma akina-da,” ni-yama Jesus
Neningikarrawaru-wa nakina-da.

22 Biya kembirra ni-yengbina Jesus amurndakenena ayakwa
wurrababurnu-wa warnumamalya. Ni-yama nakina, “Nungwarrke-
ka nginu-kwama nakina ababurna-langwa ngayuwa-manja,” ni-yama.
“Kirrumiyambene-ka karnumamalya kirrakakiruma amandangwa
ngayuwa Ningenikuwenikba? Nara-da. Eneja Nungwarrka enuwa
yimbukwa nakakiruma ngayuwa-da. Umba kirrumiyambene-ka
karnumamalya kirrakakiruma amandangwa Nungwarrka? Nara-da.
Ngayuwe-ka ningena Ningenikuwenikba ningakakiruma nakina-da.
Umba yika-ngayindena-manja ngayuwa ka-wilyakajinama kirrakina-
manja, kembirra kirrukwala karnumamalya nungkwurrajukwaba yik-
eningmidinama Nungwarrka,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa
warnumamalya wurrababurnu-wa-da.

23 Biya kembirra ni-nyakuwarrukwajungwa Jesus, ni-yengbina
ngarningka amurndakenena akwala ayakwa ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa nara-murrumanja kuw-engkirrikena
wurrukwala warnumamalya. Ni-yama nakina, “Neningikarrawara
nukwulyubene-ka nakina nungkwurruwa-manja,” ni-yama, “mena
kirri-rringkama nungkwurra-langwa-murra menba arumuruma
engbingbuda ningi-yama-mulangwa ngayuwa. 24 Arakburakba-
kiya-wiya aburraja WurruBurabuda warnumamalya akwa ngawa
wurrububungkawa warningarakba-kiya nuw-ambilyumurra
wurrakina. Narri-ngayindangume-ka karri-rringkama amurndakibina
kirri-rringkinama karna karnumamalya aduwaba akwa ngawa kuw-
engkirrikenuma ayakwa amurndakibina kirr-engkirrikajama karna
aduwaba. Amandangwa narri-ngayindanguma, akena nara karri-
rringka kuw-engkirrikena wurrakina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Ena alawudawarra neningaba-langwa nenungkwarba Neningi-Jameriya

25 Bi...ya nuw-angmungmakayangu-manja wurrakina Jesus akwa
ngawa wurrukwala warnumamalya, na-lyelyimbukweyinu-manja

wurrakina, eneja nuwilyaba nenikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa eningarumuruma nu-warumajungwa nakina ayakwi-yada. Neni-ngayindanguma neniki-kadiki-yada Jesus, kembirra neni-yendabenuma nakina. “Bungkawa,” ni-yama nakina Jesus-uwa, “ki-yamarrkinama ngayuwa nari-yada a-jungwuma amawurrina nganyangwa umba ningeniba k-ambilyi-yada ningeningangkawura?” ni-yama.

26 Eneja ni-yama Jesus, “Ki-ridimindena-manja nungkuwa amurn-dakibina ayakwa Mawijija-langwa eningarumuruma, amiyambena kembirra ayakwa kaku-makinama akina ningkeniki-yama-langwa nungkuwa?” ni-yama Jesus enuwa-wa.

27 Enamba-langwa nenungkwarba nenumini-lawurrakaja ayakwa ebina Mawijija-langwa Jesus-uwa akwa ni-yama, “Ni-yamama nakina Mawijija,

‘Ki-lyelyingminama Nubungkawa nungkwa-langwa Neningikarrawara amandangwa. Ku-mirajangina-manja nungkuwa akwa ngawa ku-mungkwula-manja ki-yakuwerribikajama enuwa-wa ningkeningangkawura ningkakina,’

ni-yamama nakina. Akwa ngarningka ni-yamama,

‘Ki-lyelyingminama nungkwa-langwa nenumamalya wuburra laka ningki-lyelyingmajungwunama nungkuwa,’

ni-yamama Mawijija,” ni-yama nakina nenungkwarba Jesus-uwa.

28 Ni-yama eneja Jesus enuwa-wa, “Akina-bina-da. Nungkuwa aman-dangwa yu-kwama ayakwa adirrbura. Ki-yaminjaminama nungkuwa akina. Kembirra ngalaja amawurrina nungkwa-langwa nara a-jungwuma, umba eniba kuw-ambilyama eningangkawura,” ni-yama Jesus.

29 Umba eneja nakina nenungkwarba neni-ngayindanguma ngawa neniki-kadiki-yada Jesus, kembirra ni-yama, “Wurrumiyambena kem-birra warnumamalya nganyangwa ki-lyelyingminama?” ni-yama nakina nenungkwarba. 30 Eneja Jesus nenu-maka arakba nakina enena alawudawarra.

Nuwilyaba NeningiJudiya nenungkwarba ni-likenuma nakina Jirujalema-langwa akwa ni-dirrirnduma Jerika-wa. Umba ni-likenu-manja nakina mamurukwa-langwiya, aburraja wurrukwala wurrengkengmina nen-akburranga. Biya nenu-wardanga akwa nenu-murrakajuwa dumbala iya angwarnda akwa amurndakijika ena-langwa, akwa arngkidarrba neniki-jungwangena neni-lalika arakba akwa na-likena-da. Umba yakwujina ngawa eneja nu-murrkumurrkwuluma nakina ajiringka-manja-da.

31 Bi...ya eneja nuwilyaba NuMinida nenungkwarba nubukwaya ni-likena enejukwaba mibina-manja ngawa mamurukwa. Neni-rringka nakina akena nara kenu-mamurikajuwa nakina-manja umba numa-likarrkuwakika akwa narrijinungkwa ni-likena ni-dirrirnduma arakba.

32 Bi...ya eneja nuwilyaba ngarningka nenungkwarba, nibina nu-war•duwar•danguma warka Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja, nubukwaya ngawa ni-likenuma enejukwaba mibina-manja ngawa mamurukwa. Biya n-akwudangwukajungwa akwa neni-rringka, akena neni-lalika-da.

Enejukwaba nara kenu-mamurikajuwa nakina-manja nenungkwarba-da, umba numa-likarrkuwakika akwa narrijinungkwa ni-likena ni-dirrirnduma arakba nakina-da.

33 Bi...ya enamba-langwa nuwilyaba nenungkwarba ni-likenuma enejukwaba makina-manja ngawa mamurukwa. Akena nakine-ka nenungkwarba NeningiJameriya nenumamalya nakina. Umba aburraja WarningiJudiya warnumamalya narra-wirrikbame-ka angwurra WarningiJameriya-manja warnumamalya wurrakina. Biya nenakburranga arakba nakina nenungkwarba nibina arngkidarrba neniki-jungwangena. Biya neni-rringka akena n-errukwula nakina. 34 Nara keni-lalika umba ni-likena dirrbura enuwa-wa. Biya nenuminijirabama mamalyirra mirrijina akwa ngawa amalyirra akwurenalangwa ebina-manja amarmarra ka-warruwalyi-yada. Kembirra nenumini-lamiranguma dumbala-murra. Biya kembirra neninjawudanga arakba ena-langwa-manja dangki akwa neni-likena wunalakina arakba-da.

Nen-alilikenu...wa. Biya alikira-manja neni-yar•da arakba wunalakina. Akine-ka alikira akumungkumungkwulinga wurrababurnalangwa warnumamalya. Biya nakina NeningiJameriya nenungkwarba nen-embirrajuwama muwilyaba marringa nibina nenungkwarba nenikijungwangena yakwujina akina-manja alikira.

35 Biya wurdarriya-wiya nenu-kwama angwarnda numinakinamanja alikira, kajungwa nenik-akwurraji-yada nibina nenikijungwangena nenungkwarba. Akwa nenu-makama enuwa-wa, “Yiminakwurrajina naka,” ni-yama nakina NeningiJameriya nenungkwarba. “Ningi-likajama ningena, umba wiya, angwarnda. Ngarningka ki-ngayindena-manja nungkuwa, yiba-kwunama ningena yangkwurrangwa-murruwa ki-lawurradina-manja ngayuwa,” ni-yama nakina. Biya ni-likena arakba-da. Ena-bu ngawa alawudawarra-da.

36 Akine-ka alawudawarra Jesus nenu-makama nibinu-wa nenumamalya nenikumakumaka ayakwa Mawijija-langwa eningarumuruma. Biya kembirra ni-yama Jesus enuwa-wa, “Wurrakina-murruwiyabina-da wurrabiyakarbiya warnumamalya-da,” ni-yama. “Umba wurrumiyambena kembirra warnungkwarba nenu-mamurikajuwama nakina nenungkwarba nenu-wardangu-mulangwa wurrakina wurrengkengmina, wuburra laka nungkuwa ningkarra-mamurikajinama nungkwa-langwa-manja warnumamalya?” ni-yama nakina Jesus-da.

37 Eneja ni-yama, “Nakina-bina nenungkwarba nibina n-errukwulinuma nenikijungwangena nenungkwarba,” ni-yama.

Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Jeyi! Likaja ki-yaminiyada nakina wuburra nenungkwarba nungkwajukwaba,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

Meri-langwa akwa Mada-langwa

38 Bi...ya Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa ne-yar•da arakba awilyaba-manja angalya aminambawura-manja alikira iya warnumamalya. Emikirra angalya Bediniya. Yakwujina ngalaja yingambilyuma duwilyaba didarringka dadimikirra Mada, ngaluwa akwa ngawa ngala-langwa warnumamalya. Umba Jesus akwa ena-langwa

warnikabuburrakiyuwa na-likena ngala-langwu-wa alikira. Dakineka Mada narring-awiyebajuwa wurrakina, kajungwa kuw-alyubariniyada aninga akwa ngawa ke-bekini-yada akubibeka. Aburraja nuwawiyebeyina arrawa, nuw-ambarringa akwa na-lyelyimbukweyina wurrakina ayakwa, umba Mada narringamini-dakama aninga aburralangwa.

39 Ngalaja dadiyamarnjadikba Mada-langwa dadimikirra Meri. Ying-ambarringa dakina Jesus-manja akwudangwa, biya ying-engkirrikenuma ayakwa ena-langwa. Ying-angmungmakwulaluma ngawa dakinu...wa. 40 Akena ngalaja Mada dakwukawura yingu-war•danguma warka aruma. Yingi-lyangmurukweyinuma, akwa nara king-erriminjina. Biya dakina Mada yingu-werrikawarriyadina warka-langwa arakba akwa yingi-likena Jesus-uwa. Yingi-yama dakina enuwa-wa, “Bungkawa, ningi-lyangmurukweyinama ngayuwa, mena dadiyamarnjarrka nara a-mamurikajuma nganja daka,” yingi-yama. “Awurrariye-ka ena ningu-war•denama ningakwukawura ngayuwa-na? Kembirra nga-makina kajungwa kangu-mamurikajiniyada ngayuwa,” yingi-yama Mada Jesus-uwa.

41 Eneja Jesus ni-yama ngaluwa-wa, “Amandangwa, ningkuwerrikawarriyadiname-ka, ngeniyerriya, ababurna-langwa, amukwiyadakina-langwa aninga-murriya-langwa. 42 Akena enena awilyaba eningaba ningki-ngayindenama: k-engkirrikajama ayakwa nganyangwa ningkakina. Ngalaja dakaka dadiyamarnjena ying-angmakwulalama ying-engkirrikajama ngayuwa-wa. Eningaba kembirra ngala-langwa. Ena yingi-ngayindenama akwa yingilyangkuwerribikajungwunuma dakina eningabi-yada. Kembirra nara nganja a-minangkirrajuma daka-da. Ang-angmakwulala ngawa, ang-engkirrikaja ayakwa nganyangwa-da,” ni-yama Jesus Mada-wa nakina-da.

11

Jesus nenu-wilyakajuwa-mulangwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa ka-buriyamina-mulangwa

1 Arngkuwilyaba Jesus nu-buriyaminuma nakina Neningikarrawaruwa. Kembirra ni-jerrukwa-manja ebina ayakwa, eneja nuwilyaba nenikaburrakiyuwa ena-langwa ni-yama enuwa-wa, “Bungkawa,” niyama, “yirru-wilyakajina yirraja ayakwa kajungwa yirrajukwaba yiku-buriyamini-yada Neningikarrawaru-wa. Yirru-wilyakajina yirraja wuburra laka Janjana nenu-wilyakajuwama ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa,” ni-yama nakina Jesus-uwa.

2 Eneja Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Yiku-buriyamina-manja Neningikarrawaru-wa kirrakina, kembirra amurndakenena ayakwa yiki-yengbinama:

‘Ningkungwanyungwa,’ yiki-yaminama, ‘yirru-mamurikajina yirruwa yiki-yengbini-yada eningaba-wiya nungkwa-langwa-langwa ningkenimikirra,
mena akwurdukwurda-baba akina ekirra nungkwa-langwa.
Umba bungkawadina-langwa yirruwa-manja nungkuwa.

3 Akwa yiku-kwuna aninga yirraja mababurna-langwa mamawura.

4 Akwa yirrumini-yakuwabijina awurruwurrariya amurndakibina
yirri-yama-mulangwa,
mena yirrajukwaba yirramini-yakuwabijinama awurruwurrariya
wurrukwala-langwa warnumamalya amurndakibina
yirrabumini-ngekburakama wurrakina.
Akwa yirri-ngbudirrkina awurrariya-langwa yirruwa,'
yiki-yaminama kirrakina-da," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.
5 Biya nenu-makama nakina enena alawudawarra aburruwa-manja.
Nuwilyaba nenungkwarba ni-likenuma ena-langwu-wa nenuma-
malya marngkirngkuwilyarra aningi-yada. Biya ni-yama nakina
enuwa-wa, "Yu-kwa-langwa nganja aninga, 6 mena nuwilyaba nenu-
mamalya nganyangwa ni-yar•duma adinuba engka-langwa. Akena
nara ebina aninga ningena, kemba yu-kwa-langwa," ni-yama nibina
nenungkwarba numinakinu-wa alikira-da.
7 Kembirra eneja numinakina alikira ni-lawurrakaja enena ayakwa
arrawa-langwa ena-langwa-langwa alikira, "Jeyi, likaja!" ni-yama.
"Nara a-mirajangajuma ngayuwa mena na-didijungwu-mubaba ak-
wurraka ena alikira nganyangwa akwa warna wurriyukwayuwa
nganyangwa namurndaku-mungkwulijajuma arakba. Kemba nara
nganja a-mirajanguma a-kwama aninga ngayuwa nungkuwa-wa-da,"
ni-yama nakina. Ni-lawurrakaja ena ayakwa arrawa-langwa, 8 akena
mama ena-langwa nenumamalya n-arjijeyuma errekba-manja ngawa,
nare-ka nakina kinu-mirajangina nakina-da.
Eneja n-ardirdanguma ngawa nakina errekba-langwa. Eneja kem-
birra arakba-langwa nu-mirajanga nakina nenungkwarba numinakina
alikira, mena n-ardirdanguma nibina ena-langwa nenumamalya-
baba-da. Nu-mirajanga nakina biya nenu-kwa ebina aninga ni-
ngayindanguma. Ena-bu ngawa alawudawarra-da.
9 Jesus nakina nenu-makama ebina alawudawarra ena-
langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Biya ni-yama nakina
aburruwa-wa, "W-engkirraja ebinu-wa ayakwa ngarra-maka-
murruwa nibina-langwa nenungkwarba. Wuni-yendabaja kembirra
Neningikarrawaru-wa yikenu-kwuni-yada nakina ebina kirri-
ngayindenama. Kembirra eneja yikenu-kwunama akina. Wurr-
andiya angwurra, akwa yik-akburranginama kirrakina ebina
kirr-andiyama. Yiki-ringbajenama akina-manja akawiyuwiyeba.
Kembirra eneja Neningikarrawara yikenuminu-ngwurrkbalijinama
akina akawiyuwiyeba-da. 10 Karningerribirra karnumamalya
yikini-yendabaja-manja enuwa-wa, kembirra Neningikarraware-
ka nakina yikenu-kwunama ebina kirri-ngayindenama. Akwa
ngarningka yik-andiya-manja karningerribirra karnumamalya ebina
kirri-ngayindanguma, kembirra yik-akburranginame-ka kirrakina-
da. Akwa ngarningka yiki-ringbajena-manja karningerribirra
karnumamalya akawiyuwiyeba-manja, kembirra Neningikarraware-
ka nakina yikenuminu-ngwurrkbalijinama kirrakina akawiyuwiyeba-
da.
11 "Umba engkirraja enenu-wa ayakwa, nungkuwa ningkungwar-
ringba wurriyukwayuwa-langwa," ni-yama Jesus. "Kini-yamina-
manja nenikuwena nungkuwa-wa, 'Ngangwa, yu-kwa-langwa ak-
walya,' kemba kinu-kwunama enuwa-wa yuwurrariya yingarna yibina

nara ngarna alyubaruma-na? Nare-ka ningkakina-da! 12 Umba kini-
yamina-manja nakina nenikuwena, ‘Ngangwa, yu-kwa-langwa nganja
yinumamuwa,’ kinu-kwunama kembirra enuwa-wa merribura-na?
Nara-da. Nare-ka ningkakina-da!
13 “Karningme-ka karna kirrungwarringba yika-kwuna-mulangwa
ababurna-langwa eninginingaba nungkwurra-langwu-wa wurriyik-
wayuwa. Mama kirruwurrariya, umba karningme-ka kirrak-
ina. Umba eneja Neningikarrawara Nungwenungwa nungkwurra-
langwa enejukwaba neningma angwurra nakina akwa kenu-kwunama
Amawurrina akwurdukwurda ena-langwa wurribinu-wa warnuma-
malya keni-yendabaja-murruwa-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.

*Jesus ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Namukwa-langwa nibina nen-
imikirra Biyeljibula*

14 Bi...ya Jesus neni-rringkama nuwilyaba nenungkwarba
neningayakwa-ma. Nakine-ka nara kini-yengbina ayakwa mena
wurruwurrariya-baba wurramukwa nuw-awiyebuma enuwa-manja.
Umba neni-jadijuwama Jesus wurrakina wurramukwa enuwa-
langwa. Eneja kembirra nenungkwarba ni-yengbina arakba ayakwa.
Aburraja nuw-engkirrikenu-manja ayakwa ena-langwa wurrababurna
warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra yakwujina,
namurndaki-yakikbijangeyinume-ka wurrakina.
15 Wurrukwala warnumamalya na-makijeyinuma wurrakina.
Namurndaki-yama, “Nakine-ka Namukwa nibina nenimikirra
Biyeljibula, nibina wurramukwa-langwa nubungkawa, neni-
ngbudirrkiname-ka nakina-bina Jesus-na? Amandangwa
Biyeljibula neni-ngbudirrkinama nakina akwa neni-jadijinama
Jesus wurruwurrariya wurramukwa warnumamalya-langwa-na?”
namurndaki-yama wurrakina.
16 Umba wurrukwala warnumamalya narri-ngayindanguma
warniki-labi-yada Jesus wurrakina. Biya ne-yama enuwa-wa,
“Wu-ngekburakina engbingbuda ebina nara warnumamalya a-
ngekburakuma wurrakina, kajungwa yarningmi-yada yarna
nungkuwa ningki-likenuma Neningikarrawara-langwa ningkakina-
da,” ne-yama wurrakina.
17 Akena eneja Jesus neningma nakina aburra-langwa mangma akwa
ni-yama aburruwa-wa, “W-engkirrkiya-langwa,” ni-yama. “Namukwa
nara a-mamurikajuma nakina karnumamalya-manja karniki-yama-
langwa eningaba. Yika-jadijiya-manja karnumamalya wurruwur-
rariya wurramukwa wurrukwala-langwa wurrakina, nare-ka kem-
birra e-ngbudirrkama Namukwa kirrakina-manja. Nungkwurraja
yiku-wardiyina-manja kirruwurrakawura-ma karnumamalya, kirruk-
wala yadada umba kirrukwala angaluba, kemba yiki-yamarrkinama
kirrakina? Nara arakba kirruwurrakawura-ma ambilyuma kirrakina
umba kirruwurrakeyebijeba ngawa yik-ambilyama-da. 18 Umba ka-
wardiyina-manja aburraja wurruwurrakawura-ma wurruwurrariya
wurramukwa, kembirra ke-yamarrkinama wurrakina? Nare-ka
arakba wurruwurrakawura-ma ambilyuma wurrakina umba wur-
ruwurrakeyebijeba ngawa kuw-ambilyama aburrajukwaba.

“Umba nungkwurraja kirri-yamama karna karnumamalya ena
ayakwa nganyangwa-langwa, ‘Namukwa neni-ngbudirrkinama nakina
neniki-jadiji-yada wurruwurrariya wurramukwa warnumamalya-
langwa,’ kirri-yamama kirrakina. Akena nare-ka. 19 Ka-jadijiya-manja
ngayuwa wurramukwa warnumamalya-langwa ngini-ngbudirrkina-
mulangwa Biyeljibula ngayuwa-manja, kemba yirru-makina arakba,
ke-yamarrkinama warnikabuburrakiyuwa nungkwurra-langwa? Ke-
yamarrkinama wurrakina warniki-jadiji-yada wurruwurrariya wur-
ramukwa warnumamalya-langwa? Warningma wurrakina nare-ka
Biyeljibula e-ngbudirrkama wurrakina-manja. Kembirra warningma
wurrakina ekikalya ayakwa kirri-yengbinama nganyangwa-langwa
kirrakina-da.
20 “Nare-ka ningena. Eneja Neningikarraware-ka nakina
ngini-ngbudurrkinama ngayuwa kajungwa ena-langwa-murra
Amawurrina wulkwa ka-jadijini-yada wurruwurrariya wurramukwa
warnumamalya-langwa ngayuwa-da. Kembirra ka-jadijina-
manja ngayuwa wurrakina Neningikarrawara-langwa-murra
Amawurrina, karningma karna Nubungkawa Neningikarrawara
nu-bungkawadiname-ka enena-manja angalya arakba amandangwa
nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-
da.
21 Biya enena ngarningka ayakwa nenu-makama nakina Jesus.
“W-engkirrikiya enenu-wa ayakwa nuwilyaba-langwa nenungkwarba
ningbuda,” ni-yama. “Kin-embirrajina-manja nakina nenungk-
warba ena-langwa alikira, ngalaja akina eningawinyamba amurn-
dakijika ena-langwa kuw-ambilyame-ka akwudangwa enuwa-manja
eningangkawura. Kemba nare-ka a-murrakajuma aburraja wurruk-
wala warnumamalya ebina amurndakijika iya aninga akwa dumbala
ena-langwa. Ngalaja engkinyungwurra ngawa kuw-ambilyama ak-
ina. 22 Umba eneja kini-likaja-manja ena-langwu-wa alikira nakina
nuwilyaba nenumamalya, nibina ningbuda enuwa-manja angwurra,
kemba kenu-wardiyiname-ka wunalakina. Biya nakina ningbuda-
dangwa nenumamalya kini-likajama angwurra nakina-da. Kemba
kenu-murrakajiname-ka amurndakijika iya aninga akwa dumbala
ena-langwa numinakina-langwa alikira. Akwa kenu-murrakajiname-
ka ngarningka amurndakibina amurndakijika eningawinyamba ena-
langwa, ebina nenaki-kalyikama numinakina alikira-da. Biya keni-
larrmburrenama amurndakibina amurndakijika wurringku-wa iya
wurringku-wa warnumamalya,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-
wa warnumamalya.
23 Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Karningerribirra karnumamalya
nara-manja aminu-war•duma warka nganyangwa, yik-
awinyambakinama kembirra ngayuwa-manja kirrakina. Umba
karningerribirra karnumamalya nara-manja a-murndukwajuma
kirrakina wurrukwala warnumamalya ngayuwa-wa, kirru-
minangkirreyinama kembirra engku-wa wurrumurndakibina
wurrukwala warnumamalya-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-
wa warnumamalya.

Wurruwurrariya wurramukwa na-lawurradinu-mulangwa nenungkwarbu-wa

24 Biya ni-yama Jesus, “Ka-jadena-manja wurruwilyaba
wurruwurrariya wurramukwa nuwilyaba-langwa nenungkwarba,
kembirra ka-likajama wurrakina engku-wa alarrkingburingka-
wa kuw-aburangkinama angalya ka-ngwanjini-yada. Nara-manja
akburranguma eningaba angalya aburra-langwi-yada, kembirra
ka-makijajungwunama ka-lyangkiyaminama wurrakina, ‘Ki-
lawurradinama arakba ngayuwa ebinu-wa angalya ning-ambilyu-
murruwa adinuba-wiya,’ ke-yaminama wurrakina wurramukwa.
25 “Kembirra ka-lawurradinama arakba, biya karri-rringkinama
ebina angalya amungkwur•da alarrngekburna. 26 Biya kembirra ka-
likajama kuw-aburangkinama wurrukwalu-wa wurramukwa, akwa
karra-wilyakinama wurrumangbala wurrambilyuma wurramukwa
akinu-wa angalya. Akena aburraja wurrumurndakakina
wurramukwa wurruwurrariye-ka, amandangwa wurruwurrariya
warningadinuba-wiya-manja angwurra. Biya kembirra kuw-
awiyebenama wurrakina akwa yakwujina ngawa kuw-
ambilyamurra wurruwurrakawura-ma nibina-manja nenungkwarba
warningangkawura wurrakina. Kembirra nakine-ka nenungkwarba
kin-arriyadiname-ka angwurra, ka-lawurradina-mulangwa wurribina
warningadinuba-wiya wurramukwa, wurrukwala wurringka
wurramukwa aburruwa. Adinuba-wiya n-arriyaduma nakina
akena angwurra ngawa kin-arriyadinama nakina-da,” ni-yama Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya nakina.

Amamalya-langwa akwiyekirrerra

27 Kembirra ni-jerrukwa-manja Jesus amurndakakina ayakwa,
ngalaja duwilyaba didarringka yakwujina wurrumurndakibina-manja
warnumamalya ying-ardinga dakina. Yingi-yama dakina Jesus-
uwa, “Diyekirrerre-ka didarringka dibina ng-arrangbama ngu-
ngwunjikama ningkakina,” yingi-yama dakina.
28 Eneja ni-yama Jesus, “Mungkwe-ka dakina, akena amandan-
gwa aburraja wurriyekirrerra angwurra wurribina nuw-engkirrikaja-
murrumurra Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa nenumini-
yarrkuwarakina-murrumurra akina ayakwa ena-langwa-da!” ni-yama
Jesus ngaluwa-wa-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Jawuna-langwa

29-30 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnumamalya nuw-
engkirrikenu-murrumurra Jesus-uwa nuw-ababurndadinuma wurrak-
ina, biya nawurraki-lyibilyidanguma arakba. Kembirra ni-yama
eneja Jesus aburruwa-wa, “Karniniyerriya karnumamalya karna
aduwaba! Kirri-ngayindenama karniki-rringki-yada eminimininga
engbingbuda amurndakibina nara e-yamama warnumamalya, ak-
ena nara a-rringkama kirrakina. Ngayuwe-ka, ningibina-murrada
ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, Jawuna wuburra ningi-
yaminama ningena. Nakine-ka Jawuna n-ambilyuma ebina-
manja akwalya mabiyakarbiya mamawura akena neniba ngawa
ni-jadanguma nakina. Aminakina-langwa kembirra aburraja wur-
rumurndakibina warnumamalya wurruminakina angalya Niniba
nuw-eningmidinuma wurrakina Neningikarrawara neni-larrkama
Jawuna aburruwa-wa-da. Akine-ka wuburra yikenu-wilyakajinama

eneja Neningikarrawara kirrakina-manja karnumamalya ngini-larrka-
mulangwa ngayuwa nungkwurruwa-wa umba nara akwala-da,” ni-
yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.
31 Biya kembirra ni-yama nakina aburruwa-wa ngarningka,
“Ambaka-murrumurra meningarija-langwa-manja mamawura,
Neningikarrawara nakina kini-lyangkuwerribikajungwunama
warnumamalya-langwa, warningaba-murrikba akwa
wurruwurrariya-murrikba. Akini-yada ngawa ngalaja king-arjiyama
dibina dubungkawa duminakina angalya Jiba. King-arjiyama
dakina akwa yikangi-lekbajama nungkwurruwa-wa karnumamalya
kirribina kirr-ambilya-murrumurra ena-manja angalya aduwaba.
Arakburakba-kiya-wiya yingi-likenuma dakina engka-langwa
emininga-langwa angalya kajungwa dadik-engkirriki-yada ayakwa
Nubungkawa-langwa Jalumuna-langwa. Arrubude-ka ayakwa ni-
yengbinuma eneja Jalumuna, aringkawa-baba nakina, akwa ying-
engkirrikenuma dakina amurndakakinu-wa ayakwa. Kembirra
yikangi-lekbajama nungkwurruwa-wa dakina-da. Yikangi-lekbajama
dakina mena nuwilyaba-baba nenumamalya nibina naruma-dangwa
n-ambilyama nakina yelakwa nungkwurruwa-manja aduwaba. Akena
nungkwurraja karnumamalya nare-ka engkirrikuma ena-langwu-wa
ayakwa aduwaba kirrakina-da.
32 “Kembirra ngarningka akini-yada meningarija-langwa-manja
ngawa mamawura aburraja wurrumurndakibina WarningiNiniba
warnumamalya kuw-arjiyama aburrajukwaba kajungwa warniki-
lekbi-yada nungkwurruwa-wa karnumamalya. Yikabu-lekbajama
wurrakina mena narrume-kuwarrukwajuwa-mubaba mangma
aburra-langwa nuw-engkirrikenu-mulangwa ayakwa Jawuna-
langwa. Narrume-kuwarrukwajuwama mangma wurrumurndakibina
warnumamalya, narru-wurranguma awurruwurrariya umba
nenumini-yarrkuwarakama wurrakina ayakwa Neningikarrawara-
langwa arakba. Arrubuda ayakwa ni-yengbinuma eneja Jawuna,
umba amurndakenena ayakwa kirr-engkirrikajama karna aduwaba
arrubuda-dangwa angwurra ena-da. Akena nara nungkwurraja
engkirrikuma kirrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibina-
manja warnumamalya.

Aki-rringkina-mulangwa eningabu-wa ngarningangkawura

33 Biya enena ayakwa bajananga-langwa nenu-makama Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya. Ni-yama nakina, “Yakuwa
yalakena yak-abarrakajina-manja bajananga alikira-manja arrawa,
nare-ka abuwarrkama akina. Nare-ka yalakena akumama akina
bajikala-manja arrawa umba yak-akumurnama akina karrawara ka-
jungwa karri-rringkini-yada wurrukwala warnumamalya eningaba
alarradada. 34 Nara-manja ebina bajananga alikira-manja ar-
rawa alyarrngwalyilya kembirra nara yalakena a-rringkama an-
galya. Akwa nara-manja mibina menba yakwa-langwa kembirra
nara yalakena a-rringkama angalya. Akwa muwurrariya menba
yakuma-wilyakina-manja kembirra alarrumur•da-manja ngawa yak-
ambilyama yalakena. Umba yakuma-wilyakina-manja meningaba
menba kembirra engku-wa yaki-rringkinama yalakena. 35 Kembirra
yiki-rringkajungwunama karna karnumamalya kajungwa nari-yada

a-rringkama awurrariya-wa umba eningabu-wa yiki-rringkini-yada
kirrakina-da. 36 Kembirra nara-manja a-rringkama awurrariya-wa
umba yiki-rringkina-manja eningabu-wa karningangkawura, kem-
birra ababurna-langwa nungkwurra-langwa *ka-wuldinama *ka-
ngwur•denama akina eningangkawura ngawa, wuburra laka kirr-
ambilyama alikira-manja ebina na-lyangburrukwuna-murrumanja
alarradada akina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnu-
mamalya.

Jesus neni-lekba-mulangwa WurruBarija warnumamalya akwa ngawa warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa

37 Ni-jerrukwa-mulangwa Jesus amurndakibina ayakwa, kembirra
eneja nuwilyaba nenungkwarba, nibina NuBarija, ni-yama nakina
enuwa-wa, "Yi-likaja arakba nganyangwu-wa angalya aningi-yada,"
ni-yama. Biya neni-likena arakba wunalakina NuBarija-langwu-wa
alikira, akwa wurrukwala warnungkwarba aburruwa.

Biya n-ambarringa nakina Jesus aningi-yada arakba, akena nara
nakina kini-jiraba akungwa adinuba-wiya ena-langwa-manja ayarrka.
38 Eneja NuBarija nenungkwarba nenu-miringkama nakina Jesus-uwa
nara kin-ajirranga ena-langwa ayarrka umba n-ambarringa warenja-
bawiya aningi-yada nakina. Biya ni-yakikbijanguma NuBarija nakina-
da.

39 Eneja kembirra ni-yama nakina Nubungkawa Jesus enuwa-
wa, "KirruBarija karnumamalya kirr-ajirrename-ka nungkwurra-
langwa ayarrka. Akina kirri-yaminjaminama eningarumuruma-
langwiya ayakwa nungkwurra-langwa, akena nara kirrakina a-
mungkwur•duma mangma iya yukwudukwuda nungkwurra-langwa.
Kirrumungwur•dangma kirrakina karnumamalya kirribina kirra-
murrakajinama ababurna eningerribirra warnumamalya-langwa
mena muwurrariya-baba mangma iya yukwudukwuda kirruma-
wilyakinama kirrakina. Amandangwa kirri-yaminama nuwilyaba
wuburra nenumamalya nenubuwakida, nibina n-ajirrenama ambaka-
langwa ena-langwa bajikala errekba-langwiya, akena nara ajarruma
akina arrawa-langwiya," ni-yama Jesus nibina-manja NuBarija
nenungkwarba.

40 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus, "Karninubuwakida
karnumamalya. Eneja Neningikarrawara ni-ngekburakama
nakina ababurna-langwa ebina ngarri-rringkinama aduwaba
ngarna, eningerrekba akwa ngawa eningarrawa ngalajukwaba
ni-ngekburakama nakina. 41 Nungkwurraja kembirra ena yiki-
yamina kirrakina karnumamalya kajungwa yikuma-wilyakini-
yada mamungkwur•da mangma meningaba. Yika-kwuna
nungkwurra-langwa amurndakijika wurrukwalu-wa warnumamalya
warningalyingmalyingma-wa. Yiku-marngkirradinama aburruwa-
manja kirrakina-da.

42 "Amandangwe-ka awurrariya ka-ngekburakajungwunama
nungkwurra-langwa KirruBarija-langwa karnumamalya! Nare-ka
kirrakina engkirrikuma karniki-yama-langwa eningaba wurrukwala-
manja. Akwa ngarningka nare-ka engkirrikuma Neningikarrawaru-
wa, akwa nara a-lyelyingmama enuwa-wa kirrakina karnumamalya.

Umba amarda enikalyubara eyukwayuwa, amurndakibina ka-
kwurarikinama aninga nungkwurra-langwa, kirru-murnduwarnama
amurndakakina awilyuwilyaba-wiya, kajungwa yikinu-kwuni-
yada awilyaba Neningikarrawaru-wa umba yiku-wilyakini-yada
kirrakina amangbala abiyarbuwa nungkwurra-langwi-yada. Eningaba
akina akena nara e-yakuwabijuma karniki-yama-langwa eningaba
wurrukwala-manja-da akwa ngarningka karniki-lyelyingma-langwa
Neningikarrawaru-wa kirrakina-da.
43 “Amandangwe-ka awurrariya ka-ngekburakajungwunama akina
nungkwurra-langwa KirruBarija-langwa karnumamalya! Kirru-
ngkweningabakajungwuname-ka. Kirri-likaja-manja kirrakina
jinikakwu-wa kirru-mar•denama kirrakina angalya eningaba
karnik-ambarringi-yada yakwujina. Akwa kirri-likaja-manja
kirrakina wurrababurnu-wa warnumamalya kirri-lyelyingminame-ka
ayakwa aburra-langwa ne-yengbina-mulangwa eningininga-wiya
wurrakina ayakwa nungkwurruwa-wa,” ni-yama Jesus nibinu-wa
NuBarija nenungkwarba.
44 “Yawe-ka,” ni-yama ngarningka Jesus. “Awurrariye-ka ka-
ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa! Kirrumiyambene-ka
karnumamalya karna? Ka-makinama ngayuwa. Kirrakine-ka karnu-
mamalya awilyaba wuburra angalya ebina-manja narra-rungkwaba-
murrumanja warninikijungwa warnumadangkwa. Akena akine-ka
angalya nuw-abuwarrkajungwunama. Aburraja kemba ka-likaja-
manja warnumamalya yenjerrikina, karri-ngalyilyakinama akina-
manja angalya. Warningbale-ka nuw-ambilya-mulangwa arrawa
wurrumurndakibina wurrimingma warnumadangkwa. Amandangwa
akine-ka wuburra angalya kirrakina-da, mena warningbala-baba
wurrakina wurrukwala warnumamalya nungkwurra-langwa mangma
muwurrariya mibina num-abuwarrkajungwunama makina-da,” ni-
yama Jesus nibinu-wa nenungkwarba NuBariju-wa-da.
45 Eneja kembirra nuwilyaba nenikakakirumaka Mawijija-langwa
ayakwa eningarumuruma ni-yengbinuma nakina ayakwa Jesus-
uwa. “Bungkawa,” ni-yama, “ningki-yaminama ningkakina kembirra
yirruwa-wa, ‘Karniniyerriya karnumamalya karna nungkwurrajuk-
waba,’ ningki-yaminama-na?” ni-yama nakina nenikakakirumaka
nenungkwarba.
46 Eneja ni-yama Jesus nakinu-wa, “Awurrariye-ka ka-
ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa nungkwurrajuk-
waba akina, mena kirra-makina-mubaba wurrukwala-manja
warnumamalya warniki-yama-langwa eminimininga, akena nara
karna a-mamurikajuma wurrakina-manja kirrakina-da. Kirri-
yaminama wurrububungkawa wuburra wurribina narra-kwunama
warnikuminuwar•duwar•da engkubarrngwarrngwa amurndakijika
warniku-wilyaki-yada akena nara a-mamurikajuma wurrakina-manja-
da.
47 “Yawe-ka,” ni-yama ngarningka Jesus. “Awurrariye-ka ka-
ngekburakajungwunama akina nungkwurra-langwa! Arakburakba-
kiya-wiya aburraja wurrumirumirenungwa nungkwurra-langwa
narra-wardanguma wurrakina WurruBuburabuda warnungkwarba
Neningikarrawara-langwa. Narra-wardanguma wurrakina mena
na-warangu-mubaba Neningikarrawara-langwa ayakwa. Kembirra

aduwaba ngarningka nungkwurraja karnumamalya kirri-likirakama akukwulyubena eyukwayuwa alikira karrawara narra-rungkwaba-murrumanja wurrakina warnumadangkwa wurrumurndakibina-langwa WurruBuburabuda arrawa. 48 Kirri-likirakama amurndakakina alikira akukwulyubena kajungwa warnik-engkirriki-yada wurrakina warnumamalya kirri-lyelyingmina-mulangwa kirrakina ayakwa WurruBuburabuda-langwa. Akena nara karna a-lyelyingmama aburra-langwu-wa ayakwa, umba kirri-lyelyingminama kirrakina ne-yama-mulangwa wurrumirumirenungwa narra-wardangu-mulangwa wurrumurndakibina WurruBuburabuda Neningikarrawara-langwa. Kirri-lyelyingminama narra-wardangu-mulangwa wurrakina mena nungkwurrajukwaba kirru-warangu-mubaba Neningikarrawara-langwa ayakwa aduwaba. 49 Akina-langwa-bina eneja ni-yengbinuma enena ayakwa nakina Neningikarrawara nibina nakakiruma ababurna-langwa. Ni-yamama nakina,

‘Ka-larrkajama ngayuwa wurrukwala warnikumakumaka warnumamalya akwa ngawa warnikiyarrkuwilyaka warnumamalya ayakwa nganyangwu-wa warnumamalya. Akena wurrumurndakakine-ka warnumamalya nganyangwa karra-jungwajinama wurrukwala umba karramini-ngekburakinama awinyamba wurrukwala-langwa,’

ni-yamama Neningikarrawara.

50 “Kembirra yikeni-lekbajama nakina Neningikarrawara nungkwurruwa karnumamalya karningaduwaba. Yikeni-lekbajama akwa yikeni-larrkbarjenama nungkwurruwa narra-jungwajuwa-mulangwa wurrumirumirenungwa nungkwurra-langwa arakburakba-kiya-wiya wurrumurndakibina WurruBuburabuda ena-langwa wurrababurna-langwa. 51 Adinuba-wiya arakburakba-kiya eneja Keyina nenu-wardanguma nakina nenikumarnjenikba Ebula. Bi...ya na-lamulamukwarridinuma aburraja ngawa wurrakina warnumamalya wurrababurna-manja Neningikarrawara-langwa-manja WurruBuburabuda warnungkwarba. Ne-yaminjamama ngawa wurrakina yanda-langwa Jekaraya n-ambilyuma nakina. Jekaraya nu-war•danguma warka Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Umba yakwujina ngawa neni-jungwajuma nakina-da, akwudangwa ebina alda akwa ebina alikira akwurdukwurda-da. Amandangwa nganja ningi-larrkbularrkbakinama ngayuwa. Eneja Neningikarrawara yikeni-lekbajama nakina karnumamalya karningaduwaba akwa yikeni-larrkbarjename-ka na-lamukwarridinu-mulangwa wurrumirumirenungwa warningarakburakba-kiya ena-langwa-manja WurruBuburabuda wurrababurna-manja wurrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma.

52 Biya kembirra ngarningka Jesus ni-yama aburruwa-wa, “Karnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa karnungkwarba, awurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama akina nungkwurra-langwa! Awurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama, mena warnumamalya narri-ngayindena-mubaba wurrakina aduwaba kuw-akakirumadini-yada Neningikarrawara-langwa ayakwa,

akena nungkwurraja kirr-abuwarrkinama ayakwa ena-langwa aburruwa-manja kirrakina-da. Nara karna a-ngayinduma akina ayakwa akwa ngarningka nara a-makama wurrukwala-manja warnumamalya kirrakina-da. Aminakina-langwa ka-ngekburakajungwunama akina awurrariya nungkwurra-langwa-da," ni-yama Jesus wurrumurndakakina-manja warnikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa-da.

53 Biya kembirra ni-lalika arakba nakina Jesus ebina alikira nibina-langwa NuBarija nenungkwarba. Yadikina aburraja wurrumurndak-ibina warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa akwa ngawa wurrumurndakibina WurruBarija warnumamalya abur-rajukwaba ne-yengbeyinuma arakba ayakwa ayarrkiyarrkawarriya Jesus-langwa. Biya ne-yengbiyengbeyinumurre-ka ngawa wur-rumurndakakina warningangkawura ayarrkiyarrkawarriya ayakwa enuwa-wa. Akwa neni-yengkilabenuma wurrakina ababurne-ka ayakwa eminimininingka enuwa-manja. Neni-yengkiyengkilabenuma ayakwa, 54 mena neni-ngayindanguma wurrakina warniki-kadiki-yada nakinu-wa Jesus kajungwa neniki-yengbi-yada ayakwa awurrariya. Neni-ngayindanguma warniki-lekbi-yada enuwa-wa wurrakina akena nare-ka kini-yengbina ayakwa ayarrkawarriya nakina Jesus-da.

12

Jesus nenu-madumurrukwa-mulangwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa WurruBarija-langwa warnumamalya akwa Neningikarrawara-langwa

1 Akini-yada ngawa aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya nawurra-murndukwunuma Jesus-manja wurrakina. Nawurraki-lyibilyidanguma akwudangwa akwa nawurraki-ngalyilyakijeyinuma wurrumurndakakina warnumamalya mena wurruwurrakwulyumida-baba wurrakina. Eneja kembirra arakba Jesus ni-yengbina nakina ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa akwa ni-yama, "Wurrakine-ka WurruBarija warnungkwarba narramini-ngayindenama wurrukwala warnuma-malya ke-yaminama wurrakina, 'Warningabe-ka wurrumurndakakina WurruBarija warnumamalya.' Akena wurruwurrariya wurrakina, akwa narrum-abuwarrkinama mangma aburra-langwa wurrukwala-langwa warnumamalya. Nungkwurraja kembirra nara e-yamama wurrumurndakakina wuburra warnungkwarba, 2 mena eningerribirra ebina nuw-abuwarrkajungwunama aduwaba kuw-abilyerrikajungwunama ambaka-murra akina. 3 Ababurna-langwa ayakwa amurndakibina ningki-yengbinuma nungkuwa ningkakina alarrumur•da-manja, kuw-engkirrikajame-ka aburraja warningerribirra warnumamalya alarradada-manja. Akwa ngarningka ababurna-langwa ayakwa amurndakibina ningki-yengbinuma ningkakina amurama alikira-manja arrawa, kuw-engkirrikajame-ka warningerribirra warnumamalya amurndakakinu-wa ayakwa nungkwa-langwu-wa-da, wuburra laka ningk-ardanguma angwurra ningkakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

4 “Amandangwa, kirribina ngakwurruwa-murrumurra,” ni-
yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, “nare-ka akbar•duma
warnumamalya-langwa wurribina wurrabarda awinyamba.
Dukwa wurrakine-ka kabu-wardena kabi-jungwajina ningkakina-
da. Akena kabu-wardena-manja ningkenumadangkwa akwa ki-
jungwuna-manja ningkakina, nara arakba ebina akwala awurrariya
nungkwa-langwa warniki-yama-langwa wurrakina-da. 5 Umba
nganja yiba-wilyakajinama ngayuwa nibina nenumamalya ken-
akbar•dijinama angwurra ningkakina. Nungkwaja k-akbar•denama
ningkakina Neningikarrawara-langwa, mena narrubuda-baba
nakina amandangwa. Eneja keni-ngayindena-manja nakina, kenu-
wardenama nakina ningkenumadangkwa akwa ki-jungwunama,
akwa ngarningka nakina kenu-wurrenama ningkenumawurrina
awurrariya-wa angalya angwura-murru-wa. Kembirra yakwujina
ngawa k-ambilyama ningkeningangkawura-da. Yawe-ka, yirra-
madumurrukwunama ngayuwa nungkuwa-manja. Nakina-
langwa-bina nenumamalya k-akbar•denama angwurra ningkakina,
mena narrubuda-baba nakina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.

*Neningikarrawara aken-akwurrajina-mulangwa ngakwurruwa ngar-
numamalya*

6 Biya ni-yengbina ngarningka enena ayakwa nakina Jesus ena-
langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. “Narrubuda Neningikar-
rawara nakina akwa ken-embirrajinama nungkuwa-manja,” ni-
yama. “Dukwa kirruwilyaba karnumamalya yiku-beyindenama kir-
rakina wurrumangbala wurriyukwayuwa wurrajija eyu...kwujiya-
murra angwarnda-da. Umba eneja Neningikarrawara nakina nen-
embirrajinama warningerribirra wurrajija wurrakina wurrababurna-
langwa. Nara nakina e-yakuwabijuma a-ngwarndirruma wur-
ruwilyuwilyaba umba nen-embirrajinama wurrakina-manja ngawa.
7 Neningikarrawara nen-embirrajinama wurriyukwayuwa wurra-
jija, akwa ken-embirrajinama nungkuwa-manja nungkwajukwaba
akwa nara nakina e-yakuwabijuma. Neningme-ka nakina ma-
mungba nungkwa-langwa. Numa-murnduwarnama arakba mak-
ina mamungba muwurrakwulyumida nungkwa-langwa. Neningma
nakina! Nare-ka kembirra nungkwaja akbar•duma, mena Neningikar-
rawara nen-akwurrajinama nakina wurriyukwayuwa wurrajija,
akwa ngin-akwurrajinama angwurra amandangwa nungkuwa-manja
nungkwajukwaba ningkenumamalya-manja. Ngin-akwurrajiname-
ka nungkuwa-manja mena ena-langwa-baba ningkakina-da,” ni-yama
Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Nara ngakwurruwa e-yeliyuma Jesus-langwa

8 Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Kirruwilyabe-ka karnumamalya
yiki-yamina-manja nakina wurrakinu-wa wurrukwala warnuma-
malya, ‘Ngayuwe-ka ningena Jesus Christ-langwa ningenumamalya,’
yiki-yamina-manja kirrakina akina ayakwa, kembirra nganja
ngayamba-langwa ki-yaminama enena ayakwa. Ngayuwe-ka ningena,
ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya,
ki-yaminama nganjukwaba, ‘Nungkwaja ningkakina nganyangwa

ningkenumamalya-da.’ Enena ayakwa ki-yengbinama ngayuwa kajungwa warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa kuw-engkirrikaji-yada wurrakina ena-langwa-manja angalya abalkaya-da.

9 “Umba kirruwilyaba karnumamalya yiki-yamina-manja wurrukwalu-wa warnumamalya, ‘Ngayuwe-ka ningena ningeningbala Jesus Christ,’ yiki-yamina-manja kirrakina akina ayakwa, yik-eningbalikajungwuna-manja kirrakina ngayuwa-langwa, kembirra nganja ngayamba-langwa ki-yaminama enena ayakwa. ‘Nganjukwaba ningeningbala ningkakina, nara nganyangwa ningkakina-da,’ ki-yaminama. Enena ayakwa ki-yengbinama ngayuwa kajungwa warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa kuw-engkirrikaji-yada wurrakina aburrajukwaba ena-langwa-manja angalya abalkaya-da.

10 “Umba karningerribirra karnumamalya yiki-yengbina-manja ayakwa awurruwurrariya ningibina-langwa ningi-rukwularrinu-mulangwa enena-manja angalya, kembirra eneja Neningikarrawara yikenumini-yakuwabijinama nakina ayakwa nungkwurra-langwa. Umba yiki-yengbina-manja kirrakina ayakwa awurruwurrariya Amawurrina-langwa Akwurdukwurda Neningikarrawara-langwa-langwa, nara kembirra Neningikarrawara amini-yakuwabijuma amurndakakina ayakwa awurruwurrariya nungkwurra-langwa-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

11 Biya ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, “Kabu-mena-manja ningkakina wurruwurrariya warnungkwarba akwa kabu-wilyakina-manja ningkakina jinikakwu-wa wurrakinu-wa wurrububungkawa warningijinikakwa, akwa ngawa wurrukwalu-wa wurrububungkawa wurrimininingku-wa aburrajukwaba, nare-ka a-werrikawarriyaduma ayakwa-langwa. Akwa nara a-lyangkiyamama, ‘Karukwa, ki-yamarrkinama ki-yengbinama ayakwa? Amiyambene-ka ayakwa ki-lawurrakajinama ngayuwa wurrububungkawu-wa, kajungwa nari-yada a-warduma a-diduma ngayuwa aduwaba?’ Nare-ka a-lyangkiyamama akina, a-werrikawarriyaduma akina-langwa ayakwa, 12 mena akini-yada ngawa Amawurrina Akwurdukwurda Neningikarrawara-langwa kaku-wilyakajina-mubaba ayakwa adirrbura ningkeniki-yengba-langwa ningkakina,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Nara ngakwurruwa a-mungwur•dangmaduma akwa a-mar•dumar•duma amurndakijika wurrukwala-langwa

13 Eneja kembirra nuwilyaba nenungkwarba, nibina yakwu-jina ngawa n-ambilyuma wurrumurndakakina-manja warnumamalya wurruwurrakuwilyarra, ni-yengbinuma nakina ayakwa Jesus-uwa. Biya ni-yama, “Bungkawa,” ni-yama, “nawarrka nara a-ngayinduma nakina ngu-kwama ngayuwa-wa akwala angwarnda. Ni-jungwuma arakba yina-langwa nungwarrka, kembirra yikini-larrmburrenama yinalakena angwarnda iya amurndakijika akwa angalya nungwarrka-langwa, ekuwarra nawarrka-langwa umba ekuwarra nganyangwa. Umba nungkwaja ningkakina yiminu-makina-langwa nganyangwa nawarrka kajungwa kenu-kwuni-yada nganja akwala amurndakijika nganyangwa ngayuwa-wa,” ni-yama nakina nenungkwarba Jesus-uwa.

14 Eneja ni-yama Jesus, “Kada. Nara wurribina warninger-
ribirra warnumamalya kabu-kwa amukwiyadakina warka ngayuwa-
wa. Nara nganja a-lyangkuwerribikajungwuma ningena akina-
langwa. Nara kembirra a-makama ngayuwa nawena-manja ningena-
da,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.
15 Biya kembirra Jesus ni-yengbinuma nakina ayakwa
wurrumurndakakina-manja ngawa warnumamalya wurrababurna-
manja yakwujina. Ni-yama, “W-engkirrikiya-langwa! Nare-ka a-
mungwur•dangmaduma akwa a-mar•dumar•duma eningerribirra
amurndakijika wurrukwala-langwa. Nare-ka e-yamama akina. Mama
kirruminababurne-ka amurndakijika-murriya kirrakina, akena nare-
ka akina a-kwama amamalya akwanenibika eningaba nungkwurra-
langwa-da. Kembirra wurri-rringkajungwunama aduwaba-da,” ni-
yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya. 16 Kembirra
arakba enena alawudawarra nenu-makama nakina aburruwa-wa.
Nuwilyaba nenungkwarba n-ambilyumurra numinababurne-ka
angwarnda iya aninga akwa amurndakijika. Biya nu-war•danguma
nakina mababurna-langwa mamawura warka ena-langwa. Ni-
lungkuwabijuwamurra nakina ababurna aninga amarda-murra.
Nu-war•duwar•dangu...wa. Ngalaja ababurne-ka amarda-murra
amaninga na-lungkuwarreyinuma ena-langwa-manja angalya mena
eningaba-baba ajiringka akina.
17 Bi...ya numa-war•dikama nakina mangma ena-langwa,
kembirra ni-yakuwerribikinuma arakba. Biya ni-lyangkiyama
nakina, “Nara ebina angalya ningenik-akumi-yada enena aninga
awurrakwulyumida-da, mena ababurne-ka ena aninga nganyangwa-
da. Ki-yamarrkinama kemba ningena? 18 Wa! Ku-wurrenama
ngayuwa amurndakenena alikira eninganinga eyukwayuwa,
umba ki-likirakinama akwala alikira ningena adidirrungwarna-
langwa. Kemba arakba ki-larrngkwaburrenama ababurna-langwa
aninga iya amurndakijika nganyangwa enikinikaduwa-manja
alikira adidirrungwarna-manja-da. 19 Biya kembirra arakba ki-
lyangkumakajungwunama ngayuwa, ‘Enena kembirra laka ababurna
eningininga-wiya nganyangwa arakba,’ ki-yaminama. ‘Kembirra
nara arakba a-war•duma ningena warka umba ku-ngwanjinama
ningena warka-langwa ningeningangkawura ngayuwa-da. K-
alyubarinama aruma aninga akwa ki-bekinama aruma akubibeka
ningeningangkawura-da. Ningiyekirrerre-ka k-ambilyama ngayuwa-
da!’ ” ni-yama nu-makajungwunuma nakina nenungkwarba.
Akina ayakwa ni-lyangkumakajungwunuma nakina nenungkwarba.
20 Umba eneja Neningikarrawara ni-yengbina nakina ayakwa enuwa-
wa. Ni-yama, “Ningkenubuwakide-ka ningkakina ningkenumamalya!
Mema-manja marringa ki-jungwunama ningkeningangkawura.
Ningki-larrngkwaburranguma ningkakina ababurna aninga-murriya
nungkwa-langwi-yada aduwaba. Umba ki-jungwa-manja ningkakina,
angkaburra karru-menama amurndakenena aninga iya angwarnda
akwa amurndakijika nungkwa-langwa? Nare-ka ningkakina a-
wilyakama nungkuwa-manja amurndakakina ababurna-langwa
nungkwa-langwa, umba aburraja wurrukwala warnumamalya karru-
menama ababurna-langwa nungkwa-langwa-da,” ni-yama nakina
Neningikarrawara enuwa-wa. Ena ngawa alawudawarra-da.

21 Biya ni-jerrukwa-mulangwa nakina Jesus akina alawudawarra,
ni-yama nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Akina
wuburra ke-yaminama wurrababurna-langwa warnumamalya wur-
ribina narri-larrngkwaburrenama aduwaba alarrngkababurna amuk-
wiyadakina aburra-langwi-yada, akena nara ebina eningaba aburra-
langwa warniku-wilyakaja-langwa wurrakina Neningikarrawaru-wa-
da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

Aku-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja

22 Kembirra ni-yengbinuma nakina Jesus akwala ayakwa ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Ni-yama nakina, “Ngarra-
makama arakba kirruminababurna-langwa amurndakijika-murriya
ngayuwa. Ningi-yamama, ‘Nara amurndakakina amurndakijika
a-kwama amamalya eningaba nungkwurra-langwa,’ ningi-
yamama. Kembirra aminakina-langwa nara nungkwurraja
a-werrikawarriyaduma engkirrikuma ebinu-wa aninga kirri-
ngayindena-murruwa yik-ambilyi-yada karniba enena-manja
angalya. Nara ngarningka engkirrikuma dibinu-wa dumbala
kirringa-ngayindena-murruwa karnik-awiyeba-langwa kirrakina.
23 Kirr-akukwurrajinama kirrakina karnumadangkwa. Umba
kirr-alyelyubarinama aninga kirringbudi-yada, akwa kirr-
awiyuwiyebenama duwabilya dumbala yiku-wabilyadini-yada
kirrakina. Umba kirrakina-bina karnumawurrina nungkwurra-
langwa yik-engkingkirrikajama akwa yik-akukwurrajinama kirrakina-
da.
24 “Umba wi-yakuwerribikina kirrakina yingwu-wa,” ni-yama ngar-
ningka Jesus. “Nara yakina a-lungkuwabijuma arrangbama amadidira
amaninga. Nara ebina alikira eninganinga ena-langwa akena eneja
Neningikarrawara kinu-kwunama nakina aninga ena-langwa. Kem-
birra yikenu-kwunama amandangwa aninga nungkwurra-langwa,
mena nakina Neningikarrawara nen-akwurrajina-mubaba wurrajija
akwa nungkwurruwa nungkwurrajukwaba karnumamalya kirren-
akwurrajinama nakina angwurra amandangwa-da.
25 “Yirru-makina,” ni-yama ngarningka Jesus. “Yiku-
werrikawarriyadina-manja kirrakina karnik-ambilyinga-langwa
karniba amiyerra enena-manja angalya, kembirra akina-langwa
yiku-werrikawarriyadina-mulangwa, dukwa yik-ambilya karna
karniba mukwala mamawura amiyerra? Nare-ka. 26 Kembirra nara-
manja kirrakina a-merrijirrirrakuma nungkwurra-langwa mamawura
enena-manja angalya, kajungwa amiyerra angwurra yik-ambilyi-yada
karniba, kembirra nare-ka a-werrikawarriyaduma aninga-langwa
akwa dumbala-langwa.
27 “Umba wi-yakuwerribikaja kembirra mebinu-wa numu-
lungkuwarrina-murruwa erriberriba-manja,” ni-yama nakina
Jesus ngarningka. “Nara ngalaja mamurndakakina mebina a-
war•duma warka amini-ngekburakuma dumbala ngala-langwa menik-
awiyebi-yada makina. Arakburakba-kiya-wiya eneja Nubungkawa
Jalumuna numinababurne-ka amurndakijika nakina akwa n-
awiyuwiyebeyinume-ka dumbala dukukwulyubene-ka. Dakine-
ka dumbala ena-langwa dukwulyubena dumurndakakina umba
ngalaja mebina meningaba mukwulyubena angwurra makina

mamawalyuwa. 28 Eneje-ka Neningikarrawara numa-ngekburakama
makina mukwulyubena mebina akena meningaduwaya makine-ka
mamawalyuwa. Muwilyaba-manja mamawura kumu-lingbadenama
mukwulyubena makina, umba mingka-manja mamawura kumi-
ngburingkadinama warenja-bawiya, kumi-jungwunama makina
arakba. Dukwa ekalara-manja kumu-dadinama makina. Umba
nungkwurraja karnumamalya nare-ka kirrakina a-werrikambilyuma
Neningikarrawaru-wa, akena eneja nakina Neningikarrawara yikenu-
kwunama kirrakina dumbala karnik-awiyebi-yada amandangwa-da,”
ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

29 Biya ni-yama ngarningka nakina aburruwa-wa, “Nara kembirra
a-lyangmilyangmurukwajuma a-werrikawarriyaduma aninga-
langwa iya akubibeka-langwa. 30 Umba aburraja warnumamalya
wurribina warningbala-murruwiya Neningikarrawara na-
lyangmurukweyiname-ka aninga-manja akwa ngawa akubibeka-
manja wurrakina-da. Eneja Nungwena Neningikarrawara neningme-
ka ningki-ngayindena-mulangwa ningkakina aninga-murriya akwa
akubibeka-murriya kajungwa k-ambilyi-yada ningkeniba aduwaba
ningkakina-da. 31 Nara kembirra a-lyangmilyangmurukwajuma
a-werrikawarriyaduma amukwiyadakinu-wa, umba ki-
lyangmurukweyinama nungkuwa kinumin-engkirrikajama
Neningikarrawaru-wa, mena nungkwa-langwa ngawa Nubungkawa
nakina-baba-da. Kembirra eneja Neningikarrawara kenu-kwunama
amurndakibina aninga akwa akubibeka-murriya nungkuwa-wa-da.

32 “Ngeniyerriya, kirrambawura karna karnumamalya
nganyangwa,” ni-yama ngarningka nakina Jesus. “Kembirra nara
akbar•duma, mena Nungwenungwa kirreni-ngayindena-mubaba kinu-
bungkawadinama nakina nungkwurruwa-manja. Ngarra-makama
arakba nungkwurruwa-manja Neningikarrawara kirren-akwurrajina-
mulangwa kirrakina aduwaba. 33 Kembirra nungkwurraja yika-
kwunama amurndakijika wurrukwalu-wa warnumamalya akwa
yiku-menama angwarnda akina-murrada. Kembirra yika-kwunama
ebina-murrada ngawa angwarnda warningalyingmalyingma-wa
warnumamalya-da aburra-langwi-yada eningangkawura akina.

“Umba ki-yamina-manja nungkuwa akina, ku-menama
kembirra eningininga-wiya nungkwa-langwa ambaka-murra
Neningikarrawara-langwa-manja angalya abalkaya. Umba
ngalaja amurndakakina eningininga-wiya alarrngekburna-wiya
Neningikarrawara-langwa-manja angalya nare-ka a-jerriduma
akina. Enena-manja angalya ningki-larrngkumurndukwunama
ababurna amurndakijika, akena amurndakakine-ka kuw-
enungkwurakbadinama kuw-arriyadinama akina. Dukwa akwala ka-
lyumadinama akina. Dukwa aburraja warnumamalya wurrengkeng-
mina kuw-angmadama akwala amurndakibina nungkwa-langwa.
Dukwa aburraja wurrilukukwulyilya kuw-alyubarinama akwala
wurrakina. Akena Neningikarrawara-langwa-manja angalya abalkaya
nara-da. Nara angmaduma wurrengkengmina warnumamalya, akwa
nara alyubaruma wurrilukukwulyilya yakwujina wurrakina-da.
Ngalaja eningangkawura alarrngekburna nungkwa-langwa kuw-
ambilyama akina yakwujina ngawa-da.

34 “Neningikarrawara kinu-bungkawadina-manja nungkuwa-manja, kembirra nungkwa-langwa mada kumu-likajama ngawa enuwa-wa. Umba kumu-likaja-manja nungkwa-langwa mada amurndakijika-murriya-wa kirri-ngayindena-murruwa, nara kembirra Neningikar-rawara a-bungkawaduma nakina nungkuwa-manja,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

Ak-embirrarina-mulangwa ngarruwerringmurndirra kini-lawurradina-murruwa Jesus yangkwurrangwa

35-36 Biya enena engka ayakwa nenu-makama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. “Yik-embirrarinama ngawa kirrakina ngayuwa-wa, yik-andandiyama ki-lawurradina-murruwa ningena,” ni-yama nakina. Biya nenu-makama enena alawudawarra wurrukwala-langwa warnikuminuwar•duwar•da nuw-embirrarinu-murrilangwa aburra-langwu-wa nubungkawa.

Nuwilyaba n-ambilyuma nakina nubungkawa ena-langwa-manja angalya. Biya nakina nubungkawa ni-likena neni-yekirrerrikama ena-langwa nenumamalya mena nakine-ka nenumamalya nanga-mangu-murrubaba dadingiyenikba ena-langwa. Biya nakina nubungkawa akwa ngawa wurrukwala warnumamalya aburrajukwaba neni-yekirrerrikama nakina-manja nenumamalya akwa ne-yebukeyinuma aninga wurruwurrakawura-ma wurrakina.

Aburraja warnikuminuwar•duwar•da nakina-langwa nubungkawa nuw-embirrarinuma angalya-manja ngawa kini-lawurradina-murruwa aburra-langwa nubungkawa. Nuw-embimbirrarinuma na-mumirakwulaluma ngawa wurrakina. Nara ka-mungkwula, nara karring-aburawaka dumbala dadingikarrawara marringi-yada umba na-mirakwulaluma ngawa. Akwa ngarningka nara karri-jungwajuwa aburra-langwa bajananga.

Nuw-embimbirrarinu...wa. Kembirra arakba-langwa ni-yar•da eneja nibina nubungkawa. Aburraja nuw-engkirrikena wurrakina ni-ringbajanguma nakina akididijungwa-manja. Biya kembirra nara kuw-ambudidina umba warenja-bawiya na-warumajungwa, narrungwurrkbalijuwa akawiyuwiyeba akwa nen-awiyebajuwa arakba aburra-langwa nubungkawa wurrakina warnikuminuwar•duwar•da-da.

37-38 Dukwa marngkirngkuwilyarra, dukwa nara-wiya ke-kbadanga ni-lawurradinuma eneja nakina nubungkawa akena aburraja nuw-embimbirrarinuma ngawa wurrakina-da. Ni-lyelyingminuma nakina nubungkawa nara-baba ka-mungkwula ena-langwa warnikumin-uwar•duwar•da umba nuw-embimbirrarinuma ngawa wurrakina-baba. Biya nang-aburawaka ena-langwa dadingikarrawara dumbala akwa nu-manga nakina aninga akwa nen-angmakayijuwama wurrak-ina. Mama aburra-langwa nubungkawa nakina umba nenu-kwama arakba wurrakina. Umba ni-yekirrerriduma ngawa akwa neni-yekirrerrikama wurrakina-manja warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa-manja aburrajukwaba-da. Neni-yekirrerrikama amandangwa nakina nubungkawa wurrakina-manja warnikuminuwar•duwar•da-da nuw-embirrarinu-mulangwa enuwa-wa wurrakina-da. Ena ngawa alawudawarra-da.

39 Akine-ka alawudawarra nenu-makama Jesus ena-langwa-manja
warnikabuburrakiyuwa. Biya kembirra ni-yama nakina aburruwa-
wa, “Nungkwurrajukwaba yik-embirrarinama kirrakina kirruwer-
ringmurndirra ki-lawurradina-murruwa ngayuwa yangkwurrangwa
enenu-wa angalya. Yik-embirrarinama kirrakina wurrumurndakibina
wuburra warnikuminuwar•duwar•da. Akena nare-ka e-yamama
wuburra nakina nabalija numinakina alikira. Nakine-ka nening-
bala neniki-lika-langwa nengkengmina nenungkwarba ena-langwu-wa
alikira. Kin-eningmidinu-manja nakina nengkengmina-langwa neniki-
lika-langwa nakina ena-langwu-wa angalya, kembirra nara-maka ken-
awiyebajuwa nakina nengkengmina-na? Nare-ka. Kin-andeya-maka
ngawa nakina nabalija alikira-da.
40 “Nungkwurraja nungkwurruwa karnikabuburrakiyuwa
nganyangwa yik-embirrarinama ngawa kirrakina ngayuwa-
wa, mena ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma
enena-manja angalya, ki-lawurradinama ngayuwa karningbala-
wiya kirrakina. Ki-lawurradinama ngayuwa nara-manja
andiyama karna karnumamalya-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.

*Neningikarrawara-langwa warnikuminuwar•duwar•da ka-
war•duwar•dena-mulangwa eningaba warka*

41 Eneja kembirra Bida ni-yama nakina Jesus-uwa, “Bungkawa,
akina alawudawarra yirru-makama yirruwa-manja, yirruwa-langwa
yimbukwa yinda yirrababurna-langwa?” ni-yama.
42 Eneja ni-yama Nubungkawa Jesus Bida-wa akwa ena-langwu-
wa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa, “Yi-maka-langwa. Nibina
nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da nuwerrikidirrbura akwa
aringkawa numiyambene-ka nakina? Eneja nubungkawa ena-langwa
nenu-bungkawakama nakina nenikuminuwar•duwar•da nubungkawa
wurrukwala-manja warnikuminuwar•duwar•da. Akwa nenu-
war•duwar•dikinama arakba nakina wurrumurndakakina-manja
warnungkwarba iya wurridarringka, akwa nenu-kukwunama aninga
nubungakwa-langwa wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba iya
wurridarringka mababurna-langwa marringa. Kini-yamarrkinama
kembirra kinu-war•denama nakina warka nara-wiya nibina
nubungkawa ena-langwa? Nakine-ka nenungkwarba kinu-
war•denama eningaba warka neningangkawura kini-likaja-wiya
engku-wa ena-langwa nubungkawa-da.
43 “Kembirra kini-lawurradina-manja eneja nakina nubungkawa
angalyu-wa akwa keni-rringkina-manja ena-langwa nenikumin-
uwar•duwar•da nu-war•danguma eningaba warka, kembirra kini-
lyelyingminama nakina nubungkawa-da. Akwa niyekirrerra kin-
ambilyama enejukwaba nibina nenikuminuwar•duwar•da ena-
langwa-da. 44 Kembirra nakine-ka nubungkawa ena-langwa kenu-
bungkawakinama nakina nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa
ababurna-manja amurndakijika ena-langwa-manja-da,” ni-yama Jesus.
45 Biya ngarningka ni-yama Jesus, “Akena nibina-murrada
ngawa nenikuminuwar•duwar•da dukwa kini-lyangkiyaminama
nakina, ‘Nara a-lawurraduma umba n-ambudida nubungkawa-
da,’ kini-yaminama. Biya arakba keni-larrkbarjenama nakina

wurrumurndakibina-manja warnungkwarba iya wurridarringka
kenu-war•dikina-murrumanja nakina. Nara arakba a-war•duma
eningaba warka, umba erribirra kinu-war•denama awurrariya
warka-da. Ababurne-ka aninga kin-alyubarinama nara-wiya nibina
ena-langwa nubungkawa-da. Akwa kini-bekinama anija nakina,
kinu-bungwurridinama-da.
46 “Bi...ya eneja ena-langwa nubungkawa kini-lawurradinama
nakina arakba-da. Kini-yar•denama warenja-bawiya, nara-
manja engkirrikuma nibina nenikuminuwar•duwar•da neniki-
lawurrada-langwa nakina nubungkawa ena-langwa. Kembirra
nakina nubungkawa kini-yamarrkinama dukwa ena-langwa-
manja nenikuminuwar•duwar•da? Amandangwa kembirra kenu-
wardenama nakina-da wuburra laka warnumamalya aburrajukwaba
narra-wardenama wurruwurrariya-manja warnumamalya,” ni-yama
Jesus.
47 “Akwa ena engka,” ni-yama ngarningka Jesus. “Nuwilyaba
nenikuminuwar•duwar•da nimininingka-dangwa eneja neningma
nakina ababurna-langwa neniki-yama-langwa nenumini-
ngayindangu-mulangwiya ngawa nibina ena-langwa nubungkawa.
Akena nara nakina aminu-war•duma eningaba warka. Kembirra
eneja ena-langwa nubungkawa keni-larrkbarjenama angwurra nakina
ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da nuwurrariya-manja.
48 Umba eneja ningka-langwa nenikuminuwar•duwar•da neningbala
nakina neniki-yama-langwa nenumini-ngayindangu-mulangwiya
ena-langwi-yada nubungkawa. Enejukwaba nara nakina aminu-
war•duma eningaba warka. Kembirra eneja ena-langwa nubungkawa
keni-larrkbarjenama ambaka-langwa nakina ena-langwa-manja
nenikuminuwar•duwar•da nuwurrariya-manja, neningbala-baba
nakine-ka-da,” ni-yama nakina Jesus.
Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Kembirra yikenu-kwuna-
manja Neningikarrawara aruma warka nungkwurruwa-wa,
nungkwurraja yikinumin-engkirrikajame-ka kirrakina enuwa-
wa akwa yikinuminu-war•denama kirrumurndamurndirra
alyangmandukwuna ngawa warka. Umba yikenu-kwuna-
manja Neningikarrawara nungkwurruwa-manja warka, ebina
aruma angwurra, kembirra yikinumin-engkirrikajame-ka akwa
yikinuminu-war•denama angwurra ngawa kirrakina-da,” ni-yama
nakina Jesus Bida-wa akwa ngawa ena-langwu-wa wurrukwala
warnikabuburrakiyuwa.

*Jesus ni-likenu-mulangwa enenu-wa angalya kini-
lyangkuwerribikajungwuni-yada warnumamalya-langwa*

49 Biya ni-yengbina nakina Jesus ayakwa ena-langwa-manja
warnikabuburrakiyuwa wurrababurna-manja. Ni-yama, “Ngayuwe-
ka ningena ningi-likenuma enenu-wa angalya kajungwa ki-
lyangkuwerribikajungwuni-yada karningaba-murrikba akwa
kirruwurrariya-murrikba karna akwa ngawa warningaba-murrikba
akwa wurruwurrariya-murrikba aburrajukwaba wurrababurna-
langwa wurrukwala warnumamalya. Ki-yaminama ngayuwa wuburra
laka ke-kilarrkajama angwura kajungwa ki-dakini-yada ngayuwa
alarrngkilarrngkawarriya amurndakijika. Karukwa! Ke-kalaridinuma

arakba akina angwura, 50 akena nara ambaka e-kalariduma, mena
adinuba-wiya ningeniki-lyandi-yada ngayuwa-baba-da.

“Ki-lyandina-manja ngayuwa, wuburra laka ku-
ngwur•dirruwajungwunama ngayuwa akarrkwujaja-manja arrawa
ke-yaminama akina. Ebina-wiya nenu-mingekingambajuwa-manja
Janjana nuwilyaba nenungkwarba, eneja nakina nenungkwarba
nu-ngwur•dirruwajungwunuma akungwa-manja. Umba ki-lyandina-
manja ngayuwa, akine-ka wuburra ke-yaminama, wuburra laka ku-
ngwur•dirruwajungwunama ngayuwa akarrkwujaja-manja arrawa.
Karukwa! Ningu-werrikawarriyadiname-ka ngayuwa akina-langwa
akarrkwujaja. Akwa ku-werrikawarriyadinama ngawa yanda-langwa
ki-jerrukwuna-manja ngayuwa akina akarrkwujaja-da,” ni-yama
nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

51 Biya kembirra ngarningka Jesus ni-yama, “Kirri-yamarrkinama
kirr-engkirrikajama nungkwurruwa kembirra nganyangwa-langwa?
Laka ningi-likenuma ningena enenu-wa angalya kajungwa ka-
marumini-yada ngayuwa warnumamalya-langwa? Nare-ka. Ningi-
likenuma ngayuwa enenu-wa angalya kajungwa warnumamalya
ke-beyini-yada ngawa wurrakina akwa kuw-awinyambakeyini-yada
nganyangwa-langwa wurrakina.

52 “Dukwa kuw-ambilyama aburraja wurrumangbala warnu-
mamalya awilyaba-manja ngawa alikira. Kembirra aduwaba-
langwa wurrubukalakina wurrubukabiyakarbiya karra-wirrikbinama
wurrakinu-wa wurrambilyuma. 53 Dukwa wunenukwa-manja kenu-
wirrikbijeyinama wunalakina-da. Umba dukwa aburringajukwaba
wurringaburra-manja karringu-wirrikbajeyinama wurringalakina-da.
Umba dukwa wurringadija-manja ngarningka ngawa karringu-
wirrikbajeyinama aburringajukwaba-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa.

54 Biya kembirra ni-yengbinuma ngarningka nakina Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurna-langwu-
wa. Akwa ni-yama, “Yiki-rringkina-manja kirrakina angubina ka-
lumur•dina-manja akina akwa ka-lukwulyuwakena-manja akina
akwaburrangarna-langwa, ka-warumajungwuna-manja akina,
kembirra yiku-makijeyinama akina-langwa. Biya warenja-bawiya
yiki-yaminama kirrakina, ‘Yelyukwe-ka yubukwaya-da.’ Ngalaja
kembirra kini-larrinama amandangwa yelyukwa adinuba. 55 Umba
yik-engkirrikaja-manja ngarningka arrirra dalada kuw-angkarrina-
manja akina angwurra, kembirra yiki-yaminama kirrakina,
‘Mubukwaya arakba mukwena-da,’ yiki-yaminama kirrakina-da. Biya
amandangwa-da.

56 “Karningme-ka karna yelyukwa-langwa yiki-rringkina-mulangwa
angubina. Kemba miyambena-burra nara kirrakina a-miringkama
ababurna-langwa Neningikarrawara ni-ngekburakina-mulangwa
enena-manja angalya aduwaba? Karniniyerriya karnumamalya,
kirra-ngayindenama karna wurrukwala warnumamalya ke-
yaminama wurrakina nungkwurra-langwa-langwa, ‘Warningabe-
ka warna warnumamalya,’ akena kirruwurrariya karnumamalya
kirrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya
wurrababurnu-wa-da.

Aki-lyangkuwerribikajungwuna-mulangwa ebina eningaba

57 Biya kembirra ngarningka Jesus ni-yama aburruwa-wa,
“Miyambena-burra nara a-lyangkuwerribikajungwuma kirrakina
nungkwurrabakiya-ba ebina eningaba karniki-yama-langwa
nungkwurruwa karnumamalya? 58 Dukwa eneja nuwilyaba
nenumamalya keni-lekbajama nungkuwa-wa. Kembirra kinalakina
ambaka-langwa yikini-lyelyimbukweyinama akina-langwa. Dukwa
kenu-wilyakinama nakina nungkuwa nubungkawu-wa akina-langwa
awurrariya ningki-yama-mulangwa. Kembirra kenu-wilyakina-manja
ngawa ningkakina nibina yikini-lyelyimbukweyinama lukwakwa
akina-langwa kinalakina-da, nungkuwa akwa nibina ngini-lekbuma
nungkuwa-wa-da. Yikini-lyelyimbukweyinama nara-wiya e-yar•duma
nubungkawa-langwa-manja alikira kinalakina-da. Nara ambudiduma
ningkakina, umba kini-yekirrerrikinama nibina nenumamalya
ningkakina-da, kajungwa kenumini-yakuwabijini-yada nakina ebina
awurrariya ningki-yama-mulangwa ningkakina-da.

“Nara-manja nungkuwa e-yekirrerrikama nibina nenumamalya,
nakine-ka kembirra kenu-wilyakinama dirrbura nungkuwa
nubungkawu-wa ningkakina. Eneja nakina nubungkawa kini-
lyangkuwerribikajungwunama karnumamalya-langwa, karningaba-
murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. Nakine-ka kembirra
nubungkawa kenu-kwunama nungkuwa nuwilyaba-manja
nawinyamba nenungkwarba. Eneja kembirra nakina nawinyamba
nenungkwarba ken-awiyebajinama ningkakina akididijungwa-
manja, keni-didenama ningkakina-da. Kemba yakwujina ngawa
nungkwaja k-ambilyama ningkeningamiyerra-da. K-ambambilyama
ngawa. 59 Nara-manja ningkakina a-kwama enuwa-manja ababurna-
langwa angwarnda ebina ni-ngayindenama, nara kemba a-jadijuma
ningkakina mibina-langwa medirra nibina nubungkawa nakina-da.
Kinu-kwuname-ka angwarnda ababurna-langwa ningkakina-da,” ni-
yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurnu-
wa nakina-da.

13

Aku-wurrena-mulangwa awurruwurrariya

1 Akini-yada ngawa aburraja wurrukwala warnumamalya
nenu-makama Jesus-manja enena ayakwa ni-yama-mulangwa
nubungkawa Balida. Ne-yama wurrakina enuwa-wa, “Nakine-
ka Balida nenu-makama ena-langwa-manja wurrawinyamba
warnungkwarba, biya narra-wardanguma wurrakina wurrukwala-
manja warnungkwarba WarningiKeliliya-manja,” ne-yama.
“Wurrakine-ka warnungkwarba WarningiKeliliya na-likenuma
Keliliya-langwa akwa angerriba Jirujalemu-wa Neningikarrawara-
langwu-wa angalya, kajungwa kenuminu-wardeni-yada jiba-murriya
Neningikarrawara-langwa yakwujina. Umba yakwujina ngawa
wurribina wurrawinyamba warnungkwarba narra-wardanguma
wurrakina-manja warnumamalya, nenu-maka-mubaba nubungkawa
Balida. Ngalaja mibina merra aburra-langwa akwa ngawa jiba-
murriya-langwa numu-ngwunyurrkweyinuma makina-da,” ne-yama
nenu-maka Jesus-manja wurrakina warnumamalya-da.

2 Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Wurrumiyambena war-
numamalya wurrumurndakakina? Na-jungweyinuma wurrakina
wurruwurrariya-baba-na? Wurruwurrariya angwurra wurrukwala-
manja warnumamalya WarningiKeliliya-na? 3 Nare-ka! Umba
nungkwurraja karnumamalya, yiku-wurrenama aduwaba awur-
ruwurrariya akwa yikinumini-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-
langwa ayakwa kirrakina. Nara-manja a-wurruma kirrakina
awurruwurrariya akwa amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-
langwa ayakwa, kembirra nungkwurrajukwaba yiki-jungwunama-da.
Wuburra wurrumurndakibina WarningiKeliliya warnungkwarba yiki-
yaminama kirrakina yiki-jerridinama karningangkawura.
4 “Umba wi-yakuwerribikaja wurrumurndakibinu-wa wurrukwala
warnumamalya nuw-ambilyu-murruwa Jirujalema-manja engemba
angalya Jilawuma-manja. Wurrakine-ka namurndaki-jungweyinuma
wurrumemberrkwa wurrumangbala wurrabiyakarbiya warnuma-
malya yakwujina. Ngalaja alikira na-ringkilarruma alingajir-
rirra akwa narraku-wardanguma wurrumurndakakina warnuma-
malya. Wurrumiyambena kemba wurrumurndakakina warnuma-
malya? Wurruwurrariya angwurra wurrakina wurrababurna-manja
warnumamalya Jirujalema-manja-na? 5 Nare-ka! Umba nungkwur-
raja, yiku-wurrenama aduwaba awurruwurrariya akwa yikinumini-
yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa. Nara-manja a-
wurruma kirrakina awurruwurrariya akwa amini-yarrkuwarakama
Neningikarrawara-langwa ayakwa, kembirra nungkwurrajukwaba
yiki-jungwunama-da. Wurrumurndakibina wuburra warnumamalya
Jirujalema-manja yiki-yaminama yiki-jerridinama karningangkawura
kirrakina,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Meninganinga-ma-langwa manyungwunya

6 Biya enena kembirra alawudawarra eka-langwa nenu-makama
Jesus wurrumurndakakina-manja warnumamalya.
Nuwilyaba nenungkwarba numa-lungkuwabijuwama nakina
muwilyaba manyungwunya ebina-manja ngawa angalya ni-
lungkuwabijuwa-murrumanja nakina akwurena. Biya arngkawura
ni-likenuma nakina n-aburangkama makinu-wa manyungwunya
mamaninga akena nara mibina kinum-akburrangarna nakina.
7 Biya nenu-makama nakina ena-langwa-manja nenikumin-
uwar•duwar•da. “Kwuja,” ni-yama, “ningi-likenuma ngayuwa
ebini-yada akilarrkardidarra ning-aburangkama mamaninga.
Arngkabiyakarbiya-ma akilarrkardidarra arakba ning-aburangkama
mamaninga mema-manja mememeka nganyangwa-manja, akena
nara mibina. Na-mar•dena-mubaba ena angalya, kembirra yimini-
ridena-langwa mema,” ni-yama enuwa-wa.
8 Eneja ni-yama ena-langwa nenikuminuwar•duwar•da enuwa-wa,
“Ma-lalika ambaka mema awilyaba ngarningka akilarrkardidarra
abukwaya. Adinuba-wiya ngu-mungkadina-langwa ajiringka, kem-
birra kum-akumurnama yimi bulukwa-langwa yelakwa eningabi-
yada ajiringka. Kum-ambilyama ngawa mema yanda-langwa engka-
manja akilarrkardidarra. 9 Kembirra kuw-arrangbina-manja ma-
maninga ngala-langwa, eningaba akina. Akena nara-manja ar-
rangbama mamaninga makina, kembirra ambaka-murra yibamini-

ridenama ngayuwa mema manyungwunya nungkwa-langwa,” ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da, nenu-makama ena-langwa-manja nubungkawa. Ena ngawa.

Enena alawudawarra nenu-makama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya.

Jesus nang-eningabaka-mulangwa didarringka dirrengmurnirna Jebuda-manja

10-11 Ngalaja dakina duwilyaba didarringka ying-ambilyumurra, akena narringa-wilyakama wurruwilyaba wurruwurrariya wurra-mukwa ngaluwa-manja. Wurrakine-ka wurramukwa narring-angbilyuwakama dakina. Dadinungkwurakbe-ka angbilyuwa dak-ina yingaku-wardanguma, akwa nara dirrbura kingi-likena umba ying-abuluwenduma dadingangkawura ngawa. Yingi-yaminjamama ngawa dakinu...wa. Ying-abuluwenduma mememberrkwa mamang-bala mabiyakarbiya mamarika iya yinungkwura.

Kembirra muwilyaba-manja mukwurdukwurda mamawura Jebuda dakina yingi-likenuma akinu-wa alikira jinikakwa. Umba akini-yada ngawa eneja Jesus nenu-wilyakajuwama yakwujina nakina warnumamalya-manja jinikakwa-manja. 12 Biya nanga-rringka-manja nakina Jesus, kembirra nang-ardijuwa dadiki-liki-yada enuwa-wa. “Ngeniyerriya, ngarr-enjungwurrenama arakba ngayuwa angbilyuwa-langwa,” ni-yama nakina ngaluwa-wa. 13 Biya nanga-mingekilyinga Jesus ayarrka-murra dakina-manja didarringka, umba arngkawura-wiya ngawa ngalaja yingi-dirrburada arakba dakina-da. Biya kem-birra arakba yingini-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa dak-ina didarringka-da.

14 Akena eneja nubungkawa neningijinikakwa n-awinyambada nakina, mena Jebuda-manja nang-eningabaka-mubaba Jesus dak-ina didarringka. Biya kembirra ni-yengbina nakina nubungkawa enena ayakwa wurrumurndakibina-manja warnumamalya yakwu-jina. “Yaku-war•denama warka mamangbala muwilyaba-manja ma-mawura yalakena,” ni-yama, “akena aduwaba nare-ka a-war•duma yalakena mena Jebuda-baba ena-da,” ni-yama nakina aburruwa-wa. “Yika-ngayindena-manja karna yikab-eningabakina-manja war-numamalya angbilyuwa-langwa, nara kembirra Jebuda-manja abu-rangkama eningabakama warnumamalya angbilyuwa-langwa, umba yiki-likajama yangkwurrangwa mamurndakibina-manja mamawura mamangbala muwilyaba-manja kirrakina,” ni-yama nubungkawa neningijinikakwa aburruwa-wa-da.

15 Eneja Nubungkawa Jesus ni-yama enuwa-wa akwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, “Karniniyerriye-ka karna kirrububungkawa,” ni-yama, “kirra-ngayindenama karna wurrukwala warnungkwarba ke-yaminama, ‘Warningabe-ka warna wurrububungkawa,’ ke-yaminama, akena kirri-kadikajungwunama kirrakina-da,” ni-yama. “Ningkeningerribirra ningkenumamalya k-aburawakinama bulukwa akwa dangki nungkwa-langwa Jebuda-manja akwa ku-wilyakinama akina akungwa-wa. 16 Ngalaja daka didarringka dadikaduwa Aburiyama-langwa dumirenikba daka-da, akena eneja Namukwa nanga-lamiranguma daka dadinungkwurakba-da. Mememberrkwa mamangbala mabiyakarbiya mamarika iya

yinungkwura nara king-arjeya dirrbura daka umba aduwaba-manji-kba-da. Eningaba akina ngayuwa ninging-enjungwurrangu-mulangwa daka didarringka Jebuda-manja-na?” ni-yama nakina Jesus nibinu-wa nubungkawa neningijinikakwu-wa.

17 Umba ni-yengbinu-manja Jesus akina ayakwa, aburraja warnungkwarba yakwujina wurribina nenu-wirrikba-murrumurra Jesus-uwa wurrakina namurndakumini-yelijungwunuma, mena nen-arndirrangu-mubaba nakina Jesus wurrakina. Akena aburraja wurrababurna warnumamalya na-werrikilyelyingmajungwunuma wurrakina ni-yama-mulangwa Jesus enininginingaba-da.

Neningikarrawara kinu-bungkawadina-mulangwa

18 Eneja kembirra Jesus ni-yengbinuma ngarningka ayakwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya nuw-ambilyu-murruwa yakwujina jinikakwa-manja. “Kini-yamarrkinama Neningikarrawara kinu-bungkawadina-manja nakina?” ni-yama. “Umba amiyambena ayakwa ka-makinama ngayuwa nungkwurruwa-manja kajungwa yik-eningmidini-yada kirrakina kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara?” ni-yama. “Kwuja, kinu-bungkawadinama nakina adinuba-wiya wurrambawura-manja warnumamalya. Bi...ya ngarningka wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya kinu-bungkawadinama Neningikarrawara kembirra arakba nakina-da.

19-21 “Kwuja, ngayuwa ka-makinama ambilyuma-kiya alawudawarra, awilyaba eka-langwa umba awilyaba damba-langwa,” ni-yama ngarningka Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

Nuwilyabe-ka nenungkwarba nu-manguma nakina awilyaba ama-didira embirrkaluwa eyukwujiye-ka akwa ni-lungkuwabijuwa ak-ina. Ngalaja kembirra na-lungkuwarrinuma akina amadidira yanda-langwa aruma eka nuw-arjeyuma akina. Kembirra aburraja wurrajija nuw-ambarrinuma ememeka-manja akwa narruma-ngekburakama miyerriya aburra-langwa yakwujina.

Umba ngarningka ngalaja duwilyaba didarringka yingu-manguma dakina akubudika iya bulawa akwa akungwa dambi-yada. E...yukwujiye-ka akubudika yingu-manguma dakina. Akena ngalaja akina akubudika eyukwujiya na-war•danguma damba-manja, yanda-langwa akina na-milyingkuwarumajungwunuma akwa na-budinuma aruma. Akina ngawa alakina-kiya alawudawarra-da.

Biya ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, “Ka-makinama kembirra ngarningka ngayuwa kinu-bungkawadina-mulangwa nakina Neningikarrawara. Ke-yaminama akina wuburra laka ebina eyukwujiya amadidira na-lungkuwarrinama ajiringka-manja yanda-langwa adirrungwarna eka kembirra nuw-arjiyama akina. Akwa ke-yaminama ngarningka akina wuburra laka ebina eyukwujiya akubudika na-milyingkuwarumajinama akina damba kembirra adirrungwarna. Adinuba-wiya eneja Neningikarrawara kinu-bungkawadinama nakina wurrambawura-manja warnumamalya. Umba ambaka-murrumurra kinu-bungkawadinama Neningikarrawara wurruwurrakwulyumida-manje-ka warnumamalya arakba nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya nakina-da.

Ak-awiyebena-mulangwa Neningikarrawara-langwa manja angalya eyukwujiya-langwiya akawiyuwiyeba

22 Nakine-ka Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narruma-yuwarnuma wurrakina mibina mamurukwa numu-likenuma Jirujalemu-wa. Nawurrak-alilikenu...wa. Biya lukwakwa wurrakina na-ngwanjinuma ababurna-manja angalya, waka aminababurna-manja alikira, umba waka aminambawura-manja alikira. Biya Jesus nen-akakirumakama ayakwa yakwujina wurruminakina-manja angalya warnumamalya akwa ngawa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa aburrajukwaba.

23 Umba eneja nuwilyaba nenumamalya ni-yama Jesus-uwa, “Bungkawa, Neningikarrawara aken-enibikinama wulkwa ngarrambawura-manja ngarnumamalya?”

Eneja Jesus ni-lawurrakaja enena ayakwa enuwa-wa akwa ngarningka wurrukwalu-wa warnumamalya aburrajukwaba. Ni-yama, 24 “Yik-aburangkeyinama angwurra kirrakina karnumamalya karnik-awiyebi-yada Neningikarrawara-langwu-wa angalya. Yiki-yaminama wuburra laka kirr-awiyebenama alikira-manja e...yukwujiya-langwiya edirra. Kembirra yik-aburangkeyinama angwurra aduwaba mena aburrajukwaba wurrababurna warnumamalya kuw-aburangkeyinama wurrakina akinu-wa edirra warnik-awiyebi-yada, akena ka-lyangmuridinama wurrakina-da. Kembirra nungkwurraja yik-aburangkinama aduwaba angwurra kirrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

25 Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Eneja numinakina angalya nabalija kinu-warumajungwunama nakina akwa kini-didenama ak-ina akididijungwa, akwurraka ngawa kin-akumurnama. Umba nungkwurraja errekba-manja-wiya yik-arjiyama akwa yik-ardenama enuwa-wa. ‘Bungkawa,’ yiki-yaminama, ‘yirr-awiyebajiya-langwa yirraja!’ yiki-yaminama. Akena eneja numinakina angalya kini-yaminama nungkwurruwa-wa, ‘Ningeningbala ningena nungkwur-ruwa. Karningamba-langwa kirrakina?’ kini-yaminama nakina-da.

26 “Umba nungkwurraja yiki-yaminama nungkwurramba-langwa enuwa-wa, ‘Kada, ngarribina ngakwurruwa ngarri-yebukeyinu-murrada aninga akwa ngarri-bekeyinu-murrada ngarruwurrakawura-ma akubibeka ngarribina-da. Umba nungkwaja yirru-wilyakajuwa-murrada ayakwa yirra-langwa-manja angalya ningkibina-da,’ yiki-yaminama kirrakina-da.

27 “Eneja kini-yaminama ngawa, ‘Ningeningbale-ka kirrakina, kirriminimininingke-ka karnumamalya. Jeyi! Karniniyerriya kar-numamalya, engku-wa wurri-likaja yadada ngayuwa-langwa!’ kini-yaminama nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnu-mamalya.

28 “Errekba-manja-wiya ngawa yiku-ngwadeyinama kirrakina,” ni-yama Jesus. “Yiku-ngwadungwadeyinama yiki-ringirriyadiname-ka yika-rringkina-mulangwa kirrakina wurrubukalakina Aburiyama iya Ajika iya Jekaba akwa ngawa aburrajukwaba wurrababurna-langwa WurruBuburabuda warnumamalya Neningikarrawara-langwa ena-langwa-manja angalya. Akena nara kirrakina awiyebuma umba

errekba-manja-wiya ngawa yik-ambilyama. Yiku-ngwadeyinama angwurra kirrakina mena wurrumurndakibina warnumamalya kuw-ambilyama arrawa warningadinakba nara awiyebajuma kirrakina-da. 29 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya ka-likajama yenjerrikina alyengmilyengma-langwa akwa akwaburrangarna-langwa. Engka-langwa iya engka-langwa angalya ka-likajama wurrakina kuw-awiyebeyinama Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Biya kamurndak-ambarrinama kamurndaki-yebukeyinama wurruwurrakawura-ma wurrumurndakibina warnumamalya, akena nungkwurraja nara-da!" ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

30 Biya ni-yama ngarningka Jesus, "Wurrukwale-ka warnumamalya kuw-arijidinamurra aduwaba akena ka-lyengmename-ka akiniyada ngawa wurrakina-da. Aburraja wurrukwala ka-lyengmenama aduwaba biya kembirra ka-likajama kuw-arijidiname-ka arija-langwa akini-yada ngawa wurrakina-da," ni-yama Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya nakina-da.

Jesus ni-lyelyingminu-mulangwa Jirujalema

31 Akini-yada ngawa aburraja wurrubukwaya wurrukwala WurruBarija warnumamalya na-likenuma wurrakina Jesus-uwa. Biya ne-yama, "Nara yelakwa ambilyuma amiyerra ena-manja angalya, umba jeyi, likaja yadada," ne-yama, "mena Nubungkawa Yerida ngini-ngayindenama kenu-wardenama ningkakina," ne-yama wurrakina-da.

32 Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Jeyi! Wurri-likaja Yeridu-wa. Yikinu-makine-ka nganyangwa ayakwa nakina-manja nuwarnkarnyerra nenumamalya. Nganje-ka ningena ningi-lyangmurukweyinama aduwaba, akwa ngarningka arnungkwaya ki-lyangmurukweyinama ningena ngawa. Ku-war•denama ningena ka-jadijinama wurramukwa warnumamalya-langwa akwa ka-ngekburakinama warnumamalya angbilyuwa-langwa aduwaba akwa ngawa arnungkwaya. Umba mabiyakarbiya-manja mamawura ki-jerrukwunama warka nganyangwa," ni-yama Jesus. 33 "Akena Jirujalemu-wa ki-likajama ngayuwa," ni-yama. "Kuma-yuwarnama mamurukwa mibina numu-likajamurra Jirujalemu-wa aduwaba, akwa arnungkwaya, akwa mingka-manja. Jirujalemu-wa ki-likajama ningena mena yirruwa YirruBurabuda yarnumamalya Neningikarrawara-langwa nara aminukwala-manja angalya a-jungwuma yirrakina umba yiki-jungweyinama ngawa yarna yakwujina Jirujalema-manja-da," ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnumamalya.

34 "Karukwa! Karnumamalya KarningiJirujalema!" ni-yama Jesus. "Neni-larrkenu-manja nakina Neningikarrawara ena-langwa warnumamalya WurruBurabuda nungkwurruwa-wa, kembirra kirrar•dirranguma wurrakina malarra-murra. Kirr-errikbeyinuma malarra aburra-langwu-wa warnumadangkwa yanda-langwa kirra-jungwajuwama warningangkawura wurrakina-da. Biya aduwaba kirri-yaminjaminama kirrakina ngawa-da.

"Karukwa!" ni-yama Jesus. "Ngarra-ngayindanguma nganja ngayuwa kawurra-murndukwama nungkwurruwa ngayuwa-manja

wuburra laka dibina dirndarringba jukwujukwa narringawurra-
murndukwunama dakina wurriyukwayuwa ngala-langwa ngaluwa-
manja kajungwa wurringkinyungwurri-yada ngala-langwa-manja
mememiyeja wurrakina-da. Akena nungkwurraja kirru-warangume-
ka kirrakina karnumamalya-da.
35 “Kembirra eneja nakina Neningikarrawara kini-lalikinama ena-
langwa angalya (Jirujalema-manja), akena nara arakba akwurrajuma
akina. Nganjukwaba ka-lalikinama kirrakina karnumamalya-da.
Nara amandangwa a-rringkama karna ngayuwa yanda-langwa yiki-
yaminama kirrakina enena ayakwa, ‘Akini-yangmarngkwajina nibina
nenungkwarba neni-larrkama Neningikarrawara yangkwurrangwa
kajungwa aken-enibikini-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarnu-
mamalya,’ yiki-yaminama kirrakina,” ni-yama Jesus nenu-makama
wurrumurndakibina-manja warnumamalya WurruBarija-da.

14

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nenungkwarba nibina nangbilyuwa-ma

1 Bi...ya arngkawura Jesus ni-likenuma nakina alikira-wa nuwilyaba-
langwu-wa nenungkwarba NuBarija. Narume-ka nubungkawa nakina
WurruBarija-langwa warnumamalya. Biya Jesus ni-likenuma nakina
ena-langwu-wa alikira Jebuda-manja nenik-alyubari-yada nakina
aninga yakwujina enuwa-manja. Akena nakine-ka NuBarija nenungk-
warba akwa ngawa wurrukwala warnumamalya aburrajukwaba neni-
rruburringkama ngawa Jesus-uwa wurrakina.
2 Neni-rringka-manja wurrakina Jesus-uwa, eneja nuwilyaba ne-
nungkwarba ni-likena nakina enuwa-wa. Akena namurndaki-
rrangkuwanginume-ka alakba iya ayarrmurra ena-langwa. 3 Umba
eneja Jesus ni-yengbina ayakwa wurrukwalu-wa warnikakakirumaka
Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ngawa wurrukwalu-
wa WurruBarija warnumamalya. Ni-yama nakina, “Karningma karna
Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma. Kembirra ne-
yamarrkinama ngarraku-makinama ena? Ak-eningabakina-manja
ngarna warnumamalya Jebuda-manja angbilyuwa-langwa, eningaba
akina yinda awurrariya?” ni-yama Jesus.
4 Aburraja nawurraki-yengminjada wurrakina. Umba Jesus
nenu-minjirrkilyinga nibina-manja nenungkwarba akwa nen-
eningabakama nakina akwa neni-larrka arakba angalyu-wa-da.
5 Biya Jesus ni-yama nakina wurrumurndakibinu-wa warnuma-
malya, “Kini-ngkilarrina-manja nenikuwena Jebuda-manja edirra-
wa, kemba ki-yamarrkinama nungkuwa ningkakina? Akwa
ke-ngkilarrina-manja bulukwa nungkwa-langwa edirra-wa Jebuda-
manja, ki-yamarrkinama nungkuwa ningkakina? Mama Jebuda
akina, umba warenja-bawiya kin-arrkirnama nenikuwena akwa k-
arrkirnama ebina bulukwa nungkwa-langwa ngalajukwaba edirra-
langwa-na?” ni-yama Jesus aburruwa-wa.
6 Nara aburraja kenumini-lawurrakajuwa awilyuwilyaba ayakwa
enuwa-wa umba na-rrakiyinduma ngawa wurrakina. Nawurraki-
yengminjaduma ngawa wurrumurndakakina warnumamalya.

Nara ngakwurruwa a-ngkweningabakajungwuma

7 Eneja Jesus nenu-miringka wurrumurndakakina warnumamalya
narru-mar•dumar•du-mulangwa ebina eningaba angalya warnik-
ambarringi-yada, mena na-lyangkiyamama wurrakina, “Ngarrarumu-
ruma ngarnumamalya ngawa ngarna-da.” Kembirra nakina Jesus
nenuwurraki-rringka-manja wurrakina, nenu-makama arakba enena
ayakwa aburruwa-wa. 8 Ni-yama, “Ken-ardijina-manja nungkuwa
ningkakina nuwilyaba nenungkwarba ena-langwu-wa alikira aningi-
yada, nara kembirra nungkwaja a-mar•duma angalya eningaba-
dangwa ningkenik-ambarringi-yada nungkuwa. Dukwa eneja nabalija
alikira nen-ardijuwama nakina nuwilyaba naruma nenungkwarba
enejukwaba aninga-wa. Akena ningkiyukwujiye-ka ningkakina umba
eneja nakina naruma. 9 Nara kembirra a-mar•duma eningaba-dangwa
angalya, nari-yada e-yamama nibina nabalija alikira nungkuwa-wa,
‘Jeyi! En-ambarriya-langwa naka nenungkwarba yelakwa umba
erribaja-wiya ningkakina.’ Kini-yamina-manja nakina akina ayakwa
nungkuwa-wa, kembirra ku-werrikiyeliyenama ningkakina akwa ki-
lalikinama ebina angalya ningku-mar•dangu-mulangwa.

10 “Nara kembirra a-mar•duma eningaba angalya umba ki-
likajama k-ambarrinama awurrariya-manja angalya. Mama nara
a-rungekburakajungwuma ningkakina, umba k-ambarrinama
yakwujina. Kembirra eneja kin-akwudangwukajungwuna-manja
nibina nabalija alikira nungkuwa-wa, kini-yaminama nakina
nungkuwa-wa, ‘Ngeniyerriya, awurrariya ena angalya nungkwa-
langwa. Angerriba likaja eningabu-wa angalya, rungekburaka-
jungwuna ningkakina,’ kini-yaminama nakina nungkuwa-wa.
Kini-yamina-manja akina ayakwa, kembirra ka-lyangkiyaminama
aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina, ‘Wa!
Kwuja, narume-ka nakina nenumamalya-na!’ ka-lyangkiyaminama
wurrakina. 11 Amandangwa nara-manja a-ngkweningabakajungwuma
ningkakina, kembirra Neningikarrawara kini-yaminama nakina
nungkuwa-wa, ‘Ningkeningabe-ka ningkakina ningkenumamalya,’
kini-yaminama nakina. Akena ku-ngkweningabakajungwuna-manja
ningkakina, kembirra enamba-langwa Neningikarrawara arrkala
keni-lyangkiyelijinama nungkuwa-manja nakina-da,” ni-yama Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa-da.

12 Biya kembirra ni-yengbina Jesus akwala ayakwa nabalju-
wa alikira nenungkwarba. “Ka-murndukwajina-manja
ningkakina warnumamalya kajungwa karniki-yebukaji-yada aninga
nungkwa-langwa-manja alikira, kembirra nara a-murndukwama
warnumamalya nungkwa-langwa, wurribina nungwena-murriya,
nawena-murriya, akwa wurribina wurrukwala wurruminababurna
angwarnda warnumamalya. Aburramba-langwa dukwa kab-
ardijinama wurrakina ambaka-murra aburra-langwu-wa alikira
aningi-yada. Umba warningerribirra-langwa warnumamalya ka-
murndukwunama nungkuwa-wa,” ni-yama Jesus.

13 “Umba wurramukwiyadakena warnumamalya warningerribirra
k-ardijinama nungkuwa-wa, wurrumurndakibina warningaly-
ingmalyingma warnumamalya, wurrirrirrengmurrengmurnirna
warnumamalya akwa ngawa wurrimimbimimba warnumamalya.
14 Mama nara wurrakina ardijuma nungkuwa aningi-yada aburramba-

langwa umba eningaba ka-ngekburakajungwunama nungkwa-langwa.
Eneja Neningikarrawara kini-yaminama eningaba nungkuwa-
manja meningarija-langwa-manja mamawura kuw-enibudina-
manja ngarningka warningininga ba warnumamalya wurribina ka-
jungwuna-murrada," ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

*Kuw-alyubarina-mulangwa warnumamalya aninga akini-yada kinu-
bungkawadina-manja Neningikarrawara*

15 Eneja nuwilyaba nenungkwarba n-engkirrika-manja amurndakib-
ina ayakwa yakwujina ni-yengbinu-mulangwa Jesus, ni-yama nakina,
"Ke-yekirrerridiname-ka wurrakina warnumamalya kuw-alyubarina-
murrumurra aninga akini-yada ngawa kinu-bungkawadina-manja
Neningikarrawara nakina-da," ni-yama nakina. 16 Eneja kembirra
Jesus nenu-makama enena alawudawarra enuwa-wa.

Nuwilyaba nenungkwarba n-ambilyumurra nakina. Neni-
ngayindanguma nakina ena-langwa warnumamalya wurrababurna
warniki-liki-yada ena-langwu-wa alikira wurrakina kajungwa
warniki-yebukaji-yada aninga yakwujina enuwa-manja. Kembirra
ni-larrka ayakwa aburruwa-wa adinuba-wiya warniki-liki-yada
wurrumurndakakina warnumamalya. Aburraja kembirra ena-
langwa warnikuminuwar•duwar•da arakba narri-dakama aninga
emini mininga. Aruma aninga eningaba akwa ngawa akwalya narri-
dakama wurrakina eningaba-da.

17 Kembirra na-walyuwa-manja arakba akwalya iya aninga,
eneja nakina nubungkawa neni-larrka nuwilyaba nenikumin-
uwar•duwar•da ena-langwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya,
kajungwa kawurraki-likaji-yada ena-langwu-wa alikira. Eneja
kembirra ni-likena arakba nakina nenikuminuwar•duwar•da. Biya ni-
yama nakina wurrumurndakibina-manja warnumamalya, "Awalyuwa
arakba aninga, umba kwa!" ni-yama. 18 Akena aburraja narri-
lyangkilyuwakajuwama wurruwurrakidirrbura aringka aburra-
langwa wurrakina-da.

Ni-yama neningadinuba-wiya nenungkwarba enuwa-wa, "Kinu-
makina nungkwa-langwa nubungkawa ena ayakwa nganyangwa.
Ngayuwe-ka ningena ningu-beyindanguma angalya kajungwa ki-
lungkuwabijini-yada amarda eninganinga nganyangwa. Akwa ningi-
ngayindenama ki-likajama ngayuwa enena-wiya ki-rringkinama ak-
ina. Nara kembirra a-likama ngayuwa aduwaba-da," ni-yama nakina.

19 Eneja ni-likena ngarningka arakba nenikuminuwar•duwar•da
ningku-wa nenungkwarba. "Awalyuwa arakba aninga, umba kwa!"
ni-yama.

Eneja ni-yama enuwa-wa, "Kinu-makina nubungkawa nungkwa-
langwa ena ayakwa nganyangwa. Ngayuwe-ka ningena ningu-
beyindanguma ememberrkwa bulukwa kakuminu-war•deni-yada
warka nganyangwa. Kemba ningi-ngayindenama ki-likajama ngayuwa
enena-wiya ki-rringkinama amurndakakina bulukwa nganyangwa
eningaba-murrikba akina. Nara kemba a-likama ngayuwa nungkwa-
langwu-wa nubungkawa aduwaba," ni-yama nakina.

20 Eneja ni-likena ngarningka nenikuminuwar•duwar•da ningku-wa
nenungkwarba. "Awalyuwa arakba aninga, umba kwa!" ni-yama
nakina.

Eneja ni-yama enuwa-wa, “Adinube-ka ningena yirringi-yakajuma dadingiyarrka. Kembirra aminakina-langwa nara a-likama ngayuwa nungkwa-langwu-wa nubungkawa aduwaba-da,” ni-yama nakina.

Eneja ni-yaminjamama ngawa nenumurndaki-yendabenuma nakina nenikuminuwar•duwar•da wurrababurnu-wa warnumamalya warniki-liki-yada wurrakina ena-langwu-wa nubungkawa aningi-yada. Akena aburraja nawurraki-waranguma nara ka-likena wurrakina. 21 Eneja kembirra ni-lawurradina arakba angalyu-wa akwa nenu-maka amurndakibina ayakwa ena-langwa-manja nubungkawa.

Eneja kembirra n-awinyambade-ka nakina nubungkawa arakba amurndakibina-langwa ayakwa. Biya ni-yama nibinu-wa nenikuminuwar•duwar•da, “Jeyi! Likaja errekbu-wa mamurukwu-wa,” ni-yama. “Nara ambudiduma umba warenja likaja wurrukwalu-wa warnumamalya nuw-ambilya-murruwa enena-manja angalya. Ki-likaja maruma-langwiya mamurukwa akwa ngawa miyukwayuwa-langwiya mamurukwa. Biya k-aburangkina ningkakina warningerribirra warnumamalya, wurribina warningalyingmalyingma akwa ngawa wurrirrengmurrengmurnirna akwa ngawa wurribina wurrimimbimimba warnumamalya. Kembirra ka-wilyakina wurramukwiyadakina warnumamalya yangkwurrangwa nganyangwu-wa angalya kajungwa kuw-alyubarini-yada enena aninga,” ni-yama nakina nubungkawa nenu-makama ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da-da. 22 Eneja ni-likena arakba-da.

Biya wurramukwiyadakina warnumamalya n-aburangkama nakina. Biya wurrukwala nen-akburrangarnuma nakina akwa nenu-wilyakama arakba ena-langwu-wa nubungkawa-da. Biya ni-yama ena-langwu-wa nubungkawa, “Ningarra-wilyakama wurrumurndakenena warnumamalya yangkwurrangwa akena aruma ngawa enena angalya-da,” ni-yama nakina.

23 Eneja kembirra nubungkawa ni-yama enuwa-wa, “Jeyi! Likaja mamurndakangaba-wa mamurukwa nara-murruwa alikira,” ni-yama. “K-aburangkina ningkakina yakwujina warningerribirra warnumamalya. Biya k-akburrangina-manja wurrakina ka-wilyakina yangkwurrangwa, kajungwa ena alikira nganyangwa ka-lyangburrukwuni-yada warnumamalya. Ka-warena-manja wurrakina, kembirra ki-yamina nungkuwa aburruwa-wa, ‘Yiki-likajama enena-wiya,’ ki-yamina, ‘mena nubungkawa nganyangwa nginu-maka-mubaba nakina ngayuwa-manja yiki-likaji-yada karningerribirra karnumamalya aningi-yada,’ ki-yamina nungkuwa aburruwa-wa.

24 “Amandangwa ningi-yaminama, wurrumurndakibina warnuma-malya ka-likeni-yada warningadinuba-wiya nganyangwu-wa angalya nara arakba wurrakina alyubaruma ena aninga nganyangwa,” ni-yama nakina nubungkawa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da-da. Ena-bu ngawa-da.

Enena alawudawarra nenu-makama Jesus nibinu-wa nenumamalya-da.

Akin-aburrakiyuwarna-mulangwa angwurra Jesus-manja

25 Bi...ya narruma-yuwarnuma ngawa mibina mamurukwa
numu-dirrirnduma makina Jirujalemu-wa nakina Jesus akwa
wurribina ena-langwa warnikabuburrakiyuwa. Aburraja
wurrilyimberrkwulyumide-ka warnumamalya namurndaki-likenuma
makina-manja ngawa mamurukwa aburrajukwaba wurrakina.
Kembirra na-likenu-manja wurrakina lukwakwa nakine-ka
Jesus nu-ngwanja akwa ni-nyakuwarrukwajungwa akwa ni-
yengbina amurndakenena ayakwa wurrumurndakakinu-wa
wurruwurrakwulyumida warnumamalya. 26 Ni-yama nakina,
“Kirruwilyaba karnumamalya yiki-likaja-manja ngayuwa-wa
akwa yiki-lyelyingmina-manja angwurra nungwenungwa iya
dirndenungwa iya dadingiyenungwa iya wurriyukwayuwa
nungkwurra-langwa, akwa ngawa narrkuwena-murriya iya
darrkuwena-murriya umba yiku-warrngkilyelyingmina-manja
ngayuwa, nara kembirra aburrakiyuwama ngayuwa-manja
kirrakina. Yiki-lyelyingminama angwurra ngayuwa-manja umba
yiku-warrngkilyelyingmajungwunama kirrakina-da. 27 Akwa ki-
lyelyingmajungwuna-manja ningkakina akwa ku-warena-manja
ningkeniki-jungwa ngayuwa-langwa, nara kembirra aburrakiyuwama
ngayuwa-manja ningkakina-da,” ni-yama Jesus nenu-makama
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.
28 Biya ngarningka ni-yama nakina aburruwa-wa, “Yiki-ngayindena-
manja kirrakina karniki-yuwi-yada ngayuwa-manja, kembirra
yikuma-war•dikinama ambaka-langwa mangma nungkwurra-
langwa,” ni-yama Jesus. “W-engkirrikiya-langwa. Ka-makinama
ngayuwa ambilyuma eyukwujiya-kiya alawudawarra, awilyaba
alikira-langwa umba awilyaba awinyamba-langwa,” ni-yama Jesus.
Nuwilyaba nenungkwarba kini-ngayindena-manja kini-likirakina-
manja nakina alikira alingajirrirra, kembirra adinuba-wiya nara-
wiya aburradaduma nakina warka kinuma-war•dikinama ambaka-
langwa mangma ena-langwa. Kinu-murnduwarnama angwarnda
ena-langwa, aruma-murrikba akina, kajungwa arngkawura-murri-
yada ngawa kini-ngekburakini-yada akina alikira. 29 Nara-manja a-
murnduwama nakina angwarnda ena-langwa adinuba-wiya, kinum-
akumurnama jimenda yimbukwa dukwa-da umba nara akwala-da.
Kemba nara a-likirakuma akina alikira ambaka nakina-da.
Kembirra aburraja wurrukwala warnumamalya keni-rinjarrkinama
enuwa-wa. 30 “Wayi!” ke-yaminama wurrakina. “Naka nenungkwarba
n-aburradadanguma warka ena-langwa, akena nara nakina kini-
jerrukwa-na! Ekuwarra yimbukwa wulkwa ni-likirakama, akena nara
ambaka kini-jerrukwa akina-da,” ke-yaminama wurrakina-da. Ena
ngawa.
31 Umba nuwilyaba eneja nubungkawa keni-ngayindena-
manja nakina neniku-wardi-yada ningku-wa nubungkawa,
enejukwaba kinuma-war•dikinama ambaka-langwa mangma
ena-langwa. Akwa kenu-murnduwarnama nakina ena-langwa
wurrawinyamba warnungkwarba nara-wiya a-likama awinyambu-
wa. Dukwa wurrilyimberrkwulyumide-ka 10,000 warnungkwarba
wurrawinyamba ena-langwa, umba eneja nuwilyaba-langwa
nubungkawa wurrilyimberrkwulyumide-ka angwurra dukwa nakina
wurrawinyamba 20,000 warnungkwarba-da. 32 Kembirra nara

eneja nakina ambudiduma umba keni-larrkajama warenja-bawiya
wurrukwala warnungkwarba ningku-wa nubungkawa kin-ambilya-
murruwa awilyikerra nakina ambaka. Aburraja ka-likajama akwa
ke-yaminama, “Amiyambena ningki-ngayindenama nungkuwa?” ke-
yaminama enuwa-wa. “Umba yirraja yiki-yamarrkinama yirruwa
yarnumamalya nari-yada awinyamba?” ke-yaminama wurrakina
kenuminu-wilyakinama ayakwa aburra-langwa-langwa nubungkawa
ningku-wa nubungkawa wurrakina-da. Ena ngawa-da.
33 Biya kembirra nenu-makama Jesus wurrumurndakibina-
manja warnumamalya, “Kembirra wunalakina-kiya wuburra
wunenungkwarba-kiya yiki-yaminama kirrakina nungkwurrajuk-
waba. Ningkakina ningkuwilyaba yiki-ngayindena-manja ningkeniki-
yuwi-yada ngayuwa-manja, kembirra nara ningkakina a-waruma
ningkeniki-lalika-langwa eningerribirra amurndakijika nungkwa-
langwa umba kuma-war•dikinama mangma nungkwa-langwa,” ni-
yama Jesus nakina-da.

Ngarri-yamina-mulangwa ngakwurruwa wuburra dilingena dibina dungwurrkwarda

34 Biya kembirra ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa,
“Karningme-ka karna dilingena. Dadingabe-ka dakina. Akena kingu-
milyingkambumadina-manja dakina dilingena, aki-yamarrkinama
ngarna kembirra kajungwa aking-eningabakini-yada dakina?
Nare-ka-da. Nara ngarna eningabakama dakina dilingena
dadingungwurrkwarda-ma-baba dakina, 35 umba akinga-wurrenama
dakina ngarna-da. Nara ngarna akumama dakina ajiringka-manja,
mena nara-baba eningabakama dakina akina ajiringka. Akwa nara
ngarningka a-ngwunyirrkwajuma bulukwa-langwa-manja yimi, mena
nara-baba eningabakama dakina dilingena amarda-murriya. Nare-ka-
da, duwurrariya-baba ngawa dakina dilingena-da.
“Kembirra w-engkirraja angwurra amurndakakinu-wa ayakwa
ngarra-maka-murruwa. Yik-awiyebajina-manja akina nungkwurra-
langwu-wa mada, nara kembirra a-jadijuma mungarrkuwarru-wa
mada akwa a-lyikbijuma akina ayakwa, umba yiki-yakuwerribikaja
ngawa ambaka-langwa amurndakakinu-wa,” ni-yama Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrilyimberrkwulyumida-
da.

15

Na-lyumadu-mulangwa jiba

1 Bi...ya aburraja wurrababurne-ka warnumamalya narrumurndaki-
ngayindanguma warnik-engkirriki-yada ayakwa wurrakina Jesus-
langwa. Umba wurrilyimberrkuwarra warnumamalya narraminu-
war•danguma warka WarningiRawuma-langwa wurrububungkawa
wurrumurndakakina. Akwa narraminu-manguma angwarnda
wurrukwala-langwa WarningiJudiya warnumamalya kajungwa
warniku-kwi-yada akina aburra-langwu-wa wurrububungkawa.
Biya nuw-akwudangwukajungwunuma Jesus-uwa wurrakina
aburruwa wurrukwala ngarningka warnumamalya wurruwurrariya
aburrajukwaba.

2 Akena aburraja WurruBarija warnumamalya akwa wurribina
warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma na-
ngwurrkiyengbeyinuma wurrakina. Biya ne-yama, “Jesus-eka nakina
nara a-larrkama wurruwurrariya warnumamalya engku-wa, umba
nen-ardijinama wurrakina enuwa-wa akwa n-alyubarinama aninga
aburruwa-manja-da,” ne-yama wurrakina.
3 Kembirra aminakina-langwa eneja Jesus nenu-makama abiyakar-
biya alawudawarra wurrumurndakakina-manja warnumamalya.
4 Nuwilyaba nenungkwarba n-akwurrajuwama nakina ababurna
jiba arngkumemberrkwa-ma arngkumemberrkwa ena-langwa. Umba
awilyaba na-lyumaduma akina. Kembirra kini-yamarrkinama nakina?
Ngayuwe-ka kembirra arakba ngarra-makinama nungkwurruwa-wa.
Kini-lalikinama amurndakibina akwala jiba ena-langwa amarda-
manja umba kini-likajama nakina kin-aburangkinama ebinu-wa aw-
ilyaba jiba na-lyumadu-murruwa ena-langwa-da.
Nakina ngawu...wa kin-aburangkinamu...wa, yanda-langwa kin-
akburrangina-manja ebina na-lyumadu-murrada. 5 Biya kin-
akburranga-manja akina, kinu-menama akwa kin-akumurnama
ena-langwa-manja amurn•da. Niyekirrerre-ka arakba kembirra kinu-
werrikilyelyingmajungwunama-da. 6 Kembirra kini-lawurradinama
nakina angalyu-wa kini-ngabukwunama akina ena-langwa-manja
amurn•da-da. Biya kenu-murndukwajinama warnumamalya
ena-langwa akwa kini-yaminama aburruwa-wa, “Kwa, ngarri-
yekirrerrikajungwuna-langwa arakba ngakwurruwa, mena ning-
akburranga-mubaba arakba nganyangwa ebina na-lyumadu-murrada
jiba,” kini-yaminama nakina-da, kenu-makinama ena-langwa-manja
warnumamalya-da. Ena ngawa.
7 Biya kembirra ni-yengbina ngarningka akwala ayakwa nakina
Jesus. Ni-yama, “Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ke-
yekirrerridinama wurrakina ena-langwa-manja angalya abalkaya,
kinu-wurrena-mulangwa nuwilyaba nenumamalya awurruwurrariya
amurndakibina n-arriyakajungwunu-mulangwa nakina. Umba
kwuja! Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ke-
yekirrerridinama wurrakina wurrumurndakibina-langwa 99
warnumamalya ke-yamina-mulangwa eninginingaba wurrakina.
Umba ke-yekirrerridinama angwurra wurrakina wurruwilyaba-
langwa warnumamalya karru-wurrena-mulangwa awurruwurrariya
amurndakibina nuw-arriyakajungwunu-mulangwa umba kenumini-
yarrkuwarakina-mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa
wurrakina-da,” ni-yama Jesus nakina-da.

Na-lyumadu-mulangwa embirrkaluwa angwarnda

8 Biya kembirra ni-yama nakina Jesus, “W-engkirraja enenu-wa
ngarningka alawudawarra,” ni-yama.
Duwilyaba dakina didarringka ying-akwurrajuwama ememberrkwa
angwarnda eningilyamarmba ngala-langwa. Umba nuw-
embirrkilyumaduma awilyaba akina. Kingi-yamarrkinama kembirra
dakina didarringka? King-aburangkinama dakina angwurra ebina
ngala-langwu-wa eyukwujiya angwarnda nuw-embirrkilyumadu-
murruwa. Akwa king-abarrakajinama bajananga akwa kingi-
yangbarrkinama ngala-langwa-manja alikira ambaka-langwa.

King-abuburangkinama ngawu...wa, yanda-langwa king-embirrkakburrangina-manja ebina nuw-embirrkilyumadu-murrada. 9 Kembirra king-akburranga-manja akina karringawurra-murndukwajinama dakina ngala-langwa warnumamalya. Kingi-yaminama aburruwa-wa, “Kwa, ngarri-yekirrerrikajungwuna-langwa aduwaba,” kingi-yaminama, “mena ngayuwa ning-akburranga-mubaba ebina angwarnda nganyangwa nuw-embirrkilyumadu-murrada,” kingi-yaminama dakina didarringka, karringa-makinama ngala-langwu-wa warnumamalya-da. Ena ngawa.

10 Biya kembirra ni-yengbina ngarningka akwala ayakwa nakina Jesus. Ni-yama, “Wuburra laka dibina didarringka kingi-yekirrerridinama, kembirra aburrajukwaba Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ke-yekirrerridinama wurrakina-da. Ke-yekirrerridinama wurrakina wurruwilyaba-langwa warnumamalya karru-wurrena-mulangwa awurruwurrariya amurndakibina nuw-arriyakajungwunu-mulangwa wurrakina akwa kenumini-yarrkuwarakina-mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wurrakina-da,” ni-yama nakina Jesus.

Ni-lyumadu-mulangwa nenungkwarba

11 Biya enena ngarningka alawudawarra nenu-makama Jesus aburruwa-wa.

Nuwilyaba nakina nenungkwarba akwa wunambilyuma warnikuwabulena-kiya nabuk-ambilyuma yakwujina awilyaba-manja angalya wurrubukalakina. 12 Biya neningarija-langwa-dangwa nenikuwenikba ni-yama nungwenikba-wa, “Ngangwa,” ni-yama, “wu-murnduwarna arakba akwa wi-yebijebakina amurndakijika iya ajiringka nungkwa-langwa aduwaba kajungwa ku-meni-yada ekuwarra ngaya nganyangwa,” ni-yama. Eneja kembirra nungwenikba nu-murnduwarna nakina amurndakibina amurndakijika iya ajiringka. Nenuminilirrak-eyebijebakama arakba wunalakina-langwa wunenungkwarba-kiya, ekuwarra nawenikba-langwa umba ekuwarra nenikumarnjenikba-langwa.

13 Eneja kembirra arngkidarrba-langwiya nakina nijira-dangwa nenu-kwa ebina ajiringka ena-langwa wurrukwalu-wa warnuma-malya umba nu-manga angwarnda aburruwa-langwa akina-murrada. Akwa kembirra ni-likena emininggku-wa angalya nakina-da. Biya ni-likena arakba, nu-wilyakama ena-langwa amurndakijika iya angwarnda-da. Juju...j engku-we-ka ni-likenuma nakina.

N-alilikenu...wa, yanda-langwa ni-yar•da emininggka-manja angalya arakba aminababurna-manja alikira iya warnumamalya. Yak-wujina n-ambilyuma nakina akena nara amurndamurndirra am-baka kinu-wilyaka ebina angwarnda, nara kin-engkirrikena nakina ambaka-murri-yada umba nu-wurrawaja ngawa warenja-bawiya akina-da. Ni-jerrukwama angkwulyumida-langwa ngawa nakina-da. 14 Nara ebina ajijira-mulangwa kinu-wilyaka ena-langwa-manja ayarrka, nu-mangbijerriduma nakina ngawa arakba-da. N-eningalyingmalyingmadume-ka nakina-da.

Umba akina-manja ngawa angalya na-warrngkijerridinuma ngalaja aninga akina. Kembirra nakine-ka nenungkwarba nu-mureyanguma akwa ni-ngayindanguma kin-alyubarinuma aninga.

15 Biya arakba ni-likena nakina nuwilyaba-langwu-wa nenungkwarba
angalya, neni-yendabenuma warki-yada, akwa kembirra arakba
nenuminu-war•danga nakina warka. Eneja nakina neni-larrka ena-
langwu-wa bikibiki nenik-akwurraji-yada amurndakakina. 16 Umba
ni-ngayindanguma nenik-alyubari-yada aninga bikibiki-langwa
kajungwa neniki-ladikajungwi-yada nakina nenungkwarba, mena
nara kenu-kwa warnumamalya aninga. Akine-ka bikibiki-langwa
aninga na-jijanguma narru-wurrangu-mulangwa ebina amakwulya
narr-alkuwayijuwa-mulangwa warnumamalya amamuwa-langwa
aninga warnik-alyubara-langwa.

17 Biya kembirra arakba ni-yakuwerribika nakina akwa ni-
lyangkiyama, “Wurrumurndakibina warnungkwarba nenuminu-
war•duwar•denama warka nungwarrka-langwa, nuw-alyubarinama
arume-ka aninga aburra,” ni-yama. “Umba nganja ningena yelakwa
murumureya ning-ambilyama. 18-19 Ngi-likajama arakba ngi-
lawurradina nungwarrku-wa. Ki-yaminama ngayuwa enuwa-
wa, ‘Ngangwa, ningene-ka ning-arriyakajungwuma. Nara
kembirra arakba wurrukwala e-yengbijuma ningena nungkwa-
langwa ningenikuwena, mena nara k-engkirrikena ngayuwa
ayakwa Neningikarrawaru-wa akwa nungkuwa-wa. Umba yirra-
ngayindenama ningkakina ki-yaminama ngayuwa-manja wuburra
laka wurrukwala-manja ningki-yaminama aduwaba warnumamalya
buminu-war•duwar•dena-murrumanja nungkwa-langwa warka.
Nganjukwaba ku-war•denama wuburra wurrumurndakenena
warnikuminuwar•duwar•da buminu-war•denama, akena nara
arakba ningenikuwena e-yamama ningena,’ ki-yaminame-
ka ningena nungwarrku-wa-da,” ni-lyangkiyama nakina ni-
lyangkumakajungwunuma nenungkwarba. 20 Biya kembirra
nu-mirajanga nakina akwa ni-likena arakba ni-lawurradina
nungwenikba-langwu-wa angalya-da.

N-alilikenu...wa. Akena awilyikerra-langwiya ngawa ni-likenu-
wiya nakina ambaka nenungkwarba, eneja nungwenikba neni-
rringka nubukwaya ni-lawurradinuma. Neni-rringka-manja nakina
ni-lawurradinu-manja nenikuwenikba, n-errukwule-ka. Biya n-
angkarra nakina nenu-kwurukwa, akwa nen-engkarrnga akwa neni-
lawurangka nenikuwenikba-manja-da.

21 Kembirra ni-yama eneja nenikuwenikba nungwenikba-wa,
“Ngangwa, ningene-ka ning-arriyakajungwuma. Nara k-engkirrikena
Neningikarrawaru-wa akwa nungkuwa-wa. Nara kembirra arakba
nungkwa-langwa ningenikuwena ningena mena ninguwurrariya-
baba,” ni-yama.

22 Akena eneja nungwenikba nen-ardijuwa wurrumurndakib-
ina warnumamalya nenuminu-war•duwar•danguma, biya ni-yama
aburruwa-wa, “Kwa warenja, wurringa-lyilyiya dumbala dadingaba-
langwa aken-awiyebaji-yada naka,” ni-yama. “Akwa wun-awiyebajiya
eyukwujiya errumungkwa amamamuwa ena-langwa-manja amama-
muwa ayarrka akwa wun-awiyebajina ngarningka ebina eninga-
lika ena-langwa-manja alika. 23 Akwa yiki-likaja yiku-mena ebina
eyukwujiya bulukwa engmurra. Yiku-wardena akwa yik-aburdena
akina. Kembirra ak-alyubarinama ababurna amadangkwa iya aninga

ngakwurruwa aki-yekirrerrikajungwunama, 24 mena naka nenikuwar-
rka nganyangwa ni-jungwu-murrada, akena aduwaba n-enibuduma
arakba naka-da. Ningen-akburrangama arakba nibina ni-lyumadu-
murrada-da," ni-yama neniyuwangkwa nakina. Biya nuw-alyubarina
arakba aninga wurrakina-da.

25 Akini-yada ngawa eneja nuwilyaba nenikuwenikba naruma-
dangwa nu-war•danguma warka errekba-manja. Biya ni-lawurradinu-
manja nakina angalyu-wa akwa n-akwudangwukajungwunu-
manja alikira-wa, n-engkirrika nakina arakba akumalyumalyangka
eningalukwanja na-malyangkeyinuma. 26 Biya kembirra nen-ardija
nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da nungwenikba-langwa akwa
ni-yama, "Ne-yamarrkinama wurrakina?" ni-yama nakina.

27 Eneja nibina nenikuminuwar•duwar•da ni-yama enuwa-wa,
"Nungkwa-langwa nenikumarnjena ni-yar•duma naka. Kembirra
eneja nungwena yirrenu-makama yarniku-warda ebina eyukwujiya
bulukwa engmurra, mena ni-lawurradinu-mubaba karninikuwena
ngawa neningaba nakina-da," ni-yama.

28 Eneja kembirra naruma-dangwa nenikuwenikba nenak-ar•darra
awinyamba. Nara kini-ngayindanga kin-awiyebena alikira-wa. Kem-
birra eneja nungwenikba ni-jadinga nakina alikira-langwa akwa ni-
yama, "Nara errekba-manja ambilyuma umba kwa, awiyeba-langwa
marrakba arrawu-wa," ni-yama.

29 Akena eneja ni-yama nungwenikba-wa, "Kwuja, ngayuwa
yirraminu-war•danguma warka nungkwa-langwa," ni-yama.
"Mababurne-ka mamarika iya yinungkwura ningu-war•danguma,
ningu-war•duwar•denama aduwaba ngawa ningena-da,
wurrumurndakenena wuburra warnumamalya buminu-war•denama
aburrajukwaba nungkwa-langwa. Nara yibamini-yarrkuwurranga
ebina yi-maka-mulangwa ayakwa nungkuwa, akena nara kembirra
yiku-kwa awilyuwilyaba nenukwuda ngayuwa-wa-da kajungwa
yarnik-alyubari-yada nganyangwa warnumamalya-da. 30 Akena
naka eneja nenikuwena nungkwa-langwa ni-jerrukwama ebina
angwarnda nungkwa-langwa wurruwurrariya-manja wurridarringka.
Umba ni-lawurradinu-manja naka nungkwa-langwa nenikuwena
angalyu-wa, kembirra nungkwaja ningkarra-makama ningkakina
nungkwa-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da, kembirra
narru-wardanguma engmurra eyukwujiya bulukwa ena-langwi-yada
wurrakina-da," ni-yama nakina nenikuwenikba nungwenikba-wa.

31 Eneja kembirra nungwenikba ni-yama enuwa-wa, "Nenukwa,
ngeniyerriya," ni-yama, "ningkene-ka ningk-ambambilyuma yelakwa
ngayuwa-manja, akwa amurndakenena amurndakijika-murriya
nganyangwa nungkwa-langwe-ka ababurna-langwa ena. 32 Umba
ena yirr-alyubarinama yarna aninga yirri-yekirrerrikajungwunama
yarna. Eningabe-ka ena mena naka nenikuwarrka nganyangwa
ni-jungwu-murrada, akena aduwaba n-enibuduma arakba naka-da.
Ni-lyumadu-murrada, akena ningen-akburrangama ngayuwa," ni-
yama neniyuwangkwa, nenu-makama nenikuwenikba-wa-da. Akwa
ena ngawa-da.

Enena abiyakarbiya alawudawarra nenu-makama Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

16

Numinilyenjirra-langwa mangma nenikuminuwar•duwar•da

1 Biya kembirra nenu-makama Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa enena alawudawarra nuwilyaba-langwa nenikuminuwar•duwar•da.

Nuwilyaba n-ambilyumurra nenikuminuwar•duwar•da nakina. Umba eneja ena-langwa nubungkawa numinababurne-ka alikira iya amurndakijika akwa angwarnda nakina. Nakine-ka kembirra nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa numurndak-akukwurrajuwama ababurna-langwa eningerribirra ena-langwa-langwa nubungkawa.

Bi...ya aburraja wurrukwala warnumamalya na-likenuma nakinu-wa nubungkawa akwa ne-yamama, “Nakine-ka nenikuminuwar•duwar•da nungkwa-langwa nibina n-akwurrajinama ababurna-langwa amurndakijika nungkwa-langwa nuwurrariye-ka nenumamalya nakina,” ne-yama. “Ni-jerrukwuname-ka eningerribirra nungkwa-langwa nakina. Ku-mangbijerridinama kembirra adinuba ningkakina,” ne-yama wurrakina nenu-maka nakina-manja nubungkawa-da.

2 Eneja kembirra nubungkawa nen-ardijuwa nibinu-wa arakba nenikuminuwar•duwar•da. Nakine-ka ni-likena kembirra enuwa-wa. Umba ni-yama nakina nubungkawa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da, “Amiyambena ena ayakwa bu-makama warnumamalya nungkuwa-langwa?” ni-yama. “Yirra-ngayindenama nungkuwa ku-murnduwarnama aduwaba ababurna-langwa angwarnda nganyangwa. Akwa yikumin-arrikarrenama jurra-manja akina ababurna-langwa akwa yiku-kwunama akina jurra ngayuwa-wa, mena nara-baba arakba aminu-war•duma ningkena warka nganyangwa yelakwa,” ni-yama nakina nubungkawa enuwa-wa.

3 Umba eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da ni-lyangkumakajungwunuma arakba. “Karukwa!” ni-yama. “Ki-yamarrkiname-ka ningena aduwaba? Nubungkawa nganyangwa nu-warenama ngayuwa. Nara kembirra arakba aminu-war•duma ningena warka ena-langwa-da. Ningeningarrubuda-me-ka ningena ningeniku-mungkada-langwa edirra-da. Akwa nara e-yukwamajuma erribirra angwarnda iya aninga warningerribirru-wa warnumamalya, ki-yeliyena-mubaba kembirra ningena ngayuwa akina-langwa-da. 4 Wa! Ningeningma kembirra arakba ningeniki-yama-langwa ngayuwa kajungwa nari-yada a-waruma wurrukwala warnumamalya ngayuwa-da. Kembirra ki-jadena-manja ngayuwa nubungkawa-langwa-langwa alikira, aburraja kab-awiyebajinama ambaka-murra ngayuwa wurrakina warnumamalya aburra-langwu-wa alikira-da,” ni-yama ni-lyangkumakajungwunuma nakina nenikuminuwar•duwar•da-da.

5 Biya nen-ardijuwama nakina kembirra wurrumurndakibina warnumamalya warniku-kwi-yada angwarnda iya aninga ena-langwu-wa nubungkawa. Wurruwilyuwilyaba-wiya nen-ardijuwama nakina enuwa-wa wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-langwa. Biya ni-yama nakina nuwilyabu-wa, “Ambarrngarna aninga ningkeniku-kwi-yada ningkena nubungkawa nganyangwa?” ni-yama.

6 Eneja ni-yama, “Kinu-kwuname-ka ningena arngkumemberrkwa-
ma arngkumemberrkwa budila enuwa-wa aliba-langwa amalyirra,”
ni-yama.

Kembirra eneja ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da enuwa-
wa, “A•a! Wu-miya ena jurra nungkwa-langwa. Ambarriya
akwa wu-warrukwajiya ena ekirra. Nara arngkumemberrkwa-ma
arngkumemberrkwa umba arngkumangbala-ma arngkumemberrkwa
k-arrikarrenama ningkakina yelakwa-da. Biya arngkumangbala-ma
arngkumemberrkwa kinu-kwunama budila enuwa-wa kembirra-da,”
ni-yama nakina.

7 Umba ningka-langwa nenungkwarba ni-likenuma enamba-
langwa enuwa-wa. Kembirra ni-yama eneja nakina nenikumin-
uwar•duwar•da, “Umba nungkwaja, ambarrngarna ningkena aninga
ningkeniku-kwi-yada nubungkawa nganyangwa?” ni-yama.

Eneja ni-yama, “Kinu-kwuname-ka ningena 1,000 beka amadidira-
murra amaninga nungkwa-langwu-wa nubungkawa,” ni-yama.

Kembirra eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da ni-yama, “A•a!
Wu-miya ena jurra nungkwa-langwa. Nara 1,000 umba 800 k-
arrikarrenama ningkakina,” ni-yama nakina-da.

8 Bi...ya n-engkirrika arakba eneja nubungkawa ayakwa nakina-
langwa nikalya nenikuminuwar•duwar•da ni-yama-mulangwa nakina.
Biya ni-yama, “Nakakirume-ka nakina nenikuminuwar•duwar•da
nganyangwa. Milyenjirre-ka mangma ena-langwa,” ni-yama nakina
nubungkawa. Ena-bu ngawa-da.

Biya kembirra Jesus nenu-makama ngarningka ayakwa ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa akwa ni-yama nakina, “Akine-ka ni-
yengbinuma nakina nubungkawa ayakwa, mena warnumamalya
wurribina na-lyelyingmina-murrumurra wulkwa amurndakijika-
murriya-manja na-likaja-mubaba milyenjirra-murra mangma
wurrakina. Warningme-ka wurrakina *warniku-wulda-langwa
*warniku-ngwur•da-langwa enena-manja angalya. Warningme-
ka warniki-yama-langwa warnumamalya-manja wurribina na-
lyangmurukweyina-murrumanja aburrajukwaba amurndakijika-
manja umba nara akwala. Umba aburraja warnumamalya wurribina
na-lyelyingmina-murrumurra Neningikarrawara-langwa-manja
alarradada na-lyangmurukweyinama aburrajukwaba wurrakina
enena-manja angalya akwa ngawa ngarningka amurndakibina-
manja Neningikarrawara-langwa-manja ngalajukwaba-da. Kembirra
enena-manja angalya narruma-wilyakinama wurrakina mangma
meningilyenjirra-ma amurndakijika-langwa. Warningbala
warniki-yama-langwa warnumamalya-manja wurribina na-
lyangmurukweyina-murrumanja amurndakijika-murriya-manja
wurrakina umba nara akwala-manja,” ni-yama Jesus ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa.

9 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, “Kem-
birra ngarra-makinama ena ayakwa nungkwurruwa-manja,” ni-
yama. “Nungkwurraja yika-mamurikajinama kirrakina wurrukwala-
manja warnumamalya. Yika-kwunama aninga iya amurndaki-
jika akwa angwarnda. Ambaka-murra kembirra yiki-jungwuna-
manja kirrakina, nara arakba a-ngayinduma amukwiyadakina kir-

rakina amurndakijika-murriya. Akini-yada ngawa eneja Neningikar-
rawara nakina yikenu-wilyakinama kirrakina ena-langwu-wa an-
galya abalkaya," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa.
10 Biya ni-yama nakina Jesus ngarningka aburruwa-wa,
"Kirruwilyaba karnumamalya yikinumin-akwurrajina-manja
amurndamurndirra kirrakina eyukwujiya angwarnda ningka-langwa
nenumamalya akena nara-manja amini-jerrukwama akina, kembirra
ambaka-murra eneja yikenu-werrungwur•denama nungkwurruwa-
manja akwa nungkwurraja yikinumin-akwurrajinama kirrakina
ena-langwa adirrungwarna angwarnda-da. Akena kirrikalya-
manja kirruwilyaba karnumamalya, nara-manja akwurrajuma
eyukwujiya angwarnda ebina ambaka-langwa umba yikinumini-
jerrukwuna-manja akina, kembirra nara nakina a-werrungwur•duma
nungkwurruwa-manja akwa nara kirrakina amin-akwurrajuma
aruma angwarnda ena-langwa-da. 11 Nara-manja nungkuwa
akwurrajuma ningkakina angwarnda iya amurndakijika
ningkumurndamurndirra enena-manja angalya, amiyambena
kembirra Neningikarrawara-langwa kinumin-akwurrajinama
ningkakina? Nara-da. Nare-ka a-kwama Neningikarrawara
eningerribirra ena-langwa nungkuwa-manja ningkenik-akwurraji-
yada ena-langwa akina-da. 12 Amurndakenene-ka amurndakijika
iya angwarnda nara nungkwa-langwa akina. Umba eneja
Neningikarrawara nginu-kwunama ena-langwa angwarnda iya
amurndakijika-murriya eningaduwaya nungkuwa-manja. Kembirra
nara-manja akwurrajuma ningkakina amurndakakina eningaduwaya
enena-manja angalya, ki-yamarrkinama ningkakina ambaka-murra?
Eneja kenu-kwunama ningkakina Neningikarrawara eningaba
ebina ena-langwa eningangkawura ena-langwa-manja angalya
abalkaya-na? Nare-ka nakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.
13 Biya ni-yama ngarningka nakina aburruwa-wa, "Neningerribirra
nenikuminuwar•duwar•da nare-ka nakina aminu-war•duma
warka wunalekbina-kiya-langwa wunubungkawa-kiya-langwa
wunambilyuma. Dukwa kini-lyelyingminama nuwilyaba-manja
nubungkawa, kinu-werrikambilyama enuwa-manja, umba dukwa
kenu-wirrikbinama nakina ningka-manja akwa nara kembirra
akwurrajuma angwurra nakina-manja-da. Akine-ka ngarra-
makama mena-baba ka-bungkawadina-manja akina angwarnda
nungkwurruwa-manja, kembirra Neningikarrawara nara a-
bungkawaduma nakina nungkwurruwa-manja-da," ni-yama Jesus
nenu-maka ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa abiyakarbiya akwala ayakwa

14 Aburraja wurrukwala WurruBarija warnumamalya aburrajuk-
waba nuw-engkirrikenuma amurndakibina ayakwa Jesus-langwa.
Kembirra nenu-marngkajuwama enuwa-wa mena na-lyelyingminu-
mubaba angwurra angwarnda.
15 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, "Kirrakina-bina
kirra-ngayindenama warnumamalya ke-yamina-mulangwa-
da, 'Karningabe-ka KirruBarija kirrakina karnumamalya,

kirruwerrikidirrbure-ka kirrakina-da.' Akina kirri-ngayindenama akena eneja Neningikarrawara neningma nakina mangma iya yukwudukwuda nungkwurra-langwa. Neningma angwurra nungkwurruwa-manja karnumamalya. Nara a-lyangkuwerribikajungwuma nakina wuburra kirrukwala karnumamalya kirri-lyangkuwerribikajungwunama kirrakina-da. Yiki-yamina-manja karnumamalya, 'Eningaba akina,' dukwa Neningikarrawara kini-yaminama arrkala, 'Awurrariya akina,' kini-yaminama dukwa nakina-da," ni-yama Jesus nenu-maka WurruBarija-manja-da.

16 Biya ngarningka ni-yama kembirra Jesus aburruwa-wa, "Arakburakba-kiya-wiya wurribina warnikakakirumaka warnumamalya narr-akakirumakama Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma narra-makama wurrukwala-manja warnumamalya. Akwa narr-akakirumakama ngarningka Neningikarrawara-langwa-langwa ayakwa amurndakibina WurruBuburabuda narra-maka-mulangwa wurrakina ena-langwa-manja warnumamalya. Amurndakakina-langwiya-bina ayakwa narr-akakirumakama wurrakina warnikakakirumaka wurrukwala-manja warnumamalya wurriyirrbiyirrba ngawa-da.

"Bi...ya aburraja warningaduwaba warnumamalya kembirra nuw-engkingkirrikenuma aburrajukwaba aduwaba amurndakakinu-wa-bina ngawa ayakwa wurrakina. Eneja kembirra Janjana Nenikumingekingambaja ni-yar•duma arakba enena-manja angalya. Kembirra ni-yar•dangu-mulangwa nakina Janjana, ngayamba-langwa ningarra-wilyakajuwama warnumamalya-manja eningaba ayakwa kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara nakina. Kembirra aduwaba aburraja wurrababurna-langwe-ka warnumamalya neni-ngayindenama angwurra wurrakina kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara nakina aburruwa-manja. 17 Nungkwurraja kirri-yaminama karna karnumamalya, 'Nare-ka a-jerriduma amurndakakina angalya abalkaya akwa amurndakenena angalya arrawa ngalajukwaba,' kirri-yaminama. Umba amurndakibina ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa ngalajukwaba nare-ka a-jerriduma akina. Akena ngarra-makinama nganja ngayuwa, amurndakibina angalya abalkaya iya amurndakenena angalya arrawa dukwa ka-jerridinama akina umba amurndakibina ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa nare-ka a-jerriduma akina. Nara ngawa awilyuwilyaba a-jerriduma akina-da.

18 "Arakburakba-kiya-wiya nenu-kwa-manja eneja Neningikar-rawara enena ena-langwa ayakwa eningarumuruma nakina-manja Mawijija, ni-yamama nakina Neningikarrawara,

'Nuwilyaba nenungkwarba kininga-lalikina-manja dadingiyenikba ena-langwa, umba kininga-mena-manja dingka-manja didarringka, kembirra wunalakina-kiya ngawa keni-rndirndirrkeyinama arakba. Akwa ngarningka nuwilyaba nenungkwarba kininga-lalikina-manja dadingiyenikba ena-langwa, akwa kembirra eneja ningka-dangwa nenungkwarba kininga-mena-manja dakina, kembirra nakine-ka nenungkwarba akwa ngawa dakina didarringka

aburnajukwaba keni-rndirndirrkeyinama arakba wunalakina-da,'
ni-yamama Neningikarrawara," ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja WurruBarija warnungkwarba-da.

Numinababurna-langwa amurndakijika nenumamalya akwa Lajirida-langwa

19 Biya kembirra arakba nenu-makama enena alawudawarra nakina Jesus wurrumurndakakina-manja WurruBarija warnumamalya.

Nuwilyaba naruma nenumamalya n-ambilyuma nakina awilyaba-manja angalya. Numinababurne-ka nakina amurndakijika iya angwarnda akwa aninga-murriya. Akwa n-awiyuwiyebenuma dumbala dukukwulyubena dibina nu-beyindanguma duminaruma angwarnda. Akwa n-alyelyubarinuma aninga eningininga-baba-wiya mababurna-langwa mamawura iya marringa nakina-da.

20 Eneja nuwilyaba nenungkwarba n-ambilyuma nakina yak-wujina enejukwaba ebina-manja ngawa angalya. Nenimikirra nakina Lajirida. Nakine-ka nenungkwarba neningalyingmalyingme-ka. Awurrakwulyumide-ka amarmarra n-arrirreyinuma ena-langwa-manja nenumadangkwa. Aburraja wurrukwala warnumamalya ena-langwa neni-lyilyanguma nakina nibina-langwu-wa naruma nenuma-malya alikira. Neni-lyilyanguma wurrakina akwa neni-lalikama nen-angmakwulalijuwama nakina akawiyuwiyeba-manja akwudangwa.
21 N-alyubarinu-manja nibina naruma nenumamalya ebina aninga, kembirra ngalaja eyukwayuwa aninga n-alyubarinu-mulangwa nakina ne-ngkilarreyinuma akina ajiringka-wa. Eneja nakina Lajirida ni-ngayindanguma ebina aninga ne-ngkilarreyinu-mulangwa nenik-alyubari-yada akina. Aburraja wurruwarda na-likenuma enuwa-wa akwa narri-ngbijuwama amarmarra amurndakibina ena-langwa-da.

22 Bi...ya kembirra nakine-ka neningalyingmalyingma nenungk-warba ni-jungwa arakba. Umba aburraja Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja neni-ngkajika wurrakina nibina ni-jungwuma, akwa nenu-wilyakama karrawaru-wa Neningikarrawara-langwu-wa angalya n-ambilyu-murruwa Aburiyama, kajungwa kin-ambilyi-yada ngawa enuwa-manja yakwujina akwudangwa.

Bi...ya kembirra eneja nibina nenumamalya numinababurna amurndakijika iya aninga ni-jungwa enejukwaba nakina. Aburraja neni-rungkwaba nenumadangkwa ajiringka-manja arakba-da.
23 Umba ni-likena arakba kembirra awurrariya-wa angalya warninikijungwa-langwu-wa nakina. Akena akina-manja ngawa angalya warninikijungwa-langwa-manja, n-arrkwujeyinuma nakina nenumamalya, ni-lyandinume-ka angwurra nakina-da. Biya nu-ngwundikadinga akwa nenilirraki-rringka wunalakina Aburiyama akwa Lajirida. Umba awilyikerra ngawa angalya aburnaja wunalakina nen-ambilyumurra-da.

24 Eneja kembirra n-ardanga nakina nenumamalya Aburiyamu-wa. "Namira...wu!" ni-yama. "Errukwuliya-langwa nganja akwa ni-larrkiya-langwa Lajirida ngayuwa-wa yangkwurrangwa, kajungwa kin-akumi-yada ayarrka amamuwa ena-langwa akungwa-manja akwa kinu-murndadiki-yada alyelyikba nganyangwa. Marrakba! Karukwa!

Ningi-lyandiname-ka ningena enena-manja angalya angwura-wiya,”
ni-yama nakina nenumamalya Aburiyamu-wa-da.
25 Akena eneja ni-yama Aburiyama, “Engkirrikiya, namira,” ni-yama.
“Ningk-ambilyu-wiya ningkeniba nungkuwa ningkakina, ningku-
wilyakama ababurna amurndakijika iya aninga. Eneja naka Lajirida
nara ebina amurndakijika iya aninga kinu-wilyaka enuwa-manja,
neningalyingmalyingma neningangkawura n-ambilyuma nakina.
Umba aduwaba kembirra niyekirrerra arakba naka yelakwa, umba
nungkwaja ningkakina yakwujina ningk-arrkwujeyinama ngawa,
ningki-lyandinama ningkeningangkawura. 26 Umba ngarningka
ngalaja akina laka edirra angwujirira angwurn•dikirra nuw-
ambilyama wilyarra, kajungwa wurribina karri-ngayindena-manja
warniki-lika-langwa yadada nungkuwa-wa nari-yada wurrakina
a-likama-da. Akwa nara warningerribirra yadikina ningk-ambilya-
mulangwa ningkakina a-kuwabijanguma yangkwurrangwa yirruwa-
wa-da,” ni-yama Aburiyama enuwa-wa-da.
27 Eneja kembirra ni-yama nibina nenumamalya, “Aburiyama,
marrakba, namira, ni-larrkiya-langwa kembirra Lajirida
nungwarrka-langwu-wa angalya,” ni-yama. 28 “Aburraja wurrakina
yakwujina wurrumangbala nganyangwa narrkuwarrka-murriya
nuw-ambilyama. Eni-likaja nakina abunu-makina abunu-
madumurrukwuna, kajungwa nari-yada a-likama wurrakina enenu-
wa awurrariya angalya akwulyandilyandu-wa, wuburra laka ngayuwa
ningi-likenuma yangkwurrangwa enenu-wa angalya,” ni-yama nakina
nenumamalya Aburiyamu-wa-da.
29 Eneja Aburiyama ni-yama enuwa-wa, “Nungkwa-langwa
narrkuwena-murriya narru-wilyakinama wurrumurndakakina akina
ayakwa Mawijija-langwa akwa ngawa WurruBuburabuda-langwa,”
ni-yama. “Ab-engkirrikaja kembirra wurrakina amurndakakinu-
wa ayakwa aburra-langwu-wa. Narra-madumurrukwa-mulangwa
arakba, kembirra abarramin-engkirrikaja wurrakinu-wa akina
ayakwa,” ni-yama Aburiyama enuwa-wa-da.
30 Eneja kembirra nenumamalya ni-yama, “Nare-ka, namira,”
ni-yama nakina. “Ka-jungwuna-manja wurruwilyaba warnuma-
malya biya kembirra kuw-enibudina-manja wurrakina akwa ka-likaja-
manja aburruwa-wa, kembirra kuw-engkirrikajame-ka amandangwa
wurrakina akina ayakwa-da. Kembirra arakba wurrakina karru-
wurrenama awurruwurrariya umba kuw-engkirrikajama arakba
eninginingaba-wiya-da,” ni-yama nakina nenumamalya Aburiyamu-
wa.
31 Eneja ni-yama Aburiyama, “Nara-manja wurrakina engkirrikuma
Mawijija-langwu-wa ayakwa akwa WurruBuburabuda-langwu-wa,
nara kembirra wurrakina engkirrikuma aduwaba wurrukwalu-wa
warnumamalya. Kwuja! Kini-jungwuna-manja nuwilyaba nenu-
mamalya biya kin-enibudina-manja nakina akwa kini-likaja-manja
nakina yadada aburruwa-wa, kenu-madumurrukwuna-manja nakina
wurrakina-manja, nare-ka wurrakina engkirrikuma ena-langwu-wa
ayakwa,” ni-yama Aburiyama nibinu-wa nenumamalya-da. Ena
ngawa-da.
Enena alawudawarra nakina Jesus nenu-makama
wurrumurndakibina-manja WurruBarija warnumamalya-da.

17

Aka-kwudirrkina-mulangwa warnumamalya awurruwurrariya-wa akwa akamini-yakuwabijeyina-mulangwa wurrukwala warnumamalya

1 Biya kembirra Jesus ni-yengbinuma nakina ayakwa ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. “Wurrukwala warnumamalya
yikabu-kwudirrkiname-ka amandangwa nungkwurruwa-manja
awurrariya-wa wurrakina,” ni-yama Jesus aburruwa-wa. “Akena
nara nungkwurraja karna a-ngwanjajuma wurrakina. Kembirra
yiki-yamina-manja akina awurrariya, ka-ngekburakajungwunama
ngalaja awurrariya nungkwurra-langwa ambaka-murra. 2 Umba yika-
kwudirrkina-manja wurrukwala warnumamalya awurrariya-wa akwa
ke-yamina-manja akina awurrariya, kembirra aminakina-langwa ka-
ngekburakajungwunama awurrariya angwurra nungkwurra-langwa
ambaka-murra. 3 Nungkwurraja kembirra yiki-rringkajungwunama
angwurra kirrakina kajungwa nari-yada a-kwudirrkama wurrukwala
warnumamalya awurrariya-wa,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.

Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, “Kini-yamina-
manja nenikumarnjena awurrariya nungkuwa-manja, kembirra
nungkwamba-langwa kinu-makinama enuwa-wa ebina-langwa
awurrariya ni-yama-mulangwa nakina nungkuwa-manja. Umba
kin-engkirrikaja-manja nakina nenikumarnjena ayakwa nungkwa-
langwa akwa kinuma-warrukwajina-manja mangma ena-langwa,
kembirra arrkala kinumini-yakuwabijinama ningkakina-da. 4 Umba
kini-yamina-manja ngawa nakina, kini-ngekbungekburakina-manja
nakina awurruwurrariya nungkuwa-manja neningangkawura,
kembirra nungkwaja arrkala kinumini-yakuwabijinama ngawa
ningkakina ningkeningangkawura-da. Dukwa arngkababurna
kini-yaminjaminama nakina nungkuwa-wa, ‘Marrakba, yimini-
yakuwabijiya-langwa nganja akina.’ Dukwa arngkumangbala
arngkambilyuma kini-yaminama nakina akina ayakwa nungkuwa-wa
muwilyaba-murra-manja ngawa mamawura. Kembirra nungkwamba-
langwa kinumini-yakuwabijinama ningkakina amurndakibina ena-
langwa awurruwurrariya, mama amangbala ambilyuma akina-da,”
ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Aku-werrikambilya-mulangwa ngarna Jesus-manja akwa akinuminu-war•dena-mulangwa warka ena-langwa

5 Aburraja kembirra Jesus-langwa warnikilarrkilarrka
warnungkwarba ne-yama wurrakina enuwa-wa, “Bungkawa, yirri-
ngayindenama yarna yiku-werrikambilyama angwurra nungkuwa-
manja,” ne-yama wurrakina. “Yirru-mamurikajina yirraja kajungwa
nari-yada a-minikalyikama nungkuwa, umba yiku-werrikambilyi-
yada ngawa nungkuwa-manja yarningangkawura,” ne-yama
wurrakina.

6 Eneja ni-yama Nubungkawa Jesus aburruwa-wa, “Nara ambaka
karna a-werrikambilyuma ngayuwa-manja-na!” ni-yama. “Ku-
werrikambilya-manja ngawa ningkakina ngayuwa-manja, mame-ka
ku-warrngkuwerrikambilya-manja ningkakina ngayuwa-manja, ki-
yengbinamurra kembirra enena ayakwa ningkakina. Ki-yaminama

enenu-wa eka, ‘Warumajungwa, umba jeyi, likaja angerriba makarduwa. Biya kembirra yakwujina k-akumurna amukayerra nungkwalangwa kuw-arjiyi-yada makarda-manja,’ ki-yamina ningkakinada. Umba ngalaja enena eka kakumin-engkirrikajame-ka ayakwa nungkwa-langwa akina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnungkwarba warnikilarrkilarrka nakina-da.
7 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, “Awurmurra kirruwilyaba karnumamalya yikini-larrkajama nungkwurralangwa nenikuminuwar•duwar•da errekbu-wa warki-yada. Dukwa kinu-mungkadinama nakina ajiringka-da, dukwa jiba-manja kinakwurrajinama-da. Biya kembirra larruwura kini-lawurradinama awurmurra nakina alikira-wa. Nara kembirra e-yamama kirrakina enuwa-wa, ‘Kwa, warenja, ambarriya-langwa yelakwa ng-angkirnawiya ngayuwa aninga nungkwa-langwa k-alyubarini-yada.’ Nareka e-yamama nungkwurruwa enena ayakwa nungkwurra-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da kirrakina-da. 8 Nare-ka! Kirrubungkawa ena-langwa kirrakina. Kembirra yiki-yaminama kirrakina enuwawa, ‘Yimini-dakina aninga nganyangwa. Kembirra k-awiyebenama ningkakina dadingaba-langwa dumbala akwa ku-wilyakinama ebina aninga ningki-daka-mulangwa yangkwurrangwa ngayuwa-wa, kajungwa k-alyubarini-yada ngayuwa akina aninga, akwa ki-bekini-yada akubibeka. Kembirra arija-langwa nungkwamba-langwa ki-jenama aninga nungkwa-langwa-da,’ yiki-yaminama nungkwurra-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da kirrakina-da.
9 “Nara ningkakina e-yangmarngkwajuma nungkwa-langwuwa nenikuminuwar•duwar•da nginuminu-war•dangu-mulangwa nungkwa-langwa warka, nginumin-engkirrikenu-mulangwa ayakwa nungkwa-langwa ningkibina ningkubungkawa ena-langwa. Nare-ka-da! 10 Kembirra nungkwurrajukwaba kirrakina yikilyangkumakajungwunama enena ayakwa. ‘Ngarningerribirreka yanda ngarna. Ngarnikuminuwar•duwar•da wulkwa ngarriyaminama, akwa ngarningaruma-ma,’ yiki-lyangkiyaminama kirrakina. Umba yiki-jerrukwuna-manja kirrakina ababurna-langwa ebina Neningikarrawara kirrenu-maka-mulangwa karniki-yamalangwa, kembirra yiki-lyangkumakajungwunama enena ayakwa. ‘Mama akina, ngarru-war•danguma ngakwurra-langwa warka, umba nara akwala,’ yiki-lyangkiyaminama kirrakina-da,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikilarrkilarrka warnungkwarba nakina-da.

Nen-eningabaka-mulangwa Jesus wurrumemberrkwa warnungkwarba

11 Bi...ya na-likenuma ngawa wurrakina Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa mibina-langwiya ngawa mamurukwa numulikenu-mulangwiya Jirujalemu-wa makina. Na-likenu-manja wurrakina, ngalaja akina angalya Keliliya ekalyarra-langwa nuw-ambilyuma, umba ngalaja Jameriya ekbuda-langwa nuw-ambilyuma akina. Nuwalilikenu...wa. 12 Biya ne-yar•danga arakba wurrakina angalya-manja aminambawura-manja alikira iya warnumamalya. Yakwujina ngawa nara-wiya kuw-awiyebena akinu-wa angalya, aburraja wurrumemberrkwa warnungkwarba nenu-kwurukwa wurrakina Jesus-uwa arakbada. Wurrakine-ka warnungkwarba nuw-alkilkayanguma ambaka aw-

ilyikerra, mena nuw-arrirreyinuma awurrakwulyumida amarmarra
wurrakina-baba. 13 Biya nuw-ardanga Jesus-uwa. “Jesus...ayi!” ne-
yama wurrakina. “Bungkawa...yi, errukwuliya-langwa yirraja...wu!”
ne-yama wurrakina warnungkwarba, nuw-ardanguma engka-langwa
Jesus-uwa.
14 Eneja Jesus neni-rringka wurrakina, akwa n-ardanguma nakina
engka-langwa aburruwa-wa akwa ni-yama, “Jeyi! Wurri-likaja
kembirra arakba Neningikarrawara-langwu-wa alikira...wu, kajungwa
yikabu-rringkini-yada yakwujina WurruMinida warnungkwarba...wu!
Akwa yikabumini-rringkini-yada nungkwurra-langwa karnumak-
wulya...wu!” ni-yama nakina Jesus. Kembirra na-likena arakba
aburraja wurrakina wurrumemberrkwa warnungkwarba angerriba
Neningikarrawara-langwu-wa alikira. Biya na-likenu-manja ngawa
mamurukwa-langwiya, na-mungkwur•dadinuma lukwakwa warnu-
makwulya wurrakina-da.
15-16 Umba kembirra nuwilyaba nenungkwarba ni-rringkajungwa
nakina n-eningabaduma arakba, akwa ni-lawurrada dirrbura Jesus-
uwa. Nimininge-ka nenungkwarba, NeningiJameriya nakina.
Biya ni-yangkarjiyajungwunuma nakina neni-yangmarngkwajuwama
Neningikarrawaru-wa. “Neningabe-ka Nubungkawa Neningikar-
rawara!” ni-yama. Biya n-abuluwendinga n-engmudirruwajungwa
nenumukwurra nakina ajiringka-wa akwudangwa Jesus-langwa-
manja alika, akwa ni-yama nakina Jesus-uwa, “Ngeniyerriya, yiminu-
mungkwur•dangu-murrada nganyangwa ningenumakwulya!” ni-
yama nakina-da.
17 Eneja ni-yama Jesus, “Wurrumemberrkwa warnungkwarba
ningarra-mungkwur•danguma warnumakwulya ngayuwa, akena
wurrangamba wurrukwala wurrumangbala wurrabiyarbuwa?
18 Miyambena-burra naka nenungkwarba nimininga ni-
lawurradinuma nuwilyaba-ma nakwukawura ngayuwa-wa akwa
neni-yangmarngkwajuwama nakina yimbukwa Neningikarrawara?”
ni-yama Jesus.
19 Biya ni-yama nakina Jesus nakinu-wa nenungkwarba,
“Mirajanga!” ni-yama. “Jeyi! Likaja arakba. Nara yiku-
minikalyika ayakwa nganyangwa, umba ningk-eningmidinuma
ngayuwa ka-mungkwur•dena-mulangwa warningerribirra-langwa
warnumamalya. Kembirra akina-langwa ningk-eningabaduma arakba
ningkakina-da,” ni-yama Jesus nakinu-wa nimininga nenumamalya
NeningiJameriya-wa-da.

Kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara

20 Bi...ya aburraja wurrukwala WurruBarija warnungkwarba neni-
yendabena wurrakina Jesus-uwa. “Ngambi-yada-burra Neningikar-
rawara kinu-bungkawadinama nakina ngarrababurna-manja ngarnu-
mamalya?” ne-yama.
Eneja ni-yama Jesus, “Kinu-bungkawadina-manja Neningikar-
rawara, nara kirrakina a-rringkama menba-murra kinu-
bungakwadina-mulangwa nakina. 21 Akwa nara e-yamama
amukwiyadakena ayakwa, ‘Kwuja! Naka-bina!’ akwa ngawa,
‘Nangaba!’ nare-ka e-yamama kirrakina. Ngarra-makinama ngayuwa

ningena, Neningikarrawara kinu-bungkawadinama nakina akini-
yada ngawa yikinumini-yarrkuwarakina-manja kirrakina ayakwa
karnumamalya ena-langwa nungkwurra-langwa-manja mangma
iya yukwudukwuda," ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa
WurruBarija warnungkwarba-da.

22 Biya kembirra ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa, "Arngkingka-manja yiki-ngayindenama
kirrakina karniki-rringki-yada ngayuwa ki-lawurradina-
mulangwa yangkwurrangwa ngayuwa, ningibina-murrada ningi-
rukwularrinuma enena-manja angalya. Yiki-ngayindenama karniki-
rringki-yada ngayuwa aduwaya, wulkwa muwilyaba-ma ngawa
mamawura, akena nara a-rringkama kirrakina ngayuwa-da.

23 "Aburraja kirrabu-makinama wurrukwala warnumamalya,
'Kwuja! Nangaba!' umba aburraja wurrukwala, 'Naka-da!'
Akena nungkwurraja nara engkirrikuma aburruwa-wa, e-yuwama
aburruwa-manja. 24 Nare-ka engkirrikuma aburruwa-wa, mena
ki-lawurradina-manja ngayuwa, kembirra wurrababurna-langwe-ka
warnumamalya kabu-rringkinama ngayuwa-wa. Wuburra laka yibina
yibilyibilya kini-ngarningmindena-manja yakina, kembirra yikini-
rringkina-manja kirrakina kini-larrkabarrakajinama angalya yakina
angerriba iya angerriba, yakine-ka wuburra ki-lawurradinama nganja
ningena. Aburraja kembirra kabu-rringkinama wurrababurna-langwa
warnumamalya ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma
enena-manja angalya. Kabu-rringkiname-ka aburra-langwa-murra
menba wurrakina. 25 Akena adinuba-wiya nganja ki-lyandinama
ningena ngayuwa angwurra, ka-warena-mulangwa ngayuwa warna
warnumamalya warningaduwaba," ni-yama Jesus nakina-da.

26-27 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus, "Arakburakba-kiya-wiya,
n-ambilyu-wiya nakina Nawa, aburraja wurrakina warnumamalya
namin-engkingkirrikajajungwunuma ngawa warningangkawura. Ne-
yaminjamama na-jijanguma aninga, ne-bibekinuma wurrakina aku-
bibeka. Akwa ne-yakiyakeyinuma warnungkwarba iya wurridar-
ringka, nuw-ambambilyuma ngawa. Ne-yaminjamama wurriyirrbiyir-
rba ngawa-da.

"Bi...ya eneja ni-jerrukwama ebina arakba warka nu-war•dangu-
mulangwa nakina Nawa, numa-ngekburaka-mulangwa num-
ar•dirrangu-mulangwa mibina mijiyanga memikirra arka.
Kembirra n-awiyebenuma nakina akwa ena-langwa wurrukwala
warnumamalya aburruwa. Kembirra ni-larrinuma ngalaja yibina
yelyukwa. Umba nawurraki-jungweyinuma wurrumurndakibina
warnumamalya wurruwurrakwulyumida. Wurrababurna-
langwa na-jungweyinuma. Wulkwa eneja Nawa neniba n-
ambilyuma nakina akwa ngawa ena-langwa warnumamalya.
Kembirra akine-ka wuburra, ke-yaminama warnumamalya
aburrajukwaba ki-lawurradina-manja ngayuwa, ningibina-
murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Kamin-
engkingkirrikajajungwunama aburrajukwaba wurrakina ngawa-da.

28 "Akwa ngarningka arakburakba-kiya-wiya, n-ambilyu-wiya
nakina Lada, aburraja WarningiJaduma warnumamalya namin-
engkingkirrikajajungwunuma warningangkawura wurrakina

aburrajukwaba. Ne-yaminjamama na-jijanguma aninga akwa
ngawa ne-bibekinuma akubibeka. Namurndaku-beyindanguma
akwa ngawa narri-lungkuwabijuwama amamarda aninga, akwa
narri-ngekburakama alikira. Ne-yaminjamama wurriyirrbiyirrba
ngawa wurrakinu...wa. 29 Akena ni-lalika-manja nakina Lada
ebina angalya Jaduma, mibina-manja ngawa mamawura, eneja
Neningikarrawara ni-larrkama angwura angubina-langwa ajiringka-
wa. Ngalaja nawurraki-kalaridinuma akwa nawurraki-jungweyinuma
wurrumurndakibine-ka WarningiJaduma warnumamalya.
Wurrababurna-langwa na-jungweyinuma wurrakina, umba
yimbukwa Lada neniba n-ambilyuma nakina. 30 Kembirra akine-ka
wuburra, aburrajukwaba ke-yaminama warnumamalya, akini-yada
ngawa k-abilyerrikajungwuna-manja ngayuwa, ningibina-murrada
ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Aburrajukwaba kamin-
engkirrikajajungwunama wurrakina ngawa-da.

31 “Akini-yade-ka ngawa, eneja kin-ambilya-manja nuwilyaba ne-
nungkwarba ena-langwa-manja alikira karrawara ekbilyuwalya-
manja, nara nakina a-dirrirnduma akwa awiyebuma arrawu-
wa angkama amurndakijika ena-langwa. Umba enejukwaba
ningka-langwa nenungkwarba kinu-war•dena-manja warka errekba-
manja, nara nakina errikerruma akwa a-lawurraduma angalyu-wa.
32 Nungkwurraja yik-eningmidinama karna yingi-yama-mulangwa
ying-errikerrinu-mulangwa dibina dadingiyenibka Lada-langwa. Kem-
birra yiki-yakuwerribikinama ambaka-langwa ngaluwa-wa kirrakina-
da.

33 “Umba eneja nuwilyaba nenungkwarba nibina kini-
lyelyingmajungwunama kini-ngayindena-manja ababurna-
langwa amurndakijika enena-manja angalya umba kinu-
warena-manja Neningikarrawara, kembirra kini-jungwunama
neningangkawura nakina-da. Umba nibine-ka eneja nenungkwarba
nara-manja a-waruma neniki-jungwangena-langwa umba ken-
aburrakiyuwarna-manja ngayuwa-manja nakina, neniba kin-
ambilyama neningangkawura nakina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa-da.

34 Biya kembirra ngarningka ni-yama nakina Jesus, “Ngarra-
makinama ningena ngayuwa,” ni-yama nakina, “akini-yada ngawa
aburraja wurrambilyuma warnumamalya-kiya ka-mungkwula-
manja marringa wurrakina muwilyaba-murra-manja ngawa
mamukumungkwulinga alyarrngwalyilya, kembirra aburraja
Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ka-wekbalyinama
wurrakina wurruwilyaba-ma ngawa, umba karra-lalikinama
wurrakina wurruwilyaba-ma-da. 35-36 Umba aburringaja
wurringambilyuma wurringidarringka-kiya karringu-war•dena-
manja warka wurringalakina akwa karringu-mamurikajeyina-manja
karringi-rungkwulena-manja ebina amadidira, kembirra aburraja
Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ka-wekbalyinama
wurrakina wurruwilyaba ngawa wurridarringka, umba karra-
lalikinama wurrakina wurruwilyaba-ma-da,” ni-yama Jesus ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

37 Aburraja ne-yama wurrakina, “Bungkawa,” ne-yama, “nga-manja
ke-yaminama akina?”
Eneja Jesus nenumini-lawurrakajuwa nakina enena ayakwa
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Akwa ni-yama nakina,
“Ka-murrkwulijeyina-manja warnumadangkwa warninikijungwa
ajiringka-manja, kembirra yakwujina akina-manja ngawa
angalya yikini-rringkinama yukwurrijija-murriya kinuwurra-
murndukwunama yakina-da,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.

18

Dingaya-langwa akwa ngawa nubungkawa-langwa

1 Biya kembirra nenu-makama Jesus enena alawudawarra ena-
langwa-manja warnikabuburrakiyuwa, kajungwa warningmi-yada
ngawa wurrakina ka-buriyamina-mulangwa ngawa mababurna-
langwa marringa akwa kembirra nari-yada a-werrikilyangmuriduma
a-werrikungwanjuma wurrakina.
2 Nuwilyaba nubungkawa n-ambilyuma nakina. Biya ni-
lyangkuwerribikajungwunuma nakina warnumamalya-langwa
warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba, mena ena-
langwa warka akina. Akena nara nakina kenumin-engkirrikena
Neningikarrawaru-wa iya warnumamalyu-wa. 3-4 Ngalaja duwilyaba
didarringka duminakina angalya yingi-likenuma enuwa-wa. Dingaya
dakina. “Marrakba,” yingi-yama, “yi-mamurikajiya-langwa nganja,
mena nuwilyaba nenungkwarba nginumini-ngekburaka-mubaba
awurrariya nganyangwa. Kemba ki-lyangkuwerribikajungwunama
nungkwaja ningkakina yinalakena-langwa yinenumamalya-kiya,
akwa yikumini-yengbinama ayakwa nungkuwa nganyangwa enuwa-
wa nuwarnkarnyerra-baba nakina-da,” yingi-yama dakina.
Akena eneja nubungkawa nu-waranguma akwa n-ambudidina
neningamiyerra nakina, akwa nara kininga-mamurikajuwa kembirra
dakina dingaya. Umba ngalaja ying-alilikenuma ngawa diyirrbiyirrba
enuwa-wa. Yingi-yaminjamama dakina ngawa-da. Eneja nubungkawa
nu-waranguma kembirra dakina ngawa.
Bi...ya arakba-langwa ni-lyangkiyama nakina kembirra,
“Nara engkirrikuma ningena ngayuwa Neningikarrawaru-wa
iya warnumamalyu-wa akena, 5 daka-langwa dingaya ningu-
warenama ning-erriburandiname-ka. Aminakina-langwa kemba
kinga-mamurikajinama ningena ngayuwa. Nara-manja a-
lyangkuwerribikajungwuma ningena ngala-langwa-langwa eningaba,
ngalaja kembirra king-alilikajama ngawa dakina ngayuwa-wa
diyirrbiyirrba ngawa-da. Kembirra nganja k-erriburandinama
ngayuwa angwurra-da,” ni-yama arakba nakina nubungkawa, ni-
lyangkumakajungwunuma-da. Enena ngawa-da.
6 Enene-ka alawudawarra Nubungkawa Jesus nenu-makama ena-
langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Biya kembirra ni-yama
nakina aburruwa-wa, “Yiki-yakuwerribikinama karna nakina-
langwa nubungkawa ngarra-maka-mulangwa,” ni-yama. “Arakba-
langwa kembirra eneja nanga-mamurikajuwama dakina-manja
dingaya, mama nakina nuwurrariya. 7 Umba eneja nakina

Neningikarrawara n-engkingkirrikajama ayakwa ena-langwa-langwa karnumamalya akwa kirren-akukwurrajinama nungkwurruwa-manja. Kembirra yik-ardirdena-manja kirrakina enuwa-wa meningilida iya alyarrngwalyilya, kin-engkirrikajama nakina akwa kini-lyangkuwerribikajungwunama nungkwurra-langwa-langwa eningaba. Yikenumin-akwurrajinama karnumamalya kirribina nu-wekbalyinuma nakina ena-langwi-yada karnumamalya kirrakina. Nara nakina ambudirrkajungwuma, 8 umba yikenu-mamurikajinama kirrumurndakakina warenja-bawiya-da. Amandangwa nganja ki-lawurradinama yangkwurrangwa ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Dukwe-ka aburraja kuw-embirrarina warnumamalya ngayuwa-wa, akwa ka-werrikambilya ngawa ngayuwa-wa, dukwa nara-da," ni-yama Nubungkawa Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

NuBarija-langwa akwa nenikumurndumurndukwa-langwa angwarnda nenungkwarba

9 Enena ngarningka awilyaba alawudawarra Jesus-langwa. Nenu-makama nakina enena alawudawarra wurrukwalu-wa warnumamalya wurribina na-ngkweningabakajungwunu-murruwa. Wurrakine-ka ne-yaminjamama wurrukwalu-wa warnumamalya, "Yirre-ka yarningaba-wiya yarna yarnumamalya umba nungkwurraja kirruwurrariya kirrakina-da," ne-yama wurrakina warnumamalya-da. Kembirra aminakina-langwa nenu-makama Jesus enena alawudawarra.

10 Wunambilyuma wunenungkwarba-kiya nen-ambilyumurra Jirujalema-manja wunalakina. Nuwilyaba NuBarija nenumamalya nakina, umba nuwilyaba nenuminu-war•danguma warka WarningiRawuma-langwa wurrububungkawa akwa nuwurra-murndukwama nakina angwarnda warnumamalya-langwa. Biya neni-likenuma wunalakina-kiya Neningikarrawara-langwu-wa angalya kajungwa yakwujina wuneniku-buriyami-yada Neningikarrawaru-wa wunalakina.

11 Nakine-ka NuBarija nenumamalya n-awiyeba akinu-wa angalya biya nu-kuwarjeyuma nakwukawura ngawa, nu-buriyaminuma Neningikarrawaru-wa yakwujina. Biya "Ningkeningikarrawara," ni-yama, "yirre-yangmarngkwajinama nungkuwa-wa, mena nara-baba e-yamama ngayuwa wuburra wurrukwala warnumamalya ne-yaminjaminama wurrakina aduwaba. Nuw-angmadame-ka wurrakina angwarnda iya amurndakijika-murriya wurrukwala-langwa warnumamalya, akwa wurrumungwur•dangma wurrakina. Warniniyerriye-ka warnumamalya akwa na-rndirndirrkeyinama erribirra warningerribirra-manja wurridarringka. Nara nganja wurrumurndakakina wuburra warnumamalya e-yamama ningena. Akwa ngarningka nangaba wuburra nenungkwarba nuwurrariya nibina nenuminu-war•denama WarningiRawuma-langwa, nara ningena e-yamama enuwa wuburra ningena ningenumamalya ngayuwa. 12 Ngayuwe-ka ningena k-ambilyama murumureya muwilyaba-manja mamawura akwa mingka-manja ababurna-langwa wika, kajungwa yiba-yangmarngkwajini-yada ngayuwa nungkuwa-wa. Akwa ena ngarningka. Ku-mena-manja ngayuwa angwarnda

nganyangwa, ku-murnduwarnama akina akwa yiba-kwunama awilyaba akina nungkuwa-wa umba amangbala abiyarbuwa ku-minambilyama ningeningangkawura-da," ni-yama nakina NuBarija nenumamalya Neningikarrawaru-wa nakina-da.

13 Eneja ningka-langwa nenungkwarba nara kin-akwudangwukajungwuna nakina warnumamalyu-wa umba nu-kuwarjeyuma nakwukawura engka-langwa-langwa. Nu-buriyaminu-manja nakina, nara kinu-ngwundikadina angubina-wa umba nu-wardijungwunuma yukwudukwuda-manja, mena ni-lyangkiyeliyangu-mubaba nakina. Ni-yama, "Ningkeningikarrawara, ninguwurrariye-ka ngayuwa, umba errukwuliya-langwa nganja ningena," ni-yama nakina. Ena ngawa.

14 Biya nenu-maka-mulangwa nakina Jesus enena alawudawarra wurrumurndakibina-manja warnumamalya, kembirra ni-yama aburruwa-wa, "Amandangwa eneja Neningikarrawara nara kenu-werrungwur•danga nakina nibina-manja NuBarija nenumamalya umba nenu-werrungwur•dangume-ka nakina-manja nenikumurndumurndukwa angwarnda nenungkwarba. Kembirra nara-manja a-ngkweningabakajungwuma kirrakina, kembirra Neningikarrawara enamba-langwa kini-yaminama nakina nungkwurruwa-wa, 'Ningkarume-ka ningkakina ningkenumamalya,' kini-yaminama nakina-da. Umba karningerribirra karnumamalya yiku-ngkweningabakajungwuna-manja kirrakina, kembirra Neningikarrawara enamba-langwa keni-yengkiyelijinama nungkwurruwa-wa nakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Warnumamalya narra-lyilyangu-mulangwa wurriyukwayuwa Jesus-uwa

15 Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya narra-lyilyanguma wurriyukwayuwa aburra-langwa Jesus-uwa kajungwa neniku-minjirrkilyingi-yada Jesus wurrakina-manja wurriyukwayuwa. Umba aburraja warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa narra-rringkama wurrakina warnumamalya namurndaki-likenuma enuwa-wa. Biya na-ngwurrkiyengbeyinuma ayakwa aburruwa-wa mena na-warangu-mubaba warniki-lika-langwa wurrumurndakakina wurriyukwayuwa Jesus-uwa-da.

16 Akena eneja Jesus nen-ardijuwa nakina wurrumurndakakinu-wa wurriyukwayuwa warniki-liki-yada enuwa-wa. Ni-yama kembirra nakina ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Nara kirrakina a-murndurrkwama wurrakina umba wurra-lalikina, abu-likaja wurriyukwayuwa ngayuwa-wa," ni-yama. "W-engkirrikiya! Yiki-likaja-manja karningerribirra karnumamalya Neningikarrawaru-wa wuburra laka wurrumurndakenena wurriyukwayuwa na-likenuma aduwaba ngayuwa-wa, kembirra yik-eningmidinama kirrakina Neningikarraware-ka nakina nu-bungkawadina-mulangwa arakba nungkwurruwa-manja. 17 Akena karningerribirra karnumamalya nara-manja a-werrikambilyuma kirrakina Neningikarrawaru-wa, karningbala kembirra kirrakina

kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara nungkwurruwa-manja. Umba yiku-werrikambilyame-ka kirrakina Neningikarrawaru-wa nungkwurrajukwaba, wuburra laka wurrumurndakenena wurriyukwayuwa na-werrikambilyama Neningikarrawaru-wa-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Numinababurna-langwa amurndakijika-murriya nenungkwarba nib-ina ni-likenuma Jesus-uwa

18 Bi...ya eneja nuwilyaba nubungkawa NeningiJudiya nubuk-waya ni-likena nakina Jesus-uwa. Akwa ni-yama, "Ningkeningaba ningkenikakakirumaka, yi-makina, ki-yamarrkinama ngayuwa ka-jungwa k-ambilyi-yada ngayuwa ningeniba ningeningangkawura?" ni-yama nakina Jesus-uwa.

19 Eneja ni-yama Jesus, "Miyambena-burra ningki-yaminama ngayuwa-wa, 'Ningkeningaba?' Nara wurribina warnumamalya warningaba-da. Wulkwa Neningikarrawara nuwilyaba-ma neningabe-ka nakina-da. 20 Ningkeningma Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma. Ngarraku-makinama akina ayakwa ngakwurruwa-wa nari-yada a-rndirndirrkajuma ngarna, akwa nari-yada a-lamukwarriduma ngarna, akwa nari-yada angmaduma, akwa nari-yada amini-kikaduma ayakwa wurrukwala-langwa warnumamalya, umba aka-werrikiyangmarngkwajini-yada ngarna wurrungungwanyungwa iya wurrirndirndanyungwa ngakwurra-langwa-da," ni-yama Jesus enuwa-wa.

21 Eneja ni-yama nakina nenungkwarba kembirra Jesus-uwa, "Yawe-ka," ni-yama. "Ningeningma ngayuwa. Ningu-wilyakama amurndakakina ayakwa ningiyukwujiya-wiya ngayuwa, biya ningi-yarrkiyarrkuwarakama akina ningeningangkawura yanda-langwa aduwaba-da," ni-yama.

22 N-engkirrika-manja eneja Jesus amurndakakina ayakwa, kem-birra ni-yama nakina enuwa-wa, "Ena engka awilyaba ki-yaminama ningkena," ni-yama nakina. "Ka-kwunama angwarnda nungkwa-langwa warningalyingmalyingma-wa warnumamalya. Adinuba-wiya ki-lyilyenama nungkwa-langwa amurndakijika wurrukwalu-wa warnumamalya, biya ku-warrukwajinama amurndakakina amurn-dakijika angwarndu-wa. Biya kembirra akine-ka angwarnda ningku-manguma nungkuwa warnumamalya-langwa ka-kwunama ningkakina angkwulyumida-langwa akina wurrukwalu-wa war-numamalya wurribina warningalyingmalyingma-wa. Ki-yamina-manja akina nungkuwa ningkakina, kembirra ambaka-murrumurra eneja Neningikarrawara kenu-kwunama nungkuwa-manja ababurna eninginingaba ena-langwa-manja angalya abalkaya. Ki-yaminame-ka adinuba-wiya akina yirra-maka-mulangwa, kembirra arija-langwa ki-lawurradinama nungkuwa ngayuwa-wa akwa yiki-yuwarnama ngayuwa-manja ningkakina-da," ni-yama Jesus nakinu-wa nenungk-warba.

23 Eneja n-engkirrika-manja nakina nenungkwarba amurndakakina ayakwa Jesus-langwa, nu-werrikawarriyada arakba. Numinababurne-ka angwarnda iya amurndakijika-murriya nakina-baba, kembirra n-arrirriyade-ka nenumukwurra arakba-da.

24 Umba eneja neni-rringka nakinu-wa nenungkwarba nakina Jesus
nu-werrikawarriyadu-mulangwa akwa ni-yama, “Ke-yamarrkiname-
ka warnumamalya wurruminababurna angwarnda iya amurn-
dakijika? Ke-yamarrkinama warnik-awiyeba-langwa wurrakina
Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya? 25 Eneja nuwilyaba
nenumamalya, nibina numinababurne-ka angwarnda iya amurndak-
ijika, nara warenja-bawiya a-werrikambilyuma Neningikarrawara-
manja nakina. Akwa nara ngarningka warenja-bawiya awiyebuma
nakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya. Yi-makina
enena. Ngalaja duwilyaba kamila dibina daruma-dangwa kingi-
rukawiyebena dakina e...yukwujiya-langwa edirra-na? Nare-ka-da!
Nare-ka a-rukawiyebuma dakina. Umba eneja nenumamalya nu-
minababurna angwarnda iya amurndakijika kin-awiyebenama nakina
warenja-bawiya Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya-na?
Nare-ka-da! Nara nakina awiyebuma-da,” ni-yama Jesus nakinu-wa
nenungkwarba.
26 Aburraja wurrukwala warnumamalya nuw-engkirrikenu-
mulangwa amurndakakina ayakwa Jesus-langwa ne-
yakikbijangeyinuma wurrakina. Biya ne-yama, “Wurrumiyambene-
ka kembirra warnumamalya ken-enibikinama eneja nakina
Neningikarrawara wurrakina?” ne-yama.
27 Ni-yama kembirra eneja nakina Jesus, “Kini-yaminame-
ka Neningikarrawara ababurna-langwa nakina. Aburraja na-
lyangmuridinama warnumamalya akena nakina Neningikarrawara
nara-da,” ni-yama nakina.
28 Eneja kembirra ni-yama Bida, “Umba yirraja yirruwa yarna yirri-
lalikama ababurna-langwa yirra-langwa, akwa nungkuwa-wa ngarre-
yuwarnuma,” ni-yama nakina Bida Jesus-uwa.
29 Eneja ni-yama Jesus Bida-wa akwa ngawa wurrumurndakibinu-
wa warnumamalya wurrababurnu-wa aburrajukwaba, “Mungkwa-
da!” ni-yama. “Umba nungkwurraja kirruwilyaba karnumamalya
dukwa yiki-lalikinama kirrakina alikira nungkwurra-langwa
iya nungwenungwa iya dirndenungwa iya nawenungwa
iya dadingiyenungwa akwa wurriyukwayuwa nungkwurra-
langwa aburrajukwaba. Yiki-lalikinama kirrakina ababurna-
langwa nungkwurra-langwa kajungwa Neningikarrawara kinu-
bungkawadini-yada nungkwurruwa-manja nakina. 30 Yiki-lalikina-
manja kirrakina ababurna nungkwurra-langwa, kembirra eneja
Neningikarrawara yikenumini-lawurrakajinama nakina ababurna
nungkwurruwa-wa. Kembirra nungkwurraja yiku-mename-ka
kirrakina eningaba ababurna angwurra enena-manja angalya.
Akwa ngarningka yiki-jungwuna-manja kirrakina, yiki-likajama
Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkayu-wa akwa yik-
ambilyama yakwujina karningangkawura-da,” ni-yama nakina Jesus
wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ngarningka neniki-jungwangena-langwa

31 Bi...ya Jesus nenu-wilyakama arakba nakina ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma nara-
murruwa wurrukwala warnumamalya. Biya ni-yengbinuma

amurndakenena ayakwa aburruwa-manja. Ni-yama nakina, “W-
engkirraja ena ayakwa nganyangwa,” ni-yama. “Ngarri-likajama
arakba ngarna angerriba Jirujalemu-wa. Arakburakba-kiya-wiya
aburraja wurrumurndakibina WurruBuburabuda warnumamalya ne-
yengbinuma ayakwa ngayuwa-langwa, ningibina ningi-rukwularru-
mulangwa enena-manja angalya. Kembirra ngalaja ayakwa aburra-
langwa nuw-arrikarrijungwunuma jurra-manja akina. Kembirra
amurndakakina ababurna-langwa ne-yengbinu-mulangwa wurrakina
adinuba-wiya ka-ngekburakajungwunama akina yakwujina
Jirujalema-manja-da.
32 “Umba aburraja wurrukwala warnungkwarba yakwujina
Jirujalema-manja kabu-wilyakinama ngayuwa WarningiJudiya-
murru-wa warnumamalya. Aburraja kembirra wurrumurndakakina
warnumamalya kabu-wurrumalyakinama, kabu-rinjarrkinama akwa
kabu-kwurarrkinama ngayuwa-manja wurrakina-da. 33 Biya kembirra
kabu-larrkbarjenama ngayuwa akwa ngawa kabi-jungwajinama-da.
Akena mabiyakarbiya-manja mamawura ku-mirajanginama ngayuwa
ki-jungwuna-mulangwa-da,” ni-yama Jesus.
34 Akena aburraja wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa
Jesus-langwa nara karru-mumiringka ena-langwa ayakwa. Nuw-
engkirrikenuma mada-murra wurrakina akena nawurraki-
lyumadinuma amurndakakina ayakwa mena warningbala-wiya-baba
ambaka wurrakina-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nuwilyaba nimimba

35 Biya kembirra narruma-yuwarnuma ngawa wurrakina Jesus-
murriya mibina mamurukwa numu-likenuma makina Jirujalemu-
wa. Namurndak-alilikenu...wa. Biya nuw-akwudangwukajungwa
wurrakina Jerika-manja arakba. Umba eneja nuwilyaba ne-
nungkwarba nimimba n-angmungmakwulaluma nakina yakwu-
jina mulikarrkbidjina-manja mamurukwa. Kembirra wurrukwala
warnumamalya na-likenu-manja neni-yarruwarnu-manja wurrakina
nakina-manja nimimba, neni-yukwamajuwama nakina angwarnda
aburruwa-wa. 36 N-engkirrika-manja nakina nimimba wurru-
murndakibina wurrababurna warnumamalya wurrarrijinungkwa
nawurraki-likenuma, neni-yendabena kembirra wurrukwalu-wa war-
numamalya. “Ne-yamarrkinama wurrakina angakuba?” ni-yama
nakina.
37 Aburraja ne-yama, “Jesus NeningiNejirida naka-da akwa ni-
likajama memema-langwiya mamurukwa-da.”
38 Eneja kembirra nakina n-ardanga nimimba Jesus-uwa. “Je-
sus...ayi!” ni-yama. “Ningkumirenikba Deyibida-langwa, errukwuliya-
langwa nganja ningena...wu!” ni-yama.
39 Aburraja na-lyengmanguma wurribina warnumamalya na-
ngwurrkiyengbeyinuma enuwa-wa. “Yengminjada!” ne-yamama
wurrakina.
Akena ngarningka ngawa n-ardanga eneja nakina angwurra
Jesus-uwa. “Ningkumirenikba Deyibida-langwa...wu!” ni-yama.
“Errukwuliya-langwa nganja...wu!” ni-yama.
40 Eneja kembirra n-arjiyinga Jesus, akwa nenu-maka wurrukwala-
manja warnungkwarba. “Wunu-wilyakina nangaba yangkwurrangwa

ngayuwa-wa,” ni-yama. Aburraja wurrukwala nenu-wilyaka kembirra
nakina Jesus-uwa arakba-da. Umba ni-yama nakina Jesus enuwa-
wa, 41 “Ki-yamarrkinamurra ngayuwa nungkuwa-manja ningena yi-
ngayinduma?” ni-yama.

Eneja ni-yama, “Bungkawa, ningi-ngayindenama ningena k-
andiyama ngarningka,” ni-yama.

42 Kembirra ni-yama arakba eneja nakina Jesus nimimbu-wa,
“Andiya kembirra arakba! Nara yiku-minikalyika nungkuwa
umba ningk-eningmidinuma ngayuwa yib-eningabakina-mulangwa
ningkakina. Kembirra aminakina-langwa ningk-eningabaduma
arakba-da,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

43 Arngkawura-wiya ngawa eneja nenungkwarba n-andiyinga
arakba nimimba-murrada nakina. Biya neni-yuwarna Jesus-
manja, akwa neni-yangmarngkwajuwama Neningikarrawaru-wa
nakina. Umba aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya
yakwujina nuw-ambilyuma neni-rringkama nakina n-andeyuma
arakba menba, akwa neni-yangmarngkwajuwama aburrajukwaba
Neningikarrawaru-wa wurrakina-da.

19

Jesus-langwa akwa Jekiyija-langwa

1 Biya Jerika-manja arakba wurrakina namurndaki-yar•duma Jesus-
murriya. Akena nara ka-ngwanjina wurrakina yakwujina umba
dirrbura namurndaki-likenuma narruwurraku-warrukwama alikira.
2 Umba eneja n-ambilyuma nakina yakwujina nuwilyaba
nenungkwarba nenimikirra Jekiyija. Numinababurne-ka angwarnda
iya amurndakijika nakina. Niyukwujiya nubungkawa nakina
umba nenuminu-war•danguma warka WarningiRawuma-langwa
wurrububungkawa. Nuwurra-murndukwama angwarnda
warnumamalya-langwa kajungwa neniku-kwi-yada akina ena-
langwu-wa wurrububungkawa. 3 Nakina Jekiyija neningma arakba
Jesus-murriya wurrubukwaya namurndaki-likenuma wurrakina.
Akwa neni-ngayindanguma neniki-rringki-yada nenumukwurra
Jesus-langwa, mena neningbala-baba nakina. Akena nirukwudarrbe-
ka nakina nenungkwarba, akwa aburrajukwaba wurrababurne-ka
warnumamalya mamurukwa-manja na-murndukwunuma akwa
nawurraki-lyibilyidanguma wurrakina. 4 Nakine-ka kembirra ni-
lyengmanga arakba, n-angkarra eningabu-wa eka akuwurduwurdu-
wa. Biya nu-wurdanga arakba nakina karrawaru-wa eku-wa
kajungwa nenik-andiyingi-yada Jesus-uwa kinu-warrukwuna-
murruwa akina eka-da.
5 Eneja kembirra n-akwudangwukajungwunumurra arakba Je-
sus ebinu-wa eka n-ambilyu-murruwa Jekiyija. Biya n-andiyinga
nakina Jesus karrawaru-wa enuwa-wa. Ni-yama nakina Jekiyiju-
wa, “Dirrirndiya warenja enena-wiya mena-baba ki-likajama ningena
nungkwa-langwu-wa alikira aduwaba,” ni-yama.

6 Kembirra warenja-bawiya ni-dirrirndinga eneja Jekiyija ajiringka-
wa biya nenu-wilyaka Jesus ena-langwu-wa alikira. Niyekirrerre-ka

arakba nakina nenungkwarba nen-awiyebajuwa Jesus ena-langwa-
manja alikira. 7 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya neni-
rringka Jesus ni-likenuma nakina Jekiyija-langwu-wa alikira akwa na-
ngwurrkiyengbeyinuma wurrakina. “Nuwurrariye-ka nakina Jekiyija
akena Jesus ni-likenuma ena-langwu-wa alikira-da!” ne-yama wurrak-
ina.
8 Eneja Jekiyija n-arjiyinga akwa ni-yama nakina Nubungkawu-
wa Jesus, “Ningkubungkawa,” ni-yama, “ka-kwunama ngayuwa
ababurna amurndakijika nganyangwa warningalyingmalyingma-wa
warnumamalya. Ekuwarra ku-minambilyama nganyangwa umba
ekuwarra ka-kwunama aburruwa-wa. Umba ebina angwarnda
ningu-manguma ngayuwa wurrukwala-langwa warnumamalya
ningarra-kadika-mulangwa, kembirra kamini-lawurrakajinama
arakba ababurna, arngkabiyarbuwa-ma ebina ningu-manguma
kamini-lawurrakajinama akina ngayuwa-da,” ni-yama nakina Jekiyija-
da.
9 Eneja ni-yama Jesus, “Aduwaba memema-manja mamawura eneja
Neningikarrawara nen-enibikama nakina warna warnumamalya
enena-manja alikira. Nake-ka nenungkwarba n-ambilyama
nenikaduwa numirenikba Aburiyama-langwa. 10 Umba ngayuwa,
ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya,
ningi-likenuma yangkwurrangwa enenu-wa angalya kajungwa k-
aburangkini-yada wurribina na-lyumadinu-murrada warnumamalya
akwa k-enibikini-yada ngayuwa wurrakina-da,” ni-yama Jesus Jekiyiju-
wa-da.

Akinuminu-war•dena-mulangwa warka eningaba Neningikarrawara-langwa

11 Aburraja wurrumurndakibina warnumamalya Jekiyija-langwa-
manja alikira nuw-engkirrikenu-manja ayakwa Jesus-langwa, na-
lyangkiyama wurrakina, “Adinube-ka Neningikarrawara kinu-
bungkawadinama nakina enena-manja angalya.” Akine-ka na-
lyangkiyamama mena nakina Jesus Jirujalema-manja akwudangwa
n-ambilyu-mubaba arakba. 12 Kembirra nenu-makama arakba nakina
Jesus enena alawudawarra aburruwa-wa.

Nuwilyaba naruma nenungkwarba n-ambilyumurra nakina.
Neniki-liki-yada engku-wa emininguku-wa angalya kajungwa nakina
nubungkawa naruma-dangwa neningakwujina kenu-bungkawakini-
yada nakina nenungkwarba nubungkawa wurrababurna-manja
warnumamalya ena-langwa-manja angalya. Kembirra yadikina
neniki-lawurrada nakina ena-langwu-wa angalya naruma arakba
nubungkawa. 13 Akena nara-wiya kini-likena nakina engku-wa,
nen-ardijuwama lukwuniyawa ena-langwa wurrumemberrkwa
warnikuminuwar•duwar•da enuwa-wa. Biya nenu-kwama
angwarnda aburruwa-wa wurruwilyuwilyaba-wiya-manja nakina.
“Ki-likajama ningena,” ni-yama nakina aburruwa-wa. “Nara-
wiya ningibina, yikuminu-war•denama enena warka nganyangwa.
Yikumin-arumurrkinama ngawa enena angwarnda nganyangwa.
Kembirra akine-ka angwarnda nganyangwa kuw-arumidinama ngawa
ki-lawurradina-manja ngayuwa yangkwurrangwa,” ni-yama nakina

nenungkwarba ena-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da. Biya
ni-likena nakina arakba-da.
14 Akena aburraja wurruminibina angalya warnumamalya nenu-
wirrikbama angwurra nakina-manja nenungkwarba. Kembirra
narra-larrkenuma wurrukwala warnungkwarba arakba nibinu-wa
nubungkawa naruma. Aburraja na-likena wurrakina biya ne-yama
enuwa-wa, “Yarne-ka yirrababurna-langwa yarnumamalya yirru-
warenama nakina nenungkwarba, nara a-bungkawaduma nakina
yirruwa-manja yirrababurna-manja,” ne-yama. 15 Akena eneja
nubungkawa naruma-dangwa nara kenumin-engkirrikena akina
ayakwa aburra-langwa. Aburraja kembirra na-lawurradina arakba
yadikina angalyu-wa wurrakina-da.
Bi...ya arakba-langwa enejukwaba ni-lawurradina nakina angalyu-
wa nenungkwarba, nibina-murrada nenu-kwa-murrada angwarnda
ena-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da. Narume-ka
nubungkawa arakba nakina wurrababurna-manja wurruminibina-
langwa-manja angalya warnumamalya. Biya kembirra nen-ardijuwa
nakina wurrumurndakibina warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa
wurruwilyuwilyaba-wiya enuwa-wa, ni-ngayindangu-mubaba ayakwa
ebina-langwa angwarnda.
16 Eneja kembirra neningadinuba-wiya ni-likena nenikumin-
uwar•duwar•da enuwa-wa. “Bungkawa,” ni-yama, “yu-kwama
awilyaba-ma ngawa angwarnda nara-wiya ki-likena nungkuwa engku-
wa, umba ememberrkwa arakba amurndakakenena aduwaba-da,”
ni-yama nakina.
17 Eneja kembirra ni-yama nakina nubungkawa enuwa-wa, “Wa!
Eningabe-ka! Eningaba warka yiminu-war•danguma, kirrinjeya! Kem-
birra yiba-kwunama aruma warka mena yirra-werrungwur•dangu-
mubaba ngayuwa eyukwujiya-langwa warka yiminu-war•dangu-
mulangwa nganyangwa. Ku-bungkawadinama arakba ningkakina
ememberrkwa-manja angalya aminababurna-manja alikira iya war-
numamalya,” ni-yama nakina nubungkawa ena-langwu-wa neniku-
minuwar•duwar•da.
18 Kembirra ngarningka ningka-langwa enejukwaba ni-likena
nenikuminuwar•duwar•da enuwa-wa. “Bungkawa,” ni-yama, “ebina-
wiya yu-kwama ngayuwa-manja awilyaba angwarnda, umba amang-
bala arakba amurndakenena nungkwa-langwa aduwaba-da,” ni-yama.
19 Kembirra ni-yama eneja nakina nubungkawa enuwa-wa, “Kem-
birra ku-bungkawadinama arakba ningkakina amangbala-manja an-
galya aminababurna-manja alikira iya warnumamalya,” ni-yama.
20 Kembirra ngarningka ngawa ningka-langwa nenikumin-
uwar•duwar•da ni-likena enejukwaba enuwa-wa. “Bungkawa,”
ni-yama, “wiya, ena arakba angwarnda nungkwa-langwa yu-kwa-
murrada ebina. Ebina-wiya ning-abuwarrkama ngayuwa dumbala-
ma. 21 Ning-akbar•duma nungkuwa-langwa, ningeningma-baba
ngayuwa ningkilyangkarnyerra-baba ningkakina ningkenumamalya.
Ningku-mumenama ebina aburra-langwa akwa ningk-arrangbinama
ebina amaninga narri-lungkuwabijuwamurra wurrukwala-langwa
warnumamalya. Akina-langwa kembirra yirraminu-wilyakama ena
angwarnda nungkwa-langwa engkinyungwurra ngawa-da,” ni-yama
nakina nenikuminuwar•duwar•da ena-langwu-wa nubungkawa-da.

22 Kembirra eneja ni-yama arakba nakina nubungkawa enuwa-wa,
“Ningkuwurrariye-ka ningkakina. Yirr-arndirrename-ka ningkakina
warka-langwa. Ngayuwa yiba-lekbajama ningkakina amurndakakina-
murra ayakwa ningki-yengbinu-mulangwa ningkabakiya-ba.
Ningki-yamama dangba nungkuwa ngayuwa-wa, ‘Ningkeningma
nungkuwa ningilyangkarnyerra ningubungkawa ningena, ningibina
ningu-mumenama ebina aburra-langwa akwa ning-arrangbinama
amaninga aburra-langwa,’ ningki-yamama ningkakina ngayuwa-
wa. 23 Kembirra miyambena-burra nara ka-kwa ena angwarnda
nganyangwa wurrukwalu-wa warnungkwarba na-war•duwar•dena-
murruwa warka angwarnda-manja? Ka-kwa-manja nungkuwa ebina-
wiya nganyangwa angwarnda aburruwa-wa, kemba ku-manguma
ngayuwa aduwaba ebina-murrada angwarnda akwa ngawa akwala
ngarningka ngayuwa-da,” ni-yama nakina nubungkawa ena-langwu-
wa nenikuminuwar•duwar•da-da.
24 Biya kembirra nenu-maka nakina wurrukwala-manja warniku-
minuwar•duwar•da, “Wunu-murrakajiya arakba akina angwarnda,
umba yikinu-kwuna akina nibinu-wa nu-wilyakina-murruwa emem-
berrkwa angwarnda nakina,” ni-yama nakina nubungkawa-da.
25 Aburraja ne-yama, “A•a! Ememberrkwa arakba akina ena-langwa-
da!” ne-yama wurrakina.
26 Eneja kembirra ni-yama nakina nubungkawa aburruwa-wa,
“Mama akina-da. Umba kinu-kwuna-manja ngayuwa nuwilyaba nenu-
mamalya eyukwujiya warka nganyangwa, akwa kenuminu-war•dena-
manja nakina eningaba warka akwa kin-aburrakijerrukwuna-manja
akina, kembirra ngayuwa kinu-kwunama aruma warka ngarningka
enuwa-wa. Umba kinu-kwuna-manja ngayuwa nuwilyaba nenu-
mamalya eyukwujiya warka nganyangwa akena nara-manja a-
jerrukwama akina, kembirra kinu-makinama ngayuwa nakina-manja
kini-lalikina-mulangwa nakina arakba akina warka. Kembirra
ngayuwa kinu-kwunama ebina-murrada warka ningku-wa nenungk-
warba kajungwa nenikuminu-war•di-yada nganyangwa akina warka
enamba-langwa-da.
27 “Wurribina-murrada warnumamalya bumurndaku-wirrikba-
murrada ngayuwa-wa, akwa namurndaku-warangu-murrada
ngayuwa aburra-langwi-yada ningubungkawa, yika-wilyakinama
wurrakina yangkwurrangwa ngayuwa-wa. Akwa yika-wardenama
kirrakina yelakwa kajungwa ka-rringkini-yada ngayuwa ka-jungwuna-
manja wurrakina,” ni-yama nakina nubungkawa-da. Ena ngawa-da.

Ni-jerrukwa-mulangwa akina Jesus alawudawarra, kembirra ni-
jadinga nakina Jekiyija-langwa-langwa alikira akwa ni-lalika arakba
ebina angalya Jerika-da.

Jesus ni-likenu-mulangwa Jirujalemu-wa dangki-murra

28 Biya ni-likena arakba Jesus num-aburrakiyuwarna ngawa
mibina mamurukwa numu-wurdanguma Jirujalemu-wa, aburruwa
warnikabuburrakiyuwa ena-langwa. 29 Bi...ya nuw-akwudangwudina
ngalaja ambilyuma arakba angalya eyukwujiya-kiya emikirra Bebaja
akwa Bediniya. Alakina-kiya nuw-ambilyuma angakarjiyinga-manja
narri-lungkuwabijuwa-murrumanja eninganinga eka emikirra aliba.
Aminakina-langwa emikirra angalya Alibumanja akina.

30 Biya ni-yama Jesus wunalakina-kiya-wa ena-langwa
wunenikaburrakiyuwa, “Jeyi!” ni-yama. “Wuni-likaja
amurndakangaba-wa alikira. Yakwujina kinalakina yikining-
akburranginama diyukwujiya dangki dadinungkwarba. Nara ambaka
warnumamalya ka-wurdanga-langwa ngala-langwa-manja mirirrba.
Ying-ararikajungwunama dakina akena yikining-aburawakina dakina
akwa yikininga-wilyakina yangkwurrangwa ngayuwa-wa. 31 Umba
wurruminakina angalya warnumamalya yikabi-yengkilabaja-manja
wurrakina, ‘Miyambena-burra kinalakena kining-aburawakinama
dakina?’ kembirra yikini-yamina aburruwa-wa, ‘Nubungkawe-ka
nanga-ngayinduma daka dangki,’ yikini-yamina kinalakina,” ni-yama
Jesus wunalakina-kiya-wa.
32 Kembirra aburnaja neni-likena arakba wunalakina akwa nening-
akburranga dibina dangki ebina-langwiya ayakwa ni-yengbinu-
mulangwiya Jesus. 33 Nening-aburawaka-manja dakina dangki wu-
nalakina wunenungkwarba-kiya, aburraja ne-yama wurruminakina
dangki wunalakina-kiya-wa, “Miyambena-burra kinalakina kining-
enjungwurrenama dakina dangki yirra-langwa?” ne-yama.
34 Neni-yama aburnaja aburruwa-wa, “Nubungkawa nanga-
ngayinduma daka-baba,” neni-yama. 35 Kembirra neninga-wilyaka
arakba wunalakina dakina dangki Jesus-uwa-da. Biya nening-
akumarna aburna-langwa dumbala dangki-langwa-manja mirirrba,
akwa nenu-wurdijuwa arakba nakina Jesus dakina-manja dangki-da.
36 Eneja kembirra ni-likenuma arakba nakina Jesus dangki-
murra. Aburraja ena-langwa warnumamalya narring-akumarna
aburra-langwa dumbala ajiringka-manja lukwakwa, kajungwa
dadiki-liki-yada dumbala-manja dakina dangki. Ne-yamamurra
akina kajungwa warningmi-yada warnumamalya Jesus nakina
naruma nubungkawa nilyengma. 37 Biya na-wurdanguma
ngawa karrawaru-wa angakarjiyinga-wa wurrakina yanda-langwa
karrawara ne-yar•duma arakba. Umba wurruwurrakwulyumida
warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa namurndaki-likenuma
aburrajukwaba Jesus-manja. Biya nawurraki-dirrirndingu-wiya
amurndurrkwangaluba angakbilyuwalyu-wa wurrumurndakakina,
nawurraku-werrikilyelyingmajungwunume-ka arakba kembirra
wurrakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa. Neni-
yangmarngkwajuwa wurrakina Neningikarrawara narri-rringka-
mulangwa amurndakibina engbingbuda ni-yama-mulangwa nakina.
Biya ne-yangkarjiyajungwunuma nuw-ardanguma wurrakina
angwurra. 38 Biya ne-yama wurrakina,
“Ngeni-yangmarngkwajina nubungkawa nibina Neningikarrawara
neni-larrkama yangkwurrangwa
kajungwa kinu-bungkawadini-yada ngakwurruwa-manja ena-
langwa-manja ngarnumamalya!
Neningikarrawara ngarrenumini-lyurrkwakinama yukwudukwuda
ngakwurra-langwa!
Ngeni-yangmarngkwajina Neningikarrawaru-wa neningaba-baba!”
namurndaki-yama wurrumurndakakina warnumamalya-da.
39 Yakwujina wurrumurndakakina-manja ngawa warnumamalya
wurribina na-likenu-murrumanja Jirujalemu-wa, aburraja

warnungkwarba wurrukwala WurruBarija aburrajukwaba na-likenuma wurrakina. Biya ne-yama wurrakina WurruBarija Jesus-uwa, “Bungkawa, wurra-makina warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa ke-yengminjadini-yada warna!” ne-yama wurrakina-da.

40 Ni-yama eneja Jesus, “Ngarra-makinama ngayuwa nungkwurruwa-wa, ke-yengminjadina-manja warna, kembirra ngalaja angwarnda amurndakenena na-murrkwulijeyinama ajiringka-manja kuw-ardenama amandangwa akina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija nakina-da.

Jesus nenuminu-ngwadinu-mulangwa angwada WarningiJirujalema-langwa warnumamalya

41 Bi...ya n-akwudangwukajungwunuma arakba nakina Jesus Jirujalemu-wa, akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa aburruwa. Umba ni-rringka-manja akina angalya engka-langwa nakina Jesus, nu-werrikubarrnguma akina-langwa angalya, biya nu-ngwadina arakba angwada. 42 “Karukwa, karnumamalya KarningiJirujalema,” ni-yama, “yik-eningmidinuma ngayuwa memema-manja mamawura! Eneja nakina Neningikarrawara ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa kajungwa yiki-likaji-yada nungkwurruwa karnumamalya yilyurrkwa-murra yukwudukwuda, akena karningbala ambaka ngayuwa kirrakina-da,” ni-yama Jesus.

43 Biya ni-yama ngarningka, “Ambaka-murrumurra ka-ngekburakajungwunamurra awurrariya nungkwurra-langwa. Aburraja kembirra wurrawinyamba wurribina yikabu-wirrikbina-murrumurra nungkwurruwa-manja kuw-alkayenama yikabu-ngwurrkwarrnginama wurrakina yalina iya yalina. Karri-didename-ka ababurna-langwa akawiyuwiyeba nari-yada a-jaduma kirrakina a-lyumaduma. Biya karruwurrak-akumurnama engkubarrngwarrngwa eka iya ajiringka yadada akwa ngawa yadikina biya kembirra karruwurra-dirralijinama, nari-yada a-jaduma nungkwurruwa karnumamalya a-lyumaduma. 44 Kembirra karrumurndaku-burrijiname-ka alikira nungkwurra-langwa, yikabumini-jerrukwunama eningangkawura amurndakakina. Biya yikabu-wardenama nungkwurruwa kirrababurna-langwa, nungkwurruwa akwa ngarningka wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa aburrajukwaba. Kuw-errikbeyiname-ka ababurna-langwa angwarnda nungkwurra-langwa-langwa alikira arrawu-wa ajiringka-wa. Amandangwa ke-yaminama yikabi-jerrukwunama kirrakina-da, kirru-warangu-mulangwa Neningikarrawara kirrakina-da. Eneja ni-likenuma nakina yangkwurrangwa yiken-enibikini-yada nungkwurruwa akena kin-angkungkuwabijuwama nakina-da,” ni-yama Jesus ni-rringka-mulangwa Jirujalema nakina-da.

Jesus ni-yar•dangu-mulangwa Jirujalema-manja Neningikarrawara-langwa-manja angalya

45 Bi...ya Jesus ni-yar•da Jirujalema-manja arakba nakina, akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa aburruwa. Biya ni-likena nakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya. N-awiyebena nakina

arrawu-wa akena neni-rringka yakwujina warnungkwarba narra-kukwama wurrajija-murriya wurrukwalu-wa warnumamalya wurribina na-beyindangu-murruwa angwarnda-murra wurrumurndakakina wurrajija-murriya. Biya kembirra neni-jadijuwa arakba nakina Jesus wurrumurndakakina warnungkwarba wurribina narra-kukwama wurrajija-murriya ebina-ma angwarnda.

46 Biya ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa, “Arakburakba-kiya-wiya ena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ni-yamama nakina Neningikarrawara,

‘Nganyangwa angalya karniku-buriyami-yada awilyaba ngayuwa-wa akina,’

ni-yamama Neningikarrawara nakina arakburakba-kiya-wiya. Akena kirr-arriyakama karna ena angalya-da. Kirrengkingkengmina-langwa ena angalya karnumamalya aduwaba arakba-da!” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-da.

47 Biya yadikina-langwa nenu-wilyakajuwama Jesus wurrababurna warnumamalya Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Mababurna-langwa mamawura nenu-wilyakajuwama. Akena aburraja WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma iya warnikakakirumaka wurribina Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa wurribina wurrububungkawa warnumamalya-langwa neni-ngayindangume-ka wurrakina angwurra warniku-wardi-yada Jesus. Neni-ngayindanguma wurrakina warniku-wardi-yada nakina, 48 akena na-lyangmuridinuma, mena wurrababurna-langwa warnumamalya nara karri-ngayindanga ka-kwiyerrbena awilyuwilyaba ayakwa Jesus-langwa umba nuw-engkingkirrikenuma ngawa ena-langwu-wa ayakwa wurrakina-da.

20

Numiyambena nenumamalya nenu-makama Jesus-manja nenikiyama-langwa nakina?

1 Muwilyaba-manja mamawura nenumurndaku-wilyakajuwama ngawa eneja Jesus wurrumurndakakina warnumamalya Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Nenu-wilyakajuwama ayakwa Neningikarrawara-langwa eningaba kajungwa kenumini-yarrkuwarakini-yada ayakwa ena-langwa wurrakina. Aburraja kembirra nawurraki-likena wurrakina Jesus-uwa WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma iya warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ngawa wurribina wurrarumuruma aburrajukwaba warnungkwarba. 2 Namurndaki-yama, “Ningki-yamarrkinamurra ena-manja angalya? Yirru-makina arakba. Numiyambena nenumamalya nginu-makama nungkuwa-manja ningkeniki-yama-langwa amurndakibina ningki-yaminjamamurra yelakwa ena-manja angalya?” ne-yama.

3 Eneja ni-yama Jesus, “Nganjukwaba ngarre-yengkilabajama karna ayakwa nungkwurruwa-wa. Yirru-makina-langwa ngayuwa-wa. 4 Ebina-wiya nenu-mingekingambajuwama eneja Janjana warnumamalya ebina-manja adalyuma. Numiyambena kembirra nenumamalya nenu-makama Janjana-manja neniku-mingekingambaja-langwa

warnumamalya nakina? Neningikarrawara yinda warnumamalya?”
ni-yama Jesus aburruwa-wa.

5 Aburraja kembirra nawurraki-lyelyimbukweyinuma. Biya na-
makijeyinuma wurrakina akwa ne-yama, “Amiyambena ayakwa
akinumini-lawurrakajinama ngarna akinu-kwunama? Aki-yamina-
manja ngarna, ‘Neningikarraware-ka nenu-makama Janjana-manja,’
kembirra enamba-langwa nakina kini-yaminama ngakwurruwa-wa,
‘Miyambena-burra kinu-minikalyikama nakina kembirra Janjana
kirrakina?’ kini-yaminama nakina. 6 Umba aki-yamina-manja
ngarna, ‘Wurrukwala warnumamalya nenu-makama Janjana-manja
wurrakina,’ kembirra wurrumurndakenena wurrababurna warnu-
mamalya akabu-ngajinama ngakwurruwa-manja malarra-murra-da.
Wurrababurna-langwe-ka warnumamalya akabu-ngajinama ngarna,
mena namurndaki-yama-mubaba wurrakina, ‘Janjane-ka neniku-
makumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa nakina,’ namurndaki-
yamama wurrakina-baba,” namurndaku-makijeyinuma wurrumurn-
dakakina warnungkwarba-da.

7 Biya kembirra ne-yama Jesus-uwa, “Kada! Yarningbala. Dukwa
angkaburra nenu-makama nakina-manja Janjana?”

8 Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Nara kembirra a-makama
arakba ngayamba-langwa nungkwurruwa-manja nganjukwaba
nibina-langwa nenumamalya nenimikirra nginu-maka-mulangwa
ningeniki-yami-yada amurndakenena,” ni-yama Jesus nakina-da.

Warnikakukwurrajungwa-langwa warnungkwarba akwurena

9-10 Biya kembirra Jesus nenu-makama arakba enena alawudawarra
yakwujina wurrumurndakakina-manja wurruwurrakwulyumida war-
numamalya.

Nuwilyaba nenungkwarba ni-lungkuwabijuwama nakina akwurena
ena-langwa-manja angalya. Ababurne-ka akina akwurena
awurrakawura-ma ni-lungkuwabijuwama. Biya nenu-kwama warka
wurrukwala-manja warnungkwarba kajungwa warnik-embirraji-
yada akina-manja akwurena ena-langwa. Kembirra ngalaja ekuwarra
ebina amaninga ena-langwi-yada umba ekuwarra aburra-langwi-yada
akina. Biya ni-lalikama ebina angalya arakba ena-langwa, umba ni-
likenuma engku-we-ka nakina emininguku-wa angalya. Biya yakwujina
ngawa n-ambilyumurra nakina-da.

N-ambambilyumurra ngawa nakina, bi...ya akilarrkakwurena
arakba. Kembirra ni-ngayindanguma nakina arakba ena-langwa
akwurena. Biya neni-larrka nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da
ena-langwa yadikina angerriba ena-langwu-wa angalya, kajungwa
kenumin-angkarni-yada nakina amurndakibina akwala akwurena
awalyuwa-dangwa ena-langwa. Eneja kembirra ni-likena arakba
nakina nenikuminuwar•duwar•da.

Biya yakwujina ni-yar•da. Biya neni-yukwamajuwa
wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba akwala akwurena
kajungwa kenuminu-wilyakini-yada akina ena-langwu-wa
nubungkawa. Akena aburraja wurrumurndakakina warnungkwarba

narru-marrukwama nara kenu-kwa umba neni-larrkbarjanga nakina-manja nenikuminuwar•duwar•da biya na-minangkirreyinuma engku-wa wurrakina-da. Kembirra eneja ni-lawurradina nakina arakba ena-langwu-wa nubungkawa, akena nara kinu-wilyaka akina akwurena, numamungkwur•da ni-likenuma nakina-da.
11 Bi...ya kembirra ngarningka eneja nibina nabalija angalya neni-larrka arakba nakina ningka-langwa nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa nenik-angki-yada akina akwurena. Akena aburraja warnungk-warba wurruwurrariye-ka ngawa wurruwarnkarnyerra wurrakina. Akwa ayarrkawarriya ne-yengbinuma ayakwa wurrakina enuwa-wa, neni-rinjarrkame-ka. Biya angwurre-ka neni-larrkbarjanguma ngawa biya na-minangkirreyinuma enejukwaba-da. Kembirra ni-lawurradinuma enejukwaba nakina numamungkwur•da ena-langwu-wa nubungkawa nakina-da.
12 Bi...ya ngarningka eneja nibina-murrada nabalija angalya neni-larrka nuwilyaba ningka-langwa nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa angerriba wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba. Neni-larrkbarjanguma ngawa enejukwaba akwa na-minangkirreyinuma wurrakina-da. Kembirra eneja ni-lawurradinuma nakina amarmarra-wiya neni-larrkbarjangu-mulangwa wurrakina-da.
13 Eneja ni-yama nabalija angalya nakina, “Ki-yamarrkinama ngayuwa?” ni-yama. “Karukwa! Kini-larrkajama ngayuwa nenikuwarrka. Ningi-lyelyingminama nakina akena ke-yamarrkina dukwa wurrumurndakibina warnumamalya wurruwurrariya? Nenikuwarrka naka-baba akwa nara dukwa warna a-larrkbarjuma-da,” ni-yama. Biya kembirra neni-larrka arakba ena-langwa nenikuwenikba ebinu-wa angalya ena-langwu-wa. Eneja kembirra ni-likena arakba-da.
14 Akena aburraja wurrumurndakibina warnungkwarba neni-rringka-manja nubukwaya ni-likenuma nakina nenikuwenikba, na-lyelyimbukweyinuma arakba. Biya na-makijeyinuma ayakwa. “Naka-bina nenikuwenikba arakba nubungkawa-langwa,” ne-yama. “Kini-jungwuna-manja nakina nungwenikba, kembirra naka-bina nenikuwenikba kini-lyinginama enena angalya enamba-langwa nakina-da. Ngenu-wardena arakba enena-wiya, kembirra enena angalya akwa ngawa amurndakenena akwurena ngakwurra-langwi-yada!” ne-yama na-makijeyinuma wurrakina. 15 Biya kembirra neni-rndirrka, akwa neni-jadijuwa wurrakina ebina-langwa angalya akwa na-lamukwarridinuma nakina-manja arakba-da. Ena-bu ngawa-da.
Jesus nenu-makama enena alawudawarra wurrumurndakibina-manja warnumamalya biya ni-yama aburruwa-wa, “Kini-yamarrkiname-ka kembirra nibina nabalija angalya? Ka-makinama ngayuwa. 16 Kini-likajama nakina ena-langwu-wa angalya akwa kenu-wardenama wurrumurndakibina warnungkwarba wurruwurrariya. Biya kenu-kwunama akina angalya ena-langwa arakba wurringku-wa warnungkwarba kajungwa kini-likaja-manja nakina engku-wa, kembirra kenumin-akwurrajini-yada ena-langwa akwurena yakwujina,” ni-yama Jesus aburruwa-wa.
Aburraja kembirra nuw-engkirrika-mulangwa wurrakina akina ayakwa Jesus-langwa, namurndaki-yama, “Kardi! Nare-ka akina e-yamama nakina-da!” ne-yama wurrakina-da.

17 Eneja kembirra nenumurndaki-rringka Jesus wurrakina-murru-
wa arakba-da. Biya ni-yama, “Amurndakenena ayakwa nuw-
arrikarrijungwunuma arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara-
langwa-manja jurra. Ne-yaminama akina,

‘Wurrukwala warnungkwarba nuw-ambilyumurra wurribina
warniki-likiraki-yada alikira angwarnda-murra. Kembirra
narruwurra-murndukwama ebina ababurne-ka angwarnda
adinakba wurrakina. Biya awilyaba angwarnda eyebijeba narr-
akumarnuma engka-langwa-langwa mena na-warangu-mubaba
akina. Umba ambaka-murra ngarningka narru-manguma
ebina-murrada angwarnda na-warangu-murrada adinuba-
wiya. Akena eningaba-dangwa amurndangekburna-dangwa
alyengma akina eningadinuba-wiya angwarnda-da,’

ne-yaminama akina ayakwa.”

Biya kembirra ngarningka ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Yiki-
yakuwerribikajama karna ambaka-langwa amurndakakinu-wa
ayakwa,” ni-yama, 18 “mena yikaku-mungkwurrarjiya-manja
kirruwilyaba karnumamalya ebina angwarnda, kembirra adidira
nungkwurra-langwa ke-ngkarrnginama eyukwayuwa-wiya. Umba
ke-ngkilarrina-manja akina angwarnda nungkwurruwa-manja
kembirra yikakuminu-wurrakadabajenama adidira nungkwurra-
langwa amangwarra-wiya,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa
warnumamalya.

WarningiJudiya warnumamalya narra-kwa-mulangwa angwarnda WarningiRawumu-wa wurrububungkawa

19 Aburraja kembirra wurrumurndakakina warnikakakirumaka
Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ngawa
WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma aburrajukwaba
neni-ngayindangume-ka wurrakina warniki-rndarrki-yada Jesus
akina-wiya ngawa. Na-lyandarrkenume-ka wurrakina ni-yengbinu-
mulangwa Jesus ayakwa aburruwa-langwa nenu-maka-mulangwa
nakina ebina alawudawarra wurruwurrariya-langwa warnumamalya.
Akena nuw-akbar•danguma wurrakina wurrumurndakibina-langwa
warnumamalya nenuwurraki-ngayindangu-murrilangwa Jesus
wurrakina-da. 20 Biya neni-rruburringkama ngawa wurrakina Jesus-
uwa mamawura iya marringa-da.

Biya narra-makama arakba wurrukwalu-wa warnungkwarba
wurruwurrariya-wa, “Jeyi! Wurri-likaja Jesus-uwa,” ne-yama.
“Kwureya, yikini-yendabaja ayakwa enuwa-wa wuburra laka
wurrilyangmilyangmandukwuna warnumamalya ne-yaminama
wurrakina. Akena yikini-kadikinama kirrakina. Yikini-yendabaja
ayakwa kini-lawurrakajiya-murrikba nakina awurrariya ayakwa
nungkwurruwa-wa, kajungwa yikini-lekbaji-yada yirruwa nakina-
manja. Yiki-likaja-manja karna, ka-kwunama angwarnda yarna-da,”
ne-yama. Neni-ngayindanguma wurrakina neniki-yengbi-yada nakina
Jesus awurrariya ayakwa, kajungwa kenu-kwuni-yada kembirra
nubungkawu-wa nakina Jesus NeningiRawumu-wa wurrakina-da.

21 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnungkwarba
wurruwurrariya na-likena wurrakina arakba Jesus-uwa.

“Bungkawa,” ne-yama, “yarningma yarna ayakwa nungkwa-langwa ayarrkidirrbura-wiya. Ka-rringkinama ningkakina warnumamalya wurrarumuruma akwa ngawa warningaruma-ma wurruwurrakididirrbura wurrakina. Kembirra ka-dirrburakina-manja nungkuwa ningkakina warnumamalya-manja, kembirra ki-yengbinama ningkakina alyangmilyangmandukwuna-wiya ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa. 22 Kembirra yirru-makina-langwa. Karru-murndukwuna-manja warnungkwarba angwarnda ngakwurra-langwa, NgarningiJudiya-langwa-langwa angwarnda, kajungwa karri-larrkaji-yada akina angerriba engku-wa Rawumu-wa Nubungkawu-wa Kajara, kembirra eningaba akina? Akinu-kwunama ngarna yinda nara a-kwama nakina?” ne-yama.

23 Eneja Jesus neningma mangma aburra-langwa. Neningma narruma-yangkwuruwurrkama aburra-langwa mangma wurrakina. 24 Biya ni-yama, “Yu-kwa-langwa angwarnda awilyaba. Yi-mukangbijiya-langwa. Yindukwureya, numiyambena naka nenumuk-wurra enena-manja angwarnda yikini-rringkinama? Akwa amiyam-bena ekirra kirri-rringkinama?” ni-yama.

Aburraja ne-yama, “Nubungkawa Kajara-da akwa ena-langwa ekirra-da.”

25 Ni-yama kembirra Jesus aburruwa-wa, “Nakina-bina-da. Kem-birra yikinu-kwunama enuwa-wa ababurna-langwa ebina ena-langwa umba yikinu-kwunama enejukwaba Neningikarrawaru-wa ababurna-langwa ebina ena-langwa kirrakina-da,” ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.

26 Aburraja kembirra warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ngawa WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma kembirra nawurraki-yengminjada arakba. Ne-yakikbijangeyinuma amurndakibina-langwa ayakwa Jesus-langwa. Kembirra na-lyangmuridinuma arakba wurrakina, akena nara ken-arndirranga Jesus wurrakina, mena wurrababurna-baba warnumamalya nuw-ambilyumurra wurrakina yakwujina-da.

Ak-enibudina-mulangwa aki-jungwuna-murrada ngakwurruwa

27 Aburraja kembirra wurrukwala warnungkwarba na-likenuma Jesus-uwa. WarningiJudiya wurrakina warnumamalya warnimikirra WurriJedija. Wurrumurndakakine-ka WurriJedija warnumamalya ne-yaminjamama, “Aki-jungwuna-manja ngarna ngarnumadangkwa, kembirra nare-ka ngarna enibuduma ngarningka,” ne-yaminjamama wurrakina. Biya wurrukwala na-likenuma Jesus-uwa. 28 “Bungkawa,” ne-yama, “arakburakba-kiya-wiya Mawijija n-arrikarranguma nakina enena ayakwa eningarumuruma ngakwurra-langwa-manja jurra. Ni-yamama,

‘Kini-jungwuna-manja neningiyadikba duwilyaba-langwa didarringka akwa wuneningarijira-murra-manja wunalakina-kiya, kembirra nenikumarnjenikba enamba-langwa kininga-menama dakina dingaya ena-langwi-yada didarringka-da. Kininga-menama dakina dingaya kajungwa aburna-langwa warijira wuburra nawenikba-langwa, nenikijungwa-langwa, kuw-ambilyi-yada wurrakina,’

ni-yamama nakina Mawijija.

29 “Umba aburraja arngkawura wurrumangbala wurrambilyuma
warnungkwarba wurrumangadiyerra-manja nuw-ambilyumurra wur-
rakina. Biya neningadinuba-wiya nadarringka-ma nakina, akena
wuneningarijira-ma wunalakina. Biya kembirra ni-jungwuma arakba
nakina.
30 “Bi...ya nenikumarnjenikba nuwilyaba nanga-manguma enamba-
langwa dibina-murrada didarringka. 31 Akena neningarijira-ma
ngawa ni-jungwuma enejukwaba nakina.
“Bi...ya enamba-langwa nuwilyaba ningka nenikumarnjenikba
nanga-manguma dibina-murrada. Akena neningarijira-ma ngawa ni-
jungwuma enejukwaba nakina.
“Bi...ya ne-yaminjamama wurrakina ngawa, wurrababurna-langwe-
ka wurruwilyuwilyaba-wiya narringa-manguma dibina didarringka
duwilyaba-murrada ngawa-da. Akena warningarijira-ma ngawa wur-
rakina na-jungweyinuma-da. 32 Biya arakba-langwa yingi-jungwuma
ngalamba-langwa dakina-da arakba-da.
33 “Yirru-makina kembirra, Bungkawa. Makina-manja mamawura
ak-enibudina-manja ngarrakina aki-jungwuna-murrada, kingi-
yamarrkiname-ka kembirra dibina didarringka? Wurrumurndakibina
warnungkwarba wurrumangbala wurrambilyuma narringa-
manguma ne-yakiyakeyinuma ngaluwa-manja. Wurruwilyuwilyaba-
wiya ne-yuweyinuma wurrakina. Numiyambena kembirra
neningiyadikba?” ne-yama wurrumurndakakina WurriJedija
warnumamalya.
34 Eneja kembirra arakba ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Enena-
manja angalya warnungkwarba akwa wurridarringka ne-
yar•dijeyinama wurrakina. 35-36 Akena Neningikarrawara-langwa-
manja angalya abalkaya nara arakba e-yakajuma ena-langwa
warnumamalya. Ka-jungwuna-manja wurrumurndakakina-bina
warnumamalya ena-langwa, kembirra eneja Neningikarrawara
ken-enibikinama wurrakina, akwa kini-yaminama, ‘Warningabe-
ka warna warnumamalya.’ Akwa kenu-wilyakinama wurrakina
ena-langwu-wa angalya kajungwa enuwa-manja kuw-ambilyi-yada
warningangkawura wurrakina. Nara a-jungwuma ngarningka akwa
nara e-yakajuma wurrakina. Akena aburraja warnikumamurikaja
Neningikarrawara-langwa nara wurrakina a-jungwuma-da.
Kembirra wurrumurndakakina wuburra warnikumamurikaja
Neningikarrawara-langwa ke-yaminama kuw-ambilyama wurrakina
aburrajukwaba warnumamalya-da. Kembirra Neningikarrawara-
langwa wurriyukwayuwa kuw-ambilyama wurrakina, mena-baba
ka-jungwuna-manja wurrakina kuw-enibudina-mubaba ngarningka-
da.
37 “Umba nungkwurraja KirriJedija karnumamalya kirri-yaminame-
ka, ‘Nara ngarna enibuduma aki-jungwuna-murrada,’ kirri-yaminama
kirrakina. Akena nare-ka. Eneja Mawijije-ka nakina ngarrenumin-
abilyerrikama ayakwa akina amandangwa ak-enibudina-mulangwa
aki-jungwuna-murrada. Karningme-ka karna Mawijija-langwa
ayakwa n-arrikarranguma nakina arakburakba-kiya-wiya. N-
arrikarranguma nakina ayakwa ebina-langwa eka. Nara ambaka
akina ka-jerridina na-dadinu-murrada akina. Akwa akini-yada
ngawa n-arrikarranguma ngarningka amurndakenena ayakwa

Neningikarrawara-langwa. Ni-yamama Neningikarrawara Mawijiju-wa,
‘Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara Aburiyama-langwa akwa ngawa Ajika-langwa akwa ngarningka Jekaba-langwa,’
ni-yamama nakina. 38 Nakine-ka Neningikarrawara nara warninikijungwa-manja warnumamalya a-bungkawaduma nakina umba Nubungkawa nakina n-ambilyama warniba-langwa warnumamalya, mena wurrababurna-langwa warnumamalya wurribina namurndaku-werrikambilyama Neningikarrawara-manja enena-manja ngawa angalya warniba-babe-ka arakba wurrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba WurriJedija-da.
39 Aburraja wurrukwala warnikakakirumaka warnungkwarba Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma ne-yama wurrakina Jesus-uwa, “Akina-bina-da. Eningaba ayakwa ayarrkidirrbura nungkwa-langwa ningkarra-makama ningkakina WurriJedija-wa warnumamalya-da,” ne-yama wurrakina. 40 Kembirra nara arakba keni-ngayindanga wurrakina keni-yendabena ayakwa Jesus-uwa, ne-yeliyangu-mubaba-da akwa nuw-akbar•dangu-mubaba wurrakina-da.

Ayakwa NuMejaya-langwa-langwa

41 Eneja kembirra Jesus ni-yengbinuma ayakwa wurrumurndakakinu-wa warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ni-yama, “Na-lyelyimbukweyinama NuMejaya-langwa-langwa warnumamalya wurrakina. Na-makijeyinama akwa ne-yaminama wurrakina, ‘Nakine-ka NuMejaya nenikaduwa numirenikba Deyibida-langwa nakina,’ ne-yaminama wurrakina. Amandangwa akina ayakwa aburra-langwa? 42 Ngarningma ngarna amurndakenena ayakwa Deyibida-langwa ebina n-arrikarranguma nakina jurra-manja. Ni-yamama nakina,
‘Nubungkawa Neningikarrawara ni-yamame-ka nakina nganyangwu-wa Nubungkawa:
Ambarriya-langwa yelakwa ningekbuda-langwa.
K-ambilya ngayuwa-manja akwudangwa
43 yanda-langwa yiba-bungkawakinama ngayuwa ningkakina wurrumurndakibina-manja warnumamalya b-angmar•dena-murrumanja nungkuwa-da,’
ni-yamama arakburakba-kiya-wiya Deyibida-da.
44 “Ni-yengbinu-manja nakina Deyibida amurndakenena ayakwa NuMejaya-langwa-langwa neni-yengbijuwama nakina ena-langwa Nubungkawa nakina-da. Kembirra aminakina-langwa ngarningma ngarna nakina NuMejaya nenikaduwa numirenikba Deyibida-langwa nakina akwa ngawa Deyibida-langwa nubungkawa ngarningka-na?” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnikakakirumaka Mawijija-langwu-wa ayakwa eningarumuruma-da.

Jesus nenu-madumurrukwa-mulangwa warnumamalya-manja warnikakakirumaka-langwa warnumamalya

45 Biya kembirra nakina Jesus ni-yengbinuma arakba akwala ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Umba aburraja wurrababurna warnumamalya nuw-engkirrikenuma ayakwa ena-langwa aburrajukwaba. 46 Ni-yama Jesus, “Wurri-rringkajungwuna

kembirra wurrumurndakakina-langwa warnungkwarba warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma. Wurri-rringkajungwuna kajungwa nari-yada wurrakina e-kadikama nungkwurruwa-manja. Aburraja wurrumurndakenena warnikakakirumaka ka-lyelyingminame-ka kuw-awiyuwiyebeyinama dumbala dilingajirrirra, kajungwa wurrukwala warnumamalya karra-rringkini-yada wurrakina. Aburraja karra-rringkinama akwa ke-yaminama, ‘Wurrarumurume-ka warnungkwarba wurrakina,’ ke-yaminama wurrakina. Akwa ngarningka, aburraja ka-likaja-manja wurrumurndakakina warnikakakirumaka warnungkwarba wurruwurrakuwilyarru-wa warnumamalya, ka-lyelyingminame-ka ke-yengbina-mulangwa warnumamalya eningininga-baba-wiya ayakwa aburruwa-wa. Akwa ngarningka ka-lyelyingminame-ka wurrakina angalya eningininga-baba warnik-ambarringi-yada wurrakina, waka Neningikarrawara-langwa-manja alikira, waka wurrukwala-langwa-manja alikira akini-yada ngawa ke-yebukeyina-manja aninga wurrakina. 47 Akwa ngarningka nuw-angmungmadama wurrakina alikira wurringaya-langwa wurridarringka. Biya kembirra ka-buriyaminama Neningikarrawaru-wa ababurna-murra ayakwa. Ke-yengbiyengbinama ngawa ayakwa wurrakina karra-rringkina-murrumanja warnumamalya. Amukwiyadakina ne-yaminjaminama wurrakina-da. Kembirra nungkwurraja wi-yakuwerribikina karna meningarija-langwu-wa mamawura, mena akini-yada ngawa Neningikarrawara keni-lekbajama wurruwurrariya-wa warnumamalya. Umba warnikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa angwurra keni-lekbajama Neningikarrawara nakina-da!” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

21

Dingaya yinginu-kwa-mulangwa angwarnda Neningikarrawaru-wa

1 Biya n-ambilyu-manja nakina Jesus Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja, n-andeya nakina akena neni-rringkama wurrakina warnumamalya wurruminababurna angwarnda na-likenuma yenjerrikina. Aburraja narr-akumarnuma angwarnda wurrakina bada-manja, kajungwa warniku-kwi-yada akina Neningikarrawaru-wa. 2 Umba Jesus nanga-rringka ngarningka nakina duwilyaba dingaya dadingalyingmalyingma dubukwaya yingi-likenuma ngalajukwaba ebinu-wa bada. Umba ying-embirrkawiyebajuwama ngalamba-langwa akina angwarnda, akena embirrkambilyuma eyukwujiya-kiya akina-da.

3 Kembirra eneja Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabubur-rakiyuwa, “Arume-ka angwarnda narr-akumarnuma wurrukwala warnumamalya bada-manja, umba ngalaja daka dingaya eyukwujiya angwarnda ying-akumarnuma. Akena ngaluwa eningaba angwurra yingi-yamama amandangwa dakina-da. 4 Aburraja wurrumurn-dakangaba warnumamalya narr-akumarnuma aruma angwarnda, akena aruma ngawa na-minambilyama aburra-langwa. Umba daka dadingalyingmalyingma dingaya ying-akumarnuma arngkuwilyaba

ababurna-langwa angwarnda ngala-langwa. Arngkawura yingi-jerrukwama-da, kembirra nara ebina ambilyuma arakba ngaluwa-manja-da," ni-yama Jesus nakina-da.

Warnumamalya karru-burrijina-mulangwa Neningikarrawara-langwa angalya Jirujalema-manja

5 Aburraja kembirra wurrukwala warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa na-lyelyimbukweyinuma wurrakina yakwujina ngawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. "Eningabe-ka akwulyubena ena alikira," ne-yama. "Eningininga-ba-wiya amurndakeyena angwarnda. Ngalajukwaba eningininga-ba-wiya amurndakijika narru-wilyakama warnumamalya yangkwurrangwa akwulyubeni-yada angalya Neningikarrawara-langwa," ne-yama na-makijeyinuma wurrakina.

Eneja ni-yama Jesus, 6 "Amurndakenena amurndakijika-murriya kirri-rringkinama karna aduwaba, nara eningangkawura ambi-lyuma akina yelakwa. Umba aburraja wurruwurrariya warnu-mamalya karru-burrijinama ambaka-murrumurra ena-da. Karru-burrijiname-ka ababurna-langwa angwarnda, kembirra kawurra-murrkwulijeyinama akina ajiringka-manja-da," ni-yama Jesus nakina-da.

Jesus nenu-madumurrkwa-mulangwa warnumamalya-manja meningarija-langwa-langwa mamawura

7 Aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa ne-yama wurrak-ina enuwa-wa, "Bungkawa, yirru-makina angwurra. Ngambi-yade-ka akina? Umba ke-yamarrkinama akina kajungwa yik-eningmidini-yada yirruwa nara-wiya a-larruma enena alikira?" ne-yama.

8 "Wurri-rringkajungwuna kirrumurndamurndirra," eneja ni-yama Jesus. "Wurri-rringkajungwuna nari-yada e-kadikama kirrakina wurribina wurrikikalya warnumamalya. Wurrababurne-ka warnungkwarba kamurndaki-yaminama wurrakina, 'Ngarra-makinama yarna Neningikarrawara-langwa ayakwa nungkwurruwa-wa,' ke-yaminama wurrakina. Biya yikabi-kadikinama wurrakina akwa ke-yaminama wurruwilyuwilyaba-wiya, 'W-engkirraja ena ayakwa nganyangwa. Ngayuwe-ka ningena NinguMejaya!' ke-yaminama wurrakina, akwa ngarningka, 'Aduwaba memema-manja marringa ababurna-langwa ka-jerridinama akina angkawura!' ke-yeminama. Kembirra nare-ka engkirrikuma amurndakakinu-wa ayakwa aburra-langwu-wa ekikalyu-wa akwa e-yuwama aburruwa-manja. 9 Umba yik-engkirrikaja-manja kirrakina ayakwa awinyamba-langwa, dukwa nungkwurra-langwa-manja angalya, dukwa engka-manja iya engka-manja angalya, mama ka-wardiyinama aburruwa-kiya, mama ka-wardiyinama wurrimininga warnumamalya, nare-ka akbar•duma. Amukwiyadakina awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama adinuba-wiya, akena nara warenja-bawiya a-jerriduma ababurna-langwa," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

10 Biya kembirra ngarningka ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa, "Wurruwurrakuwilyaba warnumamalya ka-likajama wurrak-ina karri-ngekburakinama awinyamba wurruwurrakuwilyaba-manja

warnumamalya. Ka-ngajeyiname-ka. 11 Engka-manja iya engka-
manja angalya ngalaja ajiringka ka-makburridenama angwurra akwa
ka-makbarrinama akina-da. Akwa ngawa aburraja warnumamalya
ka-jungweyinama ka-likaja-mulangwa murumureya wurrakina-da.
Akwa ngawa ngalaja angbilyuwa adirrungwarna karraku-wardenama
warnumamalya-manja, biya ke-ngbijangeyinama warnumamalyu-wa
angerriba iya angerriba akina-da. Ngalaja eminimininga awurruwur-
rariya ka-ngekburakajungwunama angubina-manja. Kembirra abur-
raja warnumamalya kuw-akbar•denama angwurra amurndakakina-
langwa, ka-murndaburridename-ka wurrakina-da," ni-yama Jesus ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

12 Biya ni-yama ngarningka Jesus, "Akena nara-wiya a-
ngekburakajungwuma ababurna-langwa amukwiyadakina
awurruwurrariya, adinuba-wiya kembirra aburraja wurruwurrariya
warnumamalya yikabu-menama kirrakina, akwa yikabumini-
ngekburakinama awinyamba nungkwurra-langwa. Yikabu-
wilyakinama wurrakina jinikakwu-wa amurndakibinu-wa alikira
Neningikarrawara-langwu-wa. Umba aburraja wurrububungkawa
yikabu-lekbajama kirrakina yakwujina akwa yikabu-didenama
wurrakina medirra-manja arrawa kirrakina. Yikabu-wilyakinama
ngarningka wurrarumuruma-wa wurrububungkawa, akwa
ngawa wurrukwalu-wa wurriyukwayuwa wurrububungkawa.
Ke-yaminjaminama ngawa amukwiyadakina wurrakina bu-
wirrikbina-mulangwa ngayuwa akwa yikabu-wirrikbina-mulangwa
nungkwurrajukwaba kirrakina-da.

13 "Akini-yada-bina ngawa kirrakina yikumini-yengbinama ayakwa.
14 Kembirra adinakba-kiya-wiya yiki-lyangkuwerribikajungwunama
kirrakina nari-yada a-werrikawarriyaduma ayakwa-langwa. Nara
a-lyangkiyamama, 'Kabu-lekbaja-manja wurrakina ngayuwa-manja,
amiyambene-ka ayakwa ki-lawurrakajinama ningena aburruwa-
wa?' Nara a-lyangkiyamama aduwaba akina, 15 mena ngayuwe-ka-
bina ka-kwunama akini-yada ngawa amurndakingekburna ayakwa
nungkwurruwa-manja, kajungwa yikumini-yengbini-yada ayakwa
kirrakina. Ka-kwuname-ka milyenjirra mangma akwa ngawa
engbingbuda ayakwa. Aburraja warnumamalya wurribina yikabu-
wirrikbinama nungkwurruwa-wa kuw-engkirrikaja-mulangwa
amurndakakina ayakwa nungkwurra-langwa, kembirra ka-
lyangmuridiname-ka wurrakina akwa nara a-lawurrakajuma
nungkwurruwa-wa awilyuwilyaba ayakwa wurrakina-da," ni-yama
Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

16 Biya ngarningka ni-yama nakina, "Nungkwurra-langwe-
ka warnumamalya akwa ngarningka wurrungungwenungwa
iya wurrirndirndenungwa akwa wurrarrkwurrkuwenungwa
yikabu-wilyakinama kirrakina wurrububungkawu-wa. Kembirra
aburraja wurrububungkawa yikabi-jungwajinama kirrakina
kirrukwala. 17 Wurrababurna-langwa warnumamalya yikabu-
wirrikbinama wurrakina mena nganyangwa kirrakina-baba
karnumamalya. 18 Akena nare-ka akbar•duma, 19 mena yiki-likaja-
manja kirrumungkwurrkidirrbura Neningikarrawara-langwa-manja
mamurukwa, kembirra Neningikarrawara yikenumin-enibikinama

karnumawurrina nungkwurra-langwa karningangkawura nakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Warnumamalya karru-burrijina-mulangwa Jirujalema

20 Biya kembirra ni-yengbinuma ngarningka Jesus amurndakenena ayakwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Ni-yama, "Yikawurraki-rringkina-manja wurruwurrakwulyumida wurrawinyamba warnungkwarba kawurrak-alkayena-manja karru-ngwurrkwarrngina-manja enena angalya Jirujalema errekba-langwiya, kembirra yik-eningmidinama kirrakina kumu-darrbudinama arakba mamawura makina warniku-burrija-langwa wurrakina nungkwurra-langwa alikira.
21 "Kembirra akini-yada ngawa kirrababurna-langwa karnumamalya kirribina Judiya-manja kirr-ambilya-murrumurra yikumurndak-angkirreyinama kirrakina akwa yiku-wurdenama angakarjiyinga-wa, kajungwa yik-abuwarrkajungwuni-yada kirrakina yakwujina. Nungkwurrajukwaba kirribina kirr-ambilya-murrumurra yelakwa Jirujalema-manja arrawa yiki-lalikinama kirrakina alikira nungkwurra-langwa umba yik-angkirreyinama engku-wa. Umba kirribina errekba-manja-wiya kirr-ambilya-murrumurra karnumamalya nara kirrakina awiyebuma Jirujalemu-wa arrawu-wa-da.
22 "Akini-yade-ka ngawa eneja Neningikarrawara yikenu-banijumindenama ena-langwa karnumamalya. Akini-yada ngawa ngalaja ababurna-langwa awurruwurrariya amurndakibina nuw-arrikarrijungwunuma arakburakba-kiya-wiya amandangwa ka-ngekburakajungwunamurra akina-da. Ka-ngekburakajungwunama akina kajungwa alyangmandukwuni-yada amurndakakina ayakwa-da," ni-yama nakina Jesus.
23 Biya ni-yama ngarningka nakina, "Ngeniyerriya nungkwurraja kirridarringka kirribina yiku-mambakina-murrumurra wurrangariya nungkwurra-langwa akini-yada, akwa ngarningka kirribina yika-ngwunjikina-murrumurra wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa yiku-werrikawarriyadiname-ka. Yikenu-banijumindena-manja Neningikarrawara ena-langwa karnumamalya awurruwurrariya-langwa, kembirra kirrababurna-langwa karnumamalya yiki-lyandiname-ka angwurra.
24 "Kirrukwale-ka yikuwurraki-jungweyinama karnumamalya yelakwa Jirujalema-manja yikab-ar•dirrena-mulangwa wurrukwala kaliwanga-murra. Umba kirrukwala yiki-likajama engku-wa kirrakina eminimininingku-wa angalya, mena wurrakina wurriminimininingke-ka warnumamalya yikabu-wilyakina-mubaba aburra-langwu-wa angalya akwa yikabu-didenama yakwujina akididijungwa-manja wurrakina-da. Aburraja kembirra wurruminjirrkingka warnumamalya ka-bungkawadinama Jirujalema-manja wurrakina-da. Ke-yaminjaminama wurrakina yanda-langwa Neningikarrawara yiken-enjungwurrenama nakina karnumamalya ena-langwa. Nakine-ka Neningikarrawara yiken-enjungwurrenama kirrakina mibina-manja ngawa mamawura ni-lyangkuwerribikajungwunu-murrumanja enabakiya-ba adinakba-kiya nakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Jesus kini-lawurradina-mulangwa ngarningka yangkwurrangwa

25 Biya kembirra ngarningka ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Yiku-
ngwundikadina-manja kirrakina angubina-wa yikuma-rringkinama
mamawura kuma-miningkadinama makina. Ngalajukwaba yimawura
kinu-miningkadinama yakina. Ngalajukwaba dakilyingajanga
kingu-miningkadinama dakina. Umba yik-andiya-manja
kirrakina angerriba makardu-wa yikuma-rringkinama kum-
arumidinama. Kembirra yik-akbar•dename-ka angwurra kum-
akakadena-mulangwa makarda akwa kum-arumidina-mulangwa
makina. Kirrangkwulyumida-langwe-ka karnumamalya ababurna-
manja angalya yikumurndaku-werrikawarriyadinama kirrakina.
26 Kembirra yikumurndaki-yendabijeyinama kirrakina. ‘Amiyambene-
ka akwala awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama aduwaba?’
yiki-yaminama kirrakina-da. Yik-akbar•dename-ka kirrakina
angwurra-da. Kembirra yiku-murndaburridenama iya yiki-
yikarrnginama, yiki-kbilyarrnginama ajiringka-wa kirrakina, mena
nakina Neningikarrawara kini-yerrerrikinama eningerribirra
angubina-manja amurndakibina engbingbuda ababurna-langwa
akina-da.
27 “Biya kembirra yiki-rringkinama arakba ngayuwa ningibina-
murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Yiki-
rringkinama akini-yada ngawa ki-lawurradina-manja ngayuwa
enenu-wa angalya. Ngayuwa ki-dirrirndama angubina-langwa
yangkwurrangwa ningibina ningingbuda ningilyengma akwa ku-
kwulyarriyiname-ka.

28 “Umba ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakakina
eminimininga, kuw-aburradadijungwuna-manja akina, kembirra
nara akbar•duma kirrakina karnumamalya nganyangwa wuburra
kuw-akbar•denama wurrukwala warnumamalya. Umba
kirrumungkwurrkidirrbura yiki-likajama ngawa Neningikarrawara-
langwa-manja mamurukwa kirrumarngba-da, mena-baba adinube-
ka arngkidarrba-langwiya Neningikarrawara nakina yiken-
enjungwurrenama kirrakina-da,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa.

29 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, “Wi-
yakuwerribikaja mibinu-wa manyungwunya akwa ngarningka
akwalu-wa eka. 30 Kumu-lingbijangina-manja mamangwurrajija
ngala-langwa, kembirra ngarningma ngarrakina akaburarruwa
arakba, umba akilarrkardidarra abukwaya adinuba akina.
31 Kembirra yiki-rringkina-manja ababurna-langwa amurndakibina
awurruwurrariya ngarra-maka-mulangwa nungkwurruwa-wa
ngayuwa aduwaba, kembirra yik-eningmidinama nungkwurrabakiya-
ba akini-yada ngawa kinu-bungkawadinama nakina Neningikar-
rawara adinuba-da.
32 “Ababurna-langwe-ka amurndakibina ngarra-makama ngayuwa
nungkwurruwa-manja aduwaba ka-ngekburakajungwunama
akina nara-wiya a-larruma kirrababurna-langwa karnumamalya
karningaduwaba. 33 Ngalaja angubina iya enena angalya ka-
jerridinama alakena, akena ngalaja ababurna-langwa ayakwa
nganyangwa nara akina a-jerriduma. Eningangkawura ngawa

kuw-ambilyama akina-da," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa.

Aki-rringkajungwuna-mulangwa ngarrumurndamurndirra

34 Akwa ni-yama ngarningka nakina Jesus, "Wurri-rringkajungwuna
kirrumurndamurndirra," ni-yama. "Nara engkirrikuma aninga-wa
yimbukwa iya anija-wa yimbukwa. Yiki-lyangmurukweyina-manja
kirrakina amukwiyadakina-manja, akwa yiku-werrikawarriyadina-
manja yik-engkingkirrikaja-manja amurndakakinu-wa amurndaki-
jika yiki-ngayindena-murruwa karna yik-ambilyi-yada enena-manja
angalya, kembirra warenja-bawiya yikam-akburranginama mib-
ina meningarija-langwa mamawura nara-wiya engkirrikuma kir-
rakina makinu-wa. 35 Aburraja wurrababurna-langwa warnu-
mamalya amurndakenena-manja angalya awurrakwulyumida-manja
karruma-rringkinama makina mamawura nara-wiya engkirrikuma
wurrakina makinu-wa. Wuburra laka yibina yinungwakarda ni-
dirrirndama nu-menama warenja-bawiya akwalya, ngalajukwaba
kumi-ngbijanginame-ka warenja-bawiya mamawura meningarija-
langwa makina-da.
36 "Aminakina-langwa kirrinjeya kembirra, ngarra-makinama,
yiki-rringkajungwunama karningangkawura. Nara a-ngwanjuma
umba yiku-buburiyaminama ngawa Neningikarrawaru-wa, kajungwa
ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakibina awurruwurrariya,
kembirra yikeni-ngbudirrkini-yada nakina kirrakina karnumamalya.
Kembirra nara e-ngkilarruma kirrakina umba kirringbuda ngawa yik-
arjiyama, yanda-langwa aku-kwurukweyinama ngarrakina, ngayuwa,
ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya,
akwa nungkwurruwa-da. Akina-bina ngawa-da," ni-yama Jesus ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nakina-da.
37 Biya mababurna-langwa mamawura nen-akakirumakama
warnumamalya-manja, neni-dirrburakama nakina Jesus yakwujina
Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Umba
mababurna-langwa meningalyarrngwalyilya nu-wurdanguma nakina
ebinu-wa angakarjiyinga angalya emikirra Alibumanja. Biya
yakwujina ngawa n-ambilyuma nakina marringa-ma. 38 Biya
mababurna-langwa meninguwurdarriya-wiya mamawura ngarningka
ni-lawurradinuma nakina Jesus Jirujalemu-wa Neningikarrawara-
langwu-wa angalya ayakwi-yada. Aburrajukwaba wurrababurna-
langwa warnumamalya namurndaki-likenuma yenjerrikina kajungwa
warnik-engkirriki-yada wurrakina ayakwa ena-langwa yakwujina-da.

22

*Neni-ngayindangu-murrilangwa wurrububungkawa warniku-wardi-
yada Jesus*

1 Akwudangwe-ka arakba kuw-ambarrinama ebina Ak-
wurungkuwarrukwa WarningiJudiya warnumamalya akwa
kuw-alyubarinama wurrakina ebina damba eningakubudika-
murra. Wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya nawurra-
murndukwunuma arakba Jirujalema-manja Akwurungkuwarrukwi-
yada wurrakina. Namurndaki-likenuma yenjerrikina engka-
langwa iya engka-langwa angalya. 2 Aburraja wurrumurndakibina

wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba akwa ngarningka wurrumurndakibina warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma aburrajukwaba neni-ngayindangume-ka warniku-wardi-yada Jesus. Akena na-lyangkirerrminuma mena nuw-akbar•dangu-mubaba wurrakina wurribina-murra-langwa warnumamalya narri-ngayindangu-murrilangwa ayakwa warnik-engkirriki-yada wurrakina Jesus-langwa. Kembirra nuw-embirrarinuma wurrakina kenu-mena-murruwa nakina Jesus kin-ambilya-murruwa nakwukawura nakina-da.

Ni-lyangkuwama-mulangwa Judija neniku-kwi-yada Jesus wurrububungkawu-wa

3-4 Kembirra arakba eneja Namukwa n-awiyebuma nakina nuwilyaba-manja nenikaburrakiyuwa. Nenimikirra nakina Judija Yijikariyada. Kembirra Judija neni-lalika nakina Jesus akwa wurrumurndakibina wurrukwala warnikabuburrakiyuwa umba ni-likena nakina wurrumurndakibinu-wa wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba. Biya Judija na-lyelyimbukweyinuma wurrarumuruma-manja WurruMinida warnungkwarba akwa ngawa wurrukwala-manja wurrububungkawa wurribina na-bungkawadinuma warnungkwarba-manja warnikakukwurrajungwa Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Na-lyelyimbukweyinuma biya nenu-makama wurrakina warnungkwarba Judija-manja kenu-kwunama nakina Jesus aburruwa-wa, 5-6 umba kenu-kwunama arrkala angwarnda Judija-manja. Biya ni-lyangkuwama-manja Judija, kembirra na-lyelyingmeyinuma arakba wurrumurndakakina wurrububungkawa. Eneja ni-likena Judija arakba nakina-da. Biya n-embirrarinuma nakina ambaka neniku-kwi-yada Jesus aburruwa-wa, warningbala-wiya wurrababurna warnumamalya-da.

Nenu-maka-mulangwa Jesus wunenikaburrakiyuwa ena-langwa wunenik-akumi-yada adinakba aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa

7 Kembirra nuw-arakbada akina arakba warnik-alyubari-yada wur-rakina WarningiJudiya warnumamalya akina damba eningakubudika-murra. Kembirra nuw-arakbada ngalajukwaba warniku-wardi-yada wurrakina eyukwayuwa jiba Akwurungkuwarrukwa-langwa. 8 Kembirra eneja nenilirraki-larrka arakba Jesus wunalekbina Bida akwa Janjana wuneniki-lyengmi-yada Jirujalemu-wa wunalakina. “Wuni-likaja arakba Jirujalemu-wa,” ni-yama Jesus aburnuwa-wa. “Yikini-lyengmena kinalakina, biya yikinu-mena amadangkwa iya aninga akwurdukwurda Akwurungkuwarrukwa-langwa biya yikin-akumurna adinakba kajungwa ak-alyubarini-yada akina,” ni-yama Jesus wunalakina-kiya-wa.

9 Aburnaja neni-yama, “Nga-manja akina?”

10 Eneja ni-yama Jesus, “Yikini-yar•diya-manja Jirujalema-manja kinalakina yikin-akburrangama yakwujina nuwilyaba nenungkwarba. Nakine-ka kinuma-wilyakinama maruma menarlamba meningamilyu-milyinja. Ngalaja akungwa akina ka-lyangburrukwunama. Kemba nungkwurnaja yikini-yuwarna nakina-manja. Biya kin-awiyebena-manja nakina alikira-manja, yikin-awiyebena nungkwurnajukwaba akinu-wa alikira. 11 Biya yikini-yamina nabaliju-wa numinakinu-wa

alikira, ‘Nenikakakirumaka yirra-langwa kin-alyubarinama amadan-
gkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa yelakwa enena-
manja alikira nungkwa-langwa, enuwa akwa yarnikabuburrakiyuwa
ena-langwa. Angamba kemba angalya yarnik-alyubari-yada aninga?’
yikini-yamina enuwa-wa. 12 Kembirra nakina eneja nenungkwarba
yikenu-wilyakajinama aruma angalya karrawara. Eningaba akina
angalya, mena eningerribirra aki-ngayindenama amurndakakina yak-
wujina. Kemba yakwujina ngawa yikin-akumurna adinakba amadan-
gkwa iya aninga-murriya kinalakina-da,” ni-yama nakina Jesus Bida-
wa akwa Janjanu-wa.
13 Aburnaja neni-likena arakba wunalakina wunenungkwarba-kiya.
Biya nen-akburranga ababurna-langwa nenu-maka-mulangwiya ebina
Jesus. Biya yakwujina ngawa nen-akumarna adinakba eyukwujiya jiba
awalyuwa iya aninga iya akubibeka, kajungwa Jesus akwa ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa kuw-alyubarini-yada Akwurungkuwarrukwa-
langwa amadangkwa iya aninga-da.

*Nubungkawa Jesus akwa ena-langwa warnikilarrkilarrka ne-
yebukeyinu-mulangwa amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-
langwa*

14 Kembirra nuw-arakbada warniki-yebukaji-yada amadangkwa iya
aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa. Kembirra ni-likena arakba
eneja Jesus Jirujalemu-wa nakina akwa ena-langwa warnikilarrki-
larrka warnungkwarba aburruwa. Biya nuw-awiyebeyina arakba
aburrajukwaba ebina-manja alikira nen-awiyebeyinu-murrumanja
adinakba Bida akwa Janjana. Biya yakwujina akina-manja ngawa
alikira namurndak-ambarringa karrawara wurrakina Jesus akwa ena-
langwa warnikilarrkilarrka wurrumemberrkwa wurrambilyuma.
15 Ni-yama kembirra nakina Jesus aburruwa-wa, “Ngayuwe-ka
ningena ngarra-ngayindanguma angwurra ak-alyubarinama ngarna
enena amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa nara-
wiya a-lyanduma ngayuwa. 16 W-engkirrikiya! K-alyubarinama
aduwaba enena ngayuwa, akena nara arakba alyubaruma nin-
gena ngayuwa Akwurungkuwarrukwa-langwa amadangkwa iya
aninga kinu-bungkawadina-murruwa Neningikarrawara nakina ena-
langwa-manja warnumamalya. Kembirra akini-yada ngawa kuw-
eningmidinama aburraja warnumamalya, karru-mumiringkinama
enena-langwa Akwurungkuwarrukwa,” ni-yama Jesus nakina-da.
17 Kembirra nu-manga arakba amalyirra akwurena-langwa
menarlamba-murra akwa neni-yangmarngkwajuwa nakina
Neningikarrawaru-wa akina-langwa. Biya ni-yama nakina ena-
langwu-wa warnungkwarba warnikilarrkilarrka, “Kirruwilyuwilyaba-
wiya yikuma-mena memema menarlamba, biya yiki-bekina yiku-
kweyina kirrababurna-langwa. 18 Ngarra-makinama ngayuwa,
nganja ki-bekinama enena aduwaba, kembirra nara arakba e-
bekuma ningena akwurena-langwa amalyirra aduwaba-langwa
kinu-bungkawadina-murruwa Neningikarrawara nakina-da,” ni-yama
Jesus. Biya kembirra namurndaki-bekina wurruwilyuwilyaba-wiya
arakba wurrakina-da.
19 Kembirra nu-manga Jesus damba akwa neni-yangmarngkwajuwa
nakina Neningikarrawaru-wa akina-langwa. Biya ni-ngkarrngarna

akina akwa nenu-kwa aburruwa-wa. Ni-yama nakina, “Enena amadangkwa wuburra nganyangwa ngarra-kwunama nungkwurra-langwi-yada. Yik-alyubarinama enena kajungwa yiki-yakuwerribikaji-yada ngayuwa-langwa,” ni-yama Jesus.

20 Biya ne-yebukeyinuma wurrakina arakba akina amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa. Kembirra narri-jerrukwama arakba. Umba ne-yebukeyinu-mulangwa wurrakina, numa-manga Jesus muwilyaba mingka menarlamba, ebina-wiya wuburra, nara-wiya ke-yebukeyina wurrakina. Nenu-kwa makina menarlamba aburruwa-wa akwa ni-yama nakina, “Enena amalyirra akwurena-langwa merra wuburra mema nganyangwa. Enene-ka kirraku-wilyakajinama Neningikarrawara kini-yarrkakumurna-mulangwa nakina ayakwa eningarumuruma enikaduwa-dangwa nungkwurra-langwi-yada. Kini-yaminama nakina akina nganyangwa-murra merra mibina kaminu-kwularrijinamurra ningena,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa war-nungkwarba warnikilarrkilarrka nakina.

21 Kembirra ni-yama ngarningka Jesus, “Kirruwilyaba karna kar-nungkwarba yelakwa yika-kwunama ngayuwa wurrububungkawu-wa kajungwa kabu-wardeni-yada. Ngayuwa-manja kirr-alyubarinuma arakba kirrakina aduwaba amadangkwa iya aninga yelakwa enena-manja angalya, akena yika-kwunama ngayuwa wurrububungkawu-wa kajungwa kabu-wardeni-yada ngayuwa wurrakina-da. 22 Ngayuwa ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya ki-jungwunama amandangwa ngayuwa, ni-lyangkuwerribikajungwunu-mulangwiya nakina adinuba-wiya Neningikarrawara ningeniki-jungwa-langwa. Akena ka-ngekburakajungwunama awurrariye-ka kirrakina-langwa karnumamalya kirribina yika-kwuna-mulangwa ngayuwa wurrububungkawu-wa-da kajungwa kabu-wardeni-yada ngayuwa-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikilarrkilarrka-da.

23 Aburraja kembirra namurndaki-lyelyimbukweyinuma arakba wurrumurndakakina warnungkwarba. Namurndaki-yendabijeyinuma akwa ne-yama wurrakina, “Ngarrumiyambene-ka kembirra ngarnungkwarba ngarna ngarruwilyaba aki-yaminama enena aduwaba?” namurndaki-yama wurrakina-da.

Aki-yamina-mulangwa wuburra ngarnikuminuwar•duwar•da

24 Biya kembirra wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa namurndaku-merribeyinuma wurrakina. Biya ne-yama, “Ngar-rumiyambena angwurra ngarraruma ngarrumurndakeyina-manja? Umba ngarrumiyambena aku-bungkawadinama ngarrukwala-manja ngarnungkwarba?” nawurraki-yama wurrakina.

25 Umba eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa arakba, “Wurrumurndakakina warnumamalya wurribina warningbala-murrumurra Neningikarrawara, aburraja aburra-langwa wurrububungkawa wurringbingbuda-wiya wurrakina. Narra-war•dikinama angwurra aburra-langwa-manja warnumamalya akena karra-makinama wurrakina enena ayakwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya. Ke-yaminama, ‘Kirrakine-ka karnumamalya yiki-yengbinama enena ayakwa yirruwa-wa. Yiki-yaminama,

Kirrumarngkirra iya kirrumekba karna kirrububungkawa-
da, yiki-yaminama kirrakina-da,' ke-yaminama wurrakina
wurrububungkawa-da.
26 "Akena nara akina e-yamama yelakwa nungkwurruwa-manja
nganyangwa-manja karnikabuburrakiyuwa. Umba kirruwilyaba kar-
numamalya kirraruma-dangwa yiki-yaminama kirrakina wuburra
laka niyukwujiya nenungkwarba kini-yaminama nakina-da. Akwa
kirruwilyaba kirrubungkawa yiku-war•denama kirrakina warka
wuburra laka nenikuminuwar•duwar•da nenumamalya nenuminu-
war•denama warka wurrukwala-langwa nakina-da.
27 "Eneja nuwilyabe-ka nenumamalya kin-alyubarinama aninga
ebina nenumini-daka-mulangwa wurringka warnumamalya. Kem-
birra nungkwurraja yirru-makina, numiyambene-ka nenumamalya
yikini-yengbijinama kirrakina naruma angwurra? Ka-makinama
ngayuwa nungkwurruwa-wa. Wurrukwala warnumamalya kenumini-
dakina-manja aninga ena-langwa, kembirra nakina-bina nenuma-
malya nibina nara a-dakuma iya a-war•duma nakina-bina kembirra
naruma-da. Akena nganja ngayuwa ning-ambilyama ningena yelakwa
enena-manja angalya nungkwurruwa-manja wuburra ningenikumin-
uwar•duwar•da karnumamalya-langwa ngayuwa-da," ni-yama Jesus
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
28 Akwa ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, "Ebina-
wiya bu-wirrikba-wiya ngayuwa-wa warnumamalya akwa ngawa
bumini-ngekburaka-manja wurrakina awurrariya nganyangwa,
nungkwurraje-ka kirru-manjikbudangumurra ngayuwa-manja
angwurra kirrakina karningangkawura. 29 Eneja nakina Nungwarrka
nginu-bungkawakama arakba ngayuwa. Kembirra ngayamba-langwa
ka-bungkawakinama ngayuwa nungkwurruwa karnumamalya
nungkwurrajukwaba. 30 Ngayuwe-ka ka-bungkawakinama
karna ambaka-murrumurra kenu-bungkawakina-manja ngayuwa
Nungwarrka wurrababurna-manja warnumamalya. Kembirra yiku-
bungkawadinama kirrakina wurrilyimberrkumemberrkwa-manja
wurrilyimberrkambilyuma WarningiYijireyila warnumamalya. Akini-
yada ngawa yik-alyubarinama aninga iya yiki-bekinama akubibeka
ngayuwa-manja nganyangwa-manja angalya-da," ni-yama Jesus
aburruwa-wa.

*Jesus nenu-maka-mulangwa Bida-manja kin-eningbalikajungwuna-
mulangwa nakina*

31 Biya ni-yama Jesus Jayumuna Bida-wa, "Nungkuwa Jayumuna,
engkirrikiya-langwa. Nakina Namukwa eneja kirreni-ngayindanguma
yikeni-labajama kirrakina karningaba-murrikba. Kembirra neni-
yendabenuma nakina Neningikarrawaru-wa akena nara nakina
Neningikarrawara a-ngwanjajuma nakina Namukwa-da. Kem-
birra yikeni-labaja-manja Namukwa nungkwurruwa-manja, yiken-
eyebijebakinama kembirra karnumamalya karningaba-langwa iya
kirruwurrariya-langwa nakina-da.
32 "Akena yirraminu-buriyaminuma arakba ngayuwa
Neningikarrawaru-wa, Jayumuna, kajungwa ku-werrikambilyi-yada
ningkiyirrbiyirrba ningkakina ngayuwa-manja. Adinube-ka yiki-
lalikinama ngayuwa ningkakina. Kembirra k-eningbalikajungwunama

ngayuwa-langwa. Akena ambaka kembirra ki-lawurradinama ngarningka ngayuwa-wa. Akwa ki-lawurradina-manja nungkuwa ngayuwa-wa kembirra ke-ngbudirrkinama ningkakina nungkwa-langwa warnumamalya-da," ni-yama Jesus Jayumuna Bida-wa.

33 Eneja ni-yama Jayumuna Bida Jesus-uwa, "Bungkawa, ngayuwa ningeniki-lika-langwa eningerribirru-wa angalya nungkuwa ki-likaja-murruwa. Aburraja kabu-didena-manja nungkuwa medirra-manja, kembirra nganjukwaba kabu-didenama ngayuwa. Kabi-jungwajina-manja nungkuwa wurrakina, kembirra nganjukwaba kabi-jungwajinama ngayuwa. Nare-ka a-waruma ningena a-rukuwurruma ningkakina!" ni-yama Bida Jesus-uwa.

34 "A•a!" ni-yama Jesus. "Mema-manja ngawa meningalyarrng-walyilya, nara-wiya ng-arduma dadinungkwarba jukwujukwa, ki-yaminama nungkuwa arngkabiyakarbiya-ma enena ayakwa, 'Ningen-ingbala ngayuwa naka nenungkwarba,' ki-yaminama ningkakina-da," ni-yama nakina Jesus Jayumuna Bida-wa-da.

Angwarnda-langwa iya amurndakijika-langwa akwa kaliwanga-langwa

35 Biya ni-yama kembirra Jesus ena-langwu-wa warnikabubur-rakiyuwa, "Ebina-wiye-ka ngarra-larrkena-manja ngayuwa kirrakina engku-wa iya engku-wa angalya, nara yiku-wilyaka angwarnda iya amurndakijika akwa eningalika nungkwurruwa-manja, umba erribirra kirrumamungkwur•da ngarra-larrkenuma ngayuwa kirrakina karnumamalya. Akena kirri-likenuma karningaba, kirr-ambilyuma wurrukwala-langwa-manja alikira akwa kirr-alyubarinuma aninga aburra-langwa-na?"

Aburraja, "Yawe-ka," namurndaki-yama.

36 "Umba aduwaba-langwa," ni-yama Jesus, "yiki-likaja-manja yiku-wilyakina angwarnda iya amurndakijika akwa kaliwanga nungkwurruwa-manja. Nara-manja ebina kaliwanga nungkwurruwa-manja, kembirra yiku-warrukweyinama dumbala akwa wurrukwala-langwa kaliwanga. Nungkwurra-langwa kembirra akina kaliwanga-da.

37 "Arakburakba-kiya-wiya enena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma. Ne-yaminama akina,

'Ni-jungwuma nakina wuburra laka warniniyerriya warnungkwarba na-jungweyinamurra wurrakina,'

ne-yaminama akina ayakwa. Ngarra-makinama ngayuwa aduwaba, ene-ka ayakwa na-makijajungwunuma ngayuwa-langwa ena-da. Ki-jungwuname-ka amandangwa ngayuwa wuburra laka warniniyer-riya warnungkwarba na-jungweyinamurra wurrakina-da. Kembirra amandangwa akina-langwiya ayakwa ka-ngekburakajungwunama akina-da," ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.

38 Aburraja ne-yama, "Kwuja, Bungkawa! Alakena-kiya kaliwanga-kiya nungkwa-langwi-yada!" ne-yama.

Akena ni-yama eneja Jesus aburruwa-wa, "Ngawa arakba!"

Nu-buriyaminu-mulangwa Jesus angakarjiyinga-manja angalya Al-ibumanja

39 Biya ni-dirrirndingu-manja Jesus arrawu-wa ni-jadinga nakina alikira-langwa errekbu-wa. Biya ni-likena arakba angerriba

angakarjiyinga-wa angalya Alibumanju-wa ebinu-wa adaka angalya
n-alilikenu-murruwa nakina. Aburraja ena-langwa warnikabubur-
rakiyuwa namurndaki-likenuma enuwa-manja wurrakina.
40 Biya kembirra yakwujina ne-yar•da arakba. Ni-yama Jesus
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Yelakwa-wiya wurr-
ambilya akwa yiku-buriyamina Neningikarrawaru-wa arakba,
kajungwa yikeni-labaja-manja nakina Namukwa nungkwurruwa-
manja, kembirra kirringbuda ngawa yik-arjiyi-yada,” ni-yama
nakina aburruwa-wa. 41 Biya yakwujina ngawa neni-lalikama
Jesus wurrumurndakakina warnungkwarba umba ni-likena nakina
arngkidarrba akwa ni-nginakilarrina ajiringka-manja akwa nu-
buriyamina nakina Neningikarrawaru-wa. 42 “Ngangwa,” ni-yama
nakina, “ningeniki-jungwi-yada arakba ngayuwa, akena nare-
ka! Yimini-larrkaja, marrakba, nari-yada a-lyanduma ngayuwa
aduwaba. Akena ningki-lyangkuwerribikajungwunu-mubaba arakba
nungkuwa, kembirra mama ngawa ki-yaminama ngayuwa nungkwa-
langwa-langwiya mangma aduwaba. Mama ku-warenama ngayuwa
umba ki-lyandinama amandangwa ningena,” ni-yama nakina Jesus
Nungwenikba-wa.
43 Kembirra nu-buriyaminu-wiya ngawa nakina Jesus Nungwenikba-
wa, aburraja wurruwilyaba warnikumamurikaja Neningikarrawara-
langwa nuw-abilyerrikajungwa enuwa-manja. Neningikarrawara-
langwa-langwa angalya abalkaya-langwa na-likenuma na-larrinuma
wurrakina akwa neni-ngbudirrkama kembirra arakba Jesus-manja.
44 Akena angwurra ngawa nu-werrikawarriyadinume-ka nakine-ka
Jesus. Akwa ngarningka nu-buriyaminuma nakina Nungwenikba-wa.
Nu-buburiyaminu...wa. Mukwene-ka numi-jadanguma arakba makina
wuburra merre-ka ena-langwa-langwa nenumadangkwa akwa numu-
kwularrinuma ajiringka-wa-da.
45 Biya ni-jerrukwa arakba nakina Jesus ayakwa nu-buriyaminu-
mulangwa. Biya nu-mirajanga akwa ni-lawurrada arakba nakina
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Umba aburraja na-
mungkwulijeyina ngawa marringa mena na-werrikawarriyadinu-
mubaba wurrakina.
46 Ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Wa! Marringa-manja karna-
na? Wurru-mirajangina arakba, kajungwa yiku-buriyamini-yada,
kajungwa yikeni-labaja-manja nakina Namukwa nungkwurruwa-wa,
kembirra kirringbuda ngawa yik-arjiyi-yada-da,” ni-yama nakina
Jesus-da.

Wurrukwala warnungkwarba nenu-mangu-mulangwa Jesus

47 Akena ni-yengbinu-wiya ngawa ayakwa nakina Jesus ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, aburraja wurrubukwaye-ka
wurrababurna warnumamalya namurndaki-likenuma nawurraki-
lyibilyidanguma wurrakina. Wurrumurndakibina warnungkwarba
WurruMinida wurrarumuruma wurrukwala akwa wurrumurn-
dakibina wurrububungkawa warnikakukwurrajungwa-langwa
Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema wurrukwala
akwa wurrumurndakibina wurrarumuruma warnungkwarba
wurrukwala nawurraki-likenuma kajungwa warniki-rndarrki-
yada Jesus. Umba eneja nibina nuwilyaba nenikaburrakiyuwa

nenungkwarba Jesus-langwa nenimikirra Judija ni-lyengmanguma
nakina akwa nenu-wilyakama wurrumurndakakina Jesus-uwa. Biya
ni-likena dirrbura Jesus-uwa akwa neni-lawurangka nakina-da.
48 Eneja ni-yama Jesus Judiju-wa, “Ningkena yi-lawurangkama
ngayuwa-manja kajungwa kabu-meni-yada ngayuwa warna warnu-
mamalya wurrawinyamba-na! Yi-lawurangkama ngayuwa ningibina-
murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya-da!” ni-yama
nakina Jesus Judiju-wa.
49 Umba aburraja wurrumurndakibina wurrukwala warnikabubur-
rakiyuwa Jesus-langwa neni-rringka-mulangwa nakinu-wa Judija,
warningma arakba wurrakina ke-yamina-mulangwa akina. Biya,
“Bungkawa,” ne-yama, “yirrumini-ngayindenama yiku-wardiyinama
kaliwanga-ma-na?” 50 Biya nuwilyaba ni-ngkarbaja kaliwanga ena-
langwa biya neni-ngaja nuwilyaba-manja nenungkwarba akwa
nenumini-ngarrkarrngarna ena-langwa mada mekbuda-langwa
nakina. Nakine-ka nenungkwarba nenuminu-war•duwar•danguma
warka naruma nubungkawa NuMinida Neningikarrawara-langwa-
manja angalya Jirujalema-manja.
51 Umba eneja ni-yama Jesus, “Ngawa arakba! Ni-lalika!” Biya numa-
lyinga arakba mibina mada akwa num-eningabaka makina-da.
52 Biya kembirra ni-yengbina Jesus ayakwa wurrumurndakibinu-
wa WurruMinida wurrarumuruma iya wurrumurndakibinu-
wa wurrububungkawa warnikakukwurrajungwa-langwa akwa
wurrumurndakibinu-wa wurrarumuruma warnungkwarba. Akwa
ni-yama, “Kirri-likenuma karna ngayuwa-wa kaliwanga-murra
akwa eka-ma, akena ningeningengkengmina-ma nganja ningena.
53 Ning-ambambilyuma ngawa ngayuwa nungkwurruwa-manja
Neningikarrawara-langwa-manja angalya arngkababurna-langwa.
Akena nara nungkwurraja yiku-manga umba aduwaba-manji-kba.
Akena yiku-menama ngayuwa ningena aduwaba mena nakina
Neningikarrawara nara a-ngwanjajuma kirrakina, akwa ngawa
kirringbuda-baba karna karniniyerriya karnungkwarba aduwaba-
da,” ni-yama Jesus aburruwa-wa nakina-da.

Bida n-eningbalikajungwunu-mulangwa Jesus-langwa

54 Kembirra aburraja wurrukwala warnungkwarba neni-rndarrka
nakina Jesus, akwa nenu-wilyakama angerriba nubungkawa-langwu-
wa angalya nibinu-wa naruma nubungkawa NuMinida. Umba eneja
engka-langwiya neni-yuwarna nakina Bida. 55 Wurrakine-ka ne-
yar•da arakba nubungkawa-langwa-manja angalya. Biya wurrak-
ina warnungkwarba nen-awiyebajuwa Jesus angerriba alikira-wa
umba errekba-manja-wiya ngawa nuw-ambilyuma wurrakina. Biya
nawurrak-ambarringa angwura-manja yakwujina.
Eneja arija-langwa ni-yar•da Bida akwa n-ambarringa enejukwaba
yakwujina angwura-manja. 56 Umba ngalaja duwilyaba dadikumin-
uwar•duwar•da yinginu-miringka Bida n-angmakwulaluma angwura-
manja nakina, akwa yingini-rringka dirrbura enuwa-wa. Yingi-yama,
“Naka nenungkwarba enejukwaba n-ambilyumurra Jesus-manja.”
57 Eneja Bida n-eningbalikajungwuna nakina. “Ningeningbale-ka
nakina nenungkwarba-da!” ni-yama nakina-da.

58 Kembirra arngkidarrba-langwiya nuwilyaba enejukwaba ne-
nungkwarba nenu-miringka nakina Bida. “Nungkwajukwabe-ka
nangaba-langwa ningkenumamalya ningkena-da!” ni-yama.
Eneja Bida ni-yama, “Nara ngayuwa!”
59 Bi...ya eneja ningka-langwa arakba ngarningka nenungkwarba
ni-yama, “Amandangwa, ningkena-bina ningk-ambambilyumurra
nangaba-manja nenungkwarba-da. KineningiKeliliya kinalakina-da!”
ni-yama.
60 Eneja ni-yama Bida, “Ningeningbala akina-langwa!” ni-yama.
Umba awilyaba-wiya ayakwa Bida-langwa ngalaja jukwujukwa dad-
inungkwarba ying-ardanga arakba dakina-da.
61 Eneja Nubungkawa ni-nyakuwarrukwajungwa nakina akwa neni-
rringka dirrbura Bida-wa. Akini-yada ngawa eneja n-engkirrikenuma
nakina Bida Jesus-langwu-wa ayakwa ni-yengbinu-murruwa. Ebina-
wiya ni-yamama Jesus enuwa-wa, “Nara-wiya arduma jukwujukwa
mema-manja ngawa meningalyarrngwalyilya nungkuwa ningkak-
ina k-eningbalikajungwunama ngayuwa arngkabiyakarbiya-ma,” ni-
yamama nakina Jesus Bida-wa-da. 62 Biya kembirra ni-jadinga arakba
nakina Bida ebina-langwa angalya-da. Nu-werrikawarriyadinume-ka,
biya nu-ngwadina arakba aruma angwada-da.

Nenu-marngkajuwa-mulangwa warnungkwarba Jesus-uwa akwa neni-ngaja-mulangwa

63 Aburraja wurrukwala warnungkwarba nen-embirrajuwama
Jesus-manja wurrakina. Nenu-marngkajuwama akwa neni-ngajama
wurriyirrbiyirrba ngawa wurrakina. 64 Kembirra nenuminu-
mungkwurrkararikama menba ena-langwa dumbala-murra. Biya ne-
yama, “NingkuBurabude-ka ningkenumamalya ningkakina, kembirra
kwurukwa! Numiyambena nenungkwarba ngini-ngajama nakina?”
65 Akwa ababurne-ka amukwiyadakina ayakwa awurruwurrariya ne-
yengbinuma enuwa-wa. Neni-rinjarrkame-ka enuwa-manja wurrak-
ina warnungkwarba.

Nenu-wilyaka-mulangwa Jesus wurrububungkawu-wa

66 Ne-yaminjamama ngawa wurrakina warnungkwarba makina-
manja ngawa meningalyarrngwalyilya. Bi...ya marngkirngkuwil-
yarra. Ne-yaminjamama ngawa wurrakina yanda-langwa ne-
kbadanguma arakba akina-da. Kembirra aburraja nawurra-
murndukweyinuma arakba wurrarumuruma WarningiJudiya war-
numamalya, akwa ngawa wurrarumuruma WurruMinida akwa
ngawa warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumu-
ruma. Nawurra-murndukweyinuma akwa namurndak-alambarringa
ayakwi-yada. Biya nen-ardijuwa arakba Jesus-uwa kajungwa kini-
likaji-yada nakina aburruwa-wa. Aburraja kembirra wurrawinyamba
nenu-wilyaka arakba Jesus angerriba aburruwa-wa ayakwi-yada.
67 Aburraja ne-yama enuwa-wa wurrakina wurrububungkawa,
“NingkuMejaya-manja ningkakina ningkenumamalya, kembirra yirru-
makina arakba,” ne-yama.
Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Ka-makina-manja ayakwa
ngayuwa nungkwurruwa-manja kembirra yiku-minikalyikinama
ngayuwa-da. 68 Umba ngayuwa ke-yendabaja-manja ayakwa arrkala

ngayamba-langwa nungkwurruwa-wa, nara kembirra kirrakina a-
lawurrakajuma ayakwa ngayuwa-wa-da. 69 Akena aduwaba-langwa
ngayuwa ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja
angalya k-ambarrinama k-angmungmakwulalinama nekbuda-langwa
Neningikarrawara nibina narrubuda-dangwa," ni-yama Jesus.
70 Aburraja namurndaki-yama, "Kembirra Neningikarrawara-
langwa Ningkenikuwenikba ningkakina-na?"
Enamba-langwa ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Amandangwa akina
akena nara nganyangwa ayakwa umba nungkwurra-langwa akina,"
ni-yama.
71 Aburraja kembirra na-makijeyina arakba ayakwa wurrakina
wurrububungkawa. "Ngawa arakba," ne-yama, "mena
enabakiya ni-yamama nakina-baba, 'Ningenikuwenikba ngayuwa
Neningikarrawara-langwa,' ni-yamama. Nara kembirra ardijuma
ngarna wurrukwala warnumamalya yangkwurrangwa a-lekbuma
enuwa-wa, mena ngarr-engkirrikenu-mubaba ngakwurrabakiya ena-
langwa ayakwa ngarna-da," namurndaki-yama wurrakina-da.

23

Neni-lyilyangu-mulangwa Jesus Balidu-wa

1 Biya kembirra nawurraku-warumajungwa arakba wurrumurn-
dakakina wurrububungkawa wurrababurna-langwa akwa nenu-
wilyaka wurrakina Jesus Balidu-wa. Balide-ka nakina nubungkawa
NeningiRawuma akwa nu-bungkawadinuma wurrababurna-manja
warnumamalya WarningiJudiya-manja. 2 Kembirra yakwujina Balida-
langwa-manja ngawa angalya nenumurndaki-lekbenuma arakba
Jesus-uwa wurrakina.
Ne-yama wurrakina Balidu-wa, "Naka nenungkwarba yin-
akburrangama yarna ni-yengbiyengbinuma ayakwa awur-
ruwurrariya. Nenu-wilyuwilyakajuwama warnumamalya-manja
awurruwurrariya ayakwa. Akwa ni-yama aburruwa-wa, 'Nare-
ka a-kwama angwarnda angerriba Nubungkawu-wa Kajara,' ni-
yamame-ka naka nenungkwarba. Akwa ngarningka ni-yamama,
'NinguMejaya ngayuwa, Ningubungkawa ningena,' ni-yamame-ka
naka nenungkwarba-da," namurndaki-yama wurrakina Balidu-wa-da.
3 Ni-yama eneja Balida Jesus-uwa, "Nungkuwa ningkakina
WarningiJudiya-langwa Ningkubungkawa-na?"
Eneja ni-yama Jesus, "Nungkwa-langwa-bina ayakwa akina-da."
4 Kembirra ni-yengbina arakba eneja Balida ayakwa
wurrarumuruma-manja WurruMinida warnungkwarba
akwa wurrumurndakibina-manja warnumamalya
wurruwurrakwulyumida-manja aburrajukwaba. Ni-yama
nakina, "Nara ngayuwa k-akburrangarna awurrariya naka-manja
nenungkwarba-da," ni-yama nakina Balida.
5 Akena wurriyirrbiyirrba ngawa aburraja namurndaki-
yama Balidu-wa, "Amandangwa, awurruwurrariya ayakwa
nenu-wilyuwilyakajuwama warnumamalya-manja nakina.
Akwa n-aburradadanguma awinyamba aburruwa-manja. N-
aburradadanguma adinuba-wiya angaba-manja angalya Keliliya-
manja nakina, kembirra yadikina ababurna-manja ngawa angalya

Judiya-manja yanda-langwa enena-manja angalya arakba ni-
yar•duma naka. Kembirra yelakwa ngawa ni-ngekbungekburakinama
awinyamba niyirrbiyirrba ngawa naka-da," namurndaki-yama
wurrakina warnungkwarba-da.

Neni-larrka-mulangwa Jesus Yeridu-wa

6 N-engkirrika-manja eneja nakina Balida akina ayakwa, ni-yama
nakina, "NeningiKeliliya naka nenungkwarba-na?" Aburraja na-
lyangkuwamina. 7 Kembirra warenja-bawiya nakina Balida neni-
larrka arakba Jesus angerriba Nubungkawu-wa Yerida, mena Yerida
nu-bungkawadinu-mubaba nakina WarningiKeliliya-manja warnuma-
malya. Yeride-ka nakina Jirujalema-manja n-ambilyuma enejukwaba
akini-yada.

8 Aburraja arakba nenu-wilyaka wurrukwala wurrawinyamba
nakina Jesus Yeridu-wa. Eneja Yerida ni-yekirrerride-ka neni-rringka-
mulangwa nakina Jesus. Nenungkwurakbe-ka neni-ngayindanguma
nakina keni-rringkama Jesus, n-engkirrikenu-mulangwa ababurna
alawudawarra ena-langwa-langwa. Biya neni-ngayindanguma nakina
keni-rringkama neniki-yama Jesus eningerribirra engbuda emininga
nakina. 9 Aminakina-langwa kembirra neni-yendiyendabenuma
arakba nakina Yerida ababurna ayakwa Jesus-manja. Akena ni-
yengminjada eneja Jesus. Nara kini-lawurrakajuwa ayakwa Yeridu-
wa-da.

10 Aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba iya
warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma war-
nungkwarba nuw-alkilkayanguma yakwujina akwa namurndaki-
yama, "Nuwurrariye-ka naka. Amandangwa naka nuwurrariya
nenumamalya!" Ne-yaminjamama ngawa ne-yengbiyengbinuma neni-
lekbulekbenuma ayarrkingbuda-murra ayakwa wurrakina-da.

11 Kembirra eneja Yerida akwa ngawa ena-langwa wurrawinyamba
neni-rinjarrkama Jesus-uwa akwa nenu-marngkajuwama nakina. Biya
nakina Yerida nenu-makama ena-langwa-manja wurrawinyamba biya
nen-awiyebajuwa kembirra wurrakina dumbala dukwulyubena Jesus-
manja, akwa nenu-wilyakama arakba neni-lawurrakajuwama nakina
Balidu-wa. 12 Yadikina-langwa aburnaja wunalakina wunubungkawa-
kiya Yerida akwa ngawa Balida wunenubiyakaja arakba, nen-
awinyambakeyinu-murrada wunalakina-da.

Balida nenu-kwa-mulangwa Jesus wurrarumuruma-wa WurruMinidu-wa warnungkwarba warniku-wardi-yada Jesus wurrakina

13 Biya kembirra Balida nenuwurra-murndukwama wurru-
murndakibina wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba
iya wurrumurndakibina wurrububungkawa wurrarumuruma
WarningiJudiya akwa wurrumurndakibina wurruwurrakwulyumida
warnumamalya aburrajukwaba. 14 Biya ni-yama Balida aburruwa-
wa, "Kinu-wilyakama karna naka nenungkwarba yangkwurrangwa
ngayuwa-wa mena kirri-yama-mubaba kirrakina, 'Nuwurrariya
nilyengma naka akwa awurruwurrariya-wiya ayakwa nenu-
wilyakajuwama warnumamalya-manja,' kirri-yamama kirrakina.

Umba nganja ningeni-yendabenuma ebina-wiya ngayuwa enuwa-
wa, kirr-engkirrikenu-wiya ayakwa nganyangwa. Akena nare-
ka k-akburrangarna ngayuwa awurrariya kini-lekbenu-mulangwa
kirrakina. 15 Enejukwaba nakina Yerida nara kin-akburrangarna
awurrariya enuwa-manja. Kembirra erribirra neni-lawurrakajuwama
naka yangkwurrangwa ngarningka ngakwurruwa-wa. Eneja naka
nenungkwarba amandangwa nara kini-yama awurrariya akwa nara
kembirra nganja a-warduma nakina-da. 16 Kembirra ngayuwa ka-
makinama arakba nganyangwa-manja wurrawinyamba akwa keni-
larrkbarjenama wurrakina nakina-manja. Kembirra ngayuwa kin-
enjungwurrenama naka nenungkwarba-da," ni-yama nakina Balida
wurrumurndakakinu-wa wurrababurnu-wa warnumamalya nakina-
da.
17 (Akini-yada ngawa Akwurungkuwarrukwa-manja neniki-
jadija nakina nubungkawa Balida nuwilyaba nenungkwarba ni-
didikajungwunu-murrada. Kenumini-jadijinama warnumamalya-
langwa nuwilyaba nenungkwarba nakina Balida mena ni-
yaminjama-mubaba nubungkawa Judiya-langwa ababurna-manja
Akwurungkuwarrukwa.)
18 Akena aburraja wurrumurndakibina warnumamalya
wurruwurrakwulyumida namurndak-ardanguma wurrakina.
"Yikuminu-wardena nakina nenungkwarba umba yikumini-jadijiya
Baraba," namurndaki-yama. 19 Ebina-wiya eneja nakina Baraba
akwa wurrakina wurrababurna WarningiJudiya warnumamalya na-
wardiyinuma WarningiRawuma-manja warnumamalya yakwujina
Jirujalema-manja. Umba Baraba nenu-wardanguma nuwilyaba-
manja nenungkwarba. Akina-langwa ni-didijungwunuma
nakina. Akwa nakina-bina neni-ngayindanguma arakba aburraja
wurrumurndakibina warnumamalya umba na-waranguma Jesus
wurrakina-da.
20 Nakine-ka Balida neni-ngayindanguma ken-enjungwurranguma
ngawa nakina Jesus, kembirra n-ardanga ngarningka
wurrumurndakakinu-wa warnumamalya nakina. 21 Akena nuw-
ardanguma angwurra aburraja wurrakina. "Wun-ar•dirrena eka-
manja na-mambalinu-murrumanja...wu! Wun-ar•dirrena...wu!"
namurndaki-yama.
22 Eneja kembirra ngarningka ni-yama arakba Balida aburruwa-
wa, "Miyambena-burra karna yirru-makina, mena amiyambena
awurrariya ni-yamama naka nenungkwarba-burra? Nare-ka k-
akburrangarna ngayuwa awurrariya enuwa-manja, akwa nara kem-
birra a-jungwajuma ningena. Kembirra aburraja keni-larrkbarjenama
nganyangwa wurrawinyamba akwa ken-enjungwurrenama naka-da,"
ni-yama nakina Balida-da.
23-24 Akena aburraja ne-yengbiyengbeyinuma wurrakina
wurriyirrbiyirrba amurndakibina ayakwa Jesus-langwa-langwa.
Nuw-ardanguma, ne-yangkarjiyajungwunuma wurrumurndakakina.
Bi...ya eneja ni-lyangkuwaminuma arakba nakina Balida neni-
ngayindangu-mulangwa wurrakina akwa neni-yengkiyengkilabenu-
mulangwa enuwa-wa akwa nuw-ardirdangu-mulangwa enuwa-wa
wurriyirrbiyirrba ngawa wurrakina-da. Biya ni-yama nakina Balida

aburruwa-wa, “Nake-ka nenungkwarba kini-jungwunama-da!” ni-yama nakina-da.

25 Biya kembirra nen-enjungwurranguma arakba nakina Balida nibina neni-ngayingayindanguma wurrumurndakakina, nibina ni-didijungwunu-murrada awinyamba-langwa akwa nilamukwarra-baba nakina. Umba nenu-kwama Balida nakina Jesus ena-langwu-wa wur-rawinyamba kajungwa ke-yamini-yada ken-ar•dirreni-yada nakina ebina-langwiya narri-ngayindangu-mulangwiya wurrumurndakakina WarningiJudiya warnumamalya-da.

Wurrawinyamba nen-ar•dirrangu-mulangwa Jesus na-mambalinu-murrumanja eka

26 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurrawinyamba nenu-wilyaka arakba Jesus Balida-langwa-langwa angalya akwa angerriba warnik-ar•darri-yada nakina eka-manja. Akena eneja Jesus enabakiya-ba ni-ngabukweyina ebina eka. Biya lukwakwa nuw-akburranganja wurrakina nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jayumuna. NeningiJarena nakina, akena engka-langwa ni-likenuma nakina Jirujalemu-wa. Aburraja wurrumurndakibina wurrawinyamba neni-rndarrka Jayumuna-manja, nenu-mambambijuwa ebina eka ena-langwa-manja mirirrba akwa nenu-maka kenumini-ngabukweyini-yada akina eka Jesus-langwa. Kembirra ni-lyengmanguma eneja Jesus umba n-arijidinuma Jayumuna arija-langwa nakina.

27 Aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya narre-yuwarnuma wunalakina-kiya-manja arija-langwa. Aburrajukwaba wurrukwala wurridarringka narre-yuwarnuma akwa na-ngwadeyinuma lukwakwa na-ringirriyadinuma wurrakina. 28 N-errikerra eneja Jesus akwa ni-yengbina ayakwa wurrumurndakakinu-wa wurridarringka. “KarningiJirujalema kirridarringka,” ni-yama, “nara a-ngwaduma ngayuwa-langwa, umba wurruminu-ngwadijungwuna nungkwurra-langwa-langwa akwa wurriyuk-wayuwa nungkwurra-langwa-langwa. 29 Adinube-ka aburraja ke-yaminama warnumamalya, ‘Wurriyekirrerre-ka wurridarringka wurribina warningarijira-ma wurruburubura!’ ke-yaminama wurrakina-da.

30 “Akini-yada ngawa ke-yaminama ngarningka wurrakina, ‘Karukwa, enu-murndurrkwularrina yinijirra yamakumakwulyumida ngakwurruwa-wa, akwa ngarningka akenumurndak-abuwarrka yinijirra, nari-yada ambilyuma ngarniba ngarna amiyerra enena-manja angalya aduwaba,’ ke-yaminama wurrakina. 31 Kwuja, mama ningeningaba ningenumamalya ngayuwa umba nungkwurraja kirri-rringkinama amurndakenena awurruwurrariya warne-ka wurrububungkawa bumini-ngekburakinama wurrakina aduwaba. Karri-ngekburakina-manja amurndakenena awurruwurrariya ngayuwa-manja ningeningaba-manja aduwaba, kembirra ambaka-murrumurra amandangwa karramini-ngekburakinama arija-langwa awurruwurrariya angwurra warniniyerriya-langwa warnumamalya wurrilyengma wurrakina-da,” ni-yama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa wurridarringka-da.

32 Aburraja wurrumurndakibina wurrawinyamba narra-wilyakama
ngarningka wunambilyuma wunenungkwarba-kiya wunuwurrariya-
kiya, kajungwa warnik-ar•darri-yada wunalakina aburnajukwaba
Jesus aburrubukwurruwa. 33 Nuw-alilikenu...wa. Biya narr-
akburrangarna arakba angalya emikirra “Aringka-langwa-manja ama-
didira.” Biya yakwujina ngawa nen-ar•dirranguma Jesus eka-manja
na-mambalinu-murrumanja. Akwa narralirrak-ar•dirranguma abur-
najukwaba wunalekbina wunuwurrariya-kiya wunenungkwarba eka-
manja, nuwilyaba nekbuda-langwa, nuwilyaba nekalyarra-langwa
umba Jesus wilyarra.

34 Eneja kembirra nu-buriyamina nakina Jesus Neningikarrawaru-
wa. “Ngangwa,” ni-yama, “wurramini-yakuwabijina warna b-
ar•dirrangu-mulangwa, mena wurrikikamarra-baba ne-yamina-
mulangwa,” ni-yama.

Aburraja wurrumurndakibina wurrawinyamba na-
malyangkeyinuma akumalyangka kajungwa karringa-mangi-yada
dibina dumbala Jesus-langwa. Biya kembirra arija-langwa na-
murnduweyinuma dakina.

35 Aburraja wurruwurrakwulyumida warnumamalya nuw-
alkilkayanguma yakwujina neni-rruburringkamurra Jesus-
uwa. Umba aburraja wurribina wurrububungkawa nenu-
marngkajuwama nakinu-wa wurrakina akwa ne-yama, “Naka
nenungkwarba nen-enibikama wurrukwala-manja warnumamalya,
kembirra eni-dirrirndiya enabakiya-ba ajiringka-wa. Ni-likenuma
yangkwurrangwa nakina Neningikarrawara-langwa-na? Akwa
nakine-ka Neningikarrawara nu-wekbalyinuma amandangwa ena-
langwi-yada NuMejaya-na? Kembirra eni-dirrirndiya akwa nara
kembirra a-jungwuma nakina-da!” ne-yama wurrakina-da.

36 Aburrajukwaba wurrawinyamba nenu-marngkajuwama
wurrakina nakinu-wa Jesus-da. Narru-wilyakama ajirrkarnyerra
amalyirra akwurena-langwa enuwa-wa kajungwa kini-bekini-yada
nakina. 37 Akwa ne-yama wurrakina Jesus-uwa, “Ningkubungkawa
WarningiJudiya-langwa warnumamalya ningkakina-na! Kembirra
dirrirndiya arakba yadikina enena-wiya nari-yada a-jungwuma
ningkakina!” ne-yama wurrakina-da.

38 Umba ebina-wiya aburraja wurrakina wurrawinyamba narr-
akumarnuma ekirra karrawara eka-manja. Ngalaja ne-yamama
amurndakakina ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma, “Naka nenungk-
warba Nubungkawa WarningiJudiya-langwa warnumamalya,” ne-
yamama akina ayakwa.

39 Kembirra eneja nuwilyaba nenungkwarba n-alyilyaduma eka-
manja akwudangwa Jesus-manja neni-rinjarrkama arakba Jesus-uwa
nakina. “Neningikarrawara-langwa ningkakina NingkuMejaya-na!”
ni-yama. “Kemba dirrirndiya angerriba ajiringka-wa akwa yik-
enibikina yinalakena yinenumamalya-kiya yinajukwaba!” ni-yama
nakina-da.

40 Eneja ni-yama ningka-langwa nenungkwarba enuwa-wa,
“Yengminjada arakba! Miyambena-burra ningkakina nara e-yeliyuma
n-engkirrikaja-mulangwa Neningikarrawara amurndakakina ayakwa

nungkwa-langwa?” ni-yama. “Ngarrubukwurruwa akubuki-
jungweyinama ngarrubukalakena, ngarrabu-lekbenu-mubaba
wurrububungkawa ngarrubukididirrbura. 41 Yarrabu-wardenama
awurrariya-langwa yi-yama-mulangwa yalakena yakuwa, akena naka
eneja nenumamalya nara kini-yama awurrariya,” ni-yama nuwilyaba
nuwurrariya nenungkwarba ningku-wa. 42 Kembirra ni-yama arakba
Jesus-uwa nakina, “Jesus, ki-yakuwerribikina ngayuwa-wa akini-yada
ngawa ku-bungkawadina-manja ningkakina,” ni-yama.
43 Eneja ni-yama Jesus enuwa-wa, “Amandangwa yirra-
makinama, mema-manja mamawura yak-akburrangeyinama
yalakena akwulyubena-manja angalya aduwaba Neningikarrawara-
langwa-manja,” ni-yama nakina.

Jesus ni-jungwunu-mulangwa

44 Bi...ya ngalaja mamawura numu-wurduwurdanguma makina
karrawaru-wa. Memerrkuwilyarra arakba makina, akena ngalaja
alarrumur•da nuw-abuwarrka makina mamawura. Nara arakba
kumu-larrkabarrakina makina. Alyarrngwalyilya wuburra ne-
yamama ngalaja akina arakba angalya. Bi...ya numi-yaminjamama
makine-ka mamawura yanda-langwa numu-larruwurada makina.
45 Ngalaja kembirra Jirujalema-manja Neningikarrawara-langwa-
manja alikira arrawa yingi-ngkarrnguma dibina dumbala ying-
anjalkalyilyaduma yingu-ngwurrkwarrngarnuma akawiyuwiyeba
akwurdukwurda-manja angalya yakwujina. Wilyarra-langwa yingu-
kuwarruma kembirra dakina-da.
46 Kembirra n-ardanga eneja Jesus. “Ngangwa,” ni-yama, “yirra-
kwunama arakba nganyangwa ningenumawurrina nungkuwa-wa,” ni-
yama. Biya nu-werrikarrnga arakba-da.
47 Umba eneja nubungkawa wurrawinyamba-langwa ni-rringka-
manja amurndakibina ne-yamama, neni-yangmarngkwajuwa kem-
birra nakina Neningikarrawaru-wa akwa ni-yama, “Nake-ka nenungk-
warba amandangwa nilyangmandukwuna-da!” ni-yama.
48 Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya wurribina
nawurra-murndukwunuma yakwujina warniki-rringki-yada Jesus
nawurraki-lawurradina angalyu-wa narri-rringka-mulangwa
ebina ne-yama-mulangwa. Biya namurndaki-ngajajungwunuma
yukwudukwuda-manja lukwakwa na-werrikawarriyadinu-mubaba
wurrakina. 49 Umba aburraja Jesus-langwa warnumamalya nuw-
alkilkayanguma ngawa neni-rringkama engka-langwa wurrakina
Jesus-uwa. Wurrukwala wurrakina wurridarringka nawurraki-
likenu-murrumurra Jesus-manja Keliliya-langwa akwa Jirujalemu-
wa. Wurrababurna-langwa nuw-alkayanguma engka-langwa akwa
neni-rringkama wurrakina enuwa-wa.

Nen-akumarnu-mulangwa Jesus nenumadangkwa medirra-manja

50-51 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jawijiba
neningaba nakina nilyangmandukwuna. NeningiJudiya nubungkawa
nakina, umba Arumudiya ena-langwa angalya. Nara keni-
ngayindanga neniki-jungwangena Jesus nakina nenungkwarba,
umba n-embimbirrarinuma kinu-bungkawadina-murruwa
Neningikarrawara nakina. Mama wurrukwala wurrububungkawa
neni-ngayindanguma neniku-wardi-yada Jesus, umba nakina Jawijiba

nenuminu-waranguma. 52 Biya ni-likena nubungkawu-wa arakba
Balidu-wa. Neni-yendabena nakina-manja kajungwa neniki-rndirrki-
yada nakina nenumadangkwa Jesus. Eneja ni-lyangkuwama kembirra
Balida. Nakine-ka kembirra ni-lawurradina arakba Jawijiba n-
ambilyu-murruwa Jesus. 53 Biya neni-larrijuwa nenumadangkwa
Jesus, akwa nen-eyukumurndanga dumbala-murra akwa nenu-
wilyaka engku-wa menikaduwa-wa medirra. Ebina-wiya makina
aburraja wurrukwala warnungkwarba na-mungkadinumurra
malarra-langwa, akena nara ambaka karr-akumarna warninikijungwa
makina-manja. 54 Makine-ka mamawura Buradi akina. Kembirra
akwudangwa mibina mamawura Jebuda, mena mamawura mamuk-
awiyebi-yada arakba makina.

55 Umba aburraja wurrumurndakibina wurridarringka na-likenu-
murrumurra Jesus-manja Keliliya-langwa akwa Jirujalemu-wa na-
likenuma wurrakina Jawijiba-manja medirra-wa aburrajukwaba.
Narruma-rringkama kembirra makina medirra akwa ngarningka
narri-rringkama angalya nen-akumarnu-murrumanja Jesus nenu-
madangkwa medirra-manja arrawa. 56 Biya na-lawurradina arakba
angalyu-wa, akwa narru-manguma adinakba bungabungwa ama-
lyirra akwa engburingka amangwarra karr-akumurni-yada Jesus-
langwa-manja nenumadangkwa ambaki-yada wurrakina. Biya
na-ngwanjinuma arakba wurrakina Jebuda-manja, ebina-langwiya
ayakwa eningarumuruma Neningikarrawara-langwa-da.

24

Murn•debirra-langwa medirra

1 Bi...ya Jandi arakba akina buwa-wiya. Biya wurrumurndak-
ibina wurridarringka na-likenuma medirra-wa narruma-wilyakama
mibina mirrijina. Wurrubukalakina wurrubukidarringka nabuki-
likenuma makinu-wa medirra warnimikirra Meri DadinguMakidala
iya Jawena akwa duwilyaba dingka Meri Jaminja-langwa dirn-
denikba. Wurrubukalakina-bina akwa ngawa wurrukwala wur-
ridarringka aburrajukwaba namurndaki-likenuma wurrakina abur-
ruwa. 2 Biya narrum-akburranga-manja makina medirra wurrak-
ina, nuw-andeya akena aburraja wurrukwala warnumamalya narri-
rnjirrkwajuwama akina arakba adirrungwarna angwarnda ebina
narruma-ngwurrkididanguma. 3 Kembirra nuw-awiyebeyina medirra-
wa, akena nara ken-akburrangarna nenumadangkwa Nubungkawa
Jesus arrawa-da.

4 Biya nuw-alkayanguma ambaka medirra-manja. Na-
minandabumeyinuma angwurra wurrakina. Nuw-alkayangu-
manja yakwujina ngawa wurrakina wurridarringka, aburnaja
wunambilyuma wunenungkwarba-kiya neni-jadingama adirrariyaba
nen-alkayanguma yakwujina aburruwa-manja akwudangwa.
Nen-awiyebeyinuma wunalakina dukwulyadada dumbala yingu-
kwulyarriyinuma. 5 Wurrakine-ka wurridarringka nuw-
arndirndadinuma nuw-akbar•danguma angwurra akwa nuw-
abuluwendijaja wurrakina ajiringka-wa-da.

Aburnaja neni-yama wunalakina aburruwa-wa, “Miyambena-burra
kirr-aburangkinama yelakwa kirrakina nenibu-wa nenungkwarba

warninikijungwa-langwa-manja angalya? 6 Nara arakba nibina
yelakwa. Umba eneja Neningikarraware-ka nen-enibikama nakina
arakba-da. Wi-yakuwerribikaja ebina Jesus-langwa ayakwa
ni-yengbinuma nungkwurruwa-wa ebina-wiya n-ambilyu-wiya
nakina Keliliya-manja. 7 Eneja ni-yamama nakina, 'Wurrukwala
warnungkwarba kabu-menama ngayuwa ningibina-murrada ningu-
rukwularrinuma enena-manja angalya. Kabu-menama karra-
kwunama warniniyerriya-wa warnumamalya. Kembirra aburraja
kab-ar•dirrenama ngayuwa eka-manja ka-mambalina-murrumanja.
Umba mabiyakarbiya-manja mamawura k-enibudinama ki-
jungwuna-murrada ngayuwa,' ni-yamama," neni-yama wunalakina
wunenungkwarba-kiya wurrumurndakakinu-wa wurridarringka-da.

8 Aburraja nuw-engkirrikenuma akwa narru-marngkirringkama
wurrakina ebinu-wa ayakwa ni-yengbinu-murruwa Jesus adinuba-
wiya. 9-10 Biya narruma-lalika mibina medirra akwa na-lawurradina
arakba angalyu-wa. Biya narra-makama amurndakibina ne-yama-
mulangwa akina Jesus-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa wur-
rumemberrkwa wurruwilyaba-manja, akwa ngawa wurrukwala-
manja warnumamalya Jesus-langwa aburrajukwaba.

11 Akena nuw-engkirrika-manja aburraja wurrakina warnikilarrki-
larrka amurndakakina ayakwa aburra-langwa, narra-minikalyikama
ebina. Wuburre-ka enubuwakida ayakwa ne-yamama akina aburra-
langwa. 12 Umba nu-mirajanga arakba eneja Bida akwa n-angkarra
mibinu-wa medirra nakina. Biya num-akburranga arakba. N-
abuluwendinga n-andirrarina. Nanga-rringka dumbala yimbukwa,
nara akwala. Kembirra arakba ni-lawurrada angalyu-wa ene-
jukwaba nu-minandabumeyinuma ni-yakikbijanginuma angwurra
nakina Bida-da.

Wunenungkwarba-kiya neni-likenu-mulangwa Emeyiju-wa

13 Mibina-manja ngawa mamawura Jesus n-enibudu-manja, abur-
naja wunambilyuma-kiya wunenikabuburrakiyuwa ena-langwa neni-
likenuma wunalakina Jirujalema-langwa angerriba awilyabu-wa an-
galya emikirra Emeyija. Akine-ka angalya Emeyija awarrngkuwilyik-
erra akina. Biya neni-likenu-manja mamurukwa-langwiya wu-
nalakina, 14 neni-lyelyimbukweyinuma ababurna-langwa ne-yama-
mulangwa akina. 15 Neni-lyelyimbukweyinu-manja lukwakwa, kem-
birra eneja Jesus n-akwudangwukajungwa aburnuwa-manja akwu-
dangwa. Biya nabuki-likena arakba aburrubukwurruwa mamurukwa-
langwiya. 16 Neni-rringkame-ka wunalakina Jesus akena nen-
angkungkuwabijuwame-ka nakina, nara kenu-mumiringka wunalak-
ina Jesus nakina-da.

17 Eneja Jesus ni-yama, "Amiyambena ayakwa kini-
lyelyelyimbukweyinama kinalakina kini-yengbiyengbinama
lukwakwa?" ni-yama.

Aburnaja nenu-ngwanja arakba wunalakina, akena
wunuwerrikawarriya-kiye-ka akwa nen-arrirriyadinuma
wunenumukwurra-kiya ngawa. 18 Biya nuwilyaba nenimikirra
Kiliyubeja ni-yama nakina Jesus-uwa, "Mena Jirujalema-
manja ningkakina ningk-ambilyuma nungkuwa akwa kembirra

ningkeningbala ayakwa ningkakina? Umba aburraja wurrababurne-
ka warnumamalya warningma umba nungkuwa yimbukwa
ningkuwilyaba-ma ningkeningbala akina-na!” ni-yama nakina.
19 “Amiyambena ayakwa?” ni-yama eneja Jesus.
“Kada. Jesus NeningiNejirida nen-ar•dirrangu-mulangwa nakina
akwa ni-jungwunu-mulangwa mingki-yada nakina-da,” neni-yama
wunalakina. “Nakine-ka nenungkwarba Neningikarrawara-langwa
nenikumakumaka ayakwa nakina. Ngalaja engbingbuda warka
amurndakibina nu-war•dangu-mulangwa akwa engbingbuda ayakwa
ni-yengbinu-mulangwa ngarraku-wilyakajuwama amurndakakina
Neningikarrawara-langwa nenu-werrungwur•dangu-mulangwa
nakina. Aburrajukwaba wurrababurna-langwa warnumamalya
nenu-werrungwur•danguma nakina. 20 Akena aburraja ngakwurra-
langwa wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba akwa
ngawa ngakwurra-langwa wurrububungkawa nenu-kwama nakina
Jesus Balidu-wa kajungwa ena-langwa wurrawinyamba warniku-
wardi-yada nakina-da. Wurrakine-ka kembirra nen-ar•dirranguma
arakba eka-manja na-mambalinu-murrumanja-da. 21 Yirraja yirri-
lyangkiyamama, ‘Dukwa nakina-bina nibina keni-larrkajama
Neningikarrawara nenik-enjungwurri-yada NgarningiYijireyila
ngarnumamalya,’ yirri-yamama. Akena nara-da. Akwa ngarningka
ena engka. Mabiyakarbiya arakba mamawura nakina ni-jungwunuma
yanda-langwa aduwaba.
22-23 “Aburraja wurrukwale-ka wurridarringka yirra-langwa
na-likenuma wurrakina buwa-wiya medirra-wa, akena nara
ken-akburrangarna nenumadangkwa. Biya na-lawurradinuma
wurrakina yirruwa-wa akwa ne-yama, ‘Yirralirraki-rringkama
yarna wunambilyuma-kiya wunenikumamurikaja Neningikarrawara-
langwa nen-abilyerrikajungwunuma yirruwa-manja. Umba
yirrabu-makama wunalakina n-enibudu-mulangwa arakba nakina
Jesus,’ ne-yama wurrakina wurridarringka. Yirraja kembirra
yirri-yakikbijangeyinume-ka akina-langwa ayakwa n-enibudu-
mulangwa Jesus yirrakina. 24 Umba aburrajukwaba wurrukwala
warnungkwarba yirra-langwa na-likenuma medirra-wa. Biya
amandangwa narruma-rringkama wurrakina mibina medirra
meyebirra, amurndakakina-langwiya-bina ayakwa wurridarringka-
langwa ne-yengbinuma-da. Akena nara keni-rringka nakina Jesus-da,”
neni-yama wunalakina Jesus-uwa-da.
25 Kembirra ni-yama eneja Jesus wunalakina-kiya-wa,
“Kineningbala-kiya-burra kinalakena Neningikarrawara-langwa
ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma jurra-manja? Nara ambaka
yikin-eningmidina alyangmandukwuna akina-na? Muwurrariye-
ka mangma nungkwurna-langwa. 26 Nungkwurnuwa yikin-
eningmidinuma nakina NuMejaya neniki-larrka-langwa
Neningikarrawara yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa, neniki-
lyandi-yada nakina nara-wiya Neningikarrawara a-bungkawakama
nakina-da,” ni-yama Jesus aburnuwa-wa-da.
27 Biya nenu-wilyakajuwama Jesus wunalakina-kiya-
manja ababurna-langwa ayakwa ena-langwa-langwa
nuw-arrikarrijungwunu-mulangwa arakburakba-kiya-wiya

Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Nenu-makama Mawijija-
langwa ayakwa akwa ngarningka akwala warnikumakumaka-langwa
ayakwa Neningikarrawara-langwa.
28 Biya kembirra akwudangwa arakba nabuki-likena nabuk-
akwudangwukajungwuna Emeyiju-wa. Umba Jesus kinu-
warrukwajungwuni-yada ngawa narrijinungkwa kini-likeni-yada
nakina, 29 akena nenu-murndurrkwa wunalakina-kiya. Neni-
yama wunalakina, “Ambilya yelakwa yinuwa-manja,” neni-yama.
“Arngkidarrba arakba ena ka-larrumur•duma,” neni-yama.
Eneja kembirra n-awiyebena nakina Jesus aburna-langwu-wa alikira
arrawu-wa akwa n-ambilya aburnuwa-manja yakwujina. 30 Biya n-
ambarringa nakina aningi-yada arakba akwa ni-rndarrka damba akwa
neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa akina-langwa. Biya
kembirra ni-ngkarrngarna akina damba akwa nenu-kwa. 31 Ngalaja
kembirra numu-rngbala menba aburna-langwa, akwa kembirra nenu-
mumiringka arakba-da, akena eneja nu-marngkilyumada arakba Jesus
nakina-da.
32 Aburnaja nenu-makijeyina wunalakina akwa neni-yama, “Yu-
werringekburadinume-ka yalakena ni-yengbinu-mulangwa nakina
Jesus yakuwa-wa lukwakwa, akini-yada ngarrubuki-likenu-manja
yangkwurrangwa mamurukwa-langwiya. Yu-werringekburadinuma
yarrenu-wilyakajuwa-mulangwa amurndakibina Neningikarrawara-
langwa ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma,” neni-yama.
33 Biya arngkawura-wiya nenilirraku-warumajungwa wunalakina
akwa neni-lawurradina arakba Jirujalemu-wa. Biya narr-akburranga
wurrumurndakibina Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa
wurrumemberrkwa wurruwilyaba. Aburraja nawurra-
murndukwunuma wurrakina akwa ngarningka wurrukwala Jesus-
langwa warnumamalya aburruwa. 34 Biya namurndaki-yama, “N-
enibuduma amandangwa Nubungkawa! Ni-jadingame-ka Jayumuna-
manja nakina-da!” ne-yama wurrumurndakakina warnumamalya-da.
35 Kembirra aburnamba-langwa Kiliyubeja-kiya narra-makama
ayakwa nabuk-akburranganju-mulangwa Jesus mulikilikarrkuwil-
yarra mamurukwa, akwa ebina ayakwa ni-yengbinu-mulangwa
Jesus Neningikarrawara-langwa-langwa akwa ngarningka nenu-
mumiringka-mulangwa wunalakina ni-ngkarrngarnu-manja ebina
damba nakina Jesus-da.

N-abilyerrikajungwunu-mulangwa Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa

36 Kembirra neni-yengbinu-wiya wunalakina wunenikabuburrakiyuwa-
kiya, adirrariyaba ni-jadinga eneja Nubungkawa Jesus
wurruwurrakuwilyarra. Ni-yama aburruwa-wa, “Yilyurrkwa
yukwudukwuda wurr-ambilya,” ni-yama.
37 Akena aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa nuw-
arndirndadinume-ka wurrakina akwa nuw-akbar•duma angwurra.
Wurramukwa-bu namurndaki-yama wurrakina. 38 Eneja Jesus ni-
yama aburruwa-wa, “Miyambena-burra kirr-akbar•denama karna?
Umba ngarningka mena-burra yirru-minikalyikinama? 39 Yirrumini-
rringka alakena ayarrka-kiya akwa alika-kiya nganyangwa.
Ngayuwe-ka ningena ningenumamalya! Yirru-minjirrkilyingina

ningenumadangkwa nganyangwa kajungwa yik-eningmidini-
yada amandangwa ningena ngayuwa. Yirri-rringkinama karna
ningenumadangkwa iya ningenumadidira. Nara wurramukwa
a-wilyakuma wurrakina adidira iya amadangkwa, kembirra
ningeningamukwa-ma umba ningenumamalya amandangwa
ningena," ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.
40 Biya kembirra nenu-mukangbijuwa arakba Jesus ayarrka akwa
alika ena-langwa. 41 Aburraja kembirra ne-yekirrerriduma arakba.
Akena na-minandabumeyinuma ngawa wurrumarngkeningbala-wiya-
baba ambaka wurrakina. Ni-yama kembirra eneja Jesus aburruwa-
wa, "Akina aninga k-alyubarini-yada ngayuwa?" 42 Aburraja nenu-
kwa akwalya awalyuwa. 43 Biya neni-rringka kembirra wurrakina n-
alyubarinuma nakina-da.
44 Eneja ni-yama nakina Jesus, "Yirri-rringkama arakba ngayuwa
ning-enibuduma amandangwa ningi-jungwu-murrada. Akina-
bina ngarra-makama ebina-wiya ngarri-yakeyinu-wiya ngarna
ngarruwurrakawura-ma. Arakburakba-kiya-wiya aburraja Mawijija
akwa ngawa wurrumurndakibina warnikumakumaka ayakwa
Neningikarrawara-langwa ne-yengbinuma ayakwa ngayuwa-langwa
wurrakina. Akwa ngawa wurrumurndakibina warnumamalya
wurribina narr-arrikarranguma emeba Neningikarrawara-
langwa-langwa warniki-yangmarngkwaji-yada Neningikarrawara
aburrajukwaba ne-yengbinuma ayakwa ngayuwa-langwa.
Ababurna-langwe-ka ayakwa amurndakibina ne-yengbinuma
wurrakina na-lyangmandukwunadinume-ka kembirra akina, mena
Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunu-mubaba nakina-
da," ni-yama Jesus wurrumurndakakina-murru-wa-da.
45 Biya neni-dirrburakama nakina Jesus wurrakinu-wa
warnikabuburrakiyuwa ena-langwa kajungwa karru-mumiringkini-
yada Neningikarrawara-langwa ayakwa. 46 Biya ni-yama, "Enene-ka
ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma akina. Ne-yamama akina,

'Neniki-lyandi-yada nakina NuMejaya, akwa neniki-jungwi-yada
nakina akwa ngarningka mabiyakarbiya-manja mamawura
nenik-enibuda-langwa nakina,'

ne-yamama akina ayakwa. 47 Aburraja Neningikarrawara-langwa
warnumamalya karra-makinama wurrukwala-manja warnumamalya
akina ayakwa NuMejaya-langwa-langwa engka-manja iya engka-
manja angalya. Adinuba-wiya Jirujalema-manja bi...ya kembirra
ababurna-manja angalya karra-makinama wurrababurna-manja
warnumamalya akina ayakwa. Karra-makinama warnumamalya-
manja kajungwa warniki-larrngkuwurri-yada ebina awurruwurrariya
aburra-langwa ne-yama-mulangwa akwa ngawa warnikumini-
yarrkuwaraki-yada ayakwa Neningikarrawara-langwa, kajungwa
Neningikarrawara arrkala kenumini-yakuwabijini-yada ebina nakina
awurruwurrariya ne-yama-mulangwa wurrakina-da. 48 Umba
nungkwurraja kirrakina karnikabuburrakiyuwa nganyangwa
karningma karna ababurna-langwa ne-yama-mulangwa akina enena-
manja angalya, mena kirri-rringka-mubaba nungkwurra-langwa-
murra menba akina. Kembirra aminakina-langwa nungkwurruwa-
bine-ka yika-makinama wurrukwala-manja warnumamalya

ababurna-langwa kirri-rringka-mulangwa akwa ngawa kirr-
engkirrikenu-mulangwa kirrakina.
49 “Nungwarrke-ka nakina kirreni-yarrkakumarnuma ena-langwa
ayakwa yiku-mena-mulangwa kirrakina Amawurrina ena-langwa.
Kembirra ngayuwe-ka-bina ki-larrkajama akina Amawurrina
nungkwurruwa-wa. Umba nungkwurraja karna yik-ambilyama
yelakwa Jirujalema-manja, yik-embirrarinama Amawurrina
Neningikarrawara-langwa ka-dirrirnda-murruwa engbuda akina,
akwa yikaki-lyingina-murruwa nungkwurruwa-manja akina-da,”
ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Jesus ni-lawurradinu-mulangwa angubina-wa Nungwenikba-wa

50 Biya ni-jerrukwa-manja nakina Jesus amurndakakina ayakwa,
nenu-wilyakama wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa ena-
langwa Jirujalema-langwa akwa angerriba akwudangwa Bediniyu-
wa. Kembirra yakwujina ngawa n-alkayijuwa ayarrka ena-langwa
karrawaru-wa akwa ni-yengbinuma eningaba ayakwa kajungwa
eningaba ka-ngekburakajungwuni-yada aburra-langwa. 51 Biya ni-
yengbinu-wiya ambaka nakina ayakwa, nuw-errbalina arakba nakina
Jesus aburruwa-langwa, biya ni-rukwilyumada arakba angubina-wa
nakina-da.
52 Aburraja kembirra warnikabuburrakiyuwa ena-langwa neni-
yangmarngkwajuwa nakina Jesus biya na-lawurradina arakba wur-
rakina Jirujalemu-wa. Nu-ngwurrkbalinuma angwurra yukwuduk-
wuda aburra-langwa. 53 Biya yadikina Neningikarrawara-langwa-
manja angalya Jirujalema-manja nuw-ambilyuma ngawa wurrakina.
Neni-yangmiyangmarngkwajuwame-ka Neningikarrawaru-wa yakwu-
jina wurrakina-da.
Ena-bu ngawa-da.

Janjana

Nibina-murrada ngarrenuminabilyerrika-mulangwa Neningikarrawara ngakwurra-langwi-yada

1 Adinu...ba-wiya arakburakba-kiya-wiya nambilyumurra eneja nakina Jesus Christ nibina ngarrenuminabilyerrikama nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara ngakwurruwa-langwa. Nara-wiya ambaka nakina Neningikarrawara kiningekburaka amurndakenena angubina iya angalya, akini-yada ngawa nakina-murrada nambilyumurra arakba Neningikarrawara-manja. Biya nakina-murrada akwa Neningikarrawara wunalakina wunididirrbura-kiya ngawa-da.

2 A...rakba-wiye-ka adinu...ba-wiya nambilyuma nakina-murrada Neningikarrawara-manja. 3 Eneja nakina Neningikarrawara ningekburakama angubina-murriya iya angalya-murriya iya warnumamalya akwa enejukwaba nakina-murrada ningekburakama amurndakenena nenungwunyirrkwajuwama wunalakina wunididirrbura. Angkwulyumida-langwa aduwaba ngakwurraja ngarrirringkinama ngarna ngarnumamalya, wunalakina neningekburakama nakina-murrada ngawa akwa Neningikarrawara.

4 Nakine-ka kenuminabilyerrikinama nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara warnumamalya-langwa akwa kenenibikinama warningangkawura wurrakina. Wuburra-kiya wurrakina nenuminabarrakajinama bajananga alarrumur.da-manja warnumamalya-langwa warnikirringki-yada dirrbura, ngalaja ena-langwa ayakwa nuwabilyerridinuma warnikumiringki-yada ngawa dirrbura enuwa-langwa. 5 Wuburra-kiya bajananga ebina nuwabarrakajinama ngawa akina-manja alarrumur.da, nakina-murrada-bina ngawa niyaminjamama nenuminabilyerrikama Neningikarrawara warnumamalya-langwa. Aburraja wurrukwala narrumadidanguma aburra-langwa mada akena wurrakina-murrada ngawa nara kenungwanjajuwa nakina kenuminabilyerrika nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara wurrukwala-langwa.

6 Umba eneja nakina Neningikarrawara nenilarrkama nuwilyaba nenungkwarba enenu-wa angalya. Nenimikirra nakina Janjana. 7 Biya nilikenuma nakina ngarnumamalyu-wa nenikumaki-yada amamalya alyangmandukwuna ayakwa Jesus-langwa nibina-langwa nenimkirra Nenikilarrkabarraka. Biya ngarrenumakama ayakwa kajungwa ngarrababurna-langwa ngarnumamalya akuwerrikambilyiyada nakinu-wa Nenikilarrkabarraka. 8 Nare-ka nakina Janjana Nenikilarrkabarraka umba nibina nenilarrkama Neningikarrawara yangkwurrangwa nenikuminiyengbi-yada ayakwa nakina-langwa Nenikilarrkabarraka. 9 Nakina Nenikilarrkabarraka niyirrbiyirrba ngawa niyengbiyengbinama alyangmandukwuna ayakwa akwa nilikenuma ngarnumamalyu-wa kajungwa kuwabilyerridiniyada ena-langwa ayakwa ngarnikumuringki-yada ngawa dirrbura Neningikarrawara-langwa ngarrumurndakeyina.

10 Aburnaja wunalakina nakina-murrada akwa Neningikarrawara
neningekburakama ababurna-langwa. Biya nakina-murrada
ngawa nilikenuma yangkwurrangwa enenu-wa angalya, biya
ngarnumamalya-manja arakba nambilyuma nakina. Akena nara
ngakwurraja akinumumiringka. 11 Nilikenuma nakina ena-langwu-
wa ngarnumamalya NgarningiJudiya, akena ngarruwaranguma
ngarrakina, nara akiningayindanga. 12 Umba aburraja wurrukwala
warnumamalya neningayindanguma nakina, nara kawaranga
umba nawerrikambilyuma enuwa-manja. Kembirra niyamama
wurrumurndakibina-manja warnumamalya nawerrikambilyu-
murrumanja enuwa-wa, “Amandangwe-ka Neningikarrawara-langwa
kirriyukwayuwa yikiyamini-yada kirrakina,” niyamama nakina-
murrada. 13 Akena aburraja wurrakina wurriyukwayuwa, nara
keyama karukwularrina wuburra wurrakina narrarrangbinama
wurrangariya, akwa nara wurrirndarringba akwa wurrungwarringba
karrarukwularrijuwa wurrakina, umba eneja nakine-ka
Neningikarrawara, nakina-bina nenirukwularrijuwama ena-langwi-
yada wurriyukwayuwa.

14 Umba eneja nibina-murrada ngarrenuminabilyerrikama
nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara
ngakwurruwa-langwa, nenumamalyidinuma nakina wuburra
ngakwurruwa. Nirukwularruma nuwilyakama amadangkwa iya
adidira akwa kembirra nambilyuma yelakwa yirriyakeyinuma
yarnumamalya-manja. Numinababurna akwulyelyingma
numarngkirre-ka nakina akwa niyirrbiyirrba ngawa niyengbiyeng-
binuma alyangmandukwuna ayakwa. Yirraja yirruwa yinirringkama
nakina narrubuda nukwulyubena nilyengma, nibina nuwilyaba-
ma Nenikuwenikba nilikenuma angaluba ena-langwa-langwa
Nungwenikba akwa yangkwurrangwa.

15 Umba eneja nakina Janjana nenumakama alyangmandakwuna
ayakwa ena-langwa-langwa warnumamalyu-wa akwa niyama, “Naka-
langwa-bina nibina ngarramakama ngayuwa. Ningiyamama, ‘Nakina
kinarijidinama kinilikajama ngayuwa-manja arija-langwa nubuk-
waya. Narume-ka nilyengma nakina nenumamalya umba nganja
ningaba-kiya ningena mena nakina neningadinakba arakba nambi-
lyuma nara-wiya ngayuwa kirukwularrina,’ ningiyamama,” niyama
nakina Janjana.

16 Numinababurna akwulyelyingma ena-langwa akwa
numarngkirra, kembirra arakba niyamama eningaba ngakwurruwa-
manja ngarrababurna-manja akwa niyaminjaminama ngawa
aduwaba-da. 17 Eneja nakina Neningikarrawara nenukwama
eningarumuruma ayakwa ena-langwa nakinu-wa Mawijija.
Akena nenilarrka-manja Jesus Christ nenikenumamalyidi-
yada, eneja kembirra ngarrenuwilyakajuwama nilyelyingminu-
mulangwa numarngkirradinu-mulangwa ngakwurruwa-manja akwa
niyengbiyengbinu-mulangwa alyangmandukwuna ayakwa. 18 Nare-
ka aburraja warningerribirra warnumamalya kenirringka-langwa
nakina Neningikarrawara. Umba eneja yimbukwa Nenikuwenikba
ena-langwa nenirringkama nakina, mena wunididirrbura-
kiya wunalakina akwa nenarndakilyangbadama Nungwenikba-

manja. Kembirra Nenikuwenikba ngarrenuminabilyerrikama
nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Nungwenikba ngakwurruwa-
langwa ngarnikeningmidi-yada.

Janjana nibina Nenikumingekingambaja nenumaka-mulangwa ayakwa warnumamalya-manja Jesus-langwa

19 Aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa narralarrka wurru-
murndakakina WurruMinida warnungkwarba iya WurruBarija war-
nungkwarba akwa wurribina warnungkwarba nawar.duwar.danguma
warka Neningikarrawara-langwa-manja angalya angaluba Jirujalema-
langwa akwa angerriba nambilyu-murruwa Janjana kajungwa
warnikiyengkilabi-yada enuwa-wa ayakwa. Biya nenirringka-manja
wurrakina Janjana, neyama enuwa-wa, "Ningkumiyambena ningkena
ningkenumamalya?"
20 Eneja Janjana nara kinuwaranga umba nenuminilawurrakaja
ayakwa dirrbura aburruwa-wa akwa niyama nakina, "Nara ngayuwa
ningena ningibina kenuminijiraba kenijirrkumarna amalyirra
Neningikarrawara ningeningadinuba-wiya ningeningadinakba,"
niyama Janjana.
21 Biya, "Ningkumiyambena kembirra ningkena? Elaya-na?"
neyama wurrakina. Eneja niyama Janjana, "Nara ngayuwa ningena
Elaya." "Umba ningkumiyambena-na? Jerriya ningkakina ningkibina
ningkingka-dangwa Neningikarrawara-langwa ningkenikumakumaka
ayakwa nibina nenikilarrka ambaka-murra?" neyama wurrakina.
Eneja niyama ngawa, "Nara!"
22 Kembirra aburraja neyama enuwa-wa, "Yirrumaka arakba!
Ningkumiyambena ningkakina? Aba yikilawurrakaji-yada ayakwa
angerriba wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba wurribina
yirrabularrkenu-murruwa yirruwa. Kembirra yengbijajungwuna
ningkumiyambena ningkenimikirra!" neyama wurrakina Janjanu-wa.
23 Eneja niyama Janjana, "Arakburakba-kiya-wiya niyamama
nakina Ajaya, 'Nuwilyaba nenumamalya nardirdenama nakina
alarrkingburingka-langwa angalya nara-murrilangwa alikira. Enena
kembirra ayakwa ena-langwada: Wurrumadirrburakina mamurukwa
kirrakina kajungwa nenikiliki-yada nakina Nubungkawa makina-
manja,' niyamama nakina Ajaya. Ningakina-bina ngayuwa ningib-
ina ningardirdanguma ningenumamalya-da! Kembirra ningena
arakba-da!" niyama Janjana aburruwa-wa.✡ 24-25 Aburraja Wur-
ruBarija warnungkwarba neyama enuwa-wa, "Nara ningkakina
ningkibina kenijirrkumarna Neningikarrawara ningkeningadinuba-
wiya akwa nara ningkakina Elaya akwa nara ningkakina ningkib-
ina Neningikarrawara-langwa ningkenikumakumaka ayakwa, umba
miyambena-burra ningkena kembirra ningkarramingekingambaji-
nama warnumamalya?" neyama wurrakina.
26 Eneja niyama Janjana wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba,
"Akungwa-murra ngayuwa ningena ningarramingekingambajinama
warnumamalya umba wurruwilyaba warna ngarningka
yelakwa warnumamalya nuwambilyama karningbala ambaka
nungkwurruwa. 27 Nakina-bina nibina nenikilika ambaka-
murrumurra arija-langwa ngayuwa-manja-da. Akena ngayuwa

✡ **1:23** Ajaya 40:3

ningena ningeningeningaba-ma ningenikuwar.da-langwa ena-langwa warka akwa ningenikaburawaka-langwa ena-langwa eningalika,” niyama nakina Janjana aburruwa-wa.
28 Akina-bina angalya Bediniya neyengbeyinu-murrumanja amurndakakina ayakwa Janjana akwa wurrumurndakakina warnungkwarba, ebina alyengmilyengma-langwa adalyuma emikirra Jardina, nambilyu-murrumanja Janjana nenumingekingambajuwa-murrumanja warnumamalya. Janjana niyengbinu-mulangwa ayakwa Jesus-langwa-langwa.
29 Mingka-wiya mamawura Janjana nenirringka nakina Jesus nilikenuma enuwa-wa akwa niyama ena-langwu-wa warnuma-malya, “Kwurruwa! Kwuja! Wunirringka nangaba nenungk-warba! Neningikarrawara-langwa nakina. Nakaka-bina wuburra ebina jiba narruwarduwardangumurra niyaminama. Naka-bina ngarnikuminuwurri-yada awurruwurrariya ngakwurra-langwa-da!
30 “Akiyadibina-wiya ningiyamama ngayuwa ngarramakama, ‘Nuwilyaba nenungkwarba nubukwaya yangkwurrangwa kinilikajama kinarijidinama arija-langwa. Akena narume-ka nilyengma nakina umba ningaba-kiya ningena mena neningadinakba arakba nambilyumurra nara-wiya ngayuwa kirukwularrina nganjukwaba,’ ningiyamama ningibina adinakba-kiya. Kembirra naka-bina-da ngarramaka-murrada-da!
31 “Akini-yada ngawa ningiyengbinu-manja amurndakakina ayakwa ngayuwa, ningeningbale-ka nganjukwaba nakina-langwa nenungkwarba. Mama ningeningbala nakina umba ningilikenuma ngayuwa yangkwurrangwa ningenikumingekingambaji-yada akungwa-murra nungkwurruwa-wa KarningiYijireyilu-wa karnu-mamalya, karnikeningmidi-yada nakina-langwa aduwaba,” niyama nakina Janjana ena-langwu-wa warnumamalya. 32-33 Kembirra niyama nakina nenumakamurra, “Ningeningbale-ka nganjukwaba nakina umba ebina-wiya Neningikarrawara nginilarrkama ningenikumingekingambaji-yada karnumamalya karna, akwa niyamama nakina Neningikarrawara ngayuwa-wa, ‘Kinirringkinama nungkuwa Nenumawurrina kinijadenama kinidirrirndama akwa kinambarrinama nuwilyaba-manja nenungkwarba. Nakina-bina nenungkwarba nenikuminilyangburrukwaji-yada Nungwurriyaka Nenumawurrina nungkwurra-langwa yukwudukwuda,’ niyamama Neningikarrawara ngayuwa-manja. Kembirra amandangwa ningenirringke-ka Nenumawurrina nijadinga abalkaya-langwa, biya nidirrirnda numurndamurndirra namburringa arakba nibina-manja nenungkwarba, ningeningbala-wiya nganjukwaba nakina. Wuburra laka dimirra ambaka-langwa yingambarrinama, niyamama enejukwaba Nenumawurrina nakina, nambarrinuma nibina-manja nenungkwarba. Ningeningbale-ka amandangwa nakina, 34 umba nganyangwa-murra menba ningenirringkame-ka nakina Nenumawurrina. Kembirra ngarramakinama ningena nakina nenungkwarba Neningikarrawara-langwa Nenikuwenikba nakina-da!” niyama Janjana ena-langwu-wa warnumamalya.

Wuneningadinuba-wiya nenaburrakiyuwarnu-mulangwa Jesus-manja

35 Mingka-wiya mamawura Janjana nenumingekingambajuwa-
mulangwa Jesus, enuwa Janjana akwa wunambilyuma
wunenikabuburrakiyuwa ena-langwa nabukalkilkayanguma
akwiyakbidjina adalyuma emikirra Jardina. 36 Biya nenirringka
Jesus nakina nalilikena yakwujina. Biya niyama Janjana wunalakina-
kiya-wa, “Kwurnuwa! Kwuja! Wunirringka nangaba nenungkwarba!
Neningikarrawara-langwa nakina! Wuburra jiba niyaminama,”
niyama.

37 Kembirra aburnaja wunalakina wunenikabuburrakiyuwa
Janjana-langwa nenengkirrikena nakina niyengbinuma ayakwa.
Kembirra nenilalika nakina Janjana umba nenilikena wunalakina
neniyuwarna Jesusuwa.

38 Eneja nerrikerra nakina Jesus akwa nenirringka wunalak-
ina neniyuwarnuma enuwa-manja akwa niyama, “Miyambena ki-
nandiyama kinalakina?” Aburnaja neniyama, “Rebaya, nga-manja
ningkena ningkumungkumungkwulama?” neniyama. Akine-ka ekirra
Rebaya neyaminama “Nenikakakirumaka.”

39 Eneja niyama, “Kwa, ngarrubukwurruwa ngarrubukilikaja
kajungwa yikinirringkini-yada ebina angalya ngayuwa
ningumungkumungkwula-murrumanja,” niyama Jesus. Kembirra
nabukilikena-da. Akena nalarruwurada arakba. Kembirra nenam-
bilya wunalakina enuwa-manja makini-yada meningilarruwura.

40 Nuwilyaba nakina nenungkwarba Endiruwa nenimikirra,
wunumangadiyerra-manja Jayumuna Bida-langwa. 41 Biya
warenja-bawiya ngawa nilikena nenakburranga ena-langwa
nerrkuwenikba Jayumuna akwa niyama enuwa-wa, “Yirruwe-ka
yarna yinakburrangama nibina Neningikarrawara nenikilarrka
yangkwurrangwa nibina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma
amalyirra neningadinuba-wiya neningadinakba,” niyama Endiruwa.
Akine-ka ekirra “Christ” neyaminama “Nibina nenuminijirabama
nenijirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-
wiya neningadinakba.” 42 Kembirra nenuwilyaka nerrkuwenikba
Jayumuna Jesusuwa. Eneja Jesus nenirringka enuwa-wa,
akwa niyama, “Nungkuwa ningkena Jayumuna-na? Ningkibina
ningkenikuwenikba Janjana-langwa-na? Kembirra aduwaba-langwa
ningkena kabiyengbijinama nungkuwa ningkena ningkenimikirra
Bida,” niyama Jesus enuwa-wa. Akine-ka ekirra neyaminama
“Angwarnda yinijirra.” Jesus nuwekbalyinu-mulangwa Biliba akwa
Nedeniyela 43-44 Biya arakba ngarningka mingka-manja mamawura
nakina Jesus nilyangkuwerribikajungwunuma nenikiliki-yada akinu-
wa aruma angalya emikirra Keliliya. Kembirra yakwujina ngawa
nakina nenakburrangama Biliba nibina nambilyuma akina-manja
angalya eyukwujiya Bejeda, ebina-manja ngawa nenambilyu-
murrumanja Endiruwa akwa ngawa Bida. Biya Jesus niyama Bilibu-
wa, “Kwa! Likaja ngayuwa-manja!”

45 Eneja kembirra nakina Biliba nilikena akwa nenuminandeya
Nedeniyelu-wa akwa nenakburranga akwa niyama enuwa-wa,
“Ningkeningma nibina nenungkwarba ebina narrarrikarrangu-
mulangwa Mawijija akwa Neningikarrawara-langwa warnikumaku-
maka ayakwa? Naka arakba amandangwa yinakburrangame-ka.

Jesus-eka nakina NeningiNejirida nenungkwarba, Jawijiba-langwa nenikuwenikba," niyama Biliba.
46 Niyama eneja Nedeniyela, "A.a! Nara ebina eningaba angek-burakajungwuma alikama akina-langwa angalya Nejirida!" niyama nakina. Eneja Biliba niyama enuwa-wa, "Kwa! Likaja nungk-wabakiyaba andiya!" niyama Biliba.
47 Eneja Jesus nenirringka nakina Nedeniyela nilikenuma enuwa-wa akwa niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa warningakwu-jina warnumamalya Nedeniyela-langwa, "Nakaka-bina nenungk-warba nubukwaya nilikajamurra, nilyangmandukwuna nenikaduwa numirarrngba ngakwurra-langwa-langwa wurrumirumiranyungwa WarningiYijireyila-langwa! Naka nenumamalya nara ekadikama ngarnumamalya-manja," niyama Jesus aburrawa-wa.
48 Eneja Nedeniyela niyama enuwa-wa, "Nga-manja ningkena-bina ningkeningmidinuma ngayuwa-langwa?" Eneja Jesus niyama enuwa-wa, "Ebina-wiya Biliba nardanga-wiya nungkuwa-wa, ngayuwa yirrar-ringkama nungkuwa manyungwunya-manja," niyama nakina.
49 Umba niyama Nedeniyela, "Mungkwa-ba, nungkuwa ningkakina Neningikarrawara-langwa Ningkenikuwenikba akwa Ningkumikbiyiya-dangwa YarningiYijireyila-langwa," niyama nakina.
50 Kembirra eneja Jesus niyama, "Wa! Jerriya ningkuwerrikambilya kembirra ngayuwa-manja arakba yirramaka-mulangwa ningena yirrarringka-mulangwa nungkuwa mibina-manja manyungwunya? Ambaka-murra kembirra nungkuwa kirringkinama engbingbuda," niyama nakina enuwa-wa. 51 Kembirra niyama ngarningka Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, "Wengkirrikiya! Yikirringkinama akina angalya Neningikarrawara-langwa kangwur.dangminama karrawara akwa Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja kawurrakuwurdenama karrawaru-wa akwa kawurrakidirrirndama ngayuwa-manja ningibina-murrada ningirukwularrinu-murrumanja enena-manja angalya. Amandangwa engburingka ayakwa akina!" niyama Jesus aburruwa-wa.

2

Jesus nikuwarrukwajuwa-mulangwa akungwa akwurena-langwu-wa amalyirra

1 Biya mambilyuma marringa numularrina arakba makina. Kem-birra makini-yada ngawa aburraja wurrababurna warnumamalya nawurrakilikenuma akinu-wa angalya emikwulyumida Keliliya biya neyar.duma eyukwujiya-manja angalya emikirra Keyina. Nalikenuma wurrakina yenjerrikina mena nuwilyaba nakina nawurrumukuma keniyakeyini-yada dakina duwilyaba dadiyara. Ngalajukwaba Jesus-langwa dirndenikba dakina yakwujina. 2 Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa aburrajukwaba nawurrakilikenuma wur-rakina yenjerrikina. Biya nawurrakambarringa warnikalyubari-yada aninga akwa warnikibeki-yada amalyirra akwurena-langwa. 3 Nebibekeyinu...wa, biya najerrida arakba akina amalyirra akwurena-langwa. Kembirra ngalaja Jesus-langwa dirndenikba yinginuwak-walya enuwa-wa akwa yingiyama, "Wayi! Nara arakba ebina ama-lyirra akwurena-langwa najerriduma," yingiyama dakina.

4 Eneja Jesus niyama, “Nara ena nungkwa-langwa ningkenikiyama-
langwa, umba waka nganyangwa ena kiyamina-mulangwa,” niyama
nakina Jesus ngaluwa-wa. “Nara ambaka ningena nalikaja-wiya
ningenikabilyerrika-langwa nibina narrubuda-dangwa nilyengma
Neningikarrawara,” niyama.
5 Kembirra ngalaja dakina dirndenikba yingilikena wurrakinu-wa
warnikuminuwar.duwar.da akwa yingiyama, “Kwurruwa! Wurriyam-
ina arakba kirrenumakina-mulangwiya nakina nungkwurruwa-wa,”
yingiyama dakina-da.
6 Umba akina-manja alikira nuwambilyuma amangbala
awilyaba adidirrungwarna budila angwarnda-murra-da. Aburraja
WarningiJudiya warnumamalya narrilyangburrukwajuwama
akungwa akina-manja budila warnikilarrngkwajarri-yada
amurndakijika akwa warnikumangbajarri-yada ayarrka aburra-
langwa. Biya neyaminjamama ngawa wurrakina arngkababurna-
langwa narriyuwarnuma eningarumuruma-manja ayakwa aburra-
langwa-manja.
7 Niyama eneja Jesus wurrakinu-wa warnikuminuwar.duwar.da,
“Wurrilyangburrukwajina akungwa awurrakingaba-manja budila,”
niyama nakina. Kembirra narrilyangburrukwajuwa yanda-
langwa namurndakilyangburrukwuna amurndakibina budila.
8 Kembirra niyama ngarningka aburruwa-wa, “Wurrijirabina
eyukwujiya akungwa akwa wuniyikaja nibinu-wa nenungkwarba
nembimbirrajina-murruwa aninga-murriya,” niyama Jesus. Kembirra
neniyikena akungwa enuwa-wa.
9 Akina-wiya ngalaja akina akungwa nekuwarrukwajungwunuma
wuburra amalyirra akwurena-langwa. Kembirra nilabenu-manja
nakina, niyama, “Wa! Eningabe-ka ena!” Neningbale-ka nakina
ebina-langwa nalikenu-mulangwa akina amalyirra. Akena abur-
raja warnikuminuwar.duwar.da wurribina narrijirabama akungwa
warningma wurrakina-da. Kembirra eneja nenardijuwa nibinu-wa
nawurrumukuma 10 akwa niyama nakina enuwa-wa, “Ngarrababurna-
langwa ngarnumamalya akaminijirabinama eningaba-dangwa ama-
lyirra akwurena-langwa adinuba-wiya ngakwurra-langwi-yada war-
numamalya. Kembirra kebekina-manja wurrakina adirrungwarna
amalyirra, karrumilyakungwarndirrenama akwa kembirra akamini-
jirabinama awarrngkeningaba arija-langwa. Akena nungkwaja
ningkakumarnuma eningaba-dangwa amalyirra akwurena-langwa
arija-langwa akina-da,” niyama nakina nenungkwarba nibinu-wa
nawurrumukuma.
11 Akine-ka arrubuda niyamama Jesus akina-manja angalya Ke-
liliya akina-manja Keyina, eningadinuba-wiya akina ebina ngar-
rakuwilyakajuwama ngarna nilikenu-mulangwa Neningikarrawara-
langwa. Yakwujina ngawa nakina nabilyerrikama arrubuda ena-
langwa nuwabuwarrukwajungwunu-mulangwa. Yadikina-langwiya
kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa nawerrikam-
bilyuma enuwa-manja arakba-da.
12 Bi...ya kembirra Jesus akwa dirndenikba akwa wur-
rarrkwurrkuwena akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
nawurrakilikenuma nawurrakidirrirnduma Keyina-langwa angerriba

Kabuniyumu-wa. Akwa nuwambilyuma yakwujina wurrakina mambawura marringa.

Jesus nilikenu-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya ebina Jirujalema-manja

13 Biya nuwakwudangwudina arakba warnikambarringi-
yada WarningiJudiya warnumamalya Akwurungkuwarrukwi-
yada kajungwa warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa
wurrarumuruma wurribinu-wa nawurrakijadangu-murruwa
Yijiba-langwa. Eneja nakina Jesus nilikena arakba Jirujalemu-
wa Neningikarrawara-langwu-wa angalya. 14 Biya nawiyeba
nakina arrawu-wa akena nenirringka warnungkwarba yakwujina
narrakukwama bulukwa iya jiba akwa darrawurukukwa-murriya
wurrukwalu-wa warnumamalya nabeyindangu-murruwa angwarnda-
murra amurndakakina bulukwa-murriya warnikuminidaki-yada
Neningikarrawara-langwa. Akwa ngarningka nenirringka nakina
warnungkwarba nuwangmakayanguma yakwujina aburra-langwa-
manja debila akwa narrumanguma angwarnda wurrukwala-
langwa warnumamalya umba narrakwama emininga angwarnda
Neningikarrawara-langwa-langwa angalya warnikubeyindi-
yada amurndakakina bulukwa-murriya. 15 Neyama-mulangwa
amurndakibina arrawa, kembirra nuwerrikawarriyada akwa numak-
burranga makina merra yakwujina arrawa akwa nuwurrakijiranga
makina-ma merra amurndakakina jiba iya bulukwa yadikina
Neningikarrawara-langwa-langwa angalya angerriba errekbu-wa.
Akwa nuwurrakabuluwendijuwa amurndakibina debila-murriya
akwa nuwurrakijiraba angwarnda ebina narrumangu-mulangwa
warnungkwarba yakwujina arrawa. 16 Biya niyangkarjiyajungwuna
Jesus wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba narrakwa-murruwa
dumurndakakina darrawurukukwa warnumamalyu-wa akwa
niyama, “Wurringawurrakumena daka umba jeyi errekbu-wa!
Nara amanguma angwarnda wurrajija-murriya-langwa yelakwa
Nungwarrka-langwa-manja angalya! Umba jeyi wurrilikaja arakba
yadada!” niyama Jesus.

17 Kembirra aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
neyakuwerribika ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa nuwar-
rikarrijungwunuma. Neyaminama, “Ninguwerrikubarrnginama
nganja nungkwa-langwa-langwa angalya ningena,” neyaminama
akina ayakwa.✡

18 Aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa neniyengkilabena
Jesus-uwa akwa neyama, “Yirruwilyakajiya kembirra arrubuda
nungkuwa kajungwa yikeningmidini-yada yirraja wurribina bumaka-
mulangwa ningkarndakbudadika-mulangwa ningkakina,” neyama
wurrumurndakakina wurrububungkawa-da.

19 Enamba-langwa Jesus nenuminilawurrakajuwa ayakwa
wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba akwa niyama,
“Yikiburrija-manja ena alikira Neningikarrawara-langwa, kembirra
mabiyakarbiya-manja mamawura kilikirakinama ngayuwa
ngarningka akina-da,” niyama Jesus aburruwa-wa.

✡ **2:17** Emeba 69:9

20 Kembirra neyama, “Nare-ka! Nara ningkakina alikirakama
akina alikira mabiyakarbiya-manja mamawura!” neyama wurrakina.
“Aburraja yirra-langwa warnumamalya narrilikirakama enena alikira
warnungkwurakba arakba 46 mamarika iya yinungkwura!” neyama
wurrakina-da.
21 Umba eneja nakina Jesus numiniyengbijajungwunuma
ayakwa nenikijungwa-langwa nenumadangkwa. Ena-langwa
nenumadangkwa wuburra Neningikarrawara-langwa alikira akina
neyamama. 22 Kembirra nakina nuwarumajungwunu-manja
nijungwunu-mulangwa mabiyakarbiya mamawura, aburraja ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa neyakuwerribikinuma ebina
niyengbinu-mulangwa Jesus ayakwa. Kembirra narrumiringkama
ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa nuwarrikarrijungwunu-
mulangwa akwa ngawa ebina niyengbinu-mulangwa nakina Jesus.
23 Nambilyu-wiya Jesus Jirujalema-manja Akwurungkuwarrukwi-
yada, aburraja wurrababurna warnumamalya narrirringkama
arrubuda niyama-mulangwa akwa kembirra nawerrikambilyuma
enuwa-manja. 24 Akena nara Jesus kenuwerrungwur.danga
wurrumurndakakina warnumamalya nenuwerrikirringka-
mulangwa wurrababurna-langwa. 25 Nara keningayindanga
warnikuminumakajaja-langwa ayakwa aburruwa-langwa
mena neningma-baba aburra-langwa-manja mangma arrawa
narruwilyakama ayakwa-da.

3

Nikidima nilikenu-mulangwa Jesus-uwa

1 Eneja nakina nuwilyaba NuBarija nenungkwarba nubungkawa
WarningiJudiya-langwa warnumamalya nambilyuma nakina nen-
imikirra Nikidima. 2 Nilikenuma nakina alyarrngwalyilya Jesus-uwa
akwa niyama, “Wayi, nungkuwa! Nara wurribina warningerribirra
warnumamalya warnikiyama-langwa amurndakibina arruburrubuda
ningkiyamina-mulangwa nungkuwa umba kinambilya-manja yim-
bukwa Neningikarrawara aburruwa-manja, kembirra keyaminama
wurrakina arruburrubuda aburramba-langwa-da. Umba nungk-
waja arakba ningkiyamama arruburrubuda ningkakina. Kembirra
yarningma yirraja arakba nungkuwa ningkena ningkenikakakiru-
maka ningkibina ningkilikenuma abalkaya-langwa yangkwurrangwa
Neningikarrawara-langwa,” niyama Nikidima Jesus-uwa.
3 Eneja niyama Jesus Nikidimu-wa, “Engkirraja! Nara
karningerribirra-manja karnumamalya abungkawaduma nakina
Neningikarrawara umba kirribina yikirukwularrina-manja
yimbukwa ngarningka, kembirra kinubungkawadinama nakina-da.
Amandangwa engburingka ayakwa akina!” niyama Jesus-da.
4 Kembirra niyama eneja Nikidima, “Akiyamarrkinama ngarna
ngarningka akirukwularrinama ngarraruma-manja? Nare-ka
ngarrakina alawurraduma angerriba arrawu-wa ngarningka
wurrirndirrka-langwu-wa mulkwa-da ngarnikirukwularri-yada-da!”
niyama Nikidima-da.
5 Eneja Jesus niyama ngarningka nakina, “Engkirraja! Nara
karningerribirra-manja karnumamalya abungkawaduma nakina

Neningikarrawara kirribina kirrirukwularrinu-murrumanja
wurrirndenungwa-langwa umba yikirukwularrina-manja yimbukwa
ngarningka Neningikarrawara-langwa-murra Nenumawurrina,
kirrakina-bina kembirra kinubungkawadinama nakina
nungkwurruwa-manja-da. Amandangwa engburingka ayakwa
akina! 6 Adinuba-wiya kirrumurrkbalya-wiya, kirrirukwularrinuma
wurrirndenungwa-langwa kirrakina-da. Umba yikirukwularrina-
manja ngarningka Neningikarrawara-langwa-murra Nenumawurrina,
kembirra yikenirukwularrijinama nakina ena-langwa-murra
Nenumawurrina ena-langwi-yada kirriyukwayuwa. 7 Nara
eyakikbijanguma akina-langwa ayakwa yirramaka-mulangwa
nungkuwa-wa ningkenikirukwularra-langwa ngarningka. 8 Nara
arringkama nakina Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa
kenirukwularrijina-mulangwa nungkuwa ningkakina. Nare-
ka! Akena nungkwaja ningkeningma alyangmandukwuna akina
ayakwa. Nakina Nenumawurrina wuburra laka ebina arrirra
nuwangkarrinama eminibina-langwa angalya nangayindena-
murruwa. Kengkirrajama ningkakina akinu-wa arrirra kabukwuna-
murruwa, akena ningkikikamarra akina angalya eminibina-
langwa kuwangkarrina-mulangwa akwa angerriba kalikaja-
murruwa. Wuburra laka arrirra neyaminama, nara ningkakina
arringkama enuwa Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa
kenirukwularrijina-manja ningkakina nungkuwa," niyama Jesus
Nikidimu-wa.

9 Niyama eneja Nikidima, "Akiyamarrkinama kembirra ngarna
akirukwularrinama ngarningka?" niyama.

10 Kembirra niyama nakina Jesus, "Jerriya ningkakina
ningkenikakakirumaka WarningiJudiya-langwa warnumamalya,
umba ningkikikamarra akina-langwa ayakwa? 11 Engkirraja!
Yarna yirriyengbinama ayakwa ebina-langwa yirreningmidina-
mulangwa akwa yirrirringkina-mulangwa yirra-langwa-murra
menba. Akena nara kirribina kirruwilyuwilyaba KarningiJudiya
karnikakakirumaka awerrungwur.duma enenu-wa ayakwa yirra-
langwu-wa. Amandangwa engburingka ayakwa akina! 12 Yirramaka-
manja akina ayakwa nangekburakajungwuna-mulangwa enena-
manja angalya akwa angkwulyumida-manja, yiminikalyikama
ngayuwa. Kembirra yikamakina-manja nangekburakajungwuna-
mulangwa Neningikarrawara-langwa-manja angalya abalkaya, nara
ngawa aminuwerrungwur.duma nganyangwu-wa ayakwa. 13 Akena
nara kirribina kirruwilyuwilyaba karnumamalya yikilikena-langwa
ambaka karrawaru-wa, umba ngayuwa yimbukwa ningibina-murrada
ningidirrirnduma yangkwurrangwa angaluba abalkaya-langwa akwa
ningirukwularrinuma enena-manja angalya.

14 "Arakburakba-kiya-wiya eneja nakina Mawijija ningkajikama
yingarna yiididija-murra karrawara eka-manja alarrkburingka-manja
angalya. Nenirringka-manja wurrumurndakibina warnumamalya
yakinu-wa yingarna, kembirra eneja nakina Neningikarrawara ne-
neningabakama wurrakina angbilyuwa-langwa. Amandangwe-ka
akina wuburra keyaminamurra wurrakina warnungkwarba kabingka-
jikinama ngayuwa ningibina-murrada ningirukwularrinuma enena-

manja angalya, 15 kajungwa karningerribirra karnumamalya kirribina
yikuwerrikambilyama ngayuwa-manja, kembirra nakina Neningikar-
rawara yikenenibikini-yada karningangkawura kirrakina-da,” niyama
Jesus Nikidimu-wa.
16 Eneja nakina Neningikarrawara nilyelyingminuma angwurra
ngarna ngarnumamalya ababurna-langwa angalya. Kembirra
ngarrenuminilarrkenuma ena-langwa Nenikuwenikba nuwilyaba-
ma yangkwurrangwa kajungwa ngarrababurna-langwa ngarribina
akuwerrikambilyama enuwa-manja, nari-yada ngarnumawurrina
arukwulyuwakama alikama ngarreyebijeba ambilyuma
Neningikarrawara-langwa umba nakina Neningikarrawara
akenenibikini-yada ngakwurruwa akambilyi-yada enuwa-manja
ngarningangkawura. 17 Nare-ka kenilarrkena ena-langwa
Nenikuwenikba enenu-wa angalya nenikilekbi-yada ngakwurruwa-wa
umba nenikenibiki-yada ngakwurruwa-manja ngarningangkawura
nakina Nenikuwenikba-da.
18 Biya kembirra ngarningerribirra ngarnumamalya
akuwerrikambilya-manja Nenikuwenikba-manja, kembirra nara
nakina Neningikarrawara alekbuma ngakwurruwa-wa. Akena
ngarningerribirra ngarribina nara awerrikambilyuma enuwa-wa,
ngarrenilekbenuma arakba ngakwurruwa-wa ngarnumamalya mena
nara-baba akuwerrikambilya ena-langwa-manja Nenikuwenikba
nuwilyaba-murra-manja. 19 Miyambena-burra Neningikarrawara
ngarrenilekbajama ngakwurruwa-wa? Kamakinama kembirra
nungkwurruwa-wa. Eneja nakina Neningikarrawara nenilarrkenuma
Nenikilarrkabarraka enenu-wa angalya. Akena nara ngarnumamalya
alyelyingmama alarradada umba ngarrilyelyingminama
alarrumur.da-manja. Nara eyamama eningininga umba
ngarriyaminama awurruwurrariya. 20 Ngarrababurna-langwa
ngarnumamalya ngarribina ngarriyaminama awurruwurrariya,
ngarruwurrikbinama alarradada. Nara kembirra alikama nakinu-
wa Neningikarrawara ngakwurruwa mena ngarriyeliyena-mubaba
akenirringkina-mulangwa nakina ngarriyama-mulangwa awurruwur-
rariya. 21 Umba ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina
ngarriyuwarnama alyangmandukwuna ayakwa, ngarrilikajama
nakinu-wa Nenikilarrkabarraka kajungwa akenirringkini-yada nakina
ngarriyamina-mulangwa ngenuminiyarrkuwarakina-mulangwa
Neningikarrawara-langwa ayakwa ngarrakina-da.

Janjana nenuminiyengbinu-mulangwa Jesus-langwa

22 Bi...ya kembirra Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
narrilalika akina Jirujalema umba nawurrakilikena angerriba
emininingku-wa angalya nara-murruwa alikira Judiyu-wa. Akwa
nuwambilyuma yakwujina aduwaya-wiya wurrakina. Umba
aburraja wurrababurna warnumamalya nawurrakilikenuma
wurrakina Jesus-uwa. Kembirra nakina eneja Jesus arakba
nenumingekingambajuwa wurrakina warnumamalya akina-manja
angalya. 23 Enejukwaba nakina Janjana nenumingekingambajuwama
warnumamalya akina-manja angalya Ayinena. Akine-ka angalya
akwudangwa engemba-manja Jalima-manja nuwambilyuma. Nakina
Janjana nenumingekingambajuwama wurrakina yakwujina mena

aruma-baba akungwa akina. Aburrajukwaba wurrababurna warnumamalya nawurrakilikenuma enuwa-wa akwa kembirra nenumingekingambajuwama wurrakina. 24 Nilikenu-manja nakina Jesus yenjerrikina, nara ambaka nakina Janjana kinididijungwuna-langwiya-da.

25 Aburraja wurrukwala Janjana-langwa warnikabuburrakiyuwa narriyarrkingirrajuwama WarningiJudiya-langwa-langwa eningarumuruma ayakwa aburruwa nuwilyaba NeningiJudiya nenumamalya. Nalyelyimbukweyinuma wurrakina ayakwa narriyuwarnu-mulangwa aburra-langwa-manja eningarumuruma ayakwa warnikajarra-langwa ayarrka iya amurndakijika. 26 Biya nalikena wurrakina Janjanu-wa akwa neyama enuwa-wa, “Wayi, nungkuwa! Ningkeningma nibina nenungkwarba nambilyuma nungkuwa-manja ayakingaluba adalyuma emikirra Jardina, nibina ningkenuminiyengbinu-mulangwa nungkuwa? Kwuja! Nakina arakba nenumingekingambajinama warnumamalya aduwaba akwa wurrababurna-langwa nawurrak-ilikajamurra enuwa-wa-da!” neyama wurrakina Janjana-langwa warnikabuburrakiyuwa.

27 Eneja niyama Janjana, “Yikarringkina-manja wurrakina warnumamalya eningaba warka keyaminama wurrukwala-manja, karningma kirrakina Neningikarrawara wurrakina kenumakinama warnikiyama-langwa. 28 Kwurruwa, ebina-wiya ngarramakama akwa ningiyamama, ‘Nara ningena ningibina kenuminijiraba kenijirrkumarna amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya ningeningadinakba umba nginilarrkama ngayuwa ningilyengmanguma adinuba-wiya,’ ningiyamama ningibina. Akwa kirrengkirrikenuma kirrakina nganyangwa ayakwa. 29 Mama wurrakina warnumamalya neniyuwarnama Jesus-uwa umba nganja ningena wuburra Jesus-langwa yinenubiyakaja. Enena kembirra alawudawarra ngarramakinama. Akini-yada ngawa wunalakina wunenikiyakaji-yada nawurrumukuma nenungkwarba akwa didarringka, eneja nibina nenumamalya nawurrumukuma-langwa wunenubiyakaja kiningalyilyena dibina didarringka nibinu-wa nawurrumukuma. Kembirra kinirungwudarra nakina nenumamalya akwa kenuminengkirrikaja nibina-langwu-wa nawurrumukuma ayakwa. Kembirra arakba kiniyekirrerridina nakina kinengkirrikaja-mulangwa ena-langwu-wa ayakwa. Akina-bu ngawa alawudawarra. Nganja ningena wuburra nakina nenumamalya. Kiniyekirrerridina nakina kinengkirrikaja-mulangwa nawurrumukuma-langwu-wa ayakwa umba ningene-ka ningiyekirrerra wurrakina-langwa warnumamalya nalikaja-mulangwa Jesus-uwa. 30 Amandangwe-ka naruma-dangwa numikbiyiya nilyengma nakina umba nganja ningena ningiyukwujiya,” niyama nakina Janjana ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa akwa nijerrukwa ena-langwa ayakwa arakba-da.

31 Nakina nibina nilikenuma angaluba karrawara-langwa, naruma-dangwa nakina numikbiyiya nilyengma umba ngakwurraja ngarriyukwayuwa ngarnumamalya ngarna ngarrababurna-langwa enena-manja angalya. Ngarna ngarribina ngarriyengbinama ayakwa amurndakibina-langwa nangekburakajungwuna-mulangwa

yelakwa enena-manja angalya umba eneja naruma-dangwa
nibina nilikenuma angaluba abalkaya-langwa yangkwurrangwa,
niyirrbiyirrba ngawa niyengbinama ayakwa amurndakibina-langwa
nangekburakajungwuna-mulangwa karrawara, 32 akwa ngarrenu-
makinama nakina amurndakibina nirringka-mulangwa akwa
nengkirrikenu-mulangwa ngakwurruwa-wa. Akena nara ngarribina
ngarruwilyuwilyaba akawiyebajuwa ena-langwa ayakwa. 33 Umba
ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina akawiyebajina-manja
ena-langwa ayakwa, kembirra akabuwerrikirringkinama wurrukwala
warnumamalya nakina Neningikarrawara nilyangmandukwuna-
da. 34 Nakina nibina Neningikarrawara nenilarrkama yangkwur-
rangwa, nenilyangburrukwajinama ena-langwa Nenumawurrina
niyirrbiyirrba ngawa enuwa-manja. Kembirra alibina-wiya ngawa
niyengbinama nakina Neningikarrawara-langwa ayakwa. 35 Umba
Nungwenikba nilyelyingminama ena-langwa Nenikuwenikba
akwa nenubungkawakama ababurna-manja. 36 Ngarningerribirra
ngarnumamalya ngarribina akenuminiyarrkuwurrenama
Nenikuwenikba-langwa ayakwa, nara enibikama Neningikarrawara
akena akenilekbajama nakina ngarningangkawura ngawa umba
ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina akuwerrikambilyama
Nenikuwenikba-manja, akenenibikinama ngarningangkawura nakina.

4

1 Eneja Jesus neningma WurruBarija warnungkwarba
nuwengkirrika-mulangwa nawurrakilikenu-mulangwa wurrababurna
warnumamalya Jesus-uwa umba wurrambawura Janjanu-wa
wunenikumingekingambaji-yada wurrakina. 2 Akena eneja
Jesus nara enabakiyaba kenumingekingambajuwa wurribina
warnumamalya, umba ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
yimbukwa narramingekingambajuwama wurrakina.

Jesus niyengbinu-mulangwa dimininggku-wa didarringka DadingiJameriya-langwu-wa

3 Kembirra arakba Jesus nilalika akina angalya Judiya umba nilawur-
radina angerriba akinu-wa angalya Keliliyu-wa. 4 Biya lukwakwa
nilyangkuwerribikajungwunuma nenikilika-langwa akina-langwiya
angalya Jameriya aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa.

5 Biya nawurrakiyar.da wurrakina yakwujina Jameriya-manja akwa
narrakburranga angalya aminababurna alikira emikirra Jakara.
Akina angalya akwudangwa nuwambilyuma errikbilya angalya
ebina Jekaba nenukwama ena-langwu-wa nenikuwenikba Jawijibu-
wa. 6-8 Yakwujina ngawa ngalaja Jekaba-langwa emedirra akungwa
nuwambilyuma akina. Eneja nakina Jesus nuwanbijungwuma
nilikenu-mulangwa yeya engka-langwa akwa nambarringa akwudan-
gwa akina-manja emedirra akungwa nakwukawura. Umba aburraja
ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nalikenuma wurrakina ngawa
warnikubeyindi-yada aninga. Memerrkuwilyarra mamawura makina
arakba-da. Ngalaja DadingiJameriya didarringka yingilikenuma yen-
jerrikina dadikakarrngi-yada akungwa dakina. Eneja kembirra Jesus
niyama ngaluwa-wa, “Yukwa-langwa nganja akungwa marrakba.”

9 Ngalaja yingiyama dakina didarringka Jesus-uwa, “Wa! Nungkuwa
ningkena NingkeningiJudiya umba nganja ningena Ningeningi-
Jameriya ningidarringka-da! Miyambena-burra nungkuwa yiyengk-
ilabajama ngayuwa-wa akungwi-yada? Mungkwa yeningbala-
yaminjaja-kiya yalakena!” yingiyama dakina-da. Aburraja Warningi-
Judiya warnumamalya nara kuwawurikeyina WarningiJameriya-
langwa amurndakijika eningerribirra wurrakina-da.
10 Eneja Jesus niyama ngaluwa-wa, “Karukwa-maka ningkena
keningmidinuma ebina nenikukwa-langwa Neningikarrawara
nungkuwa-wa akena nungkwaja ningkeningbala ningkakina
ngayuwa-da. Nungkuwa keningmidinu-maka ningkakina,
kembirra yikiyengkilabenu-maka ngayuwa-wa akwa yibakwi-yada
akwenenibika akungwa,” niyama Jesus.
11 “A, nungkuwa,” yingiyama dakina didarringka, “angamba ba-
jikala nungkwa-langwa? Angwujire-ka ena emedirra akungwa!
Ngamba-langwa kembirra ningkakina kakarrnginama akina ak-
wenenibika akungwa? 12 Eneja yakwa-langwa numiranyungwa
neningarakburakba-kiya nakina Jekaba yerrenukwama yakuwa-wa
enena emedirra. Nakina nibekinuma enena-langwa emedirra
akungwa aburruwa ena-langwa warninikuwena akwa ngawa ena-
langwa jiba-murriya iya bulukwa-murriya aburrajukwaba. Wa! Aba
jerriya nungkuwa ningkena ningkaruma umba Jekaba nakina naba-
kiya-na?” yingiyama dakina didarringka Jesus-uwa-da.
13 Eneja Jesus niyama, “Yirramakinama ningena nungkuwa-wa
kirribina kirrababurna-langwa karnumamalya yikibekinama enena-
langwa emedirra akungwa, kembirra yikiyakwurrinama kirrakina
ngarningka-da. 14 Umba nungkwurraja karningerribirra karnuma-
malya yikibekina-manja akina akungwa ebina kakwunama ngayuwa
nungkwurruwa-wa, nara kembirra kirrakina eyakwurruma arakba-
da. Ngalaja ebina akungwa ngayuwa kakwunamurra, akwenenibika
akungwa, akina keyaminama wuburra laka ebina amukwa akungwa
nabulbeyinama ajiringka-langwa. Akina akwenenibika akungwa
yikakenibikinama karnumamalya karningangkawura-da,” niyama
nakina.
15 Ngalaja yingiyama, “A, nungkuwa, kembirra nganja yibekajiya-
langwa akina akungwa kajungwa nari-yada eyakwurruma ngar-
ningka akwa nari-yada arakba alikama akarrnguma yangkwurrangwa
akungwa,” yingiyama yinginuminilawurrakaja Jesus-uwa dakina.
16 Eneja niyama Jesus ngaluwa-wa, “Jeyi! Likaja nangkirna
nungkwa-langwa neningiyena akwa yikinilawurradina yangkwur-
rangwa nungkwurnuwa,” niyama nakina.
17 Ngalaja yingiyama, “Ningeningenungkwarba-ma ningena!”
Eneja Jesus niyama, “Amandangwa alyangmandukwuna ebina
ayakwa ningkiyengbinuma ningkiyamama, ‘Ningeningenungkwarba-
ma ningena.’ 18 Nungkuwe-ka ningkarrawarrukwajuwama
ningkiyar.danguma wurrumangbala warnungkwarba umba eneja
nakina nuwilyaba nibina kiniyakeyinama aduwaba, nara nakina
nungkwa-langwa nenumamalya neningiyena. Akena nungkuwa
ningkilarrkbularrkbakama yimakama ngayuwa-manja,” niyama
nakina.

19 “Wa!” ngalaja yingiyama dakina didarringka. “Nungkuwa,
jerriya kembirra ningkakina ningkenikumakumaka ayakwa
Neningikarrawara-langwa? 20 Aburraja yirra-langwa wurru-
mirumiranyungwa warningarakburakba-kiya WarningiJameriya
neniyangmiyangmarngkwajuwama Neningikarrawaru-wa
enena-manja angakarjiyinga angalya. Akena nungkwurraja
KarningiJudiya kirriyaminama, ‘Jirujalema-manja yimbukwa
akiniyangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa ngakwurruwa-da,’
kirriyaminama kirrakina,” yingiyama dakina-da.

21 Eneja Jesus niyama ngaluwa-wa, “Yirramakinama enena
ayakwa alyangmandukwuna nungkuwa-wa. Adinuba arakba
nara karna eyangmarngkwajuma ngakwurra-langwu-wa
Nungwenyungwa yelakwa enena-manja angakarjiyinga angalya
akwa yakwujina angaba-manja angalya Jirujalema-manja umba
yikiniyangmarngkwajinama enuwa-wa eningerribirra-manja
angalya. 22-23 Mama ebina angalya ngeniyangmiyangmarngkwajina-
murrumanja, umba eneja Nungwanyungwa ngarreningayindenama
aduwaba akiniyangmarngkwajinama enuwa-wa ngarruwerrikilyang-
mandukwuna muwilyaba-ma ngawa mangma. Nungkwurraja
KarningiJameriya karnumamalya karningbala kirrakina nibina-
langwa kiniyangmarngkwajina-murrilangwa nungkwurruwa
umba yirraja yarna YarningiJudiya yarnumamalya yarningma
yarna nibina-langwa yiniyangmarngkwajina-murrilangwa. Eneja
Neningikarrawara yirrenuwilyakajuwama yirruwa-wa akenenibikina-
mulangwa ngarrababurna-langwa ngarnumamalya nakina.
Niyama-mulangwa akina, kembirra yarningma yarna nibina-
langwa yiniyangmarngkwajina-murrilangwa. 24 Numiyambena
kembirra naka Neningikarrawara-na? Nenumawurrina nakina-
da! Ngakwurraja kembirra ngarribina ngeniyangmarngkwajina-
murrumurra enuwa-wa, akiniyangmarngkwajinama ngarruwerrik-
ilyangmandukwuna muwilyaba-ma ngawa mangma,” niyama nakina
Jesus ngaluwa-wa.

25 Ngalaja yingiyama dakina didarringka enuwa-wa, “Ngayuwa
ningeningma arakba nakina nibina nenuminijirabama nenijirrkumar-
numa amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningad-
inakba nenimikirra Christ kinilikajama yangkwurrangwa. Kem-
birra nakina kinilikaja-manja, yikenumakinamurra ababurna-langwa
yirruwa-wa,” yingiyama dakina-da.

26 Eneja Jesus niyama, “Ngayuwa-bina ningena-da, ningibina
ningiyengbiyengbinama ayakwa aduwaba nungkuwa-manja-da,”
niyama nakina Jesus-da.

27 Akini-yada ngawa aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa
nalawurradinuma yenjerrikina akwa kembirra wurrakina
nawurrakarndirndadinuma nenirringka-mulangwa nakina Jesus
niyengbinu-mulangwa ayakwa dakina-manja didarringka. Akena
nara wurrakina wurruwilyuwilyaba keyengbina aburnuwa-wa umba
narrakilirrakungwurranga wurrakina aburnuwa-wa. Nara keyama
ngaluwa-wa, “Miyambena ningkumangayinduma?” Akwa nara
keyama Jesus-uwa, “Miyambena-burra nungkuwa ningkiyengbinama
ayakwa dakaka-manja didarringka?” Nara keyama wurrakina.

28 Kembirra ngalaja dakina didarringka yingilalika yakwujina
ngala-langwa budila adingira-murra umba yingilawurradina errib-
aja angalyu-wa. Akwa yingiyama warningakwujina-manja war-
numamalya, 29 “Kwurruwayi! Kwa wurrilikaja! Wunirringka
nangaba nenungkwarba nginumakamurra ngayuwa-manja ababurna-
langwa amurndakibina ningiyama-mulangwa! Dukwa-bina nibina
nenijirrkumarnuma neningadinuba-wiya nakina-na?” 30 Aburraja
wurrababurna warnumamalya narrilalika akina angalya umba
nalikena angerriba Jesus-uwa.

31 Yingilikenu-wiya dakina didarringka erribaja angalyu-wa, abur-
raja wurrakina warnikabuburrakiyuwa nenumarrakbakama Jesus-
uwa akwa neyama, “Marrakba, alyubarina-langwa aninga nungk-
waja!” neyama wurrakina.

32 Akena eneja niyama aburruwa-wa, “Ene-ka aninga arakba
nganyangwe-ka ningenikalyubari-yada akena karningbala nungkwur-
ruwa aduwaba ebina-langwa,” niyama nakina Jesus.

33 Kembirra aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa neyengki-
labajeyina akwa neyama, “Dukwa arakba wurrukwala neniyikenuma
naka aninga-da?” neyama wurrakina.

34 Eneja nakina Jesus niyama, “Kinuminiyarrkuwarakinama nin-
gena ayakwa nibina-langwa nginilarrka-mulangwa yangkwurrangwa
enenu-wa angalya akwa ngarningka kijerrukwunama akina warka
ebina nginukwama ngayuwa-wa ningenikiyama-langwa. Kiyamina-
manja amurndakakina-langwiya ningena, kembirra kiladenama akwa
kiyekirrerridinama ningena wuburra laka kiladikinama amurndakak-
ina aninga. 35-37 Umba aburraja warnumamalya keyaminjami-
nama, ‘Yabiyarbuwa-manja yimawura kembirra arakba amaninga
kawalyuwenama akwa ngakwurraja kembirra akarrangbinama,’
keyaminama wurrakina. Ngayuwa ngarramakinama nungkwurr-
uwawa: Kwuja! Wurrandiya wurrarringka wurrangabu-wa
warnumamalya! Wurrumurndakakine-ka warnikuwerrikambilyi-
yada Neningikarrawara-manja. Wurrakina wuburra neyaminama
amaninga ebina nawalyuwadinama warnikarrangbi-yada warnuma-
malya. Aburraja kembirra wurrakina warnikuwar.duwar.da kar-
rarrangbinama amurndakakina amaninga. Umba eneja nakina
Neningikarrawara nenenibikinama arakba wurribina nawerrikam-
bilyama enuwa-wa warningangkawura,” niyama nakina Jesus ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Akwa ngarningka niyama, “Ena
engka ayakwa neyaminama, ‘Nuwilyaba nenungkwarba kinilungk-
waburijinama amamamuwa amadidira umba nuwilyaba ningka
nenungkwarba kinarrangbinama amaninga nakina,’ neyaminama
akina. Alyangmandukwuna akina ayakwa. Wunalakine-ka
wunambilyuma-langwa ngawa keniyekirrerridinama kembirra-da.
38 Kirrakina wuburra nibina narrangbinama amaninga. Kem-
birra nganja ngayuwa ngarralarrkajama nungkwurruwa ebinu-wa
angalya nara-murruwa nungkwurruwa yikuwar.danga warka ka-
jungwa yikamakini-yada warnumamalya Neningikarrawara-langwa
kawerrikambilyi-yada wurrakina enuwa-manja. Nara yikuwar.danga
yakwujina nungkwurruwa yikamaka umba aburraja wurrukwala nar-
ramakama adinakba Neningikarrawara-langwa akina-manja angalya

akwa warnikuwerrikambilyi-yada arakba enuwa-manja,” niyama
nakina Jesus.
39 Ngalaja dakina didarringka yinginuminiyengbinuma ayakwa
Jesus-langwa-langwa wurrumurndakakina-manja WarningiJameriya
warnumamalya akwa yingiyama, “Nginumakamurra nakina
ababurna-langwa amurndakibina ningiyama-mulangwa ngayuwa,”
yingiyama. Kembirra amurndakakina-langwa ayakwa ngala-
langwa-langwa, aburraja wurrababurne-ka warnumamalya
nawerrikambilyumurra Jesus-manja. 40 Biya kembirra wurrakina
nawurrakilikena Jesus-uwa akwa nenumarrakbaka enuwa-wa
nenikambilyingi-yada aburruwa-manja. Akwa kembirra Jesus
nambilya yakwujina mambilyuma marringa-da.
41 Aburraja arakba kembirra wurrababurne-ka warnumamalya
nawerrikambilyuma enuwa-manja mena nuwengkirrikenu-mubaba
ena-langwa ayakwa aburrabakiyaba. 42 Biya narringamaka wurrak-
ina dakinu-wa didarringka akwa neyama, “Nungkuwa yirrumakama
ayakwa akwa kembirra yirruwerrikambilyuma arakba Jesus-manja
yarna. Akena yirruwa yirrabakiyaba yirrengkirrikenuma ena-langwa
ayakwa akwa yarningme-ka angwurra yarna nakina Jesus nibina ak-
enenibikinama ngarrababurna-langwa ngarnumamalya enena-manja
angalya ababurna-manja,” neyama wurrakina.

Jesus neneningabaka-mulangwa nubungkawa-langwa nenikuwenikba

43-44 Eneja Jesus niyamama adinakba-kiya ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa, “Warnumamalya nara awerrungwur.duma
wurrakina warnikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa
wurribina nalikaja-mulangwa aburra-langwa-langwa angalya
umba wurribina nalikaja-mulangwa emininga-langwa angalya
yimbukwa narrawerrungwur.denama,” niyamama nakina. Kembirra
mambilyuma marringa numijerrida akwa nilalika akina angalya
Jameriya umba nilikena nakina yadikina Keliliyu-wa.
45 Aburraja WarningiKeliliya warnumamalya nawurrak-
ilikenuma adinakba Jirujalemu-wa warnikambarringi-yada
Akwurungkuwarrukwi-yada kajungwa warnikiyakuwerribiki-
yada aburra-langwu-wa wurrarumuruma wurribinu-wa
nawurrakijadangu-murruwa Yijiba-langwa. Narrirringkama
arruburrubuda ebina niyamamurra Jesus yakwujina Jirujalema-
manja. Kembirra niyar.du-manja nakina Jesus Keliliya-manja,
wurrumurndakakina warnumamalya neniyekirrerrikama nakina
nilikenu-mulangwa yenjerrikina aburra-langwu-wa angalya.
46 Nambilyu-wiya nakina Jesus yakwujina Keliliya-manja, kem-
birra nilawurradinuma akinu-wa angalya eyukwujiya Keyina ebina
nikuwarrukwajuwa-murruwa akungwa akwurenu-wa. Umba abur-
naja nubungkawa akwa ena-langwa nenikuwenikba nenambilyuma
yakwujina engka-manja angalya eyukwujiya-manja engemba-manja
Kabuniyuma. Akena nakina nenikuwenikba nangbilyuwadinuma.
47 Nakina nenungkwarba nengkirrika-wiya niyar.du-mulangwa nakina
Jesus Judiya-langwa, nilikena Jesus-uwa akwa neniyengkilabena
enuwa-manja nenikiliki-yada Kabuniyumu-wa kajungwa nakina

keneningabakini-yada ena-langwa nenikuwenikba nibina nenikijung-
wangena arngkidarrba.
48 Eneja Jesus niyama nubungkawu-wa, “Nara-manja nungkwur-
ruwa karnumamalya arringkama ngayuwa awar.duma engbingbuda
warka, kembirra nara kirrakina awerrikambilyuma ngayuwa-manja,”
niyama nakina.
49 Kembirra niyama nakina nenungkwarba Jesus-uwa, “Kwa!
Likaja ngayuwa-manja! Nara-manja ningkena alikama, kembirra
nganyangwa niyukwujiya kinijungwunama!” niyama nakina.
50 Eneja Jesus niyama enuwa-wa, “Nungkwa-langwa nenikuwena
kineningabadinama ngarningka. Jeyi! Likaja lawurradina angalyu-
wa enuwa-wa!” niyama nakina. Eneja nenungkwarba nenuminuw-
errungwur.danguma niyengbinu-mulangwa Jesus akwa nilikenuma
angalyu-wa arakba.
51 Aburraja nuwakburrangaja nungwenikba akwa wurrukwala
warnikuminuwar.duwar.da nubungkawa-langwa mulikarrkuwilyarra
mamurukwa akwa neyama enuwa-wa, “Ningkeningma? Nungkwa-
langwa nenikuwena neningabaduma arakba!” neyama wurrakina.
52 Eneja niyama nubungkawa aburruwa-wa, “Ngambi-
yada neningabaduma nakina?” Neyama aburraja enuwa-wa,
“Yarrungkwa memerrkuwilyarra-manja mamawura, nakina
numurndakuwarruwalyuma,” neyama wurrakina.
53 Eneja nakina nungwenikba nilyandarrkena ebinu-wa
ayakwa nenumaka-murruwa Jesus nenikeningabada-langwa ena-
langwa nenikuwenikba, niyengbinuma mibina-manja ngawa
meningiyarrungkwa memerrkuwilyarra-manja mamawura.
Kembirra nakina nenungkwarba akwa wurrababurna ena-langwa
warnumamalya nawerrikambilyuma arakba Jesus-manja.
54 Akina kembirra arakba arngkambilyuma-ma arrubuda Jesus niya-
mama akini-yada ngawa nilalika-mulangwa Judiya umba nilikenu-
mulangwa angerriba Keliliyu-wa. Ebina arrubuda ngarrakuwilyaka-
juwama ngarningka ngarna nilikenu-mulangwa Neningikarrawara-
langwa.

5

Jesus neneningabaka-mulangwa nuwilyaba nenungkwarba

1 Bi...ya aburraja wurrakina warnumamalya WarningiJudiya
nawurramurndukweyinuma nuwambarrinuma ayakwi-yada
yakwujina Jirujalema-manja kajungwa keyakuwerribikaji-yada ebina
niyama-mulangwa Neningikarrawara arakburakba-wiya aburruwa-
manja. Enejukwaba nakina Jesus nilikenuma yenjerrikina Jirujalemu-
wa. 2 Umba akina-manja ngawa angalya ngalaja adirrungwarna
akungwa nakuwabalinuma angwarnda-manja nuwambilyuma.
Akwa amangbala akwulyubena amiyerriya angwarnda-murra
nuwalkayanguma yakwujina nakwurdakama akwiyakbidjina akina-
manja akungwa. Akina akungwa emikirra Bedijeda Yiburuwa-murra
ekirra akina. Yakwujina ngawa nuwambilyuma akwudangwa ebina-
manja dawa nangwurrkwarrngajungwunu-murrumanja Jirujalema-
manja. Akine-ka dawa emikirra Jiba-langwa Dawa. 3 Aburraja

wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya wurrangbangbilyuwa-
murra nakwunumurrkwulijeyinuma amiyerriya-manja wurrakina
yakwujina. Wurrukwala warnumamalya wurrimimba umba
wurrukwala wurrilandarrkawarriya akwa ngawa wurrukwala
wurrirrengmurnirna wurrumurndakakina. Nuwembirrarinuma
ngawa karukwulyuwakenu-murruwa akina akungwa. 4 Adadinuba
eneja nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa
nilikenuma nidirrirnduma yenjerrikina akinu-wa akungwa akwa
nirukwulyuwakajuwama akina. Kembirra nuwembirrarinuma
ngawa wurrakina kinirukwulyuwakajina-murruwa nakina.
Kembirra warningadinuba-wiya warnumamalya wurruwilyaba-ma
wurrangbilyuwa-ma wurribina narrakburrangarnuma akungwa
narukwulyuwakenu-manja, kembirra nuweningabadinuma
eningerribirra-langwa angbilyuwa.

5 Umba enejukwaba nakina nuwilyaba nenungkwarba nambilyuma
yakwujina ngawa nuwilyakama angbilyuwa numurndakayuwanguma
38 mamarika iya yinungkwura. 6 Eneja Jesus niyar.duma arakba
akina-manja akungwa akwa nenirringka nakina nenungkwarba
nukukwunumurrkwuluma yakwujina. Akwa neningma arakba
nakina nenungkwarba nangbilyuwadinuma neningarakba-kiye-ka.
Kembirra niyama Jesus enuwa-wa, “Ningkingayindena keningabadi-
nama nungkuwa-na?” niyama.

7 Eneja nakina nenungkwarba niyama, “Mungkwa akena, akini-
yada ngawa karukwulyuwakena-manja akina akungwa, nara wurrib-
ina warnumamalya yelakwa warnikakumi-yada ngayuwa akungwa-
manja. Ningiyaminama ningilikajama ningena, akena wurrukwala
warnumamalya arakba nalyengmenama narrakburranginama akina
akungwa adinuba-wiya,” niyama nakina.

8 Eneja Jesus niyama enuwa-wa, “Mirajanga, mamiya makina
nungkwa-langwa makirakirakajungwa akwa likaja,” niyama Jesus
nakinu-wa nenungkwarba. 9 Kembirra arngkawura-wiya eneja nakina
nenungkwarba neningabada arakba akwa numarndirrka ena-langwa
makirakirakajungwa akwa nilikena arakba nakina-da. Makina-manja
ngawa mamawura memikirra Jebuda. 10 Kembirra aburraja wur-
rakina wurrububungkawa WarningiJudiya neyengbinuma ayakwa
nakinu-wa nenungkwarba neningabadinu-murruwa akwa neyama,
“A! Nungkuwa! Jebuda aduwaba-da. Ningkeningbalidinamurra-
bina ngakwurra-langwa eningarumuruma ayakwa? Nara ningkakina
awilyakama makina nungkwa-langwa makirakirakajungwa Jebuda-
manja,” neyama wurrakina.

11 Eneja niyama nakina nenungkwarba, “Nibina nenungkwarba
ngineningabakama ngayuwa-manja, nginumakama ningenikirndirrki-
yada mema nganyangwa makirakirakajungwa akwa ningenikiliki-
yada yeya,” niyama nakina.

12 Kembirra aburraja neniyengkilaba enuwa-wa akwa neyama, “Nu-
miyambena nakina nenungkwarba nibina nginumakama nungkuwa-
wa ningkenikirndirrki-yada makina nungkwa-langwa makirakiraka-
jungwa akwa ningkenikiliki-yada yeya?” neyama wurrakina wur-
rububungkawa enuwa-wa-da.

13 Akena eneja nakina nenungkwarba nibina neningabadinu-
murradungwa neningbala nakina nenumamalya neneningabaka-
mulangwa enuwa-manja, mena wurrababurne-ka wurrakina warnu-
mamalya yakwujina akina-manja-baba angalya akwa kembirra Jesus
numarngkilyumada yadikina nakina-da.

14 Bi...ya nakina Jesus nenakburrangaja nakina arrawa
Neningikarrawara-langwa-manja angalya yakwujina Jirujalema-
manja akwa niyama, “Kwuja, nungkuwa ningkeningabaduma
arakba ningkena. Mama ningkenungkwurakba nungkuwa
ningkangbilyuwadinuma umba eyukwijiya angbilyuwa akina.
Ngwanja arakba kembirra awurruwurrariya-langwa ningkiyamina-
mulangwa! Akena nara-manja nungkuwa angwanjuma akina-langwa
awurrariya, kembirra kumininingekburakajungwunama arume-ka
awurruwurrariya nungkwa-langwa-langwa,” niyama nakina Jesus.

15 Kembirra eneja nakina nenungkwarba nenumumiringkama
nakina Jesus akwa nilalika arakba akina angalya Neningikarrawara-
langwa umba nilikena wurrumurndakibinu-wa wurrububungkawa
WarningiJudiya akwa niyama aburruwa-wa, “Nakina-bina Jesus ngi-
neningabakama ngayuwa-da,” niyama nakina-da.

16 Aminakina-langwa aburraja kembirra nenuminiyirrbinuma
awinyamba Jesus-langwa, mena nakina ngawa niyaminjamama
neneningabakama warnumamalya Jebuda-manja. Nalyangkiyama
nuwar.danga-bu warka nakina umba ngalaja Mawijija-langwa
ayakwa eningarumuruma neyamamurra, “Nara awar.duma warka
makina-manja mamawura Jebuda-manja,” neyamamurra akina.
17 Eneja niyama Jesus aburruwa-wa, “Nganyangwa Nungwarrka
nuwar.duwar.denamurra ngawa ena-langwa warka aduwaba
umba nganjukwaba ningena ninguwar.duwar.denamurra ebina-
murradungwa ngawa warka,” niyama nakina.

18 Kembirra aburraja wurrumurndakakina wurrububungkawa
WarningiJudiya nalyangkuwerribikajungwunuma angwurra
warnikuwardi-yada nakina Jesus. Miyambena-burra?
Nalyangkiyama-mubaba wurrakina nenuminarriyaka-mulangwa
Jesus Mawijija-langwa ayakwa ebina neyamamurra, “Nara awar.duma
warka Jebuda-manja.” Akwa engka neniyengbijuwa-mubaba Jesus
nakina Neningikarrawara ena-langwa Nungwenikba akwa kembirra
wunididirrbura-kiya wunalakina-da.

19 Eneja kembirra nakina Jesus niyama aburruwa-wa, “Wengkirraja!
Nara ngayuwa eyamama ebina ngayabakiyaba Ningenikuwenikba
umba ebina yimbukwa niyaminama nganyangwa Nungwarrka,
akina-bina ngayuwa ningiyaminamurra. Nganja ningenirringkinama
niyamina-mulangwiya nakina, kembirra ningenuminiyuwarnama
ngayamba-langwa. Amandangwa engburingka ayakwa
akina. 20 Umba nakina eneja Nungwarrka nilyelyingminama
ningena Ningenikuwenikba akwa nginuwilyakajinama ngayuwa
ababurna-langwa ebina niyamina-mulangwa enabakiyaba.
Kenuwilyakajinama nakina ngayuwa-manja arumuruma-dangwa
warka ningenikiyama-langwa ambaka-murra akwa kembirra
nungkwurraja yikiyakikbijangeyinama kirrakina. 21 Wuburra
laka nganyangwa Nungwarrka niyaminama nenuwarumajinama

nenenibikinama wurrumurndakibina warnumamalya najungweyina-
murrumurra, kembirra nganjukwaba Ningenikuwenikba
ningiyaminama ningarrenibikinama wurrumurndakibina
warnumamalya ningarrangayindena-murruwiya. 22 Eneja
nganyangwa Nungwarrka nara alyangkuwerribikajungwuma
karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-
murrikba akena nginukwama ngayuwa-wa Ningenikuwenikba-wa
akina warka kajungwa ngayuwa kilyangkuwerribikajungwuni-
yada kirrababurna-langwa karnumamalya. 23 Nginukwama akina
warka ngayuwa-wa kajungwa nari-yada kirrababurna-langwa
karnumamalya amarrungwayinduma umba yikiyangmarngkwajini-
yada akwa yikingkubarrngajini-yada Ningenikuwenikba-wa wuburra
laka kiningkubarrngajinama Nungwarrku-wa. Akena nungkwurraja
karningerribirra kirribina karnumamalya nara engkubarrngajuma
ngayuwa-wa Ningenikuwenikba-wa, kembirra nara kirrakina
engkubarrngajuma nganyangwu-wa Nungwarrka nginilarrka-
murruwa yangkwurrangwa ngayuwa-da," niyama Jesus.
24 Biya niyama ngarningka Jesus, "Wengkirrikaja! Karningerribirra
karnumamalya yikengkirrikaja-manja nganyangwu-wa ayakwa akwa
yikuwerrikambilya-manja nibinu-wa nginilarrka-murruwa ngayuwa,
kembirra nara alekbuma Neningikarrawara nungkwurruwa-wa,
nara kirrakina alikama akinu-wa angalya warninikijungwa-langwu-
wa umba yikilikajama angerriba akinu-wa angalya yikambilya-
murruwa karniba karningangkawura. Amandangwa engburingka
ayakwa akina! 25 Adinuba arakba aburraja warnumamalya
wurribina najungweyinu-murrumurra, kabuminengkirrikajama
nganyangwu-wa ningenumayakwa Neningikarrawara-langwu-
wa Ningenikuwenikba akwa kuwambilyama kembirra warniba
wurrakina. Amandangwe-ka makina mamawura kumakwudangwu-
dinama. 26 Keyamarrkinama akina-na? Adinuba-wiya eneja nakina
Nungwarrka nakina-bina kenenibikinama wurrakina warnumamalya
enabakiyaba akwa nganjukwaba Ningenikuwenikba kenibikinama
warnumamalya akwa nungkwurrajukwaba mena nginukwa-
mubaba nakina Nungwarrka akina warka adidirrbura ngayuwa-
wa. 27 Akwa ngarningka nginubungkawakama akina-manja warka
ningenikilyangkuwerribikajungwi-yada karnumamalya-langwa
karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. Ngayuwa
ningena ningibina-murrada kirrengkirrikena-murrada ningenimikirra
ningirukwularrinuma enena-manja angalya. Aminenena-langwa
ekirra, kembirra nginubungkawakama nakina.✡
28 "Nare-ka eyakikbijanguma enena-langwa. Adinuba abur-
raja wurrakina ngawa najungweyinuma warninikijungwa war-
numamalya wurribina errikbilya-manja angalya, kuwengkirrika-
jama nganyangwa ningenumayakwa-da. 29 Biya kembirra wur-
rakina kawurrakijadenama yadikina aburra-langwa-langwa angalya
errikbilya-langwa. Wurribina warnumamalya neyama-murruwiya
eningaba, kawarumajungwunama akwa kuwenibudinama akwa eneja
nakina Neningikarrawara kenuwerrungwur.denama wurrumurn-
dakakina umba wurribina warnumamalya neyama-murruwiya awur-

✡ **5:27** Janjana 1:51

ruwurrariya, kawarumajungwunama akwa kuwenibudinama akena eneja nakina Neningikarrawara kenilekbajama wurrakinu-wa-da. Amandangwe-ka makina mamawura kumakwudangwudinama. Nare-ka kembirra eyakikbijanguma," niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa WarningiJudiya-wa-da.

Jesus nara kiniyengbina enabakiyaba

30 Biya niyama ngarningka Jesus wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa WarningiJudiya-wa, "Nare-ka ngayuwa ningena eyamama awar.duma warka ngayabakiyaba. Kilyangkuwerribikajungwuna-manja ngayuwa karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba, kiyaminama ngawa ebina-langwiya kenumakina-mulangwiya Neningikarrawara ngayuwa-manja. Eningerribirra warka ngayuwa kuwar.denama, nara eyamama ebina ningingayindenama umba ebina yimbukwa kiyaminama kiningayindenama nibina nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa. Kuwar.dena-mulangwa ena-langwa yimbukwa warka, kembirra kilyangkuwerribikajungwuna-manja ngayuwa, eningaba yimbukwa kiyaminama ningena," niyama nakina.
31 Biya niyama nakina, "Kuminiyengbijajungwuna-manja nganyangwa-langwa ayakwa, kembirra nara kirrakina awerrungwur.duma nungkwurruwa ngayuwa-manja. 32 Umba eneja ngarningka ningka-langwa nenumamalya nakina nginuminiyengbinama ayakwa nganyangwa-langwa akwa nganja ngayuwa ningeningma amurndakibina ayakwa alyangmandukwuna-wiya niyengbinama ngayuwa-langwa.
33 "Nungkwurraja kirralarrkama nungkwurra-langwa wurrayakwa-murra nakinu-wa Janjana akwa eneja nginuminiyengbinuma ayakwa alyangmandukwuna nganyangwa-langwa. 34 Mama nara karningerribirra karnumamalya aminiyengbuma ayakwa ngayuwa-langwa umba ngarramakinama enena ayakwa nakina-langwa Janjana kajungwa Neningikarrawara yikenenibikini-yada nungkwurruwa. 35 Eneja nakina Janjana bajananga wuburra niyamama ebina kirrakuminabarrakajinama mamurukwa karnikiliki-yada. Kirrenuwilyakajuwama karnikilika-langwa akwa kirriyekirrerriduma kirrakina. Kembirra kinuminilyelyingmama akinu-wa ayakwa ena-langwu-wa.
36 "Eneja nakina Janjana nginuminiyengbinuma alyangmanduk-wuna ayakwa ngayuwa-langwa. Umba ngalaja ngarningka engka yikakuwilyakajinama nungkwurruwa-manja nganyangwa-langwa. Amiyambena akina? Eneja nakina Nungwarrka nginuwar.dikinama ngayuwa-manja ena-langwa warka ningenikiyama-langwa. Kembirra akine-ka warka yikakuwilyakajinama ngayuwa-langwa akwa yikakeningmikinama kirrakina nginilarrka-mulangwa Nungwarrka ngayuwa yangkwurrangwa.
37 "Umba ngarningka Nungwarrka nibina nginilarrkama ngayuwa, enejukwaba nginuminiyengbinuma ayakwa nganyangwa-langwa ak-ena nara kirrakina yikinuminengkirrikena ena-langwa ayakwa akwa nara yikinirringka nenumukwurra, 38 akwa nara kirrak-ina yikingayindanga yikuwerrikambilya ngayuwa-manja ningibina

nginilarrka-murrumanja Nungwarrka. Kirriyama-mulangwa amurn-
dakakina, kembirra kirrakina kirriyarrkuwurranguma ena-langwa
ayakwa. 39-40 “Nungkwurraja KarningiJudiya kirrububungkawa kir-
ringayindenama yikambilyama karniba karningangkawura. Kir-
rilyangkiyaminama numadadinama numaburangkinama mangma
nungkwurra-langwa Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa. Akena
nara ngawa-da! Kirruwarenama nara awerrikambilyuma ngayuwa-
manja. Amandangwe-ka akina ayakwa Neningikarrawara-langwa
kirrakumakinama ngayuwa-langwa. Umba ngayuwa-manja yim-
bukwa yikuwerrikambilya-manja, kembirra yikambilyama karniba
karningangkawura kirrakina.
41 “Mama yikiyangmarngkwajinama ngayuwa-manja akwa mama
nara eyangmarngkwajuma ngayuwa-wa umba nara kembirra
kirrakina awerrikawarriyakama ningena. 42 Ningeningma
nganja ngayuwa nara kirrakina alyelyingmama Neningikarrawara
umba kirrikadikajungwunama. 43 Nara ngayabakiyaba kilikena
yangkwurrangwa umba Nungwarrka ningena nginilarrkama
yangkwurrangwa. Akena nungkwurruwa karningiyekirrerru-ma
ningilikenu-mulangwa ngayuwa enenu-wa angalya. Umba kalikaja-
manja wurrukwala aburrabakiyaba kaminiyengbijajungwuna-manja
yikabumakina-manja kirrakina, kembirra yikiyekirrerridinama
warnikilika-langwa yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa.
44 Umba kirruwarenama kirrakina nara angayinduma nakina
Neningikarrawara eyangmarngkwajuma nungkwurruwa-wa.
Umba kirriyekirrerridinama kirrabiyangmarngkwajina-mulangwa
warnumamalya yimbukwa. Kirriyamarrkinamurra-bina
yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-wa?
45 “Dukwa kirrilyangkiyama-bu kirrakina ngayuwa kilikajama
Nungwarrku-wa akwa kalekbajama ningena. Akena nara-da!
Nakine-ka Nungwarrka yikenilekbajama nungkwurruwa mena-
baba kirrilyangmuridinama karnikuminaburrakiyuwa ababurna-
langwa ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa. 46-47 Akwa
ngarningka kirrilyangkiyaminama-bu kirruwerringwur.denama
ena-langwa-manja eningarumuruma ayakwa. Amandangwe-ka
Mawijija nginuminarrikarranguma nganyangwa-langwa! Akena
nara kirrakina yikuwerrungwur.danga ena-langwa-manja ayakwa
ebina narrikarrangu-murrumanja arakburakba-kiya-wiya. Nara
kirrakina yikuwerrungwur.danga ena-langwa-manja ayakwa-baba,
kembirra kirrakina nara awerrungwur.duma nganyangwa ayakwa
nganjukwaba-da akwa nara awerrikambilyuma ngayuwa-manja-
da,” niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa
WarningiJudiya-wa.

6

Jesus nenukwa-mulangwa aninga wurrilyimberrkwulyumida-manja 5,000 warnungkwarba

1-4 Bi...ya nakina Jesus nilawurradinuma erribaja akinu-wa
angalya Keliliyu-wa aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa.
Biya nuwakwudangwudina arakba warnikambarringi-yada
warnikilarrmi-yada emeba WarningiJudiya warnumamalya

Akwurungkuwarrukwa-langwa kajungwa warnikiyakuwerribiki-
yada aburra-langwu-wa wurrarumuruma wurribinu-wa
nawurrakijadangu-murruwa Yijiba-langwa. Wurrakina arakba
kembirra narraburrungkuwarrukwa akina aruma akungwa
mijiyangu-ma. Aminambilyuma ekirra nawilyakama akina akungwa
Keliliya akwa Daburiyeja. Nuwangkidikarrinu...wa, biya neyar.da
ayakuwarra. Kembirra nawurrakilikena angakarjiyingu-wa angalya
akwa nawurrakambarringa wurrakina yakwujina. Aburraje-ka
wurruwurrakwulyumida warnumamalya narrirringkama arrubuda
warka Jesus-langwa neneningabaka-mulangwa wurrangbangbilyuwa-
murra warnumamalya. Kembirra neniyuwarnuma arakba enuwa-wa.

5 Eneja Jesus nandiyinga akena nenirringka wurrakina wurruwur-
rakwulyumida warnumamalya nalikenumurra enuwa-wa. Biya
niyama Jesus Bilibu-wa, “Nga-manja ngarna akubeyindenama aninga
akakwuni-yada wurrumurndakeyina warnumamalya?” niyama.
6 Jesus nenilabenuma niyengbinuma akina ayakwa Biliba-manja
neningma-baba arakba nenikiyama-langwa.

7 Eneja niyama Biliba enuwa-wa, “Mama akuwilyakama arume-
ka angwarnda, umba akilyangmuriduma ngarna ngarnikubeyinda
eyukwayuwa aninga warnikalyubari-yada wurrumurndakeyina war-
numamalya wurruwilyuwilyaba-wiya,” niyama nakina Biliba.

8 Eneja nuwilyaba ningka-dangwa nenikabuburrakiyuwa Jesus-
langwa nambilyuma nakina yakwujina. Nenimikirra Endiruwa
nibina Jayumina Bida-langwa nenikumarnjenikba. Niyama nakina
Endiruwa Jesus-uwa, 9 “Naka nenjarrngalyilya nuwilyakinama amang-
bala damba eyukwayuwa akwa ambilyuma-kiya akwalya eyukwujiya-
kiya. Akena nara ngarna arijakbama aladikama wurrababurna-
baba warnumamalya ena-murra aninga eyukwayuwa,” niyama nakina
Endiruwa.

10 Eneja Jesus niyama, “Wurrambarrijina wurrumurndakakina
warnumamalya amarda-manja,” niyama nakina. Ababurne-
ka amarda akina yakwujina akina-manja angalya. Aburraja
wurrababurna-langwa warnumamalya nawurrakambarringa.
Akena wurrilyimberrkwulyumide-ka 5,000 warnungkwarbe-
ka wurruwurrakakina. 11 Kembirra arakba eneja Jesus
nirndirrka amurndakibina damba akwa neniyangmarngkwajuwa
Neningikarrawaru-wa. Nukuwarranga niyukwayuwaka akwa
nenukwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Aburraja kembirra
narreyikena wurruwilyuwilyaba-wiya-wa warnumamalya wurribina
nuwangmakayangu-murruwa yakwujina. Niyamama ngawa
ngarningka akwalya-manja. Kembirra aburraja neyebukeyinuma
ngawa wurrakinu...wa yanda-langwa namurndakilada.

12 Namurndakilada-manja arakba kembirra wurrakina eneja Je-
sus niyama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Wurrarrumurn-
dukwuna ebina eyukwayuwa narrilalika-murrumurra umba nara
arndakbudadikama,” niyama nakina Jesus. 13 Kembirra aburraja
narrarrumurndukwama ebina aninga narrilalika-mulangwa wurrak-
ina warnumamalya akwa narrilyangburrukwajuwama ememberrkwa
ambilyuma-manja aruma ajamurnda ebina aninga eyukwayuwa

amangbala-langwa damba amurndakibina-langwa nuwalyubarinu-
mulangwa warnumamalya.
14 Aburraja wurrakina warnumamalya narrirringkama arrubuda
ebina niyama-mulangwa Jesus akwa namakijeyinuma wurrakina
akwa neyama, “Amandangwe-ka naka Neningikarrawara-langwa
nenikumakumaka ayakwa nibina nenikilarrka nakina yangkwur-
rangwa enenu-wa angalya-da!” neyama wurrumurndakakina-da.
15 Akena eneja arakba nakina Jesus neningma warnikilika-langwa
akwa warnikirndirrki-yada wurrakina enuwa warnikangkijiri-yada
kajungwa kenubungkawakini-yada nakina Jesus. Kembirra yadikina
nilikena arakba ngarningka angerriba angakarjiyingu-wa angalya
nakwukawura-da.

Jesus nijirrkingalyaka-mulangwa karrawara akungwa-langwiya

16 Biya numamerrkbalina arakba mamawura. Kembirra abur-
raja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nadirrirnda angerriba ebinu-
wa adirrungwarna akungwa Keliliya 17 akwa namurndakirijawudija
mijiyanga-manja arakba akwa narraburrindada erribaja akinu-wa
angalya emikirra Kabuniyuma. Biya nalyarrngwalyilyada arakba
akina. Eneja Jesus nara kinilikena aburruwa-wa-da.
18 Kembirra ngalaja arakba arrubuda arrirra nuwadirrbulanga akwa
nawarumajungwunuma akina akungwa. 19 Kembirra aburraja arakba
wurrakina warnikabuburrakiyuwa namideyinumurra ngawa amiy-
erra. Biya kembirra nenirringka nakina Jesus nijirrkingalyakama kar-
rawara akungwa-langwiya nilikenuma nakwudangwukajungwunuma
makinu-wa mijiyanga. Akena aburraja wurrakina nawurrakakbar.de-
ka arakba.
20 Umba niyama eneja nakina Jesus aburruwa-wa, “Ngayuwa nin-
genu...wa!” niyama. “Nare-ka akbar.duma!” niyama nakina-da.
21 Aburraja kembirra neningayindanguma wurrakina nakina Jesus
warnikirijawudiyi-yada makina-manja mijiyanga akena arngkawura-
wiya arakba ngalaja numamindirruwajungwa ariba-manja akwudan-
gwa akina-manja angalya nalikenu-murruwa wurrakina-da.

Warnumamalya nenuminaburangka-mulangwa Jesus-uwa

22 Kembirra mingka-manja mamawura aburraja wurribina warnu-
mamalya nuwambilyu-murrumurra angakuba aburrungkwungaluba,
nalyelyimbukweyinuma aburruwa-kiya akwa neyama, “Ngambu-
wa nibina kembirra nenungkwarba nilikenuma? Yelakwa nib-
ina ngenirringkama akena nara nibina-da. Ngarrumarringkama
yimbukwa muwilyaba-ma mijiyanga yarrungkwa akwa ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa nalikenuma narijawudiyinuma akena nara
nibina Jesus kinilikena aburruwa-manja-da,” neyama wurrakina
warnumamalya-da.
23 Umba ngalaja mamurndakakina mukwala mijiyanga meningiD-
aburiyeja numamurndakumindirruwajungwunuma mijiyelya-
manja akwudangwa ebina-manja angalya neniyangmarngkwajuwa-
murrumanja Jesus ebina-langwa damba Neningikarrawaru-wa
nenukwa-murrumanja yakwujina wurrakina-manja warnumamalya.
24 Aburraja narrarringka-manja wurrakina warnumamalya
narrilalikama Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa akina
angalya, kembirra narijawudija wurrukwala mamurndakakina-manja

mijiyanga akwa nalikena angerriba akinu-wa angalya Kabuniyumu-wa nenuminandeyuma wurrakina Jesus-uwa.

Jesus nakina nidamba Nakwenenibika ngakwurra-langwa

25 Bi...ya nuwakburrangaja arakba nakina Jesus jinikakwa-manja akina-manja angalya Kabuniyuma wurrumurndakakina warnumamalya yakwujina ayakuwarra akwa neyama enuwa-wa, “A nungkuwa! Ngambi-yada ningkena ningkiyar.duma yelakwa?” neyama wurrakina.

26 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Wurrengkirraja! Menaburra karna yirruminaburangkama ngayuwa-wa? Kirrumumiringkamubaba arrubuda ningiyama-mulangwa ningena-na? Nareka! Yirruminaburangkama ngayuwa-wa mena kirralyubarinumubaba damba akwa kirriladangu-mubaba nungkwurruwa. 27 Nare-ka aburangkama kengmandina-murruwa aninga umba wurraburangkina ebinu-wa aninga yikakukwuna-murruwa akwenenibika nungkwurruwa-manja yikambilyi-yada karniba kembirra karningangkawura. Amandangwa engburingka ayakwa akina! Eneja Neningikarrawara Nungwarrka kirrenuwilyakajuwama nungkwurruwa-wa nginuwerrungwur.dena-mulangwa ngayuwamanja. Nginuwerrungwur.denama ngayuwa-manja ningibinamurrada ningurukwularrinu-murrumanja enena-manja angalya. Kembirra nganja ngayuwa kakwunama amukwiyadakina aninga nungkwurruwa-wa,” niyama nakina Jesus aburruwa-wa-da.

28 Aburraja kembirra neyama wurrakina enuwa-wa, “Miyambena yirreningayindenama Neningikarrawara yarnikiyama-langwa yarna yarnikiladikajungwa-langwa akina aninga?” neyama wurrakina-da.

29 Eneja niyama nakina Jesus aburruwa-wa, “Enena-bina awilyaba-ma kirrenumininingayindenama nakina Neningikarrawara karnikiyama-langwa nungkwurruwa karnikuwerrikambilyingi-yada ngayuwa-manja ningibina nginilarrka-murrumanja yangkwurrangwa enenu-wa angalya,” niyama nakina Jesus.

30 Neyama aburraja enuwa-wa, “Amiyambena kembirra arrubuda nungkwaja kiyaminama kajungwa yikuminabilyerrikiniyada nungkuwa Neningikarrawara-langwa arrubuda yirra-langwa akwa yikuwerrungwur.deni-yada nungkwa-langwa-manja ayakwa? Kiyamarrkinama kembirra nungkuwa? 31 Aburraja ngakwurralangwa warningarakburakba-kiya wurrumirumiranyungwa nuwalyubarinuma ebina aninga alarrkingburingka-manja angalya. Ngalaja enena nuwarrikarrijajungwunuma ayakwa akwa neyaminamurra, ‘Nenukwamurra nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya akina damba angaluba karrawara-langwa warnikalyubari-yada,’ neyaminamurra akina ayakwa,” neyama wurrakina-da.✡

32 Eneja niyama nakina Jesus, “Wurrengkirraja! Nare-ka nakina Mawijija yikenukwa akina damba karrawara-langwa angubinalangwa nungkwurruwa-wa, umba eneja nganyangwa Nungwarrka

✡ **6:31** Exodus 16:4

nakina-bina nenukwama aburruwa-wa akwa ngarningka yikenukwu-
nama amamalya-dangwa damba karrawara-langwa nungkwurrajuk-
waba nungkwurruwa-wa. Amandangwa engburingka ayakwa ak-
ina! 33 Umba nganja ningena ningibina ningidirrirnduma yangkwur-
rangwa abalkaya-langwa, ningiyaminamurra akina wuburra damba
yikenukwunama Neningikarrawara nungkwurruwa-wa. Akwa ngar-
ningka kakwunama kirrababurnu-wa karnumamalya akwenenibika
ngayuwa yikambilyi-yada karniba karningangkawura-da," niyama
nakina Jesus.

34 Kembirra aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, "A nungkuwa,
yikukukwuna ngawa akina damba," neyama.

35 Eneja niyama ngarningka Jesus, "Ngayuwe-ka ningena ningibina
ningidamba kakwuna-mulangwa akwenenibika nungkwurruwa-
wa yikambilyi-yada karniba karningangkawura," niyama Jesus.
"Umba nungkwurraja kirribina karningerribirra yikilikaja-manja
yikiyuwarna-manja ngayuwa-wa akwa yikuwerrikambilya-manja
ngayuwa-manja, nare-ka kembirra kirrakina amureyuma akwa
ngarningka nare-ka eyakwurruma umba yikiladenama ngawa
kirrakina," niyama. 36 "Umba ngarramakamurra arakba ebina-
wiya yirrirringkama ngayuwa nungkwurruwa akena nungkwurraja
nara yikuwerrikambilya ngayuwa-manja. 37-38 Nara kidirrirnda
abalkaya-langwa ningenikiyami-yada ngayuwa nganyangwa-langwiya
mangma umba ningilikena yangkwurrangwa ningenikiyami-
yada ngayuwa ena-langwa-langwiya mangma nibina nginilarrka-
mulangwa. Ningiyamina-mulangwa amurndakakina-langwiya,
kembirra nare-ka aminangkirrajuma ngayuwa karningerribirra
karnumamalya yadada kirribina yikilikaja-murrumurra ngayuwa-
wa. Kirrababurna-langwa karnumamalya kirribina nginukwamurra
Nungwarrka ngayuwa-wa arakba, yikilikajama ngayuwa-wa-da.
39 Umba enena-bina ngawa nginumininingayindenama nibina-murrada
nginilarrkama ngayuwa ningenikiyami-yada. Nakina aduwaba
ngininingayindenama kakwurrajini-yada ngayuwa nungkwurruwa-
manja. Nakina nginukwama nungkwurruwa ngayuwa-wa akwa
nara kembirra ningena alarrkama karningerribirra ngayuwa-
langwa umba kirrababurna-langwa kumandakwuliyinama ngayuwa
akwa kawarumajinama kenibikinama nungkwurruwa makina-
manja meningarija-langwa mamawura kawarumajungwuna-
murrumanja wurribina warningma-murrumurra nakina
Neningikarrawara. 40 Akwa ngarningka enena-bina aduwaba
ningayindenama nganyangwa Nungwarrka. Kirrumurndakibina
yikirringkina-murrumurra ngayuwa Ningenikuwenikba akwa
yikuwerrikambilya-murrumurra ngayuwa-manja, yikambilyama
karniba karningangkawura ngawa kirrakina-da. Akwa
nganja ngayuwa kembirra kawarumajinama kenibikinama
nungkwurruwa meningarija-langwa-manja mamawura," niyama
Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-da.

41 Kembirra arakba aburraja wurrakina warnumamalya nang-
wurrkiyengbeyinuma enuwa-langwa niyengbijajungwunu-mulangwa
nakina nidamba nibina nidirrirnduma yangkwurrangwa karrawara-
langwa angubina-langwa. 42 Biya neyama wurrakina, "Jawijiba-

langwa nenungkwarba nenikuwenikba Jesus nakina-na? Ngarningma
ngarna ena-langwa nungwenikba akwa dirndenikba. Nare-ka nakina
amakama ngarna nidirrirndu-mulangwa abalkaya-langwa yangkwur-
rangwa!” neyama wurrakina.

43 Eneja Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya,
“Wurrungwurrkiyengminjadina arakba nara angwurrkiyengbajuma!
44 Nara karna karningerribirra alikama eyuwama ngayuwa-wa
nungkwurrabakiyaba. Nare-ka-da! Yikeniyangkijirena-manja
Nungwarrka yimbukwa nungkwurruwa nibina nginilarrkama
ngayuwa, kembirra yikilikajama kirrakina ngayuwa-wa. Akwa
kawarumajinama kirrakina kenibikinama mibina-manja ngawa
meningarija-langwa-manja mamawura. 45 Eneja nakina nuwilyaba
nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa narrikar-
ranguma enena ayakwa neyaminamurra, ‘Eneja Neningikarrawara
nakina yikenakakirumakinama kirrababurna-langwa karnumamalya,’
neyaminamurra akina ayakwa. Nungkwurraja kirrababurna-
langwa kirribina kirrengkirrikaja-murrumurra Nungwarrku-wa
akwa kirreningmidina-murrumurra enuwa-langwa, yikilikajama
ngayuwa-wa kirrakina.✡ 46 Akena nara eyamama akina ayakwa,
‘Kirrakina kirrukwala karnumamalya arakba kinirringkama
Nungwarrka,’ nara eyamama akina. Ngayuwa yimbukwa
ninguwilyaba-ma ningenirringkama nganyangwa Nungwarrka,
ningibina ningilikenuma Neningikarrawara-langwa,” niyama nakina
Jesus.

47 Biya niyama ngarningka Jesus, “Wurrengkirraja! Kirribina
karningerribirra yikuwerrikambilyama ngayuwa-manja, kembirra
yikambilyamurra karniba nungkwurruwa karningangkawura.
48 Ngayuwe-ka ningena ningidamba kenibikina-mulangwa
karningangkawura kirrakina. Amandangwa engburingka ayakwa
akina! 49 Aburraja nungkwurra-langwa wurrumirumirenungwa
warningarakburakba-kiya nuwalyubarinuma akina aninga
alarrkingburingka-manja angalya. Biya najungweyinumurra
wurrakina wuburra neyaminamurra wurrababurna-langwa
warnumamalya najungweyinama. 50 Umba enena ngalaja waka
damba ebina nadirrirnduma yangkwurrangwa karrawara-langwa,
karningerribirra yikalyubarina-manja, nara nungkwurraja kirrakina
ajungwuma akwa arukwulyuwakama alikama karnumawurrina
kirriyebijeba ambilyuma Neningikarrawara-langwa, 51 umba
yikambilyama karniba karningangkawura enuwa-manja. Ngayuwa-
bina ningena ningidamba kenibikina-mulangwa kirrakina ningibina
ningidirrirnduma yangkwurrangwa abalkaya-langwa. Ebina
damba kakwunama nungkwurruwa-wa ningenumadangkwa akina.
Kakwunama akina kirrababurna-langwa karnumamalya kajungwa
yikambilyi-yada karniba karningangkawura kirrakina-da,” niyama
Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

52 Kembirra arakba aburraja wurrumurndakakina warnumamalya
WarningiJudiya nuwawinyambakeyinuma nebeyinuma aburruwa-
kiya akwa neyama, “Kiniyamarrkama kembirra naka nenungkwarba

✡ **6:45** Ajaya 54:13

akenukwunama ena-langwa nenumadangkwa ngarnikalyubari-yada
ngakwurruwa? Nare-ka-da!” neyama wurrakina-da.
53 Kembirra eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Wurrengkirraja!
Nara-manja kirrakina nungkwurruwa alyubaruma nganyangwa
ningenumadangkwa ningibina-langwa ningirukwularrinu-mulangwa
enena-manja angalya akwa nara-manja ebekuma nganyangwa
merra, kembirra nara ambilyuma karniba karningangkawura
kirrakina-da. Amandangwa engburingka ayakwa akina! 54 Umba
yikalyubarina-manja ningenumadangkwa akwa ngawa yikibekina-
manja nganyangwa merra, kembirra yikambilyama karniba
karningangkawura akwa nganja ngayuwa kawarumajinama kenibik-
inama nungkwurruwa mibina-murrada ngawa meningarija-langwa
mamawura. 55 Umba nganyangwa ningenumadangkwa ningena
wuburra amamalya akwalya akwa ngalajukwaba nganyangwa
merra makina wuburra amamalya akubibeka. 56 Nungkwurraja
kirribina karningerribirra yikalyubarina-murrumurra nganyangwa
amadangkwa akwa yikibekina-murrumurra nganyangwa merra,
akiyakeyinama ngarruwurrakawura-ma enena-manja angalya.
57 Eneja Nungwarrka nginilarrkama ngayuwa. Akwa nganja ningena
ningambilyama ningeniba mena nginukwa-mubaba akwenenibika
ngayuwa-manja. Kembirra nungkwurrajukwaba yikalyubarina-manja
nganyangwa amadangkwa, karniba yikambilyama mena kenibikina-
mubaba ngayuwa kirrakina. 58 Umba ngayuwa ningena ningidamba
ningibina ningidirrirnduma yangkwurrangwa karrawara-langwa.
Akena enena damba nara wuburra akina aninga ebina
nuwalyubarinuma nungkwurra-langwa wurrumirumirenungwa
warningarakburakba-kiya akwa najungweyinuma. Nungkwurraja
kirribina karningerribirra yikalyubarina-manja enena damba,
yikambilyama karniba karningangkawura kirrakina-da,” 59 niyama
nakina Jesus nenuwilyakajuwama wurrumurndakakinu-wa
warnumamalya yakwujina akina-manja jinikakwa akina-manja
angalya Kabuniyuma.

Jesus niyengbinu-mulangwa ayakwa akambilya-mulangwa ngarniba ngarningangkawura

60 Kembirra aburraja wurrakina wurrababurna warnikabubur-
rakiyuwa Jesus-langwa nawurrakengkirrikenuma amurndakakinu-
wa ena-langwu-wa ayakwa akwa neyama, “Nare-ka, akina ayakwa
ngarrilyangmuridinama ngarnikeningmidi-yada ngakwurruwa. Angk-
aburra kembirra kuwengkirrikiyi-yada akinu-wa ayakwa?” neyama
wurrakina.
61 Umba eneja nakina Jesus nenumilyakwenuma arakba ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nangwurrkiyengbeyinuma
aminakina-langwa ayakwa. Biya niyama kembirra Jesus
aburruwa-wa, “Jerriya kembirra kirruwarenama ena ayakwa
nganyangwa kajungwa kirrakina nari-yada eyuwama ngayuwa-
manja? 62 Nungkwurruwa yikirringkina-manja ngayuwa
ningibina-murrada ningirukwularrinuma enena-manja angalya
kuwarumajungwuna-manja ningena kilikaja-manja karrawaru-
wa akinu-wa angalya ebina ningambilyu-murruwa adinuba-wiya,
kembirra yikiyamarrkinama yikeningmidinama kirrumurndakeyina?

63 Nakina-bina eneja Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa
yikenenibikinama karningangkawura kirrakina. Umba nungkwurraja
kirrilyangmuridinama nungkwurrabakiyaba karnikiyama-langwa.
Umba enena ayakwa ebina ningiyengbinuma nungkwurruwa-wa,
yikuwerrungwur.dena-manja akina, kembirra eneja Nenumawurrina
Neningikarrawara-langwa yikenenibikinama karningangkawura
kirrakina. 64 Akena nara karna kirrukwala awerrungwur.duma akina-
manja ayakwa," niyama Jesus. Arakba-wiya Jesus naburradadangu-
wiya ena-langwa warka, nakina neningma arakba wurrakina
warnumamalya kawerrikambilya-murrumurra enuwa-manja
akwa ngarningka wurribina wurruwilyaba nara-murrumurra
awerrikambilyuma enuwa-manja, wurrakina-bina karrakwunama
nakina Jesus wurrukwalu-wa warnumamalya kenuwurrikbina-
murruwa. 65 Biya niyama ngarningka nakina Jesus, "Nara
karna karningerribirra alikama ngayuwa-wa. Yikenangkijirena-
manja yimbukwa nganyangwa Nungwarrka kirrakina, kembirra
yikilikajama ngayuwa-wa. Nara karna awerrungwur.duma akina-
manja ayakwa-baba, kembirra ngarramakama amurndakakina
ayakwa nungkwurruwa-wa," niyama nakina Jesus.

66 Yadikina-langwiya ngawa aburraja wurrababurna warnikabubur-
rakiyuwa ena-langwa namurndakilyangkarrngajungwa akwa nara
arakba keniyuwarna enuwa-manja wurrumurndakakina-da.

67 Eneja Jesus nenirringka-manja wurrumurndakibina nenilalikama
nakina arakba, kembirra niyama ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa wurrumemberrkwu-wa wurrambilyuma, "Nungkwurra-
jukwaba kirringayindena yikilikaja arakba yikilalikina ngayuwa?"
niyama nakina Jesus-da.

68 Eneja niyama nakina Jayumina Bida enuwa-wa, "Nara-murruwa
wurribina warningaba yarnikiliki-yada yarna! Ningkakina-bina yirra-
makama yarna ebina ayakwa yikakenibikinama yarningangkawura.
69 Kembirra arakba yarne-ka yirruwerrikambilyama nungkuwa-
manja akwa yarningma ningkakina ningkibina ningkungwurriyaka
ningkuwilyaba-ma nginilarrkama angaluba Neningikarrawara,"
niyama nakina Bida.

70 Kembirra eneja Jesus niyama aburruwa-wa, "Ngayuwa
ninguwekbalyinuma kirrumemberrkwa kirrambilyuma-na? Akena
kirruwilyaba karna yelakwa Namukwa-langwa-da!" niyama
nakina Jesus aburruwa-wa-da. 71 Nakine-ka Jesus niyengbinuma
Judija-langwa nibina nenikuwenikba nakina-langwa Jayumina
NeningiKariyada. Nakina-bina nuwilyaba nibina wurrumemberrkwa
wurrambilyuma-langwa warnikabuburrakiyuwa akena nakina-
bina nenikukwi-yada nakina Jesus wurrakinu-wa wurrukwala
warnumamalya nenuwurrikbina-murruwa nakina-da.

7

Nara wurrakina kawerrikambilya Jesus-manja

1 Bi...ya eneja Jesus nilikenuma yenjerrikina engku-wa iya engku-
wa angalya yakwujina Keliliya-manja. Aburraja WarningiJudiya
wurrububungkawa neningayindanguma warnikuwardi-yada nakina
Jesus. Kembirra aminakina-langwa nara kiningayindanga arakba

Jesus kinilikena angerriba Judiyu-wa. 2 Ngalaja arakba nuwak-
wudangwukajungwunuma warnikambarringi-yada warnikilarrmi-
yada emeba WarningiJudiya warnumamalya wurrababurna-langwa
amurndakibina-manja amiyerriya nalungkwayangu-murrumanja
warnikalyubari-yada aninga-murriya akwa warnikilyelyimbukwaji-
yada ayakwa aburra-langwa-langwa wurrarumuruma. Akina
emikirra kembirra Akwulungkwayija.✡
3 Aburraja kembirra Jesus-langwa warnikumarnjena
nenirinjarrkama akwa neyama enuwa-wa, “Wulalika ena
angalya umba jeyi! Likaja angerriba akinu-wa angalya Judiya
kajungwa wurrakina warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa
karrirringkini-yada amukwiyadakina arruburrubuda warka wuburra
ningkuwar.danguma. 4 Kangayindena-manja warnumamalya
kuweningmidina-manja nungkwa-langwa-langwa warka, kembirra
nara abuwarrkama awar.duma nungkwa-langwa warka amurama
ningkakina. Umba kuwar.denama warka ningkabilyerra
kaburringkina-murrumanja wurrakina wurrababurna-langwa
warnumamalya,” neyama wurrakina warnikumarnjena enuwa-
wa. 5 Nara aburrajukwaba ena-langwa warnikumarnjena
kawerrikambilya enuwa-manja wurrakina.
6 Eneja kembirra Jesus niyama aburruwa-wa, “Nara ambaka ningena
nalikaja-wiya ningenikabilyerrika-langwa nibina narrubuda-dangwa
nilyengma Neningikarrawara. Umba nungkwurraja nungkwurra-
langwa mamawura meningerribirra makina karnikiyama-
langwa. 7 Aburraja warnumamalya enena-manja angalya akwa
angkwulyumida-manja, nara awurrikbama nungkwurruwa-wa umba
ngayuwa-wa buwurrikbinama wurrakina ningarralekbenu-mulangwa
ngawa neyamina-mulangwa awurruwurrariya. 8 Nungkwurraja jeyi!
Wurrilikaja wurrilyengmena arakba akinu-wa Akwulungkwayija
nara-baba ningena alikama akinu-wa Akwulungkwayija, nara-baba
ambaka ningena nalikaja-wiya ningenikabilyerrika-langwa nibina
narrubuda-dangwa nilyengma Neningikarrawara,” niyama Jesus.
9 Kembirra nambilyuma ngawa yakwujina nakina akina-manja
angalya Keliliya-da.

Jesus nilikenu-mulangwa Akwulungkwayiju-wa

10 Aburraja kembirra Jesus-langwa warnikumarnjena nalyeng-
manguma wurrakina Jirujalemu-wa adinakba akinu-wa Akwulungk-
wayija warnikambarringi-yada amurndakibina-manja amiyerriya.
Akwa ngarningka aburrajukwaba wurrababurne-ka warnumamalya
nalikenuma yenjerrikina akinu-wa Akwulungkwayija. Eneja Je-
sus nakina narijidinuma arija-langwa. Nara kinabilyerrikajung-
wuna umba numurama nenuwurrakiyuwarnuma. 11 Akini-yada
ngawa aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya nen-
uminembirrarinuma nuwaburangkeyinuma nakinu-wa Jesus akwa
narreyengkilabenuma wurrumurndakakina-manja warnumamalya
warningakwujina-manja akwa neyama, “Nangamba nibina nenungk-
warba?” neyama wurrakina.
12 Aburraja wurrababurna warnumamalya wurribina nuwam-
bilyuma yakwujina, nalyelyimbukweyinuma naminijirakajeyinuma

✡ **7:2** Leviticus 23:33-44

ayakwa wurrakina enuwa-langwa akwa neyama wurrakina wurrukwala, “Neningabe-ka nakina nenungkwarba.” Umba wurrukwala aburraja neyama, “Nare-ka! Ngarrenikadikinama ngarna ngarnumamalya nakina,” neyama wurrumurndakakina. 13 Akena nuwakbar.danguma wurrumurndakakina-langwa wurrububungkawa WarningiJudiya-langwa karrangajina-mulangwa wurrakina. Kembirra nara karrabilyerrika ayakwa enuwa-langwa umba narriyukwujiyakama nalyelyimbukweyinuma.

14 Bi...ya akina Akwulungkwayija nara kajerridina ambaka umba nuwakwuleyinuma makina-manja ambaka mamawura. Kembirra eneja nakina Jesus nilikena Neningikarrawara-langwu-wa angalya akwa arakba nenakakirumakama wurrumurndakakina-manja warnumamalya yakwujina. 15 Aburraja kembirra wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya neyakikbijangeyinuma angwurra akwa neyama, “Nakaka nenungkwarba nare-ka kinambarrina nakina adinakba-kiya wurrarumuruma-manja warnikakakirumaka ngakwurra-langwa-manja. Umba niyamarrkama kembirra naka neningmidinuma ababurna-langwa?” neyama wurrakina namakijeyinuma.

16 Kembirra eneja Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Enena ayakwa ngarrakakirumakinama ebina, nginukwama Neningikarrawara nibina nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa. Nara nganyangwa ayakwa ena umba nibina-langwa. 17 Nungkwurraja yikilyangkuwerribikajungwuna-manja karnikiyama-langwa ebina kirrenumininingayindena-mulangwiya Neningikarrawara, kembirra yikeningmidinama akina ayakwa nganyangwa ebina nginukwa-murrikba Neningikarrawara akwa ningiyengbina-murrikba ayakwa ngayabakiyaba nganyangwa-langwiya mangma. 18 Kangayindangu-manja ningena kabiyangmarngkwajiniyada akwa kabingkubarrngajini-yada wurrukwala ngayuwa-manja, kembirra kuminiyengbijajungwunuma ngayabakiyaba. Akena nganja ningeningayindenama kiningkubarrngajini-yada nakinu-wa Neningikarrawara nibina nginilarrka-murruwa ngayuwa yangkwurrangwa. Ningeningayindena-mulangwa kiningkubarrngajini-yada enuwa-wa, kembirra ningiyengbinama ena-langwa ayakwa, nara ningena ekadikama umba ningilarrkularrkbakinama ningena. 19 Eneja Mawijija kirrenumakama eningarumuruma ayakwa Neningikarrawara-langwa-na? Akena nara kirruwilyuwilyaba kirrakina yikuminiyarrkuwaraka akina ayakwa akwa kirriyaminama ngawa kirrakina aduwaba-da. Miyambeni-yada kirrilyangkuwerribikajungwunama yikuwardena-mulangwa ngayuwa kirrakina-na?” niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa WarningiJudiya warnumamalya.

20 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnumamalya neyama wurrakina, “Ningkarrawilyakinama wurruwilyaba wurruwurrariya wurramukwa ningkena-bina-na! Nare-ka yarna angayinduma awarduma nungkuwa-manja!” neyama wurrumurndakakina.

21 Eneja niyama Jesus aburruwa-wa, “Kirriyakikbijangeyinuma kirrarndadinuma nungkwurruwa ninguwar.dangu-mulangwa ngayuwa ebina awilyaba warka arrubuda Jebuda-manja. 22 Eneja

arakburakba-wiya Mawijija nenumakama nungkwurra-langwa-
manja warnumamalya ebina ayakwa yikaringandena-mulangwa
yikamukaduwamurrikina-mulangwa nungkwurra-langwa wurran-
garingariya warninikuwenungwa mamangbala mabiyakarbiya-
manja mamawura. Akena nara nakina Mawijija kiniyengbina
akina ayakwa kinabilyerrika umba aburraja nungkwurra-langwa
wurrumirumirenungwa warningarakburakba-kiya neyengbinuma
akina. Mama Jebuda makina mamawura umba yikamukaduwa-
murrikinama ngawa warnungkwarba wurrangariya makina-manja
ngawa mamawura-da, 23 kajungwa yikinuminiyarrkuwarakini-
yada Mawijija-langwa-manja eningarumuruma ayakwa.
Kembirra miyambena-burra kirrawinyambadina ngayuwa-manja
ningeneningabaka-mulangwa nibina nenungkwarba Jebuda-manja?
24 Kirrilyangkuwerribikajungwunama ngarnumamalya-langwa
ngarningaba-murrikba akwa ngarruwurrariya-murrikba ngarrakina.
Kirrilyangkuwerribikajungwunuma arakba ninguwurrariya-
murrikba ngayuwa kirrakina. Nara alyangkuwerribikajungwuma
karna warningikarrawara-langwa warnumadangkwa umba
warningarrawa-langwa wurraminilyangkuwerribikajungwuna
ebina-langwiya alyangmandukwuna," niyama nakina Jesus
wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

Warnumamalya nenuminilyelyimbukweyinu-mulangwa nibina-langwa nenijirrkumarnu-mulangwa Neningikarrawara neningadinakba

25 Aburraja wurrakina warnumamalya WarningiJirujalema nenir-
ringkama nakina Jesus nenakakirumakama wurrumurndakakina-
manja warnumamalya niyengbinuma abilyerra ayakwa. Akena nara
aburraja wurrakina wurrububungkawa kuwawinyambadina akwa
nara keniba enuwa-wa. Kembirra wurrukwala warnumamalya
naminandabumeyinuma akwa neyama, "Nakina-bina nenungkwarba
nibina neningayindanguma kenuwardanguma wurrububungkawa
wurrakina-na? 26 Akena kwuja! Nara aminilawurrakajuma
ayakwa enuwa-wa umba niyengbinama abilyerra ayakwa. Dukwa
warningma ngakwurra-langwa wurrububungkawa-baba nakina-bina
nenuminijirabama nenijirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara
neningadinuba-wiya neningadinakba. 27 Dukwa nara-da! Ngarningma
ngarna akina angalya nilikenu-mulangwa nakina nenungkwarba
narumidinu-mulangwa. Akena kinilikaja-manja nakina-murrada
yangkwurrangwa, ngarningbala akina angalya kinilikaja-mulangwa
nakina," neyama wurrakina warnumamalya. 28-29 Eneja Jesus ne-
nakakirumakama ngawa yakwujina Neningikarrawara-langwa-manja
angalya. Akwa niyangkuwarumajungwunuma nakina ayakwa akwa
niyama, "Dukwa karningma ngayuwa, dukwa karningbala-da! Akwa
dukwa karningma akina angalya ningilikenu-mulangwa ngayuwa,
dukwa nara ngawa-da! Akena nara kilikena ngayabakiyaba yangk-
wurrangwa nganyangwa-langwiya mangma umba ningilikenuma
nibina-langwa nginilarrka-mulangwa ngayuwa enenu-wa angalya
akwa nilyangmandukwuna-dangwa nakina. Nungkwurruwa karn-
ingbala nakina umba ngayuwa yimbukwa ningeningmidinama-da!"
niyama Jesus nakina-da.

30 Kembirra aburraja wurrumurndakakina warninungkwarba
wurrukwala neningayindanguma warnikirndirrki-yada nakina Jesus
akena nara ngawa kenuminjirrkilyinga wurrakina enuwa-manja
mena nara ambaka numinilikenu-wiya nenikuminabilyerrika-langwa
nibina-langwa nenilarrka-mulangwa Neningikarrawara nakina-bina
narrubuda-dangwa nilyengma. 31 Akena aburraja wurrumurndakak-
ina warnumamalya wurrababurna nawerrikambilyuma enuwa-
manja umba naminandabumeyinuma akwa neyama wurrakina,
“Nakaka nenungkwarba ngarrenuminabilyerrikama arrubuda
Neningikarrawara-langwa ebina nuwabuwarrukwajungwunu-
mulangwa. Kinilikaja-manja yangkwurrangwa nibina
nenuminijirrkumarnuma Neningikarrawara neningadinakba,
kembirra eningumiyambena warka kinuwar.denama nakina yelakwa?
Arrubuda-dangwa yinda aba-kiya? Nara nakina awar.duma
amurndakayuwaya-na?” neyama wurrakina warnumamalya-da.
32 Aburraja wurrumurndakakina WurruBarija warnungkwarba
nuwengkirrikenuma wurrumurndakakina warnumamalya
nangwurrkiyengbeyinu-mulangwa Jesus-langwa. Kembirra
wurrumurndakakina WurruBarija akwa ngawa wurrububungkawa
WurruMinida warnungkwarba narralarrka wurrukwala wurrakina
warnikakukwurraja Neningikarrawara-langwa angalya yenjerrikina
warnikirndirrki-yada akwa warnikididi-yada enuwa.
33 Akena eneja Jesus niyama, “Ngayuwa ningena ningambilyama
yelakwa aduwaya-wiya. Kembirra arakba kilikajama
nibinu-wa nginilarrka-murruwa ngayuwa yangkwurrangwa.
34 Yikabuburangkeyinama kirrakina ngawa ngayuwa-wa akena nara
akburrangama. Nara karna alikama ngayuwa kilikaja-murruwa.
Aminakina-langwa kembirra nara karna akburrangama ngayuwa,”
niyama nakina.
35 Kembirra aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa neyama,
“Ngambu-wa-bina naka kinilikajama kembirra nara ngakwurruwa
akburrangama? Yinda kinilikajama angerriba emininingku-wa angalya
nuwambilya-murruwa wurribina ngakwurra-langwa warnumamalya
kajungwa kenuwilyakajini-yada ayakwa wurribina WarningiJudiya-
ma warnumamalya-na? 36 Ngarrenumakama nenikilika-langwa
yenjerrikina akwa ngakwurruwa akinuminaburangkina-mulangwa
enuwa-wa akena nara akburrangama nakina ngakwurruwa mena
nara-baba ngarna alikama kinilikaja-murruwa. Kembirra dukwa
neyamarrkama amurndakibina ayakwa ngarrenumakama niyeng-
binuma?” neyama wurrakina.

Akwenenibika akungwa kakwularrina-mulangwa

37 Kembirra numarakbada makina meningarija-langwa
mamawura meningilarrngekburna akina-langwa Akwulungkwayija
nuwambarrinu-mulangwa warnumamalya amurndakibina-
manja amiyerriya warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwa-
langwa wurrarumuruma.✡ Eneja Jesus narjiyinga akwa
niyengbina niyangkuwarumajungwuna akwa niyama, “Kirribina
karningerribirra yikiyakwurrina-manja akungwa, kwa! Yikilikaja

✡ **7:37** Janjana 7:2

ngayuwa-wa kajungwa kebekajini-yada. 38 Ngalaja arakburakba-
kiya-wiya enena ayakwa nuwarrikarrijungwunuma akwa
neyamama, ‘Karningerribirra-langwa karnumamalya kirribina
yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja, kembirra arrawa-langwa
nungkwurra-langwa-langwa yukwudukwuda kakwularrinama
akwenenibika akungwa wuburra amukwa akungwa neyaminama,’
neyamama akina ayakwa,” niyama nakina Jesus. 39 Biya nenumaka-
manja amurndakibina ayakwa akungwa-langwa, niyengbinuma
Neningikarrawara-langwa-langwa Nenumawurrina. Akena akini-
yada ngawa nara ambaka nakina Jesus kinijungwuna akwa
kinuwarumajungwuna mabiyakarbiya-manja mamawura. Kembirra
nara eneja Neningikarrawara ambaka kenilarrkena nakina
Nenumawurrina warnumamalyu-wa. Umba ambaka-murra
wurrumurndakibina warnumamalya kawerrikambilya-murrumurra
Jesus-uwa, kembirra kenumenama nakina Nenumawurrina
wurrakina. Akwa enamba-langwa kenumamurikajinama
warnikiyama-langwa eningininga-wiya arngkababurna-langwa
wuburra laka amukwa akungwa eningaba nabulbeyinama
arngkababurna-langwa.

Warnumamalya neningirrajuwa-mulangwa Jesus-langwa

40 Aburraja wurrumurndakibina warnumamalya nuwengkirrikena
amurndakakina ayakwa Jesus niyengbinu-mulangwa akena
naminandabumeyinuma akwa nenangkuwabijuwama wurrakina.
Biya wurrukwala neyamamurra, “Amandangwe-ka nakina
nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa nibina
nenikilarrka nakina yangkwurrangwa,” neyama wurrakina.
41 Wurrukwala neyamama, “Nakina-bina nenuminijirabama
nenijirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-
wiya neningadinakba!” Aburraja wurrukwala neyamama,
“A.a! Nara arukwularruma nakina-murrada neningadinuba-
wiya akina-manja angalya Keliliya! Nare-ka! 42 Ebina ayakwa
nuwarrikarrijajungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja
jurra, ngarrakumakinama numinakina-langwa enejukwaba
kinilikaja-mulangwa nenikaduwa numirenikba Deyibida-langwa-
langwa akwa nenikirukwularra-langwa nakina Deyibida-langwa-
manja angalya Bediliyema-manja,” neyama wurrakina. Akena
warningbala wurrakina nirukwularru-mulangwa Jesus Bediliyema-
manja. 43 Kembirra arakba nawurrabarriyinuma Jesus-langwa.
44 Wurrukwala neningayindanguma warnikirndirrki-yada nakina
Jesus akena nara kenuminjirrkilyinga wurrakina.

45 Aburraja wurrumurndakibina warnungkwarba
narrakukwurrajuwa-murrumurra Neningikarrawara-langwa
angalya, wurrumurndakibina-murrada warnikirndirrki-yada Jesus,
nalawurradinuma angaluba Jesus-langwa akwa wurrakinu-wa
wurrububungkawa WurruMinida akwa WurruBarija warnungkwarba
akwa aburraja neyama aburruwa-wa, “Miyambena-burra nara
yikinuwilyaka nibina nenungkwarba yangkwurrangwa?” neyama
wurrakina.

46 Aburraja namurndakiyama wurrakina, “Nara ambaka wur-
ribina warningerribirra warnumamalya keyengbina-langwa ayakwa

Neningikarrawara-langwa wuburra naka nenungkwarba niyeng-
binuma,” neyama wurrakina.
47 Neyama aburraja WurruBarija, “Wayi! Kirrenikadikama
nakina nungkwurrajukwaba! 48 Nara wurruwilyuwilyaba wur-
rububungkawa kawerrikambilya wurrakina Jesus-manja akwa yirra-
jukwaba YirruBarija. 49 Wurrumurndakibina wurrumurndakangaba
warnumamalya nuwengkirrenu-murrumurra Jesus-uwa, warning-
bala eningarumuruma ayakwa Mawijija-langwa. Kembirra nakine-
ka Neningikarrawara kenikbajinama wurrakina biya alibina-wiya
keyaminama ngalaja awurrariya aburruwa-manja,” neyama wurrak-
ina WurruBarija nalyangkiyama akena nara-da.
50 Nuwilyaba NuBarija nenungkwarba Nikidima, nibina
nilikenu-murrada Jesus-uwa ebina-wiya, nara kinilyangkuwamina
warnikuwardi-yada Jesus umba niyarrkabuwarrkama ngawa akwa
niyama nakina wurrukwalu-wa WurruBarija warnungkwarba,
51 “Ngakwurra-langwa eningarumuruma ayakwa ngarrakumakinama
nara alekbama ngarna warnumamalya nara-wiya engkirrikama
aburra-langwa ayakwa umba adinuba-wiya akeningmikajungwunama
wurrumurndakakina-langwa warnumamalya neyama-mulangwa biya
kembirra ngarna akalekbajama wurrakina. Nara kembirra ngarna
awarduma eningiyanda-langwa nakina,” niyama nakina Nikidima.
52 Aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, “Nungkwajukwaba
ningkena kinuminawilyaba-ma angalya Keliliya-bina-na? Jerriya
neningaba nakina nibina nenungkwarba NeningiKeliliya?
Wurringkina kemba Neningikarrawara-langwa jurra keningmidini-
yada ngawa nara wurribina warnikumakumaka ayakwa
Neningikarrawara-langwa kalikena-langwa Keliliya-langwa akwa
nara alikama ngawa-da,” neyama wurrakina.

Narringakburrangu-mulangwa dibina didarringka nuwilyaba-manja nenungkwarba

53 Aburraja kembirra wurrababurna-langwa warnumamalya na-
murndakilikena arakba aburra-langwu-wa angalya

8

1 umba eneja Jesus nilikena angakarjiyingu-wa angalya Alibumanju-
wa. 2 Biya kembirra nekbadu-manja wurdarriya-wiya angalya,
nilawurradina Jesus angerriba Neningikarrawara-langwu-wa angalya
Jirujalemu-wa. Kembirra aburraja wurrababurna-langwa warnuma-
malya nawurrakilikena enuwa-wa. Eneja nambarringa yakwujina
akwa nenuwilyakajuwa wurrumurndakakina.
3 Aburraja WurruBarija warnungkwarba akwa warnikakakirumaka
ayakwa Mawijija-langwa narringawilyaka duwilyaba didarringka
nakinu-wa Jesus. Aburraja wurrukwala warnumamalya
narringakburrangama nuwilyaba-manja nenungkwarba dakina.
Wurrakine-ka WurruBarija akwa warnikakakirumaka narringar-
jiyaja wurrilyimbilyimberrkuwilyarra-manja warnumamalya.
4 Kembirra neyama wurrakina Jesus-uwa, “Bungkawa, daka
wurrangaba narringakburrangama nuwilyaba-manja nenungkwarba
yingumungkwuluma! 5 Neyamama akina ayakwa Mawijija-
langwa ngarrakumakinama akingawardenama akingajungwajinama

malarra-murra dadikarriyakajungwa-manja dadikiyaminjama didarringka. Kembirra nungkwaja ningkiyamarrkina?” neyama wurrakina. 6 Neyengbinuma akina ayakwa wurrakina kajungwa warnikukwudirrki-yada nakina Jesus nenikiyami-yada awurrariya akina warnikilekbi-yada, akena eneja Jesus nabuluwendinga ajiringka-wa akwa narrikarranga ena-langwa-murra ayarrka ajiringka-manja.
7 Neyaminjama ngawa neniyengkiyengkilabenu...wa. Eneja kembirra Jesus nuwarumajungwa akwa niyama aburruwa-wa, “Kirribina nara yikiyama awurruwurrariya kirruwilyuwilyaba, kembirra wurrumamena meningadinuba-wiya malarra akwa yikerrikbina yikingar.dirrena,” niyama Jesus. 8 Biya nabuluwendinga ngarningka akwa narrikarranga ajiringka-manja. 9 Aburraja wurrumurndakakina WurruBarija warnungkwarba akwa warnikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa nuwengkirrikenu-manja akina ayakwa niyengbinuma Jesus, nawurrakijadanga arakba wurrarumuruma wurruwilyuwilyaba-wiya adinuba-wiya, kembirra angerriba wurriyukwayuwa-wa. Neyaminjamama ngawa bi...ya Jesus yimbukwa nuwilyaba nambilya nakwukawura akwa dibina didarringka.
10 Kembirra Jesus nuwarumajungwa akwa niyama dakinu-wa di-darringka, “Wa! Ngambu-wa wurrumurndakibina yelakwa warnuma-malya? Kada nara wurribina yelakwa kabulekbenuma nungkuwa?” niyama nakina.
11 Ngalaja yingiyama enuwa-wa, “Nare-ka wurribina kirrinjeya!” Kembirra Jesus niyama ngaluwa-wa, “Ningena nganjukwaba nara alekbuma nungkuwa-wa, umba jeyi! Likaja akwa nara arakba arriyakajungwuma awurrariya-wa!” niyama Jesus nangamaka.

Jesus nambilya-mulangwa Nenikilarrkabarraka ngarnumamalya-langwa

12 Eneja nakina Jesus nambilyuma yakwujina ngawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Biya niyengbinuma arakba ayakwa ngarningka nakina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya akwa niyama, “Ngayuwe-ka ningena Ningenikilarrkabarraka kirrababurna-langwa karnumamalya enena-manja angalya. Karningerribirra-langwa kirribina yikiyuwarna-manja ngayuwa-manja, nara kembirra kirrakina alikama alarrumur.da-langwiya akwa nara angkungkuwabijuma alyangmandukwuna ayakwa umba yikilikajama nganyangwa-langwiya akilarrkabarraka akwa kaminabilyerrikinama Neningikarrawara nungkwurra-langwa nibina yikenenibikinama kirrakina karningangkawura,” niyama nakina Jesus.
13 Aburrajukwaba WurruBarija warnungkwarba nuwambilyuma wurrakina yakwujina akwa nangwurrkiyengbinuma akwa neyama Jesus-uwa, “Nungkuwa ningkena ningkuminiyengbijajungwunama ayakwa akena nungkwa-langwa ayakwa eningilyangmandukwuna-ma akina!” neyama wurrakina WurruBarija Jesus-uwa-da.
14 “A.a! Nare-ka!” niyama nakina Jesus. “Ningeningma ngayuwa akina-langwa angalya ningilikenu-mulangwa yangkwurrangwa akwa akinu-wa angalya ngarningka kilikaja-murruwa ningena. Akena nungkwurraja karningbala ambaka yadikina ningilikenu-mulangwa

akwa yenjerrikina kilikaja-murruwa ngayuwa. Ningeningma arakba akina angalya nganyangwa, kembirra mama ningena ninguminiyengbijajungwunama ayakwa nganyangwa-langwa, umba alyangmandukwune-ka nganyangwa ayakwa ena. 15 Nungkwurraja kirrakina kirrilyangkuwerribikajungwunama warnumamalya-langwa warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba wurrakina nungkwurra-langwa-langwiya mangma kirriyakuwerribikaja-mulangwiya. Umba nganja ngayuwa nara alyangkuwerribika-jungwuma warnumamalya-langwa aduwaba 16 umba ambaka-murra kilyangkuwerribikajungwunama ngayuwa warnumamalya-langwa, akwa kembirra kilyangkuwerribikajungwunama dirrbura ngawa mena nara-baba ngayabakiyaba eyamama umba yinaja yinuwa yinilyangkuwerribikajungwunama warnumamalya-langwa yinalakena ngayuwa akwa nibina nginilarrkama yangkwurrangwa. Nara ningena ngayabakiyaba, kembirra alyangmandukwuna nganyangwa ayakwa akina. 17 Ngalaja nungkwurra-langwa arumuruma ayakwa awilyaba neyaminama, ‘Kirrambilyuma-kiya karnumamalya yikaminiyengbina-manja ayakwa adidirrbura wurrukwala-langwa warnumamalya kinalakina, kembirra alyang-mandukwuna akina ayakwa nungkwurna-langwa,’ neyaminama ayakwa akina. 18 Ngayuwa ninguminiyengbijajungwunama ayakwa nganyangwa-langwa akwa enejukwaba nganyangwa Nungwarrka nginuminiyengbinama nganyangwa-langwa nibina nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa nakina-da,” niyama nakina Jesus-da.

19 Aburraja neyama wurrakina WurruBarija warnungkwarba enuwa-wa, “Nangamba kembirra Nungwena nungkwa-langwa?” neyama wurruwurrakakina. Eneja neniyelijuwama nakina Jesus aburruwa-wa akwa niyama, “Kirrilyangkiyaminama karningma ngayuwa-langwa kirrakina akena nara-da! Umba karningma-manja karna ngayuwa, kembirra yikeningmidinama enejukwaba nganyangwa Nungwarrka,” niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba. 20 Niyengbinuma akina ayakwa nakina akini-yada ngawa nenakakirumaka-manja warnumamalya yakwujina arrawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya narrakakumarnu-murrumanja eyukwayuwa bada eningangwarnda-langwa. Akena nare-ka wurrakina kenumanga kenuwilyaka nakina mena nara-baba ambaka numinilikenu-wiya nenikuminabilyerrika-langwa nibina-langwa nenilarrka-mulangwa Neningikarrawara nakina-bina narrubuda-dangwa nilyengma.

Nara kirrakina alikama akinu-wa angalya kilikaja-murruwa ngayuwa

21 Biya niyama ngarningka nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Ngayuwa kilikajama ningena engku-wa. Nungkwurraja yikuminandiyama ngayuwa-wa akena nara kirrakina akburrangama-da. Nara kirrakina alikama akinu-wa angalya kilikaja-murruwa ngayuwa umba yikambilyama yelakwa yikijungwunama mena kirriyaminjamina-mubaba awurruwurrariya kirrakina,” niyama nakina Jesus.

22 Kembirra aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya
naminandabumeyinuma akwa neyama namakijeyina, “Niyamama
nakina, ‘Nara kirrakina alikama akinu-wa angalya kilikaja-murruwa
ngayuwa,’ niyamama. Dukwa amiyambena akina ayakwa? Dukwa
nakina kinuwardijungwuni-yada,” neyama wurrakina.
23 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Nungkwurra karna
karningiyelakwa enena-langwa angalya umba nganja ningena nin-
geningangaluba karrawara-langwa. Nara ningena ningeningiyelakwa
enena-langwa angalya. 24 Aminakina-langwa-bina ningiyamama
ngarramakama nungkwurruwa-wa, ‘Yikambilyama yelakwa
nungkwurruwa yikijungweyinama mena kirriyaminjamina-mubaba
awurruwurrariya kirrakina,’ ningiyamama. Yikijungwunama
nungkwurruwa nara-manja kirrakina awerrikambilyuma ngayuwa-
manja ningibina ningenimikirra ‘Ningambilyama ningena ningibina-
murrada ningambilyama arngkababurna-langwa,’ ningenimikirra,”
niyama nakina Jesus.
25 Aburraja neyama wurrakina wurrububungkawa enuwa-
wa, “Ningkumiyambena ningkakina nungkuwa-burra?”
neyama wurrakina. Eneja Jesus niyama, “Ngayuwa-bina
ningibina-murrada ngarramaka-murrada kirrakina ebina-wiya
nuwaburradadijungwunu-wiya. 26 Dukwa kiyengbiyengbinama
ngayuwa ningiyirrbiyirrba ababurna ayakwa nungkwurra-
langwa-langwa akwa kalekbajama nungkwurruwa-wa ababurna-
langwa akena nara-da! Eneja nibina nginilarrkama ngayuwa
yangkwurrangwa nilyangmandukwune-ka nakina akwa kamakinama
ngayuwa warnumamalya ayakwa ebina yimbukwa ningengkirrikenu-
mulangwa enuwa-langwa,” niyama nakina Jesus.
27 Akena nara aburraja wurrumurndakakina karrumumiringka
akina ayakwa nakina niyengbinuma aburruwa-wa Nungwenikba-
langwa. 28 Kembirra eneja Jesus niyama wurrumurndakakinu-
wa, “Yikiyamina-manja yikuwurdijina-manja kirrakina eka-manja
ngayuwa ningibina ningirukwularruma enena-manja angalya, kem-
birra karningma kirrakina ningenimikirra ‘Ningambilyama nin-
gena ningibina-murrada ningambilyama arngkababurna-langwa,’ nin-
genimikirra. Akwa ngawa karningma kirrakina nara ngayuwa
ningena eyamama awar.duma warka ngayabakiyaba umba ebina
nginuwilyakajuwa-mulangwiya Nungwarrka akina-langwa yimbukwa
ningiyaminama ngayuwa-da.
29 “Umba eneja nibina nginilarrkama ngayuwa nara nakina
alalikama umba nambilyama ngawa ngayuwa-manja. Nganje-ka
ningiyaminjaminama ngawa ningenuminuwerrikilyelyingmajinama,
kembirra nara alalikama ngayuwa-manja nakina,” niyama Jesus.
30 Aburraja wurrababurna warnumamalya nawerrikambilyuma
Jesus-manja nuwengkirrikenu-mulangwa amurndakibina ayakwa
niyengbinu-mulangwa nakina.

Neningikarrawara akenenjungwurrena-mulangwa ngakwurruwa-manja

31 Eneja Jesus niyama wurrumurndakibinu-wa WarningiJudiya war-
numamalya nawerrikambilyu-murruwa, “Nungkwurraja kirrakina
kirrilyangkiyaminama kirruwerrikambilyama ngayuwa-manja akena

kirrikadikajungwunama! Yikiyarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, amandangwa kirrakina kembirra nganyangwa karnikabuburrakiyuwa. 32 Akwa karningma arakba ebina alyangmandukwuna Neningikarrawara-langwa akwa yikenenjungwurrena-mulangwa kirrakina,” niyama Jesus.

33 “A.a!” neyama aburraja wurrakina. “Yarne-ka waka yirra Aburiyama-langwa yirrumirumirena yarnikinikaduwa akwa nara wurribina warningerribirra yikabuwar.dika-langwa warka. Kembirra ningkiyamarrkinama ningkiyengbinama nenikenjungwurra-langwa Neningikarrawara yarna?” neyama wurrakina.

34 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Wurrengkirraja! Kirrumurndakibina karningerribirra karnumamalya kirriyaminjaminama awurruwurrariya, akina-bina kirrakarrkirnama kirrakuwar.dikinama kirrakina. Amandangwa engburingka ayakwa akina! 35 Yikiyaminjamina-manja ngawa awurruwurrariya, kembirra kirrakina karnikuminuwar.duwar.da arakba wuburra wurrububungkawa-langwa yikabilyingina-mulangwa. Aburraja wurrakina warnikuminuwar.duwar.da warka-langwa yimbukwa umba eneja nakina nenikuwenikba kinumameni-yada nungwenikba-langwa mamurukwa arija-langwi-yada. Kembirra numiyambena nungkwurra-langwa nungwenungwa? 36 Ngayuwa ningibina Neningikarrawara-langwa Ningenikuwenikba kenjungwurrena-manja kirrakina, amandangwe-ka kembirra nara arakba akina awurrariya arrkama alyingama nungkwurruwa. 37 Ningeningma ngaya ningena kirrakina Aburiyama-langwa kirrumirumirena karnikinikaduwa. Akena kirrakina kirrilyangkuwerribikajungwunuma yikuwardeniyada ningena mena nara-baba akukukweyina kirruwerringmungkwur.da ngawa, nara-baba eningmiduma nganyangwu-wa ayakwa. 38 Ngaya ningiyengbiyengbinama arngkababurna-langwa ebina nginuwilyakajuwa-mulangwiya Nungwarrka nganyangwa umba nungkwaja ningkiyaminama ebina nungkwa-langwa numirena nginumaka-mulangwiya,” niyama nakina Jesus.

39 Umba aburraja neyama wurrakina, “Aburiyama nakina yirra-langwa numirarrka,” neyama. Eneja niyama Jesus, “Amandangwa-manja kirrakina kirriyukwayuwa Aburiyama-langwa, kembirra yikiyaminama yikuwar.denama warka ebina-murradungwa nuwar.dangu-murrada Aburiyama, akena nara-da. 40 Umba ngayuwe-ka ningena ningenungkwarba ningibina ngarramakama nungkwurruwa-wa alyangmandukwuna ayakwa ebina ningengkirrenuma ngayuwa Neningikarrawara-langwa. Akena nungkwurraja yirringayindenama karnikuwardi-yada ngayuwa enena-langwa ayakwa. Akena nara eneja nakina Aburiyama kiniyama amukwiyadakina. 41 Nungkwurraja kirriyaminjaminama kirruwar.duwar.denama amurndakibina warka nungkwurra-langwa-langwa wurrungwungwenungwa kirrakina-da,” niyama nakina Jesus-da. Aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, “Nare-ka yarna warningerribirra-langwa nungwarrka-murriya yirra-langwa, umba nuwilyaba-ma yimbukwa nungwanyungwa nibina-murradungwa Neningikarrawara,” neyama wurrakina.

42 Eneja niyama nakina Jesus aburruwa-wa, “Amandangwa
nungkwurra-langwa Nungwenungwa Neningikarrawara-na!
Kembirra yikumumiringkinama yikilyelyingminama ngayuwa.
Akena nara-da! Ningilikenuma ngayuwa Neningikarrawara-
langwa akwa ningenena arakba yelakwa. Nara kilikena
yangkwurrangwa ngayabakiyaba umba nginilarrkama enuwa.
Nginilarrka-mulangwa nakina, kembirra yikilyelyingminama
ngayuwa-da. 43 Miyambena-burra nungkwurruwa nara eningmiduma
ayakwa ningiyengbina-manja ngayuwa? Mena kirruwarena
nganyangwa ayakwa nara engkirrikama karna. 44 Kirrakina
nungkwurra Namukwa-langwa karnikabuburrakiyuwa. Nakina-
bina kiniyuwarnama kirrakina. Ebina ningayindenama nakina,
kirringayindenama ngawa yikiyaminjaminama. Eneja nakina
nilamukwarra ebina-wiya nuwaburradadijungwunu-mulangwiya.
Nare-ka nakina kiningayindanga kinengkingkirrikena akinu-wa
ayakwa alyangmandukwunu-wa mena neningilyangmandukwunama-
baba nakina. Kiniyaminjaminama ngawa kinikikadeyinama
kiniyengbiyengbinama ayakwa mena nikalya-dangwa nilyengma
nakina-baba akwa warnumamalya-langwa nubungkawa nakina-baba
wurribina-langwa wurrikikalya.
45 “Umba nganje-ka alyangmandukwuna ayakwa ngayuwa
ningiyengbinama ningilarrkbularrkbakinama umba nungkwurraja
kembirra nara kirrakina eningmiduma nganyangwa ayakwa.
46 Kirrumiyambena-murruwiya yikilekbajama ngayuwa-wa
ningiyama-mulangwa awurruwurrariya ngayuwa? Nara
karna eyamama eyengbuma. Kembirra ningiyengbinu-manja
alyangmandukwuna ayakwa, miyambena-burra nara eningmiduma
nganyangwa ayakwa nungkwurruwa? 47 Aburraja wurribina
Neningikarrawara-langwa warnumamalya kuwengkirrikajama ena-
langwu-wa ayakwa. Akena nungkwurraja nare-ka Neningikarrawara-
langwa kirrakina, kembirra nare-ka engkirrikama,” niyama nakina
Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

Nara-wiya Aburiyama, Jesus nambilyuma neningadinakba

48 Aburraja kembirra neniyelijuwama wurrakina wur-
rububungkawa WarningiJudiya Jesus-uwa akwa neyama,
“Nungkuwa ningkena NingkeningiJameriya ningkenumamalya akwa
ningkarrawilyakinama wurramukwa wurruwurrariya nungkuwa-
manja! Alyangmandukwuna akina ayakwa yirra-langwa-na?” neyama
wurrakina.
49 Eneja niyama nakina Jesus, “Nara ningena ngaya awilyakama
wurramukwa. Ningeniyangmarngkwajinama nganyangwu-wa
Nungwarrka akena nungkwurraja kirriyengbinama awurrariya
ayakwa ngayuwa-langwa. 50 Nara ningena angayinduma
aminengkirrikajajungwuma ngayabakiyaba. Umba aburraja
wurrakina wurruwilyaba nuwambilyama wurribina narrangayin-
denama kabiyangmarngkwajini-yada akwa kabingkubarrngajini-
yada wurrukwala warnumamalya ngayuwa-wa. Akwa
wurrakina kalyangkuwerribikajungwunama ngayuwa-langwa
ningeningaba-murrikba. 51 Wurrengkirraja! Nungkwurraja
yikuminiyarrkuwarakina-manja nganyangwa-langwa ayakwa,

kembirra nare-ka karnumawurrina arukwulyuwakama alikama kirreyebijeba ambilyuma Neningikarrawara-langwa umba nakina Neningikarrawara yikenenibikinama kirrakina yikambilyi-yada enuwa-manja karningangkawura. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” niyama nakina Jesus-da.

52 Kembirra aburraja namurndakiyama wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya enuwa-wa, “Yarningma arakba amandangwa nungkuwa ningkarrawilyakinama wurruwurrariya wurramukwa! Eneja nakina nenumawurrina Aburiyama-langwa nilikenuma warninikijungwa-langwu-wa angalya. Amandangwe-ka nijungwunuma akwa ngawa warnikumakumaka ayakwa warnumamalya Neningikarrawara-langwa najijungweyinuma aburrajukwaba wurrakina. Akena ningkiyamama nungkwaja ningkakina, ‘Karningerribirra karnumamalya yikuminiyarrkuwarakina-manja nganyangwa-langwa ayakwa, kembirra yikambilyama kirrakina karniba Neningikarrawara-manja karningangkawura,’ ningkiyamama. 53 Jerriya nara ningkakina ajungwuma? Jerriya nungkuwa ningkaruma-dangwa umba yirra-langwa numiranyungwa Aburiyama naba-kiya-na? Nare-ka! Nakine-ka nijungwuma akwa ngawa aburrajukwaba wurribina warnikumakumaka ayakwa warnumamalya Neningikarrawara-langwa najungweyinuma. Umba ningkumiyambena kembirra ningkiyaminamurra-bina?” neyama wurrakina.

54 Eneja niyama nakina Jesus, “Ngayuwa kumininingkubarrngajungwunu-manja akwa kuminiyangmarngkwajungwunu-manja nganyangwa-langwa, kembirra yikiyaminama kirrakina, ‘Nungkuwa ningkeningeningaba-ma ningkakina,’ yikiyaminama nungkwurruwa. Eneja nganyangwa Nungwarrka, nakina-bina ngininingkubarrngaji-nama ngayuwa-manja nibina-murrada kirriyamama, ‘Nakina-bina Neningikarrawara yirra-langwa,’ kirriyamama. 55 Akena karningbale-ka kirrakina nakina umba ngayuwa yimbukwa ningeningma nakina. Kiyama-manja ngayuwa, ‘Ningeningbala nakina,’ kembirra ningikalya ningakina-da wuburra nungkwurruwa kirrikikalya-da. Akena ningeningma ngayuwa nakina akwa ningenuminiyarrkuwarakinama ena-langwa ayakwa. 56 Eneja nakina nungkwurra-langwa numirenungwa Aburiyama nuwerrikilyelyingminuma nakina numamarngkirringka-mulangwa mibina mamawura nganyangwa. Numarringkama makina mamawura kiyar.dena-manja yelakwa ngayuwa akwa niyekirrerridinuma nakina-da,” niyama nakina Jesus-da.

57 Aburraja neyama wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya enuwa-wa, “Nara ambaka ningkakina ningkeniyerringka akena ningkiyamama ningkenirringkama nakina Aburiyama!” neyama wurrumurndakakina.

58 Eneja niyama nakina Jesus aburruwa-wa, “Wurrengkirraja! Nara-wiya nakina Aburiyama ambaka kinirukwularrina, ngayuwa ningena ningambilyuma adinakba. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” niyama nakina Jesus.

59 Aburraja wurrumurndakibina warnumamalya narrumamanga malarra warnikuwardi-yada enuwa-wa. Akena eneja nakina Jesus

numarngkilyumada akwa nilalika akina angalya Neningikarrawara-langwa nakina-da.

9

Jesus nenuminungwur.dangmajuwa-mulangwa menba nibina nirukwularrinumurra nimimba

1 Biya muwilyaba-manja mamawura Jebuda-manja nakina Jesus nilikenuma aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa akina-manja ngawa Jirujalema. Biya nenakburranga nuwilyaba nenungkwarba nibina nirukwularrinumurra nimimba. 2 Kembirra aburraja wurrakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa neyama enuwa-wa, “A! Nungkuwa! Wurrumiyambena neyamama awurrariya, naka nimimba nenungkwarba yinda dirndenikba yinda nungwenikba? Jerriya wurrukwala neyamama awurrariya biya kembirra naka nenungkwarba nirukwularrinumurra nimimba?” neyama wurrakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-uwa-da.

3 Eneja Jesus niyama, “A.a! Nara nakaka nenungkwarba kiningekburaka awurrariya akwa ngawa aburnajukwaba wunalakina dirndenikba iya nungwenikba keningekburaka awurrariya. Nare-ka! Nakine-ka nimimbadinuma kajungwa yikinuminirringkini-yada kirrakina arrubuda warka Neningikarrawara-langwa nakina-manja nenungkwarba. 4 Numambilya-wiya meningilida, kembirra ngakwurruwa akuwar.duwar.denama amurndakibina warka arrubuda nibinalangwa nginilarrka-mulangwa ngayuwa yangkwurrangwa. Umba ngalaja makina meningalyarrngwalyilya kumulikajama arakba biya kembirra nara karningerribirra karnumamalya awar.duma warka kirrakina. 5 Ningambilya-wiya ningena enena-manja angalya, ngayuweka ningena Ningenikilarrkabarraka kirrababurna-langwa karnumamalya,” niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnikabuburrakiyuwa.

6 Biya kembirra nakina Jesus nukwurarrma ningkalyika ajiringka ena-langwa-murra alyukwalya biya numanga akina akwa nenuminilyungkwena nakina-langwa-manja nenungkwarba menba. 7 Kembirra niyama enuwa-wa, “Jeyi! Likaja angerriba ajarrijungwuna ningkenumukwurra angabu-wa akungwa emikirra Jayilawuma,” niyama nakina Jesus. Akine-ka ekirra neyamamurra “Akungwa ebina narradikarrijungwunuma.” Kembirra nilikena eneja arakba nakina nenungkwarba akungwa-wa najarrijungwunuma nenumukwurra akena nandiyinga arakba. Biya nilikena angalyu-wa ena-langwu-wa warnumamalya. 8 Kembirra aburraja wurrakina akwa ngarningka wurrukwala warnumamalya wurribina nenirringkama neniyukwamajuwama angwarnda akwa aninga adinuba-wiya, namakijeyinuma ayakwa wurrakina akwa wurrukwala neyama, “Jerriya nakina nibinamurrada niyukwiyukwaminuma angwarndu-wa?” neyama wurrakina.

9 Umba wurrukwala neyama, “Nakina-bina nibina-murrada-da!” Umba wurrukwala neyama, “A.a! Wuburre-ka enuwa nakina!” neyama wurrakina. Akena niyama eneja nakina nenungkwarba, “Ngayuwa-bina ningena ningibina-murrada ningenungkwarba-da!” niyama nakina.

10 Aburraja neyama enuwa-wa, “Numiyamarrkama nungkwa-
langwa menba numungwur.dangma?” neyama wurrakina.

11 Eneja kembirra niyama nakina nenungkwarba nenumaka
wurrakinu-wa, “Nibina nenungkwarba nenimikirra Jesus ningka-
lyikama akina ajiringka ena-langwa-murra alyukwalya biya nu-
manguma akina akwa nginuminilyungkwena nganyangwa-manja
menba. Kembirra niyama ngayuwa-wa, ‘Jeyi! Likaja angerriba
ajarrijungwuna ningkenumukwurra angabu-wa akungwa emikirra
Jayilawuma,’ niyamama nakina. Kembirra nganja ningilikenuma
ningakina akinu-wa akungwa akwa ningajarrijungwuna ningenumuk-
wurra akena arakba ningandiyinga,” niyama nakina nenungkwarba.

12 Aburraja neyama wurrakina warnumamalya nakina-manja
neniyengkilabena, “Nangamba kembirra nakina nenungkwarba?”
Eneja niyama nakina nenungkwarba, “Ningeningbale-ka ngaya
nakina!” niyama nakina-da.

*Neniyengkilabenu-mulangwa WurruBarija nakina-manja nenungk-
warba nandiyingu-mulangwa*

13 Kembirra aburraja wurrumurndakakina warnumamalya
nenuwilyaka nakina nenungkwarba nibina nimimbadinu-murrada
wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba. 14 Ngalaja
mibina mamawura ningkalyika-manja Jesus akina ajiringka ena-
langwa-murra alyukwalya akwa nenuminungwur.dangmajuwa-
manja nenungkwarba-langwa menba, Jebuda makina. 15 Kembirra
aburrajukwaba wurrakina WurruBarija warnungkwarba
neniyengkilabenuma nakina-manja nenungkwarba akwa neyama,
“Numiyamarrkama nungkwa-langwa menba numungwur.dangma?”
neyama wurrakina. Eneja niyama nakina, “Nginuminilyungkwena
nakina akina ajiringka nganyangwa-manja menba akwa
ningajarrijungwunuma ningenumukwurra akena ningandiyinga
arakba-da,” niyama nakina nenungkwarba.

16 Aburraja wurrukwala WurruBarija warnungkwarba namaki-
jeyinuma ayakwa wurrakina akwa neyama, “Nare-ka nakina ne-
nungkwarba Neningikarrawara-langwa! Nenungwur.dangmajuwama
nimimba-langwa menba Jebuda-manja! Warke-ka akina! Nare-
ka nakina aminiyarrkuwarakama akina ayakwa eningarumuruma
Jebuda-langwa,” neyama wurrakina. Umba wurrukwala neyama,
“Kiniyamarrkinama nuwurrariya nenungkwarba kinuwar.denama
amukwiyadakina warka arruburrubuda? Nara-da!” neyama wur-
rakina. Biya nawurrabarrinuma wurrakina, wurrumurndakuwarra
neyengbeyinuma emininga ayakwa umba aburrajukwaba wurru-
murndakukwala emininga neyengbeyinuma ayakwa.

17 Biya kembirra wurrakina WurruBarija warnungkwarba
neniyengkilabena ngarningka nakinu-wa nenungkwarba akwa
neyama, “Nungkwaja, amiyambena ayakwa kiyengbinama nakina-
langwa numambijangajuwa-mulangwa nungkwa-langwa menba?”
neyama wurrakina. Eneja niyama nakina nenungkwarba,
“Nenikumakumake-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa nakina
nenungkwarba,” niyama nakina.

18 Akena aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya
nara keningayindanga wurrakina kenuminikalyika nakina nimim-
badinuma adinuba-wiya yanda-langwa nandeyumurra arakba. Nara
wurrakina kenuminikalyika nakina yanda-langwa nenardijuwama
ena-langwa dirndenikba akwa nungwenikba aburruwa-wa. 19 Biya
neyama wurrakina aburnuwa-wa, “Jerriya naka nungkwurna-langwa
nangariya? Jerriya kiniyamama kinalakena, ‘Naka nirukwular-
rinuma nimimba,’ kiniyamama? Kembirra niyamarrkama naka
nandiyingama arakba?” neyama wurrumurndakakina.
20 Aburnaja neniyama wunalakina, “Yineningma-kiya yinalakena
nakina yina-langwa nangariya nakina nirukwularrinuma nimimba.
21 Akena yineningbala-kiya yinalakena nandeyu-mulangwa naka
akwa ngarningka yineningbala nibina nenumamalya nenuminung-
wur.dangmajuwama ena-langwa menba. Kembirra wuniyengkilabaja!
Naruma arakba nakina. Akwa kinuminiyengbijajungwunama
ayakwa enabakiyaba!” neniyama wunalakina. 22 Neniyengbina
amurndakakina ayakwa mena nenakbar.dangu-mubaba
wurrumurndakakina-langwa wurrububungkawa WarningiJudiya-
langwa wunalakina dirndenikba iya nungwenikba. Aburraja ebina-
wiya arakba nalyangkuwerribikajungwunuma wurrumurndakakina
wurrububungkawa WarningiJudiya nari-yada awiyebajuma akinu-
wa alikira jinikakwu-wa wurribina warningerribirra keyaminama
keniyengbijinama, “Nibina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma
amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba,
nakina-bina Jesus.” 23 Aminakina-langwa kembirra aburnaja
wunalakina dirndenikba akwa nungwenikba neniyamama, “Naruma
arakba nakina. Kembirra wuniyengkilabaja!” neniyamama
wunalakina.
24 Umba arngkambilyuma ngawa aburraja wurrumurndakak-
ina WurruBarija warnungkwarba nenardijuwama nimimba-murrada
akwa neyama wurrakina enuwa-wa, “Nara ekadikama umba yengbina
alyangmandukwuna ayakwa yirruwa-wa kajungwa kinengkirrikaji-
yada Neningikarrawara. Yarningma yarna nuwurrariya nakina
nenungkwarba,” neyama wurrakina.
25 Eneja niyama nakina nimimba-murrada, “Dukwa nuwurrariya
nakina, dukwa nara-da! Ningeningbala. Umba awilyaba yim-
bukwa ningeningma ningakina, ningimimbadinu-murrada akena
ningandiyama arakba,” niyama nakina.
26 Kembirra aburraja neyama, “Niyamarrkama nakina nginumi-
nambijangajuwama nungkwa-langwa menba?” neyama wurrumurn-
dakakina.
27 Eneja nakina niyama nimimba-murrada, “Ngayuwa ngarra-
makama arakba nungkwurruwa-wa akena nara kirrakina yikumi-
nengkirrikena. Miyambena-burra yirrumininingayindenama ngayuwa
kiyengbina ayakwa ngarningka? Dukwa nungkwurrajukwaba kirrak-
ina kirringayindenama ena-langwi-yada karnikabuburrakiyuwa-na!”
niyama nakina.
28 Kembirra aburraja wurrumurndakakina nenirinjarrkama enuwa-
wa akwa neyama, “Nungkuwa ningkakina nakina-langwa nenungk-
warba ningkenikabuburrakiyuwa umba yirraja yarna Mawijija-
langwa yarnikabuburrakiyuwa. 29 Kwuja! Ngakwurraja ngarna ngar-

ningma niyengbinuma ayakwa nakina Neningikarrawara Mawijiju-
wa. Umba nakina nenungkwarba dukwa neningamba-langwa? Ngar-
ningbala ngarna ngakwurruwa!” neyama wurrakina.
30 Eneja niyama nakina nimimba-murrada, “Wa! Marrakba!
Karningbala kirrakina nakina nilikenu-mulangwa akena nginumi-
nambijangajuwama nganyangwa menba! 31 Ngarningma ngarna
nakina Neningikarrawara nara engkirrikuma wurruwurrariya-
wa warnumamalya umba nengkirrikajama wurribinu-wa
warnumamalya neniyangmarngkwajina-murruwa enuwa-wa akwa
neyamina-murruwa wurrakina ebina nenumininingayindenama
nakina. 32 Yadikina-langwa ningekburaka-manja Neningikarrawara
angalya iya angubina, nara akengkirrikena ngarningerribirra
ngarnumamalya ayakwa wurruwilyaba-langwa warnumamalya
kenuminambijangajuwa-mulangwa menba nibina-langwa
nenumamalya nirukwularrinu-mulangwa nimimba. 33 Nara-manja
kinilikena nakina nenungkwarba Neningikarrawara-langwa, nara-
maka kembirra nakina kiniyama,” niyama nakina nimimba-murrada
wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba.
34 Kembirra aburraja neyama enuwa-wa, “Nungkuwa ningkak-
ina ningkirukwularrinuma ningkuwurrariya akwa ningkuwurrariya
ngawa aduwaba. Nare-ka amakumakama amukwiyadakina ayakwa
yirruwa-wa!” neyama wurrakina. Biya arakba wurrakina nami-
nangkirraja yadikina jinikakwa-langwa nakina akwa neyama enuwa-
wa, “Jeyi! Likaja akwa nara alawurraduma ningkakina yangkwur-
rangwa!” neyama wurrakina.

*Ngarrikadikajungwuna-mulangwa ngarnumamalya wuburra ngar-
rimimba*

35 Eneja nakina Jesus nengkirrika ayakwa wurrakina
naminangkirraju-mulangwa nakina nimimba-murrada angerriba.
Biya Jesus nenuminandeya nibinu-wa nenungkwarba biya
nenakburranga akwa niyama, “Ningkuwerrikambilya ambaka
ningkena nibina-manja nirukwularru-murrumanja enena-manja
angalya?” niyama nakina Jesus.
36 Eneja niyama nakina nenungkwarba, “A! Numiyambena
nakina nenungkwarba? Yimakinama ngayuwa-manja kajungwa
kuwerrikambilyi-yada kembirra enuwa-manja,” niyama nakina.
37 Eneja niyama nakina Jesus enuwa-wa, “Kwuja! Ningkenir-
ringkama arakba nungkuwa nakina. Ngayuwa-bina ningena
ningenungkwarba ningiyengbinama nungkuwa-manja aduwaba-da,”
niyama nakina Jesus.
38 Kembirra eneja niyama nakina nenungkwarba enuwa-wa,
“Ninguwerrikambilyama arakba nungkuwa-manja, Ningkumikbiyiya-
dangwa,” niyama akwa neniyangmarngkwajuwa arakba nakina Jesus-
manja-da.
39 Eneja niyama nakina Jesus, “Ningilikenuma yangkwurrangwa
enenu-wa angalya kilyangkuwerribikajungwuni-yada karningaba-
murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba nungkwurruwa.
Wuburra laka wurribina warnumamalya wurrimimba-murrumurra
neyaminama, kirruwurrakuwarra kirrakina kirriyaminama mena
karningbala-baba Neningikarrawara. Umba nganja ningena

ningilikenuma yangkwurrangwa kajungwa yikeningmidini-yada nakina. Umba kirruwurrakukwala kirrilyangkiyama kirrakina karningma nakina-da! Akena nara-da! Nungkwurrajukwaba kirrumimbadinama wuburra wurrimimba neyaminama," niyama nakina Jesus.
40 Umba aburraja wurrukwala WurruBarija warnungkwarba wurribina nuwambilyuma yakwujina Jesus-manja, nuwengkirrikenuma ena-langwa ayakwa akwa neyama enuwa-wa, "Wa! Dukwa yirrimimba yarna yirrajukwaba-na?" neyama wurrakina.
41 Kembirra eneja niyama nakina Jesus, "Yawa! Akena nara kirrakina wuburra wurrimimba warningbala-murrumurra Neningikarrawara. Nare-ka-da! Kirriyaminama nungkwurraja, 'Yarningma yarna Neningikarrawara,' kirriyaminama akena kirrikadikajungwunama! Aminakina-langwa kembirra eneja Neningikarrawara yikenilekbajama nungkwurruwa-wa kirruwurrariya ngawa," niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba.

10

Jesus nakina nenikumungkakwurraja jiba

1 Biya Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, "Wurrengkirrikaja! Nuwilyaba nenungkwarba nara-manja nakina awiyebuma jiba-langwu-wa angalya ebina-langwa dawa nuwawiyebenamulangwa jiba, umba kinuwurdiya-manja engka-langwa-langwa akwa kinidirrirndiya-manja biya kinawiyeba-manja arrawu-wa, nakina nenungkwarba nuwurrariye-ka nengkengmina. 2 Umba nibina nenungkwarba kinawiyebenama dawa-langwa jiba-langwu-wa angalya ebinalangwa nuwawiyebena-mulangwa jiba, nakina-bina nibina nenungkwarba nenikumungkakwurraja jiba-da. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
3 "Eneja ningka-dangwa nenungkwarba kinambilyama akwudangwa ngawa dawa-manja nakina kenuminambijangajinama dawa kinawiyebeni-yada nakina nenikumungkakwurraja jiba. Kembirra eneja nenikumungkakwurraja jiba kinardijinama nakina enalangwa jiba, kinumurndakiyengbijinama ekirra ngala-langwa. Kembirra ngalaja jiba kenakuminumiringkiname-ka ena-langwa ayakwa. Biya kinumurndakijadijinama amurndakibina jiba errekbawa-da. 4 Kinilyengmenama nakina umba ngalaja jiba kenakiyuwarnama arijalangwa enuwa-manja, mena-baba akakirume-ka ena-langwa ayakwada. 5 Akena kinardijina-manja nimininga nenungkwarba, nare-ka kembirra eyuwama akina jiba enuwa-manja umba kuwangkirreyinama akina, kuwakbar.denama nakina-langwa nenungkwarba-da, mena ekikamarra-baba ayakwa ena-langwa-da," niyama Jesus.
6 Jesus nenumakama ena alawudawarra jiba-langwa, akena nara karrumumiringka ayakwa wurrakina warnumamalya.
7 Biya ngarningka niyama Jesus aburruwa-wa, "Wurrengkirrikaja! Ngayuwe-ka ningena wuburra akina dawa jiba-langwa. Amandangwa engburingka ayakwa akina! 8 Wurrababurna-langwa warnungkwarba wurribina nalyengmanguma adinuba-wiya ngayuwamanja, wurrakina wurrengkengmina wurruwurrariya. Ngalaja akina jiba nara karrakuminengkirrikena ayakwa aburra-langwa kembirra.

9 Ngayuwe-ka ningena wuburra akina dawa. Kirribina karninger-
ribirra yikilikaja-manja arrawu-wa akina-langwa dawa nganyangwa-
langwiya, yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja kirrakina, kem-
birra arakba nganyangwa kirrijiba akwa kenibikinama ngayuwa
karningangkawura. Kembirra kirrakina yikawiyebenama akwa yik-
ijadenama akwa yikakburranginama aninga akwa akiyakeyinama
ngarruwurrakawura-ma.

10 “Wurribina wurrengkengmina, kalikajama warnikangmadingi-
yada akwa warnikuburriji-yada akwa warnikuwardi-yada. Wur-
rikalya wurrakina! Umba nganja ningena ningilikenuma yangk-
wurrangwa kajungwa kirrababurna-langwa karniba yikambilyi-yada
kirruwurrangekburna kirrakina-da.

11 “Ngayuwe-ka ningena ningeningaba ningenikumungkakwur-
raja jiba. Ningena-bina nara awaruma ningenikuminijungwa-
langwa ningenikuminididirraka-langwa nganyangwa-langwa jiba.
12 Umba aburraja wurribina warnikuminuwar.duwar.da karrakwur-
rajinama jiba, warningeningaba-ma wurrakina warnikumungkakwur-
raja. Nare-ka aburra-langwa amurndakakina jiba umba nibina-langwa
nenungkwarba nabalija-langwa kenukwuna-mulangwa angwarnda
kenubeyindena-mulangwa wurrakinu-wa warnikuminuwar.duwar.da
kenuminakwurrajina-mulangwa amurndakakina. Kembirra aman-
dangwa karrarringkina-manja wurrakina warnikuminuwar.duwar.da
wurrubukwaya warnungwenimbaluba kalikaja-manja, karrilaliki-
nama amurndakibina jiba umba kuwangkarrinama. Kembirra
wurrakine-ka warnungwenimbaluba karrilarrmenama kawardeni-
yada awilyaba jiba umba ngalaja ebina akwala kuwangkirreyinama
kawurrakerrbalinama. 13 Wurrakine-ka aburraja kembirra warniku-
minuwar.duwar.da kamarrungwayindenama karrilalikinama amurn-
dakakina jiba mena nara-baba aburra-langwa akina.

14 “Ngayuwe-ka ningena ningeningaba ningenikumungkakwurraja
jiba. Ningakakirume-ka nganyangwa jiba akwa ngalajukwaba akina
jiba nganyangwa akakiruma ngayuwa-da, 15 wuburre-ka Nungwar-
rka enejukwaba nakakiruma ngayuwa, akwa ngayuwa nganjuk-
waba ningakakiruma Nungwarrka-da. Kembirra nare-ka ngayuwa
awaruma ningenikuminijungwi-yada jiba-langwa.

16 “Ngalaja nganyangwa akwale-ka jiba nuwambilyama emininga-
manja angalya. Ekikamarra nganyangwa ayakwa akwa nara ambaka
eyuwama ngayuwa-manja. Nganja ningena kuwurramurndukwaji-
nama amurndakakina jiba ngalajukwaba. Kembirra akine-ka jiba
kuwengkirrikajama nganyangwu-wa ayakwa akwa awurrakawura-
ma amurndakakina kuwambilyama-da. Kembirra ngayuwa ngawa
ningena ninguwilyaba-ma ningenikumungkakwurraja jiba ababurna-
langwa kambilyama-da,” niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa war-
numamalya.

17 Biya Jesus niyama ngarningka, “Ngayuwa kijungwunama nin-
gena ngayabakiyaba kajungwa kenibudini-yada ngarningka. Kem-
birra eneja nganyangwa Nungwarrka numinilyelyingminamurra
angwurra ngayuwa-langwa. 18 Nara warna warningerribirra

awarduma ngayuwa umba ngayabakiyaba kilyangkuwerribikajung-
wunama kijungwuna-mulangwa akwa kenibudina-mulangwa ngar-
ningka. Enena-bina ebina Nungwarrka nginumakama ningenikiyama-
langwa-da," niyama Jesus.
19 Kembirra aburraja wurrumurndakakina WarningiJudiya war-
numamalya nawurrabarriyinuma nangwurrkiyengbeyinuma Jesus-
langwa neniyengbijuwa-mulangwa Jesus nakina Neningikarrawara
ena-langwa Nungwenikba. 20 Wurrukwala neyama wurrakina,
"Wurramukwa-dangwa naka nenuwilyakinama enuwa-manja!
Nenubuwakida nakina! Miyambena-burra kinuminengkirraja enuwa-
wa?" neyama wurrakina. 21 Umba wurrukwala neyama, "A.a!
Kenuwilyakina-manja wurramukwa nakina nenungkwarba, nara
nakina eyengbuma amukwiyadakina ayakwa! Namukwiyadakina
nenungkwarba nara eningabakama nenikandiyinga menba nibina
nimimba!" neyama wurrakina.

WarningiJudiya warnumamalya nawarangu-mulangwa Jesus-manja

22 Akilarrkumurndada arakba akina. Aburraja nawurramurn-
dukwunuma WarningiJudiya warnumamalya Jirujalema-manja
warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa wurrumirumirar-
rngwa warningarakburakba-kiyu-wa narrukwurdukwurdaka-
murruwa Neningikarrawara-langwa angalya. 23 Eneja Jesus
nilikenuma akina-langwiya alingajirra amiyerriya angwarnda-murra
niyarruwarnuma Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Akine-
ka amiyerriya emikirra Jalumuna-langwa Amiyerriya. 24 Aburraja
wurrakina warnumamalya nawurramurndukwunuma enuwa-manja.
Biya neyama, "Ningkena ngawa yikikukwurukwunama ayakwa
ningkeningamiyerra-na? Nginuminijiraba-manja nginijirrkumarnu-
manja amalyirra Neningikarrawara ningkeningadinuba-wiya
ningkeningadinakba ningkakina, kembirra yirridirrburakina yirraja!"
neyama wurrakina.
25 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, "Ngarramakama arakba kir-
rakina akena nara yikuminuwerrungwur.danga nganyangwa ayakwa.
Nganja ninguwar.duwar.denama warka ebina Nungwarrka nginuk-
wama ngayuwa ningenikiyami-yada. Akine-ka warka yikakidirrbu-
rakinama ngayuwa-langwa. 26 Akena nungkwurruwa nara awerrung-
wur.duma ngayuwa-manja mena nara-baba kirrakina nganyangwa
jiba. 27 Nganyangwa jiba akakiruma nganyangwa ayakwa akwa
nganja ningakakiruma ngala-langwa, akwa kakaburrakiyuwarnama
ngayuwa-manja. 28 Akwa nganja ngayuwa kenibikinama kuwambilyi-
yada eningangkawura eniba akwa nari-yada kembirra eyibiyuwa-
juma akijungwa akwa nari-yada warningerribirra amurrakajuma
akina ngayuwa-langwa. 29 Nganyangwa Nungwarrka nginukwama
amurndakakina jiba ngayuwa-wa. Nara wurribina wurrukwala
wuburra enuwa. Nara kembirra warningerribirra amurrakajuma ak-
ina nganyangwa-langwa Nungwarrka. 30 Ngayuwa akwa nganyangwa
Nungwarrka yinuwilyaba-ma yinalakena," niyama Jesus.
31 Kembirra ngarningka aburraja WarningiJudiya warnumamalya
narrumamurndakumanga malarra kenijungwajuwi-yada Jesus-manja.
32 Akena eneja Jesus niyama, "Ningene-ka arakba ngarrawilyaka-
juwama ababurna warka eninginingaba amurndakibina Nungwarrka

nginukwama ningenikiyama-langwa. Kembirra amiyambena-langwa
warka karna yikijungwajinama makina-murra malarra?” niyama
Jesus.
33 Aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, “Nara yarna ajungwa-
juma nungkuwa ningkiyama-mubaba eningaba warka ningkakina
umba kijungwunama ningkiyengbinu-mulangwa awurrariya ayakwa
Neningikarrawara-langwa. Ningkilyangkiyama-bu nungkuwa akwa
Neningikarrawara kinalakina kinuwilyaba-ma. Akena yande-ka
ningkakina ningkenumamalya!” neyama wurrakina.
34 Eneja Jesus niyama, “Neningikarrawara-langwa-manja jurra
nuwarrikarrijajungwunama akwa neyaminama, ‘Neningikarrawara
niyamama, Nungkwurruwa kirrakina wuburra ngayuwa
Ningeningikarrawara, niyamama.’✡ 35 Akine-ka ayakwa
Neningikarrawara-langwa alyangmandukwuna akwa kuwambilyama
ngawa eningangkawura. Nakina-bina Neningikarrawara
neniyengbijuwama wurrumurndakakina warnumamalya wuburra
enuwa Neningikarrawara, wurrumurndakibinu-wa niyengbinu-
murruwa ena-langwa ayakwa arakburakba-kiya-wiya. 36 Miyambena-
burra kembirra yirrilekbajama ngayuwa nungkwurruwa
ngarramaka-mulangwa ngayuwa ningena Ningenikuwenikba
Neningikarrawara-langwa? Eningawurrariya-ma akina ayakwa
nganyangwa! Nakine-ka Neningikarrawara, nakina-bina
Nungwarrka nuwekbalyinuma ngayuwa akwa nginilarrkama
enenu-wa angalya ningenikuminuwar.di-yada enena warka.
37 Nara-manja ningena awar.duma adidirrbura warka wuburra
nganyangwa Nungwarrka nuwar.denama, kembirra nara
kirrakina awerrungwur.duma akwa awerrikambilyuma ngayuwa-
manja. 38 Umba kuwar.dena-manja ngayuwa adidirrbura warka
wuburra Nungwarrka nuwar.denama, kembirra mama kirrakina
nara awerrungwur.duma nganyangwa-manja ayakwa umba
nganyangwa-manja warka yikuwerrungwur.denama kirrakina.
Yikuwerrungwur.denama ngayuwa-manja kajungwa yikeningmidini-
yada akwa yikumumiringkini-yada ngayuwa ningambilya-mulangwa
Nungwarrka-manja akwa nganyangwa Nungwarrka nambilya-
mulangwa ngayuwa-manja. Nungwarrka akwa ngayuwa yinalakena-
kiya yinuwilyaba-ma ngawa,” niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa
WarningiJudiya warnumamalya.
39 Ngarningka arngkawura-langwa warnikirndirrki-yada
wurrakina Jesus akena eneja numarngkilyumada aburruwa-
langwa. 40 Biya yadikina nilawurradina arakba niyakuwarrukwa
adalyuma EningiJardina ebina Janjana nenumingekingambajuwa-
murrumanja warnumamalya ebina-wiya akwa nambilya yakwujina.
41 Aburraja wurrababurna warnumamalya nawurrakilikena
yenjerrikina Jesus-uwa akwa namakijeyinuma namurndakiyama,
“Nara Janjana kiniyaminjama arrubuda umba ababurna-
langwa ayakwa alyangmandukwuna-wiya yirrenumakama naka-
langwa nenungkwarba,” neyama wurrakina. 42 Kembirra
arakba wurrilyimberrkuwarra warnumamalya wurrababurna
nawerrikambilyumurra enuwa-manja.

✡ **10:34** Emeba 82:6

11

Lajirida nijungwu-mulangwa

1 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Lajirida
nangbilyuwadinuma. Nambilyuma nakina engemba-manja angalya
Bedini-manja, aburrubukwurruwa derrkuwenikba-kiya Mada akwa
Meri. 2 Dakine-ka Meri dibina-murrada yingijiraba-murrada
Jesus-langwa-manja alika ebina bungabungwa eningaba akwa
yinginumininingburingkaka-murrada ena-langwa alika ngala-langwa-
murra mamungba. Nakina-bina nerrkuwadikba ngala-langwa Lajirida
nangbilyuwadinuma nakina.
3 Aburraja Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nuwam-
bilyuma engka-manja angalya wurrakina. Kembirra Lajirida-langwa
derrkuwenikba-kiya narringilarrkama ayakwa Jesus-uwa akwa nar-
ringiyama, “Ningkumikbiyiya-dangwa, nungkwa-langwa nenuma-
malya nibina ningkilyelyingminama, nijungwuname-ka angbilyuwa,”
narringiyama wurringalakina.
4 Eneja Jesus nengkirrika-manja akina ayakwa, niyama ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa, “Angbilyuwe-ka nenakuwardanguma
nakina Lajirida, akena nare-ka ajungwuma alarruma nakina. Akine-
ka angbilyuwa nenakakburrangama kajungwa kirrababurna-langwa
karnumamalya yikiniyangmarngkwajini-yada Neningikarrawaru-wa,
akwa ngarningka yikeningmidini-yada kirrakina ningena ngayuwa
Ningenikuwenikba Neningikarrawara-langwa ningarrubuda-dangwa
nilyengma,” niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnikabubur-
rakiyuwa.
5 Jesus nilyelyingminuma angwurra Mada-kiya-manja akwa
nerrkuwarringba-manja. 6 Akena nengkirrika-manja ebina ayakwa
nangbilyuwadinu-mulangwa Lajirida, nambilyuma ngawa yakwujina
mambilyuma marringa ebina-manja angalya nambilyu-murrumanja
nakina. 7 Biya niyama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Kwa,
ngarrilikaja ngarrilawurradina Judiya-wa,” niyama Jesus.
8 Aburraja warnikabuburrakiyuwa wurribina ena-langwa neyama,
“Nara! Wurrakina warnumamalya warningakwujina bungayinde-
nama kabuwardenama malarra-murra. Jerriya ngawa ngarningka
ningkena ningkingayindenama kilawurradinama akinu-wa angalya?”
neyama Jesus-uwa.
9 Kembirra eneja Jesus niyama, “Kumambijangina-mulangwa ma-
mawura akwa kumawiyebena-murruwa, akirringkinama angalya
akilikaja-murrumanja akwa ngarrumilyukwa. Kilikaja-manja ningena
meningilida, nara wurrakina angajuma. 10 Umba kumawiyebena-
manja mamawura yimbukwa, kinilyangkuwerribikajungwuna-manja
Neningikarrawara yimbukwa warnikiyami-yada wurrakina, kem-
birra aburramba-langwa kabingajinama. 11 Eneja ngakwurra-langwa
nenumamalya nakina numungkwulingama marringa, akena ningena
kilikajama enuwa-wa kajungwa kinumirajangajini-yada marringa-
langwa nakina-da,” niyama Jesus.
12 Kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa
neyama, “Kinumungkwula-manja nakina, kinenibudinama
kineningabadiname-ka,” neyama. 13 Nalyangkiyamama Jesus
niyengbinuma nakina numungkwulingama-bu meningiyanda

marringa nakina Lajirida. Akena eneja Jesus neningma arakba nakina Lajirida nijungwuma.
14 Kembirra Jesus nenumungkidirrburaka arakba wurrumurndakakina warnungkwarba akwa niyama aburruwa-wa, “Lajirida nijungwuma arakba, 15 akena mama nara ningibina ngayuwa kambilya yakwujina akini-yada ngawa nijungwu-manja nakina nenungkwarba umba eningaba akina, kajungwa nungkwurruwa yikuwerrikambilyiyada ngayuwa-wa. Kwa, ngarrilikaja arakba enuwa-wa,” niyama nakina.
16 Eneja kembirra nuwilyaba nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa nenimikirra Damija, nenumaka ayakwa wurrumurndakibinuwa wurrukwalu-wa warnungkwarba. Nakine-ka nuwilyakama ambilyuma-kiya ekirra, Damija akwa Didimija. Akine-ka ekirra Didimija neyaminama “Nenirukwularreyinuma duwilyabama-langwa dirndarringba muwilyabama-manja ngawa mamawura,” neyaminama akina. Nakine-ka Damija niyama, “Kwa, ngarruwurrakilikaja nakamanja Numikbiyiya-dangwa ngakwurruwa, kajungwa akijungweyiniyada ngarruwurrakidirrbura enuwa-manja,” niyama nakina.

Jesus nenilirrakuwerringekburaka-mulangwa Mada-kiya-manja

17 Biya nalikena arakba Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa Bedini-wa, biya neyar.da wurrakina yakwujina. Aburraja wurrukwala warnumamalya wurruminakina angalya nenumaka Jesus-manja nenakumarnu-mulangwa nenumadangkwa medirramanja arrawa. Mabiyarbuwa arakba marringa nambilyuma nakina yakwujina. 18-19 Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya namurndakilikenuma Jirujalema-langwa Bedini-wa. Akina angalya Jirujalema nara awilyikerra Bedini-langwa, umba awarrngkakwudangwa akina. Kembirra namurndakilikenuma yadikina Bedini-wa narrawerringekburakama wurringalakina-kiyawa wurringidarringka-kiya, nijungwu-mulangwa nerrkuwarringba.
20 Ngalaja Mada yingengkirrika-manja dakina nakina Jesus nubukwaya nilikenuma aburrunguwa-wa, yingilikena arakba yinginukwurukwa. Umba ngalaja Meri yingangmakwulala dakina alikiramanja arrawa. 21 Kembirra yingiyama Mada Jesus-uwa, “Karukwa! Yelakwa kambilyu-manja ningkena, nara-maka ningena kijungwuna,” yingiyama. 22 “Akena nganja ningeningma aduwaba kiniyengkilabajamanja nungkuwa ningkakina eningerribirra ebina kingayindenamanja nungkuwa, kembirra nakina Neningikarrawara kenukwunama nungkuwa ningkakina aduwaba,” yingiyama.
23 Eneja niyama Jesus Mada-wa, “Nerrkuwena nungkwa-langwa kinumirajanginama kinenibudinama nakina,” niyama Jesus nangamaka.
24 Ngalaja yingiyama, “Ningeningma ningena kinenibudinama nakina, akena nara aduwaba umba ambaka-murrumurra mibinamanja meningarija-langwa-manja mamawura kawarumajungwunamurrumanja wurribina warningma-murrumurra nakina Neningikarrawara,” yingiyama dakina Mada.
25 Eneja Jesus niyama kembirra ngaluwa-wa, “Ngayuwe-ka ningena ningibina kenibikinama kirrakina yikambilyi-yada karniba karningangkawura. Mama karningerribirra karnumamalya yikijungwunama umba yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja,

kembirra kirrakine-ka karniba yikambilyama karningangkawura.
26 Nara karnumawurrina arukwulyuwakama alikama kirreyebijeba
ambilyuma Neningikarrawara-langwa kirrakina umba karniba
karningangkawura yikambilyama yikuwerrikambilya-manja
ngayuwa-manja. Nungkwaja ningkeningma ena ayakwa?" niyama
Jesus ngaluwa-wa.
27 "Yawe-ka, Ningkumikbiyiya-dangwa," yingiyama ngalamba-
langwa. "Amandangwa ningeningma nungkuwa ningkakina
ningkibina yiminijirabama yijirrkumarnuma amalyirra Neningikar-
rawara ningkeningadinuba-wiya ningkeningadinakba, ningkibina
nenikilarrka enenu-wa angalya, Ningkenikuwenikba ningkakina-da,"
yingiyama Mada Jesus-uwa-da. 28 Biya kembirra yingilawurradina
dakina arakba angalyu-wa akwa nangardija derrkuwadikba-wa
yingijiraka ayakwa nangamaka ngaluwa-wa akwa yingiyama, "Naka
arakba Numikbiyiya-dangwa niyar.duma. Nginingayinduma nakina
kiniyengbinama ayakwa nungkuwa-wa," yingiyama.
29 Ngalaja Meri yingengkirrika-manja dakina akina ayakwa, yingu-
mirajanga dakina biya yingenjirrikaja yingilikena Jesus-uwa yinginuk-
wurukwa.
30 Eneja nakina Jesus ambaka nambilyuma ngawa ebina-
manja angalya yinginakburranga-murrumanja Mada lukwakwa
mamurukwa-manja. 31 Aburraja warnumamalya wurribina
narringawerringekburaka-murrumurra Meri-manja ebina-manja
alikira, narringarringka dakina yingilikenuma yingenjirrikenuma
errekbu-wa. Nalyangkiyama yingilikena-bu medirra-wa dakina
dadikungwadi-yada yakwujina angwada. Kembirra narringayuwarna
dakinu-wa.
32 Ngalaja Meri yinginirringka-manja dakina Jesus, yingabu-
luwendinga enuwa-manja akwa yingiyama, "Ngeniyerriya! Yelakwa
kambilyu-manja ningkena, nara-maka nganyangwa nerrkuwarrka
kinijungwuna," yingiyama.
33 Eneja Jesus nangarringka Meri yingungwadina dakina, akwa
wurrukwala warnumamalya aburrajukwaba biya nakine-ka nenikbar-
rngajuwama nakinu-wa nuwerrikawarriyadinuma. 34 Niyama nakina,
"Nga-manja kinakumarnuma nenumadangkwa?" niyama. Aburraja
neyama, "A! Angakuba! Kwa likaja kumarringkini-yada medirra
nungkwabakiyaba," neyama.
35 Kembirra enejukwaba Jesus nungwadina-da.
36 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nenirringka-
manja Jesus nungwadina-manja enejukwaba, namakijeyinuma
wurrakina. "Kwuja!" neyama wurrukwala. "Amandangwa
nilyelyingminu-mubaba nakina nenumamalya," namurndakiyama.
37 Umba wurrukwala neyama, "Nenumineningabakama Jesus
nimimba-langwa menba-na? Kembirra keneningabaka-maka naka
Lajirida-da nari-yada kinijungwuna-da," neyama.

Jesus nenumirajangajuwa-mulangwa Lajirida-manja

38 Kembirra eneja Jesus nuwerrikubarrngwarrngwadinume-
ka nakina ngawa. Niyar.da arakba mibina-manja medirra
numudidikajungwunu-murrumanja adirrungwarna-murra
angwarnda. 39 Kembirra nenumaka Jesus wurrukwalu-wa

warnungkwarba akwa niyama, “Wurrijirena akina angwarnda medirra-langwa,” niyama. Ngalaja Mada yingiyama enuwa-wa, “Kardi! Numingbajame-ka makina medirra. Nakine-ka nenumadangkwa nambilyuma yakwujina arrawa medirra-manja mabiyarbuwa arakba marringa,” yingiyama dakina.

40 Kembirra eneja niyama Jesus ngaluwa-wa, “Yirramakama arakba ngayuwa nungkuwa-wa, kuwerrikambilya-manja nungkuwa ngayuwa-wa aduwaba, kembirra kirringkinama akina arrubuda-dangwa Neningikarrawara-langwa,” niyama Jesus Mada-wa. 41 Kembirra aburraja wurrukwala warnungkwarba narrirnjirrkwajuwa ebina angwarnda medirra-langwa. Umba nungwundikadinga arakba Jesus karrawaru-wa akwa niyama, “Ngeniyerriya Ngangwa, ngarreyangmarngkwajinama mena-baba ningkengkirrikenuma ayakwa nganyangwa aduwaba. 42 Ningeningme-ka ningena ningkakina ningkengkingkirrikajama ngayuwa-wa, akena ebina ayakwa ningarraminiyengbinuma warna warnumamalya yelakwa nuwengkirrikajama. Ningiyengbinuma akina kajungwa kuweningmidini-yada warna yilarrka-mulangwa nungkuwa yangkwurrangwa ningena,” niyama Jesus Nungwenikba-wa Neningikarrawaru-wa. 43 Biya nijerrukwa-manja arakba, nardanguma nakina. “Lajirida...wu! Kwa jadiya...wu!” niyama.

44 Eneja nijungwu-murrada nibina nijadinga kembirra medirra-langwa-da. Ena-langwa ayarrka akwa alika namurndakeyukumurndi-jajungwunuma ngawa dumbala-murra, akwa nenumadangkwa akwa ngawa aringka. Umba niyama Jesus nenumaka wurrukwalu-wa warnungkwarba, “Wunuminumurndakaburawakina dakina dumbala akwa wunilarrkiya enilikaja arakba,” niyama Jesus aburruwa-wa.

Nenuminilyelyimbukweyinu-mulangwa warnikuwardi-yada Jesus

45 Aburraja warnumamalya wurribina narringangarranguma Meri-wa nenirringkama niyama-mulangwa Jesus. Kembirra arakba wurrababurna nawerrikambilyuma enuwa-manja wurrakina, 46 umba wurrukwala nalawurradinuma angerriba WurruBariju-wa warnungkwarba akwa nenuminumakinuma niyama-mulangwa Jesus wurrumurndakakina-manja warnungkwarba. 47 Kembirra arakba aburraja wurrarumuruma WurruMinida akwa WurruBarija warnungkwarba narrawurramurndukwama WarningiJudiya wurrububungkawa akwa namurndakambarringa ayakwi-yada akwa neyama, “Kwuja! Niyaminjamarrkinama nakina amukwiyadakina arrubuda? Akiyamarrkinama kembirra ngarna-na? 48 Umba akiyaminjamina-manja ngawa ngarna nara-manja angwanjajuma nakina, kembirra wurrababurna-langwa warnumamalya kawerrikambilyama arakba enuwa-manja. Kembirra aburraja WarningiRawuma wurrububungkawa kalikajama wurrakina karruburrijinama Neningikarrawara-langwa angalya akwa ngakwurruwa-mulangwa,” neyama wurrakina.

49 Wurrumurndakakina-langwa WurruMinida, eneja nuwilyaba naruma nubungkawa NuMinida nenimikirra Kayubaja. Akwa niyama nakina wurrumurndakakinu-wa, “Kirrumurndakeyina karnumamalya karningaringkama-wiya! 50 Umba enena-bina

eningaba-da! Wurruwilybaba-ma warnumamalya akabuminijungwunama ngarruwurrakwulyumida-langwa ngarnumamalya, kajungwa nari-yada WarningiRawuma wurrububungkawa aburrijuma ngarrilyimberrkwulyumida-langwa ngarnumamalya. Kirreningbalidinamurra-bina?” niyama nakina Kayubaja. 51 Nara nakina kiniyengbina enabakiyaba umba Neningikarrawara nenungwurrkumambambijuwama amurndakakina ayakwa nenikiyengbiyada mena-baba akini-yada ngawa nakina naruma nubungkawa NuMinida nilyingama. Umba Neningikarrawara nenumakama enuwa-manja Jesus nenikuminijungwi-yada wurrababurnalangwa WarningiJudiya 52 akena nara yimbukwa WarningiJudiyalangwa aminijungwuma umba wurruwurrakwulyumida-langwa Neningikarrawara-langwa warnumamalya engka-langwa iya engkalangwa angalya wurruwurrakawura-ma kuwambilyi-yada.

53 Kembirra yadikina arakba aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa nenuminilyelyimbukweyina warnikuwardi-yada Jesus. 54 Aminakina-langwa kembirra eneja Jesus nara nabilyerra kinilikena yenjerrikina Judiya-wa umba nilikena erribaja eyukwujiyuwa angalya engembu-wa Yibureyima. Akine-ka angalya nuwambilyuma akwudangwa alarrkingburingka. Nakina ngawa nambilyuma yakwujina aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa.

55 Biya nuwakwudangwudina arakba warnikambarringi-yada warnikilarrmi-yada emeba WarningiJudiya warnumamalya Akwurungkuwarrukwa-langwa kajungwa warnikiyakuwerribikiyada aburra-langwu-wa wurrarumuruma wurribinu-wa nawurrakijadangu-murruwa Yijiba-langwa. Aburraja kembirra wurrababurna-langwa WarningiJudiya warnumamalya nawurrakilikenuma emininga-langwa iya emininga-langwa angalya nawurramurndukweyinuma yenjerrikina Jirujalemu-wa kajungwa kararrkajungwuni-yada arakba adinakba warnikambarringi-yada akina. 56 Wurrakine-ka arakba nenuminaburangkeyinume-ka Jesusuwa. Nawurramurndukweyinuma arakba Neningikarrawara-langwamanja angalya akwa namakijeyinuma wurrakina, “Kwureya! Dukwa kinilikaja nakina yangkwurrangwa enenu-wa Akwurungkuwarrukwa, dukwa nara-da!” namurndakiyama wurrumurndakakina.

57 Aburraja wurrumurndakakina wurrarumuruma WurruMinida akwa WurruBarija warnungkwarba narramakama warnumamalyuwa akwa neyama, “Karningerribirra karnumamalya yikinirringkinamanja Jesus, kwa yikeningmikina yikilikaja yikumakina kajungwa yikinumiyi-yada kembirra nakina,” neyama wurrakina.

12

Meri yingi-jirabama-langwa bungabungwa Jesus-langwa-manja alika

1 Bi...ya mamangbala muwilyaba marringa numakwudangwudinuma arakba warnik-ambarringi-yada warniki-larrmiyada emeba WarningiJudiya warnumamalya Akwurungkuwarrukwalangwa kajungwa warniki-yakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa wurrarumuruma. Eneja arakba nakina Jesus ni-lawurradinuma erribaja Bedini-wa ebinu-wa angalya nenu-warumajuwamurru-wa

nen-enibikamurru-wa Lajirida. 2 Aburraja wurrakina nenumin-
akumarna arakba adinakba aninga Jesus-langwa. Enejukwaba
nakina Lajirida n-ambilyumurra yakwujina aburruwa wurrukwala
warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa. Biya ne-yebukeyinuma
wurrakina wurruwurrakawura-ma umba ngalaja dakina Mada yingi-
lyilyanguma amurndakibina aninga aburruwa-wa.

3 Kembirra ngalaja Meri yingu-manga ebina akwulyubena
bungabungwa yingu-beyindanguma aminaruma angwarnda
eyukwujiya-ma budila akwa yingi-jiraba akina Jesus-langwa-manja
alika. Kembirra yinginumini-ngburingkakama ngala-langwa-murra
mamungba akwa nuw-angkarrkwulyuwakenuma ne-ngbajuma
eningaba arrawa alikira-manja.

4 Eneja nakina Judija NeningiKariyada, nibina nuwilyaba
nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa, nibina neniku-kwi-yada Jesus
wurrumurndakibinu-wa wurrububungkawa warniku-wardi-yada,
ni-yama nakina aburruwa-wa, 5 “Miyambena-burra nara yika-
kwa wurrumurndakangabu-wa akina bungabungwa kajungwa
yiku-meni-yada adirrungwarna angwarnda akwa yika-kwuni-yada
wurribinu-wa warningmalyingmalyingma warnumamalya?” ni-
yama nakina. 6 Akena nakina Judija nu-marrungwayindangumurra
wurrakina warningmalyingmalyingma warnumamalya umba numa-
wilyuwilyakama mibina meningangwarnda beka enuwa-manja.
Akwali-yada n-angkangmaduma angwarnda ena-langwi-yada. Ni-
yamama-langwa amurndakibina, kembirra nakina ni-yengbinuma
amurnadakakina ayakwa-da.

7 Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Nga-lalika daka! Ena
yingu-minambambilyuma eningadinakba bungabungwa kangumini-
lyungkweni-yada nganyangwa-manja ningenumadangkwa ki-
jungwa-manja ngayuwa. 8 Nganja ningena nara ambilyinguma
arngkababurna-langwa nungkwurruwa-manja umba wurrakina
warningmalyingmalyingma warnumamalya kuw-ambilyamurra
arngakbaburna-langwa nungkwurruwa-manja,” ni-yama Jesus-da.

*Nenumini-lyelyimbukweyinuma-langwa warniku-warda-langwa La-
jirida*

9 Aburraja wurrababurna warnumamalya WarningiJudiya nuw-
engkirrikenuma Jesus ni-yar.duma-langwa Bedini-manja arakba
biya kembirra aburrajukwaba nawurraki-likenuma yenjerrikina
Bedini-wa. Nara warniki-rringki-yada yimbukwa nakina Jesus
umba enejukwaba nakina Lajirida warniki-rringki-yada nibina-
murrada nenu-warumajuwa-murrada nen-enibika-murrada Jesus.
10-11 N-enibudinuma-langwa ngarningka nakina Lajirida, kembirra
wurrumurndakakina warnumamalya na-werrikuwaranguma
wurrarumuruma-langwa WurruMinida umba na-werrikambilyuma
Jesus-manja. Kembirra aburraja wurrumurndakakina WurruMinida
ne-yawijamama akwa nenumini-lyelyimbukweyinuma warniku-
warda-langwa nakina Lajirida.

Jesus ni-likenuma-langwa Jirujalemu-wa dangki-murra

12 Mingki-yada arakba makina mamawura, aburraja
wurribina wurrababurna warnumamalya nawurraki-likenu-
murrumurra Jirujalemu-wa warnik-ambarringi-yada akina-manja
Akwurungkuwarrukwa, nuw-engkirrika ni-likenuma-langwa Jesus
enejukwaba akinu-wa angalya. 13 Kembirra nenumurndaku-
manga yilyarra yinumawarruwalya warniku-warriji-yada ayarrka-
murra akwa nawurraki-likena nenu-kwurukwa enuwa-wa. Ne-
yangkuwarumajungwunuma wurrakina enuwa-wa akwa ne-
yama, “Yirre-yangmarngkwajina yirra-langwa Ningkumikbiyiya-
dangwa! Yirre-yangmarngkwajina ningkibina ngini-larrkama
yangkwurrangwa Neningikarrawara! Ngeni-yangmarngkwajina
Nubungkawa NgarningiYijireyila-langwa!” ne-yama wurrakina.✡
14 Eneja Jesus nang-akburranga duwilyaba dangki akwa ni-
rijawudija dakina-manja. Ni-yamama nakina Jesus ebina-langwiya
ayakwa nuw-arrikarrijajungwunuma-langwiya arakburakba-kiya
Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ngarraku-makinama akina
ngakwurruwa-wa akwa ne-yaminama, 15 “KarningiJirujalema
karnumamalya, nara akbar.duma! Umba kwuja! Wuni-rringka
nubukwaya ni-likajama nungkwurra-langwa nubungkawa dangki-
murra,” ne-yaminama akina ayakwa.✡ 16 Adinuba-wiya aburraja
Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-angkungkuwabijuwa
amurndakakina ayakwa kinu-bungkawadinama-langwa Jesus
akwa ni-likenuma-langwa dangki-murra. Akena ambaka-
murra nu-warumajungwunu-manja Jesus ni-jungwunuma-langwa
mabiyakarbiya mamawurakembirra nuw-eningmidinuma arakba
amurndakakina ayakwa ebina nuw-arrikarrijajungwunuma-langwa
enuwa-langwa akwa ngarningka amurndakakina ne-yamama-
langwa akina-langwiya ayakwa. 17-18 Miyambena-burra wurrakina
wurrababurna warnumamalya nawurraki-likena nenu-kwurukwa
Jesus-uwa? Wurrakina nawurraki-likenuma yenjerrikina mena
nuw-engkirrikenuma-baba Jesus n-ardanguma Lajirida medirra-
langwa akwa nen-enibikama. Kembirra narra-makama narri-
yarrkbalijuwama wurrukwala-manja warnumamalya akina-langwa
arrubuda ni-yamama-langwa Jesus. 19 Kembirra aburraja WurruBarija
warnungkwarba na-werrikawarriyadinuma na-makijeyinuma
akwa ne-yama, “Kardi! Ne-yamarrkinama-bina warna? Kwuja!
Wurrangkwulyumida-langwa warna arakba neni-yuwarnama enuwa-
wa! Ngarne-ka ngakwurruwa ngarri-lyangmuridinama nara e-
yamama!” namurndaki-yama wurrakina.

*Nenumin-andeyuma-langwa Jesus-uwa wurrukwala WarningiJudiya-
ma warnumamalya*

20 Aburraja wurruwurrakwulyumida-langwa warnumamalya
emininga-langwa iya emininga-langwa angalya nawurraki-
likenuma Jirujalemu-wa warnik-ambarringi-yada warniki-larrmi-yada
emeba akina-langwa Akwurungkuwarrukwa warniki-yakuwerribiki-
yada WarningiJudiya-langwu-wa wurrarumuruma. Wurrukwala
wurrakina WarningiJudiya-ma warnumamalya. 21 Umba eneja
nibina-murrada Biliba n-ambilyuma yakwujina ebina-manja angalya
eyukwujiya-manja Bejeda-manja Keliliya-manja, nakina yakwujina

✡ **12:13** Emeba 118:25,26 ✡ **12:15** Jekaraya 9:9

enejukwaba. Aburraja wurrumurndakibina WarningiJudiya-ma warnumamalya na-likenuma Bilibu-wa akwa ne-yama enuwa-wa, “Wayi! Nungkuwa! Yarne-ka yini-ngayindenama yikini-rringkinama Jesus!” ne-yama wurrakina. 22 Kembirra Biliba ni-likena nenu-maka Endiruwa-manja akwa wunalakina ngawa neni-likena akwa nenu-maka Jesus-manja.

23 Eneja Jesus ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Na-darrbudinama arakba ena adinuba ebina yikenumin-abilyerrikinamurra Neningikarrawara nungkwurraja ngayuwa-bina ningena ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma, ningibina ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. 24 Wurr-engkirraja! Ebina wuburra-kiya awilyaba amaninga amadidira na-lungkuwabijajungwuna-manja ajiringka-manja, kembirra nuw-eyebirredinama ebina eningarrawa umba na-lingbijanginama akwa na-lungkuwarringinama akwa ababurne-ka amadidira nuw-arrangbijeyinama. Ebina eningadinuba-wiya amadidira nuw-eyebirredinama akwa arakba na-jungwunama. Akena nara-manja a-lungkuwabijajungwuma akina ajiringka-manja, akwa kuw-ambilya-manja engburingka, kembirra nara a-lungkuwarruma akwa arrangbijajuma ababurna amadidira umba awilyaba-ma yimbukwa amadidira aminakwukawura kuw-ambilyama. Amandangwa engburingka ayakwa akina! 25 Kirribina karningerribirra nara-manja amin-engkirrikama wurrukwalu-wa umba yiki-lyelyingmajungwuna-manja nungkwurrabakiyaba-langwa, kembirra nara karniba ambilyuma karningangkawura. Umba yikumini-yakuwabijajungwuna-manja akwa yikamini-yakuwerribikaja-manja wurrukwala-langwa, kembirra karniba yik-ambilyama karningangkawura. 26 Kirribina karningerribirra yiki-ngayindena-manja ngayuwa ningubungkawa nungkwurra-langwa, kembirra kirrakina nganyangwa karnikuminuwar.duwar.da akwa yiki-yuwarnama ngayuwa-manja kajungwa ngayuwa-manja yik-ambilyi-yada ababurna-manja angalya ki-likajamurra-manja ngayuwa. Akwa eneja Nungwarrka yikeni-kbarrngajinama karningerribirra kirribina yikuminu-war.denama warka nganyangwa,” ni-yama Jesus.

Jesus numini-yengbijajungwunuma-langwa neniki-jungwi-yada

27 Biya Jesus ni-yama ngarningka wurrumurndakakinu-wa war-numamalya, “Ki-yamarrkinama ningena? Ninguwerrikubarrnge-ka ningena arakba. Kinu-makina ningena Nungwarrka nari-yada a-lyanduma. Akena mama akina! Aminakina-langwa-baba ningena ningi-likenuma yangkwurrangwa ningeniki-yami-yada. 28 Ngangwa, wurra-dirrburakina wurrumurndakeyina-manja warnumamalya ningkarrubuda-dangwa ningkukwulyubena ningki-lyengma,” ni-yama nakina Jesus. Kembirra ngalaja akina amayakwa Nungwenikba-langwa ne-yengbina angaluba karrawara-langwa akwa ne-yama, “Ngayuwa arakba ningarra-dirrburakama akwa ngarningka ngawa ka-dirrburakinama nganja ningibina ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma,” ne-yama akina amayakwa. 29 Umba aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nuw-engkirrikenuma akina amayakwa angaluba karrawara-langwa. Yibilyibilya-bu na-lyangkiyama aburra wurrukwala umba aburraja wurrukwala

nenikumamurikaja-bu Neningikarrawara-langwa ni-yengbinumurra
Jesus-uwa na-lyangkiyama wurrakina.
30 Eneja kembirra Jesus ni-yama wurrumurndakakinu-wa
warnumamalya, “Akina ebina amayakwa nara kakumini-yengbina
ngayuwa-langwa umba nungkwurruwa-langwa kirrakumini-
yengbinuma,” ni-yama nakina. 31 “Ngalaja arakba na-darrbudinama
ena yikeni-lekbajama-langwa nakina Neningikarrawara
nungkwurruwa-wa kirrababurnu-wa akwa ngawa kin-ambilyama-
langwa neningarrubuda-ma nibina nubungkawa enena-langwa
angalya akwa angkwulyumida-langwa. 32 Kabu-wurdijina-manja
wurrakina ngayuwa enena-langwa angalya, kembirra nganja ningena
k-angkijirenama wurrababurna-langwa warnumamalya emininga-
langwa iya emininga-langwa angalya nganyangwi-yada,” ni-yama
Jesus. 33 Jesus ni-yengbinuma akina ayakwa kajungwa warnumamalya
kuw-eningmidini-yada adinakba enuwa-langwa nenikumini-jungwa-
langwa wurrababurna-langwa warnumamalya ka-mambalinamurra-
manja eka.
34 Aburraja kembirra wurrumurndakakina warnumamalya namin-
andabumeyinuma akwa ne-yama Jesus-uwa, “Neningikarrawara-
langwa-manja ayakwa nuw-arrikarrijajungwunama ngarraku-
makinama nakina kin-ambilyama neniba neningangkawura nibina
nenumini-jirabama neni-jirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara
neningadinuba-wiya neningadinakba. Kembirra ki-yamarrkinama
nungkuwa kabu-wurdijinama ningkakina yadada, ningkibina-
murrada ningki-rukwularrinu-murrada enena-manja angalya?
Ningki-yamarrkinama ningkakina ningki-yengbijajungwunama
ningkenimikirra ningki-rukwularrinuma enena-manja angalya?”
ne-yama wurrakina.
35 Kembirra eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, “Ngayuwa
ningena Ningenikilarrkabarraka ningibina-murrada ngarramin-
abilyerrikinama Neningikarrawara-langwa nungkwurruwa-manja
akena ning-ambilyama nungkwurruwa-manja arngkidarrba
yimbukwa. Yiki-likaja-manja karningerribirra alarrumur.da-
langwiya, kembirra yik-angkuwabijinama karniki-lika-langwa
dirrbura kirrakina. Yik-angkuwabijinama alyangmandukwuna
ayakwa Neningikarrawara-langwa umba yiki-yaminama ngawa
awurruwurrariya. Kembirra ning-ambilya-wiya ningena
Ningenikilarrkabarraka nungkwurruwa-manja, yiki-likajama
nganyangwa-manja akilarrkabarraka kajungwa yiku-miringkini-
yada dirrbura Neningikarrawara-langwa akwa nari-yada akina
alarrumur.da akburranguma nungkwurruwa-manja kirri-
yaminjamina-wiya awurruwurrariya. 36a Ning-ambilya-wiya ngayuwa
nungkwurruwa-manja, yiku-werrikambilyama ngayuwa-manja
ningibina Ningenikilarrkabarraka kajungwa nungkwurramba-langwa
yiki-yamini-yada wuburra karnikilarrkabarraka wurrukwalu-wa
warnumamalya warniku-miringki-yada dirrbura Neningikarrawara-
langwa,” ni-yama Jesus.

WarningiJudiya warnumamalya wurrubina nara ka-werrikambilya Jesus-manja

36b Ni-jerrukwama-langwa ayakwa Jesus, kembirra ni-lalika akina
angalya Jirujalema umba n-abuwarrkajungwa wurrumurndakakina-
langwa warnumamalya warningakwujina. 37 Mame-ka nakina Jesus
ni-yamama ababurna arruburrubuda neni-rringkamurra-manja wur-
rumurndakakina warnumamalya, akena nara ngawa ambaka wurrak-
ina ka-werrikambilya enuwa-manja, 38 kajungwa akina ayakwa ka-
lyangmandukwunadini-yada ebina n-arrikarranguma arakburakba-
kiya nakina nenikumakumaka Neningikarrawara-langwa ayakwa
nenimikirra Ajaya. Akine-ka ayakwa ne-yaminama, “Karukwa!
Yikabuminu-werrungwur.danguma yirra-langwa ayakwa! Akena
nara wurribina-da! Akwa nungkwaja nungkuwa ningkarramin-
abilyerrikama nungkwa-langwa arrubuda! Akena nara ngawa
wurribina-da!” ne-yaminama akina ayakwa.✡ 39 Wurrakina
ngawa nara ka-werrikambilya mena ni-yengbinuma-baba Ajaya
ngarningka engka awilyaba ayakwa. Akine-ka ne-yaminama,
40 “Neningikarrawara nenuminu-mimbakama aburra-langwa menba,
akwa nenumini-lyangbudirrkama aburra-langwa aringka, kajungwa
karr-angkuwabijuwi-yada aburra-langwa-murra menba akwa nari-
yada karru-mumiringka aburra-langwa-murra mangma. Umba
Neningikarrawara ni-yamama, ‘Ngayuwa arakba ningi-yengbinuma
akina ayakwa, kajungwa nari-yada a-lyangbulawurraduma wurrak-
ina ngayuwa-wa, akwa nari-yada eningabakama aburruwa-manja,’
ni-yamama Neningikarrawara,” ne-yaminama akina ayakwa Ajaya-
langwa. Aminakina-langwa ayakwa kembirra wurrakine-ka war-
numamalya nara ka-werrikambilya Jesus-manja.✡ 41 Miyambena-
burra ena Ajaya ni-yengbinuma? Dukwa nenu-marngkirringkama-
baba Jesus narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma. Kembirra
nenumini-yengbinuma enuwa-langwa.

42 Kada wurrumurndakakina WarningiJudiya wurrububungkawa
wurrababurna-langwa nenumini-yarrkuwaranga Jesus. Nara-
da! Umba aburraja wurrukwala na-werrikambilyuma enuwa-
manja akena nara ke-yengbina abilyerra enuwa-langwa,
mena nuw-akbar.danguma-baba wurrakina WurruBarija-
langwa warnungkwarba. Wurrumurndakakine-ka WurruBarija
warnungkwarba narra-makama adinakba warnumamalya-
manja nari-yada a-werrikambilyuma enuwa-manja. Akena
ka-werrikambilya-manja warningerribirra enuwa-manja,
kembirra wurrumurndakakina WurruBarija warnungkwarba ka-
minangkirreyinama amurndakakina-langwa jinikakwa kajungwa
nari-yada e-yangmarngkwajuma Neningikarrawaru-wa yakwujina.
43 Akwa ngarningka wurrakina WarningiJudiya wurrububungkawa
narra-ngayindanguma wurrumurndakakina warnumamalya nari-
yada kuw-engkirrikena Neningikarrawaru-wa neniku-werrungwur.di-
yada aburruwa-wa umba karra-werrungwur.deni-yada angwurra
aburruwa-manja.

Jesus-langwa ayakwa ka-lyangkarrngajungwunama-langwa ngakwurruwa-wa

---

✡ **12:38** Ajaya 53:1 ✡ **12:40** Ajaya 6:10

44 Eneja Jesus ni-yengbina ni-yangkuwarumajungwunuma
akwa ni-yama, “Kirribina karningerribirra yiku-werrikambilya-
murrumurra ngayuwa-manja, nara yimbukwa ngayuwa-manja a-
werrikambilyuma kirrakina umba ngarningka Nungwarrka-manja
yiku-werrikambilyama, nibina ngini-larrkamurra-manja ngayuwa
yangkwurrangwa. 45 Yiki-rringkina-manja kirrakina ngayuwa-wa,
kembirra yikini-rringkinama enejukwaba nibina ngini-larrkama
ngayuwa. 46 Nganja ningena Ningenikilarrkabarraka ningibina
ningi-likenuma enenu-wa angalya kajungwa karningerribirra-langwa
kirribina yiku-werrikambilya-murruwiya ngayuwa-wa nari-yada
alarrumur.da-manja ambilyuma kirrakina yiken-angkuwabijini-yada
Neningikarrawara umba alarradada-langwiya yiki-likaji-yada yikinu-
miringkini-yada enuwa-manja.
47 “Umba kirrumurndakibina yik-engkirraja-murruwiya
nganyangwa ayakwa yikumini-yarrkuwurrena-manja akina, nara
nganja kembirra a-lekbuma nungkwurruwa-manja. Nara ngayuwa
ningena ki-likena ningeniki-lekbi-yada kirrakina umba ningi-
likenuma ningena ningenik-enibiki-yada kirrilyimberrkwulyumida-
langwa karnumamalya engka-langwa iya engka-langwa angalya.
48 Umba arrkala ngalaja ngarningka ambaka awilyaba
yikaki-lekbajama kirribina yiku-warenama akwa yikumini-
yarrkuwurrenama nganyangwa ayakwa. Amurndakibina
ayakwa ningi-yengbinuma-langwa ngayuwa, akina-bina ka-
lyangkarrngajungwunama ka-lawurradinama nungkwurruwa-wa
akwa yikaki-lekbajama meningarija-langwa-manja mamawura kini-
lyangkuwerribikajungwuna-manja Neningikarrawara karningaba-
murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. 49 Akina-bina
amandangwa alyangmandukwuna mena nara-baba ki-yengbina
ngayabakiyaba umba ebina yimbukwa Nungwarrka nginu-
makama-langwiya ningeniki-yengba-langwa, akina-langwa-bina
kembirra ningi-yengbinuma, nakina nibina ngini-larrkama ngayuwa
yangkwurrangwa. 50 Ningeningma ningena amurndakibina
ayakwa nginu-makama-langwa Nungwarrka ngayuwa-manja, yiku-
werrungwur.dena-manja amurndakibina-manja, kembirra yiken-
enibikinama nakina karningangkawura yik-ambilyi-yada kirrakina.
Aminakina-langwa-bina ebina ababurna-langwa ningi-yengbinama-
langwa, akina-bina Nungwarrka nginu-makinama ngayuwa-wa
ningeniki-yengbi-yada,” ni-yama nakina Jesus.

13

Jesus nenumin-ajirranguma-langwa alika ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa

1 Muwilyaba-ma arakba num-akwudangwudinuma makina
mamawura warnik-ambarringi-yada warniki-larrmi-yada
emeba WarningiJudiya warnumamalya Akwurungkuwarrukwa-
langwa kajungwa warniki-yakuwerribiki-yada aburra-langwu-
wa wurrarumuruma. Eneja arakba Jesus neningma nakina na-
darrbudinuma neniki-lalika-langwa enena angalya umba neniki-
liki-yada Nungwenikba-langwu-wa angalya. Ni-lyelyelyingminuma

nakina wurrababurna-langwa wurrumurndakibina neni-yuwarnu-
murrumurra enuwa-manja enena-manja angalya akwa ni-
lyelyingminuma nakina neningangkwura yanda-langwa ni-
jungwunuma.

2 Kembirra num-awiyeba-manja mamawura, Jesus akwa ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa ne-yebukeyina aninga wurruwurrakawura-
ma. Akena nara-wiya ambaka kuw-alyubarina aninga wurrak-
ina, eneja arakba nakina Namukwa nenu-kwudirrka Judija nibina
nenikuwenikba Jayumuna NeningiKariyada-langwa, kajungwa kenu-
kwi-yada Jesus wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa kenu-
wardangi-yada nakina.

3 Eneja Jesus neningma arakba nakina nenu-bungkawakama-langwa
Nungwenikba angkwulyumida-manja. Akwa ngarningka neningma
ni-likenuma-langwa nakina angaluba Neningikarrawara-langwa
akwa neniki-lawurrada-langwa yenjerrikina ngarningka enuwa-
wa. 4 Nuw-alyubarinu-wiya ngawa wurrakina akina aninga, Jesus
nu-mirajanga akwa nang-abuwaraka dadingikarrawara dumbala
umba ngarnumadangkwa dumbala n-abaldamura dawula-murra.
5 Kembirra ni-jiraba akungwa marumu-wa damba-langwu-wa
mamurndakijika akwa nenumin-ajirranga alika ena-langwa-langwa
warnikabuburrakiyuwa wurruwilyuwilyaba-wiya-langwa akwa
nanga-rndirrka dibina-murrada dumbala n-abaldamurinuma akwa
nenumini-ngburingkaka aburra-langwa alika.

6 N-abuluwendingu-manja arakba Jayumuna Bida-manja, eneja kem-
birra ni-yama nakina, “Wa, nungkuwa! Jerriya ningkena yikumin-
ajirrenama alika nganyangwa-na?” ni-yama nakina.

7 Eneja Jesus ni-yama, “Ningk-angkuwabijinama enena ningi-
yaminama-langwa aduwaba umba ambaka-murra kembirra ningkak-
ina ku-mumiringkinama,” ni-yama nakina.

8 Eneja Bida ni-yama, “A.a! Nare-ka amin-ajarruma nganyangwa
alika!” ni-yama nakina. Eneja Jesus ni-yama, “Nara-manja ajar-
ruma ngayuwa nungkuwa-manja, nara kembirra arakba ningkakina
nganyangwa yenubiyakaja-da,” ni-yama nakina.

9 Eneja Jayumuna Bida ni-yama, “Kembirra nara alika yimbukwa
amin-ajarruma umba ayarrka akwa aringka yimin-ajirrena ngar-
ningka,” ni-yama nakina.

10 Jesus ni-yama nakina, “Warningerribirra-langwa wurribina
warnumamalya nuw-ajarrijungwuna-murrumurra akwa
wurrumungkwur.da-murrumurra, nara ngarningka ajarrijungwuma
umba alika yimbukwa karr-ajirrenama aburra-langwa. Umba
nungkwurraja nganyangwa-wiya karnikabuburrakiyuwa karna
kirruminjirrmungkwur.da akena ningkuwilyaba ningkena yelakwa
ningkeninguminjirrmungkwur.da-ma,” ni-yama nakina. 11 Jesus nen-
ingma nibina kenu-kwunama-langwa nakina wurrumurndakakinu-wa
wurrububungkawa warniku-wardi-yada. Neningma arakba nakina-
baba adinakba-kiya, kembirra nakina ni-yamama, “Ningkuwilyaba
ningkena yelakwa ningkeningumungkwur.da-ma,” ni-yamama nakina.

12 Biya nenumin-ajirranguma-langwa Jesus aburra-langwa alika,
kembirra nanga-rndirrka dadingikarrawara dumbala akwa n-
awiyebena akwa n-ambarringa ebina-manja angalya ena-langwa-
manja ne-yebukeyinumurra-manja aninga akwa ni-yengbina
ayakwa aburruwa-wa akwa ni-yama, “Kirru-mumiringka karna
ambaka ebina ningi-yamama-langwa ngayuwa aduwaba? 13 Yirri-
yengbijinama Ningumikbiyiya-dangwa akwa Ningenikakakirumaka
nungkwurra-langwa. Akine-ka eningaba mena amandangwa
ningena ngayuwa nungkwurra-langwa Ningumikbiyiya-dangwa
akwa Ningenikakakirumaka. 14 Ngayuwa nganja nungkwurra-
langwa Ningumikbiyiya-dangwa akwa Ningenikakakirumaka
ngarramin-ajirranguma nungkwurra-langwa alika wuburra ngayuwa
ningenikuminuwar.duwar.da nungkwurra-langwa. Kembirra
nungkwurramba-langwa yiki-yamini-yada arrkala yikumin-
ajarrijeyini-yada nungkwurra-langwa alika akwa yikuminu-
war.dijeyini-yada warka. 15 Enena wuburra ngarra-wilyakajuwama
ngayuwa nungkwurruwa-manja, yiki-yamini-yada ngarningka
wurrukwala-manja.

16 “Wurr-engkirraja! Jerriya warnikuminuwar.duwar.da wurraruma
umba naba-kiya eneja aburra-langwa nubungkawa? Nara-da! Jerriya
wurrayakwu-ma wurraruma umba naba-kiya eneja nibina neni-
larrkama? Nare-ka-da! Nara ngarna angkuwurrijajuma umba
ngarruwurrakidirrbura ngawa ngarna. Amandangwa engburingka
ayakwa akina! 17 Karningma karna arakba nganyangwa ayakwa
alyangmandukwuna. Yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa
ayakwa, kembirra Neningikarrawara kini-yaminama eninginingaba-
wiya nungkwurruwa-manja.

18 “Ningeningma arakba ningeningadinakba ningu-wekbalyinu-
murrumurra kirribina ngayuwa. Akena nara ningena e-yengbuma
kirrababurnu-wa umba kirruwilyabu-wa. Umba ngalaja akina
ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-
manja jurra, ka-lyangmandukwunadinama akina ebina-murrada
ne-yaminama, ‘Nibina nuwilyaba n-alyubarinuma ngayuwa-manja,
nginu-marngkilyerrikama akwa nginu-wurrikbama nakina,’ ne-
yaminama akina ayakwa.✡ 19 Amandangwa ningena ngarra-
makinama amurndakenena ka-ngekburakajungwunamurru-wa,
kajungwa ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakakina ambaka-
murra, karningmi-yada kirrakina arakba ngayuwa-bina ningibina-
murrada neniki-larrki-yada Neningikarrawara yangkwurrangwa.

20 “Wurr-engkirraja! Kamini-larrkajama nganyangwa wurrayakwu-
ma. Karningerribirra-langwa yika-werringekburakina-manja
wurrayakwa-murrumurra, kembirra wuburra laka yiki-yaminama
yiku-werringekburakinama ngayuwa-manja. Akwa ngarningka
karningerribirra-langwa yiku-werringekburakina-manja ngayuwa-
manja, kembirra wuburra laka nibina-manja ngini-larrkamurra-
manja ngayuwa, yiki-yaminama yikinu-werringekburakinama
enejukwaba. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” ni-yama
Jesus.

✡ **13:18** Emeba 41:9

Nenu-makamurra-langwa Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa ebina warniki-yama-langwa wurrukwala enuwa-manja

21 Biya ni-jerrukwama-langwa Jesus amurndakakina ayakwa,
nuwerrikubarrnge-ka arakba nakina. Akwa ni-yengbina ni-
yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Wurr-engkirraja!
Kirruwilyaba kirrumurndakeyina-langwa yika-kwunama ngayuwa
wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa warniku-wardi-yada.
Amandangwa engburingka ayakwa akina!” ni-yama Jesus.

22 Aburraja wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa na-
rringkajeyinuma wurruwilyuwilyaba-wiya namin-andabumeyinuma
wurrakina. 23 Nibina nuwilyaba ni-lyelyelyingminu-murrada Jesus, ni-
rrakarjiyinga akwudangwa enuwa-manja. 24 Kembirra eneja nakina
Jayumuna Bida nenu-kweyinuma menba-murra nakinu-wa akwa
ni-yama, “Ni-yendabiya nakina numiyambena-langwa nakina ni-
yengbinama,” ni-yama nakina Bida.

25 Eneja nibina nenikabuburrakiyuwa n-arndadadilyuma akwudan-
gwa Jesus-manja akwa ni-yama, “Yirrumiyambena?”

26 Eneja Jesus nu-manga damba akwa ni-ngkarrnga eyukwu-
jiya akwa ni-yama, “Ngayuwa ki-ngambajiyama ena akwa kinu-
kwunama enuwa-wa. Kembirra nakina-langwa-bina ningena ningi-
yengbinuma,” ni-yama Jesus. Kembirra arakba ni-ngambaja akina
damba akwa nenu-kwa nibinu-wa Judija, Jayumuna NeningiKariyada-
langwu-wa nenikuwenikba. 27 Eneja Judija ni-rndirrka ebina damba
umba akina-wiya ngawa eneja nakina Namukwa nu-werrikawiyeba
Judija-manja. Eneja Jesus ni-yama Judiju-wa, “Jeyi! Warenja
likaja akwa ki-yamina nungkwaja ningkeniki-yami-yada!” ni-
yama nakina. 28 Aburraja wurrumurndakakina wurribina nuw-
alyubarinu-murruwiya yakwujina aninga, narr-angkuwabijuwa ebina
ayakwa ni-yengbinuma Jesus. 29 Wurrukwala na-lyangkiyama
wurrakina Jesus neni-larrkama neniku-beyindi-yada ebina narri-
ngayindanguma Akwurungkuwarrukwi-yada, umba aburraja wurruk-
wala na-lyangkiyama-bu wurrakina ni-lyilyanguma akina angwarnda
warningmalyingmalyingma-wa warnumamalya, mena nubungkawa-
baba nakina ebina ni-lyingama aburra-langwa angwarnda. 30 Eneja
Judija ni-rndirrkama-langwa ebina damba, arngkawura-wiya nu-
warumajungwa akwa ni-jadinga errekbu-wa. Ngalaja arakba akina
na-larrumur.da angalya.

Enikaduwa-langwa eningarumuruma ayakwa ngakwurra-langwa ngarniki-yarrkuwaraki-yada

31 Judija ni-likenuma-langwa ebina-langwa angalya, eneja kembirra
nakina Jesus ni-yengbina ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa
akwa ni-yama, “Kirrababurna-langwa arakba karna karnik-eningmidi-
yada ngayuwa ningena ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena
ningilyengma, ningibina ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya.
Akwa ngarningka k-abilyerrikini-yada ngayuwa-ma nungkwurruwa-
wa Neningikarrawara-langwa nibina narrubuda-dangwa nukwu-
lyubena nilyengma enejukwaba. 32 Akwa k-abilyerrikina-manja
ngayuwa-ma nungkwurruwa-wa Neningikarrawara-langwa nibina

narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma, kembirra enamba-
langwa nakina yikenumin-abilyerrikinama ngayuwa-langwa ningib-
ina ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma, ningibina
ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya.
33 “Ngeniyerriya aku-ngwarndirrija arakba! Nara ningena am-
bilyuma ningeningamiyerra nungkwurruwa-manja yelakwa umba
ningeningaduwaya ningena ning-ambilyama. Nungkwurraja kum-
aburangkinama menba ngayuwa-wa akena nara arakba akbur-
ranguma ngayuwa. Ebina-murrada ayakwa ningarra-maka-murrada
WarningiJudiya-manja wurrububungkawa, ngarra-makinama arakba
karna. Ningi-yamama aburruwa-wa, ‘Nara karna a-likama ngayuwa
ki-likajamurru-wa,’ ningi-yamama. 34 Kembirra arakba ngarra-
makinama enikaduwa-dangwa eningarumuruma ayakwa kajungwa
yiki-lyelyingmajeyini-yada warningerribirra-langwa warnumamalya.
Wuburra laka ngayuwa ningi-lyelyingminama nungkwurruwa, yiki-
yamini-yada yiki-lyelyingmajeyini-yada kirrakina. 35 Kirribina
yiki-lyelyingmajeyina-manja, kembirra wurrababurna-langwa kuw-
eningmidinama wurrakina nganyangwa karnikabuburrakiyuwa kir-
rakina,” ni-yama Jesus.

Jesus nenu-makama-langwa Bida-manja kin-eningbalikajungwunama-langwa enuwa

36 Eneja ni-yama nakina Jayumuna Bida, “A nungkuwa! Ngambu-
wa-bina ningkena ki-likajama?” Eneja Jesus ni-yama, “Nara
arakba ningkakina aburrakiyuwama ngayuwa-manja ki-likajamurru-
wa, umba ambaka-murra kembirra ningkakina yiki-yuwarnama,” ni-
yama Jesus.
37 Eneja nakina Bida ni-yama, “Miyambena-burra nungkuwa
ningki-yaminama nara aburrakiyuwama ngayuwa nungkuwa-manja?
Ngayuwa ningena ningenikumini-jungwi-yada arakba nungkwa-
langwa,” ni-yama nakina Bida.
38 Eneja Jesus ni-yama, “Jerriya amandangwa arakba ningkena
yikumini-jungwuni-yada nganyangwa? Engkirraja! Nara-wiya
dakina ardingama dadinungkwarba jukwujukwa, ningkena k-
eningbalikajungwunama ngayuwa-langwa arngkabiyakarbiya-ma.
Amandangwa engburingka ayakwa akina!” ni-yama nakina Jesus
Bida-wa.

14

Jesus nakina numamurukwa ngarniki-liki-yada Nungwarrku-wa

1 Biya ngarningka Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, “Nare-ka karna a-werrikawarriyaduma umba
wunu-werrungwur.dena Neningikarrawara-manja akwa ngawa
nganjukwaba ngayuwa-manja. 2 Ngalaja akina angalya Nungwarrka-
langwa karrawara, aminababurna angalya na-wilyakinama yik-
ambilyama-langwa nungkwurruwa yakwujina karningangkawura.
Ningena nganja arakba ningeniki-liki-yada akinu-wa angalya
kamini-ngekburakini-yada adinakba nungkwurra-langwi-yada. Nara
ngayuwa ningena ekikalya ayakwa a-makama-na? 3 Umba ki-likaja-
manja ngayuwa kamini-ngekburakina-manja angalya nungkwurra-
langwa, kembirra ngarningka ngayuwa ningena ki-lawurradinama

yangkwurrangwa k-angkirnama nungkwurruwa-wa akinu-wa angalya
aki-yakeyini-yada ngarruwurrakawuru-ma karningangkawura ebina-
manja angalya k-ambilyamurra-manja ngayuwa. 4 Karningme-
ka arakba kirrakina makina mamurukwa ebinu-wa angalya ki-
likajamurru-wa ngayuwa," ni-yama Jesus.

5 Eneja Damija ni-yama, "A.a! Yarningbala ambaka yarna ki-
likajamurru-wa nungkuwa! Yiki-yamarrkama kembirra yarna yik-
eningmiduma makina mamurukwa yarniki-lika-langwa yirruwa yen-
jerrikina?" ni-yama nakina Damija.

6 Eneja Jesus ni-yama enuwa-wa, "Ngayuwa-bina ningena
ningumamurukwa Nungwarrka-langwu-wa angalya akwa ngarramin-
abilyerrikinama ngawa alyangmandukwuna ayakwa enuwa-langwa
akwa k-enibikinama kirrakina yik-ambilyi-yada enuwa-manja karniba
karningangkawura. Nara ningkakina nungkwabakiyaba a-likama
nganyangwu-wa Nungwarrka, umba ki-likaja-manja yimbukwa
nganyangwa-langwiya ningumamurukwa, kembirra ki-likajama
enuwa-wa ningkakina," ni-yama Jesus. 7 Biya ngarningka ni-yama
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Karningma arakba karna
ngayuwa, kembirra nungkwurruwa yik-eningmidinama Nungwarrka
enejukwaba. Aduwaba-langwa karningma kirrakina enuwa akwa
kini-rringkama arakba," ni-yama Jesus.

8 Eneja Biliba ni-yama enuwa-wa, "Wa! Yirru-wilyakajiya kembirra
yirraja nungkwa-langwa Nungwena akwa ngawi-yada arakba!" ni-
yama Biliba nakina.

9 Eneja Jesus ni-yama Bilibu-wa, "Ngarri-yakiyakeyinuma arakba
ngarnungkwurakba enena-manja angalya ngarna-da. Umba
ningkumiyambena ningkenumamalya ningkena ningkeniku-
murnandaba-manja? Karningma arakba ngayuwa ningena,
kembirra karningma arakba nganyangwa Nungwarrka enejukwaba.
Miyambena-burra ningkakina yi-yengkilabaja Nungwarrka-langwa
ngayuwa-wa ningeniku-wilyakaji-yada-na? 10 Aba nara-bina ningkena
a-werrungwur.duma nganyangwa ayakwa? Ngayuwa ning-ambilyama
Nungwarrka-manja ningena umba eneja Nungwarrka n-ambilyama
nganjukwaba ngayuwa-manja akwa yinuwilyaba-ma yinalakena.
Amurndakenena ebina ayakwa ningi-yengbinama nungkwurruwa-
wa, nara ngayabakiyaba e-yengbuma umba Nungwarrka nginuminu-
war.dikinama amurndakakina ningeniki-yengba-langwa nibina n-
ambilyama ngayuwa-manja. 11 Yirru-werrungwur.dena ngayuwa-
manja ebina-langwa ayakwa ngarra-makinama-langwa yinuwilyaba-
ma yinalakena ngayuwa akwa Nungwarrka. Akena nara-manja
aminu-werrungwur.duma nganyangwa-manja ayakwa, kembirra
yiku-werrungwur.dena amurndakibina-langwa ningu-war.dangum-
langwa ngayuwa.

12 "Wurr-engkirraja! Karningerribirra yiku-werrikambilya-manja
ngayuwa-manja, kembirra yiku-war.denama warka ngayuwa wuburra
ningi-yamama. Adinuba arakba nganja ki-likajama Nungkwarrka-
langwu-wa angalya akwa k-ambilyama enuwa-manja. Ki-likajama-
langwa arakba ningena Nungwarrku-wa, kembirra nungkwurraja

yiku-war.denama arrubuda-dangwa warka umba yanda amurndak-
ibina warka ngarra-wilyakajuwama kirrakina. Amandangwa eng-
buringka ayakwa akina! 13 Ngarnubiyakaja ngarna-baba, kembirra
eningerribirra-langwa ebina yiki-yengkilabajama ngayuwa-wa, akina-
bina kembirra ki-yaminama ningena kajungwa ngayuwa kamin-
abilyerrikini-yada nungkwurruwa-wa Nungwarrka-langwa nibina
narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma. 14 Ngarnubiyakaja-
baba akwa yiki-yengkilabaja-manja ngayuwa-wa eningerribirra-
langwa, kembirra ngayuwa ki-yaminama akina," ni-yama Jesus.

Jesus nenu-makama-langwa neniki-larrka-langwa Neningikarrawara ena-langwa Nenumawurrina aburruwa-wa

15 Biya Jesus ni-yama ngarningka ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, "Yiki-lyelyingmina-manja ngayuwa, kembirra yikumini-
yarrkuwarakinama nganyangwa ayakwa. 16 Nganja ngayuwa kamini-
yengkilabajama Nungwarrka yikenumini-larrkaji-yada wurruwilyaba
wurringka warnumamalya yikabu-mamurikajini-yada wurribina
kuw-ambilyama nungkwurruwa-manja warningangkawura.
17 Umba wurrakina wurribina wurruwilyaba nakina-bina enuwa
Nenumawurrina, nibina yikenumini-dirrburakinama nungkwurruwa-
langwi-yada ebina amamalya Neningikarrawara-langwa. Aburraja
warnumamalya warningbala-murruwiya ngayuwa, nara wurrakina
eningmiduma nakina Nenumawurrina akwa kembirra nara a-
werrungwur.duma nakina-da. Umba arrkala nungkwurraja
yikenu-werrungwur.denama nakina, mena kin-ambilyama-baba
nungkwurruwa-manja arrawa akwa akwudangwa nirungekburna.

18 "Nara ningena a-lalikama nungkwurruwa-kiya akwurra-
jajuma umba ki-lawurradinama ngarningka yangkwurrangwa
nungkwurruwa-wa. 19 Arngkidarrba warnumamalya wurribina
warningbala-murruwiya ngayuwa, nara a-rringkama wurrakina
ngayuwa-wa, umba nungkwurraja kirribina karningma-murrumurra
ngayuwa yiki-rringkinama ngarningka. Nganja k-enibudinama
ngarningka ningena. Kembirra nungkwurrajukwaba karniba
kirrakina. 20 Akini-yada ngawa kembirra yik-eningmidinama
kirrakina ning-ambilyama-langwa ngayuwa Nungwarrka-manja akwa
nungkwurruwa-manja nungkwurrajukwaba umba nungkwurramba-
langwa arrkala yik-ambilyama-langwa ngayuwa-manja. 21 Kirribina
yikumini-yarrkuwarakinama nganyangwa ayakwa, kirrakina-bina
kirri-lyelyingminamurra ngayuwa-manja. Akwa yiki-lyelyingmina-
manja ngayuwa, kembirra enamba-langwa Nungwarrka kini-
lyelyingminama kirrakina akwa ngayamba-langwa ki-lyelyingminama
kirrakina akwa k-abilyerrikajungwunama nungkwurruwa-manja," ni-
yama nakina Jesus.

22 Eneja nakina Judija (nara Judija NeningiKariyada umba
ningka-dangwa Judija) ni-yama, "A nungkuwa ngarnubiyakaja!
Ki-yamarrkinama nari-yada abilyerrikajungwuma ningkakina
wurribina-manja warnumamalya warningbala-murrumanja
nungkuwa umba yirruwa-manja k-abilyerrikajungwuni-yada?" ni-
yama nakina Judija. 23-24 Eneja Jesus ni-yama, "Karningerribirra-
langwa nara-manja a-lyelyingmama ngayuwa-manja, kembirra

yikumini-yarrkuwurrenama nganyangwa ayakwa. Umba yiki-
lyelyingmina-manja ngawa ngayuwa-manja, kembirra kirrakina
yikumini-yarrkuwarakinama nganyangwa ayakwa akwa enamba-
langwa Nungwarrka kini-lyelyingminama nungkwurruwa.
Yinalakena kembirra yikin-akwudangwukajungwunama ngarningka
nungkwurruwa-wa akwa yikin-ambilyama nungkwurruwa-
manja. Amurndakeyina ayakwa nganyangwa ebina kirr-
engkirrikenuma, nara ngayuwa ki-yengbina akina ngayabakiyaba
umba Nungwarrka nginu-ngwurrkumambambijuwama ningeniki-
yengbi-yada, nibina ngini-larrkama yangkwurrangwa. 25 Ning-
ambilya-wiya ngawa ningena nungkwurruwa-manja, ngarra-makama
amurndakenena ayakwa. 26 Umba nibina nenikumamurikaja, nibina
Neningikarrawara-langwa Nungwurriyaka Nenumawurrina, nakina
yikeni-dirrburakinama akwa yiken-eningmikinama ababurna-langwa
amurndakibina ngarra-makama nungkwurruwa-wa, nibina keni-
larrkajama Nungwarrka nenikumini-rndirrki-yada nganyangwa
mamurukwa.
27 “Ki-likaja-manja ngayuwa yenjerrikina, kembirra ningena kamini-
lyurrkwakinama nungkwurra-langwa yukwudukwuda. Aburraja
wurribina warnumamalya warningbala-murruwiya ngayuwa, na-
lyangkiyaminama nenu-wilyakinama yilyurrkwa yukwudukwuda.
Akena nara-da! Umba yaka wuburra yilyurrkwa yukwudukwuda
nganyangwa ni-yaminama, kamini-lyurrkwakinama kembirra
nungkwurramba-langwa nungkwurra-langwa. Kembirra nara a-
werrikawarriyaduma akwa akbar.duma kirrakina umba wurri-
yakuwerribikaja amurndakibinu-wa ayakwa.
28 “Dukwa nara a-lyelyingmama angwurra ngayuwa-manja
umba kirri-kadikajungwunama. Arakba kirr-engkirrikenuma
karna nganyangwa ayakwa ningeniki-lika-langwa akwa ningeniki-
lawurrada-langwa yangkwurrangwa. Eneja Nungwarrka naruma
numikbiyiya-dangwa nakina umba nganja ningaba-kiya ningena.
Naruma ngawa numikbiyiya-dangwa nakina-baba, kembirra yiki-
lyelyingmina-manja amandangwa ngayuwa, yiki-yekirrerridinama
ki-lawurradinama-langwa nganyangwu-wa Nungwarrka. Akena nara-
da! 29 Amandangwa ningena ngarra-makama amurndakenena ka-
ngekburakajungwunamurru-wa, kajungwa ka-ngekburakajungwuna-
manja amurndakakina ambaka-murra, yik-eningmidini-yada
nganyangwa ayakwa. 30 Eneja naka arakba nimininga
nubungkawa nubukwaya ni-likajama yangkwurrangwa nibina nu-
bungkawadinama enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja.
Ni-likajama-baba nakina, kembirra arngkidarrba ki-jerrukwunama
nganyangwa ayakwa. Akena nara nakina angkuwurruma ngayuwa-
manja a-rndirrkuma nganyangwa mamurukwa. 31 Nganja ningena
ningi-yarrkuwarakinama Nungwarrka-langwa ayakwa kajungwa
wurrababurna-langwa enena-manja angalya akwa angkwulyumida-
manja kuw-eningmidini-yada ngayuwa ningi-lyelyingminama-langwa
nakina Nungwarrka. “Kwa! Ngarri-likaja arakba yadada enena-
langwa angalya,” ni-yama Jesus.

15

Jesus nakina wuburra amamalya akwurena ememeka

1 Biya Jesus ni-yama ngarningka ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Ngayuwe-ka ningena ningibina wuburra amamalya akwurena ememeka umba eneja nganyangwa Nungwarrka n-akwurrajinama akina akwurena. 2 Amurndakibina nganyangwa ememeka eningikarrawara amakirnda nara-manja arrangbama amaninga, akina kembirra nakina kini-ngkarrnginama. Umba arrkala kuw-arrangbina-manja amaninga ngala-langwa, kembirra ka-jerrida-manja akina amaninga, kini-ngkarrnginama numurndamurndirra ambaka-langwa ebina amukayerra eningikarrawara amakirnda ememeka-langwa kin-arndirrdebirrakinama kajungwa kembirra ambaka-murra ka-lungkuwarrini-yada kuw-arrangbini-yada ababurna amaninga ngarningka. 3 Umba nungkwurraja wuburra karnumemeka kirrakina nganyangwa akwa ngalaja ebina ayakwa nganyangwa kirraku-ngwurriyakikama awurruwurrariya-langwa arakba, ebina ngarra-makama-langwa ngayuwa nungkwurruwa-wa.

4 “Ke-yemberrkiyerrerrikeyina-manja eningikarrawara amakirnda akwukawura eyebijeba ememeka-langwa, kembirra nara arrangbama ngala-langwa amaninga. Wuburra laka akina, kirrakwukawura-manja ngarreyebijeba ngayuwa-langwa, kembirra nara kirrakina arrangbama amaninga, kirruwerridebirra. Akina wuburra nalirra-dakwuliyinama amakirnda ememeka-manja, kembirra yiku-mandakwuliyinama ngawa ngayuwa-manja. Nganjukwaba ngawa arrkala ki-yamini-yada nungkwurruwa-manja. 5 Ngayuwa ningena ningi-yemberrkarjiyama umba nungkwurraja kirrakina nganyangwa karningikarrawara karnumemeka. Karningerribirra kirri-lyangmuridinama karniki-yama-langwa nungkwurrabakiyaba. Yiku-mandakwuliyina-manja yimbukwa kirrakina ngayuwa-manja akwa nganjukwaba ngawa ki-yamini-yada nungkwurruwa-manja, nara kembirra kirrakina kirruwerridebirra umba yik-arrangbinama ababurna amaninga akwa yika-werrikiladikinama wurrukwalu-wa warnumamalya. 6 Akena nara-manja a-mandakwulijuma akina ememeka eningikarrawara amakirnda ebina-manja ne-yemberrkarjiyamurra-manja, kembirra ke-ngburingkadinama akwa aburraja karru-murndukwunama akwa karri-dakinama angwura-manja. Nungkwurramba-langwa kembirra nara-manja a-mandakwulijuma ngayuwa-manja, akina wuburra engburingka eka, kini-yaminama Neningikarrawara kenu-wurrenama kirrakina.

7 “Umba ngayuwa-manja ngawa yiku-mandakwuliyina-manja kirrakina akwa yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kembirra ngarnubiyakaja arakba ngarna akwa yikini-yengkilabajama nganyangwa Nungwarrka eningerribirra yiki-ngayindenama-langwa. Kembirra eneja kini-yaminama nungkwurra-langwa-langwiya ayakwa nakina. 8 Umba yik-arrangbina-manja ababurna amamamuwa amaninga akwa yika-werrikiladikina-manja wurrukwalu-wa warnumamalya, kembirra aburraja warningerribirra kuw-eningmidinama nungkwurruwa kirrakina nganyangwa karnikabuburrakiyuwa akwa kirrakina-murrada ngawa yikamin-abilyerrikinama wurrakina nakina Nungwarrka narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma. 9 Nganyangwa wuburra Nungwarrka ni-

lyelyingminama ngayuwa, nganjukwaba ngawa ningi-lyelyingminama
nungkwurruwa. Wurru-mandakwuliyina ngawa ngayuwa-manja
kajungwa ki-lyelyingmini-yada ngawa nungkwurruwa-manja.
10 Yiki-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kembirra
ngayuwa ki-lyelyingminama k-abulirrangkwunama ngawa kirrakina,
wuburra laka nginumini-yarrkuwarakama Nungwarrka-langwa
ayakwa nganjukwaba akwa kembirra ni-lyelyingminama ngin-
abulirrangkwunama ngawa ngayuwa nakina.
11 “Ngayuwa arakba ngarra-makama amurndakakina kajungwa
nungkwurruwa yiku-werrikilyelyingmajungwuni-yada wuburra
nganjukwaba ningu-werrikilyelyingmajungwunama. 12 Kembirra
arakba ngarra-makinama nungkwurruwa-wa, yiki-yamini-yada
ngawa yiki-lyelyingmajeyini-yada kirrakina, wuburra laka
nganjukwaba ningi-lyelyingminama nungkwurruwa. 13 Ka-
lyelyingmina-manja angwurra warnumamalya aburra-langwa-manja
warnubiyakaja, kembirra dukwa karramini-jungwunama wurrakina
aburruwa-langwa. Amukwiyadakine-ka akwulyelyingma eningaba-
dangwa. 14 Yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa,
kembirra nganyangwa ngarnubiyakaja kirrakina. 15 Aburraja
warnikuminuwar.duwar.da warningma warniku-war.di-yada
warka umba warningbala ambaka wurrakina aburra-langwa-
langwa nubungkawa kini-ngayindenama-langwiya neniki-yama-
langwa nakina umba wurruminakina-langwa nubungkawa
warnubiyakaja, warningma arakba neniki-yama-langwa. Nara
kembirra arakba kirrakina nganyangwa karnikuminuwar.duwar.da
umba ngarnubiyakaja arakba ngarna-da, mena ngayuwa arakba
ngarra-makama-baba ababurna-langwa ebina nginu-makama-
langwiya Nungwarrka.
16 “Nara nungkwurruwa yiku-wekbalyina ngayuwa umba
nganja ngayuwa ningu-wekbalyinuma kirrakina nungkwurruwa
yikuminu-war.deni-yada warka nganyangwa akwa alibina-wiya
yika-werrikiladikini-yada wurrukwalu-wa. Amukwiyadakina warka
eyirrbiyirrba ngawa ka-war.dikajungwunama. Yiki-yamina-manja
kembirra kirrakina, nganyangwa Nungwarrka yikenu-kwunama
ebina yikini-yengkilabajama-langwiya mena ngarnubiyakaja ngarna-
baba. 17 Ngayuwa ngarra-makinama ningi-yaminama, ‘Wurri-
lyelyingmajeyina karningerribirra-langwa!’ ” ni-yama Jesus.

*Wurribina warnumamalya warningbala-murruwiya Jesus akabu-
wurrikbinama ngakwurruwa-wa*

18 Biya ngarningka Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, “Yikabu-wurrikbina-manja warnumamalya wurribina
warningbala-murruwiya ngayuwa nungkwurruwa-wa, kembirra
yiki-yakuwerribikajama ne-yamamurra bu-wurrikbama ngayuwa-
wa nganjukwaba adinuba-wiya. 19 Kirrakina yiki-yakeyina-
manja wurribina warningbala-murruwiya ngayuwa, nara
kembirra wurrakina a-wurrikbama nungkwurruwa-manja
umba yikab-abulirrangkwunama wuburra ne-yaminama narr-
abulirrangkwunama aburra-langwa warnumamalya. Akena nganja
ngayuwa ningu-wekbalyinuma kirrakina ngarr-abulirrangkwama
akwa ngarr-eyebijabakama wurrakina-langwa warnumamalya. Nara

kembirra e-yakajuma aburruwa-manja umba kirreyebijaba waka kirrakina yik-ambilyama. Kirreyebijaba-baba kirrakina, kembirra warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya ngayuwa, kirrabu-wurrikbinama nungkwurruwa.

20 “Wurri-yakuwerribikaja ebina ayakwa ngarra-makamurra nungkwurruwa-wa akwa ningi-yamama, ‘Jerriya warnikumin-uwar.duwar.da wurraruma umba naba-kiya eneja aburra-langwa nubungkawa? Nara-da!’ ningi-yamama. Aburraja wurrukwala warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya ngayuwa, bumini-ngekburakama awinyamba nganyangwa akwa kembirra ningi-lyandinuma. Akina wuburra ke-yaminama wurrakina nungkwurrajukwaba nungkwurruwa-manja akwa kembirra yiki-lyandinama. Umba aburraja wurrukwala waka bumini-yarrkuwarakama nganyangwa ayakwa akwa ngarningka akina wuburra ke-yaminama yikabumini-yarrkuwarakinama nungkwurra-langwa ayakwa nungkwurrajukwaba. 21 Ne-yamama wuburra ngayuwa-manja, kembirra ke-yaminama ngawa nungkwurrajukwaba nungkwurruwa-manja. Miyambena-burra wurrakina ke-yaminama? Nganyangwa-baba arakba kirrakina ngarnubiyakaja akwa warningbala ambaka wurrakina nibina ngini-larrkama yangkwurrangwa ngayuwa.

22 “Nara-manja ningena ki-likena akwa ki-yengbina wurribinu-wa warningbala-murruwa ngayuwa, kembirra nara amini-yelijajungwuma wurrakina awurruwurrariya-langwa. Akena ningi-likenuma nganja yangkwurrangwa aburruwa-wa akwa ningi-yengbinuma-da. Nara kembirra aburraja edirremama awurrariya-langwa ne-yamama-langwa umba wurrakakiruma arakba wurrakina. 23 Aduwaba warningerribirra wurribina bu-wurrikbinama ngayuwa, kembirra ne-yaminama ngawa nenu-wurrikbinama enejukwaba Nungwarrka nganyangwa. 24 Nara ambaka aburraja wurrukwala ke-yama-langwa ebina amukwiyadakina ningi-yamama ngayuwa. Nara-manja wurrakina kabu-rringka amurndakibina ningi-yamama ngayuwa, nara kembirra a-lekbuma Neningikarrawara aburruwa-wa. Akena arakba bu-rringkama amurndakakina ningi-yamama akwa aduwaba bu-wurrikbinama ngawa ngayuwa akwa nganyangwa Nungwarrka enejukwaba. 25 Akena ena na-ngekburakajungwunuma ne-yamama kajungwa ebina ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma aburra-langwa-manja eningarumuruma ayakwa, ka-lyangmandukwunadini-yada. Akine-ka ayakwa ne-yaminama, ‘Bu-wurrikbama ngayuwa eningiyanda-langwa,’ ne-yaminama akina ayakwa.✡

26 “Nganja ngayuwa kamini-larrkajama nungkwurruwa-wa nibina Nenikumamurikaja Nenumawurrina nakina-bina yikenumin-abilyerrikinama ebina alyangmandukwuna ngayuwa-langwa. Nakina-bina kini-likajama yangkwurrangwa Nungwarrka-langwa akwa kenumini-yengbinama ngayuwa-langwa. 27 Yadikina-langwiya ngawa ebina ning-aburradadanguma-langwiya ngarra-wilyakajuwama-langwiya nungkwurruwa-wa, nungkwurruwa arakba kembirra

✡ **15:25** Emeba 35:19; 69:4

ngarri-yakeyinuma ngayuwa. Ngarri-yakeyinuma-langwa ngarna, nungkwurrajukwaba yikumini-yengbinama ngayuwa-langwa.

16

1 “Nganja arakba ngarra-makama amurndakenena ayakwa nungkwurruwa-wa kajungwa nari-yada kirrakina amini-yarrkuwurruma nganyangwa ayakwa umba yiku-werrungwur.deni-yada ngawa ngayuwa-manja. 2 Aburraja ka-minangkirreyinama kirrakina amurndakakina-langwa jinakakwa kajungwa nari-yada kirrakina e-yangmarngkwajuma Neningikarrawara yakwujina. Arngkidarrba warna arakba yikabu-wardenama kirrukwala-manja. Yikabu-wardena-manja wurrakina, kembirra ka-lyangkiyaminamurra kenuminu-war.denama eningaba warka Neningikarrawara-langwa. 3 Miyambena-burra ke-yamina amukwiyadakina wurrakina? Yindi! Nuw-eningbalidinama-baba ngayuwa akwa nganyangwa Nungwarrka-na? 4a Nganja ngarra-makama arakba karna kajungwa mibina-manja mamawura ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakakina, kembirra kirrakina yiki-yakuwerribikaji-yada ebinu-wa ngarra-makamurru-wa ngayuwa,” ni-yama Jesus.

Nenumawurrina Nungwurriyaka akenuminu-war.denama-langwa ngakwurruwa-langwa

4b Biya Jesus ni-yama ngarningka ena-langwu-wa warnikabubur-rakiyuwa, “Akini-yada ngawa yirr-aburrakiyuwarnu-manja adinuba-wiya ngayuwa, nara ka-maka karna ke-yaminama-langwa wurrukwala nungkwurruwa-manja mena ngayuwa ngarri-yakeyinuma-baba karna. 5 Nganja arakba ningeniki-liki-yada nibinu-wa ngini-larrkamurru-wa ngayuwa yangkwurrangwa akwa kembirra ngarra-makama arakba amurndakibina. Akena nara kirruwilyuwilyaba yiki-yama ngayuwa-wa, ‘Ngambu-wa nungkuwa?’ yiki-yama. 6 Akena nungkwurraja kirru-werrikubarrnginuma arakba kirr-engkirrikenuma-langwa amurndakibina. 7 Umba nganje-ka ngayuwa ningi-yengbinama alyangmandukwuna ayakwa ningi-larrkbularrkbakinama. Ki-likaja-manja arakba ngayuwa, nara awurrariya akina umba eningaba akina-da. Nara-manja ngayuwa a-lalikama nungkwurruwa umba k-ambilya-manja ngawa, eneja kembirra nara-maka nakina Nenikumamurikaja a-likama nungkwurruwa-wa. Umba ki-likaja-manja ningena, nganja kembirra arrkala kini-larrkajama nakina nungkwurruwa-wa-da.

8 “Kini-likaja-manja eneja Nenumawurrina nungkwurruwa-wa, nakina keni-dirrburakinama wurrababurna-langwa warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja kuw-eningmidini-yada ne-yaminama-langwa awurrariya akwa ngayuwa-langwa ningib-ina ningeninguwurrariya-ma ninguwerrikidirrbura akwa ngawa keni-lekbajama-langwa Neningikarrawara aburruwa-wa ambaka-murra. Wurrakine-ka na-makijajungwunama wurrakakiruma akena nara ngawa-da. 9 Wurrakina narr-angkuwabijinama ebina awurrariya mena nara-baba wurrakina a-werrikambilyuma ngayuwa-manja. 10 Akwa ngarningka b-angkuwabijinama ngayuwa ningibina ninguw-errikidirrbura mena ngayuwa-baba ningena ki-likajama Nungwarrku-wa akwa kembirra nara karna arakba a-rringkama ngayuwa. 11 Akwa

ngarningka nen-angkuwabijinama wurrakina keni-lekbajama-langwa
Neningikarrawara warnumamalyu-wa ne-yamamurru-wa awurrariya
mena arakba neni-lekbenuma-baba Neningikarrawara nibinu-wa
nu-bungkawadinamurru-wa enena-manja angalya akwa ngarningka
angkwulyumida-manja.

12 “Ababurna ayakwa ngarningka ka-makinama nungkwurruwa-
wa akena yikuminu-marngkuwarenama-baba kirrakina-da. 13 Umba
kini-likaja-manja eneja nibina Nenumawurrina nungkwurruwa-
wa, nakina-bina yikenumini-dirrburakinama nungkwurraja
ebina alyangmandukwuna Neningikarrawara-langwa, yiken-
akakirumakinama ababurna-langwa alyangmandukwuna. Nara
nakina enabakiyaba e-yengbuma nungkwurruwa-wa umba
amurndakibina yimbukwa ayakwa kin-engkirrikajama-langwiya
ebina ki-yengbinama-langwiya ngayuwa neniki-yengba-langwa
nakina akwa enamba-langwa yikenu-makinama ebina-langwa
ka-ngekburakajungwunama-langwa ambaka-murra. 14 Nakina
kenumin-engkirrikajama amurndakakina ayakwa nganyangwa akwa
enamba-langwa yikenu-makinama nungkwurruwa-wa. Yikenu-
makinama-langwa karna, kembirra nungkwurraja kirrakina
yik-eningmidinama ngayuwa ningena ningarrubuda-dangwa
ningukwulyubena ningilyengma. 15 Ababurna-langwa ebina
Nungwarrka-langwa, amurndakakina nganjukwaba nganyangwa.
Ababurna-langwa ayakwa amurndakibina ningi-yengbinama,
na-likajama-baba Nungwarrka-langwa, kembirra ngayamba-
langwa ngarra-makinama nakina-langwa Nenumawurrina kin-
engkirrikajama-langwa nganyangwu-wa ayakwa akwa kembirra
enamba-langwa yikenu-makinama ngarningka nungkwurruwa-wa,”
ni-yama Jesus.

*Awerrikawarriya ke-kuwarrukwajungwunama-langwa eyekirrerru-
wa*

16 Biya ngarningka Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, “Arngkidarrba kirrakina nara arakba a-rringkama ningena
umba awarrngkambaka-murra yiki-rringkinama karna ngarningka,”
ni-yama nakina aburruwa-wa.

17 Aburraja kembirra namin-andabumeyinuma akwa na-
lyelyimbukweyina aburruwa-kiya wurrakina akwa ne-yama,
“Amiyambena-kiya ebina ambilyuma ayakwa ngarrenu-makinama
ngarna? Eningadinuba-wiya ngarrenu-makinama nara ngarna a-
rringkama nakina arngkidarrba umba awarrngkambaka-murra
akini-rringkinama ngarningka. Kembirra eningarija-langwa-
dangwa ngarrenu-makinama kini-likajama-langwa Nungwenikbu-
wa. 18 Dukwa amiyambena kembirra ayakwa akina ‘arngkidarrba’?
Ngarningbala ngawa ngarna nara a-mumiringkama ebina ni-
yengbinuma-da!” ne-yama wurrakina.

19 Eneja neningma arakba Jesus keni-yengkilabajama-
langwa enuwa-wa amurndakibina-langwa ayakwa ena-langwa-
langwa. Kembirra ni-yama aburruwa-wa, “Ningi-yamama
ningibina, ‘Arngkidarrba kirrakina nara arakba a-rringkama
ningena umba awarrngkambaka-murra yiki-rringkinama karna

ngarningka,’ ningi-yamama. Aminenena-langwa-bina ebina kirri-
yengkiyengkilabajeyinuma-na? 20 Wurr-engkirraja! Nungkwurraja
kirrakina yiku-ngwadeyinama yiki-ringirriyadinama umba
aburraja warnumamalya warningbala-murruwiya ngayuwa,
wurriyekirrerra kuw-ambilyama wurrakina. Akena nungkwurra-
langwa awerrikawarriya ke-kuwarrukwajungwunama ngarningka
eyekirrerru-wa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

21 “Ngalaja yingu-werribikajungwuna-manja arakba dibina di-
darringka dadik-arrangbi-yada wurrangariya, narringu-wardiyinama
akina akarrkwujaja. Kembirra na-rukwularrina-manja wurran-
gariya, nara arakba e-yakuwerribikama akarrkwujaju-wa umba
arakba diyekirrerra yingumini-rukwularrama-langwa wurrangariya.
22 Nungkwurraja kirrakina dakina wuburra didarringka kirri-
yaminama. Kirru-werrikubarrnginama ningeniki-lika-langwa arakba
umba ngayuwa ambaka-murra aki-rringkeyinama ngarningka. Kem-
birra yiki-yekirrerridinama ngarningka akwa nara warninger-
ribirra wurrakina a-werrikungwanjajuma kirrakina. 23 Akini-
yada ngawa nara kembirra nungkwurraja kirrakina e-yengkilabama
ngayuwa-wa nganyangwa-langwa ayakwa umba nakina nibina Nenu-
mawurrina yikeni-dirrburakinama kirrumurndakakina. “Wurr-
engkirraja! Ngarna ngarnubiyakaja-baba arakba, kembirra ababurna-
langwa ebina yikeni-yengkilabajama nganyangwu-wa Nungwarrka,
eneja kini-yaminama amurndakakina-langwiya nungkwurra-langwa-
langwiya ayakwa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
24 Nara ambaka karna yikini-yengkilabena-langwa awilyuwilyaba
ngarri-yaminama-langwa ngarnubiyakaja. Kemba wuni-yengkilabaja,
nakine-ka kembirra kini-yaminama nungkwurra-langwa kajungwa
yiku-werrikilyelyingmajungwuni-yada kirrakina.

25 “Ningeningamiyerra nara ki-yengbiyengbina adirrbura
umba alawudawarra nganyangwa-langwiya ngarra-makumakama
nungkwurruwa-wa ningenik-akakirumaki-yada. Akena arngkidarrba
nara arakba a-makama alawudawarru-ma umba dirrbura arakba
ki-yengbinama Nungwarrka-langwa nungkwurruwa-wa. 26 Makina-
manja mamawura nara ningena amini-yengkilabama nganyangwu-
wa Nungwarrka nungkwurra-langwa awilyuwilyaba umba
nungkwurruwa nungkwurrabakiyaba yikini-yengkilabaja mena
ngarnubiyakaja-baba, 27 akwa ngarningka ni-lyelyingminama-baba
Nungwarrka nungkwurruwa. Nungkwurraja kirri-lyelyingminama
ngayuwa akwa kirr-eningmidinuma arakba ningi-likenuma-
langwa Neningikarrawara-langwa. Kembirra enamba-langwa ni-
lyelyingminama angwurra nungkwurruwa. 28 Nganja ngayuwa
angaluba ningi-likenuma Nungwarrka-langwa enenu-wa angalya
akena adinuba arakba ki-lalikinama enena angalya umba ki-
lawurradinama nganyangwu-wa Nungwarrka,” ni-yama Jesus.

29 Aburraja wurrakina warnikabuburrakiyuwa ena-langwa ne-
yama enuwa-wa, “Nara arakba ningkena a-makama alawudawarra
umba adirrbura ningki-yengbinama. 30 Yirraja yarna arakba
yarningma ningkakina yirrumini-rringkinama yirra-langwa mangma.
Kembirra nara arakba e-yengkilabama ayakwa ngarningka.
Yirrumini-rringkinama-langwa yirra-langwa mangma, kembirra

yirr-eningmidinuma ningkakina ningki-likenuma-langwa angaluba
Neningikarrawara-langwa," ne-yama wurrakina.
31 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, "Kada arakba yirru-
werrungwur.denama ngayuwa-manja? 32 Adinuba arakba
kirrababurna-langwa yikuwurrak-errbalinama yiki-lalikinama
ngayuwa umba yiki-lawurradinama nungkwurra-langwu-wa
angalya. Umba eneja Nungwarrka kin-ambilyama ngayuwa-
manja akwa kembirra nara ningakwukawura ambilyingama
ningena. Amandangwa memema mamawura akwudangwa arakba.
33 Nganja arakba ngarra-makama amurndakakina nungkwurruwa-
wa kajungwa kini-lyurrkwadini-yada nungkwurra-langwa
yukwudukwuda ngarri-yakeyinuma-langwa ngarruwurrakawuru-
ma. Aburraja warnumamalya enena-manja angalya akwa
angkwulyumida-manja yikabumini-ngekburakinama nungkwurra-
langwa awinyamba akena nganja ngayuwa arakba ningi-jerrukwama
akina arrubuda Namukwa-langwa akwa ena-langwa-langwa
warnikuminuwar.duwar.da wurrikikalya enena-manja angalya.
Wurru-werrikiyangmarngkwajungwuna kembirra!" ni-yama Jesus
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

17

Nu-buriyaminuma-langwa Jesus Nungwenikba-wa

1 Biya ni-jerrukwama-langwa ni-yengbinuma-langwa Jesus
ayakwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa, kembirra
nu-ngwundikadinga karrawaru-wa akwa ni-yama, "Ngangwa,
enena-bina arakba kamin-abilyerrikini-yada k-eningmikini-yada
nungkuwa warnumamalya-manja ngayuwa-langwa, ningibina-
langwa nungkwa-langwa-langwa Ningenikuwena, ningarrubuda-
dangwa ningukwulyubena ningilyengma. K-eningmikinama
wurrakina kajungwa ngayamba-langwa k-eningmikini-yada
arrkala nungkuwa-langwa, ningkibina ningkarrubuda-dangwa
ningkukwulyubena ningkilyengma nungkwajukwaba. 2 Nungkuwa
yi-bungkawakama ngayuwa wurrababurna-manja warnumamalya
enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja, kajungwa
ngayuwa k-enibikini-yada wurrababurna-langwa warniba
warningangkawura wurrumurndakibina yu-kwama ngayuwa-
wa. 3 Kuw-eningmidina-manja wurrakina nungkuwa ningkibina
ningkuwilyaba-ma ningkilyangmandukwuna Ningkeningikarrawara
akwa kuw-eningmidina-manja ngayuwa ningibina yi-larrkama
nungkuwa yangkwurrangwa, kembirra kuw-ambilyama warniba
warningangkawura wurrakina. 4 Ningi-jerrukwa arakba
amurndakibina warka yu-kwama nungkuwa ngayuwa-wa ningeniki-
yami-yada. Ningi-yamama-langwa amurndakakina, kembirra
arakba ngayuwa ningarramin-abilyerrikama warnumamalya enena-
manja angalya akwa angkwulyumida-manja warnik-eningmidi-
yada nungkuwa ningkarrubuda-dangwa ningkukwulyubena
ningkilyengma. 5 Kembirra nungkuwa Ngangwa, yiki-lawurrakajina
ngayuwa ebinu-wa ning-ambilyumurru-wa ningeningadinakba

wuburra laka nungkuwa y-akumarnuma ngayuwa ningarrubuda-
dangwa ningukwulyubena ningilyengma nara-wiya ambaka ki-
ngekburaka ababurna-langwa ningkakina," ni-yama Jesus.

Jesus nenuminu-buriyaminuma-langwa ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa

6 Biya ngarningka ni-yama Jesus, "Nungkwaja yu-kwama
ngayuwa-wa warna warnikabuburrakiyuwa enena-langwa angalya
umba ngayuwa ningarramin-abilyerrikama ningarr-eningmikama
wurrakina nungkuwa-langwa. Adinuba-wiya nungkwa-langwa
wurrakina akena nungkuwa yu-kwama wurrakina ngayuwa-
wa. Aburraja bumini-yarrkuwarakama nungkwa-langwa
ayakwa. 7 Warningma arakba ababurna-langwa amurndakibina
nganyangwa-murruwiya, yiminu-wilyakama nganyangwa-wi-
yada. 8 Nganja ngayuwa arakba ningarra-makama nganyangwa
warnikabuburrakiyuwa ababurna-langwa ayakwa amurndakibina
nungkuwa yi-makama ngayuwa-manja umba aburraja narru-
werringwur.danguma akina-manja. Warningme-ka amandangwa
warna ningi-likenuma-langwa ngayuwa yadikina nungkuwa-langwa
akwa ningkakina-bina yi-larrkama-langwa ngayuwa.
9 "Nganja ningena ningarraminu-buriyaminama
wurrumurndakenena-langwa. Nara ningena aminu-buriyamama
wurrumurndakibina-langwa warningbala-murrilangwa ngayuwa
umba wurribina-langwa yimbukwa yu-kwama-langwa ngayuwa-
wa ningarraminu-buriyaminama, mena nungkwa-langwa-
baba wurrumurndakenena. 10 Aburraja wurrumurndakakina
warnumamalya wurribina nganyangwa, nungkwajukwaba wurrakina
nungkwa-langwa. Umba wurrumurndakakina warnumamalya
wurribina nungkwa-langwa, nganjukwaba nganyangwa wurrakina
y-awurakeyinama. Wurrakine-ka karramin-abilyerrikinama karr-
eningmikinama wurrukwala warnumamalya ngayuwa-langwa
ningibina ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma.
11 "Ngangwa Ningkungwurriyaka ningkakina umba ningubukwaya
arakba ningi-likajama nungkuwa-wa. Arngkidarrba arakba
nara ngayuwa ningena ambilyama enena-manja angalya,
umba nganyangwa warnikabuburrakiyuwa kuw-ambilyama
yelakwa arija-langwa. Nungkwaja ningkakina ningkarrubuda
akwa yi-ngbudirrkama ngayuwa. Kembirra ka-didirrakinama
warna kajungwa wurruwilyaba-mi-yada wurrakina wuburra
yakuwa yuwilyaba-ma yalakena. 12 Ning-ambilyu-wiya nganja
ngayuwa aburruwa-manja, ningarra-didirrakama wurrakina yi-
ngbudirrkama-langwa ngayuwa. Ningarr-akwurrajuwama akwa nara
wurruwilyuwilyaba ka-rukuwurriyina warna. Akena nuwilyaba-
ma yimbukwa nenungkwarba kini-jungwunama akwa kinu-
rukwulyuwakenama nenumawurrina ena-langwa. Kini-yamina-
manja nakina, kembirra ngalaja akina ayakwa nungkwa-langwa
ka-lyangmandukwunadinama ebina nuw-arrikarrijajungwunuma
arakburakba-kiya-wiya.
13 "Ningubukwaya nganja arakba ningi-likajama nungkuwa-wa,
umba ningi-yengbinama amurndakenena ayakwa nganyangwu-
wa warnikabuburrakiyuwa ning-ambilya-wiya ngayuwa ambaka

enena-manja angalya, kajungwa ka-werrikilyelyingmajungwuni-
yada wuburra ngayuwa. 14 Nganja ningarra-makama arakba
warna amurndakibina ayakwa yu-kwama nungkuwa ngayuwa-
wa. Wurrumurndakibina warnumamalya warningbala-murruwiya
nungkuwa, nara wurrakina abulirrangkwama nganyangwa
warnikabuburrakiyuwa, wuburra nara wurrakina abulirrangkwama
nganjukwaba ngayuwa. Nara-baba wurrakina abulirrangkwama
aburruwa-manja, kembirra narra-wurrikbinama aburruwa-wa
wuburra laka bu-wurrikbinama ngayuwa-wa. 15 Ngangwa,
nara ningena e-yengkilabama nungkuwa-wa ningkeniku-wilyaka-
langwa ningkakina nganyangwa warnikabuburrakiyuwa enena-
langwa angalya nuw-ambilyamurra-langwa wurrumurndakibina
warningbala-murruwiya nungkuwa umba yirra-yengkilabajama
nungkuwa kajungwa ka-didirrakini-yada nibina-langwa nuwurrariya
nikalya. 16 Wurrumurndakibina warnumamalya warningbala-
murruwiya nungkuwa, nara wurrakina abulirrangkwama
nganyangwa warnikabuburrakiyuwa, wuburra nara wurrakina
abulirrangkwama nganjukwaba ngayuwa.
17 “Ngangwa, nungkwa-langwa ayakwa alyangmandukwune-ka
eningangkawura. Akina-murra ayakwa, k-abulirrangkwunama
ningkakina warna wurribina-langwa warningbala-murruwiya
nungkuwa. 18 Nganja arakba ningarra-larrkajama warna enenu-wa
angalya akwa ababurnu-wa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya
warningbala-murruwiya nungkuwa, wuburra laka nungkuwa yi-
larrkama nganjukwaba ngayuwa yangkwurrangwa aburruwa-wa.
19 Ngayuwa ngarra-ngayindenama nungkuwa yik-abulirrangkwuni-
yada ngayuwa kajungwa kembirra aburramba-langwa ka-ngayindeni-
yada nungkuwa k-abulirrangkwuni-yada wurrumurndakakina,” ni-
yama Jesus.

*Jesus nenuminu-buriyaminuma-langwa wurrababurna-langwa wur-
ribina ka-werrikambilya-murruwiya ambaka-murra*

20 Biya ngarningka ni-yama Jesus Nungwenikba-wa,
“Nara ningena e-yengkilabama wurrumurndakenena-langwa
warnikabuburrakiyuwa yelakwa yimbukwa, umba ngarningka
aburrajukwaba wurrukwala-langwa ningarramini-yengkilabajama
wurrumurndakibina-langwa ka-werrikambilyama-langwa ambaka
ngayuwa-manja kuw-engkirrikajama-langwa ebinu-wa ngawa
ayakwa ke-yengbinamurru-wa nganyangwa warnikabuburrakiyuwa.
21 Ngangwa, ngayuwa ningarra-ngayindenama kuw-ambilyi-yada
wurrababurna-langwa wurruwilyaba-ma ngawa wurruwurrakawuru-
ma akwa kuw-ambilyi-yada yakuwa-manja wuburra laka nungkuwa
ningk-ambilyama ngayuwa-manja akwa nganjukwaba ngayuwa
ning-ambilyama nungkuwa-manja akwa yuwilyaba-ma yalakena.
Aburraja kembirra aki-yakeyini-yada wurrakina yakuwa-manja
kajungwa wurrukwala warnumamalya enena-langwa angalya akwa
angkwulyumida-langwa kuw-eningmidini-yada yi-larrkama-langwa
ningkakina ngayuwa yangkwurrangwa.
22 “Nganja ngayuwa ningarra-ngbudirrkama akwa ningarra-
kwulyubenikama ngayuwa-murra nganyangwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, wuburra laka nungkuwa y-akumarnuma ngayuwa

ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma kajungwa
kembirra wurruwurrakawura-murri-yada wuburra laka yakuwa
yuwilyaba-ma yalakena. 23 Ngayuwa ningena arakba ning-ambilyama
aburruwa-manja umba nungkuwa arakba nungkwajukwaba ningk-
ambilyama ngayuwa-manja, kajungwa wurrakina ke-yakeyini-yada
ngawa karruma-wilyakini-yada muwilyaba-ma mangma. Karruma-
wilyakinama-langwa muwilyaba-ma mangma, kembirra aburraja
wurrababurna-langwa warnumamalya wurribina warningbala-
murruwiya nungkuwa, kuw-eningmidinama wurrakina yi-
larrkama-langwa ningkakina ngayuwa yangkwurrangwa akwa
ngarningka ningki-lyelyingminama nungkuwa nganyangwa
warnikabuburrakiyuwa wuburra laka nungkuwa ningki-
lyelyingminama nganjukwaba.
24 “Ngangwa, nungkuwa arakba yu-kwama warna nganyangwa
warnikabuburrakiyuwa ngayuwa-wa akwa kembirra ngayuwa
ningarra-ngayindenama kuw-ambilyi-yada ngayuwa-manja ebina-
manja angalya k-ambilyamurra-manja ningena. Aburraja kembirra
wurrakina kabu-rringkinama ningena ngayuwa ningarrubuda-
dangwa ningukwulyubena ningilyengma. Nungkwaja nungkuwa
ningki-lyelyingminuma ngayuwa adinuba-wiya nara-wiya ambaka
ki-ngekburaka ababurna-langwa. Ningki-lyelyingminuma-
langwa nungkuwa ngayuwa-manja, kembirra y-akumarnuma
ngayuwa ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma.
25 Ngangwa, ningkibina Ningkuwerrikidirrbura, aburraja
wurrumurndakakina warnumamalya enena-manja angalya akwa
angkwulyumida-manja warningbala-wiya nungkuwa akena ngayuwa
ningeningma nungkuwa akwa aburrajukwaba nganyangwa
warnikabuburrakiyuwa warningma nungkuwa yi-larrkama
ngayuwa yangkwurrangwa. 26 Ngayuwe-ka arakba ningarramin-
abilyerrikama ningarr-eningmikama wurrakina nungkuwa-langwa
akwa ningiyirribiyirrba ngawa ki-yaminjaminama ningena
kajungwa kembirra ka-lyelyingmajeyini-yada wurrakina wuburra
nungkuwa nungkwajukwaba ningki-lyelyingminama ngayuwa akwa
ngarningka nganja k-ambilyi-yada aburruwa-manja yirruwilyaba-ma.
Amandangwa,” ni-yama nakina Jesus Nungwenikba-wa.

18

Wurrukwala warnungkwarba nenu-manguma-langwa Jesus

1 Eneja Jesus ni-jerrukwama-langwa nu-buriyaminuma-langwa,
nu-warrukwa angakbilyuwalya angalya emikirra Kidirena
aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa, akwa na-likena
aminababurnamurru-wa eka-murriya na-lungkuwarrinumurru-
wa, 2 ebinu-wa angalya nawurra-murndukweyinumurru-wa
arngkirngkawura-wiya. Eneja nibina Judija neningma arakba
akina angalya, nibina neniku-kwi-yada Jesus wurrumurndakibinu-
wa wurrububungkawa kajungwa warniku-wardi-yada nakina.
3 Kembirra aburraja wurrarumuruma WurruMinida akwa WurruBar-
ija warnungkwarba narra-larrkama wurrukwala warnungkwarba
Judija-manja. Wurrukwala WarningiRawuma wurrawinyamba
umba wurrukwala wurribina warnikumungkakwurraja angalya

Neningikarrawara-langwa Jirujalema-manja. Biya nawurraki-
likena narru-wilyakama kaliwanga akwa bajananga akwa narri-
kekuwarakama amukwa angwura. Biya na-likena arakba ebinu-wa
angalya nuw-ambilyumurru-wa Jesus-murriya wurrakina.
4 Eneja arakba Jesus neningma nakina warniki-yama-langwa wur-
rakina nara-wiya ke-yar.danga. Kembirra Jesus nenu-kwurukwa
Judija-murriya-wa akwa ni-yama aburruwa-wa, “Wayi! Angkaburra-
wa kirramin-aburangkinama karna?” ni-yama nakina.
5 “Jesus NeningiNejiridu-wa!” ne-yama aburraja. Biya enamba-
langwa ni-yama Jesus, “Ningena ngaya-da!” Eneja Judija nu-
kuwarjeya yakwujina ngawa aburruwa-manja, nibina neniku-kwi-
yada Jesus aburruwa-wa. 6 Umba aburraja nuw-engkirrika-manja
wurrakina warnungkwarba akina ayakwa Jesus-langwa, arngkawura-
wiya nawurraku-ngwudarra erribaja arngkidarrba wurrakina, akwa
namurndaki-ngkilarra ajiringka-wa. 7 Kembirra eneja ngarningka ni-
yama Jesus aburruwa-wa, “Angkaburra-wa kirramin-aburangkinama
karna?” ni-yama. “Jesus NeningiNejiridu-wa,” ne-yama aburraja.
8 Enamba-langwa kembirra ni-yama nakina Jesus, “Ngarra-makama
arakba ningena ngaya. Yikumin-aburangkina-manja ngayuwa-wa
yimbukwa, kembirra wurra-larrkiya warna abu-likaja arakba,” ni-
yama nakina. 9 Ena ayakwa ni-yengbinuma Jesus kajungwa ka-
lyangmandukwunadini-yada ebina ayakwa ni-yengbinuma adinuba-
wiya Nungwenikba-wa. Ni-yamama, “Ngangwa, wurrumurndakibina
warnumamalya yu-kwama ngayuwa-wa, nara wurruwilyuwilyaba
ka-rukuwurriyina warna umba ngarr-akwurrajuwama ningena,” ni-
yamama. Kembirra amandangwa enena ayakwa.✡
10 Eneja Jayumuna Bida nu-wilyakama kaliwanga enuwa-manja.
Kembirra ni-ngkarbaja nakina akwa neni-rida nuwilyaba-manja ne-
nungkwarba, nenumini-ngkarrnga mada mekbuda-langwa-langwa.
Nakine-ka nenungkwarba nenimikirra Melkija nibina nenumin-
war.danguma warka naruma-langwa nubungkawa NuMinida. 11 Eneja
kembirra ni-yama Jesus nakina Bida-wa, “Wu-lawurrakajiya akina
kaliwanga nungkwa-langwa,” ni-yama. “Ki-lyandiname-ka ngayuwa
amandangwa ebina-langwiya nginu-makama-langwiya Nungwarrka
arakba-wiya ngayuwa ningeniki-lyanda-langwa,” ni-yama nakina Je-
sus.

Wurrukwala warnungkwarba nenu-wilyakama-langwa Jesus nakinu-wa Enija

12 Aburraja wurrumurndakakina wurrawinyamba Warningi-
Rawuma, nubungkawa aburra-langwa akwa ngawa wurru-
murndakibina WarningiJudiya warnikumungkakwurraja angalya
Neningikarrawara-langwa Jirujalema-manja, nenu-manga arakba
nakina Jesus. Biya nenumin-ararika ayarrka ena-langwa 13 akwa
nenu-wilyaka arakba Enija-langwu-wa angalya. Eneja nakina Enija
NeningiJudiya narngkiyenikba Kayubaja-langwa nibina naruma
nubungkawa NuMinida akini-yada ngawa. Umba neningadinakba
nakina Enija nara-wiya Kayubaja. 14 Nakina-murrada Kayubaja
nenu-makama ebina-wiya wurrububungkawa-manja WarningiJudiya

✡ **18:9** Janjana 6:39

ni-yamama, “Wurruwilyaba-ma warnamamalya akabumini-jungwunama ngarrumurndakwulyumida-langwa ngarnumamalya,” ni-yamama nakina nubungkawa.

Bida n-eningbaliyaminjajungwunuma-langwa Jesus-langwa

15 Aburnajukwaba kembirra Jayumuna Bida akwa ngawa nuwilyaba ningka nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa neni-likena nen-aburrakiyuwarna nakina-manja Enija-langwu-wa angalya. Eneja n-awiyeba Jesus arrawu-wa akwa enejukwaba nakina ningka nenungkwarba n-awiyeba, mena neningma-baba nubungkawa Enija nakina. 16 Akena nara eneja Bida kin-awiyebena umba errekba-manja ngawa n-arjeyuma dawa-manja. Eneja kembirra ni-jadinga ngarningka nibina ningka-dangwa nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa akwa ni-yengbina ayakwa duwilyabu-wa dadiyara dibina ying-akwurrajuwamurru-wa angalya. Ngalaja kembirra yinginuminu-ngwur.dangmajuwa dawa. Kembirra ningka-dangwa nenungkwarba nenu-wilyaka Bida enejukwaba arrawu-wa arakba.
17 Ngalaja yingi-yama dadiyara Bida-wa, “Ningkena-bina nungk-wajukwaba ningkenikaburrakiyuwa nangaba-langwa nenungkwarba-na?” yingi-yama dakina. “A.a! Nara ngaya-da!” ni-yama eneja Bida nakina-da.
18 Aburraja wurrukwala warnumamalya wurruminakina angalya wurribina nenuminu-war.danguma warka Enija-langwa akwa wurrukwala wurribina warnikumungakwurraja angalya Neningikarrawara-langwa, narri-lirakama angwura mamukumurndada-baba, akwa nuw-alkayanguma angwura-manja na-wabilyakajungwunuma wurrakina. Eneja kembirra Bida ni-likena nawurrak-alkayangumurru-wa warnungkwarba akwa n-arjiyinga aburruwa-manja nu-wabilyakajungwunuma enejukwaba nakina-da.

Enija neni-yengkilabenuma-langwa Jesus-uwa ayakwa

19 Eneja kembirra nubungkawa Enija neni-yengkilabena Jesus-uwa ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa. Biya ni-yama, “Amiyam-bena ayakwa ningkarr-akakirumakama wurrumurndakakina-manja?” ni-yama.
20 Eneja Jesus ni-yama, “Ningena ngawa ningi-yengbiyengbinuma ababurna ayakwa nganyangwa nuw-engkingkirrikenumurra-manja wurruwurrakwulyumida-langwa warnumamalya. Ningarr-akakirumakama arngkababurna-langwa engka-manja iya engka-manja angalya Neningikarrawara-langwa-manja alikira jinikakwa-manja akwa ngawa ena-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Nara ki-yengbina ngayuwa ayakwa amurama, umba ningabilyerra ningi-yengbinuma. 21 Miyambena-burra kembirra yi-yengkilabajama ngayuwa-wa? Wurre-yengkilabaja kembirra wurrukwala warnumamalya wurribina nuw-engkirrikenuma ayakwa nganyangwa. Warningme-ka wurrakina, kemba wurre-yengkilabajama ebina-langwiya ningarra-makama-langwiya,” ni-yama Jesus Eniju-wa.
22 Umba eneja nuwilyaba nenikumungkakwurraja angalya Neningikarrawara-langwa n-engkirrika akina ayakwa ni-yengbinuma Jesus, biya neni-laburrbaja nenumukwurra-manja ayarrka-murra akwa ni-yama, “Ningkiyukwujiye-ka ningkeningaruma-ma akena

ayarrkawarriya ayakwa ningki-yengbinama nubungkawa-wa!” ni-yama nakina Jesus-uwa.
23 Eneja Jesus ni-yama, “Ebina ayakwa ningi-yengbinuma, awurrariya-manja amurndakakina, wurra-maka kemba wurrangkwulyumida-manja warnumamalya aminakina-langwa, umba eningaba-manja, kembirra miyambena-burra yi-laburrbaja ningenumukwurra-manja?” ni-yama nakina.
24 Eneja kembirra nubungkawa Enija neni-larrka Jesus narumu-wa nubungkawa NuMinidu-wa Kayubaja. Neni-larrkama n-ararikajungwunuma ngawa nakina-da.

Bida n-eningbaliyaminjajungwunuma-langwa Jesus-langwa ngar-ningka

25 Eneja Bida ngawa n-arjijeyuma yakwujina nu-wabilyakajungwunuma. Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya ne-yama enuwa-wa, “Ningkena-bina amandangwa ningkenikaburrakiyuwa nangaba-langwa nenungkwarba-na?” ne-yama. Eneja Bida ni-lyangkilyuwakajuwa aringka. “Ngarra!” ni-yama. “Nara ngaya-da.”
26 Eneja nuwilyaba ningka nenungkwarba yakwujina nibina nenuminu-war.danguma warka Enija-langwa, ni-yengbina arakba ayakwa Bida-wa. Nakine-ka nenungkwarba wunakali-yaminjaja nib-ina nenumini-ngkarrngarnuma mada Bida. Biya ni-yama nakina Bida-wa, “Jerriya ningkena-bina ningkibina ngayuwa yirra-rringkama ebina-manja angalya nenu-mangumurra-manja?” ni-yama nakina Bida-wa.
27 Eneja Bida ni-lyangkilyuwakaja ngarningka aringka n-eningbaliyaminjajungwa. Ngalaja akina-wiya ngawa dadinungkwarba jukwujukwa ying-ardinga arakba dakina.

Neni-lyilyanguma-langwa Jesus Balidu-wa

28 Kembirra aburraja buwa-wiya ngawa wurrukwala WarningiJudiya warnungkwarba nenu-wilyaka arakba Jesus errekbu-wa akwa angerriba emininingku-wa alikira. Namurndaki-likenuma Kayubaja-langwa-langwa angalya akwa ningku-wa nubungkawa nenimikirra Balida. Nakine-ka nubungkawa NeningiRawuma ni-lyingama akina-manja angalya Judiya. Akena nara wurrakina WarningiJudiya kuw-awiyebena arrawu-wa akinu-wa alikira NeningiRawuma-langwu-wa umba nuw-ambilyuma ngawa errekba-manja. Nara wurrakina kuw-awiyebena arrawu-wa, kajungwa nari-yada ka-ngkwabukwabakajungwuna ka-kwurdukwurdakajungwuna. Neni-ngayindanguma wurriyada kajungwa kuw-alyubarini-yada Akwurungkuwarrukwa-langwa aninga wurrakina. 29 Kembirra eneja Balida ni-jadinga nenu-kwurukwa akwa ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Kwurruwa, miyambena-burra kini-lekba naka nenungkwarba? Ni-yamarrkama naka-bina?” ni-yama.
30 Aburraja ne-yama, “Neningaba-manja naka, nara-maka yikinu-wilyaka, akena nuwurrariya naka akwa akina-langwa yinu-wilyakama yangkwurrangwa,” ne-yama wurrakina Balidu-wa.
31 Eneja Balida ni-yama, “Nungkwurrabakiya kemba wunu-wilyakina arakba nakina akwa yiki-lyangkuwerribikajungwuna

nuwurrariya-murrikba nungkwurra-langwa-langwiya eningarumuruma ayakwa," ni-yama Balida aburruwa-wa. Akena aburraja WarningiJudiya warnumamalya ne-yama, "Nara yarna a-jungwajuma warnumamalya. Umba nungkwurra-langwa eningarumuruma ayakwa eningiRawuma yirraku-makinama nara yarna a-jungwajuma warnumamalya," ne-yama. 32 Ebina-wiya eneja ni-yengbinumanja Jesus ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, nenumakama nakina kenu-wurdijinama-langwa warnungkwarba ekamanja akwa keni-jungwajinama-langwa nakina. Kembirra nalyangmandukwunadinuma amurndakakina ayakwa amandangwa-da.
33 Eneja Balida n-awiyeba ngarningka arrawu-wa alikiru-wa akwa nen-ardija Jesus-uwa akwa ni-yama, "Nungkuwa ningkena Ningkubungkawa WarningiJudiya-langwa warnumamalya-na?" niyama.
34 Eneja Jesus ni-yama, "Jerriya nungkwabakiyaba ningkena yiyendabajama? Dukwa wurrukwala bu-makama ngayuwa-langwa-na?" ni-yama.
35 Eneja Balida ni-yama, "Wa! Ngayuwa ningena NingeningiJudiyana! A.a! Nungkwa-langwa warnumamalya akwa wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba bi-lyilyanguma nungkuwa ngayuwawa-da. Ningki-yamarrkama ningkena-burra?" ni-yama nakina.
36 Eneja Jesus ni-yama, "Nara ningena a-bungkawaduma enena-manja angalya wuburra wurrukwala na-bungkawadinama. Wurrakine-ka wurrukwala karra-kirriyakama WarningiJudiyamanja wurrububungkawa nari-yada ngayuwa kabu-manga. Ngarra! Nara kuw-awinyambada nganyangwa warnumamalya umba wurrumilyukwa wurrakina nuw-ambilyuma. Ngarrumineyebijeba ngarna ngarru-bungkawadinama, waka ngaya umba waka nungkwurraja!" ni-yama nakina Jesus Balidu-wa.
37 Kembirra eneja Balida ni-yama enuwa-wa, "Aba jerriya-bina ningkena ningkubungkawa?" ni-yama. Eneja Jesus ni-yama, "Nungkwabakiyaba arakba yi-makama ngayuwa ningubungkawa ningena. Nganja ningi-rukwularrinuma akwa ningi-likenuma enenu-wa angalya kajungwa ki-yengbini-yada warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa-langwa ayakwa alyangmandukwuna umba nara akwala-langwa. Aburraja warningerribirra warnumamalya kabumin-engkirrikaja-manja ayakwa alyangmandukwuna-dangwa, kuw-engkirrikajama wurrakina ngayuwa-wa," ni-yama.
38a Eneja Balida ni-yama, "Aki-yamarrkinama dukwa akeningmidini-yada ngarna ayakwa alyangmandukwuna-dangwa?" ni-yama.

Balida nenu-kwama-langwa Jesus wurrarumuruma-wa WurruMinida warnungkwarba warniku-wardi-yada Jesus wurrakina

38b Biya kembirra Balida ni-lawurrada errekba-wa WarningiJudiyawa warnumamalya akwa ni-yama aburruwa-wa, "Nara naka alekbuma ningena, neninguwurrariya-ma-baba. Umba neningaba ngawa naka. 39 Akena nungkwurra-langwa-langwiya ayakwa eningarakba-kiya-langwa nganja ngayuwa keni-jadijinama wurruwilyaba warnungkwarba wurribina na-didikajungwunuma. Ningiyaminjaminamurra nganja ababurna-langwa Akwurungkuwarrukwa.

Yiku-makina kembirra! Nungkwurraja kini-ngayindena ngayuwa
kin-enjungwurrenama naka Nubungkawa KarningiJudiya-langwa
karnumamalya?” ni-yama.
40 Biya ne-yangkarjiyajungwunuma enuwa-wa, “Nara nakina! Yirru-
warenama nakina umba yini-ngayindenama Baraba. Yirrumini-
jadijiya nakina ni-didikajungwunuma-langwa!” ne-yama. Umba eneja
Baraba nibina ni-ngekbungekburakama awinyamba nakina-da.

19

1 Eneja kembirra Balida nenu-maka wurrukwala-manja wur-
rawinyamba. “Wunu-wilyakina arakba naka nenungkwarba anger-
riba akwa yikini-larrkbarjena merra-murra,” ni-yama.
2 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurrawinyamba narr-
ararikama amakirnda akwurrirra eningaringki-yada. Kembirra
nenumin-akumarna Jesus-langwa-manja aringka akwa nen-
awiyebajuwa ngarningka dumbala wuburra nibina naruma
nubungkawa n-awiyebenuma. 3 Biya ne-yama wurrumurndakakina
wurrawinyamba Jesus-uwa, “Wayi! Jerriya nungkuwa
Ningkubungkawa WarningiJudiya-langwa warnumamalya?” ne-
yama, akwa nenu-marngkajuwama nen-abadakalyakama akwa
neni-laburrbajanguma wurrakina nenumukwurra-manja ayarrka-
murra-da.
4 Eneja kembirra Balida ni-jadinga nakina errekbu-wa nuw-
ambilyumurru-wa wurruwurrakwulyumida warnumamalya.
Biya ni-yama Balida aburruwa-wa, “Wurr-engkirrikiya! Ning-
aburangkama ena-langwa awurruwurrariya nenaka-langwa,
akena nara k-akburrangarna-da. Kembirra kinu-wilyakinama
nakina yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa yik-eningmidini-yada
nungkwurramba-langwa neningawurrariya-ma,” ni-yama nakina-da.
5 Kembirra Jesus enejukwaba ni-jadinga errekbu-wa, nu-wilyakama
ngawa ebina amakirnda akwurrirra aringka-manja akwa dibina
dumbala n-awiyebenuma. Eneja ni-yama Balida wurrumurndakibinu-
wa warnumamalya wurruwurrakwulyumida-wa, “Kwuja! Wuni-
rringka! Naka-bina arakba-da!” ni-yama nakina-da.
6 Aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba
akwa wurrukwala warnikumungkakwurraja Neningikarrawara-
langwa angalya neni-rringka Jesus-uwa wurrakina akwa ne-
yangkarjiyajungwunuma ne-yama, “Wun-ar.dirrena nakina eka-
manja...wu! Yikin-ar.dirrena eka-manja ka-mambalinamurra-
manja...wu!” ne-yama wurrakina. Eneja Balida ni-yama aburruwa-
wa, “Wunu-wilyakina nungkwurrabakiyaba akwa yikin-ar.dirrena
eka-manja ka-mambalinamurra-manja! Mena nara-baba ningena
k-akburrangarna awurrariya enuwa-manja-da!” ni-yama nakina
wurrakinu-wa.
7 Aburraja WarningiJudiya warnumamalya namurndaki-yama,
“Yirra-langwa ayakwa eningarumuruma ngarraku-makinama
neniki-jungwa-langwa nakina, ni-yamama-langwa nakina,
‘Neningikarrawara-langwa Ningenikuwenikba ningena,’ ni-yamama
nakina,” ne-yama wurrakina.
8 Eneja n-engkirrika-manja Balida akina ayakwa, kembirra n-
akbar.de-ka angwurra, 9 akwa ni-lawurrada, nenu-wilyaka Jesus

ngarningka arrawu-wa alikiru-wa akwa ni-yama Balida Jesus-uwa, “Amiyambena angalya nungkwa-langwa k-arrangbama?” Akena eneja nara kini-yengbina ayakwa Jesus, ni-yengminjade-ka. 10 Eneja ni-yama kembirra Balida enuwa-wa, “Miyambena-burra nara e-yengbuma ngayuwa-wa? Jerriya ningkeningbala ngayuwa ningena ningubungkawa ning-angkarrijinama angalya akwa nungkwurruwa? Kembirra ki-lyangkuwerribikajungwunama yib-enjungwurrena-murrikba akwa kab-ar.dirrena-murrikba ningkakina eka-manja-da,” ni-yama Balida Jesus-uwa-da.

11 Eneja ni-yama Jesus Balidu-wa, “Y-angkarrijinama ningku-bungkawadinama ngayuwa-manja ningkakina mena-baba Neningikarrawara ngin-akumarnuma ningkubungkawa. Umba eneja nakina nenungkwarba nibina nginu-kwama ngayuwa nungkuwa-wa ni-yamama awurrariya-dangwa alyengma nakina,” ni-yama Jesus Balidu-wa.

12 Yadikina-langwa kembirra eneja Balida neni-ngayindanguma nakina angwurra ken-enjungwurranguma Jesus. Akena aburraja WarningiJudiya warnumamalya namurndaki-yangkarjiyajungwunuma wurrakina Balidu-wa akwa ne-yama, “Kin-enjungwurrena-manja ningkakina naka nenungkwarba, kembirra yikin-awinyambakeyinama nungkuwa akwa ngawa nungkwa-langwa nubungkawa Kajara kinalakina-da. Kini-yengbijajungwuna-manja neningerribirra nenumamalya nubungkawa naruma nakina, kembirra nara nakina amin-engkirrikama nakinu-wa nubungkawa Kajara-da,” ne-yama wurrakina-da. Nakine-ka Kajara naruma-dangwa nubungkawa NeningiRawuma.

13 Eneja n-engkirrika-manja Balida amurndakakina ayakwa, nenu-wilyaka arakba Jesus ngarningka errekbu-wa wurruwurrakwulyumida-wa warnumamalya. Biya n-ambarringa Balida eningayakwa-langwa-manja angalya. Aburraja narri-ngekburakama akina angalya malarra-murra. Narrum-akumarnuma ajiringka-manja marumuruma malarra miremburemberrbirra. Akine-ka angalya nibina-langwa nubungkawa ni-lyangkuwerribikajungwunuma-langwa warnumamalya-langwa warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba. Yiburuwa-murra ayakwa akina emikirra “Kabada”. 14 Ngalaja arngkidarrba arakba memerrkuwilyarra. Kembirra mingka-manja mamawura Akwurungkuwarrukwa akina warniki-yakuwerribiki-yada WarningiJudiya warnumamalya aburra-langwa-langwa wurrarumuruma. Eneja kembirra ni-yama Balida wurruwurrakwulyumida-wa warnumamalya, “Kwurruwa...yi! Nenaka nubungkawa nungkwurra-langwa naruma-dangwa-da!” ni-yama nakina.

15 Akena aburraja ne-yangkarjiyajungwunuma Balidu-wa akwa ne-yama, “Wunu-wardena nakina...wu! Yikin-ar.dirrena ka-mambalinamurra-manja eka arakba...wu!” namurndaki-yama wurrakina. Eneja Balida ni-yama, “Yirri-ngayindena amandangwa ngayuwa kamin-ar.dirrenama nubungkawa nungkwurra-langwa naruma-dangwa eka-manja-na?” ni-yama nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya. Aburraja wurrarumuruma

WurruMinida warnungkwarba ne-yangkarjiyajungwunuma Balidu-wa akwa ne-yama, “Nuwilyaba-ma ngawa ngakwurra-langwa nubungkawa naruma-dangwa Kajara nakina, umba nara wurribina wurrukwala!” ne-yama wurrakina.
16a Eneja Balida nenu-kwa Jesus aburruwa-wa arakba-da, warnik-ar.darri-yada Jesus wurrakina ka-mambalinamurra-manja eka-da.

Wurrawinyamba nen-ar.dirranguma-langwa Jesus na-mambalinumurra-manja eka

16b Aburraja kembirra wurrumurndakibina wurrawinyamba neni-rndarrka Jesus arakba-da. 17 Biya nenu-wilyaka arakba angerriba engembu-wa angalya emikirra “Aringka-langwa-manja amadidira”, emikirra Yiburuwa-murra “Kalikada”. Umba eneja Jesus enabakiyaba ni-ngabukweyina ebina eka warnik-ar.darri-yada wurrawinyamba akina-manja nakina. 18 Biya yakwujina ngawa nen-ar.dirranga Jesus ebina-manja eka ni-ngabukweyinumurra-manja nakina. Aburnajuk-waba narralirrak-ar.dirranguma wunambilyuma wunenungkwarba-kiya ambilyuma-kiya-manja eka, nuwilyaba nekbuda-langwa-langwa, nuwilyaba nekalyarra-langwa-langwa umba Jesus wilyarra.
19 Biya kembirra narr-akumarna akarrikarra karrawara akina-manja eka nen-ar.dirrangumurra-manja Jesus. Akina akarrikarra Balida n-arrikarranguma. Ne-yama akina, “Naka nenungkwarba Jesus NeningiNejirida Nubungkawa naruma-dangwa WarningiJudiya-langwa warnumamalya.” 20 Aburraja wurrababurna WarningiJudiya warnumamalya narri-ridimindanguma amurndakakina ayakwa, ak-wudangwa ngawa-baba nuw-alkayanguma ababurna alikira. Akine-ka akarrikarra nuw-arrikarrijajungwunuma eminimininga-murra ayakwa Yiburuwa-murra iya Ledina-murra iya Kirika-murra.
21 Akena aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungk-warba ne-yama Balidu-wa wurrakina, “Nara arrikarruma, ‘Naka nubungkawa naruma-dangwa WarningiJudiya-langwa warnumamalya,’ umba wurr-arrikarrena, ‘Naka nenungkwarba ni-yamama, Ngayuwa ningena ningubungkawa ningaruma-dangwa WarningiJudiya-langwa warnumamalya,’ ” ne-yama wurrakina Balidu-wa.
22 Eneja Balida ni-yama, “Akina ngawa-da. Akina ayakwa ning-arrikarranguma, kuw-ambilyamurra ngawa eningarngkuwilyaba,” ni-yama nakina.
23 Aburraja nen-ar.dirranguma-langwa Jesus wurrakina wur-rawinyamba wurrabiyarbuwa, nenumini-rndirrka kembirra dumbala ena-langwa akwa na-murnduweyina duwilyuwilyaba-wiya. Akwa ngarningka nenumini-rndirrka dingka dadingikarrawara dumbala dingbulirra. 24 Biya na-lyelyimbukweyina wurrakina wurrawinyamba akwa ne-yama, “Nara daka dumbala ngu-kuwarruma, umba ngarru-malyangkeyina ngarr-akwuleyina ngarr-embirrkuwurrena akina biya aki-rringkina ngarrumiyambena aku-wurdiya ak-aburijaja,” ne-yama. Arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara-langwa ayakwa ngalaja nuw-arrikarrijajungwunuma akwa ne-yamama, “Na-murnduweyinumurra dumbala nganyangwa akwa na-malyangkeyinumurra nuw-akwuleyinuma narr-embirrkuwurranguma akina biya narri-rringka wurrumiyambena

na-wurdingama nuw-aburijajuma warniki-rndirrka-langwa dadingikarrawara dumbala nganyangwa,” ne-yamama akina ayakwa. Kembirra na-malyangkeyinu-manja wurrakina wurrawinyamba, akina ayakwa na-lyangmandukwunadinuma amandangwa arakba-da.✡
25 Aburraja wurrukwala wurridarringka nuw-alkilkayanga ngawa eka-manja akwudangwa. Jesus-langwa dirndenikba dakina iya dirndenikba-langwa dadiyamarnjadikba iya duwilyaba didarringka dadimikirra Meri, DadinguMakidala dakina, akwa ngawa duwilyaba dingka didarringka dadimikirra ngalajukwaba Meri, dibina dadingiyenikba Kiliyubeja-langwa. 26 Eneja kembirra n-andeya Jesus karrawara-langwa biya neni-rringka nibina nenungkwarba ni-lyelyingminuma nakina-manja, akwa ngawa dirndenikba nen-alkilkayanguma wunalakina yakwujina. Kembirra ni-yama Jesus dirndenikba-wa, “Ngeniyerriya, kirradiyuwangkwa! Nungkwa-langwa arakba nakina naburrena arija-langwi-yada,” ni-yama ngaluwa-wa.
27 Kembirra ni-yengbina ayakwa nakinu-wa nenungkwarba enamba-langwa akwa ni-yama, “Dirndena dakina arakba.” Kembirra yadikina ngawa eneja nanga-wilyaka dakina dirndenikba Jesus-langwa ena-langwu-wa angalya akwa ying-ambilyuma enuwa-manja dadingangkawura. Dirndenikba arakba kembirra dakina nanga-yengbijuwama.

Jesus nu-werrikarrnguma-langwa

28 Eneja kembirra neningma arakba Jesus ni-jerrukwama-langwa warka ena-langwa akwa ni-yama, “Ningi-yakwurra ningena arakba akungwa,” ni-yama. Ni-yengbinu-manja akina ayakwa, kembirra na-lyangmandukwunadinuma Neningikarrawara-langwa ayakwa ebina nuw-arrikarrijajungwunuma arakburakba-kiya-wiya.
29 Ngalaja muwilyaba menarlamba num-ambilyuma yakwujina, numi-lyangburrukwunuma makina alyikarrbuda ajirrkarnyerra aku-bibeka. Aburraja narru-manga alingajirra eka wuburra enungkwa akwa narri-lamuranguma wuburra alyukwurra-murra akwa narri-ngambajuwa ajirrkarnyerra akungwa akwa narri-ngkajika Jesus-langwu-wa alyelyikba. 30 Nenu-ngwurrkalyikama nakina. Biya ni-yama, “Ningi-jerrukwama arakba warka nganyangwa,” ni-yama. Kembirra nu-mikarrngaja aringka ena-langwa akwa nu-werrikarrnga arakba-da.

Nuwilyaba nawinyamba nen-ar.dirranguma-langwa Jesus memirrkwura-manja

31 Aburraja kembirra wurrukwala warnungkwarba WarningiJudiya na-likena nubungkawu-wa Balida. Biya neni-yengkilabena wurrakina warniki-ngkarrngi-yada alakba wurribina-langwa warnungkwarba narra-wardanguma-langwa, akwa warniki-larriji-yada warnumadan-gkwa ebina-langwa eka, mena Buradi akina. Na-waranguma warnu-madangkwa warnik-ambilyinga akina-manja eka maminakina-manja marringa mibina Jebuda, mena-baba makina mukwurdukwurda-baba mamawura makina MeningAkwurungkuwarrukwa.

✡ **19:24** Emeba 22:18

32 Aburraja kembirra wurrukwala wurrawinyamba na-likena akwa
narri-ngkarrngarnuma alakba nuwilyaba-langwa akwa ngarningka
ningka-langwa wunalekbina narra-wardanguma-langwa aburrubuk-
wurruwa Jesus. 33 Kembirra neni-ngarranga wurrakina Jesus-
uwa, biya nuw-andeya akena neni-rringka nakina ni-jungwuma
arakba. Kembirra nara karri-ngkarrngarna alakba ena-langwa. En-
gkinyungwurra ngawa numin-ambilyuma. 34 Akena eneja nuwilyaba
nawinyamba nen-ar.darra arakba nakina Jesus memirrkwura-manja.
Kembirra akina-wiya ngawa ngalaja numu-kwularrina merra numi-
jirrkungwurrkwaja akungwa.
35 Eneja nibina-murrada nenungkwarba yakwujina n-
arjijeyuma akwa neni-rruburringkama ena-langwa-murra
menba biya n-arrikarranguma nakina amurndakenena ayakwa
kajungwa nungkwurruwa karnumamalya yik-eningmidini-yada
nungkwurrajukwaba. Eningikalyu-ma enena umba amandangwe-ka
alyangmandukwuna ena. Neningme-ka ni-larrkbularrkbakinama
nakina enena ayakwa. 36-37 Arakburakba-kiya-wiya nuw-
arrikarrijajungwunuma ena ayakwa Neningikarrawara-langwa. Ne-
yamama akina, “Nara awilyuwilyaba amini-ngkarrnguma adidira
ena-langwa,” ne-yamama akina. Akwa ena awilyaba engka ayakwa
Neningikarrawara-langwa ne-yamama, “Wurrakina warnumamalya
wurribina nen-ar.dirranguma nakina, keni-rringkinama enuwa-
wa,” ne-yamama. Kembirra arakba alakina-kiya ayakwa na-
lyangmandukwunadinuma amandangwa.✡

Nen-akumarnuma-langwa Jesus nenumadangkwa medirra-manja

38 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jawijiba.
NeningiJudiya nakina engemba-langwa angalya Arumudiya-langwa.
Biya ni-likenuma nakina Balidu-wa akwa neni-yengkilabenuma
kenu-meni-yada nenumadangkwa Jesus. Nakina Jawijiba
nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa enejukwaba akena nara kenu-maka
wurrukwala-manja, mena n-akbar.danguma nakina WarningiJudiya-
langwa wurrububungkawa. Eneja kembirra Balida ni-lyangkuwama.
Biya eneja ni-likena Jawijiba akwa nenu-manga nenumadangkwa
Jesus. 39 Umba eneja nuwilyaba ngarningka nenungkwarba
nenimikirra Nikidima neni-likenuma aburnuwa nibina-murrada
ni-likenu-murrada Jesus-uwa alyarrngwalyilya. Umba numa-wilyaka
makina mababurna mirrijina, 30 kilogrammes. Amangwarra akina
ebina na-kirruwanjuma eningaba, emikirra mura, akwa ngawa
alibina-wiya na-ngwunyurrkwajeyinuma emikirra akina alawa.
40 Kembirra wunalakina nenu-manga nenumadangkwa Jesus, akwa
nen-errikbina mirrijina akwa nenu-wurumbijuwa neni-lamuranga
dumbala-murra. Amukwiyadakina ne-yaminjamamurra aburraja
WarningiJudiya warnumamalya akini-yada narr-akumarnu-manja
warnumadangkwa wurrakina medirra-manja. 41-42 Ebina-manja
angalya nenu-wardangumurra-manja Jesus, nuw-alkayanguma
ngalaja eninganinga eka. Akwa medirra ngarningka makina num-
ambilyuma yakwujina akwudangwa Kalikada-manja. Menikaduwe-
ka makina medirra, murn.debirra ngawa num-ambambilyuma.
Warnik-akumi-yada warnumadangkwa makina-manja akena nara

✡ **19:36-37** Exodus 12:46; Numbers 9:12; Emeba 34:20; Jekaraya 12:10

ambaka. Biya nuw-akwudangwudina arakba akina Jebuda. Aburnaja kembirra wunalakina nen-akumarnuma Jesus nenumadangkwa yakwujina arrawa-manja akwa nenuma-didanga medirra aruma-murra angwarnda.

20

Murn.debirra-langwa medirra

1 Ngalaja kembirra mambilyuma marringa numi-jerrida. Biya Jandi arakba akina. Na-larrumur.dinu-wiya ambaka buwa-wiya, yinguma-ngarranga Meri DadinguMakidala makinu-wa medirra. Ying-andeya akena yinguma-rringka arakba makina medirra numu-ngwur.dangminuma. Akine-ka angwarnda na-rnjirrkwajungwunuma akwukawura mulirrekbidjinu-wa medirra. 2 Biya yingi-lawurrada arakba ying-angkarrinuma dakina ebinu-wa angalya nen-ambilyumurru-wa wunalakina Jayumuna Bida akwa ningka nenikaburrakiyuwa nibina Jesus ni-lyelyingminumurra. Nangalirraku-maka makina-langwa medirra akwa yingi-yama, “Nenu-manguma wurrukwala warnumamalya nenumadangkwa Numikbiyiya-dangwa mangaba-langwa medirra. Dukwa nga-manja nen-akumarnuma nakina-da? Yarningbala yarna yirra-da,” yingi-yama dakina aburnuwa-wa.

3 Aburnaja kembirra wunalakina Bida akwa ngarningka nakina ningka nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa nenu-mirajanga arakba akwa neni-likena aburnajukwaba makinu-wa medirra. 4 Nen-angkirreyinuma ngawa wunalakinu...wa. Akena nuwilyaba ngawa ningka-dangwa n-angkarrina angwurra ni-lyengmanguma, biya num-akburranga adinuba-wiya enuwa medirra. 5 N-abuluwendinga n-andirrarina akwa nanga-rringka dumbala yakwujina ying-anjalmurrkwuluma akena nara kin-awiyebena nakina. Errekba-manja ngawa n-ambilyuma.

6 Kembirra enamba-langwa Jayumuna Bida ni-yar.da arakba yak-wujina medirra-manja. Nara kin-ambudidina amiyerra nakina errekba-manja umba nu-warrukwajungwa n-awiyeba makinu-wa medirra. Biya enejukwaba nanga-rringka dibina dumbala ying-anjalmurrkwuluma deyebijeba yakwujina 7 akwa ngarningka dingka dadingaringka dumbala ying-anjalmurrkwuluma deyebijeba yingi-lamurijungwunuma.

8 Kembirra enejukwaba ningka-dangwa nenungkwarba nibina num-akburrangu-murrada mibina medirra adinuba-wiya, n-awiyeba arrawu-wa-da. Nanga-rringka-manja nakina dibina dumbala, kembirra neningma arakba amandangwa Jesus n-enibuduma nakina. 9 Akena nara ambaka wurrakina karru-mumiringka-langwa ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa nuw-arrikarrijajungwunuma arakburakba-kiya-wiya, ebina ne-yamamurra kin-enibudinama-langwa Jesus. 10 Kembirra neni-lawurradinuma angalyu-wa wunalakina.

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus Meri-manja DadinguMakidala-manja

11 Ngalaja Meri ngarningka yingi-lawurradinuma mibinu-wa
medirra narringa-makama-langwa wunalakina-kiya, biya yakwujina-
wiya ngawa ying-ambilyuma dakina. Biya yingu-ngwadina arakba
dakina. Ying-arjijeyuma ngawa yingu-ngwadungwadinuma medirra-
manja errekba-manja dakina. Ying-abuluwendinga, ying-andirrarina
arrawu-wa medirru-wa 12 akena narringa-rringka wunambilyuma
wunenikumamurikaja-kiya Neningikarrawara-langwa. Nen-
awiyebeyinumurra wunalakina dumbala dukwulyadada, akwa
yakwujina nen-angmakayanguma n-ambilyumurra-manja Jesus
nenumadangkwa adinuba-wiya, nuwilyaba aringka-langwa umba
ningka alika-langwa.
13 Kembirra neni-yama wunalakina ngaluwa-wa, “Nungkuwa!
Miyambena-burra ningku-ngwadungwadinamurra ningkena?” neni-
yama. Ngalaja yingi-yama Meri aburnuwa-wa, “Nenu-mangum-
baba nganyangwa Numikbiyiya-dangwa nenumadangkwa. Dukwa
ngambu-wa nenu-wilyakama nakina? Ningeningbala ningena-da,”
yingi-yama dakina-da. 14 Kembirra yingi-nyakuwarrukwajungwa
akwa yingini-rringka Jesus n-arjeyuma yakwujina akena yingin-
angkuwabijuwa nibina Jesus.
15 Eneja Jesus ni-yama, “Nungkuwa! Miyambena-burra ningku-
ngwadungwadinamurra ningkena?” ni-yama. “Angkaburra-wa
ningkarramin-aburangkinama?” ni-yama. Ngalaja yingi-lyangkiyama
dakina numinakina-bu angalya nenungkwarba n-akukwurrajuwama
ebina eninganinga eka. Kembirra yingi-yama enuwa-wa, “A
nungkuwa! Yi-manguma ngayuwa ningenumadangkwa? Yi-maka
kembirra angalya ebina y-akumarnumurra-manja, kajungwa ki-likaji-
yada akwa kumini-majungwuni-yada kumini-lawurrakajungwuni-
yada,” yingi-yama Meri enuwa-wa-da.
16 Umba eneja Jesus ni-yama ngaluwa-wa, “Adiyuwangkwa!” Ngalaja
yingi-nyakuwarrukwajungwa enuwa-wa akwa yingi-yengba aburra-
langwa-murra ayakwa Yiburuwa-murra, “Wa! Rabawuni!” yingi-
yama. Akina ayakwa ne-yaminamurra “Ningkenikakakirumaka.”
17 Eneja ni-yama Jesus, “Nara a-lyingama ningena mena nara
ambaka-baba ki-likena-langwa karrawaru-wa Nungwarrku-wa. Umba
likaja dirrbura wurrukwalu-wa warnikabuburrakiyuwa nganyangwu-
wa akwa ka-makina ayakwa ena nganyangwa, ‘Ki-likajama nin-
gena karrawaru-wa nganyangwu-wa Nungwarrka akwa nungkwurra-
langwu-wa Nungwenungwa, nibinu-wa ngawa Neningikarrawara
nganyangwu-wa akwa Neningikarrawara nungkwurra-langwu-wa,’ ki-
yamina nungkuwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya,” ni-
yama Jesus Meri-wa.
18 Ngalaja kembirra yingi-likena ebinu-wa angalya nuw-
ambilyumurru-wa wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa
Jesus-langwa akwa narringa-maka aburruwa-manja yingini-
rringkama-langwa Numikbiyiya-dangwa akwa ebina ayakwa ni-
yengbinuma-langwa ngaluwa-manja-da.

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa

19 Bi...ya akini-yada Jandi alyarrngwalyilya nuw-ambilyuma
warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa wurruwurrakawura-ma

alikira-manja arrawa. Narruwurraki-didikajungwunuma nuw-akbar.danguma-baba wurrububungkawa-langwa. Eneja Jesus ni-jadinga adirrariyaba akwa n-arjiyinga wurruwurrakuwilyarra akwa ni-yama, “Yilyurrkwa-murra yukwudukwuda wurr-ambilya,” ni-yama. 20 Kembirra nenu-wilyakajuwa ayarrka ena-langwa akwa memirrkwura. Aburraja na-werringekburadinume-ka angwurra neni-rringkama-langwa Numikbiyiya-dangwa.
21 Eneja Jesus nenu-maka ngarningka akwa ni-yama, “Yilyurrkwa-murra yukwudukwuda wurr-ambilya. Wuburra Nungwarrka ngini-larrkama enenu-wa angalya, ki-yaminama ngayuwa nganjukwaba ka-larrkajama yikuminu-war.deni-yada warka nganyangwa,” ni-yama.
22 Kembirra nenu-bukwa nakina Jesus aburruwa-wa akwa na-murndabala arrirra ena-langwa akwa ni-yama, “Wunu-mena Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa. 23 Yikamini-yakuwabijina-manja awurruwurrariya wurrukwala-langwa, eneja kembirra Neningikarrawara kenumini-yakuwabijinama. Akena nara-manja amini-yakuwabijuma nungkwurruwa awurruwurrariya wurrukwala-langwa, kembirra wurruwurrariya ngawa wurrakina-da,” ni-yama nakina.

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus Damija-manja

24 Eneja nakina nenikaburrakiyuwa nenimikirra Damija, nibina wurrumemberrkwa wurrambilyuma-langwa, nara aburruwa-manja kin-ambilya akini-yada ngawa ni-jadinga-manja Jesus yakwujina. 25 Aburraja wurrukwala nenu-makama Damiju-wa akwa ne-yama, “Yarna yirra yini-rringkama Numikbiyiya-dangwa.” Eneja ni-yama Damija aburruwa-wa, “Nara-manja a-rringkama yinungwurnda ena-langwa-manja ayarrka ebina baja nenak-ar.dirrangumurra-manja akwa nara-manja yakina-murrada a-lyingama akwa ngarningka nara-manja awiyebajuma ayarrka nganyangwa ena-langwa-manja memir-rkwura, kembirra kamini-kalyikinama kirrakina ayakwa nungkwurra-langwa,” ni-yama nakina Damija.
26 Bi...ya kembirra mamangbala mambilyuma marringa aburraja wurruwurrakawura-murra nuw-ambilyuma wurrakina warnikabuburrakiyuwa alikira-manja arrawa, ebini-yada wuburra, Damija aburruwa. Mama nawurraki-didikajungwunuma umba ngarningka adirrariyaba ni-jadinga eneja Jesus akwa n-arjiyinga wurruwurrakuwilyarra akwa ni-yama, “Yilyurrkwa-murra yukwudukwuda wurr-ambilya,” ni-yama aburruwa-wa.
27 Biya kembirra Jesus ni-yengbina ayakwa Damiju-wa akwa ni-yama, “W-akuma ayarrka nungkwa-langwa yelakwa akwa yimini-rringka ayarrka nganyangwa akwa wu-lawulawajiya ayarrka nungkwa-langwa akwa w-awiyebajiya edirra-manja memirrkwura-manja. Nara amini-kalyikuma umba eningmidina ngayuwa ningena,” ni-yama Jesus Damiju-wa.
28 Eneja Damija ni-yama Jesus-uwa, “Wa! Ngeniyerriya Ningkumikbiyiya-dangwa nganyangwa akwa Ningkeningikarrawara nganyangwa ningkakina-da!” ni-yama Damija Jesus-uwa.
29 Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Ningk-eningmidina arakba nungkuwa yi-rringkama-langwa ngayuwa. Nara abur-raja wurrababurna warnumamalya a-rringkama ngayuwa umba

amandangwa kuw-eningmidinama ngayuwa-manja aburrajukwaba. Eneja kembirra Neningikarrawara kini-yaminama eninginingaba-wiya aburruwa-manja,” ni-yama Jesus nakina-da.

Miyambena-burra Janjana n-arrikarranguma amurndakenena ayakwa?

30 Eneja Jesus nenuminu-war.danguma ababurna akwala warka arruburrubuda ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa akena nara ababurna-langwa kuw-arrikarrijungwuna enena-manja jurra. 31 Akena amurndakenena nuw-arrikarrijungwuna enena-manja jurra kajungwa nungkwurruwa yik-eningmidini-yada Jesus-langwa, nibina nenumini-jirabama-langwa neni-jirrkumarnuma-langwa amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba, nibina-langwa Nenikuwenikba Neningikarrawara-langwa. Kembirra yiku-werrikambilya-manja enuwa-manja, karniba yik-ambilyama karningangkawura kirrakina-da.

21

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus wurrumangbala wurrambilyuma-manja warnikabuburrakiyuwa

1 Ambaka-murra eneja Jesus ni-jadingama ngarningka ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa wurrumangbala wurrambilyuma akina-manja angalya emikirra EningiDaburiyeja Akungwa. Aruma akungwa akina angalya. Akine-ka angalya aminambilyuma ekirra, EningiDaburiyeja akwa ngawa EningiKeliliya Akungwa.

2 Aburraja wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa warn-imikirra Jayumuna Bida iya Damija iya Nedeniyela, nibina nenungk-warba numinakina angalya Keyina Keliliya-manja, iya wunambilyuma nenikuwenikba-kiya Jebediya-langwa, akwa ngawa wunambilyuma wunenungkwarba-kiya.

3 Numa-merrkawiyebu-manja mamawura, eneja kembirra Jayu-muna Bida ni-lyangkuwarumanguma akwalyu-wa akwa ni-yama nakina aburruwa-wa, “Ngi-likajama ningena akwalyu-wa. Yiki-yamarrkinama karna? Ngakwurruwa?” ni-yama nakina. Aburraja ne-yama, “Yawa! Ngakwurruwa ngarri-likajama,” ne-yama. Kembirra nuw-ambilyuwar.da akungwa-manja akwa narruma-larrijuwa arakba madirrungwarna meningakwalya makirndirndirrka makina. Akena nara ambaka karru-manga ngawa wurrakina. Ngarningka makina meningakwalya narruma-larrijuwama akena nara ngawa-da. Ne-yaminjamama ngawa wurrakinu...wa bi...ya ne-kbada. 4 Kembirra num-ambijangu-manja mamawura, eneja Jesus n-abalkayukwuna ak-wudangwa akungwa-manja akena warningbala ngawa nakina Jesus. Ngalaja makina mijiyanga awarrngkakwudangwa 100 metres num-ambilyuma ariba-langwa. 5 Eneja Jesus n-ardanga aburruwa-wa. “Kwurruwa...yi! Laka akwalya kirru-manga?” ni-yama nakina. “Nara ambaka!” ne-yama aburraja.

6 Eneja Jesus ni-yama, “Wurr-errikba makina meningakwalya mekbuda-langwa-langwa mijiyanga, kembirra kirrakina yiku-menama akwalya,” ni-yama Jesus. Aburraja akina-langwiya ngawa ayakwa ne-yamama wurrakina. Dam! Adirrariyaba numi-ngkubarrnga makina

meningakwalya. Ngalaja ababurne-ka akwalya num-awiyebeyinuma
arakba. Nara kembirra karrum-arrkarna wurrakina.
7 Eneja kembirra nakina nenikaburrakiyuwa nibina Jesus ni-
lyelyingminuma ni-yama Bida-wa, “Nakake-ka Numikbiyiya-dangwa!”
Eneja n-engkirrika-manja Jayumuna Bida akina ayakwa, “Nakake-
ka Numikbiyiya-dangwa,” kembirra n-awiyeba dadingikarrawara
dumbala dibina nang-aburawaka-murrada adinuba-wiya, akwa nu-
kuwabijanga akungwa-wa. 8 Umba aburraja wurrukwala wurrakina
mijiyanga-murra na-likenuma, narrum-arrkarnuma ngawa makina
meningakwalya abulalu-wa akungwa mena numi-lyangburrukwuma-
baba makina akwalya. 9 Kembirra na-kuwabijangeyinu-manja
makina-langwa mijiyanga, narri-rringka angwura mijiyelya-manja.
Ngalaja akina yakwujina eningadinakba akwalya akwa damba nuw-
ambilyuma amarnina-manja. 10 Eneja Jesus ni-yama, “Wayi! Wurru-
wilyakina akwala akwalya yangkwurrangwa ebina aduwaba kirru-
manguma,” ni-yama. 11 Eneja kembirra Jayumuna Bida ngarningka
ni-njawudija mijiyanga-manja akwa num-arrkarna makina meningak-
walya ariba-wa. Mama makina numi-lyangburrukwuma umba nara
kumi-ngkarrngina. Ngalaja adidirrungwarna-wiye-ka akwalya 153
awurrakakina nuw-awiyebeyinuma.
12 Eneja Jesus ni-yama kembirra aburruwa-wa, “Kwa, wurr-
alyubarina-langwa!” Aburraja wurrababurna-langwa warnungk-
warba nara karri-ngayindanga keni-yengkilabena ke-yama, “Ningku-
miyambena ningkena?” Nara ke-yama mena warningma wurrak-
ina Numikbiyiya-dangwa nakina-baba-da. 13 Eneja kembirra ni-lika
nakina Jesus n-akumarnumurru-wa ebina damba akwa nenu-kwa.
Akwa ngarningka ni-yamama ngawa akwalya-manja.
14 Akine-ka arngkabiyakarbiya-ma ni-jadanguma Jesus ena-langwa-
manja warnikabuburrakiyuwa n-enibuduma-langwa nakina-da.

Jesus ni-yengbinuma-langwa ayakwa Bida-manja

15 Aburraja kembirra narri-jerrukwama-langwa Jesus akwa ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa ebina damba akwa akwalya, Jesus
ni-yama Jayumuna Bida-wa, “Jayumuna, ningkenikuwenikba Janjana-
langwa, yi-maka! Jerriya wurrangaba aburra na-lyelyingminama
yandiyanda ngayuwa-manja umba nungkwaja nungkuwa ningki-
lyelyingminama angwurra ngayuwa-manja-na?” ni-yama nakina.
Eneja Jayumuna ni-yama, “Yawa marrakba! Nungkwaja ningken-
ingma ningkena ngayuwa ningi-lyelyingminama nungkuwa,” ni-yama
nakina. Kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Yimin-akwurrajina
kembirra nganyangwa angaringariya jiba!” ni-yama nakina.
16 Ngarningka Jesus ni-yama Jayumunu-wa, “Jayumuna,
ningkenikuwenikba Janjana-langwa, yi-maka! Jerriya ningki-
lyelyingminama ngayuwa?” ni-yama nakina. Eneja Jayumuna
ni-yama enuwa-wa, “Yawa marrakba! Nungkwaja ningkeningma
ningkena ngayuwa ningi-lyelyingminama nungkuwa,” ni-yama
nakina. Kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Yimin-akwurrajina
kembirra nganyangwa jiba!” ni-yama nakina.
17 Ngarningka arngkabiyakarbiya-ma Jesus ni-yama enuwa-
wa, “Jayumuna, ningkenikuwenikba Janjana-langwa, yi-maka!
Jerriya ningki-lyelyingminama ngayuwa?” Eneja kembirra Bida

nu-werrikawarriyada neni-yengkilabenuma-langwa enuwa-manja
Jesus arngkabiyakarbiya-ma ebina ayakwa ni-yamama, “Jerriya
ningki-lyelyingminama ngayuwa?” Eneja Bida ni-yama Jesus-uwa,
“Ningkumikbiyiya-dangwa, nungkwaja nungkuwa ningkeningma
ababurna-langwa. Kembirra nungkuwa ningkeningma ngayuwa
ningi-lyelyingminama nungkuwa-manja,” ni-yama nakina. Kembirra
ni-yama Jesus, “Yimin-akwurrajina kembirra nganyangwa jiba!
18 Engkirraja! Ebina-wiya ningk-ambilyu-wiya ningkawurrumukuma,
ningki-yaminjamama ningk-awiyuwiyebenuma dumbala
ningkabakiyaba akwa ningki-likenuma erribirra amurndakibinu-
wa ningki-ngayindangumurru-wa ningkakina. Akena ambaka k-
eniyuwangkidinamurru-wa nungkuwa, aburraja warningerribirra
warnumamalya kab-awiyebajinama dumbala akwa kabu-
wilyakinama ebinu-wa angalya nara-murruwa a-ngayinduma
nungkuwa a-likama umba akini-yada ngawa kabuminilirraku-
mambalijinama nungkwa-langwa ayarrka-kiya. Amandangwa
engburingka ayakwa akina!” ni-yama Jesus. 19 (Ni-yengbinuma
akina ayakwa kajungwa ngarna ak-eningmidini-yada adinakba
neniki-jungwa-langwa Bida amurndakakina-langwiya ayakwa akwa
kembirra ambaka-murra ngakwurraja ngarniki-yangmarngkwaji-
yada ngarniki-ngkubarrngaji-yada Neningikarrawaru-wa.) Kembirra
Jesus ni-yama Bidu-wa, “Kwa! Yi-yuwarna ngayuwa-manja!” ni-yama
nakina.

Jesus ni-yengbinuma-langwa ena-langwa-langwa nenikaburrakiyuwa nibina ni-lyelyingmama-langwa

20 Aburnaja Jesus akwa Bida neni-likenuma wunalakina lukwakwa.
Akena Bida n-errikerra akwa neni-rringka nuwilyaba nenikabur-
rakiyuwa nibina ni-lyelyingminuma Jesus nen-aburrakiyuwarnuma
enejukwaba aburnuwa-manja. (Nakina nibina nibina-murrada ne-
nungkwarba nibina n-arndadadilyuma akwudangwa Jesus-manja
ebina-manja nuw-alyubarinumurra-manja Akwurungkuwarrukwa-
langwa aninga akwa ni-yama Jesus-uwa, “Yirrumiyambena yir-
ruwilyaba yika-kwunama nungkuwa wurrububungkawu-wa war-
nungkwarba warniku-wardi-yada?” ni-yamama nakina Jesus-uwa.)
21 Eneja Bida neni-rringka-manja nakina nenungkwarba, ni-yama
Jesus-uwa, “A nungkuwa! Kini-yamarrkinama naka?” ni-yama nakina.
22 Eneja Jesus ni-yama Bidu-wa, “Kini-ngayindena-manja ngayuwa
naka kin-ambilya-manja neniba yanda-langwa ngawuya ki-
lawurradina-manja yangkwurrangwa, nara nungkwa-langwa enena
umba waka nganyangwa ningakwukawura-murra-langwa ningen-
akwurrajinama-langwa nakina ningena. Nungkwaja kembirra, yi-
yuwarna ngayuwa-manja,” ni-yama Jesus.
23 Aburraja wurrukwala warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa nuw-
engkirrika enena ayakwa. Na-lyangkiyama nakina nenungkwarba
nara a-jungwuma. Akena Jesus nara akina kini-yama, “Nara
a-jungwuma nakina,” umba ni-yamama, “Kini-ngayindena-manja
ngayuwa naka kin-ambilya-manja neniba yanda-langwa ngawuya ki-
lawurradina-manja yangkwurrangwa, nara nungkwa-langwa enena
umba waka nganyangwa ningakwukawura-murra-langwa ningen-
akwurrajinama-langwa nakina ningena,” ni-yamama nakina Jesus.

24 Nakina-bina nenungkwarba nibina-murrada nibina kirrenu-
makinama nungkwurruwa amurndakenena-langwa-da. Kirrenumin-
arrikarranguma ababurna-langwa ayakwa enena-manja jurra.
Aduwaba-langwa ngarningma ngarna alyangmandukwuna-wiya
amurndakibina ni-yamama nakina.
25 N-ambilyu-wiya neniba Jesus, ni-yamama ngarningka
ababurna arruburrubuda warka. Dukwa ningena ngawa-maka k-
arrikarrikarranguma ababurna-langwa awilyuwilyaba-wiya jurra-
manja amurndakibina ni-yamama-langwa. Akena nara-maka ebina
angalya ningeniki-lyangburrukwaja-langwa enena-manja angalya
angkwulyumidi-yada jurra k-arrikarranguma-langwa ngayuwa. Ena
ngawa.

Bawula-langwa jurra ni-larrkamurra WarningEbijiju-wa Warnumamalya

Nakina Bawula n-arrikarranguma ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murruwa Ebijija-manja. Akwa nenu-makama kuw-ambilya-mulangwa wurrakina wurruwurrakawura-ma Jesus Christ aburruwa. Wurrakine-ka kuw-engkingkirrikajama ngawa Jesus Christ ni-lyelyingminu-mulangwa aburruwa. Akwa ngarningka kuw-engkingkirrikajama nu-marngkirradinu-mulangwa nakina Jesus aburruwa-manja akwa nenumini-yakuwabijuwa-mulangwa awurruwurrariya ebina ne-yama-mulangwa.

1 Ngayuwa ningena Bawula ning-arrikarrenama enena-manja jurra kajungwa ki-larrkaji-yada enena nungkwurruwa-wa Neningikarrawara-langwu-wa karnumamalya, kirribina kirr-ambilya-murruwa Ebijija-manja. Eneja Neningikarrawara nu-wekbalyinuma ngayuwa ningenikilarrkilarrka kajungwa kinuminu-war•deni-yada warka Jesus Christ-langwa. Kembirra enena ayakwa nganja ning-arrikarrenama aduwaba nungkwurruwa-wa kirribina kirru-werrikambilya-murruwa Jesus Christ-manja.

2 Ngarra-ngayindenama Nungwanyungwa Neningikarrawara akwa ngawa Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa kenu-marngkirradinama wunalakina nungkwurruwa-manja karnumamalya kirribina kirr-ambilya-murrumanja Ebijija-manja. Akwa ngarra-ngayindenama wunalakina yikabumini-lyurrkwakinama nungkwurra-langwa yukwudukwuda.

Eninginingaba-langwa ngarrenu-wekbilyangu-mulangwa Neningikarrawara

3 Ngeni-yangmarngkwajina Neningikarrawara, nibina-murrada Neningikarrawara akwa Nungwenikba Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa. Numarngkirre-ka nakina, akwa ngarrenu-wekbilyangumurra eninginingaba ena-langwa-langwa angalya abalkaya. Amurndakakina eninginingaba ngarrenu-wekbilyangumurra ngakwurra-langwa-langwa ngarnumawurrina, mena ngakwurruwa ngarri-yakeyinama ngarna ngarruwurrakawura-ma Christ arakba-da.

4 Arakburakba-kiya-wiya nara-wiya kini-ngekburaka eneja Neningikarrawara amurndakenena angalya, nu-wekbalyinuma nakina ngakwurruwa ngarna ena-langwi-yada ngarnumamalya. Nu-wekbalyinuma ngakwurruwa ngarri-yakeyina-mulangwa ngarna ngarruwurrakawura-ma Christ. Akwa Neningikarrawara ngarreni-ngayindenama kinumin-eyebijebakajungwuni-yada ngarna ngarnumamalya akwa ngarruwerringekburni-yada. Ni-lyelyingminama nakina angwurra ngakwurruwa ngarnumamalya.
5 Biya kembirra arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunuma neniki-rukwamalyi-yada ngakwurruwa aken-enibikina-mulangwa Jesus Christ. Enena-bina

Neningikarrawara ni-ngayindanguma adinuba-wiya, akwa aminakina-langwa ni-yekirrerridinuma nakina.

6 Ngakwurraja ngeni-yangmarngkwajina arakba Neningikarrawaru-wa, mena numarngkirre-ka nilyengma nakina akwa ngarrenu-wekbilyangu-mubaba Nenikuwenikba Jesus Christ, nibina ni-lyelyingminama angwurra nakina.

7 Eneja Christ ngarrenumini-jungwunuma nakina. Ngarrenuminu-kwularrijuwama merra ena-langwa akwa ngarren-enjungwurranguma ngakwurruwa. Eneja kembirra Neningikarrawara ngarrenumini-yakuwabijuwama awurruwurrariya ngakwurra-langwa. Nu-marngkirradiname-ka ngakwurruwa-manja. 8 Yawe-ka, nu-marngkirradiname-ka ngakwurruwa-manja ngarnumamalya.

Nakine-ka Neningikarrawara aringkawa nilyengma nakina. 9-10 Aminakina-langwa kembirra arakburakba-kiya-wiya ni-lyangkuwerribikajungwunuma adinuba-wiya kenu-bungkawakina-mulangwa Christ nubungkawa. Akwa ni-lyangkiyamama nakina, “Ngayuwa kinu-bungkawakinama Christ, akwa narume-ka nubungkawa numikbiyiya-dangwa kin-ambilyama nakina. Kinu-bungkawadiname-ka nakina ababurna-manja, amurndakenena-manja nganyangwa-manja angalya abalkaya akwa ngawa amurndakangaba-manja awurrakwulyumida-manja angalya arrawa-manja,” ni-yamama Neningikarrawara nakina. Akena ngakwurraja ngarna ngarnumamalya ngarningbala-wiya ambaka akina ayakwa ena-langwa. Bi...ya kembirra arija-langwa eneja Neningikarrawara n-abilyerrikajungwunuma arakba nakina akwa neni-larrkama Christ ngakwurruwa-wa enenu-wa angalya. Enena-bina ni-ngayindanguma nakina akwa nenaki-yekirrerrikama. Akwa kembirra ngarren-eningmikama arakba akina ayakwa kenu-bungkawakina-mulangwa nakina Christ nubungkawa.

Dukwa ngambi-yada Neningikarrawara kenu-bungkawakinama Jesus Christ nubungkawa? Ngarningbala-wiya ambaka ngarna, umba eneja Neningikarrawara neningma nakina. Umba ngarningma ngarna amandangwa Neningikarrawara kenu-bungkawakinama Christ nubungkawa ababurna-manja.

11-12 Ebina-wiya yirraja YarningiJudiya yarnumamalya, yirribina yirru-werrikambilyuma Neningikarrawara-manja, yirri-yakeyinuma Christ yirruwurrakawura-ma. Umba akini-yada eneja Neningikarrawara nu-wekbalyinuma yirruwa ena-langwi-yada yarnumamalya, mena arakburakba-kiya-wiya ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba akina. Nakina-bina enuwa nu-war•dikinama ababurna-langwa ena-langwa-langwiya mangma. Kembirra nu-wekbalyinuma yirruwa, yirribina yarningadinuba-wiya yirru-werrikambilyuma Christ-manja, kajungwa yikini-yangmarngkwajini-yada yarna enuwa-wa. Yirrakine-ka kembirra yikini-yangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa mena nukwulyubene-ka numurndangekburna nilyengma nakina.

13 Umba nungkwurrajukwaba Neningikarrawara-langwa karnu-mamalya kirrakina. Nungkwurrajukwaba kirr-engkirrikenuma

ayakwa alyangmandukwuna, ebina eningaba ayakwa Christ yiken-
enibikina-mulangwa. Nungkwurrajukwaba kirru-werrikambilyama
arakba Christ-manja aduwaba kirrakina. Adinuba-wiya eneja
Neningikarrawara ni-yarrkakumarna ena-langwa ayakwa akwa ni-
yamama nungkwurruwa-wa, “Ka-kwunama ngayuwa akwurduk-
wurda Amawurrina nganyangwa nungkwurruwa-manja kajungwa
ka-jirrkumakajungwuni-yada nganyangwa-manja karnumamalya,” ni-
yamama nakina. Kembirra kirrenu-kwama amandangwa-da.
14 Ngakwurraja ngarningma ngarna Neningikarrawara
ngarrenu-wekbilyanguma arakba ngakwurruwa-wa ena-langwu-
wa ngarnumamalya Amawurrina ena-langwa. Aminakina-
langwa kembirra ngarningma ngarna akenu-wekbilyenama
nakina ngarningka eningininga baba-wiya ngakwurra-langwa-langwa
ngarnumawurrina, akwa aken-enjungwurrenama ngarrakina
ngarningangkawura. Kembirra ngeni-yangmarngkwajina arakba
Neningikarrawara mena nukwulyubene-ka numurndangekburna
nilyengma nakina.

Nu-buriyaminu-mulangwa Bawula Neningikarrawaru-wa

15-16 Aminakina-langwa, amurndakibina-langwa ayakwa ningi-
yengbinu-mulangwa ngayuwa nungkwurruwa-wa, ningene-
ka ningeni-yangmiyangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa
aduwaba, kirru-werrikambilya-mulangwa Nubungkawa Jesus-manja
kirrakina karnumamalya. Ebina-wiya, kirru-werrikambilyu-manja
adinuba-wiya Nubungkawa Jesus-manja kirrakina, aburraja bu-
makama warnumamalya ayakwa nungkwurruwa-langwa. Ne-
yamama, “Warna WarningEbijija warnumamalya na-lyelyingminame-
ka wurrababurna-langwa warnumamalya Neningikarrawara-
langwa,” ne-yamama bu-makama. Akini-yada ngawa nganja ningeni-
yangmarngkwajuwama ngayuwa Neningikarrawaru-wa, akwa ningi-
yaminjamama ngawa ningeni-yangmarngkwajuwama enuwa-wa
akina-langwa yanda-langwa aduwaba. Akwa ngarningka ningu-
buriyaminama ngayuwa Neningikarrawaru-wa nungkwurruwa-
langwa. 17 Nakina-bina Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa
Neningikarrawara. Nungwanyungwa nakina akwa narume-
ka numikbiyiya nilyengma. Kembirra ningeni-yengkilabajama
ngayuwa kajungwa yikenu-kwuni-yada milyenjirra mangma,
akwa kin-abilyerrikajungwuni-yada kajungwa yik-eningmidini-
yada angwurra Neningikarrawara kirrakina. 18 Akwa ngarningka
ningeni-yengkilabajama Neningikarrawara kajungwa yikenumin-
ngwurrkbalijini-yada nakina nungkwurra-langwa mangma iya
yukwudukwuda, kajungwa yiku-marngkirringkini-yada ena-langwa
alarradada kirrakina. Akwa ngarra-ngayindenama ngayuwa
nungkwurruwa yiku-werrikembirrarini-yada Neningikarrawaru-
wa akwa ngarningka yik-eningmidini-yada nungkwurruwa
akenu-wekbilyena-mulangwa Neningikarrawara ababurna-langwa
eningininga baba ngakwurra-langwi-yada ngarnumawurrina. Akenu-
wekbilyenama nakina aduwaba akwa eningangkawura.
19 Ngarra-ngayindename-ka nungkwurruwa yik-eningmidini-yada
Neningikarraware-ka nakina narrubuda nilyengma. Nara wurribina
wurrukwala wurrarrubuda wuburra enuwa. Nakine-ka narrubuda

akwa akeni-ngbudirrkinama ngakwurruwa ngarribina ena-langwa
ngarnumamalya. 20 Neningikarrawara narrubude-ka nakina nen-
enibika-mulangwa Christ. Akwa ngarningka narrubuda nakina nenu-
wurdijuwa-mulangwa Christ karrawara ena-langwa-manja angalya
abalkaya. Neningikarrawara nakina nen-ambarrijuwama Christ
nekbuda-langwa-langwa, mena Christ narume-ka numikbiyiya ni-
lyengma nakina.
21 Aburraja warningerribirra wurrububungkawa wurrarumuruma
wurrumikbiyiya wurrakina. Mama wurrumikbiyiya wurrakina,
eneja Christ naruma nakina numikbiyiya angwurra. Nu-
bungkawadinama neningangkawura nakina wurrangkwulyumida-
manja wurramukwiyadakina-manja wurrububungkawa wurribina
nuw-ambilya-murrumanja karrawara akwa ngawa amurndakeyina-
manja angalya arrawa. Akwa ekirra ena-langwa amikbiyiya
angwurra, mena enuwa nakina numikbiyiya-baba angwurra.
Numikbiyiye-ka nakina aduwaba akwa neningangkawura. 22 Eneja
Neningikarrawara nakina nen-akumarnuma Christ Nubungkawa
ababurna-manja. Ngarrenu-kwama nakina ngakwurruwa-
manja kajungwa kinu-bungkawadini-yada ngakwurruwa-manja
ngarribina ngarr-ambilya-murrumanja Neningikarrawara-langwa.
23 Akena eneja Jesus Christ nara ambilyuma nakwukawura,
umba ngakwurraja ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa
ngarnumamalya wuburra laka ena-langwa nenumadangkwa ngarr-
ambilyama ngarruwurrrakawura-ma. Umba nakine-ka Christ n-
ambilyama ababurna-manja angalya akwa nu-war•denama ena-
langwa warka ababurna-manja angalya.

2

Neningikarrawara ngarren-enibika-mulangwa

1 Nara-wiya nungkwurraja yik-eningmidina Neningikarrawara,
kirreyebijeba kirr-ambilyuma kirrakina enuwa-langwa. Wuburra
wurribina na-jungwunu-murrumurra warnumamalya kirri-yamama
kirrakina, mena nungkwurruwa kinumini-yarrkuwurranguma
ayakwa Neningikarrawara-langwa akwa kirr-arriyakajungwunu-
mubaba awurruwurrariya-langwa kirrakina. 2 Akini-yada
kirri-yaminjamama ngawa wuburra warnumamalya wurribina
warningbala-murruwiya Neningikarrawara. Nungkwurruwe-ka
karniniyerriya karnumamalya akwa kirr-arriyakajungwunuma
ngawa awurruwurrariya-langwa karningangkawura. Namukwa-
langwa kinumin-engkirrikenuma ayakwa. Nakina-bina Namukwa
nu-bungkawadinama wurruwurrariya-manja wurrububungkawa
warningikarrawara nakina. Akwa nu-war•denama ena-langwa warka
aduwaba ngawa warningerribirra-manja warnumamalya wurribina
nenumini-yarrkuwurrena-murrumanja Neningikarrawara-langwa
ayakwa.
3 Umba ngakwurrajukwaba ngarrababurna-langwa ngarnumamalya
ngenumini-yarrkuwurranguma Neningikarrawara-langwa ayakwa.
Ngarri-yamama ngarribina ngakwurrabakiya-ba ebina ngarri-
ngayindanguma. Eningerribirra ebina ngakwurra-langwa mangma
na-ngayindanguma ngarri-yamama akina ngarrakina. Umba

eningerribirra ebina ngarnumadangkwa ngarri-ngayindanguma ngarri-yamama ngarningka ngarrakina. Akwa amurndakibina warningerribirra warnumamalya ne-yamamurra wurrakina ngarri-yamama akina ngakwurruwa ngarnumamalya ngakwurrajukwaba.

Akina-langwa eneja Neningikarrawara kin-awinyambadinuma nakina ngakwurruwa-wa ngarrababurna-langwu-wa ngar-numamalya, 4-5 akena n-errukwulinume-ka ngakwurruwa. Umba ngakwurraja ngarr-arriyakajungwunu-manja ngawa awurruwurrariya-langwa, wuburra na-jungwunu-murrumurra warnumamalya ngarri-yamama ngarrakina. Umba ngalaja akwerrukwula Neningikarrawara-langwa eningangkawura ngawa akina akwa nara a-jerriduma. Neningikarraware-ka nakina ni-lyelyingminame-ka angwurra ngakwurruwa ngarnumamalya. Numinababurna akwerrukwula iya akwulyelyingma nakina. Kembirra ngarren-enibikama ngakwurruwa kajungwa aki-yakeyini-yada ngarruwurrakawura-ma Christ. Ngarren-enibikama mena numarngkirra nakina-baba. 6 Akwa nen-enibikama Jesus Christ akwa nenu-wilyakama karrawaru-wa ena-langwu-wa angalya, akwa nen-ambarrijuwama nakina yakwujina kajungwa kinu-bungkawadini-yada nakina. Akwa Neningikarrawara ngarrenu-wilyakama ngakwurrajukwaba karrawaru-wa ena-langwu-wa angalya akwa kembirra ngakwurrajukwaba ngarru-bungkawadinama ngakwurruwa Jesus Christ, mena ngarri-yakeyina-mubaba ngarna ngarruwurrakawura-ma Jesus Christ-manja aduwaba. 7 Neningikarraware-ka nakina ngarrenu-bungkawakama ngarna kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya warningmi-yada wurrakina numarngkirra nilyengma nakina neningangkawura. Aminakina-langwa kembirra neni-larrkama Jesus Christ ngakwurruwa-wa kajungwa nenik-abilyerriki-yada ni-lyelyingminu-mulangwa angwurra ngakwurruwa.

8-9 Mama ningkeningaba nungkwaja, mama ningki-yamama eningaba ningkeningangkawura, akena nare-ka k-enibikajungwuna ningkakina. Ngalaja amukwiyadakina eningininga ba ningki-yama-mulangwa ningkibina, nara akina kak-enibika nungkuwa ningkakina. Umba eneja nakina Neningikarrawara nu-marngkirradinuma nungkuwa-manja akwa ngin-enibikama nungkuwa ningku-werrikambilyu-mulangwa Jesus Christ-manja. Neningikarrawara ngin-enibikama nungkuwa enabakiya kajungwa nari-yada nungkuwa a-ngkweningabakajungwuma ningk-enibudu-mulangwa ningkakina. 10 Neningikarraware-ka nakina ngarren-enibikama ngakwurruwa. Ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina, akwa ni-yamama, “Ka-ngekburakinama nganyangwa warnumamalya kajungwa eningaba ke-yamini-yada wurrakina,” ni-yamama. “Eningaba ke-yaminama wurrakina mena ke-yakeyina-mubaba Jesus Christ wurruwurrakawura-ma,” ni-yamama nakina Neningikarrawara.

Ngarri-yakeyina-mulangwa Christ-manja

11 Wi-yakuwerribikina ena, nungkwurruwa kirribina KarningiJudiya-ma karnumamalya. Karningma kirrakina amukwiyadebina ayakwa yirruwa yirri-yengbiyengbeyinuma yirribina YarningiJudiya yarnumamalya nungkwurruwa-wa.

Yirri-yamama yirrakina, “Nara kirrakina Neningikarrawara-langwa karnumamalya, mena nara yiki-ringandijungwuna yiku-mukaduwamurrikajungwuna karna. Ngarreyebijeba kirrakina YarningiJudiya-langwa yarnumamalya. Yirraja yirruwa yimbukwa yarna Neningikarrawara-langwa yarnumamalya, mena yirru-mukaduwamurrikajungwunuma yarna-baba,” yirri-yamama yarna, yirru-ngkweningabakajungwunuma.
12 Akini-yada ngawa nungkwurraja kirreyebijeba Christ-langwa kirr-ambilyuma. Akwa kirrimininga kirrakina nungkwurra YarningiJudiya-langwa yarnumamalya, yirribina Neningikarrawara nu-wekbalyinu-mulangwa. Karningbale-ka ayakwa amurndakibina Neningikarrawara ni-yarrkakumarnuma ena-langwa-langwa yarnumamalya. Nara nakina kini-yarrkakumarna ayakwa nungkwurra-langwa-langwa umba yirra-langwa-langwa YarningiJudiya yarnumamalya ni-yarrkakumarnuma. Akini-yada ngawa karningbala kirrakina Neningikarrawara. Kembirra nara yiku-werrikambilya enuwa-manja nungkwurruwa, akwa nara kembirra yik-engkirrikena arnungkwaya-langwa akwa yingka-langwa yimawura yik-ambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja kirrakina.
13 Akena nungkwurruwa kirrakina kirri-yakeyinama arakba kirruwurrakawura-ma Jesus Christ-manja aduwaba. Engka-manja kirrakina kirr-ambilyuma adinuba-wiya Neningikarrawara-langwa awilyikerra. Umba aduwaba eneja Neningikarrawara kirren-akwudangwukama enuwa-manja, mena Christ kirrenuminu-kwularrijuwama merra ena-langwa akwa kirrenumini-jungwunu-mubaba nakina.
14 Nakina-bina Christ ngarrenuminu-ngwanjajuwama awinyamba, yirruwa YarningiJudiya yarnumamalya akwa ngarningka kirrakina kirribina KarningiJudiya-ma karnumamalya. Ni-jungwu-manja nakina ngarrenuminu-ngwanjajuwama awinyamba ngarnikuwar-duwardija kajungwa aki-yakeyini-yada ngarruwurrakawura-ma ngarna. Nakina-bina enuwa nuwilyaba ni-yamama akina, umba nara wurribina wurrukwala. Aminakina-langwa kembirra ngarri-yakeyinama arakba ngarna ngarruwurrakawura-ma aduwaba.
15-16 Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara nenu-makama Mawijija-manja eningarumuruma ayakwa ena-langwa. Enamba-langwa Mawijija nenu-makama amurndakakina ayakwa eningaru-muruma ena-langwa-manja warnumamalya. Ngalaja kembirra amurndakakina eningarumuruma ayakwa ngarrak-eyebijebakama yirruwa akwa nungkwurruwa. Umba eneja Christ ngarrenumini-jungwunuma nakina eka-manja, akwa ngarrenu-marumama ngak-wurruwa ngarnumamalya akwa ngarren-akumarnuma ngakwur-ruwa ngarruwurrakawura-ma arakba. Ngarrenu-murndukwajuwama ngakwurruwa, yirruwa akwa ngarningka nungkwurruwa nungk-wurrajukwaba, kajungwa akeni-lawurrakajini-yada ngakwurruwa Neningikarrawaru-wa. Ngalaja kembirra aduwaba na-jerriduma amurndakibina ayakwa eningarumuruma nara arakba eyebije-bakama ngarna, umba ngakwurraja ngarruwurrakididirrbura ngarr-ambilyama ngarna arakba. Mame-ka YarningiJudiya yarnumamalya yarna, umba nungkwurraja karnumamalya KarningiJudiya-ma kirrak-ina, ngarruwurrakawura-ma aduwaba ngarna.

17 Eneja ni-likenu-manja Christ enenu-wa angalya, ni-yengbinuma
ayakwa nungkwurruwa-wa kirribina kirr-ambilyu-murruwa
awilyikerra Neningikarrawara-langwa akwa ngarningka yirruwa-wa
yirribina yirr-ambilyu-murruwa akwudangwa Neningikarrawara-
manja. Ni-yamama Christ, “Nara awinyuwinyambakajajuma,”
ni-yamama nakina, “umba yiki-likaja ngayuwa-wa kajungwa
ka-marumini-yada ngayuwa kirrakina,” ni-yamama nakina
ngarrababurna-murruwa. 18 Ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-
langwa ngarraku-mamurikajinama ngakwurruwa aduwaba
kajungwa aki-likaji-yada ngarna ngarrababurna-langwa Nungwarrku-
wa, mena Christ ngarrenumini-jungwunu-mubaba nakina.
19 Aminakina-langwa nara arakba nungkwurraja kirrimininga
karna KarningiJudiya-ma karnumamalya yirruwa-langwa, akena
ngakwurraja ngarruwurrakididirrbura ngawa ngarr-ambilyama
aduwaba. Ngarruwurrakawura-ma arakba ngarna Neningikarrawara-
langwa ngarnumamalya, wuburra ngarradiyerra-manja ngawa
aduwaba.
20-21 Ngarna ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnuma-
malya, yirruwa akwa nungkwurruwa, ngarr-ambilyama ngarna
awilyaba-me-ka wuburra aruma alikira. Neningikarrawara-langwa
wuburra alikira ngarri-yaminama ngarna. Umba akine-ka amamalya
alikira ena-langwa akwurdukwurde-ka, akwa ngakwurruwa
ngarna ngeni-yangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa
yakwujina. Ngalaja alikira nuw-arjiyama akina akwurraka-manja
angwarnda. Umba yirraja yarnikilarrkilarrka yarnungkwarba,
yirribina Neningikarrawara nu-wekbalyinuma yarningadinuba-
wiya, akwa ngarningka wurribina warnikumakumaka ayakwa
Neningikarrawara-langwa ena-langwu-wa wurrukwalu-wa
warnumamalya aburrajukwaba, ebina wuburra angwarnda yirri-
yaminama yarna. Umba eneja nakina Jesus Christ akina wuburra
aruma-dangwa angwarnda, ebina eningilyamarmba alarrngekburna
Neningikarrawara-langwa-manja alikira. Nakina-bina Jesus Christ
ngarrenu-murndukwama ngakwurruwa ngarrimininimininga
ngarnumamalya, kajungwa ngarruwurrakawura-ma ak-ambilyi-yada
aduwaba. Akine-ka wuburra laka ngarruwurraki-lakwulijeyinama
ngarna ngarnumamalya awilyaba-murra-manja ngawa alikira
akwurdukwurda-manja. 22 Umba eneja nakina Neningikarrawara
ngarrenu-murndukwunama aduwaba kajungwa aki-yakeyini-
yada ngarna ngarruwurrakawura-ma Jesus Christ. Kembirra
yirruwa YarningiJudiya yarnumamalya akwa nungkwurruwa
karnumamalya kirribina KarningiJudiya-ma kirrakina ngarr-
akwudangwukajeyinama arakba ambaka-langwa ngarna. Ngarri-
yaminama amandangwa ebina wuburra alikira amamalya
Neningikarrawara-langwa. Yakwujina ngawa nuw-ambilyama ena-
langwa Amawurrina eningangkawura akina.

3

Bawula nenuminu-war•dangu-mulangwa warka WarningiJudiya-ma warnumamalya

1 Nganja ngayuwa ningi-didijungwunama ningena, mena
ngarra-makumaka-mubaba ayakwa Jesus Christ-langwa-langwa
nungkwurruwa-wa. Mama ningi-didijungwunama ngayuwa, ningu-
buriyaminama ngawa Neningikarrawaru-wa nungkwurruwa-
langwa, mena ningeningma ngayuwa nungkwurruwa kirribina
KarningiJudiya-murra karnumamalya Neningikarrawara-langwa
nungkwurrajukwaba kirrakina.

2 Dukwe-ka kirr-engkirrikenume-ka kirrakina ayakwa nu-
marngkirradinu-mulangwa Neningikarrawara ngayuwa-manja?
Dukwa nara? Eneja nu-wekbalyinuma ngayuwa ningeniku-maki-
yada nungkwurruwa-manja enuwa-langwa, mena eningaba-baba
ena karnik-eningmida-langwa nungkwurruwa. 3 Neningikarrawara
nginumin-abilyerrikama arakba enena ayakwa ebina nuw-
abuwarrkajungwunuma adinuba-wiya. Nganja ningena arakba
ning-arrikarranguma akwala ayakwa akina-langwa. 4 Nungkwurraja
yiki-ridimindena-manja kirrakina amurndakakina akwala ayakwa,
yiku-mumiringkinama ning-eningmidinu-mulangwa ngayuwa
amurndakakina ayakwa Christ-langwa-langwa ebina nuw-
abuwarrkajungwunuma adinuba-wiya.

5 Arakba-wiya eneja Neningikarrawara nara kenu-maka
wurruwilyuwilyaba-manja warnumamalya akina ayakwa ebina
nuw-abuwarrkajungwunuma. Umba aduwaba Neningikarrawara
yirrenu-makama akina ena-langwa-murra Amawurrina.
Yirrenumin-abilyerrikama amurndakakina ayakwa ebina nuw-
abuwarrkajungwunuma yirruwa-wa ena-langwu-wa yarnikilarrki-
larrka yarnungkwarba akwa ngarningka ena-langwu-wa warniku-
makumaka ayakwa aburrajukwaba. 6 Neningikarraware-ka nakina
yirrenumin-abilyerrikama kini-yamina-mulangwa eningaba yirruwa-
manja YarningiJudiya yarnumamalya akwa ngawa nungkwurruwa-
manja KarningiJudiya-ma karnumamalya ngarrididirrbura, mena
Jesus Christ ngarrenumini-jungwunuma ngakwurruwa-langwa.
Ngakwurraja ngarri-yakeyinama nungkwurruwa akwa yirruwa
ngarruwurrakawura-ma. Ngalaja kembirra amurndakibina ayakwa
Neningikarrawara ni-yarrkakumarnuma yirruwa-langwa, kembirra
nungkwurrajukwaba ngarningka nungkwurra-langwa akina, mena
Jesus Christ ngarrenumini-jungwunuma ngarrababurna-langwa.

7 Neningikarraware-ka nakina nu-wekbalyinuma ngayuwa
kajungwa ningeniku-war•di-yada warka ena-langwa, ningeniku-
maki-yada ayakwa Jesus Christ-langwa-langwa wurrukwala-
manja. Nakine-ka numarngkirra ngayuwa-manja, akwa nginu-
mamurikajuwama ngayuwa, nginu-kwa-mulangwa amawurrina ena-
langwa ningenikuminu-war•di-yada ena-langwa warka. 8 Ambaka
aburraja warnumamalya Neningikarrawara-langwa nuw-ambilya
warningubungkawa-ma? Nganja ngayuwe-ka angwurra ningena
ningeningubungkawa-ma. Akena eneja Neningikarrawara nginu-
kwama enena eningaba warka nganyangwa ka-makina-mulangwa
nungkwurruwa-wa nungkwurrajukwaba eningaba ayakwa Jesus
Christ-langwa-langwa. Ngalaja enene-ka eningaba ayakwa
ngarraku-makinama nakina Christ numinababurna eningingingaba.

Ngakwurraja nara a-jerrukwama ngarna eningmiduma eningingingaba
ena-langwa.

9 Aduwaba eneja Neningikarrawara nginu-kwama warka ngayuwa-
manja nganjukwaba ningenik-abilyerriki-yada enena ayakwa
nungkwurruwa-wa akwa wurrababurna-langwu-wa warnumamalya
neniki-yama-langwa ebina ni-lyangkuwerribikajungwunuma
nakina. Arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara ni-ngekburakama
ababurna-langwa, akena n-abubuwarrkama akina ayakwa yanda-
langwa aduwaba. 10 N-abuwarrkama akina kajungwa aduwaba
warningerribirra wurrububungkawa warningikarrawara kuw-
eningmidini-yada wurrakina Neningikarrawara aringkawa nakina
akwa neningma ababurna-langwa. Aburraja kuw-eningmidinama
wurrakina karra-rringkina-mulangwa Neningikarrawara-
langwa warnumamalya kenumini-yarrkuwarakina-mulangwa
Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina.

11 Arakburakba-kiya-wiya nakine-ka Neningikarrawara ni-
lyangkuwerribikajungwunuma ena, ngakwurruwa ngarrababurna-
langwa ngarnik-ambilyinga-langwa ena-langwa ngarnumamalya,
yirruwa YarningiJudiya yarnumamalya akwa ngarningka
nungkwurrajukwaba KarningiJudiya-ma karnumamalya. Akwa
nakina ni-lyangkuwerribikajungwunuma ena. Eneja Jesus Christ
ngakwurra-langwa Nubungkawa nakina-bina aken-akumurnama
ngarna Neningikarrawara-langwi-yada ngarnumamalya.

12 Aduwaba kembirra ngakwurraja ngarna nare-ka
akbar•duma umba ak-akwudangwukajungwunama ngar-
rumarngba Neningikarrawaru-wa. Aki-likajama ngarru-
marngba Neningikarrawaru-wa mena ngarri-yakeyina-mubaba
ngarruwurrakawura-ma Christ akwa ngarningka ngarru-
werrikambilya-mubaba Christ-manja.

13 Ngakwurruwa-murra karnumamalya, nara a-werrikungwanjuma
ningi-didijungwuna-mulangwa alikira-manja arrawa. Mama
arrawa ningena ning-ambilyama ngarra-maka-mulangwa ayakwa
Jesus Christ-langwa-langwa nungkwurruwa-wa, umba eningaba
nungkwurra-langwa ka-ngekburakajungwunama arija-langwa akina,
ning-ambilya-mulangwa yelakwa ngayuwa aduwaba.

Akwulyelyingma Christ-langwa-langwa

14 Nganja ngayuwa ningeni-yangmarngkwajinama
Nungwanyungwu-wa mena ningeningma aduwaba ayakwa
ena-langwa, ebina nuw-abuwarrkajungwunuma adinuba-
wiya. Ningeningma aduwaba Neningikarrawara kirren-enibika-
mulangwa nungkwurruwa KarningiJudiya-ma karnumamalya,
wuburra laka yirren-enibikama yirruwa YarningiJudiya
yarnumamalya yarna. 15 Eneja Neningikarrawara Nungwanyungwa
nakina ngarningerribirra-langwa akwa wurrababurna-langwa
warnumamalya amurndakenena-manja angalya akwa ngarningka
ena-langwa-manja angalya abalkaya akwa ngakwurra-langwa ekirra
amamalya ngarru-wilyakinama enuwa-langwa.

16 Neningikarraware-ka ningbuda nakina akwa numinababurna
arrubuda. Nganja kembirra ningu-buburiyaminama arngkababurna-
langwa ngawa amurndakenena ayakwa enuwa-wa. “Wurre-
ngbudirrkina wurruwurrakakina WarningEbijija warnumamalya
nungkwa-langwa-murra Amawurrina,” ningi-yaminama. “Wurre-
ngbudirrkina kajungwa marrubuda mangma karruma-wilyakini-
yada wurrakina warniki-yama-langwa eningaba. 17 Akwa
ngarningka en-ambilya eneja Christ aburruwa-manja mena
na-werrikambilya-murrubaba angwurra enuwa-manja. Akwa
ngarningka wurrakine-ka ab-eningmidina akwulyelyingma ena-
langwa warningangkawura. Akwa kuw-engkirrikaja-manja
wurrakina ni-lyelyingmina-murrilangwa wurrakina-manja, ab-
arjiya kembirra wurringbuda ngawa wurrakina warnumamalya.
18-19 Akwa ngarningka aburra-wilyakina milyenjirra mangma
wurrababurna-langwa warnumamalya nungkwa-langwa ababurna-
langwa angalya kajungwa warningmi-yada Christ ni-lyelyingmina-
mulangwa angwurra wurrakina. Ab-eningmidina nara nakina
a-ngwanjuma umba kini-lyelyingminama wurrakina angwurra
neningangkawura nakina. Ngalaja Christ-langwa akwulyelyingma
amakwulyumide-ka akina akwa yirraja yik-eningmidina-manja
akina nare-ka yarna a-jerrukwama. Kembirra ab-eningmidina
Christ ni-lyelyingmina-mulangwa wurrakina kajungwa karruma-
lyangkiyuwarni-yada nungkwa-langwa-manja mangma akwa ke-
yamini-yada wuburra nungkuwa. Amandangwa,” ningi-yaminama
ngayuwa Neningikarrawaru-wa.

20 Kwurruwa-yi, ngeni-yangmarngkwajina arakba
Neningikarrawaru-wa, mena narrubuda-baba nakina nilyengma akwa
nu-war•dena-mubaba aduwaba ngakwurruwa-manja nakina. Akena
nara ngarna a-marngkirringkama amurndakakina engbingbuda kini-
yaminama nakina ngakwurruwa-manja. 21 Ngeni-yangmarngkwajina
kembirra Neningikarrawara ngarrababurna-langwa ngarnumamalya
ena-langwa. Akwa keni-rringkina-manja warnumamalya Christ-
manja, kembirra abuni-yangmarngkwajina Neningikarrawara
aburrajukwaba. Ngeni-yangmarngkwajina ngawa Neningikarrawara
aduwaba akwa angkawura.

4

Aki-likaja-mulangwa ngarruwurrakawura-ma wuburra ngarruwilyaba-ma ngarnumadangkwa

1 W-engkirraja kembirra enena ayakwa ngarra-makinama
ngayuwa, ningibina ningi-didijungwunama ngawa yelakwa
mema-manja medirra. Ningi-didijungwunuma ngayuwa
mena-baba ningenumamalya ningena Nubungkawa-langwa
Jesus Christ-langwa. Eneja nakina Neningikarrawara nu-
wekbalyinuma kirrakina ena-langwi-yada karnumamalya. Kembirra
nungkwurraja kirribina Neningikarrawara-langwa karnumamalya
kirrumungkwurrkidirrbura yiki-likajama ngawa Neningikarrawara-
langwa-manja mamurukwa kirrakina.

2 Nara kembirra a-ngkweningabakajungwuma, umba ambaka-
langwa yiki-likajama kirrakina Neningikarrawara-langwa-
manja mamurukwa. Akwa kirrumurndamurndirra ngawa
yiki-likajama nungkwurruwa kirruwerringmurndirra. Akwa
nara a-marngkwajajuma umba yiki-lyelyingmajeyinama ngawa
karningangkawura kirrakina. 3 Eneja Neningikarrawara ngarrenu-
murndukwama nakina ena-langwa-murra Amawurrina kajungwa
ngakwurruwa-murri-yada ngarna. Kembirra nungkwurraja yiki-
ngayindenama angwurra kirrakina karnik-ambilyingi-yada ngawa
kirruwurrakawura-ma, karniki-lyelyingmajaji-yada akwa karniku-
mamurikaji-yada kirrakina yilyurrkwa-murra yukwudukwuda
karningangkawura.

4 Ngakwurraja Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya
ngarruwurrakuwilyaba ngarrididirrbura ngarna. Awilyaba-
ma wuburra amadangkwa ngarr-ambilyama ngarna. Umba
eneja Neningikarrawara ngarrenu-kwama nakina ena-langwa
Amawurrina awilyaba-ma ngakwurruwa-wa ngarrababurnu-wa.
Nu-wekbalyinuma nakina ngarrididirrbura ngawa ngarna, kajungwa
aku-werrikembirrarini-yada ngarna ngarruwurrakidirrbura enuwa-
wa. 5 Nuwilyaba-me-ka ngawa Nubungkawa naruma-dangwa.
Ngakwurraja ngarru-werrikambilyama ngarna ngarrididirrbura
enuwa-manja. Umba aburraja warnumamalya ngarrabu-
mingekingambajuwama ngakwurruwa ngarrididirrbura ngarrakina.
6 Nuwilyaba-me-ka Neningikarrawara akwa nuwilyaba-me-ka
Nungwanyungwa nakina ngarrababurna-langwa ngarnumamalya.
Nu-bungkawadinama nakina ngarrababurna-manja ngarnumamalya
akwa ngarningka ababurna-manja angalya. Akwa ngarrenu-
wilyakinama ngakwurruwa ngarniku-war•di-yada warka ena-langwa
akwa n-ambilyama wilyarra ngakwurruwa-manja.

7-10 Ngalaja Neningikarrawara-langwa ayakwa ngarraku-makinama
Christ-langwa ni-lawurradinu-mulangwa Nungwenikba-langwu-wa
angalya. Ne-yamama akina,

“Ni-lyengmanguma nakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya
karrawaru-wa.
Akwa nenu-wilyakama wurrababurna warnumamalya enuwa-
mulangwa.

Umba neni-yuwarnuma wurrakina enuwa-manja arija-langwa.
Kembirra nenu-wekbilyanguma nakina eningininga-wiya ena-
langwu-wa warnumamalya,”

ne-yamama akina. Nungkwurraja karningme-ka karna adinuba-
wiya ni-dirrirnduma nakina Christ karrawara-langwa, ni-
rukwularruma nakina wuburra laka ngarnumamalya ngarri-
rukwularreyinuma ngarna, akwa n-ambilyumurra nakina wuburre-
ka laka ngarnumamalya ngarr-ambilyamurra ngarrakina enena-
manja angalya. Kembirra nibina-murrada ni-dirrirnda-murrada
nu-warumajungwunuma karrawaru-wa, kajungwa kin-ambilyi-
yada nakina ababurna-manja angalya akwa akenu-wekbilyeni-
yada eningininga-wiya. Christ ngarrenu-wekbilyanguma nakina
eningininga-wiya ngarruwilyuwilyaba-wiya-wa.

11 Amiyambena eningininga ba Christ ngarrenu-kwama nakina?
Christ ngarrenu-kwama nakina ena-langwu-wa ngarnumamalya em-
inimininga warka akwa ngarrenu-mamurikajinama ngarniki-yami-
yada akina. Ngarrukwala nu-wekbalyinuma Christ ngarnikilar-
rkilarrka ngarnumamalya. Umba ngarrukwala nu-wekbalyinuma
nakina kajungwa ngarniku-maki-yada ena-langwu-wa warnuma-
malya ena-langwa ayakwa. Umba ngarrukwala nu-wekbalyinuma
nakina kajungwa ngarniku-maki-yada ayakwa ena-langwa-langwa
wurribinu-wa warningbala-murruwa enuwa, kajungwa aburrajuk-
waba ka-werrikambilyi-yada enuwa-manja. Umba ngarrukwala nu-
wekbalyinuma nakina ngarnik-akwurraji-yada ena-langwa warnuma-
malya. Umba ngarrukwala ngarnik-akakirumaki-yada ena-langwa
ayakwa aburruwa-wa.

12 Yawu. Akina-bina-da. Ngarrumurndakeyina ngarnikumin-
uwar•duwar•da nu-wekbalyinuma eneja nakina Christ, kajungwa
aki-ngbudirrkeyini-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya.
Ngakwurraja aki-ngbudirrkeyinama ngarna ngarniku-war•da-
langwa ena-langwa warka ngarningangkawura. 13 Kembirra
ngakwurruwa ngarna aku-mamurikajeyinama yanda-langwa
ngarruwurrakidirrbura aku-werrikambilyama ngarrababurna-
langwa Neningikarrawara-langwa-manja Nenikuwenikba. Akwa
ngarningka aku-mamurikajeyinama ngarna yanda-langwa ak-
eningmidinama nakina ngarruwurrakidirrbura akwa yanda-
langwa aki-ngbudidinama ngarrakina ngarringbuda ngawa. Kumu-
ringbirradini-yada mangma ngakwurra-langwa wuburra laka Christ-
langwa mangma miringbirra. Kembirra aku-mumiringkinama
Neningikarrawara-langwa ayakwa. Nara e-yamama ngarna
wurriyukwayuwa wuburra, wurribina nara ambaka a-mumiringkama
ayakwa wurrakina.

14 W-engkirrikiya. Dukwa aburraja wurrukwala warnumamalya
akabu-makinama wurrakina ekikalya ayakwa alyangkilyangkadawa.
Dukwa aburrabakiya-ba karri-ngekburakinama ayakwa
eminimininga akwa akabu-ngayindenama akabu-wilyakajinama
ngakwurruwa-wa. Umba ngakwurraja nare-ka ngarna engkirrikuma
amukwiyadebinu-wa ayakwa alyangkilyangkadawu-wa, umba
ngarringbuda aki-likajama ngawa Neningikarrawara-langwa-manja
mamurukwa mulikarrkidirrbura-manja ngarna.

15 Umba aki-yengbinama alyangmandukwuna-wiya ayakwa.
Nara amarngkawinyamba-murra ayakwa e-yengbuma ngarna
wurrukwalu-wa, umba amarngkuwarruwalya-murra ayakwa
aki-yengbinama wurrukwala-manja warnumamalya, kajungwa
warningmi-yada ngarri-lyelyingminama wurrakina-manja. Akwa
aki-yaminama kajungwa ak-ambilyi-yada wuburra Christ, nibina nu-
bungkawadinama ngakwurruwa-manja. Nakine-ka Christ wuburra
aringka umba ngakwurruwa wuburra ena-langwa nenumadangkwa,
16 nibina nu-wilyakinama ayarrka iya alakba. Ngalaja akina
aringka na-war•dikinama amurndakibina ayarrka iya alakba. Ka-
war•dena-manja alakba nungkwa-langwa eningaba warka akwa
ke-ngbudidina-manja akina, akwa ka-war•dena-manja ayarrka
nungkwa-langwa eningaba warka ngalajukwaba akwa ke-ngbudidina-

manja akina, ngalaja kembirra nungkwa-langwa amadangkwa ka-war•denama eningaba warka akwa ke-ngbudidinama akina. Akine-ka wuburra eneja akenu-war•dikinama Christ ngakwurruwa-manja, Neningikarrawara-langwa-manja ngarnumamalya. Umba ngarruwilyuwilyaba-wiya ngarna aku-war•duwar•denama eningaba warka akwa aki-lyelyingmajeyinama ngawa. Kembirra aki-ngbudirrkeyinama ngarruwurrakawura-ma ngarna.

Wurr-aburradadiya ebina eningaba wuburra karnikaduwa karnumamalya

17 Ngayuwe-ka ningena ningenumini-yengbinama ayakwa nungkwurruwa-wa Nubungkawa Jesus Christ-langwa, akwa kembirra ngarra-madumurrukwunama. Nare-ka e-yaminjamama wuburra wurrukwala warnumamalya warningbala-murrumurra Neningikarrawara wurrakina. Muwurrariye-ka mangma aburraja narruma-wilyakinama. Nare-ka kembirra nungkwurraja e-yamama wurrumurndakakina wuburra warnumamalya.

18 Aburraja wurrumurndakakine-ka warnumamalya wurrukwurrake-ka. Na-warenama Neningikarrawara akwa nenu-kwunama miririrba. Nare-ka a-wilyakama amamalya akwanenibika ebina ngarrenu-kwunama Neningikarrawara. Alarrumur•da-manja na-likajama. Wurrimimba na-likajama. 19 Nara arakba wurrakina amini-yelijajungwuma amurndakibina-langwa ne-yama-mulangwa. Na-lyangkuwerribikajungwunuma wurrakina warnik-arriyakajungwi-yada awurrariya-langwa. Nara kembirra engkirrikuma wurrakina eningabu-wa, umba awurrariya-wa wulkwa nuw-engkingkirrikajama ngawa wurrakina. Na-rndirndirrkeyiname-ka erribirra. Eningerribirre-ka awurruwurrariya eminimininga ngka ne-yaminjaminama wurrakina warnumamalya, wurribina warningbala-murrumurra Neningikarrawara.

20 Umba aburraja wurrumurndakibina warnumamalya kirrab-akakirumaka-murrumurra kirrakina nara yikabu-maka karniki-yami-yada amukwiyadakina. 21 Kirrab-akakirumakama kirrakina alyang-mandukwuna ayakwa Jesus-langwa-langwa. Kembirra nungkwur-raja kirr-engkirrikenuma aburra-langwa ayakwa akwa kembirra kirr-eningmidinama kirrakina enuwa-langwa. 22 Kembirra nara arakba e-yamama ebina adinuba-wiya kirri-yamama, mena amurn-dakibina awurruwurrariya kirri-ngayindanguma kirrak-arriyakame-ka kirrakina. Umba wurri-larrngkuwurriya arakba awurruwur-rariya, wuburra laka kirring-anjalkuwurrenama kirrakina dum-bala dibina duwurrariya dadinungkwurakba. 23 Umba yiki-yaminama enininingaba-wiya mamungkwur•da-murra mangma, wuburra laka kirr-awiyebenama dumbala dadingaba dadikaduwa-langwa. 24 Wurr-aburradadiye-ka ebina enikaduwa eningaba wuburra karnikaduwa karnumamalya, mena Neningikarrawara kirren-enikaduwaka-mubaba enuwe-ka wuburra. Kembirra wurri-likaja kirruwerringekburna kirruwerrikidirrbura Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa karningangkawura.

25 Kembirra aminakina-langwa nara e-kadikama warningerribirra-manja warnumamalya. Yiki-lyelyimbukweyina-manja kirrakina kar-numamalya Neningikarrawara-langwa, yiki-larrkbularrkbakinama

mena ngarruwurrakawura-murra Christ-manja ngarna wuburra
ngakwurruwa-murra. 26 Kak-ar•dirrena-manja awinyamba ningkak-
ina, kembirra nara arriyakajungwuma awurrariya-wa. Akwa nara
a-werrikawinyambaduma nungkuwa yanda-langwa alyarrngwaly-
ilya. 27 Akwa ngarningka nara awiyebajuma Namukwa nungkuwa-
manja. 28 Kirrengkingkengmina karnumamalya kirribina kirr-
angmukangmadama kirrakina wurr-erriminja arakba engkengmina,
akwa nara angmaduma arakba kirrakina umba wurru-war•dena
warka arakba. Wurru-war•dena warka eningaba nungkwurrabakiya-
ba, kajungwa yiki-larrmburreni-yada angwarnda alyangmandukwuna
wurribinu-wa warningalyingmalyingma-wa warnumamalya.

29 Akwa ena engka. Nara e-yengbuma ayakwa erribirra ayarrkawar-
riya umba yiki-yengbinama wulkwa ayakwa ayarrngekburna, ka-
jungwa yika-mamurikajini-yada kirrakina wurrukwala warnuma-
malya akwa yike-ngbudirrkini-yada wurrakina. 30 Eneja Neningikar-
rawara nakina nu-wekbalyinuma kirrakina, kajungwa ena-langwi-
yada karnumamalya yik-ambilyi-yada. Akwa kirrenu-wekbilyanguma
ena-langwa Amawurrina akwurdukwurda kajungwa karningmi-
yada amandangwa ena-langwa kirrakina, akwa karningmi-yada
yiken-enjungwurrenama amandangwa nakina. Kembirra nare-
ka a-werrikawarriyakuma Amawurrina Neningikarrawara-langwa
kirrakina. 31 Wurri-yarrkuwurrena ayakwa ayarrkiyarrkawar-
riya akwa ayarrkiyarrkardidarra. Nara e-yangiyangarraduma.
Nara a-rinjarrkuma wurrukwalu-wa warnumamalya. Akwa nara
aminu-makumakuma awurruwurrariya ayakwa wurrukwala-langwa
warnumamalya. Akwa nara a-wurruwirrikbijajuma 32 umba
wurr-errukwuliyamajeyina akwa wurri-lyelyingmajeyina. Akwa
wurrumini-yakuwabijeyina awurruwurrariya kirrukwala-langwa kar-
numamalya, wuburra enejukwaba Neningikarrawara kirrenumini-
yakuwabijinama nakina awurruwurrariya nungkwurra-langwa-da.
Nakine-ka Neningikarrawara kirrenumini-yakuwabijinama mena Je-
sus Christ kirrenumini-jungwunu-mubaba nakina-da.

5

Ak-ambilya-mulangwa alarradada-manja

1 Nungkwurraja Neningikarrawara-langwa kirriyukwayuwa
kirrakina, kirribina Neningikarrawara ni-lyelyingminamurra
angwurra nakina. Kembirra wurri-yaminjamina ngawa kwureya
kajungwa enuwa wuburra yiki-yamini-yada kirrakina. 2 Yiki-
lyelyingmajeyinama karningangkawura, wuburra laka Christ
ni-lyelyingminume-ka ngakwurruwa. Nakine-ka ngarrenumini-
jungwunuma eka-manja mena ni-lyelyingminu-mubaba
ngakwurruwa angwurra. Kembirra eneja Neningikarrawara nenu-
werrungwur•danguma angwurra nakina-manja.

3 Nara kembirra engkirrikuma awurrariya-wa. Nara a-
rndirndirrkajuma, akwa nara engkirrikuma amangumangwu-wa.
Akwa ngarningka nara a-mar•dumar•duma a-mungwur•dangmaduma
eningerribirra wurrukwala-langwa. Nare-ka a-lyelyimbukwajuma

amukwiyadakina-langwa awurruwurrariya mena Neningikarrawara-
langwa karnumamalya kirrakina-baba. 4 Akwa nara e-
yengbiyengbuma ayarrkiyarrkawarriya ayakwa. Umba yiki-
yengbinama wulkwa ayakwa eningaba-wiya akwa yikini-
yangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa.

5 Nare-ka e-yakuwabijuma ena. Yik-arriyakajungwuna-
manja kirrakina akwa yiki-rndirndirrkeyina-manja akwa
yik-engkingkirrikaja-manja amangumangwu-wa akwa yiku-
mungwur•dangmadina-manja yiku-mar•dumar•dena-manja
eningerribirra wurrukwala-langwa, nare-ka a-likama kirrakina
Neningikarrawaru-wa. Yiku-mar•dena-manja eningerribirra
wurrukwala-langwa, kembirra akine-ka wuburra laka nara kirrakina
engkirrikuma Neningikarrawaru-wa umba yiki-yaminama yikumin-
engkirrikajama alawudawarra-murruwa amurndakijika. Kembirra
yiki-yamina-manja amukwiyadakina awurruwurrariya nare-ka
e-yakajuma kirrakina warnumamalya-manja wurribina nenu-
bungkawadina-murrumanja wunalakina Neningikarrawara akwa
Christ.

6 Wurrukwala warnumamalya yikabu-ngayindena-manja warniki-
kadiki-yada nungkwurruwa-manja enubuwakida-murra ayakwa
awurrumalya-murra, kembirra nare-ka engkirrikuma wurrakinu-
wa. Yikabu-ngayindenama karniki-yami-yada awurrariya-wa. Akena
nara-manja amini-yarrkuwarakama kirrakina Neningikarrawara-
langwa ayakwa umba yiki-yaminjamina-manja awurruwurrariya
karningangkawura, kembirra nakine-ka Neningikarrawara kin-
awinyambadiname-ka kirrakina-manja karnumamalya. 7 Aminakina-
langwa nungkwurraja nare-ka a-likama wurramukwiyadakina-manja
warnumamalya wurruwurrariya, umba kirreyebijeba wurr-ambilya
aburruwa-langwa.

8 Nara-wiya nungkwurruwa Neningikarrawara-langwa, kirr-
arriyakajungwunuma awurruwurrariya-langwa, wuburra laka
kirr-ambilyuma kirrakina alarrumur•da-manja. Umba aduwaba
Neningikarrawara-langwa karna. Akine-ka wuburra laka alarradada-
manja kirr-ambilyama aduwaba. Kembirra alarradada-manja ngawa
wurr-ambilya, 9 mena yik-ambilya-manja nungkwurruwa alarradada-
manja, kembirra yik-ambilyama karningaba, kirruwerrikidirrbura
akwa kirrilyangmandukwuna. 10 Akwa wurr-eningmidina arakba
ebina ni-ngayindena-mulangwa Nubungkawa Jesus Christ.

11 Yiku-warename-ka ababurna-langwa awurruwurrariya ebina
ne-yaminama wurribina warnumamalya na-likaja-murrumurra
alarrumur•da-manja. Umba yiki-yaminama aburruwa-wa,
“Amurndakibina kirri-yaminjaminama awurruwurrariye-ka
akina,” yiki-yaminama. 12 Ngakwurraje-ka ak-engkirrikaja-
manja ngarna akinu-wa awurrariya ne-yamina-murruwa
wurruwurrariya warnumamalya amurama, kembirra aki-yeliyename-
ka ngakwurruwa. Yawe-ka, ngarri-yeliyenama angwurra akwa nare-
ka ngarna a-lyelyimbukwajuma amukwiyadakina-langwa awurrariya.
13 Wurrumurndakibina warnumamalya kuw-engkirrikaja-manja
nungkwurruwa-manja kembirra ke-yaminamurra akina wuburra laka

yiki-jadijinama kirrakina alarrngkilarrngkawarriya alarrumur•da-
langwa angalya akwa aangerriba errekbu-wa alarradadu-wa. 14 Akine-
ka alarradada kuw-abilyerrikinama ababurna-langwa. Aminakina-
langwa enena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma. Ne-yaminama,
“Nungkwurruwa karnumamalya kirru-mungkwulame-ka.
Karninikijungwa wuburra karnumamalya kirri-yaminama karna,
umba wurru-mirajangina arakba!
Kembirra Christ yikenumin-abarrakajinama nungkwurra-langwi-yada
nakina,”
ne-yaminama akina ayakwa.
15 Kembirra nungkwurraja yiki-yakuwerribikajama kirru-
murndamurndirra ambaka-langwa yiki-yamina-mulangwa yik-
ambilya-mulangwa enena-manja angalya. Nare-ka e-yamama
wuburra wurribina warningbala-murrumurra warniki-yama-langwa
eningaba, umba yiki-yaminame-ka kirrumurndamurndirra wuburra
warnumamalya aringkawa. 16 Wurru-war•dena arakba warka
Neningikarrawara-langwa mababurna-langwa mamawura. Akwa
nara a-kuwabarrngwarrngwaduma a-likama Neningikarrawara-
langwa-manja mamurukwa, mena wurrababurna warnumamalya
ne-yamina-mubaba eningerribirra awurruwurrariya emini-
mining-
ka.
17 Nare-ka kembirra a-wakiduma, umba wurr-eningmidina angwurra
ebina kirreni-ngayindenama Nubungkawa karniki-yama-langwa
kirrakina.
18 Nare-ka a-bungwurriduma anija-langwa, mena yikak-
arriyakinama karna akina. Akwa nara a-lyangburrukwajuma
mulkwa nungkwurra-langwa anija-wiya, umba wurru-mena wurri-
lyangburrukwajina Amawurrina Neningikarrawara-langwa.
19 Yiki-lyelyimbukweyina-manja kirrakina karnumamalya kirribina
Neningikarrawara-langwa yiku-makijeyinama ena-langwa-langwa.
Wurru-werrikilyelyingmajungwuna akwa wurru-mebeyina emeba
enuwa-wa. Nara eningerribirra a-mebuma, umba yiningaba-
murra yukwudukwuda yiku-mebeyinama emeba ena-langwi-yada.
20 Yikini-yangmarngkwajinama Nungwanyungwa Neningikarrawara
karningangkawura. Akwa yikini-yangmarngkwajina-manja
Neningikarrawara kirrakina, kembirra yiki-yengbijinama ekirra
ngakwurra-langwa-langwa Nubungkawa Jesus Christ.

Warnungkwarba-langwa akwa wurridarringka-langwa

21 Nungkwurraja nara amin-engkirrikajungwuma, umba yikamin-
engkirrikajama kirrakina wurrukwalu-wa warnumamalya mena kinu-
werrikiyangmarngkwajina-mubaba Christ.
22-23 Ningkidarringka, eni-lyengmena neningiyena, umba
nungkwaja k-arijidinama ngawa enuwa-manja. Eningaba
akina. Eneja Christ ni-lyengmenama nakina, umba ngakwurraja
Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarr-arijidinama ngawa
enuwa-manja. Kini-lyengmena-manja neningiyena, kembirra
eningaba ngawa akina. Nakine-ka Christ ngarren-enibikinama
ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya. Ni-lyengmenama nakina
akwa ngarrenu-war•dikinama ngakwurruwa. Eningaba akina.
Kembirra kini-lyengmena-manja nuwilyaba nenungkwarba akwa
kininga-war•dikina-manja dadingiyenikba, eningaba ngawa ena.

24 Ngakwurraja ngarna Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya
ngarrenumin-engkirrikajama enuwa-wa. Kembirra nungkwajukwaba
ningkidarringka numin-engkirrikaja neningiyena nungkwa-langwu-
wa.
25 Umba nungkwaja ningkenungkwarba, lyelyingmina
didarringka nungkwa-langwa dadingiyena, wuburra laka Christ
ni-lyelyingminama ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa
ngarnumamalya. Nakine-ka Christ ni-lyelyingminuma ngakwurruwa
akwa ngarrenumini-jungwunuma, 26 kajungwa ak-ambilyi-yada
Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya. Akwa ngarrenu-
kwama ayakwa ena-langwa, ebina akakuminu-mungkwur•denama
mada iya mangma. Ngakwurraja ngarnumamalya akinga-
mungkwur•denama ngarrakina dumbala ngakwurra-langwa aking-
ajirrena-mulangwa dakina akungwa-murra. Akine-ka wuburra, eneja
nakina Christ akenu-mungkwur•denama ngakwurruwa. 27 Christ ni-
jungwunuma kajungwa ngarruwerringekburni-yada akwa kembirra
kinu-kwajungwuni-yada ngakwurruwa enuwa-wa, wuburra laka
nuwilyaba neningiyadikba kinu-kwajungwunama dukukwulyubena-
wa dadingiyenikba. Ni-jungwunuma kajungwa ngarrababurna-
langwa ngarnumamalya Neningikarrawara-langwa ak-ambilyi-yada
ngarninguwurrariya-murra.

28 Amandangwa Christ ni-lyelyingminama angwurra ngakwurruwa.
Umba nungkwajukwaba ningkenungkwarba, ki-lyelyingminama
didarringka dadingiyena nungkwa-langwa. Ningki-lyelyingminama
ningkakina ningkenumadangkwa, ningk-embimbirrajajungwunama
mababurna-langwa marringa. Kembirra ki-lyelyingminama
ngalajukwaba dadingiyena mababurna-langwa marringa. Ki-
lyelyingmina-manja dadingiyena nungkuwa, kembirra amandangwa
ki-lyelyingmajajungwunama.

29-30 Ningkenungkwarba, ningk-angmar•dijungwunama
ningkenumadangkwa-na? Nare-ka-da! Ningki-lyelyingminama
ningkenumadangkwa, ningk-embimbirrajajungwunama. Ningki-
lyelyingmajajungwunama ningkakina. Amandangwa akina.
Umba eneja nakina Christ ni-lyelyingminame-ka ngakwurruwa
Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya. Ngakwurruwa ngarna
wuburra ena-langwa ayarrka iya alakba, kembirra ni-lyelyingminama
ngakwurruwa akwa ngarren-embirrajinama ngarrababurna-langwa
neningangkawura.

31 Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara ni-yamama,

“Nuwilyaba nenungkwarba kini-yar•dena-manja dadingiyenikba,
kembirra kenilirraki-lalikinama nakina nungwenikba akwa
dirndenikba umba kini-likajama dadingiyenikba-wa. Keni-
yakeyina-manja wunalakina-kiya, nuwilyaba nenungkwarba
akwa duwilyaba didarringka ena-langwa, kembirra wuburra
wunuwilyaba-ma wunenumamalya kenilirraki-likajama arakba
wunalakina-da,”

ni-yamama Neningikarrawara. 32 Ngalaja akina ayakwa
Neningikarrawara-langwa ngarraku-makinama ngakwurruwa-wa
Christ-langwa akwa ngakwurruwa-langwa Neningikarrawara-langwa-
langwa ngarnumamalya enena-manja angalya. Adinuba-wiya

akina ayakwa nuw-abuwarrkajungwunuma umba aduwaba nganja ngarramin-abilyerrikinama arakba nungkwurruwa-langwa ningena.
33 Karnungkwarba, kirruwilyuwilyaba-wiya yiki-lyelyingminama wurridarringka nungkwurra-langwa, wuburra kirri-lyelyingmajajungwunama. Umba arrkala nungkwurraja kirra-didingiyarrngwa kirruwilyuwilyaba-wiya yikamin-engkirrikajama warningininingiyenungwa-langwa kirrakina.

6

Wurriyukwayuwa-langwa iya wurrungungwarrngwa-langwa iya wurrirndirndarrngwa-langwa

1 Nungkwurraja kirriyukwayuwa, kirrumurndamurndirra w-engkirrikajama enenu-wa ayakwa ngarra-makina-murruwa. Yikamin-engkingkirrikajama kirrakina ayakwa wurrungungwenungwa-langwa iya wurrirndirndenungwa-langwa. Yiki-yaminjaminama kirrakina yikamin-engkingkirrikajama ngawa, mena Neningikarrawara kirrenu-maka-mubaba akina nungkwurruwa-manja, akwa eningaba-baba akina. Nara amini-yarrkuwurruma aburra-langwa ayakwa, umba yikamin-engkingkirrikajama ngawa akinu-wa.
2-3 Karningma amurndakibina ayakwa eningarumuruma Neningikarrawara yirrenu-kwamurra arakburakba-kiya-wiya YarningiJudiyu-wa yarnumamalya. Awilyaba ayakwa ngarraku-makinama akina,

> “Yika-werrikiyangmarngkwajinama ngawa kirrakina wurrungung-wenungwa iya wurrirndirndenungwa kajungwa eningininga ba ka-ngekburakajungwuni-yada nungkwurra-langwa, akwa yik-ambilyi-yada nungkwurra-langwa-manja angalya yanda-langwa yik-eniyuwangkwudinama akwa yik-adiyuwangkwudinama karna,”

ngarraku-makinama Neningikarrawara-langwa ayakwa. Akine-ka eningadinuba-wiya ayakwa ngarraku-makinama kini-yamina-mulangwa Neningikarrawara eningaba ngakwurruwa-manja. Kembirra nungkwurraja kirriyukwayuwa yika-werrikiyangmarngkwajinama ngawa wurrungungwenungwa iya wurrirndirndenungwa aduwaba.
4 Umba nungkwurraja kirrungungwarrngwa, nara a-werrikawinyambaduma nungkwurra-langwu-wa wurriyukwayuwa, umba wurr-errukwuliyamajina wurrakina-manja, nari-yada wurrakina awinyambaduma aburramba-langwa nungkwurra-langwa-langwa ayakwa. Yik-arumurrkwunama wurrakina kirrumurndamurndirra. Yika-wilyuwilyakajinama ambaka-langwa, kajungwa kenumini-yarrkuwarakini-yada ayakwa Jesus Christ-langwa wurrakina, akwa kajungwa Neningikarrawara-langwa ayakwa karraku-mungkwurrkidirrburakini-yada wurrakina.

Wurrububungkawa-langwa akwa warnikuminuwar•duwar•da-langwa narra-beyindangu-mulangwa angwarnda-murra

5 Nungkwurraja kirrukwala karnumamalya, wurrububungkawe-ka kirrabuminu-beyindanguma angwarnda wurrukwalu-wa warnumamalya kajungwa yiku-war•deni-yada warka wurrakina-langwa wurrububungkawa. Nara e-kikadikama wurrumurndakakina

wurrububungkawa nungkwurra-langwa umba kirrumungkwur-
rkidirrbura kirrilyangmandukwuna wurr-ambilya. Mama kirru-
minjirrkakbar•denama aburruwa-langwa kirrakina, umba wurramin-
engkirrikaja mababurna-langwa mamawura. Wurraminu-war•dena
warka aburra-langwa wuburra laka yikinuminu-war•denama warka
Christ-langwa. 6 Nara erribirra a-war•duma, umba eningaba
warka wurraminu-war•dena. Yikabu-rringkina-manja wurrakina
akwa ngarningka nara-manja a-rringkama nungkwurruwa-wa,
kembirra yikaminu-war•denama eningaba warka. Yiki-yaminame-ka
kirrumurndamurndirra ababurna-langwa Neningikarrawara yikeni-
ngayindenama nakina. 7 Akwa nare-ka a-ngwurrkiyengbuma a-
ngwurrmiluma kirrakina, umba wurru-war•dena eningaba warka,
mena Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa karnumamalya
kirrakina-baba. Kembirra yikaminu-war•dena-manja warka
wurrukwala-langwa warnumamalya, yiku-war•denama warka
wuburra laka yikinuminu-war•denama warka Jesus Christ-langwa.
8 Yiki-yamina-manja eningaba kirrakina, kembirra eneja
Nubungkawa Jesus Christ kini-yaminama nakina eningaba
nungkwurruwa-manja. Mama kirrukwala kirraminu-
war•denamurra warka wurrububungkawa-langwa wurribina
kirrabuminu-beyindangu-mulangwa angwarnda wurrukwalu-wa
warnumamalya. Mama kirrukwala kirraminu-war•denamurra warka
wurrububungkawa-langwa wurribina kirrabu-kwuna-mulangwa
angwarnda, nara-baba aburra-langwa kirrakina. Eneja kini-
yaminama eningaba nungkwurruwa-manja kirrababurna-manja.
9 Umba nungkwurraja kirrububungkawa kirru-beyindangu-
murrumurra warnumamalya nungkwurra-langwi-yada warniku-
minuwar•duwar•da, nungkwurrajukwaba kirrilyangmandukwuna
kirrumungkwurrkidirrbura wurr-ambilya. Nare-ka e-yamama enena
ayakwa aburruwa-wa, “Nara-manja karna aminu-war•duma eningaba
warka, kembirra ngayuwa ka-larrkbarjenama nungkwurruwa-
manja!” nara e-yamama. Eneja nakina Neningikarrawara
kirreni-rringkinama nungkwurruwa-wa kirrububungkawa akwa
ngawa nungkwurra-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da
kirruwurrakididirrbura. Nubungkawa nakina kirrababurna-
langwa, kirrububungkawa-langwa akwa ngarningka nungkwurra-
langwa-langwa warnikuminuwar•duwar•da aburrajukwaba. Nare-
ka e-yamama Neningikarrawara, “Naka nenungkwarba dukwa
nubungkawa, umba nenikuminuwar•duwar•da dukwa-da,” nara
e-yamama nakina. Umba kini-yaminama, “Naka nenungkwarba
dukwa neningaba, umba nuwurrariya dukwa-da,” kini-yaminama
Neningikarrawara nakina.

Yikinu-wardiyina-mulangwa nungkuwa akwa Namukwa

10 Ngeniyerriya, ngakwurruwa-murra, nara ningena amiyerra
a-makama ayakwa nungkwurruwa-wa, umba ambawura arakba
ayakwa ka-makinama ngarningka. Wurr-ambilya Nubungkawa-
manja akwudangwa. Nakine-ka Nubungkawa numikbiyiya nilyengma,
ningbude-ka. Kembirra nara a-lalikama nakina, umba akwudan-
gwa wurr-ambilya enuwa-manja, kajungwa yikeni-ngbudirrkini-yada
nakina.

11 Eneja Neningikarrawara ngarrenu-kwama engbingbuda
eningawinyamba ngakwurra-langwa kajungwa aku-wardiyini-
yada awinyamba ngakwurruwa akwa Namukwa. Nungkwurraja
kembirra yiku-menama akwa yik-awiyebenama amurndakakina
kajungwa yikeni-kadikina-manja kwureya nakina Namukwa
yikenu-kwudirrkini-yada awurrariya-wa, kembirra dirrbura ngawa
yik-abalkayukwuni-yada kirrakina. 12 Amandangwa ngarru-
wardiyiname-ka arakba ngakwurruwa akwa Namukwa. Nara
awinyambakuma ngarna warnumamalya-manja umba Namukwa-
manja, akwa ena-langwa-manja wurramukwa wurruwurrariya-
manja. Aburraja na-bungkawadinama wurrakina enena-
manja ngawa angalya alarrumur•da-manja akwa ngarningka
wurruwurrariya wurrilyengma wurrakina karrawara angubina-
manja. Wurrababurne-ka wurriminimininingka wurramukwa
Namukwa-langwa akwa wurringbingbuda awurrariya-langwa
wurrakina wurrababurna-langwa. 13 Kembirra nungkwaja wu-mena
amurndakibina engbingbuda eningawinyamba ababurna-langwa
nginu-kwama Neningikarrawara awinyambi-yada Namukwa-manja
kajungwa ka-likaja-manja Namukwa akwa ena-langwa wurramukwa
wurruwurrariya nungkuwa-wa, kembirra k-abalkayukwuni-yada
dirrbura. Ku-menama amurndakakina engbingbuda kajungwa
nari-yada a-larruma umba dirrbura ngawa k-abalkayukwuni-yada
ningkakina.

14 Kembirra arjiya akwa ki-yamina wuburra ningkawinyamba
ningkenumamalya Neningikarrawara-langwa! Ki-yengbina
nungkuwa ayakwa alyangmandukwuna amurndakibina kenu-
kwunama Neningikarrawara. Kembirra akine-ka ke-yaminama
wuburra k-akbaldamirenama eningawinyamba engbingbuda
ningkakina. Ki-likaja ningkeningaba ningkumungkwurrkidirrbura
ngawa akwa nara a-ngayinduma ningkakina awurrariya. Kembirra
akine-ka ke-yaminama wuburra k-awiyebenama ningkakina didija
yukwudukwuda-manja. 15 Ku-wilyakina Neningikarrawara-langwa
ayakwa eninginingaba wurriminimininingku-wa warnumamalya.
Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra k-awiyebenama
akukwurraka alika-manja. Ku-wilyakinama Neningikarrawara-
langwa ayakwa aburruwa-wa kajungwa akine-ka ayakwa
karrakumini-lyurrkwakini-yada aburra-langwa yukwudukwuda.
16 Ku-werrikambilya Neningikarrawara-manja ningkeningangkawura
nungkuwa. Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra laka ku-
wilyakinama ningkakina eka alingakbaluwala ningkeningangkawura
kajungwa nari-yada a-ngajuma enungkwa angwura-murra Namukwa-
langwa nungkuwa-wa. 17 K-eningmidina nungkuwa Jesus Christ
ngin-enibikama. Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra laka
k-awiyebenama eningaringka balmarna akwurraka ebina nuw-
awiyebenama wurrawinyamba warnungkwarba. Akwa ku-wilyakina
Neningikarrawara-langwa ayakwa. Kembirra akine-ka ke-yaminama
wuburra kaliwanga. Umba ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-
langwa kaku-mamurikajinama nungkuwa ku-minangkirreyini-
yada Namukwa Neningikarrawara-langwa-murra ayakwa, wuburra
laka wurrawinyamba warnungkwarba na-minangkirreyinamurra

warnumamalya kaliwanga-murra.
18 Akwa ku-buriyamina Neningikarrawaru-wa
ningkeningangkawura. Ngalaja ena-langwa Amawurrina kaku-
wilyakajinama ayakwa ningkeniki-yengba-langwa enuwa-wa. Nara
kembirra a-ngwanjuma a-buriyamama, umba mababurna-langwa
marringa kini-yengkilabajama ngawa ningkakina Neningikarrawaru-
wa kenu-mamurikajini-yada nakina nungkuwa-manja, akwa
ngarningka akenu-mamurikajini-yada ngarrababurna-langwa
ngarnumamalya ena-langwa.
19 Akwa ngarningka, ngarra-ngayindenama kirrakina karnuma-
malya yikini-yengkilabajama Neningikarrawara kenu-mamurikajini-
yada ngayuwa nganjukwaba. Wuni-yengkilabaja nakina kenu-
kwuni-yada ngayuwa ayakwa eningaba, akwa nari-yada akbar•duma
ngayuwa akini-yada ngawa ka-makina-manja ngayuwa wurrukwalu-
wa warnumamalya amurndakibina ayakwa eninginingaba nuw-
abuwarrkajungwunuma Jesus Christ-langwa-langwa, umba ningu-
marngba ngawa k-ambilyi-yada ngayuwa. 20 Mama ngayuwe-ka nin-
gena ningi-didijungwunama alikira-manja arrawa, umba kinuminu-
war•denama ngawa warka Jesus Christ-langwa akwa kinumini-
yengbinama ngawa. Kembirra wuni-yengkilabaja enuwa-wa keni-
ngbudirrkini-yada ngayuwa, kajungwa kinumini-yengbiyengbini-yada
ngayuwa eningaba ayakwa ningumarngba ningeningangkawura
ngayuwa-da.

Eningarija-langwa ayakwa

21-22 Ngayuwa ngarra-ngayindenama nungkwurruwa karnuma-
malya yik-eningmidini-yada ngayuwa-langwa. Kembirra ningeni-
larrkama arakba Dikikaja nungkwurruwa-wa, nibina ningi-
lyelyingminama akwa nenuminu-war•duwar•denama eningaba warka
Nubungkawa-langwa Jesus Christ. Eneja nakina yikenu-makinama
kembirra ayakwa eningaba ngayuwa-langwa akwa yirrababurna-
langwa yarnumamalya Neningikarrawara-langwa enena-manja
angalya. Nara kembirra nungkwurraja a-werrikawarriyaduma.
23 Nganja ngayuwa ningeni-yengkilabajama Neningikarrawara
Nungwanyungwa, kajungwa yikabumini-lyurrkwakini-yada enuwa
akwa Jesus Christ nungkwurra-langwa yukwudukwuda, akwa
yiki-lyelyingmajeyini-yada ngawa, akwa yiki-lyelyingmini-yada
angwurra Neningikarrawara akwa yiku-werrikambilyi-yada enuwa-
manja karningangkawura. 24 Akwa ningeni-yengkilabajama
Neningikarrawara kinu-marngkirradini-yada nakina nungkwurruwa-
manja kirribina kirri-lyelyingmina-murrumanja amandangwa
Nubungkawa Jesus Christ kirrakina-da.
Ena ngawa.

Bawula-langwa jurra eningadinuba-wiya ni-larrkamurra Dimidi-wa

1 Ngayuwa ningena Bawula ning-arrikarrenama enena ayakwa nungkuwa-wa, Dimidi. Aburnaja wunalakina-kiya Neningikarrawara akwa Jesus Christ nenu-wekbalyinuma ngayuwa ningibina ningenikilarrkilarrka Jesus Christ-langwa. Bu-makama ngayuwa ningeniki-yarrkbaliji-yada ayakwa Jesus-langwa warnumamalyu-wa ababurnu-wa angalya. Neningikarraware-ka nakina ngarren-enibikama ngakwurruwa akwa nakina-bina Jesus Christ akenuwurraku-warakinama ngakwurruwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya. 2 Nungkwaja wuburre-ka nganyangwa ningkenikuwarrka ningkakina, mena ngayuwa ningeningadinuba-wiya yirra-maka-mubaba ayakwa Jesus Christ-langwa-langwa nungkuwa-wa. Kembirra arakba nungkuwa ningku-werrikambilyama ningkakina enuwa-manja aduwaba.

Nganja ningarra-ngayindenama wunalakina Nungwanyungwa Neningikarrawara akwa Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa kenu-marngkirradinama nungkuwa-manja wunalakina akwa ngawa ken-errukwulinama nungkuwa akwa ngawa kabumini-lyurrkwakinama nungkwa-langwa yukwudukwuda.

Ayarrkikalya-langwa ayakwa

3 Ningi-likenu-manja lukwakwa ngayuwa engembu-wa Mejideniya, yirra-rringkama nungkuwa yakwujina Ebijija-manja akwa ningi-yamama ngayuwa nungkuwa-wa, “Ambilya yelakwa ngawa Ebijija-manja,” ningi-yamama. Yirr-angkijiranguma ngayuwa nungkuwa-manja, kembirra yakwujina ngawa ningk-ambilyuma ningkakina. Yirra-ngayindename-ka yakwujina ngawa k-ambilyama nungkuwa, mena-baba wurrukwala wurruminakina angalya warnumamalya narr-akakirumakina-mubaba ayarrkikalya ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya. Awurrariye-ka akina. Kembirra ka-makina ningkakina amurndakenena ayakwa nganyangwa aburruwa-wa. “Nara akakirumakama ayarrkikalya ayakwa warnumamalya-manja,” ki-yamina ningkakina. “Nare-ka e-yamama, 4 akwa nare-ka engkirrikuma eningawurrumalyu-wa alawudawarra akwa a-lyangmurukwajuma warningarakburakba-kiya-manja warnimikirra warnumamalya-langwa-manja. Yik-engkingkirrikaja-manja ngawa amurndakakinu-wa, kembirra yiki-bibeyinama kirrakina. Ngalaja amukwiyadakina ayakwa nara a-mamurikajuma ngakwurruwa-manja kajungwa ak-eningmidini-yada amurndakibina Neningikarrawara akeni-ngayindenama nakina ngarniki-yami-yada. Umba aku-werrikambilya-manja enuwa-wa, kembirra ngarningma ngarna amurndakibina Neningikarrawara akeni-ngayindenama nakina ngarniki-yami-yada ngakwurruwa,” ki-yamina nungkuwa wurrumurndakibina-manja warnumamalya.

5 Ki-yengbinama ningkakina amurndakakina ayakwa kajungwa ka-lyelyingmajeyini-yada wurruminakina angalya warnumamalya.

Karruma-wilyakina-manja meningaba mangma mamungkwur•da,
akwa ke-yamina-manja amurndakibina kuw-eningmidinama
wurrakina eningaba akina, akwa ka-werrikambilya-manja
Neningikarrawaru-wa, kembirra akwulyelyingma amamalya
karru-wilyakinama wurrakina. 6 Akena wurrukwale-ka
wurruminakina angalya warnumamalya nara arakba e-yamama
amukwiyadakina aduwaba, umba narri-yarrkiyarrkingirrajuwama
enubuwakida-murra ayakwa. Wurrakina wuburra ne-yaminama
wurribina warnumamalya na-marrawarnama akwa narri-
larrkuwabijinama. 7 Narra-ngayindenama wurrakina warnik-
eningmika Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma
wurrukwalu-wa warnumamalya, akena nare-ka wurrakina a-
mumiringkama ebina ayakwa ne-yengbinama. Ayarrkumarngba
ayakwa aburra-langwa wuburra aringkawa-langwa warnumamalya,
akena wurrikikamarre-ka wurrakina.

8 Ngakwurraja ngarna ngarningma Neningikarrawara-langwa
ayakwa eningarumuruma eningaba akina aki-yarrkuwarakina-
mulangwa akina ambaka-langwa ngakwurruwa. 9 Ngarningma
ngarna amurndakakina ayakwa eningarumuruma na-
ngekburakajungwunuma nara warningininingaba-langwa warnu-
mamalya umba wurruwurrariya-langwa wulkwa warnumamalya.
Na-ngekburakajungwunuma akina wurruwurruwurrariya-
langwa warnumamalya wurribina nenumini-yarrkuwurrena-
murrilangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa akwa ngarningka
narramini-yarrkuwurrena-murrilangwa wurrukwala-langwa ayakwa
ngalajukwaba. Wurrakine-ka warnumamalya nenu-kwunama
mirirrba Neningikarrawaru-wa. Nenu-wirrikbinama wurrakina
enuwa-wa, akwa nuw-ambilyama erribirre-ka. Awurruwur-
rariya ne-yaminjaminama ngawa wurrakina. Wurrukwala
wurramukwiyadakina warnumamalya na-lamukwarridiname-
ka wurrukwala-manja warnumamalya, akwa ngarningka narra-
wardenama narra-jungwajinama wurrungwarringba-manja akwa
wurrirndarringba-manja. 10 Akwa na-rndirndirrkeyiname-ka
erribirra wurrakina. Narri-ngekbungekburakinama eningerribirra
awurruwurrariya wurramukwiyadakina warnungkwarba iya
wurridarringka aburra-langwa-manja warnumadangkwa. Akwa
ngarningka nuw-angmadama wurrukwala warnumamalya akwa
narra-lyumadikinama-da. Akwa ne-yengbinama ekikalya ayakwa
akwa namini-kadikajeyinama ayakwa wurrukwala-langwa. Ne-
yaminjaminame-ka wurrakina amukwiyadakina eningerribirra
awurruwurrariya. Umba eneja nakina Neningikarrawara ngarren-
akakirumakama ngakwurruwa ngarniki-yama-langwa eningaba.
11 Akwa Neningikarrawara nakina nginu-kwama ngayuwa-wa
eninginingaba ayakwa kajungwa ningeniku-maki-yada ngayuwa
wurrukwala-manja warnumamalya. Akwa narume-ka numikbiyiya
nilyengma nakina akwa ngakwurraja akini-yangmarngkwajinama
enuwa-wa.

Bawula neni-yangmarngkwajuwa-mulangwa Neningikarrawaru-wa ena-langwa-langwa akwerrukwula

12 Nganja ningena ningeni-yangmarngkwajinama Jesus
Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa. Nakina-bina ngini-
ngbudirrkama ngayuwa kajungwa kinuminu-war•deni-yada ena-
langwa warka. Akwa ningeni-yangmarngkwajinama nakina mena
nginu-werrungwur•dena-mubaba akwa nu-wekbalyinu-mubaba
ngayuwa kajungwa ningenikuminu-war•di-yada ningena ena-
langwa. 13 Ningi-yengbiyenginuma ayakwa awurruwurrariya
ena-langwa-langwa adinuba-wiya akwa ningenu-wirrikbama.
Kembirra ningi-ngekburakama awinyamba Neningikarrawara-
langwa-manja warnumamalya. Ninguwarnkarnyerre-ka ngayuwa
akwa ningu-ngkweningabakajungwunuma. Akena eneja
Neningikarrawara n-errukwulinuma ngayuwa mena ningeningbala-
baba ambaka ningakina Jesus ena-langwa Nenikuwenikba, akwa
kembirra ningeningbala-wiya ningi-yamama awurrariya ngayuwa.
14 Biya kembirra Neningikarrawara ngakwurra-langwa nu-
marngkirradinume-ka ngayuwa-manja. Nginu-mamurikajuwama
nakina kajungwa ku-werrikambilyi-yada ngayuwa Jesus Christ-manja
akwa ki-lyelyingmini-yada wurrukwala-manja warnumamalya, mena
ngarrababurna-langwa ngarnumamalya akwa Jesus Christ ngarri-
yakeyina-mubaba ngarruwurrakawura-ma ngarna.

15 Eneja Jesus Christ ni-dirrirnduma nakina angubina-langwa
ngakwurruwa-wa yenjerra enenu-wa angalya kajungwa nenik-
enibiki-yada nakina ngakwurruwa ngarruwurrariya ngarnumamalya.
Akine-ka ayakwa alyangmandukwuna. Kembirra ngakwurraja
ngarnumamalya ak-engkirrikajama angwurra akinu-wa. Umba
ngayuwe-ka ningena ninguwurrariya ningilyengma. 16 Akena
eneja Neningikarrawara n-errukwulinuma ngayuwa kajungwa
Jesus Christ kenu-wilyakajini-yada wurrukwala warnumamalya
kin-embimbirrarina-mulangwa aburruwa-wa. Nakine-ka Jesus
Christ n-embimbirrarinuma ngawa ngayuwa-wa, ningibina-
murrada ninguwurrariya ningilyengma, yanda-langwa ningu-
werrikambilyuma enuwa-manja. Neni-ngayindanguma nakina
wurrukwala warnumamalya kuw-eningmidini-yada wurrakina kin-
embirrarina-mulangwa aburruwa-wa aburrajukwaba, wuburre-ka n-
embirrarinuma ngayuwa-wa. Kin-embirrarinama nakina aburruwa-
wa ka-werrikambilya-murruwa enuwa-manja akwa ken-enibikinama
nakina warningangkawura.

17 Akini-yangmarngkwajinama ngarna Neningikarrawaru-wa
ngakwurra-langwu-wa Nubungkawa. Nakine-ka nu-bungkawadinama
neningangkawura nakina. Nara nakina a-jungwuma umba kin-
ambilyama neningangkawura ngawa nakina. Nare-ka ngarna
a-rringkama nakina ngakwurra-langwa-murra menba, umba
enuwa yimbukwa Neningikarrawara nakina. Kembirra ngenu-
werrikiyangmarngkwajiname-ka enuwa-wa ngarningangkawura
mena narrubuda nilyengma nakina. Amandangwa.

18 Nganyangwa wuburra ningkenikuwarrka ningkakina,
akwa ki-yamina nungkuwa amurndakibina yirra-makinama
ngayuwa nungkuwa-manja, mena ningi-yuwarna-mubaba
ngayuwa amurndakibina ayakwa Neningikarrawara nenu-
ngwurrkumambambijuwama wurrukwalu-wa warnumamalya

adinuba-wiya, ebina-wiya ne-yengbinu-manja wurrakina ayakwa
nungkwa-langwa-langwa. Yikinu-wardiyina-manja nungkuwa
akwa Namukwa, kembirra ki-yakuwerribikajama ambaka-langwa
amurndakakinu-wa ayakwa ne-yengbinu-murruwa wurrakina.
19 Akwa ku-werrikambilyama ningkakina ngawa Jesus Christ-manja
akwa ki-yaminama amurndakibina eningaba ningk-eningmidinu-
mulangwa ningkakina.

Aburraja wurrukwala warnumamalya warningma wurrakina ebina
eningaba warniki-yami-yada akena nare-ka ke-yama akina umba nuw-
arriyakajungwunuma awurruwurrariya-langwa. Kembirra aduwaba
nara arakba a-werrikambilyuma wurrakina Neningikarrawaru-wa.
20 Aburnaja wunalakina wunambilyuma-kiya wunenungkwarba-kiya
Yemineyija akwa Alijanda neni-yaminjamama amukwiyadakina awur-
ruwurrariya aburnajukwaba. Umba nganja ningenu-kwama wu-
nalakina wunenumamalya-kiya Namukwu-wa-da, kajungwa nakina
Namukwa kenu-war•dikini-yada aburnuwa-manja-da. Kembirra
aminakina-langwa ken-eningmidinama wunalakina neni-yamama
awurrariya akwa kembirra nara arakba e-yengbuma wunalakina
ayakwa awurruwurrariya Neningikarrawara-langwa-langwa-da.

2

Aku-murndukwuna-mulangwa ngarna jebija-manja

1 Kwuja, Dimidi! Karningerribirra karnumamalya yiku-
buriyamina-manja Neningikarrawaru-wa, ngarra-ngayindenama
ngayuwa yikini-yangmarngkwajini-yada Neningikarrawaru-wa
akwa yikini-yendabaji-yada kirrakina yikinu-marrakbakini-yada
Neningikarrawaru-wa kajungwa neniku-kwi-yada ngarrababurna-
langwa ngarnumamalya amurndakibina ngarri-ngayindena-
mulangwa. 2 Yikaminu-buriyaminama kirrakina wurrarumuruma-
langwa wurrububungkawa akwa ngarningka wurriyukwayuwa-
langwa wurrububungkawa aburrajukwaba. Yikaminu-buriyaminama
aburra-langwa kajungwa akab-embirrajini-yada ngakwurruwa-manja
wurrakina, akwa aki-likaji-yada ngarna ngarnumamalya ayarrirra-
manja angalya, akwa ngarningka akinumini-yarrkuwarakini-yada
Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa aki-yamini-yada eningaba.

3 Aku-buriyamina-manja ngarna Neningikarrawaru-wa eningabe-ka
akina. Kembirra enamba-langwa arrkala kin-engkirrikajama ayakwa
ngakwurra-langwa akwa akenu-werrungwur•denama kembirra ngak-
wurruwa. Nakina-bina ngarren-enibikinama ngarna, 4 akwa
ngarreni-ngayindenama nakina nenik-enibiki-yada ngarrababurna-
langwa ngarnumamalya. Akwa ngarningka ngarreni-ngayindenama
ak-eningmidini-yada ngarna ebina alyangmandukwuna, 5 mena
nuwilyaba-ma yimbukwa-baba nakina Neningikarrawara umba nara-
baba wurribina wurrukwala wuburra enuwa.

Umba eneja nakina nuwilyaba-ma yimbukwa nenumamalya
akenu-wilyakinama ngakwurruwa enuwa-wa kajungwa ak-ambilyi-
yada ngarruwurrakawura-ma. Nakina-bina Jesus Christ nibina-
murrada n-enumamalyidinuma. 6 Nara kinu-marrukwajungwuna

nakina Jesus umba ngarrenumini-jungwunuma kajungwa akini-
yada ngawa aken-enjungwurreni-yada ngarrababurna-langwa ngar-
numamalya. Aminakina-langwa ngarningma ngarna Neningikar-
rawara ngarreni-ngayindenama nakina nenik-enibiki-yada ngakwur-
ruwa ngarrababurna-langwa ngarnumamalya. 7 Akwa aminakina-
langwa eneja Neningikarrawara nu-wekbalyinuma nakina ngayuwa-
manja k-ambilyi-yada ningenikilarrkilarrka ngayuwa akwa ka-makini-
yada warnumamalya Jesus Christ-langwa-langwa. Amandangwa ak-
ina. Nara nganja e-kaduma umba alyangmandukwuna ayakwa ningi-
yengbinama ngayuwa nungkuwa-wa. Ngini-larrkame-ka Neningikar-
rawara wurrumurndakakinu-wa warnumamalya WarningiJudiya-
murru-wa kajungwa ningeniku-maki-yada ngayuwa alyangmanduk-
wuna ayakwa aburruwa-wa, akwa kuw-engkirrikaji-yada wurrumurn-
dakakina akwa ngarningka ka-werrikambilyi-yada Jesus Christ-uwa.

8 Kwuja, engkirrikiya nungkuwa! Ka-likaja-manja warnumamalya
jebiju-wa akwa ka-murndukwuna-manja wurrakina, ningene-ka
ningarra-ngayindenama ngayuwa warnungkwarba ka-buriyaminama
wurrakina Neningikarrawaru-wa. Wurrumurndakakine-ka
wurribina karri-ngkajikinama aburra-langwa ayarrka warniku-
buriyami-yada nare-ka e-bibajuma wurrakina yardidarra-murra
yukwudukwuda umba ka-buriyaminama Neningikarrawaru-wa
yuwerrikuwarruwalya-murra yukwudukwuda mena ena-langwa-
baba warnumamalya wurrakina.

9 Akwa ngarningka ningene-ka ningarra-ngayindenama wurridar-
ringka nari-yada awiyebuma duwurrariya dumbala dibina ngarrangi-
yelijinama ngarrakina umba kuw-awiyebeni-yada dadingaba
dumbala. Umba nara wurrakina a-kwulyubenakajungwuma
akawulda-ma errumungkwa-murriya akwa akukwulyubena-
ma arnarrirnarra akwa dumbala duminadirrungwarna-murra
angwarnda akwa nara e-miningkikama aburra-langwa mamungba.
10 Umba ka-lyangmurukweyina-manja wurrakina ke-yamina-
manja eningininga ba wurrukwala-manja warnumamalya,
kembirra ngalaja amukwiyadakina karraku-kwulyubenakinama
wurrakina. Ka-makijeyina-manja wurrakina akwa ke-yamina-manja,
“Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarna ngarribina ngeni-
yangmarngkwajinama enuwa-wa,” ke-yamina-manja wurrakina,
kembirra eningaba amukwiyadakina warka ka-war•denama.
Kembirra wurrukwulyubena ngawa wurrakina wurridarringka.

11 Akwa karr-akakirumakina-manja warnungkwarba
wurridarringka-manja, kembirra wurrumurndakakina wurridar-
ringka nara e-yengbuma akwa nara a-ngkweningabakajungwuma
umba kuw-engkirrikajama kaba-langwiya aburra-langwu-wa ayakwa
wurrakina. 12 Nare-ka nganja a-ngayinduma akakirumakama
wurrakina wurridarringka warnungkwarbu-wa akwa a-
lyengmanguma aburruwa-manja. Umba kuw-engkirrikajama kaba-
langwiya wurrakina aburra-langwu-wa ayakwa. 13 Ningi-yengbinama
ngayuwa enena ayakwa nungkuwa-wa mena Neningikarrawara
neni-ngekburakama nakina Eduma neningadinuba-wiya umba
Yiba arija-langwa nanga-ngekburakama nakina. 14 Umba ngalaja
yingarna nara keni-kadika Eduma-manja umba dakina-manja

Yiba nanga-kadikama yakina. Umba dakina-bina didarringka
nara kinginumini-yarrkuwaraka ayakwa Neningikarrawara-langwa
umba yinginumin-engkirrikenuma ayakwa yingarna-langwa dakina.
15 Dadingerribirre-ka didarringka nara-manja e-yelijuma wurrukwala-
manja warnumamalya umba kingi-lyelyingmina-manja wurrakina
akwa kingu-werrikambilya-manja ngawa Neningikarrawaru-wa
dakina akwa kinguma-wilyakina-manja mamungkwur•da mangma,
kembirra eneja Neningikarraware-ka nakina kining-enibikinama
dakina didarringka karringa-rukwularrijina-mulangwa wurrangariya-
da.

3

Warningijebija-langwa wurrububungkawa

1 Umba aburraja warningerribirra warnungkwarba karra-
ngayindena-manja ka-bungkawadini-yada Neningikarrawara-langwa-
manja warnumamalya akwa karr-akwurrajini-yada wurrakina
aburruwa-manja, kembirra karri-ngayindenama eningaba warka
aburra-langwa. Amandangwa eningabe-ka akina warka.

2 Umba numiyambena nenumamalya kinu-bungkawadinama
Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya? Neningabe-
ka kin-ambilyama nakina neningangkawura. Akwa kininga-
wilyakinama nakina duwilyaba-ma yimbukwa didarringka ena-
langwa dadingiyenikba. Akwa ngawa kin-engkirrikajama nakina
eningaba wulkwa. Akwa kini-yengbinama ambaka-langwa nakina
numurndamurndirra nari-yada awinyambaduma. Ka-likaja-manja
warningerribirra warnumamalya engka-langwa angalya, ken-
ardijinama nakina wurrakina warnumamalya ena-langwu-wa angalya
akwa keni-rukwungekburakinama wurrakina yakwujina. Akwa
ngarningka neningaba ngawa nenumamalya ken-akakirumakinama
wurrukwala-manja warnumamalya Neningikarrawara-langwa
ayakwa. 3 Nara nakina a-bungwurriduma akwa a-warnkarnyerriduma
wurrukwala-manja warnumamalya. Umba nakine-ka nenumamalya
numurndamurndirra kini-likajama warnumamalya-manja, akwa kini-
lyurrkwudinama ena-langwa yukwudukwuda. Akwa ngarningka
nara nakina a-ngayinduma ababurna angwarnda. 4 Akwa
ken-akwurrajinama ngawa nakina ena-langwa warnumamalya,
akwa kinu-bungkawadinama ena-langwa-manja wurriyukwayuwa
kajungwa kenumini-yarrkuwarakini-yada ayakwa ena-langwa
nungwarringba-langwa wurrakina. 5 Umba nara-manja ng-
akwurrajuma nakina ena-langwa warnumamalya, kembirra
kini-yamarrkinama nakina nenungkwarba ken-akwurrajinama
Neningikarrawara-langwa warnumamalya? Nare-ka nakina-da.

6 Umba nara nakina eningmiduma Neningikarrawara
awarrngkadinuba, umba kin-eningmidinama neningamiyerra nakina.
Kin-eningmidina-manja nakina awarrngkadinuba, kembirra dukwa
kinu-ngkweningabadinama nakina. Akwa kini-lyangkiyamina
dukwa, “Ngayuwe-ka ningena ningaruma ningenumamalya.” Kini-
lyangkiyamina-manja nakina akina ayakwa, kembirra enamba-langwa
Neningikarrawara kini-yaminama nakina, “Nuwurrariye-ka nakina
nenumamalya.” Arakburakba-kiya-wiya Namukwa enejukwaba

ni-lyangkiyamama, “Ningarume-ka ngayuwa.” Umba nakine-ka
Neningikarrawara ni-yamama, “Nuwurrariya Namukwa nakina.”
Nara kembirra a-bungkawaduma namukwiyadakina nenumamalya
Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya. 7 Umba nakine-ka
nenumamalya nibina kinu-bungkawadinama Neningikarrawara-
langwa-manja warnumamalya keni-rringkina-manja aburraja
wurrumurndakakina warnumamalya wurribina warningbala-
murrumurra Neningikarrawara, kembirra ke-yaminama, “Neningabe-
ka nakina nenumamalya.” Umba ke-yamina-manja wurrakina,
“Nuwurrariya nakina,” eneja kembirra nara a-bungkawaduma
Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya mena nakina
Namukwa kenu-war•dikina-mubaba nakina nenumamalya akwa keni-
yengkiyelijina-mubaba enuwa-wa wurrumurndakibina warningbala-
murrumurra Neningikarrawara.

Warningijebija-langwa warnikumamurikaja warnumamalya

8 Aburraja wurribina warningijebija warnikumamurikaja war-
nungkwarba kuw-ambilyama warningaba wurrakina aburrajuk-
waba. Aburraja wurrukwala warnumamalya, karra-rringkina-
manja wurrakina, ke-yaminama, “Neningabe-ka nakina nenu-
mamalya.” Umba nare-ka wurrumarngkambilyuma ngi-likama
wurrumurndakakina warnikumamurikaja warnumamalya. Akwa
nare-ka e-bekuma ababurna akubibeka akwa ngarningka nare-
ka a-mungwur•dangmaduma a-manguma ababurna angwarnda
wurrakina-da. 9 Umba karri-lyinginame-ka ngawa ayakwa alyangman-
dukwuna amurndakibina Neningikarrawara ngarren-abilyerrikama
nakina. Akwa ke-yaminjaminama ngawa amurndakibina eningaba
nuw-eningmidinu-mulangwa wurrakina. 10 Warningerribirra warnu-
mamalya karri-ngayindena-manja wurrakina akina warka, kembirra
nungkuwa nungkwaja ka-labajama wurrakina warningaba-murrikba.
Kembirra warningaba-manja ngawa, ka-war•denama wurrakina akina
warka Neningikarrawara-langwa-da.

11 Akwa ngarningka aburraja warnikumamurikaja-langwa wur-
radidingiyarrngwa kuw-ambilyama warningaba wurrakina abur-
rajukwaba. Aburraja karra-rringkina-manja wurrukwala war-
numamalya, kembirra ke-yaminama wurrakina, “Dadingabe-ka
dakina didarringka.” Umba nare-ka wurrakina erribirra ngi-
yarrkuwilyakama ayakwa wurrukwala-langwa-langwa warnuma-
malya akwa ngi-yarrkbalijuma akina angerriba iya angerriba akwa
a-ngekburakuma awinyamba umba kuw-engkirrikajama wurrakina
eningaba wulkwa. Akwa warningaba ngawa kuw-ambilyama wur-
rilyangmandukwuna warningangkawura wurrumurndakakina wur-
radidingiyarrngwa warnikumamurikaja-langwa warnungkwarba.

12 Eneja neningijebija nenikumamurikaja nenungkwarba kininga-
wilyakinama nakina duwilyaba-ma ngawa didarringka. Ken-
akwurrajinama ambaka-langwa ena-langwa wurriyukwayuwa akwa
ngarningka wurrababurna-langwa warnumamalya ena-langwa
aburrajukwaba-da. 13 Kinu-war•dena-manja nakina eningaba warka,
kembirra aburraja warnumamalya keni-rringkinama nakina akwa

ke-yaminama, “Eningabe-ka warka nakina nu-war•denama,” ke-yaminama wurrakina. Umba nakine-ka kini-yengbinama yimarngba-murra yukwudukwuda, akwa kenu-makinama nakina wurrukwala-manja warnumamalya ka-werrikambilya-mulangwa wurrakina Jesus Christ-uwa-da.

Aruma-langwa ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunu-mulangwa

14 Ngayuwe-ka ningena yirra-ngayindenama yiba-rringkinama nungkuwa. Ning-arrikarrena-wiya enena ayakwa nungkuwa-wa aduwaba, ningi-lyangkiyaminama ngayuwa ningeniki-rringki-yada adinuba nungkuwa. 15 Umba dukwa nara ningena a-rringkama warenja-bawiya ningkakina. Umba k-ambudidina-manja ningena awarrngkamiyerra, nungkwaja kembirra ki-ridimindena-manja enena ayakwa nganyangwa k-eningmidinama ningkakina ebina-langwa aki-yamina-mulangwa ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya. Ngakwurraja Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarna. Akwa nakina-bina nibina Neningikarrawara neniba aduwaba akwa neningangkawura. Akwa ngarrakina-bina ngarnumamalya Neningikarrawara-langwa ngarribina ngarri-lyinginama amurndakakina ayakwa alyangmandukwuna Neningikarrawara-langwa-langwa akwa ngarri-yarrkinyungwurrakinama akina.

16 Umba ngalaja ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa eningabe-ka amandangwa. Arume-ka ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunuma ebina-wiya ngarraku-makama ngakwurruwa-manja Jesus Christ-langwa-langwa:

Ni-likenuma nakina enenu-wa angalya, n-enumamalyidinuma nakina, akwa ngarnumamalya wuburra ni-yamama nakina.

Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina ngarraku-wilyakajuwama ngakwurruwa-manja nakine-ka Jesus ni-yama-mulangwa ebina neni-ngayindanguma Neningikarrawara neniki-yama-langwa nakina.

Aburraja Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja neni-rringkama nakina.

Aburraja wurrukwala warnumamalya Neningikarrawara-langwa narra-makama arakba aduwaba ena-langwa-langwa wurrukwala-manja warnumamalya emininga-manja iya emininga-manja angalya.

Umba aburraja wurrukwala warnumamalya wurribina-murrada amurndakakina-manja ngawa angalya warningma arakba nakina Jesus Neningikarrawara-langwa Nenikuwenikba nakina.

Eneja kembirra nakina Neningikarrawara neni-lawurrakajuwama arakba Jesus ena-langwu-wa angalya abalkaya-da.

4

Wurrikikalya-langwa warnikakakirumaka warnumamalya

1 Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina ngarraku-makinama akina aduwaba ngakwurruwa-manja wurrukwala-langwa warnumamalya wurribina ka-warena-mulangwa ambaka-murra

Neningikarrawara, na-werrikambilyu-murrada enuwa-wa adinuba-
wiya wurrakina. Ka-werrikambilyame-ka wurrakina wurrikikalya-
manja wurramukwa, akwa karramini-yuwarnama aburra-langwa-
manja ayakwa. 2 Aburraja wurrukwala wurriyarrkikalya
warnumamalya nara arakba engkirrikuma wurrakina ebinu-wa
awurrariya ne-yama-murruwa, akwa nara arakba e-yeliyuma
wurrakina akina-langwa. Kembirra karri-yarrkbalijiname-ka
amukwiyadakina ekikalya ayakwa wurrakina wurrumurndakakinu-
wa warnumamalya.
3 Wurramukwiyadakina warnumamalya ke-yaminama
wurrukwalu-wa warnumamalya, “Nara e-yakajuma. Yiki-
yakaja-manja kirrakina, awurrariye-ka akina,” ke-yaminama
wurrakina. Akwa ke-yaminama ngarningka enena ayakwa,
“Akwala aninga eningakalyelyubarangena-ma akina, kembirra nare-
ka alyubaruma akina,” ke-yaminama wurrakina. Akena eneja
Neningikarrawara numurndaki-ngekburakama amurndakakine-ka
aninga ngarnik-alyubari-yada ngarna. Ngakwurraja ngarnumamalya
ngarribina ngarru-werrikambilya-murrumurra Neningikarrawara-
manja akwa ngarribina ngarningma-murrumurra ayakwa ebina
alyangmandukwuna akina, akini-yangmarngkwajinama enuwa-
wa ngarrakina amurndakakina-langwa aninga akwa kembirra
ak-alyubarinama akina ngarna. 4-5 Eneja Neningikarrawara
ni-ngekburakama ababurna-langwa ni-yengbinu-mulangwa
arakburakba-kiya-wiya. Ngalaja ababurna-langwa ebina ni-
ngekburakama Neningikarrawara eningabe-ka akina. Nara ngarna
a-waruma akina aduwaba, umba aku-menama ebina aninga ngarrenu-
kwama nakina akwa akini-yangmarngkwajinama akina-langwa.
Akini-yangmarngkwajina-manja ngarna Neningikarrawaru-wa,
kembirra akine-ka aninga kuw-eningabadinama ngarnik-alyubari-
yada ngakwurruwa.

Jesus Christ-langwa-langwa neningaba nenikuminuwar•duwar•da

6 Nungkwaja ka-makina-manja ningkakina amurndakenena
ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa warnumamalya, kembirra
eningaba warka kinuminu-war•denama ningkakina Jesus
Christ-langwa. Ku-wilyakinama ningkiyirrbiyirrba ngawa
nungkwa-langwa-manja mada amurndakibina ayakwa nuw-
eningmidina-mulangwa Neningikarrawara-langwa warnumamalya
akwa k-aburrakiyuwarnama ngawa akina-langwiya ayakwa
alyangmandukwuna-langwiya ningkakina ningkeningangkawura.
7 Aburraja wurrukwale-ka warnumamalya na-makijeyinama
wurrakina awurruwurrariya alawudawarra enubuwakida. Umba
nungkwaja nara engkirrikuma akinu-wa akwa nara a-makama
wurrukwala-manja, mena awurrariye-ka akina-baba. Umba kini-
yuwarnama ningkiyirrbiyirrba ngawa Neningikarrawara-manja
ningkakina.
8 Ngakwurraja ngarnumamalya ak-akwurrajina-manja ngarna
ngakwurra-langwa ngarnumadangkwa, eningaba akina. Umba aki-
lyangmurukweyina-manja ak-engkirrikaja-manja Neningikarrawaru-
wa ngarna, eningabe-ka akina angwurra. Aki-yamina-manja akina,
kembirra eningaba ka-ngekburakajungwunama ngakwurra-langwa

ngarr-ambilya-wiya ngarna yelakwa enena-manja angalya aduwaba
akwa ngarningka eningangkawura akina ngawa. 9 Akine-ka ayakwa
yirra-makinama nganja nungkuwa-wa aduwaba alyangmandukwuna.
Kembirra nungkwaja ki-yakuwerribikinama akinu-wa akwa ku-
wilyakinama akina nungkwa-langwa-manja mangma iya yukwuduk-
wuda.
10 Ngakwurraja ngenuminu-war•denama Neningikarrawara-
langwa warka umba nara a-ngwanjuma. Ngarriyirrbiyirrba
ngawa akinuminu-war•denama Neningikarrawara ngarrakina,
mena ngarru-werrikembirrarinama ngarna enuwa-wa. Nakine-ka
Neningikarrawara n-ambilyama neniba neningangkawura. Akwa
nakina-bina ngarren-enibikinama ngakwurruwa, ngarribina ngarru-
werrikambilya-murrumurra enuwa-wa, akwa ngarningka neni-
ngayindenama ken-enibikini-yada nakina wurrababurna-langwa
warnumamalya aburrajukwaba.
11 Umba nungkwaja ka-makinama amurndakenena ayakwa
ababurna-langwa wurruminakina-manja angalya warnumamalya
ningk-ambilya-murrumanja nungkuwa aduwaba. 12 Umba aburraja
wurrukwala warnumamalya kabu-wurrumalyakinama wurrakina
ningkakina dukwa-da, mena ningkiyukwujiya-baba. Umba
nungkwaja ka-makinama kajungwa nari-yada e-yengbuma wurrakina
amukwiyadakina ayakwa. Akwa ki-yaminama ngawa ningkakina
eningaba kajungwa Neningikarrawara-langwa warnumamalya kabu-
rringkini-yada ningkeningaba ngawa akwa kuw-eningmidini-yada
amurndakibina eningaba warniki-yama-langwa aburrajukwaba.
Ki-yengbinama ningkakina eningaba wulkwa ayakwa, akwa ki-
yaminama eningaba wulkwa, akwa k-engkirrikajama ningkakina
ngawa eningaba wulkwa. Akwa ku-werrikambilyama ngawa
Neningikarrawara-manja, akwa ngarningka ki-lyelyingminame-ka
warningerribirra warnumamalya.
13 Ningene-ka ki-likajama ambaka-murra arija-langwa nungkuwa-
wa. Kembirra nungkwaja ki-lyangmurukweyinama ngawa
ningkakina yanda-langwa ki-likajama ngayuwa yenjerrikina. Ki-
ridimindenama ningkakina Neningikarrawara-langwa ayakwa
wurrumurndakibinu-wa wurruminibina angalya warnumamalya
akwa k-akakirumakinama akina wurrakina-manja akwa ngarningka
ka-wilyakajinama ngawa wurrakina-manja kuw-ambilya-mulangwa
warningaba wurrakina.
14 Ningkeningma ningkakina wurrukwala warnungkwarba bu-
makama ebina-wiya Neningikarrawara-langwa ayakwa nungkuwa-
wa. Akwa ngarningka akini-yada ngawa aburraja wurribina wur-
rarumuruma warningijebija warnungkwarba bu-mingekilyingama
wurrakina nungkuwa-manja. Kembirra akini-yada ngawa ngalaja
Neningikarrawara-langwa Amawurrina k-arrubudirrkama akina
nungkuwa-manja. Nare-ka kembirra nungkuwa e-yakuwabijuma
akina, 15 umba ku-war•denama ningkakina ngawa Neningikarrawara-
langwa warka. Ki-lyangmurukweyinama, akwa ki-yaminama
ngawa eningaba ningkakina kajungwa wurrababurna-langwa
warnumamalya kabu-rringkini-yada ki-ngbudidinama ningkakina.
16 Ki-rringkajungwunama ningkakina akwa ki-yengbinama

ngawa Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrumurndakibinu-
wa warnumamalya, umba nare-ka ningkakina a-ngwanjuma.
Ki-yengbina-manja ningkakina ngawa Neningikarrawara-langwa
ayakwa aburruwa-wa, kembirra eneja nakina Neningikarrawara
ken-enibikinama ningkakina akwa ngarningka wurribina kabumin-
engkirrikajama ayakwa nungkwa-langwa aburrajukwaba.

5

*Neniki-yengba-langwa Dimidi ayarrkeningaba ayakwa wurrukwalu-
wa warnumamalya*

1 Nuwilyaba neniyerringka kini-yamina-manja awurrariya,
kembirra nara nungkwaja e-yengbuma ayarrkardidarra-murra
ayakwa enuwa-manja, umba ayarrkuwarruwalya-murra ayakwa
ki-yengbinama ningkakina yilyurrkwa-ma yukwudukwuda. Ki-
yengbinama ningkakina ayakwa enuwa-manja wuburra laka
ningki-yengbinama nungkwa-langwa-manja nungwena. Umba ki-
yengbina-manja ningkakina ayakwa wurrawurrumukuma-manja,
ki-yengbinama ningkakina wuburra laka ningki-yengbinama ayakwa
nungkwa-langwa-manja narrkuwena-murriya. 2 Akwa ngarningka
ki-yengbina-manja ningkakina ayakwa wurradidiyuwangkwa-
manja, ki-yengbinama ningkakina wuburra laka ningki-yengbinama
ayakwa nungkwa-langwa-manja dirndena. Umba ki-yengbina-manja
ningkakina wurruwarrngkiyukwayuwa-manja wurridarringka, ki-
yengbinama wuburra laka ningki-yengbinama nungkwa-langwa-
manja darrkuwena-murriya. Ki-yengbiname-ka ningkakina
ayarrkeningaba ayakwa, akwa kuma-wilyakinama mamungkwur•da
mangma iya yukwudukwuda ningkakina.

Wurradidiyuwangkwa-langwa wurringayingaya-langwa

3 Kuw-ambilya-manja wurridarringka wurringayingaya wurrak-
wukawura wurrakina, ku-marngkirradinama kembirra ningkakina
aburruwa-manja. 4 Umba aburraja wurrukwala warnungkwarba
iya wurridarringka aburra-langwa dukwa dirndarringba, dukwa
dungkwarringba, dukwa duminjarringba, dingaya dakina. Kem-
birra karring-akwurrajinama ngaluwa-manja wurrakina aduwaba,
mena dibina-murrada dingaya narring-akukwurrajuwa-mubaba dak-
ina aburruwa-manja adinuba-wiya wurriyukwayuwa-wiya wurrak-
ina. Kembirra aburramba-langwa karring-akwurrajinama wurrakina
dakina-manja aduwaba, dingaya-baba arakba dakina. Ke-yamina-
manja akina aduwaba, kembirra eneja nakina Neningikarrawara
kenu-werrungwur•denama wurrakina.

5 Laka ngalaja duwilyaba dingaya nara wurribina warnumamalya
akwurrajuma ngaluwa-manja umba ying-ambilyama dakwukawura
dakina? Kembirra yingu-werrikembirrarinuma arakba dakina
Neningikarrawara-manja akwa yingu-buburiyaminama enuwa-wa
dadingangkawura dakina. Meningilida iya alyarrngwalyilya yingini-
yendabajama dakina enuwa-wa kajungwa kininga-mamurikajini-
yada nakina ngaluwa-manja. 6 Umba aburraja wurrukwala
wurridarringka wurringayingaya namin-engkirrikajajungwunama
warningangkawura wurrakina. Narri-ngayindenama aruma aninga
iya akubibeka akwa dukwulyubena dumbala warnik-awiyebi-yada

wurrakina. Nare-ka a-werrikambilyuma Neningikarrawara-manja wurrakina, umba erribirre-ka nuw-ambilyama wurrakina wuburra laka warninikijungwa warnumamalya nuw-ambilyama wurrakina.

7 Nungkwaja ka-makinama ningkakina Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya amurndakenena ayakwa nganyangwa. Wurrakine-ka karr-akwurrajinama aburra-langwa wurringayingaya wurridarringka, kajungwa nari-yada a-lekbuma wurrukwala warnumamalya aburruwa-manja. 8 Nara-manja ng-akwurrajuma wurrakina aburra-langwa warnumamalya, wurruwurrariye-ka kembirra wurrakina. Wurruwurrariye-ka wuburre-ka laka ka-warenama Neningikarrawara wurrakina. Aburraja warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya Neningikarrawara ke-yamina-manja wurrakina amukwiyadakina, awurrariye-ka akina. Umba aburraja warnumamalya wurribina Neningikarrawara-langwa ke-yamina-manja wurrakina amukwiyadakina, awurrariye-ka angwurra akina.

9 Akwa ena ngarningka ningene-ka yirra-makinama. Yirra-ngayindenama ningkena k-arrikarrenama ekirra wurridarringka-langwa wurringayingaya-langwa jurra-manja, kajungwa wurrukwala warnumamalya Neningikarrawara-langwa karr-embirrajini-yada wurrakina-manja. Wurrumiyambena wurridarringka wurringaya karr-embirrajinama wurrakina? Nara embirrajuma wurrababurna-langwa umba wulkwa wurradidiyuwangkwa wurringaya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra 60 mamarika iya yinungkwura akwa ngawa angwurra ngarningka, akwa wurribina narra-wilyakama warningiyarringba wurruwilyaba-ma ngawa, 10 akwa wurribina nuw-ambilyuma warningaba wurrukwala-manja warnumamalya. Amiyambena eningaba ne-yamama wurrakina? Narr-arumurrkwama aburra-langwa wurriyukwayuwa ambaka-langwa. Akwa narr-akwurrajuwama warnumamalya wurribina na-likenuma engka-langwa angalya, akwa ngarningka narra-mamurikajuwama warnumamalya Neningikarrawara-langwa akwa ngawa warnumamalya wurribina na-werrikawarriyadinuma aburrajukwaba. Akwa ngarningka na-lyangmurukweyinuma narri-ngekburakama eminimininga eningininga warningangkawura wurrakina. Wurramukwiyadakina wurradidiyuwangkwa wurringaya kembirra kamin-arrikarrenama nungkuwa aburra-langwa ekirra aduwaba.

Wurrididarringka-langwa wurringayingaya-langwa

11 Kamin-arrikarrenama ningkakina ekirra wurrumurndakakina-langwa wurringayingaya wurradidiyuwangkwa. Akena nara-manja ambaka kuw-ambilya 60 mamarika iya yinungkwura, kem-birra nara amin-arrikarruma aburra-langwa ekirra. Nara amin-arrikarruma akina, mena ambaka-murra ngarningka wurrakina karra-ngayindenama warnungkwarba dukwa-da. Wurrakine-ka kem-birra akini-yada ngawa karruma-kwunama dukwa mirirrba Jesus Christ-uwa. 12 Karruma-kwuna-manja wurrakina mirirrba Jesus Christ-uwa, kembirra karri-yarrkuwurrenama wurrakina ebina nenu-kwama ayakwa Jesus Christ-uwa adinuba-wiya, akwa kembirra

aburraja wurrukwala warnumamalya karra-rringkinama wurrakina akwa karra-lekbajama aburruwa-manja. Kembirra eneja Jesus Christ keni-rringkinama wurrakina akwa keni-lekbajama nakina aburruwa-wa enejukwaba. 13 Wurramukwiyadakine-ka wurridarringka wurribina wurringayingaya na-kuwabarrngwarrngwadinama warninguwarka-ma wurrakina akwa na-marrawarnama na-likajama erribirra emininguku-wa iya emininguku-wa alikira. Kembirra narriyarrumurnduwarnama ayakwa wurrukwala-langwa warnumamalya akwa karri-ngekburakinama awinyamba. Yawe-ka! Akena akwala ayakwa nara e-yengbuma wurrakina.

14 Nganja ningi-yaminama ngayuwa wurramukwiyadakina wurringayingaya karra-menama ngarningka warnungkwarba, akwa ngarningka karr-arrangbinama wurriyukwayuwa, akwa karr-akwurrajinama warningiyarringba-manja akwa ngawa wurriyukwayuwa-manja wurrakina. Kembirra aburraja warnumamalya wurribina ngarrabu-wirrikbinama ngakwurruwa-manja Neningikarrawara-langwa-manja ngarnumamalya nara wurrakina arndirruma ngakwurruwa. 15 Umba wurrukwale-ka wurringayingaya wurridarringka nenu-kwama arakba mirirrba Neningikarrawaru-wa akwa neni-yuwarnama wurrakina Namukwuwa aduwaba.

16 Ngalaja duwilyaba didarringka dadingijebija karringa-wilyakinamanja wurringaya ngala-langwa-manja warnumamalya, karring-akwurrajinama wurrakina ngaluwa-manja. Nara dakina aminilalikama akwurrajuma warningijebija warnumamalya wurrakinamanja, umba karring-akwurrajinama dakina ngalabakiya-ba, kajungwa wurrumurndakakina warnumamalya warningijebija karrakwurrajini-yada wulkwa wurringayingaya nuw-ambilyama wurrakwukawura wurrakina.

Wurrarumuruma-langwa warningijebija-langwa warnungkwarba

17 Aburraja wurrarumuruma warningijebija warnungkwarba wurribina nenuminu-war•denama Neningikarrawara narramamurikajinama wurrakina wurrukwala-manja warnumamalya kajungwa warniki-yuwi-yada wurrakina Neningikarrawaru-wa. Ningkakine-ka nungkwaja kembirra ka-kwunama angwarnda aburruwa-wa. Ka-war•dena-manja wurrakina eningaba warka, karrakakirumakina-manja wurrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya, akwa karra-wilyakajina-manja wurrakina warniki-yama-langwa eningaba wurrakina, kembirra kakwunama ningkakina ababurna angwarnda aburruwa-wa. 18 Ngalaja ayakwa Neningikarrawara-langwa ne-yaminama akina,

> “Awilyaba bulukwa kakuminu-war•dena-manja warka nungkwalangwa ka-ngalyilyakina-manja akina amadidira amaninga kajungwa amakwulya ka-wayijajungwuni-yada akina, kembirra nara ningkakina amin-ararikama ngala-langwa edirra. Yikumin-ararikina-manja ngala-langwa edirra, kembirra nareka alyubaruma akina. Kembirra wu-lalika ab-alyubarina akwala amadidira amaninga akina bulukwa nungkwa-langwa,”

ne-yaminama akina ayakwa Neningikarrawara-langwa ngarrakumakinama aduwaba. Akwa enena ngarningka,

“Wurribina warnikuminuwar•duwar•da karru-menama angwarnda
na-war•dangu-mulangwa wurrakina warka,”
ne-yaminama ngarningka akina ayakwa.

19 Akwali-yada aburraja wurrukwala warnumamalya narra-
lekbajama wurrakina wurrumurndakakinu-wa wurrarumuruma
warningijebija warnungkwarba ebina-langwa ne-yama-mulangwa
awurrariya. Umba kini-yengbina-manja nuwilyaba-ma nenumamalya
nungkuwa-wa akina-langwa awurrariya, nare-ka nungkwaja
amin-engkirrikuma enuwa-wa. Wulkwa wurrambilyuma akwa
wurrabiyakarbiya warnungkwarba keni-rringkina-manja nakina
ni-yama-mulangwa awurrariya akwa karru-wilyakina-manja ebina
ayakwa nungkuwa-wa, kembirra arakba ningkakina k-engkirrikajama
akinu-wa. 20 Umba ke-yaminjamina-manja wurruwilyaba
wurrarumuruma warnungkwarba awurrariya, kembirra ka-
lekbajama ningkakina wurrakina kuw-engkirrikaja-mulangwa
wurrababurna-langwa warnumamalya warningijebija. Ka-lekbajama
ningkakina wurrakina-manja warnungkwarba kajungwa wurrakina
wurrukwala wurrarumuruma warningijebija warnungkwarba kuw-
engkirrikaja-manja nungkwa-langwa ayakwa kuw-akbar•deni-yada,
akwa nari-yada wurrakina e-yamama awurrariya.

21 Enena ayakwa yirra-makinama nganja nungkuwa-wa, bu-
rringkina-murrumanja ngayuwa aduwaba Neningikarrawara iya Jesus
Christ akwa ngawa Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja
aburrajukwaba. Kembirra yikuminu-wilyakina ngawa nganyangwa
ayakwa ababurna-langwa ningi-yengbinuma ngayuwa nungkuwa-
wa. Nare-ka e-yengbuma ayarrkeningaba ayakwa wurrukwala-
manja akwa ayarrkawarriya ayakwa wurrukwala-manja. Umba
ki-yengbinama ayarrkidirrbura ayakwa wurrababurna-manja war-
numamalya. 22 Nara a-wekbalyuma a-mingekilyingama warenja-
bawiya wurrububungkawa warningijebija. Akwa ena ngarningka.
Ke-yamina-manja warnumamalya awurrariya, kembirra nare-ka e-
yakajuma aburruwa-manja umba k-ambilyama ngawa ningkumurn-
dangekburna ningkeningangkawura ningkakina.

23 Dimidi, ningkakine-ka ningki-bekinama akungwa awilyaba, umba
ki-bekinama ningkakina eyukwayuwa yanda amalyirra akwurena-
langwa ngalajukwaba, kajungwa kak-eningabakini-yada ningkakina,
mena ningk-angbilyuwadinama adadinuba. Akine-ka amalyirra
akwurena-langwa ki-bekina-manja eyukwujiya ningkakina, kembirra
eningabe-ka mirrijina mulkwa-langwa.

24 Wurrukwala warnumamalya kuw-arriyakajungwuna-manja wur-
rakina awurrariya-langwa, aburraja kembirra wurrababurne-ka war-
numamalya kuw-eningmidinama wurrakina akina-langwa awur-
rariya nara-wiya a-lekbuma nakina nubungkawa aburruwa-wa.
Umba wurrukwala warnumamalya kuw-arriyakajungwuna-manja
wurrakina awurrariya-langwa, kembirra nara aburraja wurruk-
wala eningmiduma warenja-bawiya, umba ambaka-murra wulkwa
kuw-eningmidinama amurndakakina-langwa awurrariya. 25 Umba
ebina-langwiya, aburraja wurrukwala warnumamalya ke-yaminama
eninginingaba. Kembirra aburraja wurrababurna warnumamalya
kuw-eningmidinama akina-langwa eningaba. Umba akwali-yada

aburraja wurrukwala warnumamalya ke-yaminama eningingingaba akena nara aburraja wurrukwala eningmiduma akina-langwa. Akena amurndakakina eningingingaba aburra-langwa nare-ka abuwarrka-jungwuma akina eningangkawura.

6

Warnikuminuwar•duwar•da-langwa

1 Wurrukwala warnumamalya Neningikarrawara-langwa, aburraja wurrububungkawa narraminu-beyindanguma angwarnda wurrukwalu-wa warnumamalya kajungwa ka-war•deni-yada warka wurrakina-langwa wurrububungkawa. Umba nungkwaja nungkuwa wurra-makina enena ayakwa nganyangwa wurrumurndakakina-manja warnikuminuwar•duwar•da. “Nare-ka awinyambaduma nungkwurra-langwu-wa wurrububungkawa,” ki-yamina, “umba eningaba warka yikaminu-war•dena kirrakina,” ki-yamina nungkuwa aburruwa-wa. Akina ayakwa ka-makina nungkuwa, mena nara-manja wurrakina a-war•duma eningaba warka, kembirra wurruminukwala warnumamalya karri-rringkiname-ka akina, akwa ke-yengbinama wurrakina ayakwa ayarrkawarriya Neningikarrawara-langwa-langwa nenimikirra akwa ngawa ena-langwa-langwa ayakwa ebina ngarr-akakirumakina-mulangwa ngakwurruwa warnumamalya-manja.

2 Umba aburraja wurrukwala wurrububungkawa warningijebija warnumamalya wurrakina. Kembirra nungkwaja nungkuwa wurra-makina ena ayakwa nganyangwa aburra-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da. Ki-yamina nungkuwa, “Nare-ka a-lyangkiyamama nungkwurra-langwu-wa wurrububungkawa, ‘Nganyangwa nubungkawa neningeningaba-ma nakina,’ mena narrkuwena-murriya wuburra wurrakina aduwaba. Aburraja wurrumurndakakina wurrububungkawa kirraminu-war•dena-murrumurra warka warningijebija warnumamalya aburrajukwaba. Kembirra kirri-lyelyingminama aburruwa-manja akwa kembirra aminakina-langwa eningaba angwurra yikaminu-war•denama kirrakina warka,” ki-yamina nungkuwa wurrumurndakakinu-wa warnikuminuwar•duwar•da.

Ekikalya-langwa ayakwa akwa alyangmilyangmandukwuna-langwa ayakwa

Ningkakina kembirra nungkuwa ka-makinama amurndakenena ayakwa nungkwa-langwa-manja warnumamalya. 3 Aburraja warningerribirra warnumamalya karr-akakirumakina-manja eminimininga ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya, kembirra nara wurrakina a-yarrkuwilyakama akina ayakwa alyangmandukwuna ebina nenu-makamurra Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa aburruwa-wa. Akine-ka ayakwa ngarraku-makinama ngarniki-yama-langwa Neningikarrawara-langwa-langwiya mangma. 4-5 Karr-akakirumakina-manja ekikalya ayakwa, kembirra ka-makijeyinama wurrakina, “Ningeningme-ka ngayuwa Neningikarrawara,” ke-yaminama wurrakina, akena nara. Wurrikikamarra ngawa wurrakina. Umba ka-makijeyinama ngarningka wurrakina, “Ningarume-ka ngawa

ningenumamalya ngayuwa," ke-yaminama wurrakina. Akwa narri-
ngayindenama ka-merribeyinama wurrakina ebina-langwa ayakwa
eningalyangmandukwuna-ma-langwa. Awurrariye-ka akina, mena ke-
yakwujamajeyinama wurrakina akwa ka-makijeyinama awurrariya-
baba ayakwa. Akwa kembirra kamini-ngekburakajeyinama
awurrariya ayakwa mangma-murra akwa ngawa edirra-murra.
Wurrumurndakakine-ka warnumamalya nara arakba engkirrikuma
alyangmandukwuna-wa ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa,
mena mangma aburra-langwa num-arriyadinu-murrubaba makina.
Na-lyangkiyaminama wurrakina, "Ki-likaja-manja ngayuwa
Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, kembirra ku-mename-
ka ngayuwa aruma angwarnda," ke-yaminame-ka wurrakina.
6 Amandangwa nungkwaja ki-likaja-manja ngawa
Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, kembirra
ningkiyekirrerre-ka ningkakina. Ki-yekirrerridinama wuburra
laka ningkuminarume-ka angwarnda. Akena nara ningkakina
a-ngayinduma ngawa ngarningka akwala umba ki-yaminama,
"Ngawa arakba." Wulkwa kembirra ki-yekirrerridinama angwurra
ningkakina. 7 Ngarrabu-rukwularrijuwa-manja ngakwurra-langwa
wurrirndirndirrka ngakwurruwa enena-manja angalya, amiyambene-
ka ngarru-wilyakama ngakwurraja? Nara ngawa-da! Ngarri-
rukwularrinuma ngarrurumungkwur•da ngarningamurndakijika-
ma ngarna. Umba aki-jungwuna-manja ngarna, amiyambene-ka
aku-wilyakinama ngakwurruwa-manja enena-langwa angalya? Nara
ngawa-da. 8 Umba aninga akwa dumbala aku-wilyakina-manja ngarna
enena-manja angalya aduwaba, akina ngawa.
9 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya karri-ngayindena-
murrumurra wurrakina warniki-rndirrki-yada ababurna karruma-
yuwarnama muwurrariya mamurukwa. Amurndakakina-bina
awurruwurrariya enubuwakida aburra-langwa-manja mangma
amurndakibina karraku-kwudirrkinama wurrakina awurrariya-
wa. Ambaka-murra karri-lyumadikinama ababurna-langwa akwa
awurrariye-ka ngalaja aburra-langwa ka-ngekburakajungwunama
akina. 10 Akine-ka ayakwa yirra-makama nganja nungkuwa-
wa, mena wurribina warnumamalya karri-ngayindena-manja
wurrakina angwurra ababurna angwarnda, kembirra eminimininga
awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama aburra-langwa.
Aburraja wurrukwala warnumamalya narruma-lalikama arakba
Neningikarrawara-langwa mamurukwa, narri-ngayindangu-
mulangwa angwurra wurrakina ababurna angwarnda. Kembirra
aduwaba nuw-ambilyame-ka wurruwerrikawarriya ngawa
wurrakina, wuburra laka na-werridadijungwunama wurrakina
angandinga-murra lyelyinga yukwudukwuda-manja.

Eningarija-langwa ayakwa Bawula-langwa Dimidi-wa

11 Umba nungkwaja Neningikarrawara-langwa ningkenumamalya
ningkakina. Kembirra nare-ka e-yamama amurndakibina awur-
ruwurrariya yirra-maka-mulangwa ngayuwa nungkuwa-wa. Umba
eningaba ki-yaminjaminama ningkakina. Ki-likajama ngawa ningkak-
kina Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, akwa nare-ka
a-ngwanjuma. Akwa ningkuwerrikidirrbura ngawa ki-likajama

ningkakina akwa ki-lyinginama angwurra akuwerrikambilyinga akwa ngawa akwulyelyingma. Akwa ngarningka ningkumurndamurndirra ki-likajama ngawa ningkakina warnumamalya-manja.

12 Ngakwurraja ngarribina Neningikarrawara-langwa ngarnu-mamalya, wuburra laka akakwulenja ak-angkarrinama ngarna. Ak-akwuleyina-manja ngakwurruwa ngarnumamalya, nara a-ngwanjuma errikerruma, umba angwurra ak-angkarrinama ngarrakina. Nara ambaka ngarrakina ak-akburrangarna-langwa Neningikarrawara-langwa angalya. Kembirra nungkwaja ki-likajama ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa ningkakina, yanda-langwa k-akburranginama ningkakina Neningikarrawara-langwa angalya. Kembirra yakwujina ngawa k-ambilyama ningkeningangkawura. Eneja nakina Neningikarrawara ngin-ardijuwama nungkuwa enuwa-wa kajungwa enuwa-manja k-ambilyi-yada ningkeningangkawura ningkakina. Akwa akini-yada ngawa ngin-ardijuwa-manja Neningikarrawara enuwa-wa ningkakina, ningkarra-makama wurrababurna-manja warnumamalya ningku-werrikambilyu-mulangwa Neningikarrawaru-wa ningkakina.

13 Eneja Neningikarrawara n-engkirrikenume-ka nakina amurndakibina ayakwa ababurna-langwa yirra-makama ngayuwa nungkuwa-wa. Nakina-bina ni-ngengkuwangajiname-ka aduwaba ababurna-langwa akina. Eneja Jesus Christ n-engkirrikenuma enejukwaba akinu-wa ayakwa nganyangwu-wa. Nakina-bina numarngba ni-yengbinuma alyangmandukwuna ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa nibinu-wa nubungkawa Bandiyija Balidu-wa. Kembirra akina-langwa yirra-makinama ngayuwa aduwaba nungkuwa-wa 14 nare-ka a-yarrkuwurruma Neningikarrawara-langwa ayakwa umba kinumini-yarrkuwarakina akina yanda-langwa nakina Nubungkawa Jesus Christ kini-lawurradinama yangkwurrangwa. 15 Nakine-ka Nubungkawa Jesus Christ kini-lawurradinama nakina yangkwurrangwa mena Neningikarraware-ka ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba neniki-larrka-langwa nakina. Umba ngambi-yade-ka Jesus Christ kini-lawurradinama nakina? Ngarningbale-ka ngarna. Umba eneja Neningikarrawara nuwilyaba-ma neningma nakina. Neningikarrawara nakina nuwilyaba-ma Nubungkawa nenumamalya. Akwa nu-bungkawadinama nakina warningerribirra-manja wurriyukwayuwa wurrububungkawa wurrababurna-manja. Nare-ka wurribina wurrukwala wurrububungkawa wurringbuda wuburra enuwa. 16 Enuwa yimbukwa nara a-jungwuma nakina, umba n-ambilyama neningangkawura ngawa alarradada-manja. Akine-ka alarradada na-kwulyarriyinama ngawa. Akwa nara a-likama ngakwurraja ngarningerribirra ngarnumamalya yenjerrikina Neningikarrawaru-wa akwudangwa. Nara wurribina wurrukwala keni-rringka-langwa nakina arakburakba-kiya-wiya-langwa yanda-langwa aduwaba, akwa ngakwurrajukwaba aduwaba nara nakina a-rringkama ngarna-da. Kembirra ngarrababurna-langwa ngenu-werrikiyangmarngkwajinama nakina aduwaba. Akwa enu-bungkawadina nakina ngakwurruwa-manja aduwaba akwa angkawura. Amandangwa.

17 Nungkwaja ningkakina wurra-makina wurruminarumuruma
angwarnda warnumamalya enena ayakwa nganyangwa. Ki-yamina
ningkakina aburruwa-wa, “Nare-ka a-ngkweningabakajungwuma,
akwa nara engkirrikuma karningangkawura amurndakijiku-wa
ebina kuw-arriyadina-murruwa enena-manja angalya. Umba
yiku-werrikambilyama ngawa kirrakina nuwilyaba-murra-manja
Neningikarrawara umba nara akwala. Nakine-ka Neningikarrawara
numekba akwa ngarrenu-wekbilyenama eninginingaba eningerribirra
kajungwa ngarriyekirrerra ak-ambilyi-yada ngakwurruwa
ngarnumamalya,” ki-yamina ningkakina wurrumurndakibinu-
wa wurruminarumuruma angwarnda warnumamalya. 18 Akwa
ngarningka wurra-makina aburruwa-wa amurndakenena ayakwa.
“Karningaba wurr-ambilya wurrukwala-manja warnumamalya,” ki-
yamina. Akwa “Yiki-lyangmurukweyina yiki-yaminjamina ngawa
eminimininingka eninginingaba. Akwa yiku-mekbadina akwa
yiki-larrmburrena yik-awurikeyina eningerribirra nungkwurra-
langwa kirrakina,” ki-yamina nungkuwa wurruwurrakinu-wa
wurruminaruma angwarnda warnumamalyu-wa. 19 Ke-yamina-manja
akina, kembirra karri-larrngkwaburrenama wurrakina ababurne-ka
eninginingaba amurndakibina Neningikarrawara kenu-kwunama
ena-langwa-manja angalya abalkaya ambaki-yada. Aminakina-langwa
kembirra nakine-ka Neningikarrawara kenu-kwunama amamalya
akwanenibika eningaba aburruwa-manja.

20-21 Nungkwaja ningkakina ki-yarrkuwilyakinama engkinyung-
wurra ngawa ababurna-langwa ayakwa alyangmandukwuna, amurn-
dakibina nuw-eningmidinama Neningikarrawara-langwa warnuma-
malya. Ki-yarrkakwurrajinama akina kajungwa nari-yada wur-
rukwala warnumamalya a-warrukwajuma akina. Aburraja wur-
rukwala warnumamalya ne-yaminama, “Wulkwa amurndakak-
ina ayakwa yirrakakiruma yarna alyangmilyangmandukwuna,” ne-
yaminama. Nara nungkwaja engkirrikuma enubuwakidu-wa ayakwa
ayarrkiyarrkawarriya-wa ne-yengbina-murruwa akwa ne-beyina-
murruwa. Wurrakine-ka warnumamalya narruma-yuwarnama
muwurrariya mamurukwa akwa narri-lyumadikama amurndakibina
ayakwa alyangmandukwuna nuw-eningmidinama Neningikarrawara-
langwa warnumamalya.

Nganja ningeni-ngayindenama ngayuwa Neningikarrawara
kinu-marngkirradinama nakina nungkuwa-manja akwa ngawa
wurrababurna-manja warnumamalya wurribina nuw-ambilya-
murrumanja nungkuwa-manja akina-manja angalya ningk-ambilya-
murrumanja nungkuwa.

Ena ngawa-da.

Jaminja-langwa jurra

Nakina Jaminja n-arrikarranguma amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa warnumamalya kajungwa warningmi-yada wurrakina warnik-ambilyinga-langwa enena-manja angalya. Nenu-makama nakina ka-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja akwa ngarningka ke-yamina-mulangwa eningaba warningangkawura ngawa wurrakina.

1 Ngayuwe-ka ningena Jaminja, ningenikuminuwar•duwar•da Neningikarrawara-langwa iya Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa. Ning-arrikarrenama ngayuwa enena ayakwa nungkwurruwa-wa Neningikarrawara-langwu-wa karnumamalya. Kembirra ki-larrkajama enena jurra kirribinu-wa karnumamalya kirr-ambilya-murruwa engka-manja iya engka-manja angalya. Ngayuwe-ka nara e-yakuwabijuma kirrakina umba ning-engkingkirrikajama ngawa nungkwurruwa-wa ningena.

Aku-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawaru-wa akwa ak-eningmidina-mulangwa ngarniki-yami-yada

2 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, emini-miningka awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa, akena mama akina. Yiku-werrikilyelyingmajungwunama ngawa, 3 mena ka-likaja-manja eningerribirra awurrariya nungkwurruwa-wa, kembirra angwurra kirrakina yiku-werrikambilyama ngawa Neningikarrawara-manja. Yiku-werrikambilya-manja nungkwurruwa Neningikarrawara-manja, kembirra yiki-ngbudidinama kirrakina nari-yada arriyakajungwuma awurrariya-langwa. 4 Yiki-ngbudidinama karningangkawura ngawa kajungwa kirruwerringekburna yik-ambilyi-yada akwa nari-yada arakba ebina akwala nungkwurra-langwa umba karningaba yik-ambilyi-yada karnumamalya.

5 Dukwa ki-lyangkiyamina ningkakina, “Ki-yamarrkinama ngayuwa? Angamba eningaba ningeniki-yama-langwa ngayuwa?” Kembirra ki-yaminama Neningikarrawaru-wa ningkakina, “Ngangwa, amiyambene-ka awurrariya umba amiyambena eningaba? Ningeningbale-ka ngayuwa. Yi-mamurikajina-langwa kajungwa k-eningmidini-yada ngayuwa,” ki-yaminama ningkakina Neningikarrawaru-wa, mena nara-baba ningkakina eningmiduma ningkabakiya-ba.

Eneja Neningikarrawara nara a-waruma nakina, umba kin-engkirrikajama ku-buriyamina-manja nungkuwa enuwa-wa. Kin-engkirrikajama nakina nungkwa-langwa ayakwa akwa kenu-mamurikajinama nungkuwa-manja. Nare-ka nakina a-lekbuma nungkuwa ningki-lyangmuridina-mulangwa ningkakina akwa miyukwujiya-baba mangma nungkwa-langwa.

6-8 Umba ku-buriyamina-manja nungkuwa Neningikarrawaru-wa, kembirra k-eningmidinama ningkakina kin-engkirrikaja-mulangwa nakina amandangwa nungkwa-langwu-wa ayakwa, akwa kenu-mamurikajina-mulangwa nakina amandangwa nungkuwa-manja.

Umba ki-yamina-manja ningkakina Neningikarrawaru-wa, “Yi-mamurikajina-langwa ngayuwa,” kembirra nara ngarningka a-lyangkiyamama, “Nare-ka nakina Neningikarrawara a-mamurikajuma ningena-da.” Nara ningkumininingarrkambilyuma mada engkirrikuma, umba muwilyaba-ma mada k-engkirrikajama.

Aburraja wurrukwala warnumamalya wurrilyangkilyangkadawe-ka, wurrumininingarrkambilyuma mada wurrakina. Adinuba-wiya ka-werrikambilyama wurrakina Neningikarrawaru-wa, kembirra ambaka-murra nara arakba a-werrikambilyuma wurrakina enuwa-wa. Amandangwa wuburra laka makarda mibina kumu-warumajungwunama maruma ke-yaminame-ka wurrakina warnumamalya. Ngalaja arrirra ka-bukwunama makarda angerriba iya angerriba. Kembirra makina wuburra makarda ke-yaminama wurrakina warnumamalya. Nare-ka Neningikarrawara a-mamurikajuma wurramukwiyadakina warnumamalya wurrilyangkilyangkadawa warnik-eningmidi-yada wurrakina ebina eningaba akwa ebina awurrariya nakina-da.

Warningalyingmalyingma-langwa warnumamalya akwa wurruminababurna-langwa amurndakijika

9 Dukwa nungkwurraja kirruwilyaba karnumamalya Neningikarrawara-langwa karningalyingmalyingme-ka kirrakina. Umba eneja nakina Neningikarrawara kini-yaminama, “Ningkakine-ka ningkaruma ningkeningilarrngekburna,” kini-yaminama nakina. Kembirra ningkakine-ka ningkiyekirrerra k-ambilyama, akwa ki-yakuwerribikinama k-ambilya-mulangwa Neningikarrawara-langwa ningkenumamalya ningkakina-da.

10 Umba kirruwilyaba karnumamalya Neningikarrawara-langwa dukwa kirruminababurna angwarnda kirrakina. Umba eneja nakina Neningikarrawara keni-rringkinama nungkuwa-wa akwa kini-yaminama, “Ningkeningerribirre-ka ningkeningaruma-ma ningkakina ningkuminababurna angwarnda-da,” kini-yaminama Neningikarrawara. Nungkwajukwaba ningkiyekirrerra ngawa k-ambilyama ningkakina. Nara ningkakina a-ngkweningabakajungwuma, mena ki-jungwuna-mubaba ningkakina. Wuburra laka amawalyuwa eningerriberriba ka-jungwunama akina, ki-jungwunama nungkwajukwaba ningkakina ningkuminababurna angwarnda. 11 Ngalaja mamawura mardidarra ke-ngburingkakinama ebina amawalyuwa. Kembirra akine-ka amawalyuwa nara arakba a-lingbaduma akwulyubena-murrada. Biya ka-jungwunama akwa ka-larrinama akina. Umba ningkibina ningkenumamalya ningkuminababurna angwarnda-murriya ebina wuburra amawalyuwa ki-yaminama ningkakina. Angwarnda-manja wulkwa ningki-lyangmurukweyinama ningkakina mena ningki-yakuwabiju-mubaba Neningikarrawara. Ebine-ka wuburra amawalyuwa nungkwajukwaba ki-jungwunama ningkakina-da.

Nara Neningikarrawara a-kwudirrkama ngakwurruwa awurrariya-wa

12 Karningerribirra karnumamalya ka-ngekburakajungwuna-manja awurrariya nungkwurra-langwa umba yik-abalkayukwuna-manja dirrbura karningangkawura, kirriyekirrerra yik-ambilyamurra

kirrakina. Eneja Neningikarrawara yikenu-werrungwur•denama nungkwurruwa-manja, umba kirrakine-ka karniba ngawa yik-ambilyama karningangkawura, mena Neningikarrawara ni-yarrkakumarnu-mubaba ayakwa kuw-ambilya-mulangwa warniba warningangkawura warnumamalya wurribina na-lyelyingmina-murrumurra enuwa-wa.

13 Umba ka-ngekburakajungwuna-manja awurrariya karnumamalya-langwa, akwa yiki-ngayindena-manja karninger-ribirra karnumamalya karniki-yami-yada awurrariya, nare-ka kembirra e-yamama kirrakina, “Nakine-ka Neningikarrawara nginu-kwudirrkinama ngayuwa awurrariya-wa.” Nare-ka! Nara nakina a-kwudirrkama kirrakina awurrariya-wa. Kembirra ngamba-langwa ngalaja akina awurrariya? Nara akina ka-likena Neningikarrawara-langwa, 14 umba nuw-ambarringama akina eningadinakba nungkwurra-langwa-manja mangma arrawa. Akina-bina kirraku-kwudirrkama kirrakina umba nara akwala! Kembirra yik-engkingkirrikaja-manja kirrakina ngawa akinu-wa awurrariya kirriyirrbiyirrba, yiki-lyangkuwerribikajungwunama karniki-yami-yada akina awurrariya. 15 Biya yiki-ngayingayindena-manja akwa yik-engkingkirrikaja-manja kirrakina awurrariya-wa kirriyirrbiyirrba, kembirra awurrariya-langwa yik-arriyakajungwuname-ka kirrakina. Yiki-yaminjamina-manja awurruwurrariya angwurra, kembirra eneja Neningikarrawara nare-ka enibikama kirrakina umba yikeni-jungwajinama nakina-da.

16 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, nara e-kadikajungwuma umba w-engkirraja enena alyangmandukwuna ayakwa ngarra-makinama. 17 Nakine-ka Neningikarrawara Nungwanyungwa ngarrenu-kwunama ababurna-langwa eninginingaba alarrngkilarrngkingekburna. Nare-ka nakina a-larrkuma ngakwurruwa-wa alarrngkilarrngkawarriya. Akwa nara nakina a-larrkuma ngakwurruwa-wa akwala eningaba umba akwala awurrariya. Nakina-bina ngarrenu-wekbilyenama alarrngkilarrngkingekburna ngakwurra-langwa ababurna-langwa, akwa nara a-warrukwajungwuma nakina. Numa-ngekburakama nakina mamawura iya yimawura akwa dakilyingajanga, biya num-akumarnuma mamurndakibina mamawura-murriya angubina-manja nakina. Kembirra mamawura-manja ngakwurraja ngarnumawarruwalya ngarr-akumajungwunama ajiringka-manja. Umba kumu-merrkirnjirrkwuna-manja mamawura makina, kembirra ngakwurrajukwaba ngarnumawarruwalya ngakwurra-langwa aku-warrukwajungwunama ngarrakina. Umba eneja Neningikarrawara nare-ka nakina a-warrukwajungwuma-da.

18 Neningikarraware-ka ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina ak-ambilyi-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarriyukwayuwa ngarna akenumini-yarrkuwarakina-mulangwa ena-langwa alyangmanduk-wuna ayakwa. Ngarreni-ngayindenama ak-ambilyama ngarna ena-langwa ngarriyukwayuwa kajungwa ngarraruma ngarrilyengma ak-ambilyi-yada. Eningerribirra ebina ni-ngekburakama nakina aruma akina? Ak-ambilyame-ka ngarrakina ngarraruma angwurra.

Akinumini-yarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa

19 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya,
nara e-yakuwabijuma enena ayakwa nganyangwa. Nare-ka a-
makumakama Neningikarrawara-langwa ayakwa warnumamalya-
manja umba yik-engkirrikajama ena-langwu-wa ayakwa kirrangba
ngawa. Akwa ngarningka nare-ka a-werrikardaduma warenja-
bawiya. 20 Yiku-werrikardadina-manja warenja-bawiya kirrakina,
kembirra nare-ka e-yamama amurndakibina eninginingaba
Neningikarrawara kirreni-ngayindenama nungkwurruwa karniki-
yama-langwa.

21 Wurri-larrngkuwurriya kembirra arngkawura-murra ababurna-
langwa awurruwurrariya kirri-yaminjaminama. Nara arakba en-
gkirrikuma akinu-wa umba wurri-larrngkuwurriya akina. Nara
a-ngkweningabakajungwuma umba ambaka-langwa yik-awiyebajina
Neningikarrawara-langwa ayakwa ebina n-akakumurnama nakina
nungkwurra-langwu-wa mangma iya yukwudukwuda. Akine-ka
ayakwa Neningikarrawara-langwa yikak-enibikinama akina.

22 Yik-engkirrikaja-manja karna Neningikarrawara-langwu-wa
ayakwa, kembirra yiki-yaminama kirrakina ababurna-langwa ngawa
ebina Neningikarrawara kirrenu-makama karniki-yama-langwa
akina. Umba yik-engkirrikaja-manja karna akinu-wa ayakwa
akwa kembirra yiki-yakuwabijina-manja karna warenja-bawiya
akina, akena nara-manja e-yamama ebina kirreni-ngayindanguma
Neningikarrawara, kembirra yiki-kadikajungwunama kirrakina-da.
Yik-engkirrikajame-ka karna Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa
akwa ngarningka yikinumini-yarrkuwarakinama akina ngawa.

23 Yik-engkirrikaja-manja kirrakina Neningikarrawara-langwu-wa
ayakwa akena nara-manja amini-yarrkuwarakama akina, kembirra
yiki-yaminama kirrakina wuburra laka nuwilyaba nenumamalya
nibina ni-rringkajungwunama nenumawarruwalya ambaka-langwa
kilaja-manja. 24 Akena warenja-bawiya nakina kini-lalikinama ebina
kilaja kini-rringkajungwuna-murrada akwa kini-likajama nakina
engku-wa. Adinube-ka kini-yakuwabijinama nakina kembirra nenu-
mawarruwalya ni-rringkajungwunu-mulangwa. Umba nungkwurraja
yik-engkirrikaja-manja Neningikarrawara-langwa ayakwa akena yiki-
yarrkuwurrena-manja akina nakine-ka wuburra nenumamalya yiki-
yaminama kirrakina.

25 Nare-ka kembirra akina e-yamama nungkwurruwa. Umba yik-
engkirrikajama Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa mababurna-
langwa marringa. Akine-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa
ayarrngekburna akina. Nara ebina akwala ayakwa ayarrngek-
burna wuburra ena-langwa, mena-baba ena-langwa ayakwa akak-
enjungwurrena-mubaba ngakwurruwa ngarnumamalya akina. Nare-
ka kirrakina a-lalikama e-yakuwabijuma akina ayakwa. Umba yik-
engkingkirrikajama ngawa akinu-wa akwa yiki-yarrkuwarakinama
akina akwa eningaba yiki-yaminama mababurna-langwa marringa.
Yiki-yamina-manja akina, kembirra eneja Neningikarrawara yikeni-
yekirrerrikinama kirrakina-da.

26 Dukwa kirruwilyaba karnumamalya yiki-yamina kirrakina,
“Ngayuwe-ka ningenumini-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-
langwa ayakwa akwa ngarningka ningeni-yangmarngkwajinama
enuwa-wa,” kirri-yamina dukwa-da. Umba ki-yengbina-manja
ayakwa ayarrkawarriya, ningkiyirrbiyirrba ngawa ki-yengbina-
manja erribirra, kembirra nara amandangwa amini-yarrkuwarakama
Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa e-yangmarngkwajuma
enuwa-wa, umba ki-kadikajungwunama ningkakina-da.

27 Umba nungkwurraja kirrakina karningerribirra karnumamalya
yikinumini-yarrkuwarakina-manja amandangwa Neningikarrawara-
langwa ayakwa akwa ngarningka yikini-yangmarngkwajina-manja
enuwa-wa kirrakina, yika-mamurikajinama kirrakina ngawa
arngkababurna-langwa wurrababurna-manja warnumamalya.
Kirrakina-bina eneja Neningikarrawara Nungwanyungwa yikeni-
rringkinama kirruwerringekburna. Wurrakina wurriyukwayuwa
ka-jakawarena-manja mena nungwarringba akwa dirndarringba
neni-jungweyinu-mubaba wunalakina, nungkwurraja yika-
mamurikajinama wurrumurndakakina wurriyukwayuwa. Dakina
dingaya kingi-jakawarena-manja mena neningiyadikba ni-jungwu-
mubaba arakba nakina, dakina-manja yikinga-mamurikajinama
ngalajukwaba kirrakina. Yiki-lyangmilyangmurukweyinama
yiku-war•duwar•denama eningaba warka karningangkawura.
Wurrukwala wurruwurrariya warnumamalya yikabu-kwudirrkina-
manja kirrakina awurrariya-wa, nara kembirra engkirrikuma
wurrakinu-wa umba karningaba ngawa yik-ambilyama kirrakina-
da.

2

*Aki-lyelyingmajeyina-mulangwa ngarrababurna-langwa ngarruwur-
rakididirrbura ngarnumamalya*

1 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, w-engkirraja enena
ayakwa ngarra-makinama. Kirru-werrikambilyama arakba kirrakina
Jesus Christ-manja aduwaba. Nakine-ka Jesus Christ ngakwurra-
langwa Nubungkawa naruma numikbiyiya nilyengma nakina. Ni-
lyelyingminama nakina ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ngar-
riminimininingka ngarruwurrakididirrbura. Nara ngarrukwala yim-
bukwa umba ngarrababurna-langwa ni-lyelyingminame-ka nakina.
Kembirra nungkwurramba-langwa yiki-lyelyingminama nungkwurra-
jukwaba wurruwurrakididirrbura wurrababurna-langwa warnuma-
malya wurriminimininingka ngawa-da.

2 Kirribina yiku-murndukwuna-manja karnumamalya, kawurmurra
eneja nuwilyaba nenumamalya numinababurna amurndakijika
kini-likaja nakina yenjerrikina nungkwurruwa-wa. Akena nakine-
ka nenumamalya kin-awiyebenama dadingaba dumbala akwa
eyukwayuwa errumungkwa akawulda-murra ena-langwa-manja
amamuwa ayarrka. Umba kawurmurra nuwilyaba ngarningka
nenumamalya kini-likaja yenjerrikina akena neningalyingmalyingme-
ka nakina. Duwurrariye-ka dumbala kin-awiyebenama. 3 Umba
dukwa yikini-rringkina-manja karna nibina nenumamalya

numinababurna amurndakijika, yiki-yengbina enena ayakwa enuwa-
wa. “Kwa, awiyeba, yelakwa ambarriya,” yiki-yamina. Umba yikini-
rringkina-manja nibina nenungkwarba neningalyingmalyingma
yiki-yamina enuwa-wa, “Errekba-manja-wiya ngawa ambilya
nungkuwa. Angakuba ambarriya,” yiki-yamina. 4 Awurrariye-ka
akina. Yiki-yamina-manja nungkwurruwa akina ayakwa, kembirra
nare-ka karna a-lyelyingmama warnumamalya wurriminimininga
wurruwurrakididirrbura ngawa. Nara kirrakina e-yakuwerribikama
dirrbura engkirrikuma, umba yiki-yakuwerribikajama kumi-
yangkwuruwudinama mangma nungkwurra-langwa-da.

5 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, w-
engkirraja angwurra enenu-wa ayakwa. Nakine-ka Neningikar-
rawara nenu-manguma warningalyingmalyingma warnumamalya
enena-manja angalya kajungwa ka-werrikambilyi-yada wurrakina
angwurra enuwa-manja. Nenu-manguma wurrakina ena-langwi-
yada wurriyukwayuwa akwa kajungwa ka-likaji-yada wurrakina ena-
langwu-wa angalya abalkaya. Arakburakba-kiya-wiya Neningikar-
rawara ni-yamama nakina,

“Karningerribirra karnumamalya kirribina kirri-lyelyingmina-
murrumurra ngayuwa-manja yiki-likajama kirrakina
nganyangwu-wa angalya eningabu-wa,”

ni-yamama nakina. 6 Umba nungkwurraja karnumamalya kirre-
yelijuwama wurrumurndakakina warnumamalya warningalyingma-
lyingma kirrakina-da.

Wurrumurndakakine-ka warnumamalya warningalyingma-
lyingma na-lyangmuridinama, umba aburraja warnumamalya
wurruminababurna angwarnda wurringbude-ka wurrakina.
Wurrumurndakakina-bina wurruminababurna angwarnda
warnumamalya kirrabumini-ngekburakinama awurrariya
nungkwurra-langwa. Wurrukwala-bina kirrabu-wilyuwilyakinama
nubungkawu-wa kajungwa yikeni-dideni-yada nakina medirra-
manja nungkwurruwa karnumamalya. 7 Wurrumurndakakina-
bina neni-rinjarrkinama wurrakina Jesus Christ-uwa. Ayakwe-ka
ne-yengbinama awurruwurrariya, akwa narr-arriyakinama ekirra
Jesus-langwa. Umba akine-ka ekirra ena-langwa ebina-murrada narri-
yengbijuwa-murrada ebina-wiya wurrakina warnumamalya kirrabu-
mingekingambajuwa-manja nungkwurruwa-manja wurrakina-da.
8 Umba Neningikarrawara-langwa ayakwa ngarraku-makinama,

“Ki-lyelyingminama ningkakina nungkwa-langwa nenumamalya
wuburra nungkuwa ningki-lyelyingmajajungwunama.”

Kembirra ningkakine-ka nara-manja amini-yarrkuwurruma akina
ayakwa Neningikarrawara-langwa umba kinumini-yarrkuwarakina-
manja amandangwa akina, kembirra eningaba ngawa ki-
yaminama. 9 Akena nara-manja ningkakina a-lyelyingmama
wurrababurna-langwa warnumamalya umba ki-lyelyingmina-
manja angwurra ningkakina wurrukwala-manja wulkwa, kembirra
kinumini-yarrkuwurrenama Neningikarrawara-langwa ayakwa
eningarumuruma akwa awurrariya ki-yaminama ningkakina-da.

10 Nara-manja amini-yarrkuwurruma ningkakina akwala ayakwa
eningarumuruma Neningikarrawara-langwa, umba kinumini-

yarrkuwurrena-manja ningkakina awilyaba-ma ngawa amurndak-
ibina ayakwa ena-langwa, eneja Neningikarrawara kini-yaminama
nakina, “Nungkuwa ningkakina yimini-yarrkuwurranguma ababurna-
langwa ayakwa nganyangwa, amurndakibina eningarumuruma,”
kini-yaminama nakina-da. 11 Ni-yamama nakina Neningikarrawara,
“Nara a-rndirndirrkajuma.” Nibina-murrada Neningikarrawara ni-
yamama, “Nara a-lamukwarriduma wurrukwalu-wa warnumamalya.”
Kembirra nara-manja a-rndirndirrkajuma nungkuwa akwa
duwilyaba didarringka umba ki-lamukwarridina-manja nungkuwa
wurruwilyaba warnumamalya, kembirra kinumini-yarrkuwurrenama
ningkakina Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma
ababurna-langwa. 12 Eneja Neningikarrawara ngarrenu-kwama ena-
langwa ayakwa, ebina akak-enjungwurrenamurra ngakwurruwa
ngarnumamalya. Kembirra nungkwaja ki-yaminama akwa ngawa
ki-yengbinama ayakwa akina-langwiya.

13 Aminakina-langwa wurrukwala warnumamalya kabumini-
ngekburakina-manja awurrariya nungkwa-langwa, nungkwamba-
langwa kamini-yakuwabijinama awurrariya aburra-langwa. Nara-
manja errukwuluma amini-yakuwabijuma awurruwurrariya
wurrukwala-langwa warnumamalya nungkuwa ningkakina, kembirra
enejukwaba Neningikarrawara enamba-langwa nara errukwuluma
amini-yakuwabijuma awurruwurrariya nungkwa-langwa nakina-
da. Mini-yakuwerribikajungwuna kembirra Neningikarrawara n-
errukwulina-mulangwa ngakwurruwa ngarnumamalya. Kamini-
yakuwabijina-manja nungkuwa awurruwurrariya wurrukwala-
langwa warnumamalya wurribina bumini-ngekburaka-murrilangwa
awurrariya nungkwa-langwa, kembirra nungkuwa ki-likajama
yuwerringekburna-murra yukwudukwuda. Ki-likajama ningkakina
yuwerringekburna-murra yukwudukwuda mena Neningikarrawara
enejukwaba kenumini-yakuwabijina-mubaba enamba-langwa
awurruwurrariya nungkwa-langwa nakina-da.

*Aku-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja akwa ngar-
ningka aki-yamina-mulangwa eninginingaba-wiya*

14 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, kirruwilyabe-
ka karnumamalya yiki-yamina-manja kirrakina, “Ngayuwe-
ka ningena ningu-werrikambilyama Neningikarrawara-manja
ningeningangkawura ningena-da,” akena nara-manja amini-
yarrkuwarakama kirrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa,
nakine-ka kembirra Neningikarrawara yiken-enibikinama kirrakina
kirri-yengbinu-mulangwa akina ayakwa-na! Nare-ka nakina
Neningikarrawara-da! Nara nakina enibikama ningkakina ningki-
yengbinu-mulangwa akina ayakwa-da.

15 W-engkirrikiya! Kawurmurra wurrukwala warnungkwarba
akwa wurridarringka Neningikarrawara-langwa warningalyingmaly-
ingma warningangwarnda-ma wurrakina. Akwa wurruminuwur-
rariya dadikawiyeba akwa ngarningka murumureya kuw-ambilya
warningangkawura wurrakina-da. 16 Kembirra nara-manja ningkak-
ina a-kwama dadikawiyeba iya aninga akwa akwalya aburruwa-wa

kembirra nare-ka e-yengbuma aburruwa-wa enena ayakwa awurrariya. Nare-ka e-yamama, “Ngeniyerriya, en-ambilya Neningikarrawara nungkwurruwa-manja! Nara a-werrikawarriyaduma! Umba jeyi, wurri-likaja angalyu-wa. Yik-awiyebena duwabilya dumbala kajungwa kirruwabilya yik-ambilyi-yada kirrakina akwa yik-alyubarina aninga yiki-ladeni-yada kirrakina-da.” Nara-manja ningkakina amamurikajuma wurrumurndakibina-manja warnumamalya umba kumarrungwayindena-manja wurrakina, awurrariye-ka akina ayakwa nungkwa-langwa-da. Ka-mamurikajiname-ka wurrumurndakakinamanja warnumamalya warningalyingmalyingma ningkakina-da.

17 Kembirra karningerribirra karnumamalya yiku-werrikambilyamanja Neningikarrawara-manja akena nara-manja aminiyarrkuwarakama kirrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa, awurrariye-ka akina. Ningkakine-ka ku-werrikambilyama Neningikarrawara-manja akwa ngarningka kenuminiyarrkuwarakinama ena-langwa ayakwa. Kembirra akina eningaba-da.

18 Dukwa kirruwilyaba karnumamalya yiki-yamina kirrakina ngayuwa-wa, “Kwuja! Nangaba nenungkwarba nu-werrikambilyama nakina Neningikarrawaru-wa, akena nara nakina aminiyarrkuwarakama ena-langwa ayakwa. Umba naka nenungkwarba nare-ka nakina a-werrikambilyuma Neningikarrawaru-wa akena ni-yaminjaminama ngawa eningingingaba,” yiki-yamina kirrakina ngayuwa-wa dukwa-da.

Kembirra nganja ki-lawurrakajinama ngayamba-langwa ngayuwa enena ayakwa nungkuwa-wa. “Neningerribirra nenumamalya nara-manja nakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawaralangwa ayakwa, kembirra kini-yamarrkinama nakina kinuwerrikambilyama Neningikarrawaru-wa? Nganje-ka ningenuminiyarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa, umba ningkirringkinama nungkuwa ababurna-langwa ngayuwa ningi-yaminama aduwaba. Nungkuwa yiki-rringkina-manja ki-yamina-mulangwa ngayuwa eningaba, kembirra k-eningmidinama nungkuwa ninguwerrikambilya-mulangwa ngayuwa amandangwa Neningikarrawaruwa,” ki-yaminama ngayuwa nungkuwa-wa-da.

19 Nungkwaja ningkakina ki-yaminama ngayuwa-wa, “Ngarningma ngarna nuwilyaba-me-ka yimbukwa Neningikarrawara nakina, umba nara wurribina wurrukwala,” ki-yaminama nungkuwa. Alyangmandukwune-ka eningaba akina ayakwa nungkwa-langwa, umba aburraja wurramukwa ke-yaminama aburrajukwaba, “Ngarningma ngarna nuwilyaba-me-ka yimbukwa Neningikarrawara,” ke-yaminama wurrakina. Akena na-minjirrkakbar•dename-ka Neningikarrawara-langwa wurrakina wurramukwa, namurndaburridename-ka wurrakina-da. Akwa nare-ka wurrakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa-da.

20 Umba ki-yamina-manja ningkakina, “Ngayuwe-ka ningena ninguwerrikambilyame-ka amandangwa Neningikarrawara-manja,” kiyamina-manja ningkakina, akena nara-manja ningkakina aminiyarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa alyelyingmama wurrukwalu-wa warnumamalya, kembirra kikadikajungwunama ningkakina-da. Yande-ka erribirra ayakwa ningki-

yengbinama akwa ningkeningaringka-ma amandangwa ningkakina-da.
21 Umba aki-yakuwerribikajama arakba Aburiyamu-wa. Karningma arakburakba-kiya-wiya nakina Aburiyama numiranyungwa neningarakba-kiya n-ambilyumurra nakina. Umba eneja Neningikarrawara ni-yengbinuma enena ayakwa Aburiyama-langwa-langwa. Ni-yamama, “Nuwerrikidirrbure-ka n-ambilyuma nakina Aburiyama ngayuwa-manja,” ni-yamama. Miyambena-burra Neningikarrawara ni-yengbinuma nakina akina ayakwa Aburiyama-langwa-langwa? Umba ni-yamarrkama Aburiyama nu-werrikidirrburadinuma nakina? Nakine-ka Aburiyama nu-werrikidirrburadinuma nenumini-yarrkuwaraka-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa.

Eneja ni-yamama Neningikarrawara enuwa-wa, “Yu-kwa-langwa nenikuwena Ajika. Nu-wurdijina karrawaru-wa angwarndu-wa ningki-ngekburaka-murruwa aldi-yada akwa kinu-wardena nakina,” ni-yamama Neningikarrawara Aburiyamu-wa. Kembirra nara kinu-waranga nakina Aburiyama, umba nenu-wurdijuwama Ajika ebina-manja angwarnda. 22 Kembirra eneja Neningikarrawara ni-yamama enuwa-wa, “Nara ar•darruma nakina.” Nakine-ka Aburiyama nu-werrikambilyuma amandangwa Neningikarrawaru-wa akwa ngarningka nenumini-yarrkuwarakama ena-langwa ayakwa. Akwa nenumini-yarrkuwaraka-manja nakina Neningikarrawara-langwa ayakwa, nenu-mukangbijuwama nakina Neningikarrawara-manja nu-werrikambilyu-mulangwa amandangwa nakina-manja.

23 W-engkirraja enena ayakwa nuw-arrikarrijungwunama Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ne-yaminama,

“Aburiyama nu-werrikambilyuma Neningikarrawara-manja nakina. Aminakina-langwa Neningikarrawara ni-yamama, ‘Nake-ka ne-nungkwarba nuwerrikidirrbura n-ambilyuma ngayuwa-manja-da,’ ni-yamama Neningikarrawara nakina-da,”

ne-yaminama akina ayakwa. Kembirra na-lyangmandukwunadinuma akina-da. Kembirra wunalakina Neningikarrawara akwa Aburiyama aburnuwa-murra arakba wunalakina-da.
24 Kembirra yiku-werrikambilya-manja karningerribirra karnumamalya Neningikarrawaru-wa akwa ngarningka yikinumini-yarrkuwarakina-manja kirrakina ena-langwa ayakwa, kembirra eneja Neningikarrawara kini-yaminama enamba-langwa, “Nungkuwa ningkuwerrikidirrbura ningk-ambilyama ngayuwa-manja-da,” kini-yaminama Neningikarrawara. Akena nara-manja ningkakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, mama ningku-werrikambilyama ningkakina amandangwa Neningikarrawaru-wa, nare-ka Neningikarrawara e-yengbuma ebina ayakwa nungkuwa-langwa-langwa-da.

25 Umba w-engkirraja enenu-wa engka alawudawarra arakba-kiya-langwa. Ngalaja duwilyaba didarringka DadingiYijireyila-ma ying-ambilyumurra arakburakba-kiya-wiya Jerika-manja. Dadimikirra Reyeba. Duwurrariya dakina didarringka mena yingu-mungkumungkwulijeyinuma dakina erribirra wurrababurna-manja warnungkwarba. Mama dakina dimininga akena

narringalirraku-mamurikajuwama wunambilyuma WuneningiYi-jireyila wunenungkwarba-kiya. Wunalakine-ka neni-ngarranguma akinu-wa angalya Jerika engbuda-murrikba. Kembirra dakine-ka didarringka narringalirrak-abuwarrkama wunalakina. Biya neni-lyumaduma arakba wunalakina memininingka-langwiya mamurukwa akwa neni-lawurradinuma angalyu-wa Yijireyilu-wa wuningkinyungwurra-kiya. Aminakina-langwa narringalirraku-mamurikajuwa-mulangwa dakina, kembirra eneja nakina Neningikarrawara nanga-werrungwur•danguma ngaluwa-manja.

26 Kwuja! Ki-yamina-manja ningkakina, “Ningu-werrikambilyama ngayuwa Neningikarrawaru-wa,” akena erribirra ki-yengbina-manja ayakwa, yimbukwa alyelyikba-ma ki-yengbina-manja ningkakina, yanda ayakwa, nara akwala, kembirra ningkenikijungwa wuburra ningkenumamalya k-ambilyama amandangwa ningkakina-da. Eneja nuwilyaba ni-jungwu-murrada nara a-warruma nakina, nara e-yamama eningaba, nara amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa nakina. Kembirra nara-manja ningkakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, wuburre-ka ningki-jungwu-murrada ningkenumamalya k-ambilyame-ka ningkakina-da.

3

Ngakwurra-langwa-langwa alyelyikba

1-2 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, kirrambawura karnumamalya yik-akakirumakinama karna wurrukwala-manja warnumamalya. Nara akakirumakama kirrababurna wurrakina-manja umba kirrambawura wulkwa yik-akakirumakinama wurrumurndakakina-manja warnumamalya. Enena ayakwa ningi-yengbinuma ngayuwa, mena-baba nakina Neningikarrawara ngarreni-ngayindena-mubaba ngakwurruwa ngarnumamalya ngarningaba ngarrangkwulyumida-langwa, umba ngarribina ngarnikakakirumaka-murrumurra ngarreni-ngayindenama nakina Neningikarrawara ngarningaba angwurra ak-ambilyi-yada.

Arngkirngkawura ngarrangkwulyumida-langwa ngarnumamalya ngarri-yengbinama ngarna ayakwa awurruwurrariya. Eneja Neningikarrawara nu-warename-ka nakina amurndakakina ayakwa awurruwurrariya. Umba ngarnikakakirumaka ngarnumamalya aki-yengbina-manja ayakwa awurruwurrariya ngakwurruwa, kembirra nakina Neningikarrawara kinu-warenama angwurra amurndakakina. Nungkwaja nungkuwa nara awurrariya ayakwa e-yengbuma ningkakina, umba ningki-yengbina eninginingaba-wiya ayakwa yimbukwa-na? Nare-ka! Nara-manja ningkakina ki-yengbiyengbina awurrariya ayakwa, kembirra ningkeningabe-ka k-ambilyama ningkakina ningkuwerringekburna ningkilyengma! Kuma-war•dikinama mangma nungkwa-langwa ningkabakiya-ba, ku-bungkawakajungwuname-ka ningkeningangkawura-da.

3-5 Yakwa-langwe-ka alyelyikba eyukwujiye-ka akina, akena aminaruma ayakwa akina. Akine-ka alyelyikba wuburre-ka miyukwujiya kwulinga mibina warnumamalya narrum-akumurnama wurrakina edirra-manja jarrangwa-manja, kajungwa ka-bungkawadiniyada dakina-manja jarrangwa wurrakina warnumamalya. Kingumawerribikina-manja makina kwulinga dakina jarrangwa ngala-langwamanja edirra, kingam-arrkirna-manja dekbudu-wa dakina, kembirra kingi-lyangkarrngajungwunama dekbudu-wa. Umba kingamarrkirna-manja kwulinga dekalyarru-wa, kembirra dekalyarru-wa kingi-lyangkarrngajungwunama dakina. Kembirra narringaminengkingkirrikajame-ka warnumamalya dakina jarrangwa-da.

Umba ngarri-yakuwerribikina arakba mamakwulyumidu-wa mijiyanga. Makine-ka mijiyanga na-wilyakinama miyukwujiya kwulinga. Mama engbuda arrirra ka-lyikbijinama makina mijiyanga, eneja nuwilyaba nenumamalya nu-bungkawadiname-ka makina-manja mijiyanga miyukwujiya-murra kwulinga nakina-da.

Ngalajukwaba ke-yaminama eyukwujiya alyelyikba-da, wuburra mibina miyukwujiya kwulinga meningijarrangwa-da akwa ngawa mibina wuburra meningumijiyanga kwulinga-da. Eyukwujiye-ka akina akena aminaruma ayakwa akwa ke-yengbinama ayakwa ababurna-langwa arumuruma aduwaba-da.

Kwuja, angwura, mama eyukwujiya ngala, kuw-arumidinama akina, kuw-errbalinama akwa ka-dakinama eningerribirra arumuruma eka. Akwa kembirra aruma angalya ke-kalaridinama akina-da.

6 Ngalajukwaba ke-yaminama alyelyikba-da wuburra angwura-da. Yakwa-langwa alyelyikba ke-yengbiyengbinama erribirra. Eningerribirra ayakwa awurruwurrariya eminimininga ke-yengbinama akina. Kembirra amurndakibina ayakwa ka-jadenamurrumurra edirra-langwa, yakak-arriyakinama akina. Yakakarriyakinama akina yakwa-langwa-manja amadangkwa akwa aringkamanja akwa ngarningka yukwudukwuda-manja, wuburra laka ebina angwura kuw-arriyakinama angalya akina. Amurndakakine-ka ayakwa awurruwurrariya yarrak-arriyakama yakuwa yirukwularrinu-mulangwa akwa yakak-arriyakinama yeningangkawura yaki-jungwuna-murruwa yakuwa. Amukwiyadakine-ka ayakwa awurruwurrariya na-likajame-ka akina Namukwa-langwa-da.

7 Aburraja wurrukwala warnumamalya neni-nyarrngwukinama wurrakina yinungungwangba-murriya iya wurrajija-murriya iya yingarna-murriya akwa ngawa akwalya-murriya. 8 Akena nara aduwaba ngarnumamalya a-nyarrngwukama alyelyikba ngakwurralangwa-da. Enene-ka alyelyikba yakwa-langwa ne-yaminama akina wuburra akarrnga amalyirra yimabadukwena-langwa ebina abarda awinyamba akwa yakaki-jungwajinama.

9 Yakuwe-ka yenumamalya-kiya yeni-yangmarngkwajinama yakwa-langwu-wa Nubungkawa akwa Nungwanyungwu-wa. Yeniyangmarngkwajinama nakina yakwa-langwa-murra alyelyikba, akena ebina-murra ngawa alyelyikba yi-yengbiyengbinama awurruwurrariya ayakwa, akwa ngarningka yarre-kbajinameka yakuwa wurrukwala-manja warnumamalya. Umba eneja

nakina Neningikarrawara neni-ngekburakama wurrumurndakakina-
murrada warnumamalya. Enuwe-ka wuburra neni-ngekburakama
nakina. 10 Yawe-ka. Awilyaba-ma-langwa ngawa edirra ka-jadenama
eninginingaba ayakwa Neningikarrawaru-wa akwa ngarningka
awurruwurrariya ayakwa wurrukwalu-wa warnumamalya-da.

Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, awurrariye-ka ak-
ina amandangwa. 11 Kwuja! Eningariba amukwa akungwa
nare-ka a-kwularrijuma akina alyikarrbuda akungwa. Nare-ka-
da! Akina amukwa ka-kwularrijinama wulkwa eningaba akungwa.
12 Akwa ngarningka ngalaja manyungwunya nara makina ar-
rangbama mangkarrkba. Nare-ka-da! Umba ngalaja akwurena
nara akina arrangbama manyungwunya. Nara-da! Umba ngar-
ningka ebina eningariba amukwa akungwa nara a-kwularrijuma
alyikarrbuda akungwa. Ngalaja yakwa-langwa-langwa edirra ka-
jadename-ka eninginingaba ayakwa akwa ngarningka awurruwur-
rariya. Awurrariye-ka akina.

Akwaneningmika-langwa ebina ngarrenu-kwuna-mulangwa Neningikarrawara

13 Ngeniyerriya karnumamalya, yikuma-wilyakina-manja nungk-
wurruwa milyenjirra mangma, kembirra eninginingaba-wiya yiki-
yaminama kirrakina, nara akwala. Aringkawa-manja amandan-
gwa nungkwurruwa, kembirra aburraja wurrukwala warnuma-
malya yikabu-rringkinama kirrakina karningaba karningangkawura.
Nara a-ngkweningabakajungwuma umba kirrumurndamurndirra
yiki-likajama karningaba. Kembirra aburraja wurrababurna-langwa
warnumamalya yikabu-rringkinama karningaba-da.

14 Yikumin-engkingkirrikajajungwuna-manja kirrakina, yiki-
yakwujamina-manja kirrakina wurrukwalu-wa warnumamalya
akwa yiku-merribina-manja wurrukwalu-wa warnumamalya
kirriyirrbiyirrba ngawa, kembirra nara a-ngkweningabakajungwuma.
Nare-ka e-yamama, “Yirraringkiringka-ma yarna,” awurrariye-ka
akina-baba. Dukwa karningaringka-ma kirrakina-da, akwa kirri-
kadikajungwunama kirrakina dukwa-da.

15 Nare-ka eneja Neningikarrawara yikenu-wilyakajuwa
amukwiyadakina awurruwurrariya. Umba eneja nakina
Namukwa kirrenu-wilyakajuwama akina. Aburraja wurribina
warnumamalya warningbala-murrumurra Neningikarrawara
narru-wilyakinama amukwiyadakina akwaneningmika. 16 Umba
karningerribirra karnumamalya yiki-yakwujamina-manja kirrakina
akwa yikumin-engkingkirrikajajungwuna-manja nungkwurruwa
yimbukwa, kembirra yikumini-ngekburakajungwunama awinyamba
akwa yikamini-ngekburakiname-ka awinyamba wurrukwalu-
wa warnumamalya akwa ababurna-langwa awurruwurrariya
eminimininingka yiki-yaminama kirrakina-da.

17 Umba eneja Neningikarrawara ngin-akakirumakama nungkuwa
k-ambilyi-yada aringkawa ningkakina wuburra enuwa. Kini-
yuwarna-manja ningkakina ena-langwa-manja mamurukwa,
kembirra ningkuwerrikidirrbura akwa ki-likajama ningkakina
yilyurrkwa-murra yukwudukwuda. Ningkumurndamurndirra

ningkumarngkuwurrumalya k-ambilyama ningkakina. K-errukwulinama wurrukwala warnumamalya akwa k-embirrajinama wurrakina-manja. Ningkeningma ningkakina nara e-yamama awurrariya umba ningkeniki-yama-langwa eningaba awilyaba, akwa kembirra akina eningaba ki-yaminama ningkakina ngawa-da. Akwa nara ningkakina e-kadikama engkirrikuma awurruwurrariya-wiya wurrukwala-langwa. Akwa ki-yamina-manja awurrariya, kembirra nare-ka e-yamama ningkakina, “Kwuja, eningaba ningi-yamama ngayuwa.” Umba ningkilyangmandukwuna k-ambilyama. 18 Karnumamalya kirribina kirruwerrikuwarruwalya kirrakina yika-mumaruminama wurrukwala warnumamalya. Aburraja wurrukwala warnumamalya yikabu-rringkina-manja kirrakina yiki-yaminjamina-manja eningaba ngawa karningangkawura, kembirra wurrumurndakakina-bina warnumamalya karri-ngayindenama aburrajukwaba ke-yaminamurra eningaba wurrakina-da.

4

Kirru-warduwardiyina-mulangwa

1 Nungkwurraja karnumamalya, miyambena-burra kirru-warduwardiyinama kirriyirrbiyirrba ngawa? Akwa miyambena-burra kirru-merrimerribeyinama karningangkawura? Kirri-yaminjaminama akina mena kirri-ngayingayindena-mubaba eminimininga karningangkawura. Kembirra nare-ka a-wilyakama yilyurrkwa yukwudukwuda umba yiku-werrikawarriyadinama. 2 Kirri-ngayingayindename-ka eminimininga. Biya nara-manja kirrakina a-manguma amurndakakina, kembirra yiki-yakwujaminama, yik-awinyambadinama akwa yiki-lamukwarridinama wurrukwala-manja warnumamalya. Kirri-ngayingayindenama ababurne-ka eminimininga. Biya nara-manja kirrakina a-manguma amurndakakina, kembirra yiku-warduwardiyinama akwa yiku-merrimerribeyinama. Umba nare-ka karna yiku-mumena ebina kirri-ngayindenama kirrakina, mena nara yikini-yengkiyengkilabaja kirrakina Neningikarrawaru-wa. 3 Umba yikini-yengkilabaja-manja Neningikarrawaru-wa, kembirra nare-ka a-manguma ebina yiki-ngayindenama, mena nare-ka a-ngayinduma kirrakina ebina Neningikarrawara kini-ngayindenama nakina umba yiki-ngayindenama ababurna-langwa nungkwurra-langwi-yada.

4 Karniniyerriya karnumamalya, kirri-lyumadinuma Neningikarrawara-langwa. Kirri-yakeyinama nungkwurruwa akwa warnumamalya wurrumurndakibina ne-yaminjamina-murrumurra awurruwurrariya. Akine-ka wuburra laka kin-angmar•denama Neningikarrawara kirrakina-da, wuburra laka kin-awinyambakiname-ka Neningikarrawara-manja kirrakina-da.

5 Ngarri-yakuwerribikina-langwa ngarna enena ayakwa Neningikarrawara-langwa ebina nuw-arrikarrijungwunama. Ne-yaminama ena,

“Neningikarrawara ngarrenu-kwama ena-langwa Amawurrina akena akine-ka Amawurrina ngarraki-ngayindenama ngarna ngala-langwi-yada,”

ne-yaminama akina. Nare-ka erribirra kuw-arrikarrijungwuna enena ayakwa, umba alyangmandukwuna enena. 6 Umba eneja nakina Neningikarrawara ngarreni-ngbudirrkinama ngakwurruwa ngarnu-mamalya. Aminakina-langwa enena ayakwa ngalajukwaba nuw-arrikarrijungwunama. Ne-yaminama akina,

“Nara-manja a-ngkweningabakajungwuma ningkakina umba ku-werrikambilya-manja Neningikarrawaru-wa, nakine-ka kem-birra keni-ngbudirrkinama nungkuwa,”

ne-yaminama akina ayakwa.

Akinumini-yarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa

7 Nungkwaja numini-yarrkuwarakina kembirra Neningikarrawara-langwa ayakwa. Akwa wunu-wardiyina nungkuwa akwa Namukwa. Yikinu-wardiyina-manja kinalakina kembirra nakine-ka Namukwa kini-lyumadinama. 8 Umba nungkwaja akwudangwukajungwuna arakba Neningikarrawaru-wa. K-akwudangwukajungwuna-manja nungkuwa Neningikarrawaru-wa, kembirra enamba-langwa Neningikarrawara kin-akwudangwukajungwunama nungkuwa-wa nakina-da.

Karniniyerriya karnumamalya, nare-ka arakba arriyakajungwuma awurrariya-langwa. Kini-ngayindenama yikini-yuwarnama Neningikarrawaru-wa ena-langwa-manja mamurukwa akena kini-ngayindenama ngarningka yikini-yuwarnama nakinu-wa Namukwa ena-langwa-manja mamurukwa. Nare-ka kirrakina a-likama mambilyuma-kiya-manja mamurukwa umba wurruma-yuwarna aduwaba Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa kirruminuwilyaba-ma mangma.

9 Kwujukwuja! Nara e-yekirrerriduma a-jungwuma amarngka umba wurri-jakawarena wurru-ngwadina wurri-ringirriyadina. 10 Akwa yiku-buriyamina-manja Neningikarrawaru-wa, nara a-ngkweningabakajungwuma umba yik-abuluwenda kirrumurn-damurndirra enuwa-manja. Kembirra eneja Neningikarrawara yikeni-ngkajikinama nungkwurruwa nakina-da.

Nara ngakwurruwa a-lekbijajuma

11 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, nare-ka a-lekbijajuma akwa e-yengbuma enena ayakwa, “Ningk-arriyakajungwuma awurrariya-langwa nungkuwa aduwaba,” nara e-yamama. Wu-lalika amukwiyadakina ayakwa. Yiki-lekbijeyina-manja Neningikarrawara-langwa karnumamalya, akina kembirra wuburra laka yiki-yaminama, “Neningikarrawara-langwa eningarumuruma ayakwa awurrariye-ka akina,” yiki-yaminama. Yiki-yengbina-manja karna akina ayakwa, kembirra nara arakba amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa eningarumuruma ayakwa. Akwa ke-yaminama akina wuburra laka yiki-lyangkuwerribikajungwunama Neningikarrawara-langwa-langwa eningarumuruma ayakwa eningaba-murrikba akwa awurrariya-murrikba.

12 Nare-ka. Nakina-bina Neningikarrawara enuwa yimbukwa ngarrenu-kwama eningarumuruma ayakwa. Neningikarrawara

nuwilyaba-ma kini-lyangkuwerribikajungwunama ngarningaba-murrikba akwa ngarruwurrariya-murrikba. Enuwa yimbukwa aken-enibikinama ngakwurruwa akwa akeni-jungwajinama nakina-da. Kirri-yamarrkinama-burra kembirra kirrumiyambena karnumamalya kirribina kirri-lyangkuwerribikajeyinama kirriyirrbiyirrba ngawa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba?

Nara ngakwurruwa a-ngkweningabakajungwuma

13 W-engkirraja enena ayakwa nganyangwa, nungkwurruwa kir-ribina kirru-ngkweningabakajungwuname-ka kirrakina. Kirrukwala karnumamalya yiki-yaminama, “Dukwa aduwaba, dukwa arnungk-waya ki-likajama ngayuwa engku-wa emininggku-wa angalya. Biya yakwujina k-ambilyamurra ngayuwa awilyaba akilarrkumamarika iya akilarrkinungkwura. Yakwujina ngawa ku-war•denama warka akwa ku-menama aruma angwarnda,” yiki-yaminama kirrakina kirrukwala. 14 Akena karningbala kirrakina arnungkwaya-langwa.

Karningma karna awija. Ke-kbadena-manja ka-warumajungwunama akina akwa ka-wurumbijinama angalya. Kembirra kum-arumidina-manja mamawura ka-lyumadinama warenja-bawiya ebina awija. Nara amiyerra a-wurumbijuma akina enena angalya, umba aduwaya-wiya ka-wurumbijinama angalya akina. Umba nungkwurraje-ka karnumamalya kirr-ambilyama karna aduwaya enena-manja angalya ebina wuburra awija.

15 Karningbala kirrakina arnungkwaya-langwa. Kembirra yiki-yaminama, “Keni-ngayindena-manja Neningikarrawara ngayuwa ningenik-ambilyingi-yada enena-manja angalya akwa ningeniki-lyangmurukwaji-yada, kembirra k-ambilyama ki-lyangmurukweyinama,” yiki-yaminama.

16 Akena kirru-ngkweningabakajungwunama kirrakina, akwa kirru-minaruma ayakwa kirrakina karnumamalya. Umba awurrariya akina karningbala-baba arnungkwaya-langwa. 17 Karningerribirra karnu-mamalya yik-eningmidina-manja eningaba karniki-yama-langwa kir-rakina akena nara-manja e-yamama akina eningaba, kirruwurrariye-ka kirrilyengma kirrakina-da.

5

Kirruminababurna angwarnda karnumamalya wurri-rringkajungwuna!

1 W-engkirraja enenu-wa ayakwa nganyangwa, kirribina kirru-minababurna angwarnda iya amurndakijika. Wurru-ngwadina arakba angwada aruma, mena abukwaya-baba adinuba awerrikawar-riya nungkwurra-langwa adirrungwarna.

2 Ngalaja amurndakijika nungkwurra-langwa nuw-arriyadinuma arakba. Dumbala nungkwurra-langwa mukwunina arakba. 3 Ebina angwarnda nungkwurra-langwa ajilba-murra iya akawulda-murra ngalajukwaba nuw-arriyadinuma eningangkawura arakba. Nuw-arriyadinu-mulangwa aduwaba akina, kembirra nganja ningen-ingma ngayuwa karniniyerriya karnumamalya kirrakina. Wuburra laka nuw-arriyadinuma nungkwurra-langwa angwarnda ajilba-murra

iya akawulda-murra nungkwurra-langwa karnumadangkwa yiki-
ngmandinama. Kirri-lyangmilyangmurukweyinuma angwarnda-
manja, umba kirruwurruwurra-murndukwama kirrakina ambaki-
yada akina.

4 Kwuja! Nara yika-kwa angwarnda nungkwurra-langwu-
wa warnikuminuwar•duwar•da. Wurrakine-ka na-war•danguma
warka nungkwurra-langwa-manja angalya, narr-arrangbama aninga
nungkwurra-langwa, akwa narru-wilyakama akina nungkwurruwa-
wa. Akena nara kirrakina yika-kwa angwarnda aburruwa-wa.
Akine-ka wuburra laka akina angwarnda ne-yengbinama awurrariya
ayakwa nungkwurruwa-langwa Neningikarrawaru-wa akina. Nakine-
ka Nubungkawa ningbuda-dangwa Neningikarrawara, akwa n-
engkirrikenuma nakina ngala-langwa ayakwa-da.

5 Enena-manja angalya nungkwurraja kirri-yamama eningerribirra
kirri-ngayindanguma. Kirrumin-engkingkirrikajajungwunuma
karningangkawura. Kirri-yamama nungkwurra-langwa-langwiya
mangma mamawura iya alyarrngwalyilya. Aruma aninga
kirr-alyubarinuma, kembirra kirri-ngmurridinuma arakba. W-
engkirrikiya! Ke-ngmurridina-manja bulukwa, ke-yamarrkinama
kembirra warnumamalya? Karru-wardenama akina arakba-da.
Kembirra nungkwurraja karnumamalya yiki-yaminama wuburra
akina engmurra bulukwa aduwaba! 6 Kirra-lekbenuma kirrakina
warningaba warnumamalya, akwa kirri-yamama, “Wurruwurrariya
wurrumurndakakina warnumamalya.” Na-lyangmuridinume-ka
wurrakina, kembirra kirri-lamukwarridinuma arakba wurrakina-
manja warnumamalya warningaba arakba-da.

Ak-embirrarina-mulangwa akwa aku-buriyamina-mulangwa Neningikarrawaru-wa

7 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, yiki-likajama kir-
rumurndamurndirra ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamu-
rukwa yanda-langwa nakina Jesus kini-lawurradinama yangkwur-
rangwa enenu-wa angalya.

Wi-yakuwerribikaja enenu-wa ayakwa marndakirriyerra-langwa.
Kini-larrina-manja yelyukwa kumi-ngmurridinama makina karnik-
alyubari-yada karnumamalya. Yik-embirrarinama kirruwerring-
murndirra kirrakina kumi-ngmurridina-murruwa makina, kem-
birra akini-yada ngawa yiku-mungkadinama makina marndakirriy-
erra. 8 Akina kembirra wuburra ngakwurraja ak-embirrarinama
ngarrakina ngarruwerringmurndirra kini-lawurradinama nakine-
ka Nubungkawa Jesus yangkwurrangwa. Kembirra nara a-
werrikawarriyaduma, mena amandangwa nubukwaya adinuba
nakina Jesus kini-lawurradinama yangkwurrangwa enenu-wa an-
galya.

9 Nara a-ngwurrmilijajuma, nenikama-murriya akwa dadiyama-
murriya, nari-yada a-lekbuma nakina Jesus kirrakina-manja.
Nakina-bina kini-lyangkuwerribikajungwunama karnumamalya-
langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba.
Akwa nu-warumajungwunuma arakba nakina neniki-liki-yada
yangkwurrangwa.

10 W-engkirrikiya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya.
Arakba-wiya aburraja Neningikarrawara-langwa WurruBuburabuda
warnungkwarba narra-makumakama ayakwa Neningikarrawara-
langwa ena-langwa-manja warnumamalya. Na-lyandinu-
manja wurrakina akwa na-werrikawarriyadinu-manja, nara
ka-ngwurrmilanga wurrakina. 11 Umba ngarningma ngarna
Neningikarrawara nenu-werrungwur•danguma wurrakina-manja
mena nara ka-ngwurrmilanga.

Wi-yakuwerribikaja arakba nakinu-wa neningarakba-kiya-wa nenu-
mamalya Jawuba. Ni-lyandinumurra nakina akena n-embirrarinuma.
N-embimbirrarinumu...wa. Bi...ya arakba-langwa eneja Neningikar-
rawara nenu-mamurikajuwama nakina nenungkwarba, mena nu-
marngkirra nakina akwa numinababurna akwerrukwula.

12 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, w-engkirraja
angwurra enenu-wa ayakwa nganyangwa. Kirrakina kirri-
yengbijinama ekirra Neningikarrawara-langwa kajungwa yikakumini-
ngbudirrkini-yada akina nungkwurra-langwa ayakwa. Nare-ka e-
yamama amukwiyadakina, e-yengbijuma ekirra Neningikarrawara-
langwa, akwa ena-langwa-langwa angalya abalkaya, akwa
eningerribirra-langwa angalya. Yiki-ngayindena-manja yiki-
yaminama wulkwa, “Yawa” akwa “Nara,” yiki-yaminama, umba
nara akwala. Kembirra nakine-ka Neningikarrawara nara a-lekbuma
kirrakina-da.

13 Laka awurrariya na-ngekburakajungwunuma akina nungkwa-
langwa akwa ningku-werrikawarriyadinama aduwaba akina-langwa
awurrariya? Ku-werrikawarriyadina-manja ningkakina, kembirra
kinu-makina Neningikarrawaru-wa akina-langwa awurrariya. Nara
a-ngwurrmiluma umba ku-buriyamina Neningikarrawaru-wa.

Laka ningkiyekirrerra aduwaba ningkakina? Ku-
werrikilyelyingmajungwuna-manja nungkuwa, kini-
yangmarngkwajina kembirra Neningikarrawaru-wa emeba-murra.

14 Laka ningk-angbilyuwaduma aduwaba? Angbilyuwa-manja
ningkakina, kembirra k-ardijina wurrukwalu-wa wurrarumuruma
warningijebija warnumamalya, kajungwa ka-likaji-yada wurrakina
nungkuwa-wa. Umba kabuminu-buriyaminama Neningikarrawaru-
wa nungkwa-langwa-langwa. Akwa ngarningka kabumin-
errbilyenama aringka nungkwa-langwa eningaliba-murra
amalyirra. Akwa kabumin-errbilyena-manja wurrakina aringka
nungkwa-langwa, karri-yengbijinama ekirra Jesus-langwa.
15 Wurrumurndakakina warnumamalya na-werrikambilyama
Nubungkawu-wa Jesus. Kembirra keni-yendabaja-manja wurrakina
enuwa-wa kajungwa yikab-eningabakini-yada kirruwilyaba kirr-
angbilyuwaduma karnumamalya, kembirra nakine-ka Nubungkawa
Jesus yikeni-ngekburakinama kirrakina akina-langwa angbilyuwa,
akwa yikenumini-yakuwabijinama amurndakakina awurrariya kirri-
yama-mulangwa.

16 Kembirra nara abuwarrkama awurrariya nungkwa-
langwa, umba kinu-makina ningka-manja nenumamalya
Neningikarrawara-langwa-manja akina-langwa awurrariya.

Kembirra nakine-ka kinu-buriyaminama Neningikarrawaru-wa nungkwa-langwa-langwa. Umba nungkwamba-langwa ku-buriyaminama Neningikarrawaru-wa ena-langwa-langwa, kajungwa Neningikarrawara yikeni-ngekburakini-yada nungkwurnuwa awurrariya-langwa. Yiku-buriyamina-manja kirruwerrikidirrbura karnumamalya Neningikarrawaru-wa, nungkwurra-langwa ayakwa engbingbuda akina-da.
17 Wi-yakuwerribikaja nakina neningarakba-wiya nenumamalya nenimikirra Eliya. Ngakwurruwa wuburra ni-yamamurra nakina. Umba neni-yendiyendabenuma Neningikarrawaru-wa nakina nari-yada yelyukwa a-larruma. Kembirra nara kini-larrina yelyukwa yabiyakarbiya-manja yinungkwura akwa ngawa nu-wurdangu-manja yimangbala yuwilyaba yimawura. Nare-ka kini-larrina yelyukwa akini-yada. 18 Bi...ya ngarningka nakina Eliya neni-yendabena Neningikarrawaru-wa, kajungwa yiniki-larri-yada ngarningka yelyukwa. Kembirra yakine-ka yelyukwa ni-larrina arakba akwa kembirra na-lungkuwarreyinuma arakba aninga-murriya.

Eningarija-langwa ayakwa

19 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, dukwa kirruwilyaba karnumamalya yikuma-lalikinama Neningikarrawara-langwa meningaba mamurukwa, akwa yik-arriyakajungwunama awurrariya-langwa kirrakina. Umba dukwa kirruwilyaba karnumamalya yikini-lawurrakajinama nakina makinu-wa mamurukwa. 20 Wi-yakuwerribikaja. Yikini-lawurrakajina-manja nuwilyaba nuwurrariya nenumamalya Neningikarrawara-langwu-wa mamurukwa, yikinu-mamurikajinama nakina kajungwa Neningikarrawara kenumini-yakuwabijini-yada ena-langwa awurrariya akwa nari-yada a-jungwuma nakina.
Ena ngawa.